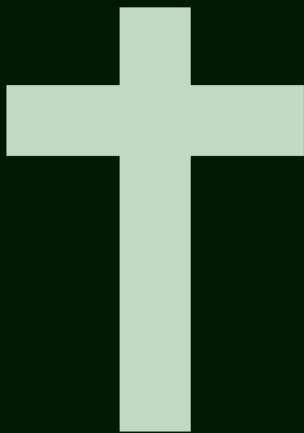

Uare Bible

Portions of the New Testament in the Uare language of Papua
New Guinea

Uare Bible
Portions of the New Testament in the Uare language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Uare long Niugini

Copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Uare

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021
c398f744-e34b-525a-a9fe-d04e84ab7b13

Contents

Mataio	1
Mareko	55
Luka	88
Apostolo	145
Filipi	199
Kolose	205
Tesalonika Ibi'a	211
Tesalonika Vesu	216

Iesu Keriso Hari Manoĝa Mataio'a Mirihiro

Iesu Keriso Vouĝa Nize
(Luka 3:23-38)

¹ Iesu Keriso vouĝa nize'e 'ahi e'e. Ani'e kini Davida mariga ebu zuni Aberahamo mariga.

² Aberahamo'e Isako moga, Isako'e Iakobo moga, Iakobo'e Iuda zu ane negoĝa duĝuru moze.

³ Iuda'e Feresi zu Zera moze ebu Tamara'e zeĝe vize. Feresi'e Esiromo moga, Esiromo'e Ramo moga.

⁴ Ramo'e Aminadabo moga, Aminadabo'e Nasona moga, Nasona'e Salemona moga.

⁵ Salemona'e Boaza moga ebu Rahabo'e Boaza vi'a. Boaza'e Obedi moga ebu Ruta'e Obedi vi'a. Obedi'e Iese moga.

⁶ Iese'e kini Davida moga.

Davida'e Solomona moga ebu Baseba'e Solomona vi'a. Baseba'e ibite Urea inuga.

⁷ Solomona'e Rehoboamo moga, Rehoboamo'e Abia moga, Abia'e Asa moga.

⁸ Asa'e Iehosafate moga, Iehosafate'e Ioramo moga, Ioramo'e Uzia moga.

⁹ Uzia'e Iotamo moga, Iotamo'e Ahaza moga, Ahaza'e Hezekia moga.

¹⁰ Hezekia'e Manase moga, Manase'e Amono moga, Amono'e Iosia moga.

¹¹ Iosia'e Iekonia* zu ani negoĝa duĝuru moze.

E'e madaĝano Babilonia azaĝani'a Isaraela azaĝa teite utitaduni, Isaraela azaĝa Babilonia haba'a tutuze onamiro.

¹² Babilonia haba'a tutuze onamirote'e ĝarugano, Iekonia'e Sealatiela moga, Salatiela'e Zerubabela moga.

¹³ Zerubabela'e Abiuda moga, Abiuda'e Eliakima moga, Eliakima'e Azora moga.

¹⁴ Azora'e Zadoka moga, Zadoka'e Akima moga, Akima'e Eluida moga.

¹⁵ Eliuda'e Eleazara moga, Eleazara'e Matana moga, Matana'e Iakobo moga.

¹⁶ Iakobo'e Iosefa moga ebu Iosefa inuga'e Maria.

Maria'a Keriso rae hunirote'e vazega, Iesu fureniro.

¹⁷ E'ano'o Aberahamo'ono'o onao Davida madaĝano, zeĝe ega nidu'a'e 14, Davida'ono'o onao Isaraela azaĝa Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaĝano zeĝe ega nidu'a'e 14 ebu Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaĝano'o onao Keriso madaĝano zeĝe ega nidu'a'e 14.

Iesu Keriso'a Fureraro
(Luka 2:1-7)

¹⁸ Iesu Keriso'e 'ahige fureraro. Ani vi'a Maria'e Iosefa ira'auĝa. Anianine izema hahurogano, Vine Zaĝoĝaono'o Maria'e ahi'eta reiro.

¹⁹ Maria i'a, Iosefa'e haĝai duduga vazega, e'ano'o hunihunio Maria mene mazagaronihi radu ani sifu tugune modi'uma rae zamariro.

---

* 1:11 Ni 'ahoga'e Iehoiakina

²⁰ Ani 'ouge rae zamarerotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga 'ahogani'a iḡunao fureraro. Ebu raena'a, "Iosefa, Davida mariga! Maria teite hahuroga ago rihano'i. Mazaḡa Maria'e Vine Zaḡoḡaono'o ene teha. ²¹ Ani'e ubuga 'ahoga furenoidene, ani niḡa'e Iesu rae turaho'i. Mazaḡa ani'e ane vaze sau'azenono'o ḡabozi'uma. ²² A'e ibite peroveta vazeḡani'a Zuhi'a Boro ḡoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

²³ 'Ḡiano'i! Ohoze teite ize mene hidirote'e nogobaḡa 'ahogani'a ahi'eta re'uma,
 ebu ubuga 'ahoga fureni'uma.
 Vaze'a ubuga'e Emanuela rae huni'uma.
 E'e hugani'e, "Badi'a'e emeḡe teite" ra'ohe."

²⁴ Iosefa'a bazunano'o evatirotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga'a ḡoere nirote'e idunaḡano haḡaadu inuga Maria zamaharo. ²⁵ Rehano Iosefa'a Maria teite tibano mene bazido, onamo ubuga fureniro. Ebu ubuga niḡa'e Iesu rae turahiro.

2

Edeḡa Azaḡani'a Iesu Vaḡe Onairo

¹ Heroda'e Iudea haba'a kiniḡa madaḡano Iesu'e Iudea haba'ano ne 'ahoga Betelehema fureraro. E'e madaḡano, edeḡa azaḡa nu'a mada'a ite'ete'e moneono'o Ierusalem feuri onairo. Ze'e buzuva moneo edeḡa boro azaḡa. Ebu ze vaze ḡadiziro, raena'a, ² "Iuda azaḡa kini ra'ete'e vazeḡa'e mouma fureraneha? Mazaḡa eme mada'a ite'ete'e moneḡa haba'ano buzuva 'ahoga horoniro.* A'e kiniḡani'a fureranate'e tahiḡa radu ani mazao kuranoga veize areha." ³ kini Heroda'a ḡoere e'e igirotene, zamaḡani'a adudaro. Ebu Ierusalem azaḡa nidu'a zuni zamaze'a adudaro. ⁴ E'ano'o Heroda'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa nidu'a zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nidu'a nu'ozadu ḡadiziro, raena'a, "Keriso ani'e noumao furera'uma?" ⁵ Zeḡe'a naenaenina'a, "Ani'e Iudea haba'ano Betelehema neḡano furera'uma. Mazaḡa peroveta vazeḡa'e 'ahige mirihoro, raena'a,

⁶ 'O Iudea haba'ano Betelehema neḡa,
 ḡa'e Iudea neḡa boroboro zamaḡano mene zuhu'a.
 Mazaḡa ḡae'ono'o ibitozini'ete'e vazeḡa 'ahogani'a onai'uma.
 Ani'e, mamoe taufe'ete'e teige, Isaraela azaḡa, Badi'a vaze ibitozini'uma zu taufi'uma."

⁷ Ebu Heroda'a edeḡa azaḡa sifu huzadu no'e madaḡa huneo buzuva'a furerarote'e ederiro. ⁸ Ebu edeḡa azaḡa Betelehema neḡano tuḡuze'ena'a, ziro, raena'a, "Onamadu tahi'a kome'a e'e faine vaḡo'i. Horono'idene, eḡe zuni onamadu ani mazao kurafine, ihoho'i."

⁹⁻¹⁰ Ze Heroda ḡoere igi haugirotene, ibio onamiro. Ze ibio oname'evagano, ibite mada'a ite'ete'e moneḡa haba'ano horonirota'a'e†, e'e buzuvaḡani'a bare fureraro. Zeḡe'a horonadu matu'e rudaro. Ebu buzuva

---

1:23 1:22-23 Isaia 7:14 * **2:2** 'Ahoga'e, 'eme buzuva 'ahogani'a itirote'e horoniro.' **2:6** 2:5
 Mika 5:2 † **2:9-10** 'Ahoga'e, 'buзуva 'ahogani'a itirote'e horonirota'a'e.'

e'e'a ze ibitozenadu tahi'a kome'a'a radiu'ete'e haba'a ragano tue radiro. ¹¹ Zeġe'a ne zamaġa diuġiro ebu tahi'a kome'a'e vi'a Maria teite radiu'ete'e horoniro. Edeġa azaġani'a guġuradu Iesu matu'o haro. Ebu 'umaze ġau manomanoġeta fuh'i'adu ġahuno nu ani haro. A'e golo, 'uvahu hohoġa manoġa ebu murava hohoġa manoġa.

¹² Ebu Badi'a'a iġunao edeġa azaġa ihoziro, raena'a, "Heroda vaġe ago bare onamo'i." E'ano'o ze'e ibi 'ahoganono'o zeġe haba bare onamiro.

Izipi Haba'a ferau onamiro

¹³ Edeġa azaġani'a iġunirote'e enogano Zuhi'a Boro tuġure vigania iġunao Iosefa zamao fureraro, raena'a, "Iġuno'i. Ene kome'a vi'eta zamazadu Izipi haba'a ferau onamo'i. Ebu e'ea rado'i, onamo eġe'a iġuno'i rae zi'uma. Mazaġa kini Heroda'a ane uti azaġa tuġuzadu ene kome'a manoga veize vaġi'uma." ¹⁴ E'ano'o Iosefa ani ene kome'a vi'eta zamazadu ohere zamaġano Izipi haba'a onamiro. ¹⁵ Ebu e'ea radiro, onamo Heroda'a rudaro. A'e Zuhi'a Boro'a ibite peroveta vazeġa mazao reirote'e goe'ani'a hudaro, raena'a,

"Izipi haba'anono'o eġe ubude hune ariro."

Heroda'a Tahi'a Kome'a Zimi Hauġiro

¹⁶ Kini Heroda'e edeġa azaġani'a so'onirote'e vesu'u ederirotene, ani maġune rudaro. Ani'e edeġa azaġani'a ihonirote'e madaġa idunaġano me'odadu ene'e muri 'aheu heuġa rae zamariro. E'ano'o ane uti azaġa tuġuzadu Betelehema neġa zu uhiġa haba'a nidu'a zamaġano ohoze kome'a muri 'aheuno'o oname guraġa ġonaga nidu'a zimi hauġiro. ¹⁷ A'e peroveta vazeġa Eremia'a Badi'a goere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁸ "Rama neġano roġae 'ahogani'a zamaġa are rudanadu kua u niarote'e igiro.

Rahela'a ubugaubuga rudarote'e u'ano niaro, ebu ani vaze'a naminoga hezahoziniro."

Izipi'ono'o Nazareta Bare Onairo

¹⁹ Kini Heroda'a rudarote'e enogano, Zuhi'a Boro tuġure viga 'ahogani'a Izipi haba'ano Iosefa mazao iġunao fureraro, nina'a, ²⁰ "Iġuno'i. Tahi'a kome'a vi'eta Israela haba'a tutuze onamo'i. Mazaġa tahi'a kome'a matihi reirote'e azaġa 'ai rudau hauġeha."

²¹ E'ano'o Iosefa'a iġunadu tahi'a kome'a vi'eta Israela haba'a tutuze onamiro. ²² Rehano Akelao'e moga Heroda iġuri madu Iudea haba'a kiniġa reirote'e igirotene ani Iudea haba'a onamoga'e ri haro. E'ano'o iġunao nirote'e idunaġano, ze Galilea haba'a onamiro. ²³ Ze onamadu ne 'ahoga Nazaretao radiro. A'e peroveta vazeġani'a Badi'a goere reirote'e'a hudaro, raena'a,

"Iesu'e Nazareta vazeġa rae re'uma."

3

*Ioane Babatiso'a Iesu ibi Ruhiniro
(Mareko 1:1-8, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28)*

¹ E'e madaġano Ioane Babatiso'a Iudea haba'ano haba boha'a onaadu haramiro, raena'a, ² "Sau'anono'o ġihuro'i, mazaġa Badi'a'a ibitozini'ete'e madaġa 'ai haniteha." ³ Ibite peroveta vazeġa Isaia'a Ioane Babatiso moneo 'ahige reiro, raena'a,

"Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a, 'Zuhi'a Boro'a ona'iuma! Ani ibi ruhibo'i, zu ani veize ibi mae duduno'i."

⁴ Ioane dabua'e kamelo oġaġa hina haġairo zu boromakau oġaġa miniġa hina gabaġano utiro. Ebu fihore zu Avore godaga aro. ⁵ Ierusalemmono'o, Iudea haba'a nidu'anono'o zu Ioridana vuġa ġenaġa neġa nidu'anono'o vazevaze'a Ioane vaġe onamiro. ⁶ Ebu ze'a sau'aze rae furenirotene Ioridana vuġano bapatizoziro.

⁷ Farisea azaġa zu Sadukea azaġa ġehaġani'a bapatizo mougā radu Ioane vaġe onairo. Ebu ani'a ze horozirotene ziro, raena'a, "Za'e Zarama ubugaubuga heuġa! Vaze'a zae maza'o, 'Badi'a'ono'o maġunu'a onaine ferau muhino'i,' rae reiro. Rehano feranoga'e mene idara'uma. ⁸ U ibite haġai sau'aono'o ġihurirote'e haġaġa furenno'i. ⁹ Ebu ago 'ahige zamaro'i, 'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene maġunofi'uma.' Mazaġa, e zi'ohe, Badi'a'a hadi 'adi hina Aberahamo mariga haġaine zuni idaġa. ¹⁰ Izidi Badi'a'a ġiro 'ai ire taġano teha. E'ano'o huga manoga mene ini'ete'e ireġa nidu'a'e udi higonadu ire rogao feuni'uma.

¹¹ Zae'a sau'anono'o ġihurine, e'e tahiġa veize, eġe'a vu hina bapatizozio'he. Rehano eġe ġaruna onaite'e vazeġa ani ġiġi'ani'e ufeta ġiġi'a. Ani'e eġe vitihoga. Eġe'a ani tamaka odohe'ete'e tuġureġa vazeġa rae rouġa zuni mene idaġa. Ani'e Vine Zaġoġa ebu ire roga hina bapatizozio'uma. ¹² Maho hirive'ete'e madaġano, vaze'a kari hina rouġa tenadu maho hu'iohe, ebu iġuġa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe.* Ebu huga'e nu'onadu suaba zamaġano ti'ohe, rehano iġuġa'e mene vidau'ete'e ire rogaġano hufi haone'ohe. E'e teġe, Badi'a'a vazevaze rovozi'uma."

¹³ E'e madaġano Iesu'e Ioane'a bapatizonoga radu Galilea haba'anono'o Ioane vaġe Ioridana vuġa onairo. ¹⁴ Rehano Ioane'a Iesu garariro, raena'a, "Ġae'a eġe bapatizohifo. Nougā'ahi ġa'e eġe vaġe onaeha?" ¹⁵ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Izidi'e 'ouge haġao'i. Eme Badi'a'a urate'ete'e haġaġa nidu'a haġaġfine, 'ougi'uma." Ebu Ioane'a Iesu ġoere mae ġihinadu bapatizoniro. ¹⁶ Iesu bapatizonirote'e enogano ani vuono'o gaba tire onamiro. Tire onamirotene, adure'a bohatanadu Iesu'a Badi'a Vigani'a Tubugo niġa teġe ane vaġe ovairote'e horoniro. ¹⁷ Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ġoeriro, raena'a, "Adi'e eġe ubude. Eġe'a zamare borofe'ohe. E ani maza'o matu'e rudau'ohe."

4

Diavolo'a Iesu Tuhune Nuriro (Mareko 1:12-13, Luka 4:1-13)

¹ E'e ġarugano, Diabolo'a Iesu tuhune nuroga veize, Vine Zaġoġani'a Iesu haba boha'a tutune onamiro. ² Iesu'e e'ea mada 40 zamaġano ohere zu madai nidu'a ogomu mene aro. E'ano'o ani'e vinine runiro. ³ Ebu

Diavolo'a tuhunoga radu ani vaḡe onairo, nina'a, "Ġa'e Badi'a Ubuga ro'idene, hadi 'adi nina'a, 'Beredio ḡihuno'i,' rae no'i."

⁴ Rehano Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Mene! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Vaze'e beredio da'o mene ḡabode radi'uma,
rehano Badi'a hebe'ono'o buau'ete'e ḡoe'a nidu'ao ḡabode radi'uma."

⁵ Ebu Diabolo'a Iesu Ierusalemā neḡa boro zaḡoḡa tutune onamadu kuru neḡa hitaga huneno ohoniro. ⁶ Ebu ani'a niro, raena'a, "Ġa'e Badi'a Ubuga ro'idene, rafato'i! Mazaḡa Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a dana'oga veize ane tuḡure viga ḡae vaḡe tuḡuzi'uma.
Ze'a 'evoreze hina mae ḡihi'i'uma 'ahine, ḡae oda'e hadio mene tutuha'uma."

⁷ Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,
'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a ago tuhuno'i."

⁸ Ebu Diabolo'a Iesu maḡa hitaga hune tutune itadu kini'a ibitohau'ete'e haba'a boroboro nidu'a zu zeḡe ḡau manomano nidu'a ihoniro. ⁹ Ebu nina'a, "Ġae'a eḡe zamao ḡuḡuradu kuraune, de'e nidu'a ḡae ḡani'uma."

¹⁰ Iesu'a nina'a, "Mene! Eḡe mazaono'o vaḡino'i! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a mazao da'o kuranohano'i, zu ane veize da'o gauo'i."

¹¹ 'Ougadu Diabolo'a Iesu mazaono'o vaḡine onamiro. Ebu tuḡure vigani'a onaadu dananiro.

*Galilea Haba'ano Gadahe Haramiro
(Mareko 1:14-15, Luka 4:14-15)*

¹² Iesu'a Ioane Babatiso ḡu'a neḡano ohonirote'e egadu Iudea haba'aono'o Galilea haba'a bare onamiro. ¹³ Galilea haba'ano ani Nazareta neḡano radiro. Ebu neḡa e'e modadu Kaperanauma neḡa boro onamirotene e'ea radiunu. Kaperanauma neḡa boro'e Zebuloni zu Nafatali haba'ano ebu Galilea du'ura genaḡano. ¹⁴ Ibite peroveta vazeḡa Isaia'a Badi'a ḡoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁵ "Zebuloni zu Nafatali haba'a'e
Galilea du'ura genaḡano zu Ioridana vuḡa moneafao.
A'e Galilea haba'a ra'ohe,
ebu e'e haba'ano Iuda mene azaḡani'a zuni radiu'ohe.

¹⁶ Uzabo zamaḡano radiu'ete'e azaḡani'a agaḡa boro horoneha.
Rune zauhaḡa haba'ano radiu'ete'e azaḡa rana agaḡani'a agazeha."

¹⁷ E'e madaḡanono'o Iesu'a haramoḡa ḡadaheniro, raena'a, "Sau'anono'o ḡihuro'i, mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e madaḡa 'ai haniteha."

Ane Tahi'atahi'a Zamaziro

(Mareko 1:16-20, Luka 5:1-11)

¹⁸ Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'uraḡa genaḡano oname'enogano, vase 'aheu horoziro. Ze'e ḡozone mau'ete'e azaḡa. Vaze tiba'e Simona, niḡa 'ahoga'e Petero, ebu negoḡa Anderea. Ze du'urao re'eva feune radiunu. ¹⁹ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Ege ḡaruna hegoto'i. Vaze re'evazi'ete'e vazeḡa rouga veize ihozi'uma." ²⁰ 'Ougirotene ze'e zogone re'eva modadu ane hegote onamiro.

²¹ Iesu'a Galilea du'ura genaḡano bare onamiro ebu vase 'aheu negoḡeta horoziro. Anianine'e Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane. Ze'e moze teite ḡasi zamaḡano re'eva zigoga faine radiunu. Ebu Iesu'a zeḡe 'aheu huziro. "Ege hegoto'i." ²² 'Ougirotene ze'e zogone ḡasize zu moze modadu ane hegote onamiro.

Ugi Azaḡa Faiziro

(Luka 6:17-19)

²³ Iesu'a Galilea haba'a nidu'a zamaḡano ragave'ena'a, Iuda azaḡa zeḡe nu'onu'o negano ihoziro zu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo hari manoḡa haramiro. Ebu ugi nunu nidu'a faiziro. ²⁴ Ebu Iesu hariḡani'a bororanadu Siria haba'a nidu'a igiro. Ze'a ugi azaḡa nidu'a tutuze ani vaḡe ariro. Ugi nunu u'ano ahirize'a ḡigize ruze'ete'e azaḡa, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaḡa, ketokete'ete'e azaḡa zu ahirize haganoga mene idaḡa azaḡa tutuze onairotene, Iesu'a ze faiziro. ²⁵ Galilea haba'a, Dekapolis* neḡa boro, Iudea haba'a, Ierusalemu zu Ioridana vuḡa moneafa haba'anono'o vase ḡuḡuvaḡani'a onaadu Iesu hegotiro.

5

Maḡano Haramiro

(Luka 6:20-23)

¹ Iesu'a vase ḡuḡuvaḡa horozirotene, ani maḡa 'ahoga itadu e'ea ehoriro. Ebu ane tahi'atahi'ani'a ane vaḡe onairo. ² Onairotene Iesu'a ihoziro, raena'a,

- ³ "Zamaze zaharaḡa azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a ibitozini'ohē.
- ⁴ Zamaze are'ena'a, niau'ete'e azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a'a namizi'uma.
- ⁵ Zamaze roḡeḡa azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa zeḡe 'evorao haba ri'ini'uma.
- ⁶ Badi'a'a urate'eta'a'e haḡaihi rae inare'ete'e azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a danazadu ze'a 'ouge haḡai'uma.
- ⁷ Vaze vetuḡazi'ete'e azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a ze vetuḡazi'uma.
- ⁸ Zamaze deheḡa azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a'a horoni'uma.
- ⁹ Vazevaze uniho mae manofe'ete'e azaḡa'e Badi'a'a manohugazeta,

* **4:25** Huga'e 'Neḡa boro gaubanana'

mazağa Badi'a'a ze'e ane ubuga rae huzi'uma.

¹⁰ Badi'a'ura hağae'ete'e u'ano, vaze'a sausaui'ete'e azağa'e Badi'a manohugazeta, mazağa ze'e Badi'a'a ibitozini'ohe.

¹¹ Za'e ege hegote'ete'e u'ano, vaze'a rae sausaui'ete'e, agirezine ga gurire'ena'a goere sau'a nunu nidu'a zae rana tine, Badi'a manohuga hide'ohe. ¹² Za, matu'e rudano'i, mazağa Badi'a'a adureo naega'e boro bagağa zini'uma. Vouğaze'a peroveta ibi'a azağa zuni de'uge sausauido.

Dama zu Ihure Agağa

(Mareko 9:50, Luka 14:34-35)

¹³ Dama'e gau manoga ra'ete'e teige, za'e, ege hegote'ete'e azağa, raha 'adao dama heuğa. Rehano dama inigani'a dauğine, iniga bare furenoga mene idağa. Gau 'ahoga veize mene manoga. A'e mae modadu vaze'a edene oname onae'ohe.

¹⁴ Za'e, ege hegote'ete'e azağa, raha 'ada agane'ete'e ihure agağa heuğa. Mağa hitagano radiu'ete'e neğa boro'e 'u'uranoga mene idağa. ¹⁵ Vaze'a ihure hofadu siuva 'u'uğano mene te'ohe, rehano ihure ti'ete'e haba'ano teadu ne zamağano radiu'ete'e azağa nidu'a agaze'ohe. ¹⁶ Ihure agağani'a vaze nidu'a agaze'ete'e teige, zae hağai manoga vaze mazao ago u'ure to'i, rehano fureno'i. 'Ougine, vaze'a zae hağai manoga horonadu Moze adureo niguni'uma.

Mose Goro Goe'a

¹⁷ Za'e, ege'a Mose goro goe'a zu peroveta azağa goere fahoga radu onairo rae ago zamaro'i. E'e zege goere'a hudanoga veize onairo. ¹⁸ E hube hune zi'ohe, adure zu raha izema dauğogano Mose goro goe'a mirihoğa kome'a fase zuni mene dauği'uma, rehano goro goe'a nidu'a'e huda'uma. ¹⁹ E'ano'o iniu'a Mose goro goe'a kome'a 'ahoga zuni vari'ine ebu vaze 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa bo'ağano niğa mae ovo'i'uma. U iniu'a goro goe'a tihithinine ebu vaze 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa bo'ağano niğa mae iti'uma. ²⁰ E zi'ohe, za'a Badi'a goere hegote'eta'a'e, Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azağa hağaiğa mene vitizine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma.

Mağunu zu Goroguru

²¹ Ibi'a azağa mazao reirote'e goro goe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Vaze ago mau runo'i. Iniu'a vaze 'ahoga maune, kotani'uma.' ²² Rehano e zi'ohe, iniu'a negoga mazao mağunine, kotani'uma. Iniu'a negoga goere sau'a nine, Iuda azağa nu'onu'o zamağano kotani'uma. Ebu iniu'a 'Ga hahizağa,' rae reine, ire roga zamağano mae feuni'uma.

²³ E'ano'o gae'a dibu'o fatağano ġahunogo hau'ete'e madağano negoğ 'ahogani'a gae mazao mağunirote'e zamaro'idene, ²⁴ ġahunogo'e fata ġenağano modo'i, ebu negoğ vağe onamadu ane teite uniho manof'o'i. E'e ġaruganobu'u bare onaado ġahunogo hano'i.

²⁵ Ğa'e vaze 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a ġae kotao oho'ihi radu ani teite kota onami'uma. E'e madağano ġanine ge ibio uniho manof'o'i. Mene 'ouğine, ani'a ġa kota vazega 'evorao oho'i'uma, ebu ġu'a neğa taufe'ete'e vazega 'evorao oho'adu ġu'a neğano oho'i'uma. ²⁶ E hube hune ġa'ohe, ġa mene bua'uma onamo ġae'a ani moni nidu'a bare ha'uma.

Ubuma Ago Ġezano'i

(Mataio 19:9, Mareko 10:11-12, Luka 16:18)

²⁷ Za'e edeġa, Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ubuma ago ġezano'i.' ²⁸ Rehano e zi'ohe, iniu'a roġae ġiaġiane'ena'a, ane zamao roġae omo teite bazihri rae zamarine, ani 'ai zamao ubuma ġezaneha. ²⁹ Ġae eda'e ubumaġani'a haġai sau'a haġao'idene, e'e ubumaġa ġude modo'i. Mazaġa ahiriġo tahiġa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriġo nidu'a ire roġa zamaġano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro. ³⁰ Ebu ġae eda'e 'evo'ani'a haġai sau'a haġao'idene, e'e 'evo'a'e vari'e modo'i. Mazaġa ahiriġo tahiġa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriġo nidu'a ire roġa zamaġano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro.

Inuga Mode'ete'e Moneo

³¹ Za edeġa, Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Iniu'a inuga modo'idene, ani'a ihore so'aġa mirihadu inuga hano'i.' ³² Rehano e zi'ohe, iniu'a inuga'e mene ubuma ġezaro rehano, inuga modine, i'ani'a ubuma ġezo ibiġano inuga tuġune'ete'e heuġa. Ebu iniu'e i'ani'a modirote'e roġaeġa teite hahurine, ani zuni ubuma ġezau'ete'e heuġa.

Ago Ġoitoro'i

³³ Ibi'a azaġa mazao reirote'e goro ġoe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Nagni ġoitoro'idene, ago vari'o'i. Badi'a mazao ġoitoro'idene huga haġao'i!' ³⁴ Rehano e zi'ohe, ġoere nagiga 'ahoga ago ġoitoro'i. Adure niġano ago ġoitoro'i, mazaġa adure'e Badi'a'a ehore'ete'e haba'a. ³⁵ Raha niġano ago ġoitoro'i, mazaġa raha'e Badi'a'a odaga ti'ete'e haba'a. Ierusalem a niġano ago ġoitoro'i, mazaġa Ierusalem'a e Kini Boro, Badi'a neġa boro. ³⁶ Ġoitoroite'e mene haġaine ruda'uma rae ago ġoitoro'i, mazaġa ġaboneze zu zae'a mene haġairo. Za'e iguze tiba zuni mae 'urunoga zu mae ġunoga mene idaġa. ³⁷ Zae'a nagini 'ahoga haġai'uma ro'idene, 'O'e, e haġai'uma', ga 'Mene, e mene haġai'uma' da'o rae ro'i. Goere 'ahoga'ahoga ragatine, a'e Satani'ono'o fureru'ohe.

Haġai Sau'ano Ago Naenaetito'i

(Luka 6:29-30)

³⁸ Za'e edeġa Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Vaze 'ahogani'a ġae ubuma sausauno'idene ga ġae ġonone vahego'idene, vazeġa e'e ubuma zu sausauno'i ebu ane ġonone zu vahego'i.' ³⁹ Rehano e zi'ohe, vaze sau'a mazao ago naenaetito'i. Vaze 'ahogani'a zae eda'e ġaniga fa'o'no'idene, ani'a bare fa'o'noga veize zae kauri ġaniga zuni notonohano'i. ⁴⁰ Vaze'a dabu'aze moug a rae kotazihi ro'idene, raga dabu'aġa zuni hano'i. ⁴¹ Vaze 'ahogani'a riġa tuġuzena'a, zae'a ane ġau odohadu kilomita tiba onamoga urato'idene, kilometa 'aheu zuni onamo'i. ⁴² Iniu'a umizo'idene hau tauġo'i, zu ġauze 'ahoga umizadu vesu baroni'uma rae ro'idene, ago hezahohano'i.

Agire Azaġa Zamaro'i

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Za'e edeġa Mose goro ġoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ġae nabudi zamaro'i, ebu ġae agire vazeġa he'ehe'eno'i' ⁴⁴ Rehano e zi'ohe, zae agire azaġa zamaro'i, ebu zae sausaazi'ete'e azaġa veize kurano'i. ⁴⁵ 'Ougine, za'e Moze adureo ani ubuga rae re'uma. Mazaġa Moze'e vaze manoga zu

sau'a veize idane mada aganozini'ohe, ebu vase haġai duduġa zu ve'oġa veize idane irugu tuġunadu ru'au'ohe. ⁴⁶ Za'e zae zamare'ete'e azaġa da'o zamarine, Badi'a'a e'e naeġa mene zini'uma. Takesi azaġa'e haġai sau'a azaġa rehano, zeġe zuni ze zamare'ete'e azaġa zamare'ohe. ⁴⁷ Za'e zae nabudi mazao da'o manoġa haġaine, vase mene vitizi'uma. Badi'a aġu'a azaġa zuni 'ouge haġae'ohe. ⁴⁸ E'ano'o aġire azaga zu zamare huno'i. Badi'a mazao'e ve'oġa o'o'a teige, za zu ve'oġa 'ahoga ago haġao'i."

6

Ġahugo'i

¹ Ġiano'i, za'e vase'a ġianoga veize vase zamao haġai manoġa ago haġao'i, mazaġa zae Moze adureo naeġa mene zini'uma. ² E'ano'o ġau 'ahoga zahara vaseġa haune, zama guhi azaġa teige ago hirihoro'i. Zama guhi azaġa'e vase'a niguzoga veize nu'onu'o neġano zu ibio haġae furene'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeze nidu'a mae haueġha. ³ Ġau 'ahoga zahara vaseġa haune, zae nabudi uhiġa vaseġa zu ago ihono'i.* ⁴ Vaze 'ahogani'a mene ederoga veize sifu kaġuso hano'i. 'Ougine, Moze'a za'a sifu haġate'e haġaiġa horonadu naeġa zini'uma.

Zuhi'a Boro Kuru (*Luke 11:2-4*)

⁵ Za'e kurano'idene, zama guhi azaġa teige ago kurano'i. Mazaġa ze'e vase'a horozoga veize nu'onu'o neġano zu ibi boro ġenaġano edau'ena'a, kuranoga urate'ohe. E hube hune zi'ohe, ze naeġa nidu'a mae haugiro. ⁶ Za'e kurano'idene, bazuni haba'a diugadu ibiheta haranadu Moze, za'a horonoga mene idaġa ra'eta'a'e, mazao kurano'i. 'Ougine, za'a sifu haġate'e haġaiġa Moze'a horonadu naeġa zini'uma. ⁷ Ebu za kurano'idene, Badi'a aġu'a azaġa teige, huga o'o'a ġoe'a hina ago barebare kurano'i. Mazaġa ze'e ġoere ġehaġa hina kuraune, Badi'a'a igi'uma rae zamare'ohe. ⁸ Ze ago hegoto'i, mazaġa Moze'e zae'a izima umidogano nagini urate'eta'a'e edeġa.

⁹ E'ano'o 'ahige kurano'i:

Emeġe Mama adureo,
eme umi'e'ohe, vase'a ġae guba'e'ena'a ġa niġo'e zaġoġa re'uma,
¹⁰ ebu ġa'a vase nidu'a ibitozi'uma,
ebu adureo ġae ura'a hudau'ete'e teige, raha adao zuni huda'uma.
¹¹ Izidi ogomuġa rife'eno'i,
¹² ebu emeġe'a eme sausaufe'ete'e azaġa zeġe sau'a rae mode'ete'e teige,
emeġe sau'a zu rae modofoi.
¹³ Emeġe'a haġai sau'a haġaihi rae reine, sau'ano ago tutufoi,
ebu Satani'ono'o mae vaġifo'i.†

¹⁴ Zae'a vase sau'a rae modine, zae Moze, adureo radiu'ete'e'a, zae sau'a zuni rae modi'uma. ¹⁵ Rehano zae'a vase sau'a mene rae modine, zae Moze'a zuni zae sau'a mene rae modi'uma.

Zaġozage'ete'e Moneo

* **6:3** Girikio, edae evoreġo'a haġae'eta'a'e kauri evoreġo'e aġu'a teige, hano'i. † **6:13** Fare mirihrote'e nu'e raena'a, 'Ga'a ibitozini'ete'e ebu ġae ġiġi'a zu aġaġa'e mada tuġutuġu oname'ohe. Amen.'

¹⁶ Zae'a zaḡozaḡo'idene, zama guhi azaḡa teige, ago vetuḡarau rado'i. Ze'e, vase'a horozadu zeḡe'a zaḡozaḡe'ete'e ederoga veize, mene vire'ohe zu iguze mene si'e'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeḡa nidu'a mae haugiro. ¹⁷ Rehano zae'a zaḡozaḡo'idene, viradu iguze si'o'i. ¹⁸ 'Ougine, vase'a za'e zaḡozaḡe'ete'e mene ederi'uma. U za'a horonoga mene idaḡa ra'eta'a'e, Moze da'o ederi'uma. Ebu Moze'a za'a sifu haḡaate'e haḡaiḡa horonadu naeḡa zini'uma.

Ḡauze Adureo Mae Nu'one To'i
(Luka 11:34-36, 12:22-34, 16:13)

¹⁹ Zae veize raha 'adao ḡau manomano ago nu'one to'i. De'ea'e zuhi'a sausaune'ohe zu atenarau'ohe ebu ḡonore'a varade diugadu ḡonotu'ohe. ²⁰ Rehano zae veize ḡauze manomano'e adureo nu'one to'i. De'ea' zuhi'a mene sausaune'ohe zu mene atenarau'ohe ebu ḡonore'a varade diugadu mene ḡonotu'ohe. ²¹ Mazaḡa za'a ḡauze manomano nouma tine, zamaroneze zu de'ea ti'uma.

²² Zae ubuma'e ahirize ihureḡa heuḡa. Ubumaze manoga reine, zae ahiri nidu'a'e agaḡani'a iriva'i'uma. ²³ Rehano zae ubuma'e sautaune, zae ahiri nidu'a'e uzabo'a iriva'i'uma. E'ano'o zae ahiri zamaḡano agaḡa'e uzaboraane, ahirize nidu'a'e uzabo gigi'a re'uma!

²⁴ Vaze'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaḡa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni, 'aheu veize gauoga mene idaḡa.

Ago Zamare Adudano'i
(Luka 12:22-31)

²⁵ E'ano'o e zi'ohe. Zae ḡabone veize nagi ogomu a'uma ga nagini gagi'uma ebu ahirize veize nagi dabua vidi'uma rae ago zamare adudano'i. Mazaḡa ḡabone zu ahiri'e ogomu zu dabua vitinoga. ²⁶ Hitanao rafiu'ete'e niniga ḡiano'i. Ze ezone mene ḡorau'ohe, mene hirive'ohe, zu ogomuze godogo neḡano mene nu'one ti'ohe. Rehano zae Moze, adureo radiu'ete'e'a, ḡubuze'ohe. Za'e nini vitize hune'ohe. ²⁷ Zae bo'aḡano iniu'e zamare adudaune, ḡabone'a tahiḡa nu fara'umahe? Mene.

²⁸ Za nouga'ahi dabua u'ano zamare adudu'ohe? Butu kakaḡa'e nougenouge ḡuhure'ete'e ḡiano'i. Ze mene gau'e'ohe zu dabuaze mene turine'ohe. ²⁹ Rehano e zi'ohe, butu kakaḡa 'ahoga'e ma'ora vaseḡa kini Solomona'a haḡairote'e dabuaḡa manomano vitinoga. ³⁰ Butu veḡa'e izidi ḡaboga, hena ohogore'e vase'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga 'ahine, Badi'a'a hube hune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a.

³¹ E'ano'o ago zamare adudano'i, raena'a, 'Nagini a'uma?', 'Nagini gagi'uma?' ga 'Nagi dabua vida'uma?' ³² Badi'a aḡu'a azaḡani'a 'ahiguḡa nidu'a vaḡe'ohe. Zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, za'a e'e ḡauḡa urate'eta'a'e edeḡa. ³³ Badi'a'a ibitozini'ete'e zu urate'ete'e da'o gezo vaḡo'i. 'Ougine e'e ḡauga nidu'a zuni zini'uma. ³⁴ E'ano'o za ohogore veize ago zamare adudano'i. Mazaḡa ohogore ḡauḡa'e ohogoru'u zamari'uma. Izidi'e izidi aduga da'o zamari'uma.

7

Vaze Mazao Sau'a rae Ago No'i
(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ Badi'a'a za'e sau'a azağa rae mene zi'ete'e uratine, vase mazao sau'a azağa rae ago zo'i. ² Mazağa zae'a gāu 'ahoga moneo vase mazao sau'a rae reine, e'e moneo Badi'a'a zuni za'e sau'a re'uma. Za'a vase mazao nagini hağaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge hağai'uma.

³ Ga'e nabugo ubumao be'a dinunuğa ġiane'ohe. Rehano nougadu ġae ubumao be'a gado ireğa mene ġiane'ohe? ⁴ Gae ubumago be'a gado ireğa 'e'e rehano, ġa'e negoġo mazao 'ahige ra'ohe, raena'a, 'Negohe, ubumago be'a dinunu e'e mae vaġinihi.' ⁵ Ga, zama guhi vazega, ibite geno ġae ubumao gado ireğa e'e mae vaġino'i. Ebu ġa'a faine ehamanadu negoġo ubuma mazaono'o dinunuğa mae vaġini'uma.

⁶ Ġau zaġoġa ġuni ago hano'i. 'Ougine ze vaetadu zae vihozi'uma. Zae hadi manomano aba zamao ago feuno'i. 'Ougine, ze'e oda hina edene guzuhi'uma.*

Badi'a Mazao Umido'i
(Luka 11:9-13)

⁷ Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine zini'uma. Za nagini vaġo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouguine ibiheta vavaozini'uma.

⁸ Iniu'a umidine ha'uma, iniu'a vaġine hidi'uma ebu iniu'a toketoketine ibiheta vavaoha'uma.

⁹ Zae bo'aġano iniu'a ubuga'a beredi umidine hadi ha'umahe? ¹⁰ Ebu ane'a ġozone umidine, mohe ha'umahe? ¹¹ Za'e sau'a azağa rehano, ġau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teige, zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, ane mazao umide'ete'e azağa hube hune ġau manoga zini'uma.

¹² E'ano'o vase'a zae mazao hağai manoga hağae'ete'e urato'idene, zae zuni zeġe mazao hağai manoga hağao'i. 'Adi'e Mose goro ġoe'a zu peroveta azagani'a ihozirote'e ġoe'a ra'ohe.

Ibiheta Kokosiġa
(Luka 13:24)

¹³ Ibiheta kokosiġano diuġo'i. Mazağa runeo diuġite'e ibiġa ibihetaġa'e rafaġa zu boro, e'ano'o e'e ibiġano diuġe'ete'e azağa'e ġehaġa. ¹⁴ U ġabone tuġutuġu diuġe'ete'e ibiġa ibihetaġa'e kokosiġa zu e'e ibiġano onamoga'e riġa, e'ano'o e'e ibiġano diuġe'ete'e azağa'e tahiġa.

Ire ebu Ire Maġa
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ Ġuriro peroveta azağa ġiano'i. Ze mamoe naminamiġa teige onai'uma, rehano zeġe zama'e butu ġuniġa vihovihoġa heuġa. ¹⁶ Ire'e maġa horonadu nagi ireġa ederi'uma. Vaini maġa'e ire renoga'ono'o mene ini'ohe zu figi maġa'e ġunu renoga'ono'o mene ini'ohe. ¹⁷ E'e teige, ire manoga nidu'a'e maġa manoga ini'ohe, u ire sau'a'e maġa sau'a ini'ohe.

¹⁸ Ire manoga'e maġa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maġa manoga mene ini'ohe. ¹⁹ Maġa manoga mene ini'ete'e ireġa nidu'a'e udi mode'ohe ebu ire rogao hufi haone'ohe. ²⁰ E'ano'o zeġe hağai horonadu ze'e vase nagiġa ederi'uma.

²¹ Eġe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ete'e azağa mene nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'uma. Rehano eġe Mama, adureo radiu'ete'e'a urate'ete'e haġaigā haġae'ete'e vazegani'a da'o ibitoħa'uma. ²² Badi'a kota madagano, vase ġehagani'a eġe iħi'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, Zuhi'a

* **7:6** Huga'e, 'Badi'a ġoere mene igi'ete'e azağa mazao ago barebare ihozo'i.'

Boro, eme'e gae nio Badi'a goere ihozido, zu gae nio vine sau'a hegoze buzido zu gae nio gigi'a haḡaiḡa ḡehaḡa haḡaido'. ²³ 'Ougine, eḡe'a dehene zi'uma, raena'a, 'E za'e mene ederiro. Za, haḡai sau'a azaḡa, eḡe mazaono'o vaḡino'i.'

Egadu Haḡae'ete'e Azaḡa
(Luka 6:47-49)

²⁴ Eḡe goere egadu haḡae'ete'e vazeḡa'e huhuzaḡa. Ani'e vatava rana neḡa ogorarote'e vazeḡa heuḡa. ²⁵ Iruḡu'a ru'anadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neḡa beivotene, e'e neḡa'e mene higarō, mazaḡa vatava rana ogoraro. ²⁶ U eḡe goere egadu mene haḡae'ete'e vazeḡa'e hahizaḡa. Ani'e ni'uri rana neḡa ogorarote'e vazeḡa heuḡa. ²⁷ Iruḡu'a ru'anadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neḡa beivotene, e'e neḡa higau bauradu fatariro."

²⁸ Iesu'a e'e goe'a nidu'a hauḡirotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a ane ihore u'ano zaguzagarō. ²⁹ Mazaḡa Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaḡa teḡe mene ihoziro, rehano Badi'a gigi'a hina ihoziro.

8

Lefera Vazeḡa Fainiro
(Mareko 1:40-45, Luka 5:12-16)

¹ Iesu'a maḡanono'o ovairotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a ane hegote onamiro. ² Lefera vazeḡa 'ahogani'a ani vaḡe onairo, ebu ane zamao obena hina tuḡadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa urato'idene faiho'!" ³ Iesu'a 'evo'a einadu vaze e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Gae manoro'!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauḡiro. ⁴ Ebu Iesu'a nina'a, "Vaze 'ahoga ago no'i. Rehano dibu'o vazeḡa vaḡe onamadu ahi'o ihono'i!*" Ebu ḡae'a manorate'e vaze'a ederifine, Mose'a reirote'e gahunōḡa mae onamadu Badi'a dibu'o hano'i."

Uti Azaḡa ḡihi'ani'a Iesu mazao Firo
(Luka 7:1-10, Ioane 4:43-54)

⁵ Iesu'a Kaperanauma neḡa boro diuḡirotene, Roma uti azaḡa ḡihi'a 'ahogani'a onaadu dananōḡa uminiro, ⁶ raena'a, "Zuhi'a Boro, eḡe tuḡure vazeḡa 'ahoga'e ahi'a haganōḡa mene idaḡa radu neo baze'ohe. Ahi'ani'a giginadu ḡaniḡanau radiu'ohe." ⁷ Iesu'a nina'a, "Eḡe'a onamadu faini'uma."

⁸ Rehano uti azaḡa ḡihi'ani'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e'e mene vaze manaḡa, e'ano'o ḡae'a eḡe ne diuḡōḡa'e mene manaḡa. Rehano goere da'o ro'i, 'ouḡine eḡe tuḡure vazeḡa'e manori'uma. ⁹ Mazaḡa e'e zuni vaze 'ahoga 'u'uḡano gaue'ohe, zu eḡe uti azaḡa'e eḡe 'u'uḡano gaue'ohe. Eḡe'a vaze 'ahi nina'a, 'Onamo'i' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'i' reine, ani'e are'ohe. Eḡe'a eḡe tuḡure vazeḡa 'ahoga nina'a, "Adi haḡao'i' reine, ani'e haḡae'ohe."

¹⁰ Iesu'a e'e goe'a igirotene zaguzagarō, ebu ani hegotirote'e azaḡa ziro, raena'a, "Eḡe'a hube hune zi'ohe, Badi'a mazao 'ahige fie gigaru'ete'e vazeḡa'e Isaraela azaḡa zamaḡano ize mene horoneha! ¹¹ E zi'ohe, Iuda mene azaḡa ḡehaḡani'a mada'a ite'ete'e moneono'o zu mada'a z bure'ete'e moneono'o onai'uma, ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaḡano Aberahamo, Isako zu Iakobo teite ehoradu ogau tibura'uma. ¹² Rehano

* 8:4 A'e, dibu'o vazeḡani'a ahiri udahadu manoreha refine

Iuda azaġa, Badi'a'a ibitozini'ohe rae zamarirota'a'e, enona mae feuzadu uzabo zamaġano radi'uma. Ze e'ea nia'uma zu ġononeze atiti'uma."

¹³ Ebu Iesu'a uti azaġa ġihi'aġa niro, raena'a, "Onamo'i. Ga'e eġe mazao fie'ete'e teige, ġae tuġure vazeġa'e manori'uma." Ani'a 'ouge reirotene madaġano tuġure vazeġa e'e manoriro.

Vaze Ġehaġa Faiziro

(Mareko 1:29-34, Luka 4:38-41)

¹⁴ Ebu Iesu'a Petero ne diuġirotene Petero emoġa roġaeġa'e uginadu baze radoga horoniro. 'Ahi'a'e ġigi'a bagaġa. ¹⁵ Iesu'a roġae 'evo'a obonadu ahi'a ġigi'a 'ai dauġiro. Ebu ani iġunadu Iesu veize ogomu goroh haro.

¹⁶ Ġoravare'ete'e zamaġano, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa ġehaġa Iesu vaġe tutuze onairo. Ani'e ġoere hina vine sau'a hegoze buziro ebu ugi azaġa nidu'a faiziro. ¹⁷ A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

"Ani emeġe ġigi'a meiro ebu emeġe ugi mae vaġiniro."

Iesu Hegote'ete'e Vazeġa

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Iesu vaze ġuġuvaġani'a ane mazao nu'oru radoga horozirotene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Du'ura moneafa fare onamihi." ¹⁹ E'e madaġano Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu vaġe onaadu niro, raena'a, "Thore vazeġa, ġae'a no'e onamine, e ġae hegoti'uma." ²⁰ Iesu'a naenaena'a, "Butu ġuniġa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniġa'e nezeta. Rehano eġe, Vaze Ubuġa'e bazunihe haba'a'e o'o'a."

²¹ Iesu tahi'a 'ahogani'a niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e geno mamahe guri onamihi." ²² Rehano Iesu'a nina'a, "Ġa'e eġe hegoto'i. Vine ruga azaġani'a rune azaġa ġuri'uma."

Zavara 'Uiro

(Mareko 4:35-41, Luka 8:22-25)

²³ Ebu Iesu'a ġasio tirirotene, ane tahi'atahi'a'a ani hegote tiro. ²⁴ E'e enogano, zavara boro'a du'urao feuriro ebu sa'u'a ġasio kafere diuġiro. Rehano Iesu baze radiro. ²⁵ E'ano'o ze'a ane vaġe onamadu evaniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, emeġe ġabofo'i! Eme nariga zubure'ohe!"

²⁶ Ebu ani'a naenaezina'a, "Za nouġadu rihau'ohe? Za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a!" Ebu ani iġunadu zavara zu sa'u roziro. 'Ougirotene, zavara zu sa'u'e roġeru hauġiro.

²⁷ Iesu tahi'atahi'a'a zaguzagaro, raena'a, "Vaze 'ahi'e nagi vaze? Zavara zu sa'u'a ane ġoere egohu'ohe."

Vine Sau'aġeta Vazeġa Fainiro

(Mareko 5:1-20, Luka 8:26-39)

²⁸ Iesu'a du'ura moneafa, Gadara haba'ano feurirotene, vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeġa 'aheu'a idu haba'anono'o onaadu Iesu hidiro. Zamaze ufeta ġugi'eta 'ahine, e'e ibiġano vaze'a onamoga mene idaġa reiro. ²⁹ Ebu ze ġihau bagaġa ani ġoreniro, raena'a, "Badi'a ubuġa! Ġa'e emeġe mazao nagini urate'ohe? Ġa'e, kota madaġa ġonaga 'izema mougano, aduga rifoga veize emeġe vaġe onahehe?"

³⁰ U tahiġa faġano aba ġehaġani'a ogau radiunu. ³¹ Ebu vine sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, "Ġae'a eme hegofe bufo'idene, aba ġuġuvaġa 'omo mazao tuġufo'i." ³² Ani vine sau'a zina'a, "Onamo'il" 'Ouge reirotene, ze vaze 'aheu mazaono'o buanadu aba zamaġano diuġiro. Ebu aba e'e nidu'a maġa gagaga'ono'o dure ovoadu du'urao diuġiro ebu hunuhune rudaro. ³³ 'Ougadu aba taufe'ete'e azaġa'e dure neze onamiro, ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa mazao nagini'a furerarote'e hariġa nidu'a me'odoziniro. ³⁴ Ebu e'e neġa azaġa nidu'ani'a buanadu Iesu hidoga veize onairo. Ze Iesu hidirotene, ani'e zeġe haba'anono'o vaġinoga uminiro.

9

Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeġa Fainiro (Mareko 2:1-12, Luka 5:17-26)

¹ Iesu'a ġasio tiradu du'ura moneafa fariro ebu ane'a radiunute'e neġa boro Kaperanauma bare onamiro. ² Ebu vaze nu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazega faratao bazune teadu ani vaġe herate onairo. Zeġe'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ahi'a mene hagane'ete'e vazega niro, raena'a, "Ubude, zamaġo rinedo'i. Ġae sau'a 'ai aġutu modeha." ³ 'Ougirotene, Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaġa nu'e zeġe'a bare zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e ane bare Badi'a rae rahehe? Badi'a ni rae sausaune'ohe!" ⁴ Iesu ani zeġe'a nagini zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, "Nougadu za zamaronne sau'a zamare'ohe? ⁵ Ani mazao nougenouge nine, ufiġa? 'Ġae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iġunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ⁶ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaġa eġe, Vaze Ubuġa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aġa meirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazega e'e niro, raena'a, "Eġe'a ġa'ohe, iġuno'i ebu farataġo odohadu neġo onamo'i" ⁷ Ebu vaze 'ai iġunadu neġa onamiro. ⁸ Vaze ġuġuvaġa'e e'e horonirotene riharo ebu Badi'a'a 'uguġa gigi'aġa vaze zinirote'e* u'ano Badi'a niguniro.

Mataio Zamaharo (Mareko 2:13-17, Luka 5:27-32)

⁹ Iesu'a e'eano'o ibio onamiro. Ebu vaze 'ahoga niġa Mataio'a takesi haba'ano ehore'enogano horoniro. Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Eġe hegoto'i." 'Ougirotene ani iġunadu Iesu hegotiro. ¹⁰ Iesu'a Mataio neo ogarote'e madaġano, takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa ġehaġani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. ¹¹ Farisea azaġani'a e'e horonirotene, Iesu tahi'atahi'a ġadiziro, raena'a, "Nougadu zae ihore vazega'e takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa teite ogau tiburu'ohe?" ¹² Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, "Ugi o'o'a azaġa'e gohe vazega mene vaġe'ohe, rehano ugi azaġani'a ani vaġe'ohe. ¹³ E'e teige, zeġe bare haġai duduġa rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu eġe'a mene onairo. Rehano zeġe bare haġai sau'a rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu onairo. Badi'a'a 'ahige reiuro, raena'a, 'E'e zae'a dibu'o inoga da'o mene urate'ohe, rehano vaze vetuġazoga ufeta urate'ohe.' Za onamadu goere huga e'e edero'i."

Ihore Iziga (Mareko 2:18-22, Luka 5:33-39)

* **9:8** Ga, vaze harote'e **9:13** 9:13 Hosea 6:6

¹⁴ Ebu Ioane tahi'atahi'a'a Iesu vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, "Emeḡe zu Farisea azaḡa'e ogomu moneo mada ḡehaḡa zaḡozaḡe'ohe. Rehano ḡae tahi'atahi'a'e nougado mene zaḡozaḡe'ohe?" ¹⁵ Iesu'a ziro, raena'a, "Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozaḡe'ohe. Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vaḡini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zaḡozaḡi'uma.

¹⁶ Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'ohe, mazaḡa dabu'aḡa vuzuine, dabua si'iga iziga'e ḡuanadu amahiḡa hutubadu borofe ziga'uma. ¹⁷ Ebu vaze 'ahogani'a vaini vuḡa fuse† amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'ohe. Be'une ufine, vaini vuḡa iziga ane'a bare busure bororadu fuse amahiḡa'e ziga'uma. Ebu sore rururanadu fuse amahiḡa sausauni'uma. E'ano'o vaini vuḡa iziga'e fuse izigano be'une ufi'ohe ebu anianine'e manoḡa radiu'ohe."

Roḡae Tahi'aḡa ebu Ugi Roḡaeḡa
(Mareko 5:21-43, Luka 8:40-56)

¹⁸ Iesu'a e'e ḡoe'a zinirote'e zamaḡano, nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa 'ahogani'a Iesu vaḡe onairo. Ebu ani zamao ḡuḡuradu niro, raena'a, "Eḡe aboe'e izidu'u rudaneha. Rehano ḡae'a onaadu ane rana 'evo'o tine, ani ḡabodi'uma." ¹⁹ Ebu Iesu zu ane tahi'atahi'a'e iḡunadu ane teite onamiro.

²⁰ Onamirote'e zamaḡano roḡae 'ahoga, roḡae ugi madu muri 12 radi-unute'e'a, Iesu ḡarunio onairo ebu ani dabua 'ariḡa oboniro. ²¹ Mazaḡa ani'e zamare'ena'a, 'E'a dabuaḡa tahiḡa obonine manori'uma.' ²² Ebu Iesu'a tehadu roḡae e'e ḡianiro, raena'a, "Aboe, zamaḡo rinedo'i! ḡae'a eḡe mazao fiata'e u'ano ugigo'a manoreha." 'Ouge reirote'e madaḡano roḡae 'ai manoriro.

²³ Iesu'a nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa neo feurirotene, rune badaḡa haḡae'ete'e azaḡa zu vaze ḡuḡuvaḡani'a harae'ete'e horoziro. ²⁴ Ebu ani'a ziro, raena'a, "Zae nidu'a buano'i! Roḡae tahi'aḡa'e mene rudaneha. Ani'e baze'ohe." Rehano ze'e Iesu eḡofoharo. ²⁵ Vaze ḡuḡuvaḡa ononeo tuḡuze buzirote'e ḡarugano, Iesu'a ne zamaḡa diuḡadu roḡae tahi'aḡa 'evore oboniro. 'Ougadu ane'a iḡuniro! ²⁶ Ebu e'e hariḡa'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

Ubuma Kuru zu Mumutafa Vazeḡa Faiziro

²⁷ Iesu'e de'ea mode onamirote'e madaḡano, ubuma kuru vazeḡa 'aheu'a ani hegotiro. Ze'a ḡihau huaro, raena'a, "Davida mariga, eme vetuḡafo'i!"

²⁸ Iesu'a ne diuḡirotene, ubuma kuru azaḡani'a ane vaḡe onairo. Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Za eḡe'a faizi'uma rae fie'ehe?" Ze'a naenaenina'a, "O'e, Zuhi'a Boro." ²⁹ Ebu ani'a ubumaze obonadu ziro, raena'a, "Zae'a eḡe mazao fie'ete'e idunaḡano ubumaze'a manori'uma." ³⁰ Ebu ubumaze'a ra'aro. 'Ougadu Iesu'a riḡa hune ziro, raena'a, "Zae mazao fureranate'e ḡauḡa vaze 'ahoga ago no'i." ³¹ Rehano ze onamadu e'e haba'a nidu'a zamaḡano ani hari rae ḡehaniro.

³² Ebu ze neonu'o buau onamirotene, vaze nu'a vaze 'ahoga Iesu vaḡe tutune onairo. Vine sau'ani'a vaze e'e raganu radu ani'e ḡoeroga mene idararo. ³³ Ebu Iesu'a vine sau'a ane mazaono'o hegone bunadu mumutafa vazeḡani'a ḡoeriro. Vaze ḡuḡuvaḡani'a e'e horonadu zaguzagaro, ebu raena'a, "Ibite Isaraela haba'ano 'ahiguḡa mene fureraro." ³⁴ Rehano

† 9:17 Gouti oḡaḡa hina haḡairote'e fuseḡa

Farisea azaḡani'a raena'a, "Ani'e vine sau'a zuhi'aḡa gigi'aḡano vine sau'a hegone buneha."

Gau Azaḡa'e Tahigā

³⁵ Iesu'a haba'ahaba'a zu ne nidu'a ragave'ena'a, zeḡe nu'onu'o neḡano ihozinu zu Badi'a'a ibitozini'ete'e harigā manoga haraminu ebu ugi nunu nidu'a faizinu. ³⁶ Iesu'a vase ḡuḡuvaḡa horozirotene, vetuḡaziro, mazaḡa zamaze'e adudaro zu ze'e dana mene hidiro. Ze'e vase'a mene taufe'ete'e mamoeḡa heuḡa. ³⁷ Ebu ani ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Hirive'ete'e ḡauḡa'e ḡehaḡa, rehano gau azaḡa'e tahiḡa. ³⁸ E'ano'o hirive'ete'e Zuhi'aḡa, Badi'a maza'o gau azaḡa ane mebao tuḡuzoga veize umino'i."

10

Iesu'a Ane Tahi'aḡa 12 Tuḡuze Onamiro (*Mareko 6:7-13, Luka 9:1-6*)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro ebu vine sau'a hegoze buze'ete'e zu ugi nunu nidu'a faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. ² Iesu tahi'a 12 nize'e ahi e'e: Ibi'a'e Simona, niḡa 'ahoga'e Petero zu ane negoḡa Aniderea, Zebedeo ubuga 'aheu Iakobo zu ane negoḡa Ioane, ³ Filipino, Batolomeo, Tomasi, takesi vaseḡa Mataio, Alefeo ubuga Iakobo, Tadeo, ⁴ Roma gavamani utitozini'ete'e duḡuruḡa vaseḡa* niḡa Simona ebu Iesu revoharota'a'e, Isakariota vaseḡa niḡa Iuda.

⁵ Iesu'a ane tahi'a 12 tuḡuze'ena'a, 'ahige ihoziro, raena'a, "Iuda mene azaḡa haba'a ago onamo'i ebu Samaria haba'ano neḡa 'ahogani ago diuḡo'i. ⁶ Rehano Isaraela haba'ano dauḡirote'e mamoeḡa 'u'a onamo'i. ⁷ Ebu neḡaneḡa diuḡe onamo'idene 'Badi'a'a ibitozini'ete'e madaḡa 'ai haniteha,' rae haramozeno'i. ⁸ Ugi azaḡa faizo'i, rune azaḡa ḡabozo'i, lefera azaḡa faizo'i ebu vine sau'a hegoze buzo'i. Zae'a hidirota'a'e naeḡa mene haḡairo, e'ano'o naeḡa ago mae'ena'a ḡahugo'i. ⁹ Moni niharazeo ago odoho'i. ¹⁰ Ragavo zamaḡano nihara ga dabua 'ahoga ga tamaka ga tuḡu ago odoho'i, mazaḡa gau vaseḡa'e nagini urate'ete'e ḡauḡa'e hidi'uma. ¹¹ Haba'ahaba'a zu neḡaneḡa diuḡine, de'ea mae ḡihizi'uma vaseḡa vaḡo'i ebu ane neo rado'i onamo e'e neḡa mode iḡuno'i. ¹² Ani ne diuḡo'idene, 'Badi'a'a manohuga zini'uma,' rae zeno'i. ¹³ Ebu e'ea radiu'ete'e azaḡa'e manoga ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga zeḡe rana radi'uma. U mene manoga ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga'e zae bare vaḡi'uma. ¹⁴ Haba'a ga neḡa 'ahoga azaḡani'a zae mene mae ḡihizo'idene ga ḡoereze mene egozeno'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manahadu e'e haba'a ga neḡa mode iḡuno'i.† ¹⁵ E hube hune zi'ohe. Ibite Sodoma zu Gomora haba'a azaḡa'e sau'aze boro u'ano, Badi'a'a ruizi'iro. Rehano Badi'a kota madaḡano zae mene mae ḡihizirote'e neḡa azaḡa'e ufeta aduga boro hidi'uma.

Iesu Tahi'atahi'a'a Aduga Hidi'uma (*Mareko 13:9-13, Luka 21:2-17, 12:2-9*)

¹⁶ Butu ḡuniḡa bo'aḡano mamoe tuḡuze'ete'e teige, e za agire azaḡa bo'aḡano tuḡuze'ohe. E'ano'o mohe teige eda'e eda'o'i‡ zu Tubugo ninigā teige sau'a ago haḡao'i. ¹⁷ Rehano vase ḡiazo'i, mazaḡa ze'a oboze

* **10:4** Duḡuruḡa niḡa'e Zealota † **10:14** A'e vase'a ze mene mae ḡihizadu aduga hidi'uma rae ihoze'ohe. ‡ **10:16** Zarama'a maniḡa veize eda'erau avotite'ohe.

teadu kotao ohozi'uma ebu zege nu'onu'o negano masizi'uma. ¹⁸ Ege u'ano gavana azağa zu kini mazao ri'izi'uma, ebu zae'a ege hari zege zu luda mene azaga rae fureni'uma. ¹⁹ Rehano no'e madağano ze'a kotao obozeto'idene, zae'a nagini re'uma ga nougenouge re'uma moneo ago zamare borof'o'i. Mazağa e'e madağano za'a re'uma goe'a'e ihozi'uma. ²⁰ Goe'aze'e mene zae mazaono'o, rehano Moze vigani'a zae mazaono'o goeri'uma.

²¹ Negogani'a negoğa revohanadu runeo tuğuni'uma. Ebu mogani'a ubuga revohanadu runeo tuğuni'uma. Ebu ubudeze'a vize moze agirezadu runeo tuğuzi'uma. ²² Ege u'ano vase nidu'a'a zae he'ehe'ezi'uma. Rehano edau gitaru onamo gonaga meite'e vaseğa'e gabone hidi'uma. ²³ Haba 'ahogano za sausauzo'idene, fermanadu haba 'ahoga onamo'i. E hube hune zi'ohe, za Isaraela haba'a nidu'a izema harame oname hauğogano, ege, Vaze Ubugani'a onai'uma.

²⁴ Tahi'a'e ane ihore vaseğa mene vitini'uma ebu tuğure vaseğa'e ane zuhi'a mene vitini'uma. ²⁵ Tahi'a'e ane ihore vaseğa teigi'uma reine idağa ebu tuğure vaseğa'e ane zuhi'a teigi'uma reine idağa. Vaze'a ege, zae Zuhi'a, Belezebulo^S rae huhine, zae, ege tahi'atahi'a, ufeta sau'ano huzi'uma.

²⁶ E'ano'o vase'a sausauzo'idene, ago ze rihozo'i, mazağa u'uruğa gau'a nidu'a Badi'a'a furene hauği'uma. ²⁷ E'a zae da'o zi'eta'a'e zae'a vase nidu'a zo'i. Ebu ege mazaono'o zae'a da'o igi'eta'a'e ne azaga nidu'a gihau rae fureno'i.* ²⁸ 'Ahiri da'o ma'ete'e u vine manoga mene idağa ra'ete'e azağa'e ago rihozo'i. Rehano Badi'a da'o rihono'i, mazağa ani'e vine zu ahiri'e ire rogao hufi haonoga idağa. ²⁹ Tiburi niniga 'aheu'e moni kome'a hina hoite'ohe. Ze'e mene gau boro rehano, Badi'a'a mene uratine, ze 'ahogani rahao mene uiti'uma. ³⁰ Badi'a'a zae vadini iguğa nidu'a nugu zuni edeğa. ³¹ E'ano'o ago rihano'i, mazağa za'e Badi'a ubumao Tiburi niniga vitine gihi'aga.

³² Iniu'a vase ubumao ege moneo edaune, ege'a zuni adureo Mamahe ubumao ane moneo eda'uma. ³³ Rehano iniu'a vase ubumao e o'ohine, ege'a zuni adureo Mamahe ubumao ani o'oni'uma.

Mene Uniho Manoğa, Rehano Benisi
(Luka 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ E'e uniho manoğa rahao 'ada mae ariro rae ago zamaro'i. E'e uniho manoğa mene mae ariro, rehano benisi mae ariro. ³⁵ E'a onariota'a'e,

ubuga'e moga teite agiretitoga, avo'a'e vi'a teite agiretitoga, rogae'e ani hadoga rogaeğa teite agiretitoga veize ra'ohe.

³⁶ Agire azaga'e zae ne tiba azaga re'uma.

³⁷ Iniu'a moga ga vi'a ufeta zamarine, ani'e mene ege tahi'a re'uma, ebu iniu'a ubuga ga aboğa ufeta zamarine, ani'e mene ege tahi'a re'uma.

³⁸ Iniu'a ane satauro odohadu ege garuna mene hegotine, ani'e mene ege tahi'a rae re'uma. ³⁹ Iniu'a ane gabone obone giganine, ani gabone tuğutuğu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane gabone ege 'uano modine, gabone tuğutuğu hidi'uma.

^S **10:25** Niga 'ahoga'e Satani * **10:27** Girikio, E'a uzabo zamağano zi'eta'a'e agağa zamağano rae fureno'i, ebu tegazeo sifu zi'eta'a'e vinu'ono'o rae fureno'i **10:36** 10:36 Mika 7:6

Naeḡa Hidi'ete'e Vazeḡa
(Mareko 9:41)

⁴⁰ Iniu'a zae mae ḡihizine ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe, zu iniu'a eḡe mae ḡihihine ani'e eḡe tuḡuhirote'e vazega mae ḡihine'ohe. ⁴¹ Iniu'a peroveta vazega'e Badi'a goere ra'ete'e vazega rae mae ḡihinine, ani'e peroveta vazega hidi'ete'e naeḡa hidi'uma. Iniu'a duduga vase'e vase duduga rae mae ḡihinine, ani'a vase duduga naeḡa hidi'uma. ⁴² Ebu iniu'a eḡe tahi'atahi'a, huga o'o'a azaga ra'eta'a'e bo'agano 'ahoga vu nahuga bioḡa haune, e hube hune zina'a, ani'e Badi'a'a e'e naeḡa ha'uma.

11

¹ Iesu'a ane tahi'a 12 ihoze hauḡirotene, de'eano'o iḡunadu ne uhiḡauhiḡano ihozifine zu haramifine omamiro.

Iesu zu Ioane Babatiso
(Luka 7:18-35)

² Ioane Babatiso'a ḡu'a neḡano radirote'e zamaḡano, Keriso'a nagini haḡaireote'e hariḡa iḡiro. Ebu ani Iesu ḡadinoga veize tahi'aḡa tuḡuziro.

³ Ebu ze Iesu mazao feurirotene ḡadiniro, raena'a "Ioane Babatiso'a 'ahige ḡadi'e'ohe, 'Onai'uma reirote'e vazega'e ḡahe ga eme vase 'ahoga guhini'uma?"

⁴ Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Bare onamadu zae'a egate'e zu horonate'e Ioane ihono'i: ⁵ Ubuma kuru azaga'e ehamu'ohe, oda sau'a azaga'e ragave'ohe, lefera azaga'e manore'ohe, teḡaze uhuḡa azaga'e igi'ohe zu rune azaga'e bare ḡaboze'ohe. Ebu zahara azaga hari manaḡa haramozini'ohe.

⁶ Eḡe mazao fie'eta'a'e mene mode'ete'e vazega'e manohugaḡeta.

⁷ Ioane tahi'a'a iḡunirotene, Iesu'a Ioane moneo vase ḡuḡuvaḡa ziro, raena'a, "Za vase nagiḡa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a Imi veḡa hudi naeninaeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene.

⁸ 'Ougadu za vase nagiḡa horonoga veize onamiro? Dabua manomano vidau'ete'e vazegahe? Mene. Dabua manomano vidau'ete'e azaga'e kini neo radiu'ohe.

⁹ 'Ougadu vase nagiḡa horonoga veize onamiro? Peroveta vazegahe? O'e. E zi'ohe, peroveta azaga nidu'a vitize'ete'e vazega'e Ioane.

¹⁰ Ioane moneo Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Ḡiano'i. Badi'a'a ḡae zamao vase 'ahoga ibite tuḡuni'uma.

Ani'e ḡae zamao gae ibi ruhibi'uma.'

¹¹ E hube hune zi'ohe, Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazega bo'agano vase nidu'a vitinoga. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaḡano ḡonaga vazega zuni Ioane vitinoga ra'ohe. ¹² Ioane Babatiso'a haramirote'e madaḡaono'o onao izidi, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e riḡa haramone'ete'e. Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e uratihi radu vase'a gigau edau'ena'a, inare'ohe. ¹³ Ioane Babatiso'a izema onairote'e madaḡano, peroveta azaga zu Mose goro ḡoe'a'e Badi'a'a ibitozini'eta'a'e ihoziro. ¹⁴ Ebu zae eḡe'a ra'ete'e ḡoe'a mae ḡihinine, ego'i. Ioane'e, vase anogani'a ari'uma rae reirota'a'e, Elia heuḡa. ¹⁵ Teḡaḡeta vazega'e faifaine egadu huga edero'i.

¹⁶ Izidi ega'e naginio idazi'uma? Ze'e tahi'a kome'akome'ani'a ne hunio ehoradu arahe'ete'e heuḡa. Ze rovonadu none tahi'agani'a mone tahi'aḡa mazao harae huhu'uhi'ohe, raena'a,

¹⁷ 'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha. Ebu eme rune haba'ano niau ḡoinaheha, rehano za mene nianeha.'

¹⁸ Ioane Babatiso'a onaadu ogomu mene audio zu vaini vuḡa mene gagido. 'Ougadu za raena'a, 'Ioane'e vine sau'aḡeta.' ¹⁹ U eḡe, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuḡa gage'ohe. Rehano za raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuḡa fu'a. Ebu ani takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa teite tiburu'ohe.' Rehano Badi'a hegote'ete'e azaḡa huhuzaḡa'e eḡe zu Ioane'e duduga rae re'uma.

Sau'anono'o Mene ḡihure'ete'e Haba'a
(Luka 10:13-15)

²⁰ Ebu Iesu'e ane'a haḡai gigi'aḡa ḡehaḡa haḡairote'e haba'ahaba'ano roziro, mazaḡa ze'e sau'anono'o mene ḡihuriro. ²¹ Ani'a zina'a, "Korasini azaḡa zu Betesaida azaḡa, za fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma. Zae mazao haḡai gigi'aḡa haḡainuta'a'e Turo zu Sidona* azaḡa mazao haḡaro reifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare ḡihurifo. Ze dabua ḡu'a vidau ehoradu vega vadinizeo rurube'ena'a, zeḡe'a zamare ḡihurifo. ²² E zi'ohe, Badi'a kota madaḡano, za'e Turo zu Sodoma azaḡa aduga vitine hidi'uma. ²³ Kaperanauma azaḡa, za Badi'a haba'ao gubazi'uma rae zamare'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. Zae mazao haḡairote'e haḡai gigi'aḡa Sodoma azaḡa mazao haḡaifo reifone, ze'e sau'a'ono'o ḡihuradu izidi ize radiu'efo. ²⁴ Rehano e zi'ohe, Badi'a kota madaḡano, za'e Sodoma azaḡa aduga vitine hidi'uma.

Eḡe Vaḡe Aradu Ahio Ohono'i
(Luka 10:21-22)

²⁵ E'e madaḡano Iesu'a kuraro, raena'a, "Mama, ḡa'e adure zu raha Zuhi'aḡa. E nigu'e'ohe, mazaḡa ḡae'a huhuzaḡa zu edeḡa boro azaḡa mazao huga 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeḡa o'o'a rae zamarete'e azaḡa mazao'e fureniro. ²⁶ Mama, a hube, 'ouge haḡairota'e ḡae'a urate'ete'e ḡauḡa."

²⁷ Ebu ani'a vaze ziro, raena'a, "Eḡe Mama'a ḡau nidu'a eḡe iniro. Vaze 'ahoga'e e'e aḡu'a, rehano eḡe Mama da'o edeḡa. Ebu vaze 'ahoga'e eḡe Mama aḡu'a, rehano eḡe, Ane Ubuga da'o edeḡa. Ebu e eḡe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaḡa da'o eḡe Mama edeḡa. ²⁸ Taḡa zu aduga odohe'et'e azaḡa, eḡe vaḡe aro'i, 'ougine eḡe'a ahirize ohoni'uma. ²⁹⁻³⁰ Eḡe ihoroga'e mene riḡa zu e'e hegotoga'e mene aduga. E'ano'o eḡe ihore mae ḡihinadu eḡe'ono'o edero'i. 'Ougine vineze ohoni'uma, mazaḡa e'e namiḡa zu roḡeḡa.

12

Bana Madaḡa Zuhi'aḡa
(Mareko 2:23-28, Luka 6:1-5)

¹ E'e madaḡano, Iesu'e Bana Madaḡano vuidi mebaḡa zamaḡano onamiro. Ani tahi'atahi'a'e vinizirote'e u'ano, vuidi maḡa riri'e madu aro. ² Farisea azaḡani'a e'e horonirotene a'e gaue'ohe radu Iesu niro,

* **11:21** Turo zu Sidona'e mene Iuda haba'a

raena'a, "Ġiano'i, ġa tahi'atahi'a'e Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, vuidi hiriveha." ³ Ani'a naenaenziro, raena'a, "Za'e Buka Zaġoġa zamaġano Davida'a nagini haġairota'a'e me'odiro ga? Davida'a ane ġatinirote'e azaġa teite ogomuze haugadu vinize ruziro." ⁴ E'ano'o ani'e Badi'a ne diuġadu dibu'o azaġani'a da'o au'ete'e dibu'o berediġa ane ġatinirote'e azaġa teite aro. Zeġe'a Mose goro ġoe'a varadiro. ⁵ Zu za'e Mose goro ġoe'a me'odirohe? Ani raena'a, 'Bana Madaġano dibu'o azaġani'a kuru neġao gaue'eta'a'e mene ve'oġa.' ⁶ E zi'ohe, kuru neġa vitine hune'ete'e vazeġa ġihi'aġa'e 'ahi'e'e. ⁷ Buka Zaġoġao Badi'a'a raena'a, 'E dibu'one da'o mene urate'ohe, rehano za'e vaze vetuġazoga urate'ohe.' Za ġoe'a e'e huga ederifone, duduġa azaġa mazao ve'oġa rae mene zifo. ⁸ Eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa Zuh'i'aġa."

*'Evo'a Rudanoga Vazeġa Fainiro
(Mareko 3:1-6, Luka 6:6-11)*

⁹ Ebu Iesu'a e'e haba modadu zeġe nu'onu'o neġa diuġiro. ¹⁰ E'ea 'evo'a rudanoga veze 'ahogani'a radiunu. Farisea azaġa'e, Iesu'a vaze e'e fainine zeġe kotao ohonihi radu, ani ġadiniro, raena'a, "Bana Madaġano ugi azaġa faizine idaġahe?" ¹¹ Ani'a ziro, raena'a, "Zae bo'aġano iniu'a mamoe tibuhugaġeta radu Bana Madaġano mamoeġani'a iduo uite ovoine, iduono'o mae vaġini'uma. ¹² Vaze'e mamoe ufeta vitizoga zu ġihi'aġa. E'ano'o Bana Madaġano manoġa haġae'ete'e idaġa." ¹³ Ebu ani'a vaze e'e niro, raena'a, "'Evo'o eino'i." Ani'a 'evo'a einirotene naeġa 'evo'a teiġe 'evo'aġani'a manoriro. ¹⁴ Rehano Farisea azaġani'a buanadu Iesu manoga ibiġa goane vaġiro.

Iesu'e Badi'a Tuġure Vazeġa

¹⁵ Iesu'e Farisea azaġani'a manoga rae ġo'aninuta'a'e ederirotene, e'e haba'a mode vaġiniro. Vaze ġuġuvaġani'a ani hegotiro ebu ani'a ugi azaġa nidu'a faiziro. ¹⁶ Rehano ani riġa goeziro, raena'a, "E'e iniu rae vaze ago ihozo'i." ¹⁷ A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

¹⁸ "‘Ahi'e e'a ohotirotta'a'e, eġe tuġure vazeġa.

Ani'e eġe zamarone, eġe matu'oni'ete'e vazeġa.

Eġe'a Vinehe ane rana ohoni'uma,

ebu ani'a haba'ahaba'ano Badi'a kota moneo haramo fureni'uma.

¹⁹ Ani'e mene roteti'uma ga mene hounai'uma,

ebu ani'a ne hunio mene hounae ġoeri'uma.

²⁰ Roratihi ra'ete'e veġa mene mae vaġine'ete'e

ga vidatihi ra'ete'e ihure mene hudi vini'ete'e teiġe,

ani'a Badi'a mazao fie'et'a'a'e kome'a ra'ete'e azaġa mene mae vaġizi'uma, onamo ġau ve'oġa nidu'a mae vaġinadu ibitozini'uma.

²¹ Ebu Badi'a aġu'a azaġa'e ani niġano ġabone hidi'uma rae re'uma."

Iesu ebu Belezebulo

(Mareko 3:20-30, Luka 6:43-45, 11:14-23, 12:10)

²² Ebu vaze'a vine sau'ani'a agatoharote'e vaze 'ahoga Iesu vaġe tutune ariro. Ani'e ubumaġa kuruġa zu mumutafa. Iesu'a ani fainadu ani'e ġoeriro zu ehamaro. ²³ Vaze ġuġuvaġa nidu'a zaguzaganadu raena'a, "Ahi'e kini Davida mariga, Keriso gaogi!"

24 Rehano Farisea azaġani'a ġoereze igirotene, raena'a, "Ani'e vine sau'a zuhi'aġa Belezebulo* inaraġa hina vine sau'asau'a hegoze buze'ohe." 25 Iesu'a ze nouge rae zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, "Haba tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, e'e haba'a'e ane'a bare ruini'uma. Ebu neġa ga ne tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, neġa ga ne a'e mene edau gigara'uma. 26 E'ano'o Satani'a Satani nabuga hegozine, zeġe'a bare rovozadu utiti'uma. 'Ougadu zeġe habao'e nougenouge edau gigara'uma? 27 Eġe'a Belezebulo inaraġa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e iniu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oġa rae re'uma. 28 Rehano eġe'a vine sau'a'e Badi'a Vine hina hegoze buzifone, za edero'i, Badi'a'a amahi zae ibitozi radiu'ohe. 29 Vaze'a ibite gezo inara vazeġa ogoru teadu ani ne diuġi'uma, ebu ani tohe ġonota'uma.†

30 Iniu'e eġe mene teite reine, ani'e eġe agirehi'ete'e vazeġa. Ebu iniu'e Badi'a mazao vaze nu'oze'ohe radu eġe mene danahine, ani'e Badi'a mazao'ono'o vaze rovoze'ete'e vazeġa. 31 E zi'ohe, vaze sau'a nidu'a ebu Badi'a rae sausaune'ete'e ġoe'a'e Badi'a'a rae modi'uma. Rehano Vine Zaġoġa rae sausaunine, e'e sau'aġa'e mene aġutu modi'uma. 32 Iniu'a eġe, Vaze Ubuga agire ġerehine sau'aġa rae modi'uma. Rehano iniu'a Vine Zaġoġa agire ġorenine, raha adao zu zazore moneo sau'aġa'e mene rae modi'uma.

33 Ire manoġa'e maġa manoġa ini'uma zu ire sau'a'e maġa sau'a ini'uma. Naġi ireġa'e maġa horonadu edere'ohe. 34 Za'e Zarama mariga heuġa! Za'e sau'a azaġa u'ano, ġoere manoġa 'ahoga mene ra'ohe. Naġini'a zamao iri'ave radiu'eta'a'e hebeono'o buau'ohe. 35 Vaze manoġa'e zamaġano manoġa nu'onadu manoġa furene'ohe, ebu sau'a vazeġa'e zamaġano sau'a nu'onadu sau'a furene'ohe. 36 E zi'ohe, Badi'a kota madaġano vaze nidu'a aneane'a huga o'o'a ġoe'aġoe'a reirote'e bare rae fureni'uma. 37 Mazaġa za'e reirote'e ġoe'a idunaġano, Badi'a'a za'e duduga ga ve'oġa rae zi'uma."

Iona Haġai Nu Badeġa

(Mareko 8:11-12, Luka 11:24-26, 11:29-32)

38 Ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġani'a Iesu vaġe aradu niro, raena'a, "Ihore vazeġa, eme ġa'a haġai nu badeġa haġae'ete'e ġianoga urate'ohe." 39 Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Sau'a zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azaġa'e haġai nu badeġa da'o urate'ohe, rehano eġe'a mene haġai'uma. E'a ihozi'uma'e peroveta vazeġa Iona haġai nu badeġa da'o. 40 Iona'e mada uġidu zu ohere uġidu ġozone boro isio radiro. E'e teige, eġe, Vaze Ubugani'a mada uġidu zu ohere uġidu raha zamaġano radi'uma. 41 Ibite madaġano Nineva azaġa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ġihure ġouriro. Izidi Iona vitinoga vazeġa'e eġe, rehano za'e eġe ġoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ġihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaġano Nineva azaġani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oġa' rae zi'uma. 42 Ibite madaġano Siba haba'a kini roġaeġani'a haba faġanono'o kini Solomona ġoere abitoga veize onairo. Izidi Solomona vitinoga vazeġa'e eġe, rehano za'e eġe ġoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ġihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaġano Siba kini roġaeġani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oġa' rae zi'uma.

* 12:24 Ni 'ahoga'e Satani † 12:29 Huga'e, Iesu'e Satani ogoru teadu vine sau'a hegoze'ohe.

⁴³ Vine sau'a 'ahogani'a vase 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaġe'ohe. Rehanu mene horone'ohe. ⁴⁴ Ebu ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eġe'a vaġinate'e vazeġa vaġe bare onami'uma.' Ani baradu vase e'e horone'etene, vazeġa'e, neġa huga o'o'a, deheġa hune zu idaidane touga heuġa. ⁴⁵ Ebu vine sau'a e'e'a onamadu vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vase e'e mazao diuġe radiu'ohe. 'Ougadu vase e'e ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuġa. De'eguġa'e izidi ega sau'a mazao furera'uma."

Iesu Vi'a zu Negoġa

(Mareko 3:31-35, Luka 8:19-21)

⁴⁶ Iesu'a 'ize vase ġuġuvaġa ġorezirote'e zamaġano vi'a zu negoġa duġuru'a feuradu ani teite ġoeroga veize enona edaro. ⁴⁷ Vaze 'ahogani'a Iesu nina'a, "Ġa vi'u zu negoġo duġuru'e ġa teite ġoerihi radu enona edau'ohe."[†] ⁴⁸ Ani'a naenaenina'a, "Iniu'e eġe nanu? Iniu'e eġe nego duġuru?" ⁴⁹ Ebu ani'a ane tahi'atahi'a surizadu raena'a, "Eġe nanu zu eġe negohe duġuru'e 'ahi e'e. ⁵⁰ Iniu'a Badi'a eġe Mama adureo urate'eta'a'e haġaine, eġe nego, eze, ebu nanu rae ra'ohe."

13

Ezone Feune Ġorau'ete'e Vazeġa Hari Idaidaġa

(Mareko 4:1-9, Luka 8:4-8)

¹ E'e madaġano Iesu'a neonu'o iġunadu du'ura ġenaġano ehoriro. ² Vaze ġuġuvaġani'a ani babaġano nu'oraratene, ani 'ai ġasio tiradu zamaġano ehoriro. Vaze ġuġuvaġa nidu'a'e du'ura ġenaġano edaro. ³ Ebu ani'a hari idaidaġa hina ġau ġehaġa ihoziro, raena'a, "Ego'! Hihi vazeġa 'ahogani'a mebaġano ezone ġora onamiro. ⁴ Feune ġuzuhrotene, nu'e ibio rururaro, ebu nini'a onaadu au hauġiro. ⁵ Nu'e hadi haba'ano rururaro. Rahaġa'e severaġa. Ezogani'e ġarihe ġuhuriro, mazaġa rahaġa'e mene baruġa. ⁶ Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'aġani'a ġuhuġa manadu roraro, mazaġa taiga o'o'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renogani'a ġuhure bororanadu ezone ġuhuġa simariniro. ⁸ U ezone nu'e raha manogano rururanadu faine ġuhure bororaro. Ebu nu'e huga ġae 100, nu'e huga ġae 60 ebu nu'e huga ġae 30 hudaro. ⁹ Teġaġeta vazeġa'e faifaine egadu huga edero'!"

Hari Idaidaġa Huga Ihoziro

(Mareko 4:10-20, Luka 8:9-15)

¹⁰ Ebu ane tahi'atahi'a'a ane vaġe onaadu niro, raena'a, "Ġa nouga'ahi hari idaidaġa hina ġoereze'ohe?" ¹¹ Iesu'a naenaezina'a, "Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru tirota'a'e zae mazao fureneha, rehanu vase 'ahoga'ahoga mazao mene fureneha. ¹² Faifaine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a edeġa boro zenadu zeġe edeġa'e ufeta borora'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a zeġe edeġa zuni mae vaġini'uma. ¹³ E'ano'o e'a hari idaidaġa hina ihoze'ohe, mazaġa,

'Ze'e horone'ohe rehanu, mene hune horone'ohe.

Ze'e igi'ohe rehanu, mene hune igi'ohe ga mene hune edere'ohe.'

[†] 12:47 Fare mirihrote'e nu'e v. 47 o'o'a.

14 A'e peroveta vazeḡa Isaia'a reirota'a'e hudaro, raena'a,

'Ze'e Badi'a'a nagini rae'eta'a'e igi'uma rehano, mene hune ederi'uma.
Ze'e Badi'a'a nagini haḡae'eta'a'e horoni'uma rehano, mene hune
horoni'uma.

15 Zamaze'e riḡa u'ano, teḡaze u'adu mene igi'ohe, zu ubumaze kuranadu
mene ehamu'ohe.

Ze mene 'ougine, ubumaze'e Badi'a'a haḡae'ete'e horoni'uma, teḡaze'e
Badi'a'a ra'ete'e igi'uma zu zamazeo Badi'a'a ederi'uma,
ebu hena ze Badi'a'a vaḡe aradu ani'a ḡabozi'uma.'

16 Rehano za Badi'a'a manohugazeta, mazaḡa nagini'a fureru'eta'a'e
horone'ohe zu igi'ohe. 17 E'a hube hune zi'ohe. Peroveta azaḡa zu
duduḡa azaḡa ḡehaḡani'a, zae'a horone'eta'a'e ḡianihi reinu, rehano mene
horoniro. Ebu zae'a igi'eta'a'e igihi reinu, rehano mene igiro.

18 Ezone feune ḡorau'ete'e hariḡa idaidaḡa huga 'ahi ego'i. 19 Ezone
ibio rururarota'a'e 'ahiguḡa: Badi'a'a ibitozini'ete'e hariḡa vaze'a egadu
huga'e mene edere'ete'e u'ano, Satani'a aradu ani zamao ḡorarota'a'e mae
vaḡine'ohe. 20 Ezone hadi haba'ano rururarota'a'e 'ahiguḡa: Vaze'a Badi'a
ḡoere igi'etene matu'uzeta zogone mae ḡihine'ohe. 21 Rehano ze Badi'a
mazao fie'ete'e ire taḡa o'o'a heuḡa. Ze mene faḡa edau ḡigaru'ohe. Ebu
Badi'a ḡoere mae ḡihine'ete'e u'ano, aduga ḡehaḡa hidi'etene, zogone
uite'ohe. 22 Ezone ve renoga zamaḡano rururarota'a'e 'ahiguḡa: Vaze'a
Badi'a ḡoere igi'ohe. Rehano raha ḡauḡa zamare adudu'ohe zu obone'ete'e
toheḡa ufeta zamare'ohe. A'e Badi'a ḡoere uadu ze mene ini'ohe. 23 Ezone
raha manogano rururarota'a'e 'ahiguḡa: Badi'a ḡoere igi'ohe zu e'e huga'e
edere'ohe. Ebu hudau'ena'a, ḡorarota'a'e vitine'ohe, ḡae 100, ḡae 60 ga
ḡae 30 ini'ohe.

Ve Hari Idaidaḡa

24 Iesu'a hari idaidaḡa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a Ibitozini'eta'a'e
vaze 'ahogani'a ani mebao ezone manoga ḡorarote'e heuḡa. 25 Rehano
vaze nidu'a baze'ete'e zamaḡano, ane agire vazeḡani'a aradu vuidi
bo'aḡano ve ḡoraro ebu vaḡiniro. 26 Vuidi'a ḡuhuradu maḡa haḡairotene
ve zuni ḡuhuriro. 27 E'ano'o meba vazeḡa tuḡure azaḡani'a aradu niro,
raena'a, 'Vaze boro, ḡa'a ḡae mebao vuidi ezone manoga ḡoraro. Rehano
ve e'e noumano'o?' 28 Ani'a naenaeniro, raena'a, 'Agire vazeḡa 'ahogani'a
'ougiro.' Tuḡure azaḡani'a ḡadinina'a, 'Ḡa'e eme onamadu ve e'e ḡoroga
uratehehe?' 29 Ani'a naenaezina'a, 'Mene, za'a ve ḡurine vuidi zuni
ḡuri'uma gaogi. 30 Modo'i ebu zeḡe tibano ḡuhuri'uma oname hirive'ete'e
madaga. Hirive'ete'e madagano eḡe'a hirive'ete'e azaḡa zi'uma, raena'a,
'Ve geno ibite ḡoro'i, ebu tibano utadu hofoi. Hena vuidi'e tibano
nu'onadu eḡe ḡabao zouno'i."

Kuava Maḡa zu Isiti Hari Idaidaḡa*

(Mareko 4:30-32, Luka 13:18-21)

31 Ani'a hari idaidaḡa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e
Kuava* maḡa tiba vaze 'ahogani'a madu nebaḡano ḡorarote'e heuḡa.
32 Ani'e maḡa nidu'a bo'aḡano kome'a fase, rehano ḡuhurine meba ḡauḡa
nidu'a bo'aḡano ufeta bororanadu ire boro ra'ohe. Ebu butu nini'a rafiu
are ezagano kamadu neze ogora'uma."

³³ Ani'a hari idaidağa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e isiti heuğa. Roğae 'ahogani'a isiti tahiğa madu uvahuğa ğehağa teite mirune tibune'ohe ebu hena uvahu nidu'a'e ubaru'ohe."

Hari Idaidağa Hina Ğoeriro

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Iesu'a hari idaidağa hina ğoere 'ahi nidu'a vase ğuğuvağa ziro. Ani'e hari idaidağa hina da'o vase mazao ğoeriro. ³⁵ A'e, peroveta vazegani'a Badi'a ğoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

"E'e hari idaidağa hina zi'uma.

Raha 'adi hağairote'e madağanono'o 'u'uru tirota'a'e eĝe'a fura'uma."

Ve Hari Idaidağa Huga Ihoziro

³⁶ Ebu ani'a vase ğuğuvağa muhizadu ne zamağa diuĝiro. Ane tahi'atahi'a'a hegote diuĝadu niro, raena'a, "Mebao ğorarote'e ve hari idaidağa huga ihofo'i." ³⁷ Ani'a naenaezina'a, "Ezone manoğa ğorarote'e vazega'e eĝe, Vaze Ubuga. ³⁸ Meba'e raha 'adi. Ezone manoğa'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa, u ve'e Satani hegote'ete'e azağa. ³⁹ Agire vazegani'a ve ğorarota'a'e Diabolo. Hirive'ete'e madağa'e mada ğonağa, ebu hirive'ete'e azağa'e tuĝure viga.

⁴⁰ Mada ğonağa'e ve ğoradu ire rogao hufi haoze'ete'e teigi'uma. ⁴¹ Eĝe, Vaze Ubuĝani'a, eĝe tuĝure viga tuĝuzi'uma ebu ze'a, Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa'ono'o, vase ibi sau'ao tutuze'ete'e azağa nidu'a zu hağai sau'a azağa nidu'a rovoze nu'ozi'uma. ⁴² Zeĝe nidu'a'e ire roga ğigi'ağano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ğononeze atiti'uma. ⁴³ Ebu duduga azağa'e Moze'a ibitozini'ete'e zamağano mada teige hia'uma. Teğaĝeta vazega'e egadu faine edero'!

Ğau Manomano U'uruga Hari Idaidağa

⁴⁴ Badi'a'a ibitozini'eta'a'e mebao ğau manomano u'uruga heuğa. Vaze 'ahogani'a horonirotene bare u'uranadu matu'uĝeta ne onamiro. Ebu ane ğau nidu'a seronadu meba e'e hoitiro.

⁴⁵ Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hadi manomano vaĝe'ete'e vazega heuğa. Hadi e'e moni boro zu iraga manoğa u'ano, hoitihi radu ragave vaĝiro. ⁴⁶ Ani'a hadi manomano e'e horonirotene, ne onamadu ane ğau nidu'a seroniro ebu hadi e'e hoitiro.

Re'eva Hari Idaidağa

⁴⁷ Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e re'eva heuğa. Davarao einadu ğozone nunu nidu'a oğaro. ⁴⁸ Re'eva'e iriva'irotene, vase'a mae hesao rehaniro. Ebu ze'a ehoradu ğozone manoğa'e inahe tunahuo mae ufiro ebu sau'asau'a'e mae modiro. ⁴⁹ Mada ğonağa'e 'ahiguğa re'uma. Tuĝure vigan'a onaadu duduga azağa maza'ono'o sau'a azağa mae rovozi'uma. ⁵⁰ Ebu ze'a ire roga ğigi'ağano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ğononeze atiti'uma."

⁵¹ Ebu Iesu'a ğadiziro, raena'a, "Za'e eĝe ğoere nidu'a huga'e ederahe?" Ze'a naenaenina'a, "O'e." ⁵² Ani'a ziro, raena'a, "Mose goro ğoe'a ihoze'ete'e azağa nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo ederifone, ze'e godogo neğa ğiane'ete'e azağa ğihi'ağahi'ağa heuğa reifo. Ze'e godogo

zamaġano ġau manomano amahiġa zu ġau manomano iziga ederadu vase ihoze'ohe.†”

*Nazareta Azaġani'a Iesu Hezahoharo
(Mareko 6:1-6, Luka 4:16-30)*

⁵³ Iesu'a hari idaidaġa e'e haugirotene e'eano'o vaġiniro. ⁵⁴ Ebu ane haba, Nazareta neġa onamadu zeġe nu'onu'o neġano ihoze ġadahiho. Ze ani ġoere egadu zaguzagaro, raena'a, “Vaze adi'e nouma'onu'o zamarone manoga zu haġaiġa gigi'a inaraġa 'ahi meiro? ⁵⁵ Ahi'e ne ogoru'ete'e vazega ubuga. Ani vi'a'e Maria, ani negoġanegoġa'e Iakobo, Iosefa, Simona zu Iuda. ⁵⁶ Ani ezeġa nidu'a'e ahaio eme teite. Ani'a ġau nidu'a 'ahi nouma'onu'o meiro?” ⁵⁷ Ebu ze'a ani hezahoharo.

¹ Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, “Haba nunu nidu'a zamaġano vase'a peroveta azaġa gubaze'ohe, rehano peroveta azaġa zeġe habao zu nezeno da'o vase'a mene gubaze'ohe.” ⁵⁸ Ebu ani'a e'e neġano haġai gigi'a ġehaġa mene haġairo, mazaġa ze'e ani mazao mene fiuro.

14

*Ioane Babatiseo Rune
(Mareko 6:14-29, Luka 9:7-9)*

¹ E'e madaġano Galilea haba'a kiniġa Heroda'a Iesu hariġa igiro. ² Ebu ane gau azaġa ziro, raena'a, “Iesu'e Ioane Babatiseo gaogi. Ane'a runeono'o bare ġabodeha! E'ano'o ane'a haġai gigi'a inaraġa hina gau'e'ohe.”

³⁻⁴ Ibite Heroda'a negoġa, niġa Filipo, inuga meiro. Inuga niġa'e Herodia. Ebu Ioane'a Heroda mazao barebare niro, raena'a, “Ġae'a negoġo inuga meirota'a'e Badi'a goro vari'eha.” E'ano'o, Heroda'a Ioane obone tiro, ebu ġu'a neġano ohoniho. ⁵ Heroda'a Ioane matihi reiro, rehano ani'e vase ġuġuvaġa rihoziro, mazaġa ze'e Ioane'e peroveta vazega rae mae ġihiniho. ⁶ Heroda'a furerarote'e madaġa meirotene, Herodia aboġani'a vazevaze zamao zavonadu Heroda zama ufeta matu'oharo. ⁷ E'ano'o Heroda'a ani mazao ġoitoriro, raena'a, “Ġa nagini urate'eta'a'e eġe'a ġani'uma.” ⁸ Ebu ani vi'a ġoere egadu Heroda niro, raena'a, “Ioane Babatiseo vadini siuvao ofadu izidi 'ada eno'i.” ⁹ E'e igirotene, Heroda'e zamaġa adudaro. Rehano ani'a e'ea vase zamao ġoitorirote'e 'ahine, roġae tahi'aġani'a urate'ete'e ġauġa hano'i rae reiro. ¹⁰ E'ano'o ani'a uti vazega tuġunadu ġu'a neġano Ioane Babatiseo 'unu vari'e ri'iro. ¹¹ Vadiga'e siuvao teadu odohe ariro, ebu roġae tahi'aġa hanadu ane'a vi'a haro. ¹² Ebu Ioane tahi'atahi'a'a onaadu ane ahiri mae ġuriro. E'e enoġano ze'e Iesu vaġe onamadu me'odoharo.

*Vaze 5,000 Ġubuziro
(Mareko 6:30-44, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)*

¹³ Iesu'a Ioane hariġa igirotene, ani e'e haba'a modadu ġasi hina vase o'o'a haba'a sifu ruhau onamiro. Rehano vase ġuġuvaġani'a e'e egadu nezeono'o odao Iesu hegote onamiro. ¹⁴ Iesu'a ġasi'onu'o buanadu vase ġuġuvaġa horoziro. Ebu vetuġazeadu ugi azaġa faiziro.

¹⁵ Goravararotene, ane tahi'atahi'a'e ane vaġe onaadu niro, raena'a, “Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. E'ano'o vase ġuġuvaġa 'adi tuġuzo'i, ebu ze uhiġauhiġa neġa onamadu oġomuze hoiti'uma.” ¹⁶ Rehano ani'a naenaezina'a, “Mene 'ougi'uma. Zae'a oġomu nu zeno'i.”

† 13:52 A'e, ġau amahiġa'e ihore amahiġao idaniro zu ġau iziga'e ihore izigao idaniro.

17 Ze'a nina'a, "Eme mazao'e beredi fu'o zu ġozone 'aheu da'o." 18 Ani'a zina'a, "Eġe vaġe mae aro'i." 19 Ebu ani'a vaze ġuġuvaġa ve rana ehoroga radu ziro. Ani'a beredi fu'o zu ġozone 'aheu madu adure ite ġiane'ena'a, Badi'a mazao kuraro. Ebu vahege tahitahadu tahi'aġa ziniro ebu zeġe'a vaze ġahuge ziniro. 20 'Ougadu zeġe nidu'a ogau idararo. Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ogomu ġaha'aġaha'a'e nu'onadu tunahu 12 iri'avoniro. 21 E'ea ogarote'e azaġa bo'aġano ohoze isoiso nidu'a'e 5000, u roġaeroġae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro.

Vu Rana Edau Onamiro

(Mareko 6:45-52, Ioane 6:15-21)

22 E'e enogano Iesu'a tahi'aġa zogone ibite tuġuzena'a, ziro, raena'a, "Ġasio tiradu du'ura moneafa fare onamo'i." U Iesu 'ize vaze ġuġuvaġa tuguziro. 23 Tuġuze hauġadu ane da'o maġa itadu kuraro. Mada'a ġoravararotene e'ea ane da'o radiunu. 24 E'e madaġano ġasi'e hesa'ono'o fararo. Ebu zavara boroboro onainu 'ahine, sa'u boro ragatadu ġasi ġihugihuniro. 25 Iraranae reirotene, Iesu'e vu rana edau'ena'a, ane tahi'atahi'a vaġe ariro. 26 Ane tahi'atahi'a'a Iesu vu rana edau onairote'e horonirotene, rihau rudau'ena'a, huau ġaniġanaro, raena'a, "A'e vine!" 27 Rehano Iesu'a zogone ziro, raena'a, "Ġo rihano'i! 'Adi eġe. Zamaze rinedo'i." 28 Petero'a nina'a, "Zuhi'a Boro, a hube hune ġa ro'idene, e zuni vu rana ġae vaġe amoga veize huho'i." 29 Iesu'a nina'a, "Aro'i." Ebu Petero'a ġasiono'o buanadu vu rana Iesu vaġe edau onamiro. 30 Rehano ani'a zavara boro horonirotene, rihanadu vu zamaġa zubure ovoiro, ebu ġaniġaniniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e ġaboho'i!" 31 Iesu'a zogone evo'a 'einadu ani hutube ġihiniro, ebu nina'a, "Ġa, mene ġigaru fie'ete'e vazeġa, nougadu 'ada'adeha?" 32 Anianine ġasio tirirotene, zavara 'ai dauġiro. 33 Ebu ġasi rana azaġa'e Iesu niguniro, raena'a, "Hube hune ġa'e Badi'a ubuġa."

Ugi Azaġa Faiziro

(Mareko 6:53-56)

34 Zeġe'a du'ura faradu Genesareta haba'ano hebetiro. 35 Haba e'e azaġani'a Iesu'a onairote'e ederadu ne uhiġauhiġa azaġa nidu'a veize ġoere tuġuriro. Ebu zeġe'a ugi azaġa nidu'a Iesu vaġe tutuze ariro. 36 Ebu ugi azaġani'a ani dabuaġa 'ariġa tahiġano da'o tu'inoga veize ze uminiro. 'Ougadu tu'inirote'e azaġa nidu'a'e uġize'a manoriro.

15

Zama Deheno'i

(Mareko 7:1-23)

1 Ebu Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nu'a Ierusalem'ono'o Iesu vaġe onaadu ġadiniro, raena'a, 2 "Ġa tahi'atahi'a'e izema oganogano 'evoreze mene vuzu'e'ohe. Nougadu ze'a eme vouġa goro ġoe'a vari'e'ohe?"

3 Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Za'e nougadu Badi'a goro ġoe'a'e vari'adu vouġaze goro ġoe'a tihitihine'ohe? 4 Badi'a'a raena'a, 'Vi'u mogo gubazo'i', ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausauzo'idene, mau runo'i.' 5 Rehano iniu'a vi'a moga mazao raena'a, 'Fase, e zae danazoga mene idaġa, mazaġa danazi'uma ra'ete'e ġauġa 'ahi'e eġe'a Badi'a ha'uma,' rae reine, zae'a ani

idağa rae ra'ohē. ⁶ Vaze'a vize moze* mene gubane'ohē rehano, za'a ze duduga rae ihone'ohē. E'e teige, zae'a vougaze goro goe'a u'ano, Badi'a goro goe'a rae mode'ohē. ⁷ Za, zama guhi azağa! Peroveta vazega Isai'a zae moneo reirota'a'e duduga ra'ohē, raena'a,

⁸ 'Vazevaze 'ahi'e hebe hina da'o Badi'a gubane'ohē, rehano zamaze'e Badi'a mazaono'o fağa hune.

⁹ Ze'a Badi'a mazao kurau'eta'a'e huga o'o'a, ebu ze'e vaze'a tirete'e goro goe'a ihoze'ohē.”

¹⁰ Iesu'a vaze guğuvağa huze ane vağiro ebu ziro, raena'a, “Egadu edero'i. ¹¹ Hebeo diuge'ete'e gauga'e vaze mene toratorane'ohē. Rehano hebe'ono'o buau'ete'e gaugani'a vaze toratorane'ohē.”

¹² Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ane vage onaadu niro, raena'a, “Ga'e Farisea azağani'a gae goere egadu mağunata'a'e edeğahe?” ¹³ Iesu'a naenaezina'a, “Adureo ege Mama'a menē gorarote'e gauga nidu'a taiga'ono'o guri mod'i'uma. ¹⁴ Ze mode taugo'i! Ze'e vaze ibitozini'ohē, rehano ubuma kuruga azağa heuğa. Kuruga vazeğani'a kuruğa vazega ibitohaune, anianine ho'ona bohire ovo'i'uma.”

¹⁵ Petero'a nina'a, “Au'ete'e gauga'e vaze mene toratorane'ete'e hari idaidağa huga ihofoi.” ¹⁶ Iesu'a zina'a, “E'a ihozata'a'e 'ize mene edeğahe? ¹⁷ Za'e edeğa, ogomu'e vaze hebe'ono'o diuge isi zamağa ovoadu vesu ahiri'ono'o buau'ohē. ¹⁸ Rehano hebe'ono'o buaue'ta'a'e zamaono'o buanadu vaze toratoraze'ohē. ¹⁹ Vaze zamaono'o buau'eta'a'e zamarone sau'a, gorugoru, hahu'a daro'ete'e, ubuma gezo, gonore, kotao ġurire goere'ete'e ze vaze rae sausaue'ete'e ra'ohē. ²⁰ De'eguğani'a vaze toratorane'ohē. Rehano 'evore mene vuzuadu ogomu au'ete'e'a vaze mene torane'ohē.”

Kanana Rogaeğani'a Iesu Mazao Firo

(Mareko 7:24-30)

²¹ Iesu'a Galilea haba'a modadu Turo zu Sidono haba'a onamiro. ²² E'e haba'ano Kanana† rogaeğa 'ahogani'a ani vage aradu ġihau huniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, Davida mariga, ege vetuğaho'i! Vine sau'ani'a ege abohe rana radu ani ufeta sausaune'ohē.” ²³ Rehano Iesu'a goere 'ahoga mene naenaeniro. Ebu ani tahi'atahi'a'a aradu uminiro, raena'a, “Ani tuğune vağino'i, mazağa eme hegote'ena'a, barebare huau ġunugunufe'ohē.” ²⁴ 'Ougadu Iesu'a rogae e'e niro, raena'a, “E ġa mene dana'i'uma. E'e Isaraela azağa, dauğirote'e mamoeğa veize da'o tuğuhiro.” ²⁵ Rehano rogaeğani'a aradu ani zamao guğuriro ebu raena'a, “Zuhi'a Boro, danaho'il!” ²⁶ Iesu'a naenaenina'a, “Tahi'a ogomu madu ġuni hanoga'e mene idağa.” † ²⁷ Rogaeğa'e nina'a, “A hube, Zuhi'a Boro, rehano ġuni zuni ane zuhi'a ogomu mumuğa fata'ono'o buau'eta'a'e au'ohē.” ²⁸ Iesu'a naenaenina'a, “Rogae, ġa'e ege mazao fie'eta'a'e boro! Ga'a urate'eta'a'e hidi'uma.” E'e madağano ani aboğa 'ai manoriro.

Vaze Ġehağa Faiziro

²⁹ Iesu'a haba'e'e modadu Galilea du'urağa uni onamiro. Ebu mağa itadu e'ea ehoriro. ³⁰ 'Ougadu vaze guğuvağani'a mene edau'ete'e azağa, ubuma

* 15:6 Girikio, moga 15:9 15.9 ISA 29:13 † 15:22 A'e mene Iuda haba'a ‡ 15:26 Iuda azağa'e Iuda mene azağa mazao ġuni rae huziro.

kuru azağa, oda sau'a azağa, mumutafa azağa zu ugi azağa nunu ġehağa tutuze ane vaġe ariro. Ebu ze'e ane oda babaġano bazuze teadu ani'a faiziro. ³¹ Vaze ġuġuvagani'a mumutafa azağa'e ġoore'ete'e, oda sau'a azağa'a manorate'e, mene edau'ete'e azağa'e ragave'ete'e zu ubuma kuru azağa'e ehamane'ete'e horozitotene, zaguzagaro. Ebu ze'e Isaraela azağa Badi'aġa matu'oharo.

*Vaze 4000 Ġubuziro
(Mareko 8:1-10)*

³² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a huzadu ziro, raena'a, "E'e 'ahi duġuru vetuġazi'ohē, mazaġa ze 'ahao mada uġidu eġe teite radiu'ohē zu ogomuze o'o'a. E'e ze vinini tare nezeo tuġuzoga mene urate'ohē, mazaġa ibio hīġau bauri'uma." ³³ Tahi'aġani'a nina'a, "Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ġehaġa horonadu vaze ġuġuvaġa 'ahi ġubuzi'uma?" ³⁴ Iesu'a ġadizena'a, "Za mazao beredi'e nugu?" Ze'a naenaenina'a, "Beredi'e fu'o 'aheu fare zu ġozone kome'a tahiġa." ³⁵ Ebu ani'a vaze ġuġuvaġa rahao ehoroga radu ziro. ³⁶ 'Ougadu beredi fu'o 'aheu fare zu ġozone madu Badi'a mazao kuraro. Ebu vaheġadu vaze ġuġuvaġa zenoga veize tahi'aġa ziniro. Ebu tahi'aġani'a ġahugiro. ³⁷ Zeġe nidu'a au idararo. Ebu ogomu ġaha'aġaha'a mae ofadu tunahu fu'o 'aheu fare iriva'oniro. ³⁸ Ogarote'e azaġa bo'aġano ohoze da'o nidu'a'e 4000, u roġae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro. ³⁹ Ani vaze ġuġuvaġa tuġuzirote'e ġarugano, ġasi'o ehoradu Magadana haba'a onamiro.

16

*Haġai Nu Badaġa Uratiro
(Mareko 8:11-13, Luka 12:54-56)*

¹ Farisea zu Sadukea azaġani'a Iesu tuhune nuroga radu ane vaġe onairo ebu uminiro, raena'a, "Badi'a mazaonono'o haġai nu badaġa ihofoi." ² Ani'a naenaenziro, raena'a, "Za'e, 'Gorava mada'a kanaru zuburine, ohogore mada'a manori'uma,' rae ra'ohē. ³ Ebu 'Oherebau adure'a ġutanoga horonine irugu'a ru'a'uma,' rae ra'ohē. Za'e adure irāġa horonine nagini'a furera'uma rae edere'ohē. U izidi madaġano nagini'a fureru'eta'a'e huga'e mene edere'ohē. ⁴ Sau'a azaġa zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azaġa'e haġai nu badaġa da'o urate'ohē, rehano mene zini'uma. E'a zini'uma'e peroveta vazēġa Iona haġai nu badaġa da'o." Ebu ani'a zeġe mazaono'o vaġinadu onamiro.

*Farisea zu Sadukea Azaġa Isiti
(Mareko 8:14-21)*

⁵ Iesu tahi'atahi'a'e du'ura moneafa farirotene beredi odohoga aġutaro. ⁶ Iesu'a ziro, raena'a, "Tohutoho'i, Farisea zu Sadukea azaġa isiti faine ġiano'i." ⁷ 'Ougadu ze zeġe'a bare ġo'aniro, raena'a, "Eme'a beredi mene odoheha 'ahine, ani 'ouge ra'ohē." ⁸ Iesu'a ze nagini ġo'anirote'e ederirotene, ziro, raena'a, "Zae Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a! Nougadu beredi nu mene odohate'e ġo'ane'ohē? ⁹ Za ize mene edegahe? Eġe'a beredi fu'o hina vaze 5000 ġubuzadu ġaha'aġaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? ¹⁰ Zuni beredi fu'o 'aheu fare hina vaze 4000 ġubuzadu ġaha'aġaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? ¹¹ E'a beredi moneo mene ra'eta'a'e nougadu za'e mene edere'ohē? E bare zi'ohē, Farisea zu Sadukea azaġa isiti faine ġiano'i!"

12 'Ougadu ze'e ederiro, ani'e beredi isitiga moneo mene reiro, rehano Farisea zu Sadukea azağani'a ġuriro ihoreğa ġianoga veize reiro.

Petero'a Iesu'e Keriso Reiro
(Mareko 8:27-30, Luka 9:18-21)

13 Iesu'a Kaisaria Filipi haba'a onairotene, ane tahi'atahi'a ġadiziro, raena'a, "Vaze'a eġe, Vaze Ubuga, iniu rae ra'ohe?" 14 Ze'a naenaenina'a, "Nu'e Ioane bapatizo, nu'e Elia ra'ohe. Nu'e Jeremia ga amahi peroveta vazega 'ahoga ra'ohe." 15 Ebu ani'a ġadizena'a, "Za'a ra'etene e'e iniu?" 16 Simona Petero'a naenaenina'a, "Ġa'e Keriso, ġabone Badi'ağa Ubuga." 17 Iesu'a naenaenina'a, "Iona ubuga Simona, matu'o'i, mazağa vaze'a ġa mazao e'e meme iho'eha, rehano adureo eġe Mama'a ġa iho'eha. 18 Ebu e ġa'ohe. Ġa'e Petero, huga'e vatava. Eġe'a vatava e'e rana ekalesia, eġe mazao fie'ete'e azağa, ohozi'uma, ebu rune gigi'a'e mene ġuizi'uma. 19 Badi'a'a ibitozini'ete'e ibihetağa vava'oga veize kiğa eġe'a ġani'uma. E'ano'o ġa'e nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu ġa'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma." 20 Ebu Iesu'a ġoere riğa ziro, raena'a, "E'e Keriso rae vaze ago zo'!"

Iesu Runeğa Moneo Ihoziro
(Mareko 8:31-9:1, Luka 9:22-27)

21 E'e madaganono'o, Iesu'a ane rune moneo ane tahi'atahi'a ġadahe ihoziro, raena'a, "Eġe'a Ieruselema onamehuni'uma, ebu vaze boroboro, dibu'o vazega ġihi'agaġihi'ağa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa mazaono'o aduga ġehağa hidi'uma. Ze'a uġuhi'uma, rehano e'a mada uġiduğa zamağano bare ġabode iġuni'uma." 22 Ebu Petero'a Iesu ane genağano zamahu onamadu roniro, raena'a, "Mene, Zuhi'a Boro, Badi'a'a ġae mazao 'ouge mene fureni'uma!" 23 Rehano ani'a tehadu Petero niro, raena'a, "Satani, eġe mazaono'o vaġino'! Ga'a eġe'a uitoga veize ġoere'ohe, mazağa ġa'e Badi'a ibio mene zamare'ohe, rehano vaze ibio zamare'ohe."

24 Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Iniu'a eġe ġaruna hegotihi are ro'idene, ane ura haġaiğa nidu'a modadu ane satauro odohe'ena'a, eġe hegoto'! 25 Iniu'a ane ġabone obone ġiganine, ani ġabone tuġutuġu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane ġabone eġe 'uano modine, ġabone tuġutuġu hidi'uma. 26 Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ġaboneğa mae vaġinine, nagı manoga hidi'uma? Ġau 'ahoga hina zu ġabone tuġutuġu mouga mene idağa. 27 Eġe, Vaze Ubuga'e eġe Mama ağağa zamağano tuġure viga teite onai'uma, ebu vaze'a nagini haġairote'e idunağano aneane naeğa zini'uma. 28 E hube hune zi'ohe, izidi zae bo'agano vaze nunu'a izema rudanogano, eġe, Vaze Ubugani'a aradu vaze ibitozini'ete'e horoni'uma.

17

Iesu Irağani'a Nufiro
(Mareko 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Mada fu'o tiba fare ġaruğano Iesu'a Petero, (Iakobo zu Iakobo negoğa Ioane zamazadu zeġe da'o mağa boro itiro. 2 E'ea ani iragaani'a ze ubumao nufiro. Irağani'a mada teige agararo ebu dabuağani'a ağağa teige uraro. 3 E'e madagano ze ubumao Mose zu Elia'a fureranadu Iesu teite ġoeriro. 4 Petero'a Iesu niro, raena'a, "Zuhia Boro, eme 'ahao radiu'eta'a'e monoga! Ga'a uratine e taruha uġidu ogora'uma, tiba'e ġae veize, tiba'e Mose veize

ebu tiba'e Elia veize.”⁵ Ani ġoere radiu'enogano ġoze vazavazahogani'a ovadu ze ogoziro, ebu ġoze zamaġanonon'o ago 'ahoga igiro, raena'a, “Ahi'e eġe zamarone, ubudehe. E ani mazao matue rudau'ohe. Ani ġoere egohano'i.”⁶ Iesu tahi'atahi'a'a ago e'e igirotene, rihau rudanadu rahao higau ġuġuriro.⁷ Rehano Iesu'a aradu oboziro, ebu raena'a, “Iġuno'i. Ago rihano'i.”⁸ Ze'a dude ehamarotene, vaze nu mene horoziro, rehano Iesu da'o horoniro.

⁹ Ze maġanonon'o ovairote'e madaġano Iesu'a ziro, raena'a, “Za'a horonata'a'e vaze mazao ago rae fureno'i, onamo eġe, Vaze Ubugani'a roneono'o bare ġabode iġuni'uma.”¹⁰ Ougadu ane tahi'atahi'a'a ġadiniro, raena'a, “Nougadu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a, 'Elia'e ibite onai'uma,' rae ra'ohe?”¹¹ Iesu'a naenaezina'a, “A'e hube. Elia'e ġau nidu'a ruhiboga veize ibite onai'uma.”¹² Ebu e zi'ohe, Elia 'ai amahi onairo. Rehano vaze'a mene ederadu ani mazao zeġe'a uratirote'e haġaiġa haġairo. E'e teige, eġe, Vaze Ubuga zuni zeġe mazaono'o aduga hidi'uma.”¹³ Ougadu ane tahi'atahi'a'a Iesu'a Ioane Babatise'e Elia idane'ena'a, ġoerate'e ederiro.

Tahi'a Kome'a Vine Sau'aġeta Manoniro
(Mareko 9:14-29, Luka 9:37-43a)

¹⁴ Ze'a maġa'ono'o vaze ġuġuvaġa vaze ovairotene vaze 'ahogani'a Iesu vaġe aradu ane zamao tue ġuġuriro, ebu raena'a,¹⁵ “Zuhia Boro, eġe ubude vetuġano'i! Ani'e ketokete'ohe ebu ahiri'e gigi'a boro ma'ohe. Ani'a mada ġehaġa ire roga rana ga vu rana higau'ohe.”¹⁶ E'a ani tutune ġae tahi'atahi'a vaġe areha, rehano ze'a ani manonoga mene idaraneha.”¹⁷ Iesu'a naenaeziro, raena'a, “Za'e Badi'a mazao mene fi'e'ete'e zu ve'oġa haġae'ete'e azaġa! E za teite no'e faġa radi'uma? E no'e faġa zae mazao zamahe gigau oboni'umahe?” Ebu tahi'a e'e moga nina'a, “Ubugo odohe eġe vaġe aro'i.”¹⁸ Ebu Iesu'a vine sau'a ronadu ane mazaono'o buaro. E'e madaġano tahi'a e'e zogone manoriro.

¹⁹ Ebu ani tahi'atahi'a'a zeġe da'o Iesu vaġe aradu ġadiniro, raena'a, “Eme'a nougadu vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?”²⁰ Ani'a ziro, raena'a, “Mazaġa zae fie'eta'a'e tahiġa fase. E hube hune zi'ohe, za'a eġe mazao fie'eta'a'e fufu maġa kome'a tiba heuġa radu za maġa 'ahi mazao nina'a, 'Ahaono'o vaġinadu omo onamo'i,' rae reine, ani'a 'ouge haġai'uma. Za'e eġe mazao fiine, ġau nidu'a haġaoga'e idaġa.”*

Runeġa zu Bare Iġuni'uma Hariġa Reiro
(Mareko 9:31-32, Luka 9:44-45)

²² Ze'a Galilea haba'ano nu'orarotene, Iesu'a ziro, raena'a, “Eġe, Vaze Ubuga'e agirehe 'evoreo ri'ih'i'uma.”²³ Ze'a uġuhi'uma, ebu mada uġiduġano e'a bare iġuni'uma.” Ougadu Iesu tahi'atahi'a'e zamaze are rudaro.

Kuru Neġa Takesiġa

²⁴ Ze'a Kaperanauma neġa boro feurirote'e enogano, kuru neġa takesi azaġani'a Petero vaġe aradu niro, raena'a, “Ġa miriho vazeġa'e kuru neġa takesi† mene haġae'ehehe?”²⁵ Ani'a raena'a, “O'e, eġe ihore vazeġa'e takesi haġae'ohe.”

* 17:20 Fare mirihirote'e nu'e v. 21 madu raena'a, “Kuraune zu zaġozaġine da'o vine sau'a 'ahiguġa'e hegone bune'ohe. † 17:24 Girikio, takesi moniġa'e Derakima 'aheu. Derakima tiba'e mada tiba gau naeġa heuġa.

Petero'a ne diugirotene, Iesu'a ibite gadiniro, raena'a, "Petero[†], ga nouge rae zamare'ohē? Haba kiniga'e iniu mazao takesi ufe'ohē, ani haba azağa mazao ga avo'a azağa mazao?"²⁶ Ani'a naenaenina'a, "Avo'a azağa mazao ufe'ohē." Ebu Iesu'a nina'a, "O'e, ane haba azağa'e takesi mene hağae'ohē."²⁷ Rehano eme mene mağunozifine takesi hağai'uma. Ğa'e du'ura ovoidu kimai feuno'i. Ebu ğozone tiba kimaino'idene, hebe'a mae nahano'i, ebu siliva moniğa tiba[§] horoni'uma. E'e madu emetane veize zeno'i."

18

Iniu'e Ğihi'a Hune

(Mareko 9:33-37, 42-48, Luka 9:46-48; 15:3-7; 17:1-2)

¹ E'e madagano Iesu tahi'atahi'a'a Iesu vağe onaadu gadiniro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'ete'e zamağano iniu'e Ğihi'a hune?"² Iesu'a tahi'a kome'a 'ahoga hune onaadu zeğe bo'ağano mae ohoniro,³ ebu raena'a, "E hube hune zi'ohē, za'a ğihuradu tahi'a kome'a 'ahi mene teigine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma."⁴ Iniu'a, tahi'a kome'a teige, ane'a bare mae ovoine, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamağano ani'e Ğihi'a hune rae ra'ohē."⁵ Ebu eğe mazao fie'ete'e u'ano tahi'a kome'a 'ahiguğa mae ğihinine, ani'e eğe mae ğihihe'ohē."⁶ Iniu'a, tahi'a kome'a 'ahiguğa eğe mazao fie'eta'a'e bo'ağano, tahi'a 'ahoga'e hağai sau'ano tutune ve'onine, ani'e hadi boro bagağa 'unugano autadu davara guniğano mae feunine'e ufeta manoga.

⁷ Raha 'adi azağa, fase vetuğağa, aduga hidiuma, mazağa vaze ibi ve'oğano tutuze'ete'e'e ğauğa u'ano, sau'a hağae'ohē. De'eguğa'e fureru'ohē rehano, vaze hağai sau'ano tutuze'ete'e azağa'e, fase vetuğağa, aduga hidi'uma."⁸ 'Evoreğo ga odağo'a tutu'e ve'o'o'idene, vari'e modo'i. 'Evore tibağota ga odağo tibağota da'o ğabone tuğutuğu hidoga'e ufeta manoga. U 'evoreğo 'aheu ga odağo 'aheugota ire roga mene hauge'ete'e zamağano mae feu'ine ufeta aduga."⁹ Ubumağo'a tutu'e ve'o'o'idene, gude modo'i. Ubumağo naeğagağota da'o ğabone tuğutuğu hidoga'e ufeta manoga. U ubumağo 'aheugota ire roga mene hauge'ete'e zamağano mae feu'ine ufeta aduga.

Mamoe Daugirote'e Hari Idaidağa

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Tahi'a kome'a 'ahiguğa tiba zuni gubano'i. Mazağa, e zi'ohē, zeğe taufe'ete'e tuğure viga'e eğe Mama adureo teite iğaiğa radiu'ohē.*

¹² Za'e nouge zamare'ohē? Vaze 'ahoga mazao mamoeğa 100, rehano tibani'a daugine, ani nougi'uma? Ani'e mamoeğa 99 mağa haba'ano modadu daugoga mamoeğa vağe ragavi'uma."¹³ E hube hune zi'ohē, ani'a mamoe tiba e'e vağe meine, mamoe 99 mene dauğoga ğauğa'e vitize matu'e ruda'uma."¹⁴ E'e teige, zae Moze adureo tahi'a kome'a 'ahiguğa tiba zu daugoga'e mene urate'ohē.

Nabuğo Sau'a Mae Dudune'ete'e Ibiğa

(Luka 17:3)

¹⁵ Ekalesia nabuğo'a ğae mazao sau'a hağao'idene ane vağe onamadu ğanine da'o bo'ağano sau'ağa ihono'i. Ani'a egoğanadu sau'aono'o

[†] 17:25 Girikio, Simona   § 17:27 Girikio, siliva moniğa tiba'e Derakima ğazağa heuğa.

* 18:10 Fare mirihireote'e nu'e v. 11 raena'a, "Eğe, Vaze Ubuga'e daugirote'e azağa ğabozoga veize onairo."

gihurine, ġa 'ai nabudiġota bare tiburaneha. ¹⁶ U ani'a mene egogano'idene, vaze tiba ga 'aheu zamazadu bare onamo'i, mazaġa ġanine nagini ra'ete'e vaze 'aheu ga uġidu zu ederi'uma. ¹⁷ Ani'a ze zu mene egozine, ekalesia zamaġano rae fureno'i. Ani'a ekalesia zuni mene egozeno'idene, ani'e Badi'a aġu'a vazeġa ga takesi vazeġa sau'a teiġe'ohe rae zamaro'i.

¹⁸ E hube hune zi'ohe, za'a nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu za'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma. ¹⁹ E bare hube hune zi'ohe, rahao 'ada ġanine zamaze tiba hina nagini umidine, eġe Mama adureo zae veize haġozini'uma. ²⁰ Mazaġa eġe niġano 'aheu ga uġidu'a nu'oraune, e'e zeġe bo'aġano radiu'ohe.

Mene Rae Mode'ete'e Tuġure Vazeġa Hari Idaidaġa

²¹ Ebu Petero'a Iesu vaġe aradu ġadiniro, raena'a, "Zuhia Boro, eġe nabudi'a eġe mazao sau'a haġaine, ġae nuġu e ani sau'a rae modi'uma? Ġae fu'o 'aheu fare ga?" ²² Iesu'a naenaeni, raena'a, "E ġa'ohe, mene ġae fu'o 'aheu fare, rehano barebare rae modo'i!†

²³ E'ano'o Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari idaidaġa 'ahi heuġa. Kini 'ahogani'a ane mazaono'o moni meirote'e tuġure azaġa huzadu ani moni bare meihi rae reiro. ²⁴ Ani'a 'ouge haġairotene, moni borofe‡ meirote'e vazeġa 'ahoga ani vaġe tutune ariro. ²⁵ Ani'e moni baronoga mene idaġa 'ahine, kini'a riġa ġoreniro, raena'a, 'Ġae inuġo, ubuġo zu ġae mazao ġau nidu'a seronadu eġe moni barono'il' ²⁶ 'Ougadu tuġure vazeġani'a ani zamao obena hina tuġiro, ebu raena'a, 'Geno mada eno'i, ebu e moni nidu'a baroni'uma.' ²⁷ 'Ouge reirotene, zuhi'aġani'a vetuġaniro ebu moniġa ahiġa radu ani tuġuniro.

²⁸ E'e ġarugano tuġure vazeġani'a ani mazaono'o moni nu§ meirote'e tuġure vazeġa 'ahoga, ani teite tiburu gau'ete'e, vaġe onamiro. Ani'a ani matanadu ogorabiġa harinoharo. Ebu raena'a, 'Eġe moni barono'il' ²⁹ 'Ougadu ane vaze tuġure vazeġa'e obena hina tuġaro, ebu uminina'a, 'Geno mada eno'i, ebu ġae moni baroni'uma!' ³⁰ Rehano ani hezahiro ebu onamadu ane vazeġa 'ai ġu'a neġano mae ohoniro, onamo ani moni e'e baroni'uma.

³¹ Tuġure azaġa nunu'a nagini'a furerarote'e horonirotene, ze maġune rudanadu zeġe zuhi'a vaġe onamiro. Ebu hariġa nidu'a ani mazao ihoniro. ³² 'Ougadu zuhi'aġani'a tuġure vazeġa ibi'a ibite hunadu niro, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazeġa sau'a! Ġa'a umihadu ġa eġe mazaono'o meirote'e moniġa nidu'a ahiġa reiro. ³³ Eġe'a ġae vetuġaġadate'e teiġe, ġae'a zuni ġae vaze tuġure vazeġa vetu'aġanifo!' ³⁴ Zama ġuġi'ano zuhi'aġani'a ani aduga hanoga veize ġu'ano ohoniro, onamo ane moni nidu'a barone haugi'uma.

³⁵ E'e teiġe, za'a zae nego nabudi zamaze nidu'a hina zeġe sau'a mene rae modine, eġe Mama adureo zuni zae mazao 'ouge haġai'uma."

19

Roġae Mode'ete'e Moneo (Mareko 10:1-12)

† 18:22 Girikio, Ġae 490 ‡ 18:24 Girikio, 10,000 Taleniti, a'e muri 16 gau naeġa heuġa § 18:28 Girikio, 100 Denari, a'e mada 100 gau naeġa heuġa

¹ Iesu'a e'e gōe'a haugirotene Galilea haba'a modadu Ioridana vuḡa moneafa Iudea haba'a onamiro. ² Vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegotiro ebu ani'a ugi azaḡa faiziro.

³ Ebu Farisea azaḡa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Goro zamaḡano, ohoze 'ahogani'a haḡai nunu u'ano inuga mode'ete'e idagahehe?" ⁴ Ani'a naenaeziro, raena'a, "Za Buka Zaḡoḡa mene me'odirohehe? ḡadaheḡano Badi'a'a ḡau nidu'a haḡairotene ohoze zu roḡae haḡairo. ⁵ Ebu ani raena'a, 'E'ano'o ohoze'e vi'a moga modadu roḡae teite tibura'uma ebu anianine ahiri tiba re'uma.' ⁶ E'ano'o ze'e mene 'aheu rehano tiba, ebu Badi'a'a tibuzirota'a'e vaze'a mene rovoni'uma."

⁷ Ze'a ḡadinena'a, "'Ougine nougadu Mose goro gōe'a'e raena'a, 'Ohoze'e inuga modine fefa mirihadu roḡaeḡa hano'i ebu modo'i, rae ra'ohe?"

⁸ Iesu'a naenaezina'a, "Za teḡaze riḡa 'ahine, Mose'a roḡae modine'e idaḡa reiro. Rehano ḡadaheḡanonono'o a'e mene Badi'a urate'ete'e haḡaeḡa ra'ohe. ⁹ E zi'ohe, inuga'e ubuma ḡezo haḡaiḡa mene haḡae'ete'e rehano, i'ani'a ani modadu roḡae 'ahoga teite hahurine, ani'e ubuma ḡezo haḡaiḡa haḡae'ohe."

¹⁰ Iesu tahi'atahi'a'a Iesu niro, raena'a, "'Ahiguḡani'a i'a inuga mazao fureraune, guruvorau radiu'eta'a'e ufeta manoḡa gaogi!" ¹¹ Iesu'a naenaezina'a, "Vaze nidu'a ḡoere 'ahi mae ḡihinoga'e mene idaḡa. Rehano Badi'a'a danaze'ete'e azaḡa da'o idaḡa. ¹² Vaze nu'e furerarote'e madaḡanonono'o ahiri uḡiḡeta radu mene hahure'ohe. Nu'e vaze'a ahiri ariro. Nu'e Badi'a'a ibitozini'ete'e veize gauhi radu ze'e mene hahuriro. Iniu'a 'ahi gōe'a mae ḡihinoga idaḡa reine, ani'a mae ḡihini'uma."

Tahi'a Kome'akome'a ebu Iesu

(Mareko 10:13-16, Luka 18:15-17)

¹³ Vazevaze'a tahi'a kome'akome'a tutuze Iesu vaḡe onairo, mazaḡa ani'a ze rana 'evore teadu kuranoga uratiro. Rehano ane tahi'atahi'a'a tutuze arirote'e azaḡa roziro. ¹⁴ Iesu'a ziro, raena'a, "Tahi'a kome'akome'a eḡe vaḡe onaeta'a'e ago gararo'i. Mazaḡa Badi'a'a tahi'a kome'akome'a teige'ete'e azaḡa ibitozini'ohe." ¹⁵ Ebu ani'a ze rana 'evore teadu kurarote'e ḡaruḡano, e'ea iḡune onamiro.

Ma'ora Vazeḡa

(Mareko 10:17-31, Luka 18:18-30)

¹⁶ Vaze 'ahogani'a Iesu vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, e nagini manoḡa haḡaine ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?" ¹⁷ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "ḡa'e nougadu eḡe mazao nagini'e manoḡa rae ḡadimu'ohe? Manoḡa'e Badi'a, tibuhuga da'o. Ga'a ḡabone tuḡutuḡu hidihi ro'idene, Badi'a goro gōe'a hegoto'i." ¹⁸ Vaze e'e'a ḡadinena'a, "No'e goro gōe'a hegoti'uma?" Iesu'a naenaenina'a, "'Vaze ago mano'i, ubuma ago ḡezano'i, ago ḡonotano'i, kota zamaḡano ḡoere ve'oḡa ago ḡoero'i, ¹⁹ vi'u mogo gubazo'i ebu ḡa'a ḡae bare zamare'ete'e teige nabuḡo zamaro'i." ²⁰ Ene izigani'a niro, raena'a, "E goro gōe'a 'ahi nidu'a haḡae onae'ohe. Hena nagini haḡai'uma?" ²¹ Iesu'a nina'a, "ḡa'e Badi'a ubumao manoḡa hune re'uma rae uratine, onamadu ḡauḡo nidu'a serono'i ebu e'e moniḡa zahara azaḡa zeno'i. 'Ougine ḡa adureo ḡau manomano me'uma. Ebu aradu eḡe hegoto'i." ²² Rehano ene izigani'e ma'ora ufeta boro vazeḡa 'ahine, Iesu gōe'a igirotene, zamaḡani'a adudu borore'ena'a, iḡuniro.

²³ Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, ma'ora vazega'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e riga bagaga. ²⁴ Bare zi'ohe, kamero'e niduru ho'oga diugoga'e riga. Rehano ma'ora vazega'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e ufeta riga." ²⁵ Ane tahi'agani'a'a e'e igirotene, zaguzagau rudaro ebu gadimina'a, "'Ougine iniu'a gabone hidi'uma?" ²⁶ Iesu'a giazadu zina'a, "'Vazevaze zege'a bare gabone hidoga'e mene idağa, rehano Badi'a'a vaze gabozi'uma. Mazağa ani'e gau nidu'a hağaoga idağa."

²⁷ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme ga hegotoga veize gau nidu'a modiro. 'Ougadu eme'e naega nagini hidi'uma?" ²⁸ Iesu'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe. Raha 'ahi nidu'a'e bare izida'uma madağano, ege, Vaze Ubugani'a kini ehore haba'ano ehoradu raha nidu'a ibitoha'uma. Ebu zae, ege hogote'ete'e azağa zuni kini ehoro haba'a 12 rana ehoradu Isaraela azağa, 12 urabo, kotazi'uma. ²⁹ Ebu iniu'a ege 'uano neğa, negoğa, ezega, vi'a, moga, enega ga haba'a modirota'a'e naega gae 100 me'uma zu gabone tugutuğu hidi'uma. ³⁰ Rehano ibite'ete'e azağa geħağa'e gonagano re'uma, u gonaga azağa geħağa'e ibiti'uma."

20

Vaini Meba Gau Azağa Hari Idaidağa

¹ Iesu'a hari idaidağa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari 'ahi heğa. Haba vazega 'ahogani'a ane vaini meba veize gau'ete'e azağa vağihi radu oherebau uzeuze onamiro. ² Ebu vaze nu horozitene ziro, raena'a, 'Ege meba onamadu gau'i. Mada tiba gauga moniğa* zini'uma.' 'Ougadu ani ze mebağano tuguziro. ³ Oherebau mada fu'o gazağa fare meitotene ani bare onamiro. Ebu maketi haba'ano mene gau'ete'e vaze nu'a edau radoga horoziro. ⁴ Ani'a zina'a, 'Za zu ege vaini mebağa onamo'i, ebu gauga moniğa idane zini'uma.' ⁵ Ebu ze ane meba onamiro. Ani'a madai zu mada ugidu ğoravağano bare onamadu 'ouge hağairo. ⁶ Mada fu'o ğoravağano ani onamitotene vaze nu'e edau ragave'ete'e horozadu ğadiziro, raena'a, 'Za nougadu mada niduga mene gau'ena'a edau taüge'ohe?' ⁷ Ze'a naenaenina'a, 'Mazağa vaze 'ahogani'a eme gau 'ahoga mene refeha.' Ani'a zina'a, 'Za zuni ege vaini mebağa onamadu gau'o'i.'

⁸ Mada'a oviritotene vaini mebağa vazegani'a meba taufe'ete'e vazega niro, raena'a, 'Gau azağa huzadu gonaga vazeganono'o ibite vazega gau moniğa zeno'i.' ⁹ Mada fu'o ğoravağano huzate'e azağa'e onaitotene aneane mada tiba gau moniğa meiro. ¹⁰ Ebu ibite gauitote'e azağani'a onaitotene, ze moni ufeta boro me'uma rae zamariro. Rehano aneane mada tiba gau moniğa idane meiro. ¹¹ Ze'a e'e moniğa madu haba vazega mazao mağuniro, ebu tururu'ena'a, niro, raena'a, ¹² 'Vesu onaate'e azağa'e mada tahiğa da'o gau'eha. U eme'a mada gigi'a zamağano mada niduga gau boro hağaeha. Rehano ğa'e zege moni'e emeğe teite idane zeneha!' ¹³ Haba vazegani'a zege bo'ağano 'ahoga naenaeniro, raena'a, 'Ege vaze, e'e mene nae da'o badareha. Ga'e gauadu mada tiba gau moniğa me'uma rae ğaha. ¹⁴ E'ano'o moniğa madu onamo'i. E'e vesu onate'e vazega gau moni'e gae moni teite idane ğanihi ra'ohe. ¹⁵ Ege'a ege moni hina nagini urate'ete'e hağaine, ve'oğahe? Ege'a vaze mazao ufeta manoğa

* **20:2** Mada tiba gau moni'e Denari tiba.

radu gā'e ahiahihe'ehehe?"¹⁶ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "E'ano'o gōnāga azaḡa'e ibiti'uma zu ibite'ete'e azaḡa'e gōnagano re'uma."

Iesu'a Ane Rune Bare Reiro

(Mareko 10:32-34, Luka 18:31-34)

¹⁷ Iesu'a Ierusalemā itirote'e zamaḡano, ane tahi'a 12 da'o huzadu ibio ziro, raena'a,¹⁸ "Ġiano'i, eme'e Ierusalemā ite'ohe. Ebu eḡe, Vaze Ubugani'e, dibu'o vazeḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a obohe teadu uḡuhihi re'uma."¹⁹ Ebu Badi'a aḡu'a azaḡa 'evoreo ri'ihadu zeḡe'a ḡirihohi'uma, masihi'uma zu sataurohi'uma. Rehano mada uḡiduḡano eḡe'a bare iḡuni'uma."

Iakobo zu Ioane Vize'a Iesu Uminiro

(Mareko 10:35-45)

²⁰ Zebede ubuga, Iakobo zu Ioane, vize'a zeḡe zamazadu Iesu vaḡe ariro, ebu obena hina tuḡadu uminiro.²¹ Iesu'e ḡadiniro, raena'a, "Ġa'e nigini urate'ohe?" Ani'a naenaenina'a, "Ġa'a ibitozini'ete'e madaḡa mo'idene, eḡe ubude 'aheu ohozadu ḡihi'aḡa iḡu'a zeno'i."²² Iesu'a niro, raena'a, "Za'e nagini umihe'eta'a'e aḡu'a. Eḡe'a gagi'uma bioḡa'e aduga hidi'ete'e bioḡa. Zae zuni e'e gagi'umahehe?" Zeḡe'a naenaenina'a, "O'e."²³ Iesu'a ziro, raena'a, "Eḡe'a gagi'uma bioḡa'e, zae zuni gagi'uma. Rehano ḡihi'aḡa iḡu'a me'uma azaḡa'e eḡe'a meme ohozi'uma. U eḡe Mama'a ohozi'uma reirote'e azaḡani'a da'o ani'a ruhibirote'e iḡu'a me'uma."

²⁴ Iesu tahi'a gaubanana'a e'e igirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maḡuniro.²⁵ Rehano Iesu'a huze nu'ozadu ziro, raena'a, "Za edeḡa, Badi'a aḡu'a azaḡa haba'ano, zuhi'aḡazuhi'aḡani'a e'e haba'a azaḡa ibitozini'ohe, ebu zeḡe ḡihi'aḡa iḡuri azaḡani'a inaraze hina haba'a azaḡa rana edau'ohe."²⁶ Rehano za'e ago 'ouge haḡao'i. Zae bo'aḡano iniu'e ḡihi'a reihine, ani'e zae u'uḡano gau'ete'e vazeḡa rae re'uma.²⁷ Ebu iniu'e zae bo'aḡano ibitone vazeḡa reihine, ani'e zae tuḡure vazeḡa rae re'uma.²⁸ Za'e eḡe teige haḡao'i, mazaḡa eḡe, Vaze Ubugani'a vaze'e eḡe tuḡure azaḡa re'uma radu mene ariro, rehano e'e vaze tuḡure vazeḡa re'uma radu ariro. Ebu vaze ḡehaḡa sau'a u'ano, eḡe ḡabone hina Badi'a dibu'o hanoga veize ariro."

Ubuma Kuru Azaḡa Faiziro

(Mareko 10:46-52, Luka 18:35-43)

²⁹ Iesu ani tahi'atahi'a teite Ieriko neḡa borono'o iḡunirotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegotiro.³⁰ Ebu ubuma kuru azaḡa 'aheu'e ibi ḡenaḡano ehore radiunu. Ze Iesu'a vitau oname'ete'e egadu huaru, raena'a, "Zuhi'a Boro, Davida mariḡa, eme vetuḡafo'i!"³¹ Vaze ḡuḡuvaḡani'a horozadu roziro, raena'a, "Hezoa!" Rehano ze'e ufeta ḡihau huaru. "Zuhi'a Boro, Davida mariḡa, eme vetuḡafo'i!"³² Ebu Iesu'a edanadu huziro, raena'a, "Eḡe'a zae veize nagini haḡai'uma?"³³ Ze'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, eme ehamatihii!"³⁴ Ebu Iesu'a vetuḡazeadu ubumaze oboniro. Obozirotene zogone ubumaze'a ra'aro ebu ani hegotiro.

21

Ierusalemā Diuḡiro

(Mareko 11:1-11, Luka 19:28-38, Ioane 12:12-19)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a teite Ierusalemā hanitadu Oliva maḡano Benefage neḡano feuriro. Ebu tahi'aḡa 'aheu tuḡuze'ena'a, ziro,² raena'a,

“Zama mone neġa onamo'i. E'e neġa diuġine, doniki 'ahoga 'ute touġa ubuġeta horozi'uma. Horozo'idene, fuhi'adu eġe vaġe odohe aro'i. ³ Iniu vaze'a ġoere nu zoi'dene, 'Zuhi'a Boro'a urate'ohe,' rae no'i. 'Ougine ani zogone tuġuzi'uma.”

⁴ A'e peroveta vazeġani'a Badi'a ġoere reirota'a'e hudaro, raena'a,

⁵ “Ieruselema azaġa* mazao 'ahige zoi, 'Ġiano'! Zae Kini'e zae vaġe are'ohe. Ani'e vaġu'a ebu doniki rana ehoreha. Doniki ubuga rana ehoradu are'ohe.”

⁶ Ebu tahi'aġa 'ahieu'a onamadu Iesu'a nagini zirote'e haġairo. ⁷ Ze doniki ubuġeta odohe ane vaġe onamadu dabuaze doniki ubuga ġarunio zahariro, ebu Iesu ani rana tiro. ⁸ Vaze ġeħaġani'a zeġe dabua ibio hirau tiro, u vaze nu'e ire ezaga vari'e madu ibi rana hiraro. ⁹ Iesu zamao onamirote'e azaġa zu ġaruna hegotirote'e azaġani'a huaro, raena'a,

“Davida mariġa niguno'i!†
Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazeġa matu'ohatihi!
Badi'a hitanao niguno'i!”

¹⁰ Ebu Iesu'a Ieruselema diuġirotene, ne azaġa nidu'a harae'ena'a ġadimutitiro, raena'a, “Adi iniu?” ¹¹ Ebu vaze ġuġuvaġani'a naenaezina'a, “Adi'e Iesu, peroveta vazeġa. Galilea haba'a Nazareta neġa vazeġa.”

Kuru Neġa Deheniro

(Mareko 11:15-19, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22)

¹² Ebu Iesu'a kuru neġa haba'ano diuġiro. Diuġadu dibu'o veize ġahunone hoite'ete'e zu serone'ete'e azaġa uħize ġururuziro. Moni senise zini'ete'e† azaġa fata zu Tubugo niniġa serone'ete'e azaġa ehoro haba'a mae ġihuniro. ¹³ Ebu ani zina'a, “Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Badi'a ne'e vaze'a kurau'ete'e neġa re'uma.' Rehano za'a kuru neġa'e ġonore azaġa haba'a teige haġae'ohe!”

¹⁴ Ubuma kuru azaġa ebu oda sau'a azaġani'a ani vaġe kuru neġa aradu ani'a faiziro. ¹⁵ Ebu dibu'o vazeġa ġihi'agihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a ani haġai ġiġi'a haġairote'e horoniro. Ebu tahi'a kome'akome'a kuru neġa haba'ano huau'ena'a, “Davida mariġa niguno'i,” rae reirote'e igiro. 'Ougadu ze maġune rudaro. ¹⁶ Ebu Iesu ġadinaro, raena'a, “Ġa tahi'a kome'akome'ani'a nagini ra'eta'a'e igi'ohe? Ze gararo'!” Ani'a naenaezina'a, “E igi'ohe. Rehano za'e Buka Zaġoġa mene hune me'odirohe? A'e raena'a, 'Badi'a'a tahi'a kome'akome'a zu ġuraġaġuraġani'a ani nigunoga ihoziro.” ¹⁷ E'e enogano ani ze muħizadu Betani neġa onamiro ebu ohere e'ea baziro.

Figi Ireġa Roraro

(Mareko 11:12-14, 11:20-24)

¹⁸ Irarirotene oherebau uzeuze Iesu'a Ieruselema bare onamirote'e zamaġano ani vininiro. ¹⁹ Ebu figi ireġa ibi ġenaġano horonadu huga vaġe onamiro. Rehano ire huga o'o'a zu rouġa da'o horoniro. Ani'a ire e'e niro, raena'a, “Ġa mene bare huda'uma!” Ebu ire e'e'a zogone roraro.

* **21:5** Girikio, Zioni aboġa   **21:5** 21:5 Zec 9:9   † **21:9** Girikio, Hosana   **21:9** 21:9 Salamo 118:26   † **21:12** Kuru neġa takesi veize   **21:16** 21:16 Salamo 8:2

²⁰ Ane tahi'agani'a e'e horonirotene, ze zaguzaganadu ġadiniro, raena'a, "Nougenouge figi ireġani'a ġarihe roraneha?" ²¹ Iesu'a naenaezina'a, "E hube hune zi'ohe, za Badi'a mazao fine zu mene 'ada'adine, e'a figi ire mazao haġa'ate'e zae'a zuni haġai'uma. Ebu maġa nina'a, 'Ġihitadu davara zamaġano buano'i,' rae reine, ani'e zae ġoere igi'uma. ²² Za'a fie'ena'a, nagini kuruo umine'ete'e ġauġa'e hidi'uma."

*Iesu Ġigi'aġa Moneo Ġadiniro
(Mareko 11:27-33, Luka 20:1-8)*

²³ E'e ġarugano, Iesu'a kuru neġa diuġadu vaze ihozirotene, dibu'o vazegħa ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro'a ani vaġe onairo. Ebu ze Iesu ġadiniro, raena, "Ġa no'e ġigi'aġa hina 'ahiguġa haġae'ohe? Iniu'a 'ahi ġigi'aġa ġaniro?" ²⁴ Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Eġe zuni ġadimu 'ahoga zinihi. Za'a naenaehine, e zuni no'e ġigi'aġa hina 'ahi ġauġa haġae'ete'e ihozi'uma. ²⁵ Ioane'a bapatizo haġainuta'a'e Badi'a mazaono'o ga vaze mazaono'o?" Ze zeġe'a bare ġoaniro, raena'a, "Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane ġoere mene mae ġihinido?' rae ifi'uma. ²⁶ Rehano vaze'ono'o reine, vaze ġuġuvagani'a eme mazao maġuni'uma rihone'ohe, mazaġa zeġe nidu'a Ioane'e hube hune peroveta vazegħa rae mae ġihine'ohe." ²⁷ E'ano'o ze naenaenina'a, "Eme aġu'a." Ebu Iesu'a zina'a, "Eġe zuni no'e ġigi'a hina 'ahiguġa haġaete'e mene ihozi'uma."

Ubuga 'Aheu Hari Idaidaġa

²⁸ Ebu Iesu'a dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro mazao hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, "Za hari idaidaġa 'ahi abitadu huga zamaro'i. Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. Ani ene ibi'a vaġe onamadu niro, raena'a, 'Ubude, ġa izidi vaini mebaġano ġau'i onamo'i.' ²⁹ Ebu ubugani'a naenaenina'a, 'E mene onami'uma.' Rehano ani vesu'u zamaġa ġihunadu onamiro. ³⁰ Ebu mogani'a ubuga veġa vaġe onamadu ene ibi'a nirote'e ġoe'a niro. Ene veġani'a naenaenina'a, 'O'e, onami'uma.' Rehano ani mene onamiro. ³¹ Za'a zamare'etene, ubuga 'aheu bo'aġano iniu'a moga ura haġairo?" Ze'a naenaenina'a, "Ene ibi'a." Ebu Iesu'a hari huga'e ihoziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e Badi'a'a ibite ibitozini'uma. Zeġe'a zae vitizi'uma. ³² Ioane Babatiso'e ibi duduġa ihozoga radu zae vaġe onairo, rehano za mene mae ġihiniro. U takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e ani ġoere mae ġihiniro. Za ze'a haġairota'a'e horoniro rehano, zae sau'anono'o mene ġihuradu ani mene mae ġihiniro."

*Hihi Azaġa Sau'a Hari Idaidaġa
(Mareko 12:1-12, Luka 20:9-19)*

³³ Iesu'a bare ziro, raena'a, "Hari idaidaġa 'ahoga ego'i. Vaze 'ahogani'a vaini mebaġa ġoraro, ebu hadi ġabiriġa meraro. Ani'a vaini vuġa ġige'ete'e ġauġa haġairo zu ehamu'ete'e taruhaga hitanao hadi hina haġairo. Ebu hihi azaġa nu 'evoreo teadu hirive'ete'e madaġano huga nu'e ani'a me'uma rae reiro. Ebu ani'e haba 'ahoga onamadu mada faġa ragaviro.

³⁴ Hirive'ete'e madaġa hanitirotene, vaini maġa nu mouga radu ani tuġureġa azaġa'e hihi azaġa e'e vaġe tuġuze onamiro. ³⁵ Rehano ze'a tuġure azaġa obone teadu tiba'e bouniro, 'ahoga'e maro ebu 'ahoga'e hadi hina mau bohiniro. ³⁶ Hena ani'a tuġureġa azaġa ibi'a vitine ufeta ġehaġa ze vaġe bare tuġuziro. Ebu ze'a tuġure azaġa e'e mazao haġai tiba e'e bare haġairo.

³⁷ Ĝonaĝano, ani'a ubuga ze vaĝe tuĝuniro ebu raena'a, 'Ze'e eĝe ubude u'u ĝubani'uma gaogi.' ³⁸ Rehano hihi azaĝani'a ubuga horonirotene, zeĝe'a nenegaŝniro, raena'a, 'Ani'e vaini mebaĝa 'adi me'uma vazega. Aro matihi, ebu vaini mebaĝa 'adi emeĝe'a me'uma!' ³⁹ E'ano'o ze'a ani obone teadu vaini mebaĝanono'o ani uhine bunadu mau runiro." ⁴⁰ Ebu Iesu'a dibu'o azaĝa ĝihi'aĝaĝihi'aĝa zu vaze boroboro ĝadize'ena'a, "Ougadu vaini mebaĝa vazega'e hihi azaĝa e'e vaĝe onaine, ze mazao nagini haĝai'uma?" ⁴¹ Ze naenaenina'a, "Ani'a hihi azaĝa e'e mau ruzi'uma. Ebu vaini mebaĝa'e hihi azaĝa 'ahoga nu zini'uma, ebu hirive'ete'e madaĝano zeĝe'a ani huga nu ha'uma."

⁴² Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e Buka Zaĝoga mene me'odirohe? A'e raena'a,

'Vaze'a hadi hina ne ogorarotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadiĝa'e, gauĝa boro hadiĝa raha.
'Adi'e Zuhi'a Boro'a haĝairote'e haĝaiĝa. Emeĝe'a ĝiane'etene, manoga tauĝi.'

⁴³ E'ano'o eĝe'a zi'ohe, Badi'a'a zae Isaraela azaĝa mene ibitozini'uma ebu Badi'a'a ane ura haĝae'ete'e haba'a 'ahoga azaĝa ibitozini'uma. ⁴⁴ Iniu'a hadi e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadi e'e'a iniu rana higaune, ani'e se'eti'uma."

⁴⁵ Dibu'o azaĝa ĝihi'aĝihi'aĝa zu Farisea azaĝani'a Iesu hari idaidaĝa igirotene, Iesu'a zeĝe moneo reirota'a'e ederiro. ⁴⁶ E'ano'o ze'e ani obone tihi reiro. Rehano vaze ĝuĝuvaĝani'a ze mazao maĝuni'uma radu rihoziro, mazaĝa ze ani'e peroveta vazega rae mae ĝihiniro.

22

Mui Boro Hari idaidaĝa (Luka 14:15-24)

¹ Iesu'a hari idaidaĝa 'ahoga hina bare ĝoreziro, raena'a, ² "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e kini 'ahoga heuĝa. Ani'a ubuga veize hahu muiĝa haĝairo. ³ Ebu huzirote'e azaĝa mui augoga veize tuĝure azaĝa zeĝe vaĝe tuĝuziro. Rehano ze'e onaoga hezahiro.

⁴ Ebu ani'a tuĝure azaĝa nu 'ahoga bare tuĝuziro, raena'a, 'Eĝe'a huzate'e azaĝa 'ahige zo'i. "Zae veize eĝe'a mui ruhibeha. Boromakau zu mani iĝaĝa maneha ebu ĝau nidu'a 'ai ruhibeha. Hahu muiĝa u'a aro'i!" ⁵ Rehano ze teĝa riraro. 'Ahoga'e mebaĝa onamiro, ebu 'ahoga'e moni vaĝi onamiro. ⁶ Nu'e tuĝure azaĝa oboze teadu rae sausauro ebu zimi ruziro. ⁷ Kini'a e'e igirotene, ani maĝune rudaro. Ebu uti azaĝa tuĝuzadu gorugoru azaĝa e'e zimi haŝiro zu neze zuni hufi haoniro.

⁸ Ebu ane tuĝure azaĝa huzadu ziro, raena'a, 'E hahu muiĝa 'ai ruhibe idaneha, rehano e'a huzirote'e azaĝa'e onaoga mene idaĝa. ⁹ E'ano'o ibi boro onamadu horozite'e azaĝa nidu'a mui aroga veize huzo'i!" ¹⁰ Ebu ane tuĝure azaĝani'a ibi boro onamadu hidirote'e azaĝa nidu'a, manoga zu sau'a azaĝa nu'oziro. Ebu tutuze onamadu mui neĝa nu'oru iriva'oniro.

¹¹ Ebu kini'a i'udi azaĝa diuĝe ĝiazirotene, vaze 'ahogani'a hahu mui dabuaĝa mene vidanoga horoniro. ¹² Ani ĝadiniro, raena'a, 'Eĝe vaze, ĝa'e hahu dabuaĝa mene vidaneha. Nougenouge 'adi diuĝi areha?' Rehano ani ĝoere 'ahoga mene reiro. ¹³ Ebu kiniĝani'a ane gau azaĝa zina'a, "Evo'a

zu odağa batuno'i, ebu enone uzaboğano duine feuno'i! Ane e'ea nia'uma zu ġononeğa atiti'uma.”¹⁴ Ġonagano Iesu'a ziro, raena'a, “Badi'a'a vaze ġehağa huze'ohe, rehano ani'a ibitozini'ete'e azağa veize ohotirota'a'e tahiğa da'o.”

Takesi Moniğa Roma Kiniğa Hau'ete'e

(Mareko 12:13-17, Luka 20:20-26)

¹⁵ Ebu Farisea azağani'a onamadu Iesu'a ġoere ve'oğa 'ahoga rouga veize nougenouge so'onihı radu tiburu neneğaniro. ¹⁶ Ebu ze'a zeğe tahi'atahi'a zu kini Heroda mone azağa'e Iesu mazao tuğuziro. Ze ani vağe onamadu niro, raena'a, “Thore vazeğa, eme edeğa ġa'e huga da'o ġoere'ohe zu Badi'a'a urate'ete'e ibiğa hugano da'o ihoze'ohe. Ebu vaze boro zu kome'a idaidazadu vaze u'ano zamağo mene hagane'ohe. ¹⁷ E'ano'o eme efo'i. Ġa'e nouge rae zamare'ohe? Roma kiniğa takesi moniğa haune, idağa ga mene?”

¹⁸ Rehano Iesu'e zeğe zama sau'a'e ederadu ziro, raena'a, “Za'e, zama guhi azağa! Nougadu e so'ohihı rae tuhuhe'ohe? ¹⁹ Takesi moniğa nugo ihoho'i.” Ze Roma moniğa* tiba mae harotene, ²⁰ ani'a ġadiziro, raena'a, “Iniu viga zu iniu niğa'e e'e rana mirihoga?” ²¹ Ze raena'a, “A'e Roma kiniğa viga zu niğa.” Ebu ani'a zina'a, “Tena Roma kiniğa ġau'e Roma kiniğa hano'i, u Badi'a ġau'e Badi'a hano'i.” ²² Ze'a ani ġoere e'e igirotene ze zaguzagaro ebu muhinadu oname ġouriro.

Runeono'o İğune'ete'e Ġadimuğa

(Mareko 12:18-27, Luka 20:27-40)

²³ E'e madağano Sadukea azağa nu'a Iesu vağe onairo. Sadukea duğuru'e vaze'a runeono'o mene bare iğuni'uma rae reiro. Ebu ze Iesu ġadiniro, raena'a, ²⁴ “Thore vazeğa, Mose'a goro ġoe'a 'ahige mirihıro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ani inuga'e ubuga o'o'a reine, ohoze negoğani'a ġozobağa teite hahuradu negoğa rudarote'e niğa mouga veize ene furenoha'uma†.

²⁵ Hari 'ahi zamaro'i. Negoğa nidu'a fu'o 'aheu fare'a radiunu. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. E'ano'o negoğa 'aheuğani'a ġozobağa teite hahuriro. ²⁶ Rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoğa uğiduğa zu onamo fu'o 'aheu fareğa mazao hağai idağani'a fureraro. ²⁷ Ġonagano ġozoba zuni rudaro. ²⁸ 'Ougadu runeono'o bare iğuni'uma madağano roğae a'e iniu inuga re'uma? Mazağa ohoze nidu'a fu'o 'aheu fare ani teite hahuriro.”

²⁹ Iesu'a naenaeziro, raena'a, “Za'a zamare'eta'a'e ve'oğa, mazağa Buka Zağoga ga Badi'a gigi'a'e ağu'a. ³⁰ Runeono'o bare iğuni'uma madağano, vaze'e mene hahuri'uma, rehano ze'e tuğure viga adureo heuğa re'uma. ³¹ Runeono'o bare iğune'ete'e moneo, Badi'a'a reirota'a'e za mene me'odirohehe? Ani'a 'ahige reiro, raena'a, ³² E'e Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a.† Ze amahi rudaro, rehano ze vine'e ġabode'ete'e u'ano, Badi'a'e zeğe Badi'a rae reiro. Badi'a'e mene rune azağa Badi'a, rehano ġabone azağa Badi'a.” ³³ Vaze ġuğuvağa ani'a ihozirote'e ġoe'a igirotene, zaguzagaro.

Goro Ġoe'a Ġihı'ağa Hune

(Mareko 12:28-34, Luka 10:25-28)

* 22:19 Giriki, Denari † 22:24 Duet 25:5-6 ‡ 22:32 Exod 3:6

³⁴ Ebu Farisea azaḡani'a Iesu'a Sadukea azaḡa ḡadimu naenaenadu hebeze hunirote'e hariḡa igirotene, ze nu'oraro. ³⁵ Zeḡe bo'aḡano Mose goro ihoze'ete'e vazeḡa 'ahogani'a Iesu tuhune nurihi radu ḡadiniro, raena'a, ³⁶ "Ihore vazeḡa, Mose goro ḡoe'a nidu'a zamaḡano no'e goro ḡoe'a'e ḡihi'aḡa hune?"

³⁷ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Goro ḡoe'a ḡihi'aḡa hune'e 'ahi'e'e. 'Ġae Badi'a Zuhi'a Boro, zamaḡo nidu'a hina, vineḡo nidu'a hina zu zamaroneḡo nidu'a hina zamaro'i." ³⁸ A'e goro ibi'a zu ḡihi'aḡa hune ra'ohe. ³⁹ Ebu goro ḡihi'aḡan hune 'ahoga'e 'ahiguḡa. 'Ġae'a ḡae bare zamare'ete'e teiḡe, ḡae nabugo zamaro'i." ⁴⁰ Mose goro ḡoe'a nidu'a ebu peroveta azaḡani'a ihozirote'e ḡoe'a nidu'a'e goro 'aheu e'e rana edau haḡairo."

Keriso'e Iniu Mariga?

(Mareko 12:35-37, Luka 20:41-44)

⁴¹ Farisea azaḡani'a nu'orarote'e zamaḡano, Iesu'a ḡadiziro, raena'a, ⁴² "Za'a Keriso'e nouge rae zamare'ohe? Ani'e iniu mariga?" Ze naenaenina'a, "Davida mariga." ⁴³ Iesu'a ḡadizena'a, "'Ougadu Davida'e nougadu Vine Zaḡoḡani'a ibitohanadu Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae hunehehe? Davida 'ahige reiro, raena'a,

⁴⁴ 'Badi'a'a eḡe Zuhi'a Keriso niro, raena'a, "Eḡe eda'e moneo ehoro'i, onamo eḡe'a agireḡo nidu'a madu odaḡo 'u'uḡano ti'uma."

⁴⁵ Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae huniro. E'ano'o Keriso'e mene Davida mariga ra'ohe." ⁴⁶ Ebu vaze tibani'a zuni Iesu mene naenaeni ḡoreniro. E'e enoganono'o vaze 'ahogani'a Iesu inare ḡadimu'ete'e mene bare haḡairo.

23

Vaze Ibitozì'ete'e Azaḡa Roziro

(Mareko 12:38-40, Luka 11:37-52, 20:45-47)

¹ Ebu Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa zu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ² "Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa'e Mose goro ḡoe'a vaze ihoze'ete'e iḡu'ano ehore'ohe. ³ E'ano'o ze'a nagini rae'ete'e egozenadu haḡao'i. Rehano zeḡe haḡai'e ago hegoto'i, mazaḡa ze'e zae ihoze'ete'e idunaḡano mene haḡae'ohe. ⁴ Ze ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga mene idaḡa. Ze'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano ze 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe.

⁵ Ze'a, vaze'a horozoga veize, ḡau nidu'a haḡae'ohe. Badi'a ḡoere fefaḡa ufe'ete'e umaḡa ufeta rafane haḡaadu amusize rana tatuhe ute'ohe zu dabuaze faḡafe'ohe. ⁶ Mui zamaḡano ehoro haba'a manoḡano zu nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihi ra'ohe. ⁷ Vazevaze'a ne hunio hidine, 'Ihore Vazeḡa,'* rae gubaze zouga urate'ohe.

⁸ Rehano vaze 'ahogani'a zae mazao 'Ihore Vazeḡa' rae huzo'idene gararozo'i, mazaḡa eḡe da'o zae ihore vazeḡa zu zae nidu'a'e idaḡa da'o nego zu eze tiba heuḡa. ⁹ Ebu rahao 'ada vaze 'ahoga 'Mama,' rae ago

huno'i, mazağa adureo Badi'a da'o'e zae Moze. ¹⁰ Ebu vaze 'ahogani'a zae mazao 'Ibitohau'ete'e Vazeğa' rae huzo'idene garazo'i, mazağa ege, Keriso da'o ibitoze vazega. ¹¹ Zae bo'agano vaze gihi'a reine, zae tugure azağa rae re'uma. ¹² Iniu'a bare niğa mae itine, Badi'a'a niğa mae ovo'i'uma, u iniu'a bare niğa mae ovoine, Badi'a'a niğa mae gihini'uma.

¹³⁻¹⁴ Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azağa, za'e zama guhi azağa! Fase vetuğağa, aduga hidi'uma, mazağa za'e Badi'a'a ibitozenoga urate'ete'e azağa ibize 'ue'ohe. Zae'a bare mene urate'ohe ebu urate'ete'e azağa zuni garare'ohe.†

¹⁵ Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azağa, za'e zama guhi azağa, fase vetuğağa, aduga hidi'uma. Vaze tiba zamağa gihunadu zae ihore hegotega veize za davara zu haba rana ragave oname'ohe. Ebu vaze tiba ma'etene, ani ihonadu zae teige hağai sau'ano hegote'ohe. Ebu zae teige, ani'a ire roga tuğutuğu diğadu aduga'e zae vitize gae 'aheu hide ibitohau'ohe.

¹⁶ Za'e ubuma kuru azağa heuğa, rehano ubuma kuru azağa ibitozini'ohe. Fase vetuğağa, aduga hidi'uma. Za'a raena'a, 'Iniu'a kuru neğa niğano goitore'eta'a'e huga o'o'a. Goitore a'e mene hağaine zuni idağa. Rehano iniu'a kuru neğa zamağano golo hina goitorine'e riğa, e'ano'o ani'a ane goitore tihithini'uma.' ¹⁷ Za'e ubuma kuruga kauriğa azağa! Za golo'e kuru neğa vitine ufeta gihi'a rae ra'ohe. Rehano kuru neğa'e ufeta gihi'a, mazağa golo'e kuru neğa zamağano ti'ete'e u'ano golo e'e zağoga rae ra'ohe. ¹⁸ Ebu za'e raena'a, 'Iniu'a dibu'o fatağa niğano goitore'eta'a'e huga o'o'a. Goitore e'e mene hağaine zuni idağa. Rehano iniu'a dibu'o fatağano gahunoneğa hina goitorine riğa, e'ano'o ani'a ane goitore tihithini'uma.' ¹⁹ Za'e hube hune ubuma kuru azağa! Za gahunone'e dibu'o fatağa vitine ufeta gihi'a rae ra'ohe. Rehano dibu'o fatağa'e ufeta gihi'a, mazağa gahunone'e dibu'o fatağa rana ti'ete'e u'ano gahunoneğa e'e zağoga rae ra'ohe. ²⁰ E'ano'o iniu'a dibu'o fatağa niğano goitore'eta'a'e dibu'o fatağa ebu e'e ranao gau nidu'a hina goitore'ohe ra'ohe. ²¹ Ebu iniu'a kuru neğano goitore'eta'a'e kuru neğa niğano ebu de'ea radiu'eta'a'e, Badi'ağa niğano goitore'ohe ra'ohe. ²² Zu iniu'a adure niğano goitore'eta'a'e, Badi'a ehoro haba'a hina zu e'e rana ehore'eta'a'e, Badi'ağa niğano goitore'ohe ra'ohe.

²³ Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azağa, za'e zama guhi azağa, fase vetuğağa, aduga hidi'uma. Mazağa za'e tirara mebağano eğa ga murari teige kome'a fase veize gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano Mose goro goe'ano gau ufeta boro'e igi mode'ohe. A'e hağai duduga hağae'ete'e, vaze vetuğazi'ete'e zu mene gurine'ena'a, zama nidu'a hina hağae'ete'e ra'ohe. Za gau boro 'adi'e hağao'i, ebu kome'akome'a zuni hağao'i. ²⁴ Za'e ubuma kuruğa azağa heuğa ebu ubuma kuruğa azağa ibitozini'ohe! Za'e vu zamağano ofene horone'etene beu'e modadu gage'ohe, rehano kamelo'e une tauğe'ohe.‡

† **23:13-14** Fare mirihirete'e nu'e v. 14 e'e, raena'a, "Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azağa, za'e zama guhi azağa! Fase vetuğağa, Badi'a aduga hidi'uma, mazağa za'e gozoba gau gonotanadu mene mazağaroze'ohe. Ebu vaze geħağa zama fağa kurau'ena'a, za'e dubu vazega manoğa rae gurire'ohe. E'e u'ano, aduga boro hidi'uma." (Mareko 12:40 zu Luka 20:47) ‡ **23:24** Ofene zu Kamelo'e Badi'a'a ago ano'i rae reirote'e gauğa. Zege'a manoğa hidoga veize Badi'a goro goe'a mene hegote'ohe.

²⁵ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma! Za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azaġa, mazaġa zamaze'e toraġa zu ununu'a iri'ave'ohe. ²⁶ Ubuma kuruġa Farisea azaġa! Bio zu siuva zamaġa geno vuzu'e dehen'o'i, 'ougin enoga zu dehera'uma.

²⁷ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma! Za'e rune iduġa uruġa hina feninoga heuġa. Rune iduġa enoga ġianine manoġa tauġi, rehano zamaġa'e rune azaġa isine zu torare nidu'a iri'ave'ohe. ²⁸ E'e teige, vaze'a zae ġiaze'etene, duduġa azaġa rae zamare'ohe, rehano zamaze'e zama guhi zu haġai sau'ani'a iri'ave'ohe.

²⁹ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma! Za'e vouġaze'a ibite zimirote'e peroveta azaġa ebu haġai duduga azaġa, zeġe rune iduga nega ogoru'ohe ebu rohorohone'ohe. ³⁰ Ebu za raena'a, 'Eme vouġafe madaġano radifone, peroveta azaġa goruzihi radu zeġe teite mene tiburafu.' ³¹ Za'a 'ouge ra'eta'a'e, za'e zae bare peroveta azaġa goruzirote'e azaġa mariġa rae ra'ohe. ³² Vouġaze'a peroveta azaġa goruzirote'e teige, zae zuni 'ouge haġao'! ³³ Za'e mohe! Zarama ubugaubuga! Ire rogao mae feuzine feranoga'e mene idaġa.

³⁴ E'ano'o eġe'a peroveta azaġa, huhuzaġa azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zae vaġe tuġuzi'uma. Rehano nu'e za'a goruzi'uma zu nu'e sataurozi'uma, ebu nu'e zae nu'onu'o neġano masizi'uma zu haba 'ahoganono'o haba 'ahoga ze hegotadu sausauzi'uma. ³⁵ Vouġaze'a duduga azaġa nidu'a goruzirote. A'e ibite Adamu ubuga, duduga vazega Abela mau runirote'e e'eano'o onao ġonaġano Berekia ubuga Zakaria maro. Zakaria'e dibu'o fataġa zu Badi'a ne zaġoġa hune bo'aġano mau runirote. 'Ougadu e'e naega nidu'a'e za'a me'uma. ³⁶ E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a me'uma.

Ierusalem Aduga Hidi'uma (Luka 13:34-35)

³⁷ O, Ierusalem azaġa, Ierusalem azaġa! Zae'a peroveta azaġa zimirote zu Badi'a'a tuġuzirote'e azaġa hadi hina zimi ruzirote. Kokoroku roġaeġani'a isaġa zamaġano ubuga gugube'ete'e teige, e mada ġehaġa zae nu'ozih reirote, rehano za'e mene uratiro. ³⁸ E'ano'o ġiano'i, neze fahau radi'uma! ³⁹ Ebu za'e eġe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazega mae ġihino'!"

24

Kuru Neġa Fahe Haugi'uma rae Reiro (Mareko 13:1-2, Luka 21:5-6)

¹ Iesu'a kuru neġano'o iġune buau onamirotene, ane tahi'atahi'a ani vaġe onaadu kuru neġa iraġa nunu manomano ihonirote. ² Rehano ani'a ziro, raena'a, "Za ġau 'adi nidu'a horone'ehehe? E'e hube hune zi'ohe, hadi 'ahogani'a hadi 'ahoga ranao mene radi'uma madaġa onai'uma. Agire azaġani'a e'e nidu'a fahe ruruni'uma!"

Mada Ġonaġano Haġai Nu Badega (Mareko 13:3-13, Luka 21:7-19)

³ Iesu'a Olive maġano ehorirotene, ane tahi'atahi'a zeġe da'o ani vaġe sifu onamadu ġadiniro, raena'a, "Ġa efo'i, kuru neġa mazao 'ahi ġauġa'e nani'a furera'uma? Mada ġonaġano zu ġa'a bare onai'uma madaġano, naġi haġai nu badeġani'a furera'uma?"

⁴ Ani'a naenaenziro, raena'a, "Vaze'a zae mene tutuze ve'ozoga veize ġiano'i. ⁵ Vaze ġehaġani'a eġe nio aradu, 'E'e Keriso' rae re'uma. Ebu ze'a vazevaze tutuze ve'oz'i'uma. ⁶ Za'e uti hariġa zu uti ġoe'a nunu ra'ete'e iġi'uma, rehano ago rihano'i. 'Ahiguġa'e ibite furera'uma, rehano mada ġonaga'e zogone mene ari'uma. ⁷ Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaġano zaga'a hia'uma zu haba'a hagarete'e'a furera'uma. ⁸ E'e nidu'a'e aduga ġadaheġa rae re'uma, rehano aduga nu ize furera'uma.

⁹ Ebu vaze'a za oboze teadu sausaui'uma, zu zimi ruzi'uma. Eġe u'ano haba azaġa nidu'ani'a he'ehe'ezi'uma. ¹⁰ E'e madaġano vaze ġehaġani'a eġe mazao fie'ete'e'a daugi'uma, revotiti'uma zu he'ehe'etiti'uma. ¹¹ Ġuriro peroveta azaġa ġehaġa zuni iġunadu vaze ġehaġa so'oz'i'uma. ¹² Vaze sau'ani'a ufeta bororu'ete'e u'ano, vaze ġehaġani'a zeġe nabudize mene zamari'uma. ¹³ Rehano iniu'a zamaġa oboze gigane onamo ġonaga meine, ani'e ġabone tuġutuġu hidi'uma. ¹⁴ Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e hari manoġa'e raha 'adi naidu'a zamaġano bororanadu haba'ahaba'a azaġa nidu'a iġi'uma. E'e enogano mada ġonagani'a onai'uma.

Jerusalema Ruini'uma

(Mareko 13:14-23, Luka 21:20-24)

¹⁵ Ibite peroveta vazeġa, Daniela'a ġau nidu'a ruine'ete'e vazeġa sau'a 'ahoga moneo ġoeriro. Vaze e'e'a haba zaġoġa sausaune'ete'e za'a horoni'uma madaġani'a ari'uma. (Buka Zaġoġa me'ode'ete'e vazeġa, ġoere huga 'adi faine edero'i.) ¹⁶ E'e madaġano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaġa'e maġa ferau ito'i. ¹⁷ Iniu'a ne enona radiu'ete'e vazeġa'e ġauġa mouga veize neġa zamaġa ago diuġo'i. ¹⁸ Meba zamaġano hihe'ete'e vazeġa zuni dabua mouga veize ago bare onamo'i.

¹⁹ E'e madaġano ahi'eta roġaeġa zu nune hina ene guraġa ġubuze'ete'e roġaeġa, ze'e fase vetuġaġa, feranoga mene idaġa u'ano, aduga hidi'uma.

²⁰ Irugu madaġano* ga Bana Madaġano mene feranoga veize kurano'i, ²¹ mazaġa e'e madaġano vaze nidu'a aduga boro hidi'uma. Badi'a'a ġadaheġano ġau nidu'a haġairote'e'ono'o onao izidi, aduga 'ahiguġa mene fureraro. Vehu'u zuni mene bare furera'uma. ²² Zuhi'a Boro'a e'e madaġa mene futufine, vaze tiba zuni mene ġabode radi'uma. Rehano ane'a mae ohotirote'e azaġa u'ano, e'e madaġa futufi'uma.

²³ Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. ²⁴ Mazaġa ġuriro kerisoġa zu ġuriro peroveta azaġani'a fureranadu haġai nu badeġa boro bagaġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġae'ena'a, vaze so'oz'i'uma. Ze'a, Badi'a'a ohotirote'e azaġa zuni tutuze so'ozoga idaġa reine, 'ougi'uma. ²⁵ Zamare rado'i! E'e madaġani'a izema furarogano, eġe'a zae ibite ihozeha. ²⁶ E'ano'o vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e haba boha'ano, ro'idene, ġianihni radu ago onamo'i, ga 'Ġiano'i, ani'e ne zamaġano,'

24:15 24:15 Daniela 9:27, 11:31, 12:11 * **24:20** Ġirikio, Nahune madaġa, Isaraela haba'ano nahune madaġa'e nahune boro zu irugu boro radu vaze'a ragavoga'e riġa

ro'idene, e'e gōe'a ago mae gihino'i. ²⁷ E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vaze nidu'a hune'a horohi'uma. A'e, viri'a vazahadu mada'a ite'ete'e mone'ono'o ovōe'ete'e moneo aganadu vaze nidu'a horone'ete'e heuḡa. ²⁸ Nagini'a rudanate'e haba'ano gaoza'a nu'ora'uma.

Vaze Ubugani'a Ovai'uma
(Mareko 13:24-27, Luka 21:25-28)

²⁹ Ebu aduga madaḡani'a hauḡine, zogone 'aha'a furera'uma:

'Mada'a uzabora'uma ebu bato'e mene agara'uma.
Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma, ebu inaraḡa adureo hagaha-gani'uma.'

³⁰ Ebu haḡai nu badeḡani'a adureo fureranadu eḡe, Vaze Ubugani'a ovae'ete'e ihozi'uma. E'e horozine, raha 'ahao haba'ahaba'a azaḡa nidu'a niau ḡouri'uma. Ebu eḡe, Vaze Ubugani'a adureo ḡoze zamaḡano gigi'a zu agaḡa manoga madu ovai'uma ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. ³¹ Ebu hena, sura'i boro ḡihau hudadu eḡe'a eḡe tuḡure viga tuḡuzi'uma. Ebu zeḡe'a haba nidu'a, haba ḡonaganono'o haba ḡonagano, Badi'a'a ohotirote'e azaḡa nu'ozi'uma.

Figi Ireḡa Hari Idaidāḡa
(Mareko 13:28-31, Luka 21:29-33)

³² Figi ireḡa mazao nagini'a fureru'ete'e ḡianadu edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouḡani'a udufa'oga horonetene irugu madaḡa haniteha rae edere'ohe. ³³ E'e teige, e'a rate'e 'ahiguḡani'a fureranoga horono'idene, eḡe, Vaze Ubugani'a bare ovaite'e haniteha rae edero'i. ³⁴ E hube hune zi'ohe, izidi ega'e mene hauḡi'uma onamo 'ahiguḡa nidu'ani'a furera'uma. ³⁵ Adure zu raha'e hauḡi'uma, rehano eḡe ḡoere'e mene hauḡi'uma.

Ruhibe Rado'i
(Mareko 13:32-37, Luka 12:39-44, 1:26-30)

³⁶ Rehano nani'a 'ahiguḡani'a furera'uma'e emeḡe nidu'a aḡu'a. Adureo tuḡure viga ebu eḡe, Badi'a Ubuga zuni† aḡu'a. U eḡe Mama da'o edeḡa. ³⁷ Eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano'e Noa madaḡa teigi'uma. ³⁸ Zobo boro'a izema zubuzoga madaḡano vazevaze'a radi-unute'e radoneḡano ogaunu, gaguḡu zu hahurinu onamo Noa'a ḡasi boro diuḡiro. ³⁹ Rehano ze'a nagini'a furera'uma mene ederiro, onamo zobo boro'a zubuzadu hunuhune ḡouri. Eḡe, Vaze Ubugani'a bare onaine, e'e madaḡa teigi'uma. ⁴⁰ E'e madaḡano vaze 'aheu'e mebao gauē radiu'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma. ⁴¹ Roḡae 'aheu'e uvahu mirune radi'u'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma

⁴² E'ano'o fairu ḡiano'i, mazaḡa za aḡu'a no'e madaḡano zae Zuhi'a Boro'a onai'uma. ⁴³ Za'e 'adi zamaro'i. Ne vazeḡani'a ḡonore vazeḡa'e no'e madaḡano ani ne onai'uma rae ederine, ani'e neḡa faine taufi'uma ebu ḡonore vazeḡa'e diuḡoga mene idara'uma. ⁴⁴ E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madaḡano bare onai'uma.

⁴⁵ Tuḡure vazeḡa 'ahoga'e huhuzaḡa zu zama tibano gauine, zuhi'aga'e ani teite matu'i'uma. Ebu vaze a'e tuḡure azaḡa ḡihi'aga mae ohonadu

^{24:29} 24:29 Isaia 13:10, 34:4; Joel 2:10 † ^{24:36} Fare mirihoga nu'e, "Badi'a Ubuga zuni" mene ra'ohe.

'ahige re'uma, raena'a, 'Tuğure azağa nidu'a taufo'i. Ogomuze zuni mada idunane zeno'i.' 'Ougadu ani'e haba 'ahoga onami'uma. ⁴⁶ Tuğure vazega'e 'ouge gauine, zuhi'ağani'a bare feuradu horoni'uma ebu ani matuadu manohuga ha'uma. ⁴⁷ E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'ağani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vazegano ohoni'uma. ⁴⁸ Rehano tuğure vazega'e sau'e reine, ane'a bare raena'a, 'Ege zuhi'a'e vehu'u fağanobu'u onai'uma,' rae zamari'uma. ⁴⁹ Ebu tuğureğa azağa nidu'a bouzi'uma zu gagone azağa teite ufeta ogau gage sauta'uma. ⁵⁰ Ebu zuhi'ağa'e, ane'a mene edere'ete'e zu mene zamare'ete'e madağano bare onaadu, ⁵¹ ahiriğa udi tahitahi'uma ebu zama guhi azağani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma. E'ea, ani nia'uma zu ģonone atiti'uma."

25

Nogoba Ģaubanana Hari Idaidağa

¹ Iesu'a bare ziro, raena'a, "E'e madağano Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nogoba ģaubanana teigi'uma. Ze ihureze meiro ebu hahu ohoze iziga hidihi radu mui haba'a onamiro. ² Zege bo'ağano fu'o'e hahizağa ebu fu'o'e huhuzağa. ³ Hahizağa azağa'e ihureze odohiro, rehano ihure vuğa'e mene meiro. ⁴ U huhuzağa azağa'e ihurezeta ihure vuğa biozeo abe odohiro. ⁵ Ebu hahu ohoze izigani'a mene ģarihe arirotene, ze ubumaze anozadu bazubazu uhiro.

⁶ Ohere nemanema ze ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Hahu ohoze izigani'a feureha! Buanadu mae zouno'i!' ⁷ 'Ougirotene nogoba nidu'a evatadu ihureze ruhibiro. ⁸ Ebu hahizağa azağani'a huhuzağa azağa umiziro, raena'a, 'Za ihure vuğa nuğo eme rifo'i, mazağa eme ihure'e vidau'ohe.' ⁹ Ze naenaezina'a, 'Mene, 'ahi'e za zu emeğe nidu'a veize mene idağa. Ihure vuğa serone'ete'e vazega vağe onamadu zae veize hoito'i.'

¹⁰ Rehano ze ihureze vuğa hoitoğa u'a onamirote'e enogano, hahu ohoze izgani'a feuriro. Ebu ihureze zu ihureze vuğa ruhibirote'e azağani'a ani teite mui haba'a diuğiro ebu ibihetağa'e hararo. ¹¹ Vesu'u hahizağa nogobağani'a feuradu raena'a, 'Zuhi'a Boro! Zuhi'a Boro! Ibiheta vavaofo'i!' ¹² Rehano ani zina'a, 'E hube hune zi'ohe, e za ağu'a.'

¹³ E'ano'o tohutohe rado'i, mazağa ege'a bare onai'uma madağa'e za'e ağu'a.

Tuğure Azağa Uğidu Hari Idaidağa (Luka 19:11-27)

¹⁴ Badi'a'a ibitozini'eta'a'e haba fağa ragave'ete'e vazega 'ahoga hariğa heuğa. Ani'a igunirotene, tuğureğa azağa huzadu ani ģau taufoga veize ģauğa ziniro. ¹⁵ Zege tibatiba inaraze idunağano, 'ahoga'e moni silivağa fuse* fu'o, 'ahoga'e fuse 'aheu ebu 'ahoga'e fuse tiba ziniro. Ebu ani'a haba fağa ragaviro.

¹⁶ Moni silivağa fuseğa fu'o meirote'e vazega'e zogone onamadu e'e moniğa hina gauadu moni silivağa fuseğa fu'o ragate hidiro. ¹⁷ Moni silivağa fuseğa 'aheu meirote'e vazega zuni 'ouge hağaadu moni silivağa fuseğa 'aheu ragate hidiro. ¹⁸ Rehano moni silivağa fuseğa tiba meirote'e vazega'e onamadu rahao idu hu'iro ebu zuhi'ağa moni e'ea ģure tiro.

* 25:15 Girikio, talanta. Talanta tiba'e silivağa 34kg heuğa.

¹⁹ Mada faġa ġarugano tuġure azaġa zuhi'a'a bariro. Ebu ze ani moni hina nougenouge gauirote'e ederifine huziro. ²⁰ Moni silivaġa fuseġa fu'o meirote'e vazeġani'a moni fuseġa fu'o bare ragate hidirota'a'e odohe aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivaġa fuseġa fu'o iniro. Ebu eġe'a moni e'e hina gauadu bare fuse fu'o raġate hideha.' ²¹ Zuhi'aġani'a nina'a, 'Manoġa tauġi, ġa'e tuġure vazeġa manoġa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a ġau tahiġa veize zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eġe'a ġau ġehaġa taufe'ete'e vazeġano oho'i'uma. Aro'i, eġe teite matu'ihii!'

²² Ebu moni silivaġa fuseġa 'aheu meirote'e vazeġani'a aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivaġa fuseġa 'aheu iniro. Ebu eġe'a moni e'e hina gauadu bare fuse 'aheu ragate hideha.' ²³ Zuhi'aġani'a nina'a, 'Manoġa tauġi, ġa'e tuġure vazeġa manoġa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a moni tahiġa hina zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eġe'a moni boro taufe'ete'e vazeġano oho'i'uma. Aro'i, eġe teite matu'ihii!'

²⁴ Ebu moni siliva fuseġa tiba meirote'e vazeġani'a aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'e vaze riġa. E ederiro vaze'a ġorarote'e ġauġa ġa'a hirive'ohe ebu vaze'a taufirote'e ġauġa ġa'a ma'ohe. ²⁵ E'ano'o ġa moni'a dauġi'uma rae rihonadu rahao ġure tiro. Gae moni 'ahi bare mo'i.' ²⁶ Zuhi'aġani'a naenaeni, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazeġa sau'a ebu tubuġa! Vaze'a ġorarote'e ġauġa zu vaze'a taufirote'e ġauġa eġe'a ma'ohe rae zamarirohe? ²⁷ 'Ougiritene ġa nougadu moni ti'ete'e neġano eġe moni mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e ragate meifo.'

²⁸ Hena zuhi'aġani'a niro, raena'a, 'Moni silivaġa fuseġa tiba ani mazaono'o bare madu ġau banana meirote'e vazeġa hano'i. ²⁹ Iniu'a nagini hidirote'e faine odohe gauine, ani borofe hidi'uma. Rehano iniu'a nagini hidirote'e mene faine odohe gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. ³⁰ Ebu tuġure vazeġa sau'a 'ahi enona uzabo zamaġano mae feuno'i. De'ea ani nia'uma ebu ġonoġa atiti'uma."

Mamoe zu Gouti

³¹ Ebu Iesu'a raena'a, "Eġe, Vaze Ubugani'a agaġa inaraġaġeta tuġure viga nidu'a teite onai'uma madaġano, e'a kini ehoro haba'ano ehoradu vaze ibitozini'uma. ³² Haba azaġa nidu'a eġe zamao nu'ozadu vaze rovozi'uma. A'e mamoe taufe'ete'e vazeġani'a mamoe gouti'ono'o rovoze'ete'e teigi'uma. ³³ Ebu iniu vaze mamoe heuġa'e eġe eda'e moneo zu iniu vaze gouti heuġa'e eġe kauri moneo ohozi'uma.

³⁴ Ebu eġe, kinize'a eda'e mone azaġa zi'uma raena'a, 'Zae, eġe Mama'a manohuga zini'ete'e azaġa, aro'i, ebu eġe'a ibitohau'ete'e zamaġano rado'i. A'e Badi'a'a raha 'ahi haġairote'e madaġano'o ruhiniro. ³⁵ Mazaġa e vinihinutene, za'a ogomu inido, e irinehe mo'ohinutene, vu inido ebu e i'udo vazeġa reinutene, zae neo huhe zouhido. ³⁶ Dabuaha o'o'a reinutene, dabua inido, ughinutene eġe taufido ebu ġu'a neġano radiunutene, ġiahiro.'

³⁷ Ebu duduġa azaġani'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, eme nani'a ġa'e vini'oga horoadu ogomu ġanido? Nani'a eme ġa'e irigo mo'o'oga horonadu vu ġanido? ³⁸ Nani'a eme ġa'e i'udo vazeġa reirote'e horonadu neo huġade zou'ido? Nani'a eme dabuāo 'o'o'a reirote'e horonadu dabua ġanido? ³⁹ Nani'a eme ġa ugi'irote'e ga ġu'a neġano radirote'e horonadu ġa ġia'i amido?' ⁴⁰ Ebu eġe, kinize'a naenaenzi'uma,

raena'a, 'E hube hune zi'ohē, eḡe negohe ga ezehe 'ahi bo'aḡano ḡonaḡa vazeḡa 'ahoga veize 'ouge haḡaidota'a'e, eḡe veize haḡaido ra'ohē.'

⁴¹ Ebu eḡe, kinize'a vaetadu kauri mone azaḡa zi'uma, raena'a, 'Zae, Badi'a'a maḡunozini'ete'e azaḡa, eḡe mazaono'o vaḡino'i, ebu Satani zu ane tuḡure viga veize ruhinirote'e radiu tuḡutuḡu ire rogaḡa zamaḡa diuḡo'i. ⁴² Mazaḡa e vinihinutene, za'a ogomu men inido, e irinehe mo'ohinutene, vu mene inido. ⁴³ E i'udo vazeḡa reinutene, neo mene huhe zouhido, dabuhe o'o'a reinutene, dabua mene inido, ebu uḡihinutene zu ḡu'a neḡano radiunutene, mene taufido.'

⁴⁴ 'Ougadu ze'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, nani'a eme ḡa'e vini'irote'e ga irigo mo'o'irote'e ga i'udo vazeḡa reirote'e ga dabuaḡo 'o'o'a reirote'e ga uḡi'irote'e ga ḡu'ano radirote'e horo'adu mene dana'ido?' ⁴⁵ Eḡe'a naenaezi'uma, raena'a, 'E hube hune zi'ohē, 'ahi azaḡa bo'aḡano ḡonaḡa vazeḡa 'ahoga veize mene haḡairota'a'e, eḡe veize mene haḡairote'e ra'ohē.' ⁴⁶ Ebu kauri mone azaḡa'e vaḡine ḡouradu aduga tuḡutuḡu hidi'uma, u duduga azaḡa'e ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma."

26

Iesu Ma'uma Ibiḡa Vaḡiro

(Mareko 14:1-2, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)

¹ Iesu'a ḡoere e'e nidu'a rae hauḡirotene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ² "Zae eḡeḡa, mada 'aheu enogano Iḡine Mode'ete'e Muiḡa'e me'uma ebu eḡe, Vaze Ubuga'e sataurohihi radu vaze'a obohe ti'uma."

³ E'e madaḡano dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa, niḡa Kaiafa, ane neo nu'oraro. ⁴ Ebu Iesu sifu obone teadu manoga veize ibiḡa ḡo'ane vaḡiro. ⁵ Rehano ze raena'a, "Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡano'e mene idaḡa. 'Ougine vaze ḡuḡuvaḡani'a utitofi'uma."

Roḡae 'Ahogani'a dehoru Iesu rana Beu'iro

(Mareko 14:3-9, Ioane 12:1-8)

⁶ Iesu'e Betania neḡano, ibite lefera'a meirote'e vazeḡa, Simona neo radiro. ⁷ Ani ogomu fataḡa zamao tave ehore'ena'a, ogaue'ete'e zamaḡano, roḡae 'ahogani'a dehoru hohoga manoga naeḡa boro'e bioḡa kome'a manohuga iriva'onadu mae onairo. Ebu Iesu vadinio beu'iro. ⁸ Iesu tahi'atahi'a'a 'e'e horonirotene, ze maḡuniro, raena'a, "Nougadu dehoru 'ahi'e haue taue'ohē? ⁹ A'e moni boro hina seronadu zahara azaḡa zinifo!"

¹⁰ Iesu'a tahi'aḡa nagini reirote'e ederadu ziro, raena'a, "Za nougadu roḡae 'adi aduga hau'ohē? Ani'e eḡe veize manoga hune haḡaeha.

¹¹ Zahara azaḡa'e mada nidu'a zae bo'aḡano radi'uma, u e'e mada nidu'a zae teite mene radi'uma. ¹² Ani'a dehoru hohoga manoga eḡe ahiri rana beu'ata'a'e, eḡe rune veize ruhineha. ¹³ E hube hune zi'ohē. Raha nidu'a zamaḡano no'e haba'ano Badi'a hari manoga haramine, ani'a haḡata'a'e me'odadu ani zamari'uma."

Iuda'a Iesu Revoha'uma Reiro

(Mareko 14:10-11, Luka 22:3-6)

¹⁴ E'e enogano Iesu tahi'aḡa 12 zamaḡano tahi'a 'ahoga, niḡa Iuda Isakariota'e dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa vaḡe onamiro, ¹⁵ ebu ḡadiziro, raena'a, "Iesu zae 'evoreo ri'inine, moni nugu ini'uma?" 'Ougirotenē ze moni silivaḡa 30 me'odadu haro. ¹⁶ E'e madaḡanono'o ani Iesu zeḡe evorao ri'inoga veize ibiḡa vaḡiro.

*Iġine Mode'ete'e Muiġa**(Mareko 14:12-26, Luka 22:7-23, Ioane 13:21-30, 1Co 11:23-25)*

¹⁷ Isiti O'o'a Berediġa Muiġa* madaġa ibi'a'e Iġine Mode'ete'e Muiġa rae reiro. Iesu tahi'atahi'a ane vaġe onaadu ġadiniro, raena'a, "Ġa ura'e eme Iġine Mode'ete'e Muiġa ogomuġa'e nouma ruhibe ti'uma?" ¹⁸ Ani'a naenaeziro, raena'a, "Ierusalem diġe onamadu vaze 'ahoga vaġo'i ebu no'i, 'Ihore vazeġani'a 'ahige ra'ohe: Eġe mada 'ai haniteha. E tahi'aheta ġa neo Iġine Mode'ete'e Muiġa ogomuġa au tibura'uma." ¹⁹ Ebu Iesu tahi'atahi'a'e Iesu'a zirote'e haġaiġa haġaadu Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibiro.

²⁰ Gorava uġano reirotene, Iesu ani tahi'aġa 12 teite ogau tiburaro. ²¹ Ebu ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, zae bo'aġano vaze 'ahogani'a eġe revoni'uma." ²² Ebu ze zamaze adudanadu ġaruga ġarugano Iesu ġadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, eġehehe?" ²³ Ane'a naenaezina'a, "Izidi eġe teite idaġa siuvao tare au'ete'e vazeġani'a revoni'uma. ²⁴ Ibite Buka Zaġoġano mirihirete'e ġoe'a idunaġano, eġe, Vaze Ubugani'a hube ruda'uma. Rehano revoni'uma vazeġani'e, fase vetu'aġa, aduga hidi'uma. Ani'e mene furerafone manoġa reifo." ²⁵ Ebu ani revoha'uma vazeġa, Iuda'a nina'a, "Ihore vazeġa, eġehehe?" Iesu'a naenaenina'a, "O'e, vazeġa'e ġae."

²⁶ Ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a beredi madu kuraro, ebu vaheġadu ane tahi'atahi'a ziniro. Ebu raena'a, "'Adi'e eġe ahiri. Madu ano'i." ²⁷ Ebu ani'a vaini vuġa bioġa madu kuraro, ebu zini'ena'a ziro, raena'a, "Zae nidu'a, 'ahi gago'i. ²⁸ Mazaġa bio 'adi zamaġano'e eġe ru. Eġe'a vaze ġehaġa sau'aze rae modoga veize rudanadu ruhe'a be'uti'uma. A'e, Badi'a'a vaze teite ġoitorirote'e ġoe'a'e eġe ru hina bare idane'ohe. ²⁹ E zi'ohe, vaini vuġa 'ahi mene bare ġagi'uma, izidi'ono'o onamo eġe Mama'a ibitohau'ete'e madaġano zae teite vaini vuġa iziga ġagi'uma." ³⁰ Ebu ze bada 'ahoga mae haugadu Olive maġa onamiro.

*Petero'a Iesu O'oni'uma Reiro**(Mareko 14:27-31, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)*

³¹ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Izidi ohere zae nidu'a eġe u'ano muhihe fera'uma. Mazaġa Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a mamoe taufe'ete'e vazeġa mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ġouri'uma.'

³² Rehano e'a runeono'o bare iġunine, Galilea haba'a ibite onamadu e'ea zae hidi'uma."

³³ Petero'a Iesu niro, raena'a, "Zeġe nidu'a ferau muhi'i'uma rehano, e'e mene ferau muhi'i'uma!" ³⁴ Iesu'a naenaenina'a, "E hube hune ġa'ohe, izidi ohere izema kokoroku'a uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma."

³⁵ Rehano Petero'a ġoere ġiharo, raena'a, "E mene o'o'i'uma. Ġae teite rudaune zuni idaġa!" Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a zu 'ouge reiro.

*Getesemane Haba'ano Kuraro**(Mareko 14:32-42, Luka 22:39-46)*

* **26:17** Isiti O'o'a Berediġa Muiġa'e mada fu'o 'aheu fare zamaġano haġae'ohe. **26:31** 26:31
Zec 13:7

³⁶ Ebu Iesu ane tahi'atahi'a teite Getesemane haba'a onamiro. Onamirotene, Iesu'a ziro, raena'a, "Ada'o ehore rado'i, u e'e kuranoga veize omo onami'uma." ³⁷ Ebu ani'e Petero zu Zebedeo ubuga 'aheu, Iakobo zu Ioane, tutuze onamiro. Ani zamağa ariro zu adudaro. ³⁸ Hena ani zina'a, "E'e zamahe are rudau'ohe. 'Ada'o radadu ege teite evate rado'i."

³⁹ Ebu ani tahiğa fağa onamadu rahao guğure'ena'a kuraro, raena'a, "Ege Mama, idağa ro'idene ege mazaono'o bio 'adi mae vağino'i. Rehano mene ege ura, gae ura da'o hağao'l."

⁴⁰ Ebu Iesu ane tahi'a uğidu vağe bare onairotene, ze bazuna haniziro. Ani Petero niro, raena'a, "Za mada tahiğa zuni ege teite mene evate radiuhehe? ⁴¹ Za'a hağai ve'oğa 'ahoga mene hağafine, evate radiu'ena'a, kurano'i. Zamaze'e hube hune kuranoga urate'ohe, rehano ahirize'e inarağa o'o'a."

⁴² Ebu Iesu'a bare onamadu gae 'aheuga kuraro, raena'a, "Ege Mama, e bio 'ahi hube hune gagi'uma reine, gae ura hağao'i." ⁴³ Ani bare onairotene, ze bazuna haniziro, mazağa ubumaze'a anoziro.

⁴⁴ Ani ze muhizadu bare onamiro. Ebu gae uğiduğa kurau'ena'a, ibite kurarote'e goe'a bare reiro. ⁴⁵ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a vağe bare onaadu ziro, raena'a, "Za ize baze'ehehe zu ahirize ohone'ehehe? Madağa 'ai maha. Ege, Vaze Ubuga'e, hağai sau'a azağa 'evorao ri'ih'i'uma. ⁴⁶ Iğunadu onamihi. Ğiano'i! E revoni'ete'e vazeğa 'ai feureha."

Iesu Obone Tiro

(Mareko 14:43-50, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)

⁴⁷ Iesu ani ize goere'ete'e zamağano, ane tahi'a 12 bo'ağano 'ahoga, Iuda'a vaze guğuvağa teite feuriro. Vaze guğuvağa e'e dibu'o azağa gih'i'agağih'i'aga zu vaze boroboro'a tuğuzadu benisi zu somori boro mae ariro. ⁴⁸ Ebu Iesu revohau'e'ete'e vazeğani'a, ane'a hağai'uma gauga ibite ihoziro, raena'a, "Ege'a hidadu fura'ini'uma vazeğani'e Iesu. Ani obone to'i." ⁴⁹ Ebu ani'a zogone Iesu vağe onamadu niro, raena'a, "Ihore vazeğa! Manogahehe?" Ebu fura'iniro. ⁵⁰ Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Vazehe, g'a'a ahao nagini hağai'uma gauğa hağao'i."

Ebu Iuda teite onairote'e azağani'a onamadu Iesu obone tiro. ⁵¹ Rehano Iesu gati vazeğa 'ahogani'a benisiğa ahase bunadu dibu'o azağa gih'i'aga tuğure vazeğa udiro, ebu teğağa vari'e butiro. ⁵² 'Ougadu Iesu'a niro, raena'a, "Benisiğa bare iğuan'o to'i! Benisi hina vaze matih'i raete'e azağa'e zege zuni benisi u'ano ruda'uma. ⁵³ Ege'a Mamahe uminine, ane'a tuğure viga geħağa bagağa ġarihe tuğuzadu emeğe biri'uma. A'e ġa ağu'ahehe? ⁵⁴ Rehano Buka Zağoğano ege maza'o ahiguğani'a furera'uma reirote'e goe'a'e izidi hudanoga veize, ege'a mene 'ouge umini'uma."

⁵⁵ Ebu Iesu'a vaze guğuvağa ziro, raena'a, "Za'e ġonore vazeğa obone ti'ete'e teige, benisi ebu somori boro madu ege obohe touga veize arahahe? Mada nidu'a e'e kuru neğa haba'ano ihore radiunu. E'e madağano za'e mene obohe tiro. ⁵⁶ Rehano peroveta azağani'a mirihirote'e goe'ani'a hudafine, 'ahiguğani'a fureraneħa." Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a'e muħine feraro.

Kotao Edaro

(Mareko 14:53-65, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)

⁵⁷ Ebu Iesu obonetirote'e azağani'a dibu'o azağa gih'i'aga, niğa Kaiafasi ne tutune onamiro. Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu vaze boroboro'e irina de'ea nu'oraro. ⁵⁸ E'e madağano, Petero'e fağanono'o Iesu hegotadu

dibu'o azağa ġih'i'ağa ne haba'ano feuriro. Ne diuğadu kuru neğa taufe'ete'e azağa teite ehore'ena'a, nagini'a furera'uma veize ġiane radiro.

⁵⁹ Dibu'o azağa ġih'i'ağa ġih'i'ağa zu nuo'nu'o boro auđe'ete'e azağa'e Iesu manoga veize ġuriro ġoe'ağoe'a vaze mazao vağiro. ⁶⁰ Vaze ġehağani'a ġuriro ġoe'a ani mazao rei-ro, rehano ġau ve'oğa 'ahoga mene horoniro. Ġonagano vaze 'aheu'a iğune edaro. ⁶¹ Ebu raena'a "Vaze 'ada'a 'ahige rei-ro. 'E'a Badi'a kuru neğa ruinadu mada uğidu zamağano bare ogoraune idağa." ⁶² 'Ouge reirotene dibu'o azağa ġih'i'ağani'a iğune edanadu Iesu ni-ro, raena'a, "Ğa ze ġoere mene naenaeni'umahe? Ze'a ġa'e ve'oğa rae ġoere'ohe. Ġa ze mazao ġoere nu re'umahe?" ⁶³ Rehano Iesu'e sifu radiro. Ebu dibu'o azağa ġih'i'ağani'a ni-ro, raena'a, "Radiu'ete'e Badi'a'ağa niğano ġadimu'ohe. Badi'a zamao huga ro'i. Ġa'e Keriso, Badi'a Ubuga ga mene? Efo'i." ⁶⁴ Iesu'a naenaeni-ro, raena'a, "O'e, ġa'a e'e Keriso rae eheha. Rehano e zi'ohe, zama moneo eđe, Vaze Ubuga'e Ġigi'a Boro Badi'ağa eda'e moneo ehoradu ibitozenoga zu adure ġozeğa zamağano ovaoga horoni'uma."

⁶⁵ 'Ouge reirotene, dibu'o azağa ġih'i'ağani'a dabuağa zegadu ziro, raena'a, "Vaze 'adi'e Badi'a rae sausaune'ohe! Eme ani'e ve'oğa rae ra'ete'e vazeğa mene bare vağ'i'uma. Izidi ani'a Badi'a rae sausaunata'e zae nidu'a egeha! ⁶⁶ Za ani mazao nagini hağai'uma rae zamare'ohe?" Ze'a naenaeni-ro, raena'a, "Ani'e ve'oğa. Runeo tuğuni'uma." ⁶⁷ Ebu ze'a iraga 'ue so'abide vaniro zu evoreze hina bouniro. Vaze nu'a ubumağa dabua hina u'adu fa'one arahiro, ⁶⁸ ebu raena'a, "Hei, Keriso! Iniu'a fa'o'eha efo'i."

Petero'a Iesu O'oniro

(Mareko 14:66-72, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)

⁶⁹ Petero'a dibu'o azağa ġih'i'ağa ne haba'ano ehore radirotene, tuğure roğaeğa 'ahogani'a ane u'a onaadu ni-ro, raena'a, "Ğae zu Galilea vazeğa Iesu teite radiudo." ⁷⁰ Rehano Petero'a zeđe nidu'a zamao 'o'oniro, raena'a, "E ġa nagini ra'eta'a'e e ağu'a!" ⁷¹ Ebu ani'a haba ġabiriğa ibihetağa u'a onamirotene, tuğure roğaeğa 'ahogani'a horonadu vaze ziro, raena'a, "'Adi'e Nazareta vazeğa Iesu teite radiudo." ⁷² Ebu ani bare riğa 'o'oniro, raena'a, "E'e hube hune vaze a'e ağu'a!" ⁷³ Mene mada fağa enogano, e'ea edarote'e azağani'a Petero vage onaadu ni-ro, raena'a, "Hube ġa zuni ane tahi'a 'ahoga, mazağa ġae ago iraga'e Galilea haba'a ago iraga." ⁷⁴ Ebu ani'a ġihau te'ote'au ġoeri-ro, raena'a, "E ġuririne aduga hidi'uma! E vaze a'e ağu'a!" Ani 'ouge reirotene, kokoroku'a ugaro. ⁷⁵ Ebu Petero'a Iesu ibite nirote'e ġoe'a zamariro. Iesu'a raena'a, "Kokoroku'a 'izema uganogano, ġa'a eđe ġae uğidu 'o'ohi'uma." Ebu ani haba ġabiriğa mode buanadu niau rudaro.

27

Iesu'e Pilato Vage Tutune Onamiro

(Mareko 15:1, Luka 23:1-2, Ioane 18:28-32)

¹ Oherebau uzeuze dibu'o azağa ġih'i'ağa ġih'i'ağa zu vaze boroboro'a nu'oranadu Iesu manoga veize ġoaniro. ² Ebu ze ani autadu Roma vazeğa gavana, Pilato vage tutune onamiro.

Iuda'a Ane Bare Bodaniro

(Apostolo 1:18-19)

³ Iesu revoharote'e vazeġa, Iuda'a Iesu ruda'uma reirote'e ġoe'a igirotene, ani haġairote'e u'ano zamaġani'a adudaro. E'ano'o siliva moniġa 30 madu dibu'o azaġa ġihi'aġaġhi'aġa zu vaze boroboro bare ziniro. ⁴ Ebu raena'a, "E sau'a o'o'a vazeġa revohaneha 'ahine, sau'a haġaeha." Rehano zeġe'a raena'a, "A'e ġa'a bare haġaeha, mene emeġe. Ġae edeġano haġao'i." ⁵ 'Ougirotene, Iuda'a kuru neġa zamaġano moniġa feuniro ebu onamadu ane bare bodane runiro.

⁶ Dibu'o azaġa ġihi'aġaġhi'aġani'a moniġa madu raena'a, "'Adi'e vaze manoga moniġa 'ahine, kuru neġa moniġa teite tibune touga'e mene idaġa." ⁷ Ze ġo'anirete'e enogano, e'e moniġa hina ġogore haġae'ete'e vazeġa haba 'ahoga hoitiro, ebu raena'a, "'Aha'o avo'a azaġa guri'uma."

⁸ E'ano'o haba e'e, 'Ru Haba'a' rae hunadu izidi zuni de'uge rae hune'ohe.

⁹ A'e peroveta vazeġa, Ieremia'a ibite reirote'e ġoe'ani'a hudaro, raena'a,

"Zeġe'a siliva moniġa 30 meiro.

A'e Isaraela azaġani'a vaze e'e naeġa reiro.

¹⁰ Ebu Zuhi'a Boro'a ihirote'e teiġe, ze'a moniġa e'e hina ġogore haġae'ete'e vazeġa haba hoitiro."

Iesu Pilato Zamao Kotaniro

(Mareko 15:2-15, Luka 23:3-5, 23:13-25, Ioane 18:33—19:16)

¹¹ Ebu Iesu'e Roma vazeġa gavana, Pilato zamao edau radiro. Pilato'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Ġa'e Iuda azaġa kinihehe?" Iesu'a naenaenina'a, "O'e, ġa hube ra'ohe." ¹² Rehano dibu'o azaġa ġihi'aġaġhi'aġa zu vaze boroboro'a ani mazao ve'oġa rae riġa ġoerirotene ani mene naenaenziro. ¹³ Pilato'a hena ġadiniro, raena'a, "Ze'a ġa'e ve'oġa ra'ete'e ġoe'a ġehaġa hina ġa agiroġane'ete'e mene igi'ehehe?" ¹⁴ Rehano Iesu'a zeġe ġoere riġa 'ahoga zu mene naenaenziro. E'ano'o Pilato'a zaguzagaru.

¹⁵ Iġine Mode'ete'e Muġa madaġano'e Roma azaġa gavana'a Iuda azaġani'a umide'ete'e idunaġano ġu'a neġa vazeġa 'ahoga tuġune bunido. ¹⁶ E'e madaġano ġu'a neġano vaze 'ahoga, niġa Barabasi'a radiunu. Ani'e niġa boro. ¹⁷ Vaze ġuġuvaġani'a nu'orarotene, Pilato'a ġadiziro, raena'a, "Za ura'e iniu tuġune buni'uma, Baraba ga Keriso rae'ete'e vazeġa, Iesu?" ¹⁸ Mazaġa Pilato'e, ze'a Iesu ahi'ahinirete'e u'ano, ane evorao Iesu ri'inirote'e edeġa.

¹⁹ Ebu Pilato'a kota haba'ano ehorinute'e zamaġano, inugani'a ani veize ġoere tuġuriro, raena'a, "Vaze e'e mazao ġau 'ahoga ago haġao'i. Ani'e sau'aġa o'o'a. E'e ohogore ohere ani iġunanadu zamahe'a adudaneha."

²⁰ Rehano Barabasi'e tuġune bunadu Iesu'e manoga vaze, dibu'o azaġa ġihi'aġaġhi'aġa zu vaze boroboro'a vaze ġuġuvaġa tuġutuguziro. ²¹ Pilato'a bare ġadiziro, raena'a, "Vaze 'aheu zamaġano, za ura'e e'a iniu tuġune buni'uma?" Ze nina'a, "Barabasi!" ²² Ebu Pilato'a ġadizena'a, "Hena Keriso rae'ete'e vazeġa, Iesu'e nouġi'uma?" Zeġe nidu'a raena'a, "Sataurono'!" ²³ Pilato'a ġadizena'a, "Nouga'ahi? Ani nagini sau'a haġaeha?" Rehano zeġe'a bare bare houna'e huau'ena'a, "Sataurono'!"

²⁴ Pilato'e zeġe'a ani ġoere mene igi'uma rae ederiro. Ebu vaze ġuġuvaġani'a ufeta maġune haraete'e horonirotene, vaze ġuġuvaġa ubu-mao vu tahiġa madu 'evo'a vuzu'iro. Ebu zina'a, "E 'evorehe vuzu'eha, e'ano'o vaze aha'a rudaune eġe sau'a'e o'o'a re'uma. Zae da'o e'e naeġa mo'i." ²⁵ 'Ougadu vaze nidu'a naenaenina'a, "Ani rudaune, e'e naeġa'e

emeḡe zu mariḡafe'a me'uma!" ²⁶ Ebu ani zeḡe veize Barabasi ḡu'anono'o mae buniro. Rehano Iesu'e uti azaḡa tuḡuzadu masine sausauniro ebu ani satauronoga veize zeḡe 'evora ri'iniro.

Uti Azaḡani'a Iesu Ġirihoharo
(Mareko 15:16-20, Ioane 19:2-3)

²⁷ Gavana uti azaḡa nu'a Iesu'e gavana ne zamaḡa tutune onamiro ebu uti azaḡa nidu'a huze nu'oziro. ²⁸ Ebu ze dabuaḡa fuh'i'ohanadu dabua kanaḡa duhuḡa hune vidanoharo. ²⁹ Ebu hena ire ezaga meigameiḡa ḡurunadu vadinigano redoharo zu Gubu somoriḡa eda'e evo'ano obonoharo. Ebu obena hina ani mazao ḡuḡure'ena'a ḡirihoharo, raena'a, "Nigunihi, Iuda azaḡa kini!" ³⁰ Ebu so'abidevaniro zu somori e'e bare madu vadigano mau radiro. ³¹ Ġirihohau hauḡirotene, vidanoharote'e dabuaḡa fui'adu ane dabua bare vidoharo. Ebu satauronoga radu tutune onamiro.

Iesu Satauroniro
(Mareko 15:21-32, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)

³² Uti azaḡani'a Iesu tutune onamirote'e zamaḡano, Kurene vazeḡa 'ahoga, niḡa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano hidiro. Ze'a ani obone teadu Iesu satauro mae heratoharo. ³³ Ebu ze Gorogota rae hune'ete'e haba'a onamiro. Gorogota huga'e 'Vadini Isiga'. ³⁴ E'e haba'ano feurirotene, ze vaini vuḡa ḡau 'ahoga ḡiḡi'a bagaḡa teite mirunadu gagoharo. Rehano tuhune nuradu ani gagoga mene uratiro.

³⁵ Ze Iesu satauronirote'e ḡarugano, kaḡusi arahoḡa arahadu zeḡe bo'aḡano dabuaḡa ḡahugotitiro. ³⁶ Ebu e'ea ze ehoradu Iesu taufe radiro ³⁷ Iesu satauro hitagano, ani'a naḡi haḡai sau'a haḡairote'e ihozifine, 'Adi'e Iesu, Iuda Azaḡa Kini' rae mirihiro. ³⁸ Ebu ḡonore azaḡa 'aheu zuni ani teite idaḡa satauroziro. 'Ahoga'e ane eda'e moneo zu 'ahoga'e ane kauri moneo ikokoziro.

³⁹ Ebu uhiḡano vitau onamirote'e azaḡani'a, vadinize mirune'ena'a, Iesu rae sausauniro, raena'a, ⁴⁰ "Ḡa'e kuru neḡa fahadu mada uḡidu zamaḡano bare ohoni'uma reiro. Ḡa Badi'a Ubuga ro'idene satauro'ono'o buanadu ḡae bare ḡabo'o'i!" ⁴¹ Ebu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vaze boroboro'a zuni ḡirihoharo. ⁴² Ze raena'a, "Ani'a vaze ḡabozinu, rehano ane'a ane bare mene ḡabone'ohe! Ani'e Iuda azaḡa kini ra'ohe. E'ano'o izidi hune sataurono'o bua ovaine eme ani mazao fi'uma!" ⁴³ Ani'e Badi'a mazao fie'ohe. E'ano'o Badi'a'e uratine, izidi ani ḡabonifo, mazaḡa ani raena'a, 'E Badi'a Ubuga,' rae reiro." ⁴⁴ Ebu ḡonore azaḡa 'aheu ani teite idaḡa sataurozirote'e'a zuni ani ḡirihoharo.

Iesu Rune
(Mareko 15:33-41, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30)

⁴⁵ Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo ḡorava mone mada uḡidu. ⁴⁶ Ḡorava madaḡa uḡidu meirotene, Iesu'a ḡihau huario, raena, "Eli, Eli*, lama sabatani?" Ḡoere e'e hugani'e, 'Eḡe Badi'a, eḡe Badi'a, ḡa nougadu ḡiahe modeha?" ⁴⁷ De'ea edau radirote'e azaḡa nu'a ḡoere e'e egadu ze raena'a, "Ani peroveta vazeḡa Elia hune'ohe." ⁴⁸ Ebu ze bo'aḡano 'ahogani'a duradu vu romane zoune'ete'e ḡauḡa meiro. Ebu vaini vuḡa ḡiḡi'a iri'avonadu Iesu'a gagoga veize Gubu somoriḡa rana

* 27:46 'Ahoga'e, Eloi 27:46 27:46 Salamo 22:1

teadu ite haro. ⁴⁹ Rehano vaze nu'a raena'a, "Ago, ġeżo! Elia'a ovaadu ġaboni'uma ga mene ġianihi."

⁵⁰ Ebu Iesu'a bare ġihau huanadu iriga ri'iro. ⁵¹ E'e madaġano kuru neġano zaġoġa hune haba'a ue'ete'e dabuaġani'a hitaganono'o 'u'uġa zigau 'a'adaro. Ebu raha'a hagariro zu vatava'a 'a'adu bohatu ġouriro. ⁵² Ebu rune iduġa 'a'adaro zu Badi'a moneo azaġa ġehaġa ahirize'a ġabode iġune ġouriro. ⁵³ Ebu ze rune iduġa haba'anono'o iġuniro. Iesu'a ġabode iġunirote'e enogano, ze Ierusalemema onamadu de'ea vaze ġehaġa mazao frureraro.

⁵⁴ Roma uti azaġa ġihi'aġa zu ane uti azaġa Iesu taufe radirota'a'e raha'a hagarirote'e zu nagini'a de'ea frurerarote'e horonirotene, ze rihau rudaro, ebu raena'a, "Hube hune vaze adi'e Badi'a Ubuga!" ⁵⁵ De'ea roġae ġehaġa zuni faġanono'o ehamu radiro. Ze'e Iesu dananoga veize Galilea haba'anono'o ani hegotiro. ⁵⁶ Zeġe bo'aġano Magadala roġaeġa Maria ebu Iakobo zu Iosefa vize Maria ebu Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane, zeġe vize'a radiro.

Iesu Gurio

(Mareko 15:42-47, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42)

⁵⁷ Ġorava mone mada'a zuburirotene, ma'ora vazeġa niġa Iosefa'a ariro. Ani'e Arimatea haba'a vazeġa zu Iesu tahi'a 'ahoga. ⁵⁸ Ani Iesu ahiri guroga veize Filato umini onamiro. Uminirotene, Filato'a uti azaġa zeadu Iesu ahiri ani evora ri'iniro. ⁵⁹ Ebu Iosefa'a Iesu ahiri maadu dabua iziga uruġa hina umiro, ⁶⁰ ebu Iosefa ane rune iduġa iziga, vatava hu'irote'e zamaġano Iesu ahiri tiro. Ebu hadi boro hina ibihetaġa kiune 'uadu mode onamiro. ⁶¹ U Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahoga'e idu moneġano ehoradu murire radiro.

Uti Azaġa Idu Haba'a Taufiro

⁶² Irarirotene, a'e Bana Madaġa. Dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu Farisea azaġani'a Filato vaġe onamiro. ⁶³ Ebu Filato niro, raena'a, "Vaze boro, ġuriro vazeġa a'a'e ani ize ġaboga zamaġano reirote'e ġoe'a eme'a zamare radiu'ohe. Ani raena'a, 'E mada uġiduġano runeono'o bare ġabode iġuni'uma.' ⁶⁴ E'ano'o mada uġidu zamaġano uti azaġani'a ani idu faine taufoga veize eme umi'e'ohe. Mene 'ouġine, ane tahi'atahi'a'a aradu ani ahiri ġonota'uma, ebu vazevaze zina'a, 'Ani runeono'o bare iġuneha,' rae re'uma. 'Ougine ze'a vaze ufeta so'ozi'uma. A'e ibite so'ozirota'a'e vitini'uma." ⁶⁵ Ebu Filato'a naenaenziro, raena'a, "Uti azaġa nu madu idu faine taufe rado'i." ⁶⁶ 'Ougirotene ze uti azaġa teite onamadu idu ibiheta hadiġa faifaine hararo ebu vaze'a mene vava'ifine gudune 'ahoga tiro. Ebu uti azaġani'a idu taufe radiro.

28

Runeono'o Bare Iġuniro

(Mareko 16:1-8, Luka 24:1-12, Ioane 20:1-10)

¹ Bana Madaġa ġarugano, fura oherebau uzeuze, Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahogani'a idu ġianoga radu onamiro. ² E'e madaġano tabara haba'a borofe hagariro. Ebu Zuhi'a Boro tuġure vigania' adure'ono'o ovaadu idu hadiġa kiune vaġiniro ebu e'e rana ehoriro. ³ Ani irāġa'e vazavazahe'ete'e teiġe ebu dabuaġa'e ġoze teiġe uraro. ⁴ Idu taufe'ete'e azaġa'e ani rihanadu rereraro ebu rune azaġa teiġiro.

⁵ Ebu tuḡure vigani'a roḡae 'aheu ziro, raena'a, "Ago rihano'i. Eḡe edeḡa za'e satauronirote'e vazeḡa, Iesu vaḡe'ohe. ⁶ Ani'e ahao o'o'a, mazaḡa ani reirote'e teige, runeono'o iḡuneha. Aro'i ebu ani'a bazate'e haba'a ḡiano'i. ⁷ Ebu za ḡarihe onamadu ane tahi'atahi'a zo'i, raena'a, 'Ani'e runeono'o iḡuneha. Ebu ibite Galilea haba'a onamadu e'ea za'a ani horoni'uma.' Eḡe'a zeate'e faine ego'i."

⁸ E'ano'o roḡaeroḡae'a rihozeta zu matu'uzeta idu haba'anono'o ḡarihe iḡunadu Iesu tahi'atahi'a zougā veize zeḡe vaḡe dure onamiro. ⁹ E'e madaḡano Iesu'a tabara ze hidiro, ebu raena'a, "Za manoḡahehe?" 'Ouge reirotene ze ani uhiḡa ariro ebu odaḡa obonadu matu'oharo. ¹⁰ Ebu Iesu'a zina'a, "Ago rihano'i. Onamadu eḡe nego duḡuru zina'a, 'Galilea haba'a onamo'i,' rae zo'i. E'ea zeḡe'a eḡe hidi'uma."

Idu Taufirote'e Azaḡa Hariḡa

¹¹ Roḡaeroḡae'a onamirote'e zamaḡano, idu taufirote'e azaḡani'a ne onamiro ebu nagini'a furerarote'e hariḡa dibuo azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa ihoziro. ¹² Dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡani'a vaze boroboro teite nu'oranadu ḡoaniro ebu idu taufirote'e uti azaḡa moni boro ziniro. ¹³ Ebu zina'a, "Za'e 'ahiḡe rae roi, 'Ane tahi'atahi'a ohere aradu eme bazu'enona ani ahiri ḡonotu feraneha.' ¹⁴ 'Ahi hariḡani'a Roma gavana vazeḡa mazaḡo feurine, eme zae u'ano ani mazao ḡoeri'uma ebu za'a bazirote'e moneo aduga mene hidi'uma." ¹⁵ E'ano'o idu taufirote'e uti azaḡani'a moni madu zeḡe'a zirote'e idunaḡano ḡoeriro. Ebu e'e hariḡa'e Iuda azaḡa zamaḡano bororaro zu izidi madaḡano zuni vaze'a 'ouge ra'ohe.

Iesu'a Tahi'aḡa Ḡoereziro

(Mareko 16:14-18, Luka 24:36-49, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)

¹⁶ Ebu Iesu tahi'a 11 Galilea haba'a onamadu ani'a reirote'e maḡano feuriro. ¹⁷ Feurirotene, ze ani horonadu ani mazao kuraro. Rehano nu zamaze'a tugahiro.

¹⁸ Ebu Iesu'a ze vaḡe aradu ziro, raena'a, "Gigi'aḡa adureo ebu rahao nidua'e eḡe eneha. ¹⁹ E'ano'o za'e onamadu haba'ahaba'a azaḡa nidu'a eḡe tahi'atahi'a rouga veize zamazo'i. Moga, Ubuga zu Vine Zaḡoḡa niḡano bapatizozo'i, ²⁰ ebu eḡe'a ḡoerezirote'e goe'a nidu'a zeḡe'a hegotoga veize ihozo'i. Ebu 'ahi zamaro'i: E iḡaiḡa zae teite radiu'ohe onamo mada ḡonaga re'uma."

Iesu Keriso Hari Manoga Mareko'a Mirihiro

Ioane bapatiso'a haramiro

(Mataio 3:1-12, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28)

¹ Badi'a Ubuga, Iesu Keriso hari manoga*ni'e 'ahige fureraro. ² Peroveta vazega* ni'ga Isaia*a, buka za'go'a* zamagano tina'a, 'ahige reiro.

'Giano'! Badi'a'a gae zamao hari odohe dure'ete'e vazega 'ahoga ibite tuguni'uma, gae veize ibi fainifine. ³ Haba boha'anono'o, rae huau'ohe. "Zuhi'a Boro* ibi faine ha'gae to'! Ane ibi mae duduno'!"'

⁴ Ebu hari odohe dure'ete'e vazega, ni'ga Ioane Babatiso'a haba boha'a onairo. Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Sau'anono'o gihuradu bapatiso mo'! Zae sau'a Badi'a'a mae vaginifine.' ⁵ Iudea* haba'a aza'ga nidu'a zuni Ieruselema ne aza'ga nidu'a, Ioane vage onamiro, hariga egoga veize. Ebu ane ane sau'a rae furenadu, Ioridana vu'gano bapatiso meiro.

⁶ Ioane, ani dabua'e kamelo iguga, kibaiga'e boromakau oga'a, ogo-muga'e fihore ebu 'avore godaga. ⁷ Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'ahoga, ege garunio onai'uma vazega, ani gigi'a'e gihi'a, u e gigi'a'e zuhu'a. Ane teite mene idaga. E ani oda baba'gano gu'guraduni, ani oda gauga miniga fuhiohanoga zuni mene idaga. ⁸ E'e vu hina bapatisozeha. U ani'e Vine Za'go'a* hina bapatisozi'uma.'

Ioane'a Iesu bapatisoniro

(Mataio 3:13-17, Luka 3:21-22)

⁹ E'e mada'gano, Galilea haba'ano ne ni'ga Nazareta, e'ano'o Iesu'a onairo. Ebuni Ioridana vu'gano, Ioane'a Iesu bapatisoniro. ¹⁰ Iesu'a vuono'o gaba tire'enogano, adure'a 'adu'ete'e zogone horoniro. Ebu Vine Za'go'a tubugo nini'ga teige horoniro. Ani Iesu vage ovairo. ¹¹ Ebu adureono'o ago 'ahoga igiro. 'Ahige reiro, 'Ga'e ege ubude, ege zamarone. E ga maza'o matu'u boro.'

Satani'a Iesu so'oniro

(Mataio 4:1-11, Luka 4:1-13)

¹² Ebuni Vine Za'go'ani'a Iesu, haba boha'a tugune onamiro. ¹³ Mada gae gaza'ga gaubanana (40) de'ea radiro. Satani*'a so'onido. Agire gauga zuni de'ea radiro. Rehano tugure viga* nu'a ovaadu danairo.

Iesu'a Galilea haba'ano ane gau maza'ga fureniro.

(Mataio 4:12-17, Luka 4:14-15, Ioane 4:43-45)

¹⁴ Ioane gu'ano ohonirote'e garugano,* Iesu ani Galilea onamiro. Ebu Badi'a hari manoga haramena'a ragaviro. ¹⁵ 'Badi'a'a reirote'e mada'ga 'ai feureha. Badi'a'a gigi'a iziga hina ibito zini'ete'e* mada'ga 'ai haniteha. Ha'gai sau'a sau'a modo'i ebu Badi'a hari manoga mae gihino'!'

Iesu'a vaze gaza'ga huziro, ane garuna hegotoga veize

(Mataio 4:18-22)

¹⁶ Galilea du'uraga boro* gena'gano, Iesu'a oname'enogano, vaze ahe'u'a re'eva feunirote'e horoziro, Simona ebu nego'ga Aniderea teite. Ze'ge

* **1:14** A'e zuhi'a Heroda'a moga'ga bare meirote'e u'ano, Ioane'a 'Ga ha'gai sau'a ha'gae'ha' reiro. E'e u'ano zuhi'a Heroda'a magunadu, gu'ano ohoniro.

gau'e gōzone mau'ete'e. ¹⁷ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eġe ġaruna hegoto'! Vaze re'evazi'ete'e vazeġa rouga veize ihozi'uma." ¹⁸ Ze ai zogone re'eva modadu ane hegote onamiro.

¹⁹ Tahiġa faġa onamiro. E'e zamaġano, vaze aheu negoġeita horoziro, Iakobo ebu Ioane, Zebedeo ubuga. Ze'e zeġe ġasi ranao re'eva faine radiro. ²⁰ Horozirotene, huziro. Ebu zeġe moze Zebedeo'e ġasi rana mode onairo. Ane'a meirote'e azaġa teite onairo. Ebu Iesu ġarunio hegote onamiro.

Iesu'a, vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeġa fainiro
(Luka 4:31-37)

²¹ Iesu ebu ane ġarunio hegotirote'e azaġa, ne niġa Kaperanaumao feuriro. Bana Madaġa* madaġano ani Iuda kuru neġa diuġiro, ebu ihoziro. ²² Vaze vaze'a ani ihozoga iġirotene, zamaze zaguzagaro. Mazaġa Mose goro ġoe'a* ihoze'ete'e azaġa* teige mene haramiro, rehano Badi'a ġoere gigi'a hina ihoziro.

²³ E'e zamaġano, vine sau'a*a ragano reirote'e vazeġa 'ahogani'a, Iuda kuru neġa diuġiro, ebu 'ahige houna'e ġoeriro. ²⁴ Iesu, Nazareta ne vazeġa! Eme vaġe nagini u'ano onaeha? Ga emeġe uġufoga radu, ona ga? E edeġa ġa iniu. Ġa'e Badi'a gigi'a vazeġa!" ²⁵ Iesu'a vine sau'a ta'iroharo. 'Ago ġoero'! Vaze 'adi mazaono'o buano'!" ²⁶ Ebu vine sau'ani'a, buanoga rae, ketokete'ena'a, ġihau ġaniġanaro. Ebu vine sau'a ai buaro.

²⁷ Vaze nidu'a horonadu, zamaze nidu'a zaguzagaro. Ze'e zeġe'a bare ġaditiro. "Adi nagini? Nagini iziga ihofe'ohe? Vaze 'adi'e gigi'eta. Vine sau'a zuni zi'etene, egadu, egohu'ohe." ²⁸ E'ebano'o, Iesu hariġa, Galilea haba'ano ġarihe bororaro. Ebu haba nidu'a iġi hauġiro.

Iesu'a Petero emoġa roġaeġa fainiro
(Mataio 8:14-17, Luka 4:38-41)

²⁹ E'ebu'u, Iesu ani Iuda kuru neġanonon'o buau onamiro. Simona ebu Aniderea duġuru ne diuġiro. Iakobo ebu Ioane zu zeġe teite diuġiro. ³⁰ Simona emoġa roġaeġa'e uġiniro 'ahine, baze radiro. Ahi'a'e gigi'a bagaġa. Iesu'a feurirotene, ihoniro. ³¹ Iesu'a ane vaġe onamadu evo'ano meiro, ebu mae ohonirotene, ahi'a gigi'ani ai dauġiro. Ebu ani'a iġunadu Iesu veize ogomu gorohe haro.

Iesu'a vaze ġehaġa faiziro

³² Gorava moneo, mada'a ovoe'ete'e zamaġano, uġi azaġa ebu vine sau'ani'a ranao reirote'e azaġa, ane vaġe tutuze onairo. ³³ Ebu ne azaġa nidu'a'e'e ane ibihetao muririro. ³⁴ Uġi nunu azaġa ġehaġa ani'a faiziro. Ebu vine sau'a sau'a ġehaġa hegoze buziro. Ani'a, vine sau'a sau'a a ġoeroga 'uiro, mazaġa zeġe edeġa ani iniu.

Galilea haba'ano Iesu'a haramiro
(Mataio 4:23-25, Luka 4:42-44)

³⁵ Irara moneo, mada ize mene agaranogano, Iesu'a iġunadu, haba boha'a 'ahoga onamiro, ebu e'a kuraro. ³⁶ Ebu Simona nabuġeta Iesu vaġe vaġe onamiro. ³⁷ Horonirotene, 'ahige rae niro. 'Vaze nidu'a ġa vaġe'ohe.' ³⁸ Ebu ani'a zina'a, 'Eme ne uhiġa uhiġa onamihi, e'ea zuni haramoga. Mazaġa e'e de'e u'ano onairo.' ³⁹ Ebu ani, Galilea haba'ano neġa neġa nidu'a onamadu, Iuda kuru neġa zamaġano haramiro, ebu vine sau'a sau'a hegoze buziro.

Lefera Vazeḡa Fainiro

(Mataio 8:1-4, Luka 5:12-16)

⁴⁰ Lefera vazeḡa 'ahogani'a ani vaḡe onairo, ebu ane zamao obena hina tuḡadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa urato'idene faiho'i!" ⁴¹ Iesu'a vetuḡaniro, e'ano'o 'evo'a einadu vaze e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ḡae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauḡiro.† ebu niro. 'E urate'ohe. Ḡa ai manoro'i!" ⁴² Ebu ani lefara'a tabara dauḡiro, ebu ani 'ai manoriro. ⁴³ Ebu zogone tuḡune'enaḡa, ḡoere riḡa hina niro, ⁴⁴ naena'a, "Nagini'a ḡae mazao fureranata'a'e vaze 'ahoga ago no'i! Rehano dibu'o vazeḡa vaḡe onamadu ahiriḡo ihono'i†! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oga Badi'a hano'i! 'Ougine vaze'a ḡa 'ai manore huneha rae ederi'uma."

⁴⁵ Rehano vaze e'e'a onamadu, hari e'e, vaze vaze mazao rae ḡehaniro. E'e u'ano, Iesu'e ne hunio diuḡoga mene idararo. E'ano'o haba boha'ano radiro. Ebu vaze vaze'a, haba 'ahoga 'ahogano'o, ane vaḡe onaido.

2

Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa fainiro

(Mataio 9:1-8, Luka 5:17-26)

¹ Mada nu ḡarugano, Iesu ani Kaperanauma neḡa bare onamiro. Ebu ani'a ane bazuni neḡano diuḡirote'e hariḡa, ne azaḡani'a igiro. ² E'ano'o vaze ḡehaḡani'a Iesu'a radirote'e neḡa onairo. E'ano'o ehoro haba'a nidu'a vaze'a iri'aviro. Ibiheta haba'ano zuni iri'aviro. Iesu'a Badi'a hari manoga haramo ziniro. ³ Vaze ḡazagani'a, Iesu vaḡe, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa odohe onairo. ⁴ Rehano vaze ḡehaḡa 'ahine, Iesu uhiḡa onamoga mene idararo. Mene idararotene, Iesu'a ehorirote'e hitagano binu fahiro. Ebu ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡani'a baze'ete'e farataḡa, mini hina ovoe dabaniro. ⁵ Zeḡe'a Iesu mazao fie'ete'e, Iesu'a horonirotene, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa niro. 'Ahige reiro. 'Ubude! Ga sau'a 'ai rae 'ueha.'

⁶ Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazeḡa nu'e, e'e zamaḡano ehoriro, ebu zamazeo zamariro. ⁷ 'Ahige reiro. 'Nouga'ahi vaze 'ahi 'ouge ḡoere'ohe? 'Adi'e Badi'a ni sausaune'ete'e ḡoe'a. Iniu'a da'o sau'a mae vaḡini'uma? Badi'a'a da'o haḡai'uma.'

⁸ Zeḡe'a 'ouge zamarirotene, Iesu ani zeḡe'a zeḡe zeḡe zamao 'ouge zamarirote'e, ane zamao ederiro. Ebu ziro. 'Za nouga'ahi zae zamao 'ouge rae zamare'ohe? ⁹ Ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa nouge nouge rae nine, ḡoe'a'e ufiḡa? 'Gae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ¹⁰ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa mirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa e'e nina'a, ¹¹ "Eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i!"

¹² Ani iḡuniro. Ebu Farataḡa mae ḡihinadu, vaze nidu'a ubumao e'e neḡanono'o buaro. Ebu zeḡe nidu'a zaguzaganadu, Badi'a niḡa mae ḡihiniro, ebu 'ahige reiro. 'Ibite 'ahiguḡa mene horoniro.'

Iesu'a Levi huniro

(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)

† **1:41** Zeḡe goro'e, lefera vazeḡa'e toraga radu, mene oboneete. † **1:44** A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine

¹³ Iesu ani Galilea du'urağa boro genağa bare onamiro. Vaze ġuġuvağa nidu'a, ani vaġe onairo, ebu ani'a ihoziro. ¹⁴ Iesu'a bare ibio onamirote'e zamaġano, Alefeo ubuga Levi horoniro. Ani |itakesi moni| rġa* ufe'ete'e neġano ehoriro, ebu Iesu'a niro. 'Eġe ġaruna aro'!' Ebu ani'a iġunadu, Iesu ġaruna hegotiro.

¹⁵ Iesu'a Levi neo ogarote'e zamaġano, takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa ġehaġani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. Mazaġa vaze ġehaġa bagaġani'a, Iesu ġaruna iġaiġa hegotido 'ahine. ¹⁶ Ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e Farisea azaġani'a, Iesu horoniro, |itakesi moni| rġa guge'ete'e azaġa zu, sau'a azaġa rae zi'ete'e teite ogau'enogano. Ebu Iesu tahi'a tahi'a ġadiziro. 'Nougadu Iesu'e |itakesi moni| rġa guge'ete'e azaġa zu, sau'a azaġa rae zi'ete'e teite ogau tiburu'ohe?*' ¹⁷ Ebu Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, "Ugi o'o'a azaġa'e gohe vazeġa mene vaġe'ohe, rehano ugi azaġani'a ani vaġe'ohe. E'e teiġe, e'e haġai duduga rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu mene onairo. Rehano haġai sau'a rae zamare'ete'e azaġa huzoga radu onairo."

Ogomu zaġozaġe'ete'e ġadimaro
(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)

¹⁸ Mada 'ahogano, Ioane tahi'a tahi'a zuni Farisea azaġa*ni'a, Mose goro ġoe'a idunaġano zaġozaġiro. Mene ogaro. Vaze nu'a onaadu, Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ioane tahi'a tahi'a, zuni Farisea tahi'aġa'e zaġozaġe'ohe. Rehano nougadu ġae tahi'a'e mene zaġozaġe'ohe?' ¹⁹ Iesu'a ziro. 'Ahige reiro. 'Zamaro'! Hahure'ete'e madaġano, ohoze hahu iziga'a, ane'a huze'ete'e vazeġa teite ogau'ete'e zamaġano, ze zaġozaġi'uma ga mene? Zeġe'a ohoze hahu iziga teite radiu'ete'e madaġano mene zaġozaġi'uma. ²⁰ Rehano e'e madaġa onai'uma. Agire azaġani'a ohoze hahu iziga, ane vaze nidu'a mazaono'o mae vaġini'uma. E'e madaġano zeġe'a zaġozaġe'ena'a, mene oga'uma.'

²¹ Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiġa mene banini'uma, mazaġa dabua si'iga iziga'a amahiġa hutubadu borofe ziga'uma. ²² Vaze tibuhuga zuni mani ogaġa mahiġa zamaġano |ivaini|r vuġa* iziga mene iġi'uma. (A'e |ifainafu|r vuġa heuġa) Iġine, vehu'u mani ogaġa fu'uradu, ziga'uma. Ebu |ivaini|r vuġani'a sori'uma. |iVaini|r vuġa zu mani ogaġani'a sauta'uma. E'ano'o |ivaini|r vuġa iziga'e mani ogaġa iziga zamaġano da'o iġi'uma.'

Bana Madaġa zaġoe'ete'e ġadimaro
(Mataio 12:1-8, Luka 6:1-5)

²³ Bana Madaġa 'ahogano, Iesu ani, tahi'aġa teite |iuiti|r* (wheat) mebaġa genaġano onamiro. Ebu tahi'aġa'e |iuiti|r maġa riri'e madu, au onamiro. ²⁴ Farisea azaġani'a Iesu ġadiniro. 'Ġiano'! Ze'e nougadu Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, |iuiti|r hirive'ohe?' ²⁵ Ebu Iesu'a naenaenziro. "Za buka zaġoġa zamaġano, Davida'a nagini haġairota'a'e, me'odiro ga? Davida ani, ane uti azaġa teite ogomuze'a haugadu, vinize ruziro. ²⁶ Abiata ani'e, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a reirote'e madaġano, Davida'a Badi'a ne diuġiro. Badi'a ubumao tirete'e |iberedi|rġa* Abiata'a mae hanadu, aro. A'e Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġani'a da'o au'ete'e |iberedi|rġa, rehano aro. Ebu ane teite onairote'e azaġa zuni mae ziniro.'

* **2:16** Ze'e vaze 'uguġa teite tiburu ranoga'e sau'a rae zamariro.

²⁷ Ebu Iesu'a ziro. 'Badi'a'a, Bana Madağa'e, vaze'a manoga hidifine hağairo. Badi'a'a vaze mene hağairo, Bana Madağa veize. ²⁸ E'ano'o, ege, Vaze Ubuga'e, Bana Madağa ibitohau'ete'e zuhi'ağa.'

3

Iesu'a evo'a beoğa vazeğa fainiro (Mataio 12:9-14, Luka 6:6-11)

¹ Iesu ani Iuda kuru neğano bare diugiro. Evo'a beoğa vazeğa 'ahoga zuni e'ema. ² Farisea azağa zuni e'ea Iesu muirohaudo. Iesu'a Bana Madağa madağano, vaze e'e faini'uma ga mene rae zamare radiro, kotao mae ohonoga veize. ³ Ebu Iesu'a evo'a beoğa vazeğa nina'a, 'ahige reiro. 'Iğunadu aro'!' ⁴ Ebuni Iesu'a murire'ete'e azağa ġadize'ena'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ġoe'a'e, Bana Madağa madağano nagini hağaine idağa ra'ohe? Vaze danazi'uma ga sausaui'uma? Ġabozi'uma ga zimi'uma?' Rehano ze mene naenaeni. ⁵ E'ano'o Iesu ani mağune'ena'a, ehamu ragaviro, zuni zege zama tuhiğa u'ano, vetuğazi ruziro. Ebuni evo'a beoğa vazeğa niro. 'Evo'o eino'!' reiro. Ani einiro, ebu evo'a ai manoriro.

⁶ E'ebone, Farisea azağa ai Iuda kuru neğanono'o buau ġouriro. Ebu Heroda teite rau'ete'e azağa teite nu'oranadu, Iesu manoga ibiğa vağido.

Ġuğuva du'ura boro genağano

⁷ Iesu'e, ane tahi'a tahi'a teite Galilea du'urağa boro onamiro. Ebuni Galilea haba'anono'o vaze ġuğuvağa ani teite ġiriu onamiro. Ebu ġuğuva boro'a, Iudea haba'anono'o, ⁸ Ieruselema neğanono'o, Idumea haba'anono'o, Ioridana vuğa mone afaono'o, ebu Turo ebu Sidona haba'anono'o onairo, mazağa ze'e Iesu'a nagini hağairote'e hariğa nidu'a igiro 'ahine. ⁹ Ebuni ane tahi'a ziro. 'Ege veize ġasi 'ahoga mae to'i, vaze ġuğuvağani'a tu'ihe ruhi'uma bobo.' ¹⁰ Mazağani'e, ibite ani'a ugi azağa ġuğuva ai faizirote'e u'ano, ugi azağa nidu'a bibititiro, 'evoreze ani mazao 'u'utoga rae. ¹¹ Ebuni vine sau'ani'a ragano reirote'e azağa'a Iesu horonidotene, ane zamao ġuğuradu, houna'e ġoerido. 'Ga'e Badi'a Ubuga!' ¹² Rehano ani'a ġoere riğa hina zina'a, 'Ago rae fureno'!' rae reido.

Iesu tuğure azağa gaubanana aheu fare (12) meiro (Mataio 10:1-4, Luka 6:12-16)

¹³ E'e ġarugano, Iesu ani mağa 'ahoga itiro. Ane'a uratirote'e azağa huziro, ebuni ze ani vađe onamiro. ¹⁴ Ebuni ani'a gaubanana aheu fare (12) zamaziro, zege'a ane ġatinoga, zuni haramo tuğuzoga veize, ¹⁵ zuni Badi'a gigi'a zenadu, vine sau'a hegoze buzoga veize. ¹⁶ Simona'e niğa 'ahoga Petero rae turahiro. ¹⁷ Iakobo ani negoğeta Ioane, ze'e Zebedeo ubuga. Nize 'ahoga'e Boanere. E'e hugani'e 'adure'a ġudau'ete'e, e'e ubuga.' ¹⁸ ebu Aniderea, Filifo, Batolomeo, Mataio, Tomasi, Iakobo, ani Alefe ubuga, Tadeo, Simona, ani Zelote vazeğa,* ¹⁹ ebu Iuda Isakariota, ani vesu'u Iesu revoharote'e* vazeğa.

Iesu zu Belezebulo (Mataio 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

²⁰ Ebu Iesu ani bazuni neğa onamiro. Rehano vaze ġuğuvağa hena bare nu'orarote'e u'ano, ani, tahi'ağa teite oğanoga zuni mene idararo.

* **3:18** Zelote vazeğa'e Isaraela neğa veize Roma gavamani teite utitidote'e vazeğa

²¹ Nabugani'a hariḡa igiro, ebu ani bare tutune onamoga veize onairo. Mazaḡa vaze ai raena'a, 'Ani ai baboraneha.' reiro.

²² Ierusalemna neḡanono'o, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa ovairo. Ebu 'ahige reiro. 'Ani'e Satani, niḡa Belezebulo, e'e'a ragano reiro. Ebu ani'e, Belezebulo inaraḡa hina vine sau'a sau'a hegoze buze'ohe.'

²³ Ebuni Iesu'a huzadu, hari idaidaḡa* 'ahoga ziro. 'Ahige reiro. 'Satani'a satani 'ahoga nouge nouge hegoze buzi'uma?' ²⁴ |iGavamani|r neḡa tiba zamaḡano, zeḡe'a rovatadu, utitifone, e'e |igavamani|r neḡani'e mene edau gigarafo. ²⁵ Ebu iduhu tiba zamaḡano, zeḡe'a rovatadu, utitifone, e'e iduhuḡani'e mene edau gigarafo. ²⁶ Ebu satani zamaḡano, zeḡe'a bare utitadu, rovotifone, ze mene edau gigarafo, rehamo haugifo. ²⁷ Vaze 'ahogani'a ize gezo inara vazeḡa ogoru tadu ane neo diuḡi'uma zu ani tohe ḡonota'uma.

²⁸ Hubehune eḡe'a zi'ohe. vaze sau' a nidu' a ebu Badi' a rae sausaune' ete' e ḡoe' a zu Badi' a' a rae modi' uma. ²⁹ U Vine Zaḡoḡa rae sausaunine, ani sau'a'e mene aḡutu modi' uma, rehamo iḡaiḡa ane mazao radiu tuḡutuḡu.'

³⁰ Iesu'a hari idaidaḡa 'ouge reirota'a'e, ze raena'a, 'Ani'e vine sau'aḡeita.' reiro 'ahine.

Iesu vi'a ebu negoḡa

(Mataio 12:46-50, Luka 8:19-21)

³¹ E'e ḡarugano, Iesu vi'a ebu negoḡani'a Iesu vaḡe onairo. Ne enogano edanadu, ḡoere tuḡuriro, Iesu hunoga veize. ³² Vaze ḡehaḡani'a ḡurune ehoriro, ebu zeḡe'a nina'a, 'Giano'! Vi'u ebu negoḡe'e enoneo edau'ohe. ḡa vaḡe'ohe.' ³³ Ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Nanuhe ebu negohe'e iniu?' ³⁴ Ebuni ani'a, ḡurune ehoridote'e azaḡa ehamu ragave'ena'a, ziro. 'Ahige reiro. 'Nanuhe ebu negohe'e 'adi'e'e. ³⁵ Badi'a ura haḡae'ete'e azaḡa, ze'e negohe, ezehe ebu nanuhe.'

4

Hari idaidaḡa, ezone feune ḡorau'ete'e

(Mataio 13:1-9, Luka 8:4-8)

¹ Iesu'a du'ura boro genaḡano bare ihoziro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a ani babaḡano nu'oraratene, ani ai ḡasio tiradu, zamaḡano ehoriro du'ura ragano. Vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a'e rahaḡo du'ura boro genaḡano nu'oraro.

² Ebu ani'a hari idaidaḡa hina ḡau ḡehaḡa ihoziro. Ihoze'ena'a, ziro, raena'a, ³ 'Ego'! Hihi vazeḡa 'ahogani'a mebaḡano ezone ḡora onamiro.

⁴ Ebu feune guzuhrotene, nuḡone ibio buaro, ebu nini'a onaadu, au haugiro. ⁵ Nu'e hadi haba'ano buaro. Rahaḡa'e severaḡa. Ezogani'e ḡarihe ḡuhuriro, mazaḡa rahaḡa'e mene baruḡa. ⁶ Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'ani'a ḡuhuḡa manadu imiraro, mazaḡa taiga o'o'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renoga ḡuhure bororadu ezone ḡuhuḡa simariniro, ebu mene iniro. ⁸ Rehamo ezone nu'e haba manogano buarota'a'e, faine ḡuhuriro. Faine bororaro, ebu faine hudaro. Hudarotene, nu'e huga ḡae uḡidu gaubanana (30) haḡairo. Nu'e huga ḡae fu'o tu tiba fare gaubanana (60) haḡairo. Nu'e huga ḡae gaubanana gaubanana (100) haḡairo.' ⁹ Ebu Iesu'a reiro. "Teḡaḡeta vazeḡa'e faifaine egadu huga edero'!"

Nougadu Iesu'a hari idaidaḡa reiro

(Mataio 13:10-17, Luka 8:9-10)

¹⁰ Neganu'u, Iesu ane da'o rougano, iniu iniu ane teite rau'ete'e azagani'a ane tahi'a tahi'a teite Iesu vage onamaduni, hari idaidağa reirote'e gadimaro. ¹¹ Ebu ani'a ziro, "Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Vaze 'ahoga 'ahoga'e hari huga nidu'a hari idaidağa hina da'o ihoze'ohe. ¹² A'a'e 'ahiguğani'a furerafine.

Zege ehamatite'eba, mene horonoga, zege abiti'udemo, mene ederoga, Zege zama Badi'a mazao mene ġihuroga veize, ebu Badi'a'a zege sau'a mene rae modoga veize.'

Iesu'a ezone hariğa huga faine rae fureniro

(Mataio 13:18-23, Luka 8:11-15)

¹³ Ebu Iesu'a gadiziro. 'Za hari idaidağa 'ahi mene edere'ehehe? 'Ougine, hari idaidağa 'ahoga 'ahoga huga'e nouge nouge ederi'uma? ¹⁴ Ezone ġorau'ete'e vazeğani'a Badi'a hari ġorau'ohe. ¹⁵ Ibio buau'ete'e ezoga'e 'ahiguğa. Ze ġoere igi'ete'e zamağano, satani'a ġarihe onaadu, zege zamao ġorarote'e hariğa mae vağine'ohe. ¹⁶ Ezone hadi haba'ano rururu'eta' e, Badi'a ġoere igi'etene matu'uzeta mae ġihine'ohe. ¹⁷ Rehano ze taiga o'o'a 'ahine, mene fağa radi'uma. Badi'a ġoere u'ano, aduga ġehağa hidi'etene, zogone uite'ohe. ¹⁸ Ezone ve renoga zamağano rururu'eta'e, ze Badi'a ġoere igi'ohe. ¹⁹ Rehano raha ġauğa ufeta zamare'ohe, obone'ete'e toheğa ufeta zamare'ohe, ebu ġau nu ġehağa urate'ohe. E'ano'o Badi'a ġoere 'uadu mene ini'ohe. ²⁰ Rehano ezone raha manogano rurururota'a'e, Badi'a ġoere igi'ohe zu mae ġihine'ohe. Ebu hudau'ena'a, nu'e huga ġae 30, nu'e huga ġae 60, nu'e huga ġae 100 ini'ohe.

Ihure hari idaidağa

(Luka 8:16-18)

²¹ Iesu'a hena ziro. 'Ahige reiro. 'Ihure meine'e, siuva 'u'uğano ga bazuni na'ağa 'u'uğano mene ti'uma. Ihure ti'ete'e haba'ano ti'uma. ²² 'U'uru radiu'ete'e toheğa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ti'ete'e toheğa zuni ġiani'uma. ²³ Teğağeta vazeğa'e igi'uma.' ²⁴ Ebu ziro. 'Igi'ete'e ġo'e'a zamare rado'i! Badi'a ġoere'e 'ahiguğa. Ġa nouge nouge igi'ete'e, e'e idane, Badi'a'a ġani'uma, ebu ġoere 'ahoga 'ahoga zuni ġani'uma. ²⁵ Igi'ete'e vazeğani'e, zamağa 'a'ada'uma. Mene igi'ete'e vazeğani'e, zamağa tahiğa 'a'adu'ete'e zuni, Badi'a'a mae vağini'uma.'

Hari idaidağa, ezone, ane'a bare ġuhure'ete'e

²⁶ Iesu'a bare ziro. 'Badi'a'a ibito zini'uma ibiğani'e 'ahiguğa. Vaze 'ahogani'a mebao ezone feune ġorau'ohe. ²⁷ Ohere baze'ohe. Madai ragave'ohe. Ebu ezone'a ġuhure'ohe, ebu farau'ohe. Rehano ġoranoga vazeğani'e ağu'a nouge nouge ġuhuradu, farau'ohe. ²⁸ Raha ane'a bare ġuhunadu, huga hağae'ohe: Ibite ġuhure'ohe, ebu di'iru'ohe. Ebu ġonagano di'iru'ete'e zizugano huga hağae'ohe. ²⁹ Hugani'a hudau'etene, kari hina vari'e'ohe, mazağa hirive'ete'e madağani'a feura'ahi.'

Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro

(Mataio 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

³⁰ Ebu Iesu'a bare reiro. 'Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina idani'uma, ga nagi hari idağa hina idani'uma? ³¹ A'e ire niğa fufu,* e'e ezoga heuğa. Rahao ġorau'ete'e zamağano, mağa'e komeğa fase, haba nidu'a zamağano. ³² Rehano ġoraune, ġuhuradu fara'uma, ebu borora'uma. Ire

* 4:31 Fufu'e Papua New Guinea haba'ano'e mini, rehano Iudea haba'ano'e, ze fufu'e ire.

fouga 'ahoga 'ahoga vitine fara'uma. Ebu ezaga boro boro'a fara'uma. Ebu e'e zauhaġano nini'a onaadu, neze haġai'uma.'

³³ Iesu ani hari idaidaġa, 'ahiguġa ġehaġa hina vase mazao haramiro. Zeġe edeġa idane haramiro. ³⁴ Ani'e hari idaidaġa hina da'o ziro. Rehamo ane tahi'a tahi'a teite da'o radirote'e madaġano bone, ani'a huga nidu'a ihoziro.

Iesu'a zavara boro 'uiro
(Mataio 8:23-27, Luka 8:22-25)

³⁵ E'e madaġano ġorava moneo Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, "Eme du'ura mone afa farihi." ³⁶ Iesu tahi'a tahi'a'a vase ġuġuvaġa muhizadu, ġasio ehoriro, Iesu'a ehorirote'e ġasigano. Ebu onamiro. Ġasi nu zuni tibano onamiro. ³⁷ Ebu zavara boro'a onairo. Sa'u'a ġasio kafere diuġiro, ġasi ho'ogano. Ebu vu'a ġasio 'ariga iriva'iro. ³⁸ Rehamo Iesu ani ġasi ariġa ġuzuo evane kobega hina ġatite baziro. Ebu ze onamadu Iesu evaniro, ebu niro. 'Ihore vaseġa, ġa mene zamare'ehehe, eme 'ariga rudau'eta'a'e?' ³⁹ Ebu Iesu'a evatadu zavara riġa ġoeriro, ebu sa'u niro. 'Ago haġao'i! Ago hagar'o'i!' Zavara'a dauġiro. Hagani o'o'a ebu ġokeni o'o'a. ⁴⁰ Ebu ziro. 'Za nougadu rihau'ohe? Za Badi'a mazao ize mene fie'ehehe? ⁴¹ Rehano ze'e riho boro ebu ġoretitiro. 'Vaze 'ahi'e nagi vase? Zavara zu sa'u'a zuni ani ġoere egohu'ohe.'

5

Iesu'a vine sau'ani'a ragano reirote'e vaseġa fainiro
(Mataio 8:28-34, Luka 8:26-39)

¹ Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Galilea du'uraġa mone afao feuriro. Haba niġa Gerasa, e'a feuriro. ² Iesu ani'a ane tahi'a tahi'a teite ġasiono'o buarotene, rune haba'anono'o onairote'e vaseġa teite hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ragano reirote'e vaseġa. ³ Ani'e idu haba'ano radiudo. Vaze 'ahogani'a batunoga zuni mene idaġa. ⁴ Ġae ġehaġa ani odaġa zu evo'a batunido, rehamo mene idaraudo. Iġaiġa batu ri'ido, ebu odaġa batunirote'e auriga mau ri'i ġuzuhido. Vaze'a obone toga zuni mene idaraudo. ⁵ Madai ebu ohere nidu'a idu haba'ano zuni haba maġano ġaniġanau ragavido, ebu ahi'a hadi hina ru'ido.

⁶ Ani'a faġanonno'o Iesu horonirotene, ane u'a dure onairo, ebu ane zamao obena hina tuġadu ġuġuriro. ⁷ Ebu vine sau'ani'a, ane mazaono'o ġihau houna'e ġoeriro. 'Ahige reiro. 'Iesu, Badi'a, Niġa Boro Ubuga, Ġa'e eġe mazaonagini urate'ohe? Badi'a niġano e ġa umi'e'ohe. Aduga ago eno'i!' ⁸ Mazaga Iesu'a ibite niro. 'Ahige reiro. 'Vine sau'a, vase 'ahi mazaono'o buano'i!' ⁹ Ebu Iesu'a vase 'ahi ġadiniro. 'Ġa niġo iniu?' Ebu raena'a, 'E ni'e "Legioni"*', mazaġa eme'e ġehaġa 'ahine.' ¹⁰ Ebu Iesu bare bare uminiro, e'e haba'anono'o mene tuġuze buzoga.

¹¹ U maġa kobega 'ahogano, aba ġehaġani'a ogau radiro. ¹² E'ano'o vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro. 'Eme tuġufo'i aba mazao, emeġe zeġe ragano rouga.' ¹³ Iesu'a tuġuziro. Ebu vine sau'a sau'ani'a vase e'e mazaono'o buanadu, aba ragano re' onamiro. E'ebone aba nidu'a, daha ahezu (2000)'a maġa aduġa taugionno'o dure dure ovoadu, du'ura boro rafatadu, hunuhuniro.

* 5:9 E'e hugani'e uti azaġa daha fu'o tu tiba fare (6000) heuġa

14 Aba taufe'ete'e azaḡani'a feraro, ebu ne boro zu ne kobeḡa kobeḡa azaḡa mazao hariḡa haire ḡehaniro. Ebu vase vase'a nagini'a furerarote'e gianoga radu, onamiro. 15 Ebu ze'a Iesu vaḡe onairotene, vine sau'a ḡehaḡani'a ragano reirote'e vazeḡani'a, ehore radiu'enogano horoniro. Ani'e dabua haḡairo. Zamaḡani'e idaḡa horonirotene, ze riharo. 16 E'e horonirote'e azaḡani'a me'odo ziniro. Vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa, zu aba'a nougirote'e me'odo ziniro. 17 Ebu Iesu mazao umidiro, Iesu'a zeḡe habaono'o vaḡinoga.

18 Iesu'a ḡasio diuḡe'enogano, vine sau'a'a ragano reirote'e vazeḡa ani uminiro, raena'a, 'Eḡe zuni ḡae teite amihi.' 19 Rehano Iesu'a ani gararena'a, 'ahige rae niro. 'Nabugo vaḡe onamo'! Ebu Zuhi'a'a ḡae veize haḡao ḡanate'e haḡaiḡa boro nidu'a me'odo zeno'i! Ebu zuhi'a'a a ḡa nouge nouge vetuḡaḡadate'e me'odo zeno'i! 20 Ebu ani baradu, e'e haba'a, neḡa gaubanana onamiro, ebu Iesu'a ani ranao nagini haḡairote'e hariḡa rae fureniro. E'e igirote'e azaḡa nidu'a zaguzagaro.

Iairo aboḡa ebu Iesu dabuaḡa obonirote'e roḡaeḡa
(Mataio 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, du'ura boro mone afa fare onamirotene, e'ea bone du'ura ḡenaḡano, vase ḡehaḡani'a ane mazao nu'oraro. 22 Iuda kuru neḡa ḡiane'ete'e vazega* 'ahoga, niḡa'e Iairo'a onairo. Iesu horonirotene, odaḡa babaḡano ḡuḡuradu, 23 zamaḡa nidu'a hina Iesu uminiro, raena'a, 'Aboehe kome'a'e uḡi boro'a madu, 'ariga rudau'ohe. E'ano'o e umi'e'ohe. Aro'i ebu evo'o ani ranao to'i, ane manoradu ḡabodoga.' 24 Ebu Iesu'a ane teite onamiro. Vaze ḡehaḡa bagaḡa zuni ḡiriu onamiro 'ahine, naenaono'o bibine onamiro.

25 Bato uḡiḡani'a madu, muri gaubanana aheu fare (12) zamaḡano, iḡaiḡa ruau radirote'e roḡaeḡa e'ea. 26 Gohe vazeḡa ḡehaḡani'a ḡianiro, rehano adudu radiro. Toheḡa nidu'a mode haugiro, rehano ufeta hune sautaro. 27 Ani Iesu hariḡa igirotene, vase ḡehaḡa ḡunuḡano diuḡiro Iesu ḡarunio, ebu dabuaḡa oboniro. 28 Mazaḡa ani'e 'ahige zamariro. 'E'a dabuaḡa tahiḡa obonine zuni, manori'uma.' 29 Ebu ḡarihe hune ruarote'e ai haugiro. Roḡae ane'a, ane ahiri zamaḡano, ane uḡi ai haugirote'e ederiro.

30 Ebu Iesu ani, ane mazaono'o gigi'a inaraḡani'a buarote'e ederiro. E'ano'o vase ḡehaḡa ḡunuḡano ḡarihe tehiro. Ebu vase vase ḡadiziro. 'E dabua iniu'a oboneha?' 31 Ebu Iesu tahi'a tahi'ani'a naenaeniro. 'Ḡae e'e horone'ohe, vase ḡehaḡani'a bibi'e'ete'e. Ḡa nougadu 'ahige ra'ohe, "Iniu'a eḡe dabua oboneha?" ' 32 Rehano tehe vaḡo vaḡiro. Iniu'a oboneha radu, vaḡiro. 33 Rogae e'e'a, nagini'a ane mazao furerarote'e ederiro 'ahine, ḡiḡarone'ena'a, rereranadu onairo. Ebu ane zamao ḡuḡuriro. Ebu ane hari huga nidu'a Iesu niro. 34 Iesu'a roḡae niro. 'Aboe, Gae' a eḡe mazao fiate' e u' ano uḡiḡo' a manoreha. Matu'uḡota onamo'i, ebu ahi'o uḡiḡa o'o'a rado'i!'

35 Iesu ani ize, 'adige rae ḡoere'ete'e zamaḡano, tuḡure azaḡa, Iuda kuru neḡa ḡiane'ete'e vazega neon'o onairo, ebu Iairo nina'a, 'Ḡa aboḡo ai rudaneha. Ḡa nougaduni ihore vazega mazao ize umide'ohe?' 36 Iesu'a ze hari igirotene, ani re'ore'iro, ebu kuru neḡa ḡiane'ete'e vazega nina'a, 'Zamaḡo ago adufo'! Eḡe mazao zamaḡo tiba hanadu, inaro'!' 37 Ebu ani vase ḡuḡuvaḡa ane teite onamoga garariro, rehano Petero, Iakobo, ebu Iakobo negoḡa, Ioane, zeḡe da'o tutuze onamiro.

³⁸ Ze, kuru neġa ġiane'ete'e vazeġa neo feurirotene, vaze ġehaġani'a harae ġunuġunirote'e horoniro. Ze niau ġaniġanau radiro. ³⁹ Ani diuġadu, 'ahige rae ziro. 'Za nouġadu ufeta niau ġunuġune'ohe? Roġae kobe'a ani mene rudaneha. Ani baze'ohe.' ⁴⁰ Ze eġofoharo. Rehano zeġe nidu'a enona tuġuze buziro. Roġae kobe'a vi'a moga ebu ane teite onairote'e azaga uġidu da'o tutuze diuġiro, roġae kobe'a'a baze'ete'e haba'ano. ⁴¹ Ebu Iesu'a evo'a maduni, 'ahige rae niro. 'Tarita kumi' Ġoere e'e hugani'e 'Roġae kobe'a, eġe'a ġa'ohe. Iġuno'i!' ⁴² Ebu roġae kobe'a'a ġarihe hune iġunadu, edau ragaviro. Ani muri'e gaubanana aheu fare (12). Ze e'e horonirotene, zaguzagaro. ⁴³ Iesu'e ġoere riġa hina iraduguziro. 'Roġae kobe'a 'adi ġabonate'e hariġa ago rae ġehano'i!' Ebu zina'a, 'Roġae kobe'a 'adi ogomu nu hano'i!'

6

Iesu Nazareta neġa onamiro

(Mataio 13:53-58, Luka 4:16-30)

¹ Iesu'a haba e'e modadu, ane'a bororarote'e haba'a onamiro. Ane tahi'a tahi'a zuni ane teite onamiro. ² Bana Madaġa madaġano, Iuda kuru neġa zamaġano ihoziro. Ebu vaze ġehaġani'a ani haramo igirotene, zeġe nidu'a zaguzagaro. 'Ahige reiro. 'Vaze 'adi ġiġi'a nidu'a noumaono'o meiro? Nagi edeġa haro? Ġiġi'a inaraġa haġae'ete'e haġaiġa nouge nouge haġae'ohe? ³ Ani ne ogoru'ete'e vazeġa. Ani Maria ubuga, Iakobo, Iosefa, Iuda ebu Simona negoġa. Ani ezega nu zu emeġe habao 'ada radiu'ohe.' 'Ouge rae radu, ze Iesu ġoere mene mae ġihiniro. ⁴ Ebu Iesu'a ziro. 'Peroveta vazeġani'e gubane'ohe, rehano ane'a bororarote'e haba'ano, zu nabuga ubumao, ebu ane neo'e, mene gubane'ohe.' ⁵ E'ea ġiġi'a inaraġa haġae'ete'e haġaiġa haġaoga mene idararo. Rehano ugi azaga tiba tiba da'o 'evoreġa ranao teadu, faiziro. ⁶ Ani 'ahige rae zamariro. "Ahi duguru haġai'e 'ahiguġahehe?' Mazaġa ze'e Iesu ġoere mene mae ġihiniro.

Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare tuġuziro

(Mataio 10:5-15, Luka 9:1-6)

E'ebu'u Iesu ani'e e'e haba'ano, neġa neġano Badi'a ġoere ihoze ragavido. ⁷ Ebu ani'a vaze gaubanana aheu fare huziro, ebu aheu aheu tuġuziro. Vine sau'a hegoze buze'ete'e ġiġi'aġa ziniro. ⁸ Ebu 'ahige rae ziro. 'Zae ragavo madaġano o'o'a huga ago mo'i. |iBeredi|r, tunahu ago mo'i. |iMoni|r vainao ago odoho'i. Rehano tuġuze da'o mo'i. ⁹ Tamakaze'e haġao'i. Dabua tiba da'o haġao'i. 'Ahogani zu ago mo'i.'

¹⁰ Ebu 'adige rae ziro. 'No'e haba'ano ne 'ahoga diuġo'idene, e'ea da'o rado'i, ogano'i, ebu bazo'i. Onamo'i. Ebuni e'e haba'anono'o iġuno'i. ¹¹ Haba 'ahogano ne azaga mene mae zouzadu, mene ego zeno'idene, haba modo'i, odaze hu'uruġa fode buno zeno'i, ze'a nagini haġaate'e ederoga veize.'

¹² Vaze gaubanana aheu fare (12) onamiro, ebu haramiro vaze vaze zeġe sau'anono'o ġihuroga. ¹³ Zeġe'a vine sau'a ġehaġa hegoze buziro. Ebu ugi azaga ġehaġa mazao dehoru aso ziniro, ebu faiziro.

Ioane Babatiso'a rudaro

(Mataio 14:1-12, Luka 9:7-9)

¹⁴ Zuhi'a Heroda*¹a Iesu hariġa igiro, mazaġa Iesu niġa vaze ġehaġani'a ederiro. Vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ioane Babatiso'a runeono'o bare ġabodiro. E'ebano'o ani'a ġiġi'a inaraġa hina 'ahige haġae'ohe.' ¹⁵ Rehano

vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ani'e Elia.' Ebu vaze 'ahoga 'ahoga'e 'ahige reiro. 'Ani'e peroveta vazeġa 'ahoga. Peroveta ibi'a heuġa.' ¹⁶ Rehano Heroda ani'a e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Eġe'a radu, 'unuġa vari'e ri'irote'e vazeġa, niġa Ioane, ane'a bare ġabodiro.

¹⁷⁻¹⁸ Ibite Heroda'a negoġa, niġa Filipo, inuġa meiro. Inuġa niġa'e Herodia. Ebu Ioane'a ani mazao bare bare niro, raena'a, "Ġae'a negoġo inuġa meirota'a'e Badi'a goro vari'eha." E'ano'o, Heroda'a vaze tuġunadu Ioane obone tiro, ebu ġu'ano ohoniro. ¹⁹ E'ano'o Firifo inuġa Herodia'a Ioane maġunoharo, ebu matihi reiro. Rehano mene idararo. ²⁰ Mazaġa Heroda'e Ioane rihonadu, tuġaniro. Heroda ani edeġa, Ioane ani haġai manoġa haġae'ete'e vazeġa, zu giġi'a vazeġa. E'ano'o manoga mene uratiro. Heroda ani Ioane haramo igirotene, ada'adaniro, rehano matu'iro.

²¹ Rehano madaġa ai onairo. Heroda'a furerarote'e madaġa zamarirote'ea, ogomu boro haġairo. Ebu ne zuhi'aġa zuhi'aġa, zuni uti gihi'aġa gihi'aġa, ebu Galilea haba vaze boro boro* huziro, onaoga veize.

²² E'e zamaġano Herodia aboġani'a diuġi' onaadu, zavonirotene, Heroda zuni e'ea ehorirote'e azaġa matu'iro. Ebu Heroda'a roġae tahi'aġa niro. 'Ahige reiro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umido'! Eġe'a ġani'uma.'

²³ Ani'a hubehune raena'a, 'ahige rae niro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umidine, eġe'a ġani'uma. Eġe'a ġiane radiu'ete'e haba'a ruga zuni ġani'uma.'

²⁴ Ebu roġae tahi'aġa buanadu, vi'a ġadiniro. 'Ahige reiro. 'E nagini umidi'uma?' Vi'ani'a raena'a, 'Ioane Babatiso vadiga' reiro. ²⁵ Ebu roġae tahi'aġani'a Heroda vaġe ġarihe bare onamiro. Ebu 'ahige reiro. 'Ioane Babatiso vadiga siuva'o teadu, izidi 'ada inine manoġa.' ²⁶ E'e igirotene, Heroda ani'e zamaġa adudaro, zuni zamaġa ariro. Rehano ani'a hubehune rae nirote'e u'ano, zuni e'e igirote'e azaġa u'ano, ane ġoere vari'oga mene uratiro. ²⁷ Ebu ane uti vazeġa 'ahoga tuġuniro, Ioane Babatiso vadini vari'e re'adu, odohe aroga veize. Ani onamadu, ġu'ano Ioane 'unu vari'e ri'iro. ²⁸ Vadiga' e siuva'o teadu odohe ariro, ebu roġae tahi' aġa hanadu ane' a vi' a odohe haro.

²⁹ Ioane tahi'a tahi'ani'a e'e igirotene, onamadu, Ioane ahi'a meiro. Ebu rune haba'a iduġano teadu hararo.

Iesu'a vaze ġuġuvaġa daha fu'o (5000) ġubuziro

(Mataio 14:13-21, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)

³⁰ Apostolo azaġa* Iesu vaġe bare onairo. Ebu zeġe'a nagini haġairote'e zu vaze vaze ihozirote'e hariġa nidu'a me'odoharo. ³¹ Ebu Iesu'a rae ziro. 'Eġe teite aro'! Vaze o'o'a haba'a onamihi! Ebu e'ea ahirize ohono'i! rae reiro. Mazaġa vaze ġehaġani'a zeġe vaġe oname onairo. E'ano'o ogau'ete'e madaġa zu o'o'a. ³² Hena zeġe da'o ġasi hina vaze o'o'a haba'a onamiro.

³³ Vaze ġehaġani'a zeġe'a onamirote'e horozadu, ze zeġe zeġe'a zamariro. Ebu zeġe nidu'a zeġe zeġe ne'ono'o buaro. Ebu dure dure onamiro. Ebu ibite feuriro, Iesu'a tahi'aġa teite onamirote'e haba'ano.

³⁴ Zeġe'a hebetadu, Iesu'a ġasiono'o buarotene, vaze ġuġuvaġa boro horoziro, ebu vetuġaziro. Mazaġa ze'e mamoe heuġa. Ġiaze'ete'e azaġa o'o'a. E'ano'o hari ġehaġa ihoziro.

³⁵ Ġoravararotene, Iesu tahi'a tahi'ani'a onaadu, Iesu niro, raena'a, "Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. ³⁶ Vaze ġuġuvaġa tuġuzo'i, ne uhiġa 'ahoga 'ahoga onamadu ogomuze hoiti'uma." ³⁷ Ane'a naenaezina'a,

'ahige reiro. 'Zae'a ogomu zeno'i!' Ebu hena ze'a niro, raena'a, "Ahi eme nougi'uma? Emege'a onamadu, sinahu aheu (200) kina hina |iberedi|r hoiatadu, zini'umahehe?" ³⁸ Iesu'a gadiziro. 'Ahige reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu? Onamadu giano'i!' Ze'a horonirotene, niro. '|iBeredi|r fu'o zu gozone aheu.'

³⁹ Hena Iesu'a ane tahi'a tahi'a ziro, vaze nidu'a ve ragano 'a'ane 'a'ane ehoroga rae. ⁴⁰ Amaḡe vaze vaze'a sinahu tiba tiba (100), ebu ḡae fu'o gaubanana, ḡae fu'o gaubanana (50) ehoriro. ⁴¹ Ebu Iesu'a |iberedi|r fu'o zu ḡozone aheu madu, adure ite ḡianiro, ebu Badi'a uminiro, ebu |iberedi|r vahegadu, ane tahi'a tahi'a ziniro, vaze vaze zenoga veize. Ebu ḡozone aheu zuni vahegadu ḡahugiro. ⁴² Zeḡe nidu'a au ubararo. ⁴³ Ane tahi'a'a tunahuo |iberedi|r ḡaha'a ḡaha'a zu ḡozone ḡaha'a ḡaha'a ufirotene, tunahu gaubanana aheu fare (12) iriva'oniro. ⁴⁴ Ogarote'e zamaḡano, ohoze da'o me'odirotene, daha fu'o (5000) hidiro.

Vu rana onamiro
(Mataio 14:22-33, Ioane 6:15-21)

⁴⁵ E'e enogano Iesu'a tahi'aḡa ziro, raena'a, "ḡasio tiradu ibite mone afa fare onamo'i?" U Iesu'a 'ize e'ea vaze ḡuguvaga tuḡuziro. ⁴⁶ Tuḡuze modirote'e enogano, ani haba maḡa itaduni, Badi'a mazao kuraro. ⁴⁷ Ohererote'e zamaḡano, ḡasi'e du'ura boro nemaḡano, ebu Iesu'e ane da'o gabao radiro. ⁴⁸ Zavara boro'a zeḡe zamao hudi onairo 'ahine, ze'e revo revo ḡiziro. Iesu'a e'e horoniro. E'ebuni ohereda'o, Iesu ani zeḡe vaḡe du'ura ragano edau onamiro. Ebu ani'a vitize onamihi reiro. ⁴⁹ Iesu'a du'ura ragano edau onamirote'e horonirotene, ze 'ane, ani'e vine raduni, huaru. ⁵⁰ Zeḡe nidu'a horonadu, riharo. Rehano Iesu'a ḡarihe ḡoreziro, ebu 'ahige reiro. 'Zamaze rinedo'i! 'Ahi eḡe. Ago rihano'i!' ⁵¹ Ani'a zeḡe teite ḡasio ehoriro, ebu zavara'a dauḡiro. Zavara'a dauḡirotene, ze'e zaguzagau ḡouriro. ⁵² Mazaḡa ze'e gigi'a inaraḡa hina vaze ḡuḡuvaḡa ḡubuzirote'e haḡaiḡa huga, mene fairu zamariro. Zeḡe zama'e mene 'a'adaro 'ahine.

Ugi azaḡa faiziro
(Mataio 14:34-36)

⁵³ Zeḡe'a du'ura boro farirotene, Genesareta haba'ano hebeti' onamiro, ebu ḡasi e'a ute tiro. ⁵⁴ ḡasiono'o buarotene, vaze'a Iesu iraga horoniro. ⁵⁵ Ebu ze e'e haba zamaḡano dure onamiro. Ebu ne azaḡa Iesu hariḡa igirotene, ugi azaḡa farata hina odohe onaido. ⁵⁶ Ne boro, ne komeḡa nidu'a, ane'a no'e no'e onamidotene, ugi azaḡa ne hunio tiro. Ebu Iesu uminiro, ani dabua ariḡa tahiḡa zuni obonoga radu. Ebu iniu'a obonirote'e azaḡa'e manoriro.

7

Ibi'a azaḡa ihozidote'e ḡoe'a
(Mataio 15:1-9)

¹ Farisea azaḡa Iesu teite nu'oraro. Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu zuni, Ierusalemoo'ona'adu, zeḡe teite nu'oraro. ² Ebuni Iesu tahi'a nu'a 'evoreze torahoo oḡaudote'e horoziro. A'e zeḡe goro ibiḡano mene vuzu'ido.

³ Farisea azaḡa zuni Iuda azaḡa* nidu'a zeḡe haḡai'e, ibi'a azaḡa'a ihozirote'e idunaḡano, 'evoreze mene faine vuzu'ine, mene oḡa'uma.

⁴ Ebu hoihoi haba'anono'o barine zuni, mene oga'uma. Rehano zeḡe'a gezo vire dehera'udu'u, oga'uma. Ebu ibi'a azaḡa goro ḡehaḡa zuni haḡaido, bio zuni ḡoḡore vuzu'e'ete'e goroga. ⁵ E'ano'o Farisea azaḡa zuni Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a ḡadiniro, raena'a, 'Nougaduni ḡae tahi'a tahi'a'e ibi'a azaḡa goro'e mene zamare borofe'ohe? Rehano 'evoreze torahoo ogau'ohe?'

⁶ Iesu ani naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Peroveta vazeḡa Isaia'e za, zamaze aheu azaḡa rae zamare'ena'a, buka zaḡoḡa zamaḡano 'ahige tirota'a'e, hubehune tiro.

'Adi azaḡani'e hebe hina da'o rae ḡihihe'ohe. U zamaze'e nuu. ⁷ Eḡe mazao kurau tauḡe'ohe. Zeḡe 'iradugu ḡoe'ani'e vaze goro ḡoe'a da'o.

⁸ Za'e Badi'a goro ḡoe'a enonani'ohe. U vaze goro ḡoe'a uratohau rinede'ohe.'

⁹ Hena bare zina'a, 'Za'e Badi'a goro ḡoe'a zamare doḡo'arau'ena'a, enonani'ohe, zae ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a da'o obone radoga veize.

¹⁰ Mazaḡa Mose ani raena'a, "Vi'u mogo gubazo'i." ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausauzo'idene, mau runo'i.' ¹¹ Rehano za'e 'ahige ra'ohe. Vaze 'ahogani'a moga ga vi'a nifo, raena'a, "E ḡa dana'oga mene idaḡa, mazaḡa eḡe tohe'e ḡa ḡanifo, rehano Badi'a ha'uma." ¹² 'Ouge reifone, za'e, e'e vazeḡani'a, vi'a ḡa moga mene danani'uma ra'ohe. ¹³ E'ano'o za'e, zae'a ihoze oname'ete'e ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a u'ano, Badi'a ḡoere rae mode'ohe. Za haḡai 'uguḡa ḡehaḡa haḡae'ohe.'

Vaze sausaune'ete'e ḡauḡa (Mataio 15:10-20)

¹⁴ Ebuni Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa bare huziro. Ebu raena'a, 'Zae nidu'a, ego'i, ebu edero'i! ¹⁵ Enoneono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vaze mene sausaune'ohe. Rehano zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a vaze sausaune'ohe. ¹⁶ Teḡaḡeta vazeḡani'e igi'uma.'

¹⁷ Iesu ani vaze ḡuḡuvaḡa muhizadu, ne diuḡe onamiro. Ebu ane tahi'a tahi'a'a, ḡoere e'e huga ihozoga veize ani ḡadiniro. ¹⁸ Ebuni ani'a naenaezina'a, ahige reiro. 'Zae zuni zamaze mene 'adu'ehehe? Enone'ono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vaze mene sausaune'ohe. ¹⁹ Mazaḡani'e zamao mene diuḡe'ohe. Rehamo isio da'o diuḡe'ohe. Ebuni mode'ete'e haba'anono'o buau'ohe.' Ḡoere 'adi ra'eta'a'e, Iesu ani, ogomu nidu'a a'a'e anoga idaḡa rae ra'ohe.

²⁰ Hena bare zi'ena'a, 'Zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a, vaze sausaune'ohe. ²¹ Mazaḡani'e vaze zamaono'o zamarone sau'ani'a bua' onae'ohe: nogoba teite ḡiriu baze'ete'e, ²² ḡonore, gorugoru, vaze hahu teite baze'ete'e, te'one, haḡai sau'a, ḡuriro, ubuma ḡezoga, ahiahi, ḡuriro ḡoe'a aduga, niḡa bare ḡihine, ebuni haḡai tauḡi tauḡe. ²³ 'Adi sau'a nidu'ani'e vaze zamaono'o fureru'ohe. Ebu vaze sausaune'ohe.'

TuroFenise roḡaeḡa Iesu mazao firo (Mataio 15:21-28)*

²⁴ Iesu e'ano'o iḡunadu, Turo zuni Sidono haba'a onamiro. Ebuni ne 'ahogano diuḡiro. Ani ura'e ane'a onairote'e, vaze'a ederoga mene uratiro. Rehamo vaze'a mene ederadu, Iesu'a 'u'uru radoga ibiḡa o'o'a.

²⁵ U roḡae 'ahoga aboḡani'e, vine sau'ani'a rana reirote'e. E'e roḡaeḡani'a Iesu hariga iḡirotene, onairo. Ebu Iesu odaḡa babaḡano

gūguriro. ²⁶ Ani'e |iGuriki|r* roḡaeḡa, TuroFenise haba'ano bororaro. Ani Iesu uminiro, vine sau'a aboḡa mazaono'o hegone bunoga veize.

²⁷ Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne tahi'aḡa isize ge au usuranoga. Mazaḡa tahi'a ogomu madu, guni veize feuno zenoga'e mene manoḡa.' ²⁸ Roḡae ani naenaeniro. 'Ahige reiro. 'Zuhi'a Boro, hube, rehano ḡuni'e fata 'u'ḡano tahi'a ogomu mumuḡa au'ohe.' ²⁹ Ebuni ani'a roḡae bare nina'a, 'ahige reiro. 'Ga ḡoere'e idaga bobo, ne onamo'i. Vine sau'a ai aboḡo mazaono'o buaneha.'

³⁰ Ebuni roḡae ai ane ne onamiro. Abogani'e ane bazuni fataḡano baze'enogano haniniro. U vine sau'ani'e ani zamaono'o buaro.

Iesu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa fainiro

³¹ Ebuni Iesu ani Turo haba'a modirotene, Sidono ebu ne gaubanana haba'anono'o vitau onamiro. Ebu Galilea du'uraḡano feuri' onamiro.

³² Ebuni vaze nu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa, Iesu vaḡe zamahu onairo. Ebu uminiro, ane evo'a ane ranatoga veize. ³³ Iesu'a ḡuḡuva zamaḡanono'o zamahu vaḡiniro. Ebu evo'a hudu'a hina teḡaga ho'oga ru'uniro. Ebu so'abidadu, mazaḡa oboniro. ³⁴ Ebu adure ite ḡiane'ena'a, heriro. Ebu 'ahige rae niro. 'Efata' (Goere e'e hugani'e 'Teḡaḡo bohatano'i') ³⁵ Ebu teḡaḡani'a bohataro, mazaḡa zu manoradu, fairu ḡoeriro.

³⁶ Iesu'a ziro, vaze 'ahoga 'ahoga mazao mene hairoga. Rehano ani'a bare bare zirotene, ze'e bare bare haire ragaviro. ³⁷ Zeḡe zama nidu'a zaguzagaro, raena'a, 'Ani, gau nidu'a faifaine haḡae'ohe. Teḡe 'uhuḡa azaḡa faizadu, ḡoere igi'ohe. Ebu ḡoe'a o'o'a azaḡa faizadu, ḡoere'ohe.'

8

Iesu'a vaze daha ḡazaḡa (4000) ḡubuziro (Mataio 15:32-39)

¹ E'e madaḡano, vaze ḡuḡuvaḡani'a bare nu'oraro. Ze'e ogomuze o'o'a. Iesu'a tahi'aḡa huziro, ebu ziro. ² E'e 'ahi duḡuru vetuḡazi'ohe, mazaḡa ze mada uḡidu eḡe teite radeha, zu ogomuze o'o'a. ³ Vinini tare nezeo tuḡuzine, ibio higau bauri'uma. Nu'e haba faḡanono'o onaeha.'

⁴ Ebu tahi'aḡani'a ane ḡadiniro. 'Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ḡehaḡa horonadu, 'ahi duḡuru ḡubuzi'uma?' ⁵ Iesu'a ḡadizena'a, 'ahige reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu'e'e?' Ebu ze'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' rae reiro.

⁶ Ebu vaze ḡuḡuvaḡa zina'a, 'Rahao ehoro'i!' 'Ougadu beredi fu'o aheu fare madu Badi'a uminiro. Ebu vahegadu vaze ḡuḡuvaḡa zenoga veize ane tahi'aḡa ziniro. Ebu tahi'aḡa'a ḡahugiro. ⁷ Ze'e ḡozone komeḡa nu zuni'e'e. Iesu'a e'e veize kuraro, ebu tahi'aḡa zina'a, 'Ḡahuge ragavo'i!' reiro. ⁸⁻⁹ Zeḡe nidu'a au ubararo. Vaze nidu'a'e 4000. Ebu iberedi ḡaha'aḡaha'a tunahuo mae mae ufiro. Tunahu fu'o aheu fare iriva'oniro. ¹⁰ Ebu zeḡe nidu'a tuḡuziro. Iesu ani zogone iḡunadu, tahi'aḡa teite ḡasio ehoradu, Dalumanuta haba'a mone onamiro.

Farisea azaḡani'a haḡai nu badeḡa uratiro (Mataio 16:1-4)

¹¹ Farisea azaḡani'a onairo, ebu Iesu teite ḡoere hina naenaetitiro. Iesu so'onoga rae, Iesu'a, Badi'a gigi'a hina haḡai nu badeḡa* haḡaoga uratiro. ¹² Iesu ani here'ena'a, zamaḡani'a adudaro, ebu 'ahige reiro. 'Nougadu 'ahi

azaġa'e haġai nu badeġa urate'ohe? E hubehune zae zi'ohe. 'Ahi duġuru veize haġai nu badeġa'e mene haġai'uma.'

¹³ Ebu ani'a muhiziro. Bare ġasio ehoradu, du'ura mone afa fare onamiro.

Farisea azaġa zu Heroda |iisiti|r (yeast)*

(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Iesu tahi'a'e |iberedi|r mouga aġutaro 'ahine, ze'e tiba da'o ġasio ufi odohiro. ¹⁵ Iesu'a iraduguzena'a 'ahige reiro. 'Faine ġiano'i! Heroda zu Farisea azaġa |iisiti|r ġiano'i!' ¹⁶ Ze'a ġo'ane'ena'a, "Eme'a iberedi mene odoheha 'ahine, 'ouge ra'ohe."

¹⁷ Iesu'a ze nagini ġo'anirota'a'e ederirotene, ziro, raena'a, "Nougradu beredi nu mene odohate'eano'o ġo'ane'ohe? Za'e ize mene ederehehe ga mene zamarehehe? Zamaze uzaboġahehe?" ¹⁸ Ubumazeta, rehano mene ehamu'ehehe? Teġazeta, rehano mene igi'ehehe? Za mene zamare'ehehe, ¹⁹ eġe'a vaze daha fu'o (5000) veize, |iberedi|r fu'o (5) vahegirota'a'e? |iBeredi|r ġaha'a ġaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro?" Zeġe'a nina'a, 'Gaubanana aheu fare (12)' reiro. ²⁰ Iesu'a zina'a, 'Ebu vaze daha ġazaġa (4000) veize, |iberedi|r fu'o tu aheu fare (7) vahegirotene, |iberedi|r ġaha'a ġaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro?' Zeġe'a naenaeni'ena'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' reiro. ²¹ 'Za ize mene zamare'ehehe?' Iesu'a 'ouge rae ġadiziro.

Betesaida neġano Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa fainiro

²² Iesu'a tahi'aġa teite Betesaida neġano feuriro. Feurirotene, vaze nu'a vaze ubumaġa kuruġa, Iesu vaġe abine onairo. Ebu ubumaġa obonoga rae, umidiro. ²³ Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa evo'ano abinadu, ne huni enoga tutene onamiro. Ebu vaze ubumaġano so'abidadu, evo'a ubumaġa ranatiro. Iesu'a ġadiniro. 'Ġa ġau nu horone'ehehe?' ²⁴ Vaze ubumaġa kuruġani'a, dude ehamanadu, 'ahige naenaeni. 'Vaze horoze'e rehano, ire teige edau ragave'ohe.' ²⁵ Ebuni Iesu'a evo'a bare ubumaġa ranatirotene, vaze ubumaġa kuruġa riġa ehamaro, ebuni ubumaġa manoriro. Ġau nidu'a faine horoniro. ²⁶ Iesu'a ane ne tuġune oname'ena'a, 'ahige reiro. 'Betesaida neġa ize ago diuġo'i!'

Petero'a Iesu'e Keriso rae reiro

(Mataio 16:13-20, Luka 9:18-21)

²⁷ Ebu Iesu'a tahi'aġa teite Kaisaria Filipi haba'a neġa neġa onamiro. Onamirote'e zamaġano, Iesu'a tahi'aġa ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Vaze vaze'a raena'a, e'e iniu rae ra'ohe?' ²⁸ Ebu zeġe'a niro. 'Vaze nu 'ane, ġa'e Ioane Babatiso rae ra'ohe. Nu'e raena'a, Elia* rae ra'ohe, ebu vaze nu'e raena'a, peroveta vazeġa 'ahoga rae ra'ohe.' ²⁹ Ane'a ġadiziro, raena'a, 'Za'a ra'etene, e'e iniu?' Petero'a raena'a, 'Ġa'e Keriso.' reiro. ³⁰ Iesu'a iraduguziro. 'Petero'a izidi ra'eta'a'e, vaze 'ahoga 'ahoga ago zo'i!'

Iesu'a aduga hidi'uma hariġa ebu rune hariġa reiro

(Mataio 16:21-28, Luka 9:22-27)

³¹ Ebu Iesu'a ġadahe ihoziro, raena'a, 'Eġe, Vaze Ubuga*ni'a aduga ġehaġa hidi'uma. Ebu vaze boro boro, zuni Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaġani'a he'ehe'ehi'uma, ebu uġuhi'uma. Ebuni mada uġidu zamaġano bare ġabode iġuni'uma.' ³² Ani'a ġoere 'adi doġo'ani rae fureniro. Ebu Petero'a Iesu ane genaġano mae niro, ebu 'Ga'e ago 'ouge ro'i!' rae

roniro. ³³ Ronirotene, Iesu'a tehadu, ane tahi'a tahi'a ġiaze'ena'a, Petero ta'iroharo. 'Ahige reiro. 'Ege mazaono'o vaġino'i! Satani! Ġa'a zamare'eta'a'e, Badi'a ibio mene zamare'ohe, rehano vaze ibio zamare'ohe.'

³⁴ Ebuni ani'a vaze ġuġuvaġa zuni ane tahi'a huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a eġe ġarunio hegoti'uma ro'idene, ane edeġa haġaiġa modo'i, ebuni ane satauro* heratadu, eġe ġarunio hegoto'i! ³⁵ Mazaġa ahiri moneo da'o zamare'ete'e vazeġani'e, ġaboneġa sausauni'uma. Eġe veize zuni Badi'a hari manōġa veize, ahiri moneo mene zamare'ete'e vazeġa'e, ġabone manōġa hidi'uma. ³⁶ Vaze 'ahogani'a haba nidu'a u'ano, ġaboneġa modine, nagini manōġa hidi'uma? ³⁷ Ane'a ane ġabone mouga veize, nagini hina e'e naeġa haġai'uma? ³⁸ Izidi'e vaze'a Badi'a mazao mene fie'ohe, ebu haġai sau'a haġae'ohe. Vaze'a eġe u'ano zuni eġe ġoere u'ano mazagaronine, eġe, Vaze Ubuga zuni ani u'ano mazagarohi'uma. E'e madaġano, eġe Mama aġaġa manōġa* zamaġano, tuġure viga zaġoġa zaġoġa teite eġe'a ovai'uma.

9

¹ Ebu hena 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Za nu 'ada radiu'eta'a'e, mene ruda'uma, onamo Badi'a'a ġigi'a inaraġa hina ibitohanoga veize onai'uma. E'e horoni'uma.'

Iesu iragani'a nufiro

(Mataio 17:1-13, Luka 9:28-36)

² Mada fu'o tu tiba fare enogano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamazadu, zeġe da'o maġa boro itiro. Ebuni zeġe ubumao Iesu iragani'a nufiro. ³ Zuni dabuagani'a 'uranadu, vazavazahiro. Haba nidu'a zamaġano vaze'a mene 'ouge vuzu'e dehene'ohe. ⁴ Ebuni Elia'a Mose* teite zeġe maza fureranadu, Iesu ġoreniro. ⁵ Petero'a Iesu nina'a, 'Ihore vazeġa! Eme 'adama radiu'eta'a'e manōġa tauġi. Nugo taruha uġidu ogoratihi, tiba ġae veize, tiba Mose veize ebu tiba Elia veize.' ⁶ Ani aġu'a, nagini re'uma'e. E'ano'o 'ouge reiro, ze rihau rudaro 'ahine. ⁷ Ebu ġoze'a feuradu, zeġe 'uiro. Ebu ġoze zamaġanono'o ago 'ahoga iġiro, raena'a, 'Adi'e eġe Ubude, eġe zamarone. Goe'a egohano'i! ⁸ Zeġe'a ehamarotene, vaze 'ahoga mene horoniro, rehano Iesu da'o horoniro.

⁹ Ze'a maġanono'o ovairote'ea, Iesu'a ziro, raena'a, "Zae ubumao fur-
erante'e ġauġani'e, vaze mazao ago rae fureno'i, onamo Vaze Ubugani'a
runeono'o bare ġabode iġunogano." ¹⁰ Zeġe'a ani ġoere egoharo. Rehano
zeġe da'o bone ġo'ane vaġiro, raena'a, 'Iesu'a runeono'o bare ġabode
iġuni'uma ra'eta'a'e nagini?' ¹¹ Ebuni zeġe'a Iesu ġadinena'a, 'Nougadu
Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a raena'a, 'Ibite'e Elia'a onai'uma."
ra'ohe?' ¹² Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Elia'e hubehune ibite
onai'uma, ġau nidu'a mae izifoga. Nougadu ibite bone buka zaġoġa
zamaġano'e raena'a, "Vaze Ubuga'e aduga ġehaġa hidi'uma, ebu rae
o'o'ni'uma." reido? ¹³ Rehano eġe'a zi'ohe. Elia ai onaeha, ebu vaze nu'a
ane mazao zeġe ura haġaiġa haġaeha, ibite buka zaġoġa zamaġano tirete'e
teigena'a.'

Iesu'a, vine sau'ani'a ohoze kome'a ragano reirote'e fainiro

(Mataio 17:14-21, Luka 9:37-43a)

¹⁴ Iesu zuni Petero, Iakobo ebu Ioane, zeġe ġazaġa'a ane tahi'a fu'o
tu ġazaġa fare mazao feuri 'ovoiro. Vaze ġuġuvaġani'a, zeġe fu'o tu

gāzaga fare edau gēgezoga horoziro. Ebu Mose goro gōe'a ihoze'ete'e azaḡani'a, Iesu tahi'a tahi'a teite rotetiro. ¹⁵ Ebu vaze gūguvaḡani'a Iesu horonirotene, zaguzaganadu, ane vaze dure onamiro, ebu hidadu matu'oharo. ¹⁶ Iesu'a ane tahi'a ḡadizena'a, 'Zeḡe teite nagini u'ano rotete'ohe?' rae ziro. ¹⁷ Ebu vaze 'ahogani'a gūguva zamaḡanonono' naenaeni'ena'a, 'Thore vazega, e ubudehe gae vaze tutune onaeha, mazaḡa ani'e vine sau'ani'a ragano radu, ḡoeroga mene idaḡa. ¹⁸ Vine sau'ani'a agatini'etene, rahao mae feune'ohe. Hebe'anono'o busure'ohe. Ḡonoga aḡite'ohe, ebu ahi'ani'a taidu'ohe. E gae tahi'a tahi'a mazao, vine sau'a hegone bunoga veize ḡadimana rehano, ze hegone bunihira, rehano mene idaraneha.'

¹⁹ Amaḡe Iesu'a zina'a, 'O! Za Badi'a mazao mene fie'ete'e azaḡa! E za teite nouge da'o radiu ona'uma? E nouge ihoze oname'e'uma? Tahi'a kobe'a tutune aro'i eḡe vaḡe.' reiro. ²⁰ Zeḡe'a ane vaḡe tutune ariro. Vine sau'ani'a Iesu horonirotene, tahi'a kome'a mae ketoketoniro. Rahao higau bauriro, ebu kiure ragaviro, ebu hebe'anono'o busuriro. ²¹ Iesu'a moga ḡadiniro. 'Ahige reiro. 'No'e madaḡano ani ugi 'ahi meiro?' Mogan'i'a nina'a, 'Ani kome'a madaḡano meiro.' ²² Ebu raena'a, 'Iḡaiḡa ire roga zamaḡano za vu zamaḡano, vine sau'ani'a mae feune'ohe, ani ura'e ḡaboneḡa zausaunihi raduni. Ḡa fainoga edeḡa ro'idene, vetuḡafo'i ebu danafo'i!' ²³ Iesu'a niro. '“Ḡa edeḡa ro'idene” rae ihi'ehehe? Badi'a mazao fie'ete'e vazeḡani'e, nagi gaḡa haḡaoga'e edeḡa. ²⁴ Tahi'a kome'a mogani'a ḡarihe ḡihau niro. 'Ahige reiro. 'E Badi'a mazao fie'ohe. Rehano eḡe'a mene idaru'ete'e moneo, danaho'i!'

²⁵ Iesu'a vaze ḡehaḡani'a dure onairote'e horozirotene, vine sau'a ta'irohoro. 'Ḡa, vaze mae uhune'ete'e zu mae babone'ete'e vineḡa sau'a! Eḡe'a ḡa'ohe. Ane mazaono'o buano'i! Ane ragano bare ago ro'i!' ²⁶ Vine sau'ani'a ḡihau ḡaniḡanau'ena'a, tahi'a kome'a mae ketoketonadu, buaro. Ebu tahi'a kome'ani'a rune teige baziro. Vaze ḡehaḡani'a ani horonadu, ze 'ane ani rudaneha reiro. ²⁷ Rehano Iesu'a evo'ano mae ḡihiniro, ebu tahi'a kome'ani'a iḡune edaro.

²⁸ Iesu'a ne 'ahoga diuḡirotene, tahi'aḡani'a sifu sifu ḡadiniro. 'Nouga'ahi emeḡe'a vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?' ²⁹ Iesu'a zina'a, 'Vine sau'a 'ahiguḡa'e kuru hina da'o hegoze buze'ohe. Mene kuraune'e, vine sau'a 'uguḡani'e hegoze buzoga'e mene idaḡa.'

Iesu'a rune hariḡa bare reiro

(Mataio 17:22-23, Luka 9:43b-45)

³⁰ Iesu'a ane tahi'a tahi'a teite e'e haba'a mode iḡunadu, Galilea haba'ano vitau onamiro. Ebu Iesu'e ane'a noumao radiu'ete'e, vaze'a ederoga mene uratiro. ³¹ Mazaḡa ani'e tahi'aḡa ihoze'ena'a, onamiro 'ahine. 'Ahige reiro. 'Eḡe, Vaze Ubugani'e, vaze'a me'uma, ebu uḡuhi'uma. Ebu mada uḡidu zamaḡano bare ḡabode iḡuni'uma.' ³² Rehano ze'e, ani'a ḡoerirota'a'e mene zamariro, ebu ze'a ḡadinoga riharo.

Iniu'e hitaḡano ra'ohe?

(Mataio 18:1-5, Luka 9:46-48)

³³ Ze'a Kaperanauma neḡano feuriro. Zeḡe'a ne diuḡirotene, Iesu'a tahi'aḡa ḡadiziro. 'Za ibio onaate'e zamaḡano, nagini ḡo'ane onaeha?' reiro. ³⁴ Rehano ze'e mene ḡoreniro, ibio onaate'e zamaḡano iniu niḡa boro raena'a, zeḡe'a zeḡe bare ḡo'aziro 'ahine. ³⁵ Ebu Iesu'a ehoradu, ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a

nīga boro reihi reine, ani'a ane bare 'u'uḡano re'uma, ebu tuḡure vazeḡa re'uma. ³⁶ Ebu ani'a ohoze kome'a zamahanadu, zeḡe zamao ohoniro, ebu evo'a hina ohanadu, 'ahige rae ziro. ³⁷ Iniu'a eḡe u'ano tahi'a kome'a 'ahiguḡa mae ḡihinine, ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe. Ebu iniu'a eḡe mae ḡihinine, ani'e eḡe da'o mene mae ḡihihe'ohe, rehano Badi'a, eḡe Mama zuni mae ḡihine'ohe.'

Iniu'a mene rofine, ani eme danafe'ohe
(Luka 9:49-50)

³⁸ Ioane'a Iesu niro. 'Ihore vazeḡa, vaze 'ahogani'a ḡae niḡano vine sau'a sau'a hegoze buzirote'e emeḡe'a horoniro, ebu emeḡe'a ani garariro, ani'e emeḡe teite mene rau'e 'ahine.' ³⁹ Rehano Iesu'a ziro. 'Ani ago gararo'! Mazaḡa eḡe nio gigi'a inaraḡa haḡae'ete'e haḡaiḡa* haḡae'ete'e vazeḡa, e'e haḡaiḡa enogano, eḡe ni mene sausaune ḡoeri'uma. ⁴⁰ Mazaḡa eme mene rofe'ete'e vazeḡani'e, emeḡe danafe'ete'e vazeḡa. ⁴¹ E hubehune zi'ohe. ḡae'a Keriso niḡa mae ḡihine'ete'e u'ano, iniu'a gagone vuḡa ḡanine, ani'e hubehune e'e naeḡa me'uma.'

Haḡai sau'ano tutune ve'one'ete'e
(Mataio 18:6-9, Luka 17:1-2)

⁴² 'Tahi'a kome'a 'ahiguḡa eḡe mazao fie'ete'e zamaḡano, iniu'a haḡai sau'ano tutune ve'onihī reine, ani'e hadi boro bagaḡa 'unuḡano autadu, davarao mae feunine, manōḡa. ⁴³ Ebu evo'o'a mae ve'o'o'idene, vari'e modo'! Evo'o naeḡa o'o'a re'udemo, 'ouge ḡabone hidoga'e manōḡa. Hena evo'o aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa* diuḡoga'e sau'a. ⁴⁵ Ebu odaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, vari'e modo'! Odaḡo naeḡa o'o'a re'udemo, 'ouge ḡabone hidoga'e manōḡa. Hena odaḡo aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa diuḡoga'e sau'a. ⁴⁷ Ebu ubumaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, ḡude modo'! Ubumaḡo tiba re'udemo, 'ouge Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuḡoga'e manōḡa. Hena ubumaḡo aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa diuḡoga'e sau'a. ⁴⁸ E'e haba'ano radiu tuḡutuḡu idiga ḡehaḡani'a, vaze ahi'a au radiu'e'uma, zuni ireḡani'e mene vida'uma.

⁴⁹ Vaze nidu'a'e ire hina dehezi'uma. ⁵⁰ Dama'e manōḡa, rehamo dama'a aberaune, nouge nouge bare inini'uma? Zama'a manorifine, dama zamao to'i, zuni nabudizeta tone radiu tiburano'!

10

Iesu'a roḡae hegone'ete'e ḡoe'a ihoziro
(Mataio 19:1-12, Luka 16:18)

¹ Iesu'a e'e haba'a mode iḡunadu, Iudea haba'a onamiro. Ebu Ioridana vuḡano fariro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a ane vaḡe bare isau onairo. Iesu ani, ane'a iḡaiḡa haḡaidote'e teige, ihoziro. ² Ebu Farisea azaḡa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a inuga hegongoa'e idagahehe?" ³ Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ḡoe'a'e nouge ra'ohe?' ⁴ Zeḡe'a niro. 'Mose'a raena'a, ohoze'a inuga hegongoa veize, fefa teadu, inuga ha'uma, ebu hegoni'uma.' ⁵ Rehano Iesu'a ziro. 'Za'e teḡaze riḡa 'ahine, Mose'a goro ḡoe'a 'adi tiro. ⁶ Rehano ḡadaheḡano, Badi'a'a haba nidu'a haḡairote'e zamaḡano, "Badi'a'a ohoze zu roḡae haḡairo. ⁷ E'ano'o ohoze'a vi'a moga muhizi'uma, ebu ani inuḡeta tibura'uma, ⁸ ebu ani anine aheu rehano tiba re'uma." E'ano'o ze'e mene aheu, rehano tiba. ⁹ E'ebano'o Badi'a'a tibunirota'a'e, vaze'a mene 'a'ani'uma.'

¹⁰ Vesu'u zeḡe'a neo diuḡi' onamirotene, Iesu, tahi'aḡani'a ḡadiniro. Ani'a ihozirote'e moneo ḡadimaro. ¹¹ Ebu Iesu'a ziro. 'Iniu'a inuga hegonadu, roḡae 'ahoga meine, a'e ani'a inuga ḡahine ahete'ete'e haḡaiḡa teite idaḡa. ¹² Ebu roḡae'a i'a modadu, ohoze 'ahoga meine, ani zuni i'a ḡahine ahete'ete'e haḡaiḡa haḡae'ohe.'

*Iesu'a tahi'a kome'a kome'a veize Badi'a uminiro
(Mataio 19:13-15, Luka 18:15-17)*

¹³ Vaze nu'a Iesu vaḡe eneze zamaze onairo, Iesu'a evo'a ranao touga veize. Rehano Iesu tahi'a tahi'a'a roziro. ¹⁴ Iesu'a e'e horonirotene, zamaḡa ḡuḡiniro. Ebu tahi'aḡa ziro. 'Tahi'a kome'a kome'a tuguzo'i, eḡe vaḡe aroga! Ago gararo'i! Mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa'e, tahi'a kome'a kome'a teige Badi'a ḡoere igi'ete'e vazeḡa. ¹⁵ E hubehune zi'ohe. Iniu'a tahi'a kome'a teige, Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ḡihinine, Badi'a'a mene ibitoha'uma.' ¹⁶ Ebu Iesu'a tahi'a kome'a tiba tiba ohane ḡihinadu, manina tiro, ebu evo'a zeḡe ranao teadu, Badi'a uminiro.

Ma'ora vazeḡa

(Mataio 19:16-30, Luka 18:18-30)

¹⁷ Iesu ani'a iḡunadu, ibio onamirotene, ohoze 'ahogani'a dure onairo, ebu Iesu babagano obena hina tugadu, ḡadiniro. 'Thore vazeḡa manoga, e nagini haḡaine, ḡabone tugutuḡu hidi'uma?' ¹⁸ Ebu Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ḡa nougaduni "E manoga" ra'ohe? Vaze manoga'e o'o'a. Rehano Badi'a da'o'e manoga. ¹⁹ Ga'e Mose goro ḡoe'a edeḡa. A'e "Vaze ago mano'i. Inugo ago ḡahine aheto'i. Ago ḡonotano'i. Ago ḡurire ḡoero'i. Ago 'u'uru mo'i. Vi'u mogo gubazo'i.'" ²⁰ Ebu ani'a Iesu niro. 'Thore vazeḡa, e'e kobegano'o onao izidi, Mose goro ḡoe'a e'e nidu'a haḡaido.' ²¹ Iesu'a ubuma 'ue, ane ḡianiro, matu'oharo, ebu 'ahige rae niro. 'Ḡa'e gau 'ahoga ize mene haḡaeha. Onamo'i! Ḡae tohe zuni habaḡo nidu'a hoite modo'i, ebu e'e |imoni|rga'e toheze o'o'a azaḡa zeno'i! 'Ougine, ḡabone manoga me'uma Badi'a mazao. Ebuni eḡe ḡarunio aro'i!' ²² Ani'a e'e ḡoe'a igirotene, vetuḡararo. Ebu zamaḡa are'ena'a, onamiro, mazaḡa ani'e ma'ora* vazeḡa 'ahine.

²³ Iesu'a tahi'aḡa ḡiaze ragavadu, 'ahige rae ziro. 'Ma'ora vazeḡa'e, Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e riḡa bagaḡa.' ²⁴ Ebu zeḡe'a e'e ḡoe'a igirotene, zaguzagaro. Rehano Iesu'a bare ziro. 'Eḡe tahi'a tahi'a, Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e riḡa bagaḡa. ²⁵ Kamero'e niduru ho'oga diuḡoga'e riḡa. Rehano ma'ora vazeḡa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e ufeta riḡa.' ²⁶ Ze e'e igirotene, zamaze nidu'a zaguzagaro, ebu Iesu niro. 'Ahige reiro. "Ougine, iniu'a da'o ḡabone hidi'uma?" ²⁷ Iesu'a ḡiazadu, ziro. 'Vaze ane'a bare ḡabone hidoga'e mene idaḡa, rehano Badi'a'a vaze ḡabozu'uma. Mazaḡa ani'e gau nidu'a haḡaoga idaḡa.' ²⁸ Petero'a Iesu ḡoreniro. 'Ḡiano'i! Eme tohe nidu'a modadu, ḡae ḡaruna hegote'ohe' ²⁹ Iesu'a rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a neḡa, negoḡa, ezeḡa, vi'a, moga, eneḡa ga haba'a, eḡe u'ano zu Badi'a hari manoga u'ano modine, ³⁰ ani izidi madaḡano ḡae sinahu e'e bare me'uma. Neḡa, negoḡa, ezeḡa, vi'a, eneḡa ebu haba'a bare me'uma, rehano aduga zuni hidi'uma. Ebu mada ḡonagani'a onaine, ḡabone tugutuḡu* me'uma. ³¹ Rehano ibite'ete'e azaḡa ḡehaḡa'e vesi'uma, u vese'ete'e azaḡa ḡehaḡa'e ibiti'uma.'

*Iesu'a ḡae uḡiduḡano ane rune hariḡa reiro
(Mataio 20:17-19, Luka 18:31-34)*

³² Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Ierusalema ibiġano oname'egano, Iesu'a ibitiro. E'e ġianirotene, ze'e zaguzagaro. Hegotirote'e azaġa zuni riharo. Ebu Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) bare huze onairo. Ebu nagini'a ane mazao furera'uma, e'e ihoziro. ³³ 'Ahige reiro. "Ġiano'i, eme'e Ierusalema ite'ohe, ebu eġe, Vaze Ubugani'e dibu'o vazega ġihi'aġihi'a zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a obohe ti'uma. Ebu zeġe'a raena'a, 'Ga'e ruda'uma,' re'uma. Ebu Badu'a aġu'a azaġa* 'evoreo ri'ih'i'uma. ³⁴ Zeġe'a ġirihoni'uma, so'abide vahi'uma, masihi'uma, ebu uġuhi'uma. Ebuni mada uġidu zamaġano, bare ġabode iġuni'uma.'

Iakobo ebu Ioane'a Iesu uminiro
(Mataio 20:20-28)

³⁵ Zebedeo ubuga, Iakobo zuni Ioane'a Iesu vaġe onaadu, 'ahige rae niro. 'Ihore vazega, eme gau 'ahoga ġae'a haġaofoga ra'ohe.' ³⁶ Iesu'a ġadize'ena'a, 'Za ura'e, e'a nagini haġao zinihi ra'ohe?' ³⁷ Ze'a raena'a, 'Gae'a zuhi'a me'uma madaġa mo'idene, eme aheu, 'ahoga eda'e moneo, 'ahoga kauri moneo ohof'o'i, eme nife boro reifine.' ³⁸ Rehano Iesu'a zina'a, 'Za'e aġu'a, nagini umide'eta'a'e. Eġe'a gage'ete'e bioġa'e aduga hidi'ete'e bioġa, zae zuni e'e hina gagi'umahehe? Zuni eġe bapatizohi'uma bapatizoġa hina zae zuni bapatizohi'umahehe?' ³⁹ Zeġe'a 'O'e' rae niro. Ebu Iesu'a zina'a, 'Eġe'a gagi'uma bioġa'e, zae zuni e'e hina gagi'uma, zuni eġe bapatizohi'uma bapatizoġa hina, zae zuni bapatizohi'uma. ⁴⁰ Rehano eda'ehe naeo zuni kaurihe naeo ehor'i'uma azaġa'e, eġe 'ane mene re'uma. Rehano e'e haba'a'e, Badi'a'a ohozi'uma reirote'e azaġani'a da'o ehor'i'uma.' ⁴¹ Iesu tahi'a gaubanana (10)'a e'e iġirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maġuniro. ⁴² Ebu Iesu'a huze nu'ozadu ziro. 'Za edega, avo'a haba'a zamaġano, zuhi'a rae zi'ete'e azaġani'a, e'e ne azaġa ibitozini'ohe ebu zeġe ġihi'a azaġani'a ze urate'ete'e idunagano ne azaġa raġano haġae'ohe. ⁴³ Rehano za'e ago 'ouge haġao'i! Zae bo'aġano iniu'e ġihi'a reihi reine, ani'e zae tuġure vazega heuġa rae re'uma. ⁴⁴ Ebu iniu'a niġa boro reihi reine, ani'e, zae nidu'a veize tuġure igi'ete'e vazega re'uma. ⁴⁵ Mazaġa eġe, Vaze Ubugani'a onairota'a'e, mene vaze'a eġe tuġure egoga veize, rehano eġe'a vaze tuġure haġaoga veize, ebuni vaze ġehaġa sau'a u'ano, eġe ġabone hina Badi'a dibu'ohanoga veize.'

Ieriko neġano ubumaġa kuruġa fainiro
(Mataio 20:29-34, Luka 18:35-43)

⁴⁶ Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a Ieriko neġano feuriro. Ebuni Iesu ani, ane tahi'a tahi'a ebu vaze ġuġuvaġa teite Ieriko neġa mode oname'enogano, ubumaġa kuruġa zuni umido vazega, niġa Batimeo'a ibi genaġano ehore rairo. Ani'e Timeo ubuga. ⁴⁷ Ani'a Iesu, Nazareta ne vazega hanite onairote'e iġirotene, huau iġuniro. 'Iesu, Davida Ubuga, eġe vetuġaho'i!' ⁴⁸ Vaze ġehaġani'a rone'ena'a, 'Hezoa!' rae niro. Rehano ani bare ġihau bagaġa huaro. 'Davida Ubuga, eġe vetuġaho'i!' ⁴⁹ Ebu Iesu'a edanadu, 'ahige reiro. 'Hune aro'i.' Ebu ubumaġa kuruġa vazega huniro. 'Ahige rae niro. 'Zamaġo tiba hano'i! Iġuno'i! Ani'a hugade'ohe.' ⁵⁰ Ane'a ogote'ete'e dabuaġa modadu, ġarihe iġuniro, ebu Iesu vaġe onamiro. ⁵¹ Iesu'a ġadiniro. 'Ga ura ġa mazao nagini haġaihi?' Ubumaġa kuruġa vazega'ani'a niro. 'Ihore vazega, e ehamatihi ra'ohe.' ⁵² Ebu Iesu'a niro. 'Onamo'i! Ġae'a Badi'a mazao fie'ete'e'a ġae bare fai'eha.' Ebu ġarihe hune ubumaġa ra'arotene, Iesu ġarunio hegotiro.

11

Iesu Keriso'a Ierusalemā neġa diuġiro

(Mataio 21:1-11, Luka 19:28-40, Ioane 12:12-19)

¹ Iesu'a, ane tahi'a tahi'a teite Ierusalemā neġa hanitiro, ebu ne aheu, niġa Betefage ebu Betania zuni hanitiro. Ebu Olive maġa uhiġano bone, Iesu'a tahi'aġa aheu tuġuziro, ² ebu ziro. 'Zazore mone neġa onamo'i. E'e neġano feurine, vaze'a ize mene ehorirote'e |idoniki|r ubuga batune touga horoni'uma. Fuhi'adu mae onao'i. ³ Vaze'a ġadizena'a, "Za nagini nouge'ohe?" ro'idene, 'ahige rae zo'i. "Zuhi'a Boro'a urate'ohe. Vesu'u bare mae onai'uma."

⁴ Ze onamiro, ebu |idoniki|r ubuga ibiheta genaġano batune touga horoniro. Ani'e ibio edau radiro, ebu zeġe'a fuhi'iro. ⁵ E'ea edau radirote'e azaġani'a ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Za nougadu |idoniki|r ubuga e'e fuhi'e'ohe?' ⁶ Ebu ze'a naenaezina'a, Iesu'a zirote'e ġoe'a zirotene, tuġuze onamiro.

⁷ Ze'a |idoniki|r ubuga Iesu vaġe mae onairo. Ebu zeġe dabua |idoniki|r ġarugano hirau tirotene, Iesu'a e'e rana ehoriro. ⁸ Ebu vaze ġehaġani'a zeġe dabua ibio hirau tiro. Vaze nu'e, ire ezaga rougeita butuono'o vari'e madu, ibi rana tiro. ⁹ Ebu Iesu zamao onamirote'e, zu ġaruna onamirote'e azaġani'a, rae huau'ena'a, 'ahige reiro.

'Hosana!* Badi'a niġa mae ġihino'! Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazeġa matu'ohatihi!' ¹⁰ Emeġe mama Davida'a ibitoharote'e e'e madagani'a onai'uma. Matu'ohatihi! Hosana! Hitanao Badi'a niġa mae ġihino'!

¹¹ Ani'e Ierusalemā neġano feuriro, ebu Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa* zamaġano diuġiro. Ġau nidu'a ġiane ragave haugirotene, ġoravararo 'ahine, tahi'aġa teite Betania neġa bare onamiro.

Iesu'a |ifigi|r ireġa roniro*

(Mataio 21:18-19)

¹² Irarirotene, oherebau Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Betania neġanono'o vinini tare onairo. ¹³ Ebu |ifigi|r ireġa rouġeta haba faġanono'o moneni horonirotene, Iesu'a |ifigi|r ireġa u'a onamiro, huga ġianoga rae. Ani'a uhiġa onairotemo, huga o'o'a. Rouġa da'o horoniro. Mazaġa |ifigi|r'a mene hudau'ete'e madaġa. ¹⁴ Ebu Iesu'a |ifigi|r ireġa niro. 'Vaze'a ġa hugo mene bare a'uma onamo tuġutuġu, mazaġa ġa'e mene bare huda'uma.' Ebu ane tahi'a tahi'a'a Iesu'a reirote'e iġiro.

Iesu'a hoihoi azaġa Badi'a ġahunohau'ete'e Neġaono'o uhiziro

(Mataio 21:12-17, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22)

¹⁵ Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ierusalemā neġa bare itirotene, Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa diuġiro. Iesu ani, Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano, ġahunohanoga veize hoite'ete'e hoihoi azaġa, uhize gururuziro. Iudea |imoni|r hina senise'ete'e azaġa fataġa, zuni tubugo niniġa hoite'ete'e azaġa ehoru ġauġa mae ġihuniro. ¹⁶ Ebu vaze garariro. Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano tohe odohe diuġe oname buanoga mene uratiro. ¹⁷ Ebu ani'a ihoze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Buka zaġoġa zamaġano 'ahige tiro ga? "Eġe ne'e vaze nidu'a kuru neġa re'uma" Rehano zae'a eġe kuru neġa zamaġano ġonore monede haġae'ohe.'

¹⁸ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa, zuni Mose ġoro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a, e'e hariġa iġirotene, Iesu manoga ibiġa vaġiro. Mazaġa vaze nidu'a ani'a ihoze'ete'e egadu, zaguzagarro 'ahine, Iesu

rihoni. ¹⁹ Ĝorava urirotene, Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ierusalem a neĝanono'o bare Betania neĝa onamiro.

|iFigi|r ireĝani'a rorarote'e moneo Iesu'a ihoziro
(Mataio 21:20-22)

²⁰ Oherebau ibio onamirote'eba, |ifigi|r ireĝa horoni. Ane huga mo'aganono'o rorau ovoiro taiga. ²¹ Ebu Petero'a, Iesu'a |ifigi|r ireĝa nirote'e ĝoe'a zamaro. Ebu Iesu niro, raena'a, 'Ihore vazeĝa, ĝiano'i! Gae'a rone sausaunate'e |ifigi|r ireĝa roraneha.' ²² Ebu Iesu'a naenaenziro. 'Badi'a mazao fio'i! ²³ E hubehune zi'ohe. Iniu'a maĝa 'adi nina'a, "Ĝihitadu, davara zamaĝano buano'i" rae re'uma. Ebu zamaĝa mene 'ada'adi'uma. Zuni ane'a rate'e haĝaigā hubehune furera'uma rae zamari'uma. 'Ouge Badi'a mazao fine, hugani'a ane mazao furera'uma. ²⁴ E'ano'o zi'ohe. Nagini nagini kurau'ena'a, umidi'uma. Ebu hubehune e'e hidi'uma rae zamaradu, fi'uma. 'Ouge haĝaine, huga hidi'uma. ²⁵ Za'a edanadu, kuraune, vaze'a zae mazao haĝai sau'a haĝaate'e rae modo'i. 'Ougine, moze adureo radiu'ete'e'a zae haĝai sau'a zuni rae modi'uma.'

Ierusalem a zuhi'aĝa azaĝani'a Iesu gigi'aĝa ĝadiniro
(Mataio 21:23-27, Luka 20:1-8)

²⁷ Ze Ierusalem a neĝano bare feuriro. Iesu'a, Badi'a ĝahunohau'ete'e Neĝa zamaĝano oname'enogano, Badi'a ĝahunohau'ete'e neĝa zuhi'aĝa boro boro, zuni Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝa, ebu vaze boro boro'a, ani vaze onairo. ²⁸ Ebu zeĝe'a ĝadiniro. 'No'e gigi'aĝa hina haĝai e'e haĝae'ohe? Iniu'a e'e gigi'aĝa ĝaniro?'

²⁹ Iesu'a naenaenziro. 'Eĝe'a ĝadimu tiba ĝadizi'uma. Zae'a naenaehine, eĝe'a zi'uma, no'e gigi'aĝa hina haĝai 'ahi haĝae'ohe. ³⁰ Ioane'a zinirote'e bapatozoĝa'e, Badi'aono'o ga vazeono'o? Naenaeho'i.'

³¹ Zeĝe'a zeĝe da'o neneĝaniro. 'Ahige reiro. 'Badi'aono'o reine, ani 'ahige re'uma. "Tena nougadu ani ĝoere mene mae ĝihinido?" ³² U "Vazeono'o reine, ..." ' Vaze ĝehaĝani'a maĝuni'uma rihoni. Mazaĝa vaze nidu'a 'ahige rae zamaro, Ioane'e hubehune peroveta vazeĝa.

³³ E'ano'o Iesu naenaenziro. 'Ahige reiro. 'Eme aĝu'a.' Ebu Iesu'a ziro. 'Eĝe zuni no'e gigi'aĝa hina haĝai 'ahi haĝae'etadi mene ihozi'uma.'

12

|iVaini|r* mebaĝa ĝiane'ete'e azaĝa hariĝa idaidaĝa
(Mataio 21:33-46, Luka 20:9-19)

¹ Iesu'a hari idaidaĝa hina ĝoreziro. 'Vaze 'ahogani'a |ivaini|r mebaĝa ĝoraro, ebu hadi ĝabiriĝa meraro. |iVaini|r maĝa edene gige'ete'e iduĝa hadi rana hu'iro. Ehamu'ete'e taruhaĝa hitanao hadi hina haĝairo. Ebu e'e mebaĝa, meba ĝiane'ete'e azaĝa ziniro, ane veize gauoga veize. Ebu avo'a haba'a onamiro.

² |iVaini|r maĝa hirive'ete'e madaĝa feurirotene, tuĝure vazeĝa meba ĝiane'ete'e azaĝa vaĝe tuĝune onamiro, |ivaini|r maĝa nu mouga veize.

³ Rehano ze'a obone teadu bouniro, ebuni evo'a isoĝa tuĝune baroniro.

⁴ Tuĝure vazeĝa 'ahoga hena bare tuĝuniro. Rehano ze'a vadigano maro, ebu mazagarone runiro. ⁵ Hena 'ahoga tuĝuniro, rehano mau runiro. Vaze ĝehaĝa zuni tuĝuziro, rehano nu bouziro, nu zimi ruziro. ⁶ Ane mazao ize tiba da'o'e'e, ane ubuga zamarone. Ĝonagano, ani tuĝune'ena'a, 'ahige reiro. 'Ani eĝe ubude 'ahine, ĝoe'a eĝoha'uma.' ⁷ Rehano ani'a feurirotene,

meba ġiane'ete'e azaġani'a neneġane'ena'a, 'ahige reiro. 'Tahi'a 'adi'e meba vazega iġu'a me'uma vazega. Aro matihi! Mebaġa'e emeġe'a me'uma.' ⁸ Ebu ze'a obone teadu, mau runiro, ebuni |ivaini|r mebaġa enogano modiro.

⁹ |iVaini|r mebaġa vazega'e nagini nougi'uma? Ani'e onaadu, meba ġiane'ete'e azaġa zimi hauġi'uma. Ebuni |ivaini|r mebaġa vase 'ahoga 'ahoga zini'uma. ¹⁰ Za buka zaġoġa zamaġano, 'ahige tirote'e ġoe'a'e me'odiro ga?

“Ne ogoru'ete'e azaġani'a mene uratadu, mae modirote'e hadiġani'e, gaġa boro hadiġa re'uma. ¹¹ 'Adi'e Zuhi'a Boro'a haġairote'e haġaiġa. Emeġe'a ġiane'etene, manoga tauġi.'"

¹² Iesu teite ġoerirote'e azaġani'a, hari idaidaġa 'ahi'e zeġe veize reirote'e ederirotene, ze ura Iesu obone tihi reiro. Rehano vase ġuġuvaġa rihoziro. E'ano'o Iesu modadu onamiro.

Roma zuhi'aġa ani |itakesi moni|rġa

(Mataio 22:15-22, Luka 20:20-26)

¹³ Judea vase boro boro'a, Farisea azaġa zu Heroda teite rau'ete'e azaġa Iesu mazao tuġuziro, ane ġoere ġonaga egoga raduni. ¹⁴ Ze ani vaġe onairo, ebu 'ahige reiro. 'Ihore vazega, eme edeġa, ġa'e huga da'o ra'ete'e vazega, zuni vase mazao mene rihau'ete'e vazega. Mazaġa ġa vase tohe mene ġiane'ete'e vazega. Rehano ġoere huga hina Badi'a ibi ihofe'ohe. E'ano'o ġadimu'ohe. Roma zuhi'aġa |itakesi moni|rġa haune, idaġa ga mene? Eme |itakesi|r naeġa ha'uma ga mene?"

¹⁵ Rehano Iesu ani edeġa, ze zamaze nufe zamariro. Zeġe ġoere teite mene idaġa. Ebu 'ahige reiro. 'Za nougadu so'ohihi ra'ohe? |iMoni|r hadiġa odohe aro'i, eġe gianifine.' ¹⁶ Ze tiba odohe ariro. Iesu'a madu ġadiziro. 'Iniu vine ebu iniu ni 'ahi'e'e?' Zeġe'a naenaeniro. 'Roma zuhi'aġa ni ebu viga.'

¹⁷ Iesu'a ziro. 'Roma zuhi'aġa* |imoni|r'e Roma zuhi'aġa ane hano'i, ebu Badi'a |imoni|r'e Badi'a ane hano'i!' Ebu zeġe huga ani ġoereono'o zaguzarog.

Runeono'o bare iġuni'uma ġoe'a

(Mataio 22:23-33, Luka 20:27-40)

¹⁸ Sadukea azaġa* Iesu vaġe onairo. Ze'e 'ahige zamariro. Rune azaġani'e mada ġonagano mene iġuni'uma. Zeġe'a Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. ¹⁹ 'Ihore vazega, Mose'a emeġe veize 'ahige tiro. "Vaze 'ahoga negoġa rudaune, rehano ane inuga ubuga o'o'a reine, ane negoġani'a bare me'uma, ebu negoġa veize ubuga fureni'uma" ²⁰ Negoġa nidu'a fu'o tu aheu fare (7) radiudo. Negoġa ibi'a'e hahuriro, ebu rudaro, rehano ubuga o'o'a. ²¹ Negoġa aheuġani'a ġozobaġa teite hahuriro. Rehano rudaro, ebu ubuga o'o'a. Ebu negoġa uġiduġa zuni hahuriro, rehano haġai idaġani'a fureraro. ²² Ebu negoġa nidu'a fu'o tu aheu fare'a tiba tiba ġozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauġadu, ubudeze o'o'a. Hena vesu'u ġozoba zuni rudaro. ²³ Runeono'o bare iġuni'uma madagano, ani'e iniu inuga re'uma? Mazaġa ohoze fu'o tu aheu fare teite hahuriro 'ahine.'

²⁴ Iesu'a 'ahige rae ziro. 'Za hube ve'ore'ohe. Buka zaġoġa huga mene ma'ohe, zuni Badi'a ġiġi'a aġu'a. ²⁵ Runeono'o bare iġuni'uma madagano, ze'e mene hahuri'uma, rehano ze'e adureo radiu'ete'e aneruġa heuġa. ²⁶ Za'e runeono'o iġuni'uma ga mene, ġadimu'ehehe? Mose buka zamaġano butu hariga'e'e. Za e'e hariga me'odiro ga, Badi'a'a Mose nouge nouge nirote'e? A'e 'ahige reiro. "E'e Aberahamo* Badi'a, zu Isako* Badi'a,

ebu Iakobo* Badi'a." ²⁷ Ani'e mene rune azağa Badi'a, rehamo ġabone azağa Badi'a. Ze ahirize'e rudaro, rehano vineze ize ġaboga. Za'e ve'oğa boro багаға.'

Goro ġoe'a ġihi'a

(Mataio 22:34-40, Luka 10:25-28)

²⁸ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazega 'ahogani'a onairo, ebu zeġe'a ġo'anirote'e igiro. Iesu'a faifairu naenaenzirote'e igirotene, Iesu ġadiniro. 'Goro ġoe'a nidu'a zamaġano no'e goro ġoe'a'e ġihi'a?' ²⁹ Iesu'a naenaeni, raena'a, 'Goro ġoe'a ġihi'a hune'e 'ahi'e'e. "Isaraela* azağa, ego'! Zuhi'a Boro, emeġe Badi'a'e ane da'o Zuhi'a tibuhuga. ³⁰ Ebu zamaġo nidu'a hina, ġaboneġo nidu'a hina, zamaroġo nidu'a hina, inaraġo nidu'a hina Zuhi'a Boro, ġae Badi'a zamaro'i!" ³¹ Goro ġoe'a 'ahoga, e'e hegotoga'e 'ahi'e'e. "Ġae'a ġae bare zamare'ete'e teiġe, nabugo zuni zamaro'i!" Goro ġoe'a aheu 'adi'e ġoere boro. Goro ġoe'a 'ahoga 'ahogani'a ġoere aheu 'adi mene vitinoga.'

³² Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazegani'a naenaeni, raena'a, 'Manoġa taġi! Ihore vazega, ġa'e hube hugano ġoere'oh. Badi'a'e tiba. 'Ahoga'e o'o'a. ³³ Ebu zamaġa nidu'a hina, edeġa nidu'a hina, inaraġa nidu'a hina, Badi'a zamare'ete'e, zuni vase'a ane bare zamare'ete'e teiġe, nabuga zuni zamare'ete'e, e'e haġaiġa'e boro багаға. Ġau nunu Badi'a hau'ete'e haġaiġa zaġoġa'e, e'e haġaiġani'a vitinoga.' ³⁴ Ebu ani'a doġo'ani naenaenirote'e, Iesu'a igirotene, 'ahige rae niro. 'Ġa nariga Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega ra'oh.' E'e enogano vase nidu'a ani ġadinoga riharo.

Keriso'e Davida ubuga zu Davida Zuhi'a

(Mataio 22:41-46, Luka 20:41-44)

³⁵ Ebu Iesu Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano ihozirote'ea, 'ahige rei. 'Nouga'ahi Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'e 'ahige ra'oh, Keriso'e Davida ubuga? ³⁶ Mazaġa Davida ani, Vine Zaġoġani'a edeġa hanadu, 'ahige rei.

"Badi'a'a eġe Zuhi'a, Keriso 'ahige rae niro.

Eġe eda'e moneo ehoroi, onamo ġae teite utite'ete'e azaġa odaġo 'u'ugano edeze ġahizi'uma."

³⁷ Davida 'ane'a, e'e vazega hune'ena'a, Zuhi'a rei. 'Ougine, ani'e nouge nouge Davida ubuga?' Ebu vase ġuġuvaġa matu'uzeta Iesu ġoere igiro.

Iesu'a Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa haġai u'ano haramo ziniro.

(Mataio 23:1-36, Luka 20:45-47)

³⁸ Iesu'a ihozirote'e zamaġano, 'ahige rei. 'Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ġiazo'i! Ze niguzoġa raduni, dabua faġa haġaadu, oname onae'oh, ebu vase vase'a ne hunio hidine, zuhi'a raduni, gubaze ġorezihi ra'oh.

³⁹ Iuda kuru neġa zamaġano, vase boro boro'a ehore'ete'e haba'ano ehorih ra'oh, ebu tiburu ogau'ete'e haba'ano zuni, ehoru haba'a manoġano da'o ehorih ra'oh. ⁴⁰ Ebu ġozoba so'onadu, toheġa nidu'a meine'oh, zuni kuru faġa ġurire kurau'oh. E'ano'o zeġe haġai sau'a, e'e naeġa'e boro багаға me'uma.'

Ġozoba'a Badi'a ġahunanirote'e | imoni|rġa

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Iesu ani, Badi'a ġahunani'ete'e | imoni|r mauġaġa uhiġano ehoriro. Vaze ġehaġani'a mauġa zamaġano | imoni|r ufirote'e ġiane radiro. Ma'ora

azağa ġehaġani'a |imoni|r boro ufiro. ⁴² U toheġa o'o'a ġozobaġani'a onaadu, |imoni|r komeġa aheu ufiro. A'e toea aheu heuġa. ⁴³ Ebu Iesu'a tahi'aġa huze nu'oziro, ebu 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Toheġa o'o'a ġozobaġani'a ofata'a'e, vaze 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaġa. Gozoba'e boro bagaġa ofeha. ⁴⁴ Mazaġa ma'ora azaġani'a ofata'a'e, zeġe |imoni|r ġehaġaono'o tahiġa da'o ofeha. Rehano ġozoba 'adi'e ane maza'o radiu'ete'e moniġa nidu'a ofeha. Ani'a ogomuġa hoite a'uma moniġa nidu'a ufi hauġeha.'

13

Kuru Neġa Fahe Hauġi'uma rae Reiro

(Mataio 24:1-2, Luka 21:5-6)

¹ Iesu ani Badi'a ġahunohau'ete'e Neġanono'o buarotene, ane mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahogani'a 'ahige rae niro. 'Ihore vazeġa, ġiano'! Hadi iraġa zuni ne iraġa 'adi nugo ġiano'! Manohuga tauġi!
² Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne boro 'adi horone'ehehe? Hadi 'ahoga hadi 'ahoga ani ranao mene radi'uma madaġa onai'uma. Agire azaġa nidu'a fahe ruruni'uma.'

Mada ġonagano ibiti'uma haġaiġa

(Mataio 24:3-14, Luka 21:7-19)

³ Iesu ani Olive maġano, a'e Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa naenaegano ehorirotene, Petero, Iakobo, Ioane ebu Aniderea zeġe'a sifu ġadiniro.
⁴ 'Efo'! A'e no'e madaġano? E'e haġaiġa nidu'a furer'a'uma madaġano, nagi haġai nu badeġani'a ibite furer'a'uma?'
⁵ Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za Ġiano'! Hena vaze'a tutuze so'ozu'uma. ⁶ Vaze ġehaġani'a eġe ni radu onai'uma, ebu 'ahige re'uma. "E'e Keriso" Ebu vaze ġehaġa tutuze so'ozu'uma. ⁷ Uti hariġa, haba hani'a, ga haba faġanono'o ego'idene, ago rihaño'! 'Adi'e furer'a'uma ġauġa, rehano mada ġonaga'e ize, izema.
⁸ Mazaġa avo'a neġani'a, avo'a neġa teite utiti'uma. |iGavamani|r 'ahogani'a, |igavamani|r 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaġano haba'a hagari'uma. Zaga zuni hia'uma. Rehano a'e ġadaheġano aduga hidi'ete'e da'o. Aduga nu ize mene fureraneha.

⁹ Zae'a bare dugute to'i! Mazaġani'e kanisoro azaġa zamao ohoze ti'uma. Ebuñi Iuda kuru neġa zamaġano bouzi'uma. Eġe u'ano, |igavamani|r vazeġa zu zuhi'a, zeġe zamao eda'uma. Ebu zeġe ubumao eġe hari manoga rae fureni'uma. ¹⁰ Mada ġonaga ize, izema mougano, Badi'a hari manoga'e, haba nidu'a zamaġano haramo zini'uma. ¹¹ Ebu no'e madaġano oboze teadu, kotao ohozo'idene, nagini ġoe'a re'uma rae, ago zamare borofu'i! Madaġani'a feuro'idene, zae'a ġoeri'uma ġoe'a zini'uma. Za'e e'e da'o rae fureno'! Mazaġa zae'a ġoeri'uma ġoe'a'e, zae'a mene ġoere'ohe. Rehano Vine Zaġoġani'a ġoere'ohe. ¹² Negoġani'a negoġa revohanadu, ma'uma. Ebu moġani'a ubuga revohanadu, ma'uma. Ebu ubudeze'a vi'a moga maġano zini'uma, ebu runeo tuġuzi'uma. ¹³ Vaze vaze nidu'a eġe ni u'ano, za he'ehe'ezi'uma. Rehano edau gigaru onamo meite'e vazeġa'e ġabone hidi'uma.

Sausauze'ete'e riho ġauġa eda'uma madaġa

(Mataio 24:15-28, Luka 21:20-24)

¹⁴ Rehano sausauze'ete'e riho ġauġa ani, ane'a mene eda'uma haba'ano eda'uma. E'e horono'idene, Me'ode'ete'e vazeġa edero'! Iudea haba'ano

radiu'ete'e azağa haba mağa u'a ferau onamo'i! ¹⁵ Ne touğariğano ahi'a ohone'ete'e vazeğani'e bare ovoadu, ne mene diuği'uma, ane tohe mouga veize. Rehano fera'uma. ¹⁶ Mebao gau'e'ete'e vazeğani'e, ane dabua mouga veize mene bari'uma. Rehano fera'uma. ¹⁷ E'e madağano, ahi'eta roğaega zuni, nune hina ene gurağa gubuze'ete'e roğaega, ze'e vetuğağa. Feranoga mene idağa. ¹⁸ Iruğu madağano, e'e madağani'a mene fureranoga veize kurano'i! ¹⁹ Mazağa e'e madağano vaze nidu'a aduga hidi'uma. Badi'a ani'a gadaheğano gau nidu'a hağairote'eano'o onao izidi, 'ahiguğa hağaiğa mene fureraro. Vehu'u zuni 'ahiguğa mene bare furera'uma. ²⁰ Zuhi'a Boro ani'a, e'e madağa mene futufine, vaze tiba zuni mene ğabode radi'uma. Rehamo ane'a mae tirote'e azağa* u'ano, e'e madağa futufi'uma reiro.

²¹ Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ğoe'a ago mae ğihino'i. ²² Mazağa ğuriro Kerisoğa zuni ğuriro peroveta azağa furera'uma. Ebu Badi'a'a rae tirote'e azağa tutuze so'ozihı radu hağai nu badeğa boro bagağa zu zaguzaga'uma hağaiğa hağai'uma. ²³ E'ano'o zae'a bare dugute to'i! Hağai nidu'a, ane'a ize, izema fureranogano, zae veize rae furene'ohe.'

Vaze Ubugani'a ovai'uma

(Mataio 24:29-31, Luka 21:25-28)

²⁴ Ebu aduga hidi'uma madağa hauğine, e'e madağano mada'e uz-abora'uma. Bato'e mene agara'uma. ²⁵ Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma. Ebu adure ğiane'ete'e ğiği'ağani'e hagahagari'uma. ²⁶ Ebu e'e madağano eğe, Vaze Ubugani'a ğoze zamağano ovai'uma. Ġiği'a inarağa boro zuni agağa manoga madu ovai'uma. Ebu vaze vaze'a e'e horoni'uma. ²⁷ Ebu hena eğe'a tuğure viga tuğuzi'uma. Ebu haba nidu'anono'o, Badi'a'a rae tirote'e azağa nu'ozı'uma. Haba ğonaganono'o haba ğonaga azağa nu'ozı'uma.

Madağa hanite'ete'e edero'i!

(Mataio 24:32-35, Luka 21:29-33)

²⁸ Fiği ireğa mazao nagini'a fureru'ete'e ğianadu, edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouğani'a udufa'oga horonetene irugu madağa haniteha rae edere'ohe. ²⁹ E'e teige 'ahiguğani'a fureru'ete'e horonine'e, eğe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare ovaite'e edero'i. ³⁰ Hubehune zi'ohe. Izidi radiu'ete'e azağa mene hauği'uma, onamo 'ahiguğaguğa nidu'a furera'uma. ³¹ Adure zu raha'e hauği'uma. U eğe ğoere'e radiu tuğutuğu.

Guhiu rado'i!

(Mataio 24:36-44)

³² Rehano nani'a 'ahiguğani'a furera'uma, emeğe nidu'a ağu'a. Adureo radiu'ete'e aneruğa zuni ağu'a. Badi'a Ubuga zuni ağu'a. U eğe Mama da'o edeğa. ³³ Zae'a dugute to'i! Ġiane rado'i! Mazağa za ağu'a, e'e madağa nani'a onai'uma. ³⁴ A'e, vaze'a ane ne modadu, oname'ete'e heuğa. Ani'a iğune'ete'e madağano, ane tuğure azağa mazao, gau tiba tiba zini'uma. Ebu ibiheta ğiane'ete'e vazeğa nina'a, "Ehamu rado'i!" re'uma. ³⁵ E'ano'o fairu ğiano'i! Mazağa za ağu'a ne zuhi'ağa nani'a bare onai'uma. Ġorava ohe'ano ga, ohere nemanema ga, irara moneo ga, ohereda'o, za ağu'a. ³⁶ Ani'e, za ağu'a madağano, bare onai'uma. Ebu zae'a baze'enogano hanizine, nouği'uma? ³⁷ Eğe'a zae zi'ete'e ğoe'a'e, vaze nidu'a zuni zi'ohe: Ġiane rado'i!

14

Iesu ma'uma ibiḡa vaḡiro

(Mataio 26:1-5, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)

¹ 'Ahi madaḡa'e, Pasika muḡa* zuni |iisiti|r o'o'a |iberedi|rḡa au'ete'e muḡa madaḡa*, mada aheu izema mougano. Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro, zuni Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa, ze 'u'uru monede, Iesu obone teadu, manoga ibiḡa vaḡiro. ² Mazaḡa ze raena'a, 'Pasika muḡa madaḡano mene haḡai'uma. Hena vaze ḡuḡuvaḡani'a utitofi'uma.'

Roḡae 'ahogani'a dehoru Iesu rana beu'iro

(Mataio 26:6-13, Ioane 12:1-8)

³ Iesu ani'e Betania neḡano, Simona, ibite lefera'a meirote'e vazega ne zamaḡano radiro. Ze ehore ogau'enogano, roḡae 'ahogani'a botoroḡeta duḡiro. Botoro hadi niḡa Alabasita*, zamaḡano'e dehoru, niḡa Narudo, naeḡa'e'e boro, e'e varadadu, Iesu vadini rana ovoe beu'iro. ⁴ Rehano vaze nu de'ea bone maḡunadu, ḡadititina'a, 'Nagini u'anono'o dehoru manoga mode taḡe'ohe? ⁵ A'e hoitifone, kina sinahu uḡidu (300) vitinifo. E'e |imoni|rḡa'e toheḡa o'o'a azaḡa zinifo.' 'Ouge rae roniro.

⁶ Rehano Iesu'a raena'a, 'Ago gararo'! Nougaduni ani aduga hau'ohe? Ani'e haḡai manoga eḡe mazao haḡaeha. ⁷ Mazaḡa tohe o'o'a azaḡani'e, zae teite iḡaiḡa radiu'ohe. Vesu'u za faizine, idaḡa. U e'e zae teite iḡaiḡa mene radi'uma. ⁸ Ani'e ane edeḡa haḡaiḡa haḡaeha. E ize mene guroḡano, ani'e, dehoru eḡe ahirio ibite be'uneha, vesu'u eḡe ahiri guroḡa veize. ⁹ E hubehune zi'ohe. Haba nidu'a zamaḡano no'e haba'ano Badi'a hari manoga haramine, ani'a haḡaate'e haḡaiḡa hariḡa re'uma, ane zamaroga veize.

Iuda Isakariota'a Iesu revoharo

(Mataio 26:14-16, Luka 22:3-6)

¹⁰ Iuda Isakariota, Iesu mazaono'o edeḡa ma'ete'e vazega 'ahoga, Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro vaḡe onamiro, Iesu revohanoga veize. ¹¹ Ze e'e ḡoe'a igirotene, matu'e rudaro. Ebu '|iMoni|r ḡani'uma' rae niro. Iuda ani, Iesu revoha'uma madaḡa manoga vaḡiro.

Pasika muḡa haḡae tiro

(Mataio 26:17-19, Luka 22:7-13)

¹² |iisiti|r o'o'a |iberedi|rḡa au'ete'e muḡa madaḡa ibi'ano, a'e Pasika zamarifine, dibu'o mamoeḡa ubuga mau'ete'e madaḡa, Iesu tahi'a tahi'a'a, Iesu ḡadiniro. 'No'e onamadu, ḡae veize Pasika ogomuḡa haḡae ti'uma?'

¹³ Ane tahi'a aheu tuḡuze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Ierusalemene neḡa ito'! Ohoze 'ahogani'a vu ḡogoreḡa ḡudu'oga horoni'uma. Ebu ani ḡaruna hegoto'! ¹⁴ Ane'a diuḡi'uma neḡano, e'e neḡa vazega ḡoreno'i. 'Ihore vazega 'ahige ra'ohe. Eḡe'a, eḡe tahi'a tahi'a teite, Pasika muḡa a'uma neḡa zamaḡa'e, nou'e'e?' ¹⁵ Ani'a hitanao ne boro zamaḡa 'ahoga ihozi'uma. Ane'a eḡe Pasika muḡa veize, ne zamaḡa ruhine teate'e horoni'uma. De'ea haḡae to'i.' ¹⁶ Ani anine iḡunadu, ne boro itiro. Ebu Iesu'a zirote'e horoniro. Ze Pasika muḡa ruhine tiro.

Iuda'a Iesu revoha'uma hariḡa ibite ziro

(Mataio 26:20-25, Luka 22:22-23, Ioane 13:21-30)

¹⁷ Goravararotene, Iesu ani, ane tahi'a tahi'a gaubanana aheu fare teite onairo. ¹⁸ Ze ehore ogarote'e zamaḡano, Iesu'a 'ahige rae ziro. 'E

hubehune zi'ohe. Za 'ahogani'a revoni'uma. Ani, eġe teite idaġa ogau'ete'e vazegā. ¹⁹ Ze zamaze adudaro, ebu ane ane'a, 'E mene hehe?' rae niro.

²⁰ Iesu'a naenaenzi'ena'a, 'A'e zae 'ahoga, gaubanana aheu fare zamaġano, |iberedi|r eġe teite idaġa siuvao 'u'une au'ete'e vazegā. ²¹ Eġe, Vaze Ubugani'e, buka zaġoġa zamaġano tirote'e idaġano onami'uma. Rehano, eġe, Vaze Ubuga revoni'uma vazegā'e, fase vetuġaġa! Ani'e mene furerafone, manoġa.'

Zuhi'a ane mui ġonaga au tiburaro

(Mataio 26:26-30, Luka 22:14-20)

²² Ze ogarote'e zamaġano, Iesu'a |iberedi|r madu, Badi'a uminiro. Ebu |iberedi|r vahegaduni, ġahugiro. Ebu raena'a, 'Madu, ano'i. 'Adi eġe ahiri.'

²³ Hena |ivaini|r vuġa bioġa 'ahoga meiro. Badi'a mazao matu'ohanadu, ziniro. Ebu ze bio tibanono'o tahi tahe ġaġiro. ²⁴ Ebu Iesu'a ziro. "Adi eġe ru. Vaze ġehaġa u'ano be'ute'ohe. Eġe ru hina Goro Iziga ti'ohe. ²⁵ E hubehune zi'ohe. E |ivaini|r vuġa mene bare ġaġi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'anobu'u iziga ġaġi'uma.'

²⁶ Ebu ze badahadu, Olive maġa buau onamiro.

Iesu'a Petero niro. 'Ġ'a eġe o'ohi'uma'

(Mataio 26:31-35, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)

²⁷ Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, 'ahige reiro. 'Zae nidu'a muhihe fera'uma. Mazaġa buka zaġoġa zamaġano 'ahige tiro.

"Badi'a'a mamoe ġiane'ete'e vazegā mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ġouri'uma."

²⁸ Rehano e rudanadu, runeono'o bare ġabode iġuni'uma. E'e enogano, e ibite Galilea ona'uma, ebu zae teite hidi'uma.'

²⁹ Petero'a raena'a, 'Vaze nidu'a muhi'e fera'uma, rehano e'e mene fera'uma.' ³⁰ Iesu'a Petero niro. 'E hubehune ġa'ohe. Izidi ohere kokoroku'a ġae aheu ize, izema uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma.'

³¹ Rehano Petero ani ġoere ġiharo. 'Nagini'a eġe mazao fureraune, e ġae teite ruda'uma madaġano zuni, e'e ġa mene rae o'o'i'uma.' Ani tahi'a nidu'a 'ouge reiro.

Iesu Getesemane haba'ano kuraro

(Mataio 26:36-46, Luka 22:39-46)

³² Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Getesemane haba'a onairo. Ebu Iesu'a tahi'aġa zina'a, 'ahige reiro. 'E kurau'e bobo, 'aha geno ehore rado'i!' ³³ Ebu Petero, Iakobo ebu Ioane, zeġe uġidu zamaze onamiro. Onamirotene, Iesu ani zamaġa ufeta riharo, zuni zamaġa adudaro. ³⁴ Ebu 'ahige rae ziro. 'E'e zamahe are rudau'ohe. 'Adao radadu, zae'a zae bare duguzo'i!'

³⁵ Hena tahiġa mo bade onamiro. Ebu rahau ġuġuradu, kuraro, raena'a, 'Idaġa ro'idene, mada aduga 'adi mae vaġino'i!' ³⁶ Ebu 'ahige reiro. 'Eġe Mama, ġa gau nidu'a haġaoga edeġa. Eġe mazaono'o bio 'adi, gau aduga 'adi mae vaġino'i! Rehano mene eġe ura. A'e ġae ura da'o haġao'i!'

³⁷ Hena baradu, ane tahi'a uġidu baze'enogano, horoziro. Ebu Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Simona, ġa baze'ehehe? Mada tiba (1 hour) zu dugu'ogani mene idaranahahe? ³⁸ Dugute to'i ebu kurano'i, so'oso'o ġoe'a mene egaduni, haġai sau'a mene haġaifine! Zamaze'e hubehune urate'e rehano, ahirize'e zorere'ohe.'

³⁹ Ebu ani bare onamaduni, ibite kurarote'e teige kuraro. ⁴⁰ Hena ani'a bare onaadu, zege ugidu baze'enogano horoziro. Mazağa ubumaze'a ufeta anoziro. Ze'e agü'a nounge nounge Iesu naenaeni'uma.

⁴¹ Iesu'a bare onamadu, kuranadu, gae ugidugano bare onairo. Ebu 'ahige rae ziro. 'Za ize baze'ehehe, ebu ahirize ohone'ehehe? E'e da'o. Madağa 'ai onaeha. Ġiano'i! Ege, Vaze Ubugani'e, vaze sau'a sau'ani'a me'uma. ⁴² Iğuno'i! Eme haoze onamihi! Ġiano'i! Revoni'ete'e vazeğa 'ai onaeha.'

Iesu obone tiro

(Mataio 26:47-56, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)

⁴³ Iesu ani ize goere'ete'e zamağano, Iuda, gaubanana aheu fare (12) vazeğa 'ahogani'a onairo. Vaze ġehağa zuni kari ebu somori boro madu, ane teite onairo. Ze'e Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa boro boro zuni, Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa ebu, vaze boro boro'a, tuguziro.

⁴⁴ Reva vazeğani'a, ane'a hağai'uma gauga ibite ihoziro, raena'a, 'Ege'a hidadu, fura'inite'e vazeğani'e, ei'e'e. Obone to'i, ebu faine zamahu onamo'i.'

⁴⁵ Iuda'a feurirotene, Iesu vağe onamiro. Ebu 'Ihore vazeğa boro!' rae nina'a, fura'iniro. ⁴⁶ Ebu ze'a Iesu evo'ano obone tiro. ⁴⁷ Ane teite edau radirote'e vazeğa 'ahogani'a, kariğa ahasa bunadu, Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa ġihi'a tugure vazeğa agatinirotene, teğağa vari'e buniro. ⁴⁸ Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za'e, gonore vazeğa obone ti'ete'e teige, kari ebu somori boro madu, ege obohe touga veize onahehe? ⁴⁹ Mada nidu'a e'e zae teite Badi'a ġahunohau'ete'e Neğa zamağano ihozido. E'e zamağano za'e mene obohe tido. Rehano 'adi'e buka zağoğa zamağano tirote'e furera'uma hağağa.'

⁵⁰ Ebu tahi'ağa nidu'a ani muhine feraro.

⁵¹ Ohoze tahi'ağa 'ahogani'e, Iesu ġarunao hegotiro. Ani'e ahi'a isoğa, rehano dabua afa'a vidaro. Iesu obone tirote'e azağani'a, ane zuni obone tihi reirotene, ⁵² dabuağa da'o meiro. Ane huga'e firina feraro.

Iudea zuhi'ağa nidu'a nu'orarote'e nemağano Iesu'a edaro

(Mataio 26:57-68, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)

⁵³ Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa ġihi'a* u'a, Iesu zamahu onamiro. Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa boro boro, zuni vaze boro boro, ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa nidu'a nu'oraro. ⁵⁴ Petero ani'e, Iesu hegohegote onamiro. Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa ġihi'a ġabiri zamağano diğiro. Ani, ne e'ea gaue'ete'e azağa teite ehoradu, ireo idiro.

⁵⁵ Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa boro boro, zuni Iudea kanisoro azağa* nidu'a, Iesu matite'e veize, nounge nounge kotai'uma goe'a vağiro, rehano mene horoniro. ⁵⁶ Mazağa vaze ġehağani'a Iesu ġuriro hariğa rae fureniro 'ahine, goereze mene tiba.

⁵⁷ Ebu vaze nu'e iğunadu, Iesu ġuriro hariğa 'ahige rae fureniro. ⁵⁸ 'Eme'e ani'a 'ahige reirote'e igiro. "E'e Kuru Neğa Zağoğa* 'adi, vaze'a hağairote'e gauga fahadu, mada ugidu zamağano, Badi'a ne 'ahoga, vaze'a mene hağai'uma gauga, ohoni'uma." ⁵⁹ Rehano e'e hariğa zuni mene idararo.

⁶⁰ Badi'a ġahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa ġihi'a'a, zege zamao iğunadu, Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa mene naenaezi'ehehe? Vaze vaze 'aha'a goere aduga gae rana ti'eta'a'e, ġa nounge re'uma?'

⁶¹ Rehano Iesu ani'e sifu radiro, mene naenaeniro. Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a bare ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa Keriso, emeġe'a mae ġihine'ete'e vazegā ubuga hehe?' ⁶² Iesu'a naenaeni'ena'a, 'ahige reiro. 'O'e, e'e Keriso. 'Za'e eġe, Vaze Ubugani'a, Badi'a ġigi'eta eda'e moneo, ehorite'ea horohi'uma.' Ebu adure ġoze zamaġano ovaite'ea horohi'uma.'

⁶³ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a dabuaġa obonadu, zigiro.* Ebu 'ahige reiro. 'Ei'e'e. Ani matite'e veize mazaġa mene vaġi'uma. ⁶⁴ Badi'a ni sausaune'ete'e ġoe'a za egeha. 'Za nouge zamare'ohe?' Zeġe nidu'a ani maune, manogā rae reiro.

⁶⁵ Ebu vaze nu'e so'abide vaniro. Ebu hena ubumaġa aute 'uadu, bouniro. Ebu 'ahige reiro. 'Ġa'e peroveta vazegā! Ro'! Iniu'a bou'eha?' Ebu tuġure vazegā nu'a hena fa'oniro.

Petero'a Iesu o'oniro

(Mataio 26:69-75, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)

⁶⁶ Petero ani'a ne 'u'uġano radirotene, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a veize gaue'ete'e roġae tahi'aġa 'ahogani'a onairo. ⁶⁷ Ani Petero'a ireo idirote'e horonirotene, ane ġiane runiro. Ebu 'ahige rae niro. 'Ġae zuni Iesu, Nazareta ne vazegā teite radiudo.' ⁶⁸ Rehano Petero ani e'e ġoe'a o'oniro, raena'a, 'Ġae'a naġini ra'eta'a'e, e'e aġu'a. E mene zamare'ohe.' Ebu buau'ete'e ġabirigā ibihetaġa u'a onamiro. Ebu kokoroku'a ugaro.

⁶⁹ Roġae tahi'aġa ani horonadu, ani uhiġano edarote'e azaġa bare zina'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'adi'e Iesu mazaono'o edeġa ma'ete'e vazegā 'ahoga.' ⁷⁰ Rehano Petero'a bare rae o'oniro.

Vesu'u ani uhiġano edarote'e azaġa, bare Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Hubehune ġa'e ane vaze 'ahoga. 'Mazaġa ġae zuni Galilea vazegā.'

⁷¹ Rehano Petero ani, ġoere huga ġoe'a hina rae fureniro. Ebu hubehune raena'a, 'ahige reiro. 'Ġa'a ra'ete'e ohozeġa a'a'e, e aġu'a.'

⁷² Ebu hena kokoroku'a bare ugaro. Ebu Petero'e Iesu'a 'ahige nirote'e ġoe'a zamariro. 'Kokoroku'a ġae aheu izema uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma.' E'e zamarirotene, ani niau rudaro.

15

Pirato'a Iesu ġadiniro

(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Luka 23:1-5)

¹ Oheredao uzeuze, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a, vaze boro boro, ebu Mose ġoro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, kanisoro azaġa nidu'a teite ġo'aniro. Ebu Iesu utadu, tutune onamiro. Roma gavana*, Iudea haba'a ġiane'ete'e vazegā, niġa Pirato, ani evora ri'iniro. ² Pirato'a ġadiniro. 'Ġa'e Iuda azaġa zuhi'aġahehe?' Iesu'a naenaenina'a, 'Ġae'a e'e ra'ete'e.' ³ Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a ġoere aduga aduga ġehaġa ani rana ġoeriro. ⁴ Pirato'a hena bare ġadiniro. 'Ġa mene naenaezi'ehehe? Ġiano'i, ġoere aduga aduga ġehaġa ġae rana ġoere'ete'e!' ⁵ Rehano Iesu ani mene bare ġoeriro. E'ebone Pirato ani doudiro.

* **14:63** 'Adi'e Badi'a niġa sausaune'ete'e ġoe'a u'ano, Iuda azaġa haġae furenidote'e haġaigā.

Pirato'a Iesu satauronoga veize tuḡuniro

(Mataio 27:15-26, Luka 23:13-25, Ioane 18:39—19:16)

⁶ Pasika muiga madaḡano igaiga, Iudea azaḡani'a umidirote'e idunaḡano, ḡutaudote'e vazega 'ahoga tuḡune bunido. ⁷ E'e madaḡano ḡu'a neḡano ḡutarote'e azaḡa teite vase 'ahoga niḡa Barabasi'a radiudo. Ani'e utitirote'e zamaḡano vase 'ahoga marote'e vazega. ⁸ Vaze ḡuḡuvaḡani'a Pirato vaḡe onairote'ea, uminiro, ane'a igaiga haḡaidote'e haḡaiga haḡaoga. ⁹ Pirato'a ḡadiziro, raena'a, 'Za'e zae veize Iuda azaḡa zuhi'aḡa 'omo tuḡune bunoga urate'ehehe?' ¹⁰ Mazaḡa Pirato ani edega, Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro'a ane evora Iesu ri'inirota'a'e, zeḡe'a ahiahiniro 'ahine. ¹¹ Rehano Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro'a Barabasi tuḡune bunoga rae, vase ḡuḡuvaḡa ḡunuḡano inare ḡoeriro. ¹² Ebu Pirato'a hena bare ḡadiziro. 'Tena, zae'a Iuda azaḡa zuhi'aḡa rae hune'eta'a'e nouḡi'uma?' ¹³ Ze naenaeni houna'iro, raena'a, 'Sataurono'i!' ¹⁴ Pirato'a hena ḡadiziro. 'Nouga 'ahi? Ani nagini haḡai sau'a haḡairo?' Rehano ze bare bare houna'ena'a, 'Sataurono'i!' reiro. ¹⁵ E'ano'o Pirato ani, vase ḡuḡuvaḡa zama'a ehoroga rae, Barabasi tuḡune buniro. Ebu Iesu ani, Pirato ḡoere idunaḡano masinadu, satauronoga veize tuḡuniro.

Uti azaḡa Iesu ḡirihoharo

(Mataio 27:27-31, Ioane 19:2-3)

¹⁶ Uti azaḡani'a Iesu gavana ne zamaḡa tutune onamiro. Ebu ze'a nabudize nidu'a huze nu'oziro. ¹⁷ Ebu dabua kanaḡa vidoharo. Vadigano'e ire renoga mae ḡuadu, ovoe redoharo, zuhi'a rouga raduni. ¹⁸ Ebu 'evore ḡihine'ena'a, 'ahige reiro. 'Iuda azaḡa zuhi'aḡa o! Mada manoga!' ¹⁹ Gubu hina vadigano bouniro, ebu so'abide vaniro, ebu obena hina tuḡadu, so'one kuraro. Zeḡe nidu'a tibutibe 'ouge haḡairo. ²⁰ Ebu ḡirihohau haḡirotene, dabua kanaḡa fuhi'ohanadu, ane dabua hina bare vidoharo. Ebu satauronoga rae, tutune buniro.

Iesu satauroniro

(Mataio 27:32-44, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)

²¹ Kurune ne vazega, niḡa Simona'a ḡuni'a neḡanono'o onairo. Ani'e Alesana ebu Rufo moze. Ebu uti azaḡani'a tuḡutuḡuniro, Iesu satauro odohoga veize. ²² Ebu Iesu tutune onamiro, habaniḡa Gologota. E'e ḡoe'a hugani'e 'Vadini isiga haba'a'. ²³ Murava niḡa muro*, e'e teite tibune be'unirote'e |ivaini|r vuḡa Iesu haro, ane ahiri'a mene ufeta giginoga veize. Rehano mene gagiro. ²⁴ Ebu Iesu satauroniro. Iesu dabua nidu'a'e hadi arahohanadu, iniu'a me'uma radu, ḡahugotitiro. ²⁵ Ani satauronirota'a'e, oherebau mone mada fu'o ḡazaḡa (9am) zamaḡano. ²⁶ Nagini u'ano satauronirote'e ḡoe'a'e 'ahige tiro. 'IUDA AZAḡA ZUHI'AḡA' ²⁷ Gonore azaḡa aheu ane teite idaḡa satauroziro, 'ahoga ane eda'e moneo, ebu 'ahoga ane kauri moneo. ²⁸ A'e buka zaḡoḡa zamaḡano tirote'e ḡoe'ani'a fureraro. 'Ahige reiro. 'Ani'e haḡae tauḡi tauḡe'ete'e azaḡa teite tibune me'odiro.'

²⁹ Uhiḡano vitau onamirote'e azaḡani'a, vadinize mirune'ena'a, roniro. 'Ahige reiro. 'Uuu! Ga Kuru Neḡa Zaḡoḡa fahadu, mada uḡidu zamaḡano ohoni'uma reirote'e vazega! ³⁰ Satauroono'o buanadu, ḡae'a ḡae bare ḡabo'o'i! ³¹ Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro'a, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa teite Iesu ḡirihohau'ena'a, ḡoretitiro. 'Ahige

reiro. 'Ani vase ġabozido. Rehano ani'a ane bare mene ġabone'ohe. ³² Keriso, Isaraela azaġa zuhi'aġa, satauroono'o buano'i, emeġe'a ġia'adu, ġae mazaio fioga veize.' Ane teite idaġa sataurozirote'e azaġa zuni ġoere sau'a hina roniro.

Iesu'a rudaro

(Mataio 27:45-56, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30)

³³ Madai madaġa (12am) reirotene, haba nidu'a uzaboraro, onamo ġorava madaġa uġidu (3pm) meiro. ³⁴ Ġorava madaġa uġidu (3pm) meirotene, Iesu'a ġihau huario. 'Eloi, Eloi, lama sabatani?' Ġoere e'e hugani'e, 'Eġe Badi'a, eġe Badi'a, ġa nougađu ġiahe modeha?' ³⁵ Satauro uhigano edarote'e azaġa nu, e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Ġiano'! Ani Elia hune'ohe.' ³⁶ Vaze 'ahogani'a dure onaadu, vari maġa fu'ure'ete'e heuġa 'uruġa, |ivaini|r vuġa ġiġi'a zamaġano taradu, gubu somoġano autiro. Ebu Iesu ġohani haro, gagoga veize. Ebu 'ahige reiro. 'Guhiano'i, nugo ġianihi, Elia'a ovaadu, mae buni'uma ga mene.' ³⁷ Iesu ani ġihau huario. Ebu iriga re'adu, rudaro. ³⁸ Ebu e'e zamaġano, Kuru Neġa Zaġoġa 'ue'ete'e dabuġa hitanaono'o zigau 'a'adu ovoiro, ebu aheu reiro. ³⁹ Uti vazegħa boro 'ahogani'a, Iesu satauro zamao edanadu, ġiane radiro. Ani'a Iesu'a 'ouge rudarote'e horonirotene, 'ahige reiro. 'Hubehune vase 'adi'e Badi'a Ubuġa.'

⁴⁰ Roġae nu zuni mono'o edanadu, ġianiro. Zeġe bo'aġano'e, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa; zuni Maria, ani Iakobo zuhu'a zu Iosefa vi'ze; ebu roġae 'ahoga, niġa Salome. ⁴¹ Ze'e, Iesu'a Galilea haba'ano radirote'e madaġano, ane teite onamiro, ebu tuġureġa egoharote'e roġaeġa. Ebu Iesu teite Ierusalem neġa erirote'e roġaeġa ġehaġa zuni e'ea.

Iesu hadi iduġa zamaġano tiro

(Mataio 27:57-61, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42)

⁴² Ġoravararo. A'e Bana Madaġa izema mougano, ogomu haġae ti'ete'e madaġano, ⁴³ Iosefa, Arimatea ne vazegħa, Iudea kanisoro vase boro 'ahoga, ani zuni Badi'a'a ibitoha'uma madaġa guhinirote'e vazegħa. Ani Pirato vaġe onamoga mene riharo. Ani onamadu, Iesu ahiri umidiro. ⁴⁴ Pirato ani, Iesu'a hube rudana ga mene rae zamariro. Uti vazegħa boro 'ahoga hunadu, Iesu'a hube rudana ga mene rae ġadiniro. ⁴⁵ Ani mazaono'o Iesu'a rudarote'e igirotene, Iosefa tuġuniro, Iesu ahiri mouga veize. ⁴⁶ Iosefa ani, dabua 'uruġa manoġa hoitiro. Iesu satauroono'o mae bunadu, dabua hina 'umiro. Ebu hadi iduġa zamaġano tiro. E'e iduġa'e vatava hu'irote'e iduġa. Ebu hadi boro hina idu ibihetaġa kiune 'uiro. ⁴⁷ Maria, Magadala ne roġaeġa, zuni Maria, Iosefa vi'a, anianine Iesu tirote'e haba'a ġiane radiro.

16

Iesu'a bare ġabode iġuniro

¹ Bana Madaġa madaġa hauġirotene, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa, zu Maria, ani Iakobo vi'a, ebu roġae 'ahoga, niġa Salome, zeġe uġiduni murava hohoġa manoġa hoitiro, Iesu ahiri zauhohanoga veize. ² Fura madaġano, irarirotene, ze'e idu haba'a onamiro. ³ Zeġe da'o neneġaniro, raena'a, 'Iniu'a idu 'uoga hadiġa 'omo kiune vaġinofi'uma?' ⁴ Ebuni ze'a dude iġunirotene, hadi'e avo'ao kiune touga horoniro. Hadiġa'e boro bagaġa. ⁵ Zeġe huga idu haba'a zamaġa diuġirotene, ene

maragağa 'ahogani'a, eda'e moneo ehorirote'e horoniro. Dabuagani'e 'uruğa bagağa zuni fağa bagağa. Roğae ugidu ai vineze de'oriro. ⁶ Rehano ani'a ziro, raena'a, 'Ago rihano'! Za'e Iesu, Nazareta neğa vazega, satauronirote'e vazega vağe'ohe. Ani ai gabode iguneha. Ani 'adao o'o'a. Ane ahi'a tirote'e igu'a giano'! ⁷ Ai onamo'! Iesu tahi'a tahi'a ebu Petero zo'i! 'Ahige rae zo'i, "Iesu'a ibite Galilea onami'uma. E'eabu'u, ani'a zirote'e idunağano, ane teite hidi'uma." ⁸ Ebuni zege huga idu haba'anono'o ferau buaro, mazağa ahirize rereraro, ebu vineze zuni de'oriro. Ebuni goere 'ahogani zuni vaze 'ahoga mene ziro, mazağa riharo 'ahi.

Iesu'a Maria, Magadala ne roğaeğa mazao fureraro

⁹ Fura madağano, oherebau uzeuze, Iesu ani gabode iguniro, ebuni Maria, Magadala ne roğaeğa, ani mazao ibite fureraro. Ani'e vine sau'a fu'o tu aheu fare (7) ane mazaono'o hegoze buzirote'e roğaeğa. ¹⁰ Ani onamadu, Iesu teite radiudote'e azağa, zege zamaze are'ena'a, niarote'e zizugano ziro. ¹¹ Ze'e, Iesu ai runeono'o bare gabode igunirote'e, zuni Maria'a ani horonirote'e hariğa igiro. Rehano ani goere mene mae gihiniro.

Iesu'a ane mazaono'o edeğa ma'ete'e vazega aheu mazao fureraro

¹² Vesu'u ani anine Ierusalem ne guni'aga onamirotene, Iesu'a zege zamao fureraro, rehano iraga'e nufiro. ¹³ Ani anine baradu, nabudize ziro, rehano zege goere mene mae gihiniro.

Iesu'a ane tahi'a tahi'a tuğuziro

¹⁴ Hena mada 'ahogano, Iesu tahi'a gaubanana tiba fare (11) ze'a ogaudote'e zamağano, Iesu'a zege mazao fureraro. Ebuni ta'iro zini goreziro, vaze goere rae mode'ete'e u'ano, zuni zege'a fefene'ete'e u'ano. Mazağa ani'a gabode igunirote'ea horonirote'e azağa goere'e mene mae gihiniro. ¹⁵ Ani'a ziro, raena'a, 'Haba nidu'a onamo'! Hari manoğa, vaze nidu'a mazao haramo'! ¹⁶ Haramo mae gihini'uma zuni bapatizoni'uma vazegani'e, Badi'a'a gaboni'uma. U mene mae gihini'uma vazegani'e, Badi'a kota boro madağano, ibiğani'a tura'uma. ¹⁷ Haramo mae gihini'uma azağani'e hağai nu badeğa 'adi hağai'uma: vine sau'a ege niğano hegoze buzi'uma, ago izigano goeri'uma, ¹⁸ mohe sau'a mae gihini'uma, rune muravağa gagi'uma, rehano mene sausauzi'uma, 'evoreze ugi azağa ragano ti'uma, ebu manori'uma.'

Iesu'a adure itiro

¹⁹ Zuhi'a Iesu'a goreze haugirotene, Badi'a'a ani adure goha, mae gihine itiro. Ebu Badi'a eda'e moneo ehoriro. ²⁰ Ze ai onamadu, haba nidu'a zamağano haramiro, Zuhi'a Boro zuni zege teite gaue tiburauo, ebuni gigi'a inarağa hağae'ete'e hağaiğa hina zege goere idaneete.

Iesu Keriso Hari Manoga Luka'a Mirihiro

Luka'a Vaze Boro Teofirasi veize Buka Mirihiro

¹⁻² Vaze boro Teofirasi, ege Luka, gae veize buka 'adi mirihe'ohe. Iesu'a gauḡa ḡadahenirote'ano'o onamo ane'a runeono'o bare iḡunirote'e zamaḡano, emeḡe bo'aḡano Iesu'a haḡainute'e horonirote'e azaḡa'e radiunu. Ze'e Iesu hari zu ani ihore moneo vaze me'odirote'e tuḡure azaḡa, ebu ze emeḡe zuni ihofiro. Vesu vaze ḡehaḡani'a zu tuḡure azaḡa me'odirote'e idunaḡano Iesu hari moneo mirihiro. ³ Eḡe'a zuni e'e hariga nidu'a'e ḡadaheḡanono'o onao izidi faifaine udahiro. Ebu eḡe'a gae veize hari 'adi faine doḡo'ani ti miriho ḡane'eta'a'e manoga rae zamariro, ⁴ mazaḡa ibite vaze'a' gae iho'irote'e hariga'e hari huga rae gae'a ederifine.

Ioane Babatiso'a Furera'uma Hariḡa

⁵ Heroda ani Iudea haba'a kiniga reirote'e madaḡano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeḡa 'ahoga niḡa Zakaria'a radiunu. Ani'e Abia urabo vazeḡa 'ahoga ebu Abia rae ra'eta'a'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaḡa urabo 'ahoga. Ani ebu inuga niḡa Elisabeta'e Arona* mariga azaḡa. ⁶ Zakaria zu Elisabeta'e Badi'a goro ḡoe'a haḡaiḡa nidu'a faifaine haḡaido zu mene ve'onido. E'ano'o ze'e Badi'a zamao duduga rae reiro. ⁷ Rehano ze ubudeze o'o'a, mazaḡa Elisabeta ani'e gabani zuni anianine'e ufeta vouriro.

⁸ Mada 'ahogano Abia urabo azaḡani'a gau'ete'e madaḡa meiro. E'ano'o Zakaria ani zuni kuru neḡano ane urabo azaḡa teite Badi'a dibu'o hau'ete'e gaugā haḡainu. ⁹ 'Ougirotene ze'e zeḡe haḡai idunaḡano, kuru neḡano diugadu uvahu hohoga hufite'e vazeḡa vaḡiro. Ebu e'e veize kaḡusi arahoga haḡairotene, Zakaria meiro. ¹⁰ Ebu Zakaria'a uvahu hohoga hufi'ete'e haba'a zamaḡa diuḡiro zu vaze ḡuḡuvaḡa'e kuru neḡa enoneo kurau radiunu.

¹¹ E'e zamaḡano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a* Zakaria mazaο fureraro. Ani'e uvahu hohoga hufi'ete'e fataḡa eda'e moneo edaro. ¹² Ebu Zakaria'a e'e horonirotene, viga de'oniro zu rihau rudaro. ¹³ Rehano tuḡure viga'a niro, raena'a, "Zakaria! Ago rihano'! Badi'a'a gae kuru igiro, e'ano'o ḡa inugo Elisabeta'e ubugo 'ahoga fureni'uma. Ebu niḡa'e Ioane rae turaho'! ¹⁴ Ḡa'e ani u'ano matu'e ruda'uma, ebu vaze ḡehaḡa zuni ane'a fureranate'e moneo matu'i'uma. ¹⁵ Mazaḡa ani'e Zuhi'a Boro zamao niḡa boro re'uma. Ebu vaini vuḡa zu vu sau'a mene gagi'uma. Zu vi'a isi zamaḡanono'o Vine Zagogani'a ani ibito ha'uma. ¹⁶ Ani'e Isaraela azaḡa ḡehaḡa sau'azeono'o mae ḡihuzadu Zuhi'a Boro zeḡe Badi'a vaḡe tutuze onai'uma. ¹⁷ Ani viga zu gigi'aḡa'e peroveta vazeḡa Elia teigi'uma. Ani'e Zuhi'a Boro izema onaogano onai'uma. Ebu Moga zu ubuḡa zamaze mae tibuzifine danazi'uma. Zu Badi'a mene hegote'ete'e azaḡa'e duduga azaḡa horozadu Badi'a hegotifine tutuzi'uma, ebu vaze'a Zuhi'a Boro veize ruhibifine ihozi'uma."

¹⁸ Zakaria'a tuḡure viga niro, raena'a, "E voureha ebu eḡe roḡae zuni voureha. Gae ḡoere'a furera'uma'e, e nougenouge ederi'uma?" ¹⁹ Ebu tuḡure viga'a naenaenina'a, "E'e Gabiriera. E'e Badi'a zamao edau'ena'a,

* **1:5** Arona'e Mose negoḡa ebu Badi'a dibuo hau'dote'e vazeḡa

tuğure igi'ete'e aneruğa. Badi'a'a ġae hari manoga 'adi ġouga radu eġe tuğuheha. ²⁰ Ğiano'i! Madaġani'a onaine, eġe'a rate'e ġoe'a hugani'a furera'uma. Mazaġa ġa'e eġe ġoere mene mae ġihinete'e u'ano, ġa'e goeroga mene idara'uma, onamo ġae ubugo'a furera'uma."

²¹ U vaze ġuġuvaġa'e enonao Zakaria ġuhini'ena'a, ani nougadu kuru neġa zamaġano faġahune radiu'ohe rae zamarinu. ²² Ebu Zakaria kuru neġanono'o buarotene, ani ze ġorezoga mene idararo. Ani 'evore hina da'o ġorezido, zu hebe'a'e adudaro. E'ano'o ze'e ani'a kuru neġa zamaġano iġunu teiġe horonirote'e ederiro. ²³ Ebu Zakaria kuru neġano Badi'a mazaogau'e'ete'e madaġa hauġirotene, Ierusalemaha'aba' modadu neġa onamiro.

²⁴ E'e enogano ani inuga Elisabeta'e ene tiro, ebu bato fu'o ani neo radiunu. ²⁵ Ani raena'a, "Zuhi'a Boro'a danahadu e ene teha! Ene mene meirote'e mazaroga izidi Zuhi'a Boro'a mae vaġineha!"

Iesu'a Furera'uma Hariġa

²⁶ Elisabeta'a ene tirote'e enogano bato 6 radirotene, Badi'a'a tuğure viga Gabiriera Galilea haba'a Nazareta neġano Maria vaġe ovoe tuġuniro.

²⁷ Maria'e ohoze teite ize mene bazirote'e nogobaġa. Ani'e Davida mariga vazeġa 'ahoga niġa Iosefa teite ira'auniro. ²⁸ Gabiriera'a Maria vaġe onairotene, ani niro, raena'a, "Badi'a'a manoga ġanate'e roġaeġa! Matu'o'i! Zuhi'a Boro'e ġae teite radiu'ohe." ²⁹ Maria ani e'e igirotene, zaguzagaro zu ada'adaniro, ebu 'Ğoere 'adi huga'e nagini?' rae zamarinu.

³⁰ Ebu tuğure viga'a nina'a, "Maria! Ago rihano'i! Mazaġa Badi'a'e ġae mazaogau'e'ohe. ³¹ Ğiano'i! Ğa'e ene te'adu ubugo 'ahoga fureni'uma ebu niġa'e Iesu rae turahi'uma. ³² Ani'e niġa boro re'uma ebu vaze'a ani'e Badi'a ġihi'a ubuga rae re'uma. Ebu ane vouġa kini Davida teiġe, Zuhi'a Boro Badi'a'a ani'e kini rae re'uma. ³³ Ani'a Isaraela azaġa† kuniġa tugutuga re onami'uma, zu ibito zini'ete'e mene hauġi'uma."

³⁴ Ebu Maria'a tuğure viga nina'a, "E'e ohoze teite bazoga ize aġu'a. Nougenouge uguġani'a furera'uma?" ³⁵ Ebu tuğure viga'a naenaenina'a, "Vine Zaġoġani'a ġae vaġe ovai'uma, zu Badi'a ġihi'a ġiġi'a'e ġae zauha ġadi'uma. E'ano'o furera'uma tahi'aġa'e zaġoġa re'uma zuni Badi'a ubuga rae huni'uma. ³⁶ Ğiano'i! Ğa nabugo Elisabeta zuni vouġa ebu ani'e gabani rae huniro. Rehano ene ohozeġa teadu izidi bato 6 'ai maha. ³⁷ Badi'a'e gau nidu'a haġaoga idaġa!" ³⁸ Ebu Maria'a tuğure viga nina'a, "E'e Zuhi'a Boro tuğure roġaeġa. Ğae'a rata'a'e eġe mazaogau'e fureraune manoga." Ebu tuğure viga'a ani mazaono'o vaġiniro.

Maria'a Elisabeta Vaġe Onamiro

³⁹ E'e ġarugano Maria ani ġarihe iġunadu Iudea ġuni'a neġa 'ahoga onamiro. ⁴⁰ Ani feuradu Zakaria ne diuġiro. Ebu Elisabeta niro, raena'a, "Manogahehe?" ⁴¹ Elisabeta'a Maria ago igirotene, ubuga'e isi zamaġano hagariro, ebu Vine Zaġoġani'a Elisabeta mazaogau'e iri'aviro. ⁴² Ebu ani'a Maria ġihau nina'a, "Badi'a'a manohuga ġaneha. Ğae'a roġae nidu'a vitizoga. Ğa'a furenite'e tahi'aġa zuni Badi'a'a manohuga ha'uma. ⁴³ Eġe Zuhi'a Boro vi'a'e eġe vaġe onaeha! Badi'a'a eġe veize manoga boro haġaeha! ⁴⁴ E'e ġa ago egatene, eġe isi zamaġano tahi'a kobe'a'e

† 1:33 Giriki, Iakobo neġa

matu'e'ena'a hagareha. ⁴⁵ Ğa'e Badi'a manohuga hide'ete'e roġaeġa, mazaġa Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a mae ġihiniro.”

Maria'a Zuhi'a Boro Matu'o Haro

⁴⁶ Ebu Maria'a reiro, raena'a,

“Eġe Zuhi'a Boro nigune'ohe!

⁴⁷ Ebu zamahe'e eġe sau'anono'o ġabohe'ete'e Badi'aġa mazao matu'e rudau'ohe,

⁴⁸ mazaġa e'e tuġure roġaeġa zu nihe zuhu'a rehano, Badi'a'a e mene aġutaro.

Izidiono'o onamo mada nidu'a, vase nidu'a'a re'uma, raena'a, 'Ga'e Badi'a'a manohuga gane'ohe!

⁴⁹ mazaġa inaraġo ġigi'a Badi'aġani'a gau boro eġe veize haġaeħa. Ebuni ani'e zaġoġa!

⁵⁰ Badi'a'a ane gubaze'ete'e azaġa zu ze mariga nidu'a vetuġazi'ohe.

⁵¹ Ani'e evo'a inaraġa hina gau ġigi'aġa haġairo, ebu zeġe bare mae ġihize'ete'e azaġa hegoze ġururuziro.

⁵² Ani'e kini zeġe eħoro ġaba'anono'o hegoze vaġiziro, ebu nize mae ovoe'ete'e azaġa mae ġihiziro.

⁵³ Ani'a vinize'ete'e azaġa ġau manoġa zenadu ze idararo. U ma'ora azaġa'e 'evore isoġa tuġuze onamiro.

⁵⁴⁻⁵⁵ Badi'a'a emeġe vouġa Aberaħamo zu ane mariga veize ġoitoriro, raena'a, 'E zae izidi'ono'o mada tuġutuġu vetuġazi'e'uma.

Ebu izidi ani'a ġoitorirote'e ġoe'a zamaradu eġe zu ane Isaraela tuġure azaġa danaħiro.”

⁵⁶ Ebu Maria ani Elisabeta teite bato uġidu radadu bare neġa onamiro.

Ioane Babatiso'a Fureraro

⁵⁷ Elisabeta'a ene ma'ete'e madaġa meirotene, ani ubuga fureniro.

⁵⁸ Ebu neġa azaġa zu nabugani'a Elisabeta'e Badi'a'a manohuga boro ġarote'e egadu ze ane teite matu'iro. ⁵⁹ Ebu mada 8 meirotene, ze tahi'a

'adi aħi'a oġaġa rana iġuri haġae'ete'e haġaiġa[†] ġianifine onairo. Zeġe tahi'a 'adi niġa'e moga Zakaria ni turahiħi reiro. ⁶⁰ Rehano vi'ani'a

ziro, raena'a, “Mene, ani niġa'e Ioane rae turahi'uma.” ⁶¹ Ebu ze'a naenaenina'a, “Ioaneħe? Ğa nabugo bo'aġano ni 'adi'e o'o'a!” ⁶² Ebu ze

'evore hina moga ġoreniro. “Ğa'a zamare'etene, niġa iniu rae re'uma?”

⁶³ Ebu Zakaria'a ire rafaġa umidadu e'e rana miriħiro. 'Niġa'e Ioane re'uma.' Ze'a e'e ġoronirotene, zeġe nidu'a zaguzagaro. ⁶⁴ E'e madaġano Zakaria ġebe'a 'ai zogone nahanadu ġoerirotene aġoġani'a buaro, ebu

Badi'a niguniro! ⁶⁵ Ne azaġa nidu'a naġini'a furerarote'e ġoronadu riħaro. Ebu Iudea ġuni'a neġa azaġa nidu'a zuni e'e ġari nidu'a iġiro. ⁶⁶ E'e

iġirote'e azaġa nidu'a'e 'aħiġe zamariro. “Tahi'a 'adi'e zama moneo vase naġiġa re'uma?” Mazaġa Zuhi'a Boro 'evore ġigi'aġani'a ġubeħune ane mazaġo radiunu.

Zakaria'a Badi'a Niguniro

⁶⁷ E'e enoġano Vine Zaġoġani'a Ioane moga Zakaria zamao iriva'iro, ebu ani'a Badi'a'ono'o ġoere reiro, raena'a,

[†] 1:59 A'e Isaraela azaġa haġai, Badi'a ġoitorirote'e vaseġa rae iħozifine.

- 68 “Zuhi'a Boro Isaraela azağa Badi'a mazao matu'o hano'i! Mazağa ani'e Isaraela azağa vađe onadu danaziro, ebu agire azağa evora'ono'o mae vađiziro.
- 69-70 A'e ibite Badi'a'a ane peroveta zađođa azağa hebeono'o reirote'e goe'ani'a hudaro. Badi'a'e emeđe sau'aono'o ġabofifine, ane tuđure vazeđa Davida mariga'ono'o Keriso tuđuniro.
- 71 Keriso'e emeđe agire azağa mazaono'o ġabofi'uma, ebu emeđe he'ehe'efe'ete'e azağa evora'ono'o mae vađifi'uma.
- 72 Badi'a'e vouġafe vetuđaziro, ebu zeđe teite ġoitorirote'e goe'a zamariro, 73 a'e vouġafe Aberahamo mazao ġoitorirote'e goe'a.
- 74 Badi'a'e emeđe agire azağa evora'ono'o mae vađifi'uma, e'ano'o emeđe mene rihau'ena'a, ane gau hađai'uma.
- 75 Ebu emeđe ġabone zamađano, zamafe nidu'a Badi'a hanadu ane zamao hađai duduga da'o hađae'ena'a, gađu hađai'uma.”

76 Ebu Zakaria'a ubuga nina'a,

- “Ioane ubude, ġa'e Hitagahune Badi'ağa veize gau'ete'e peroveta vazeđa rae huđadi'uma, mazağa ġa'e Zuhi'a Boro ibi ruhıboga veize ane zamao onami'uma.
- 77 Ebu vaze hađai sau'a'ono'o ġabone zini'ete'e ibiġa Isaraela azağa ihozi'uma.
- 78 Badi'a'a emeđe vetuđafi rufe'ete'e u'ano, emeđe ġabofoga veize Keriso tuđuni'uma. Mada'a iđunadu hitana'ono'o emeđe rana agađani'a hiau'ete'e teiđe, Keriso'a onai'uma.
- 79 Ebu Keriso'a uzabo zu rune zamađano radiu'ete'e agađa zini'uma, ebu unihio manođa ibiđano ibitofi'uma.”

80 E'e enođano Ioane 'ai bororaro, ebu vine moneo inariro. Ani haba boha'ano radiudo, onamo Isaraela azağa mazao feure haraminu.

2

Iesu'a Fureraro (Mataio 1:18-25)

1 E'e madađano Roma haba'a kiniđa niđa Augusto, ani'a ane gau hađae'ete'e azağa veize goere 'ahige tuđuriro. “Za Roma haba'a nidu'a zamađano radiu'ete'e azağa nidu'a nize mo'i*!” 2 Kurenio'e Siria haba'a gavana vazeđa ra'ete'e zamađano ni ma'ete'e ibi'ağa meiro. 3 E'ano'o vaze nidu'a'e nize zouzifine, zeđe zeđe haba onamiro.

4 Iosefa'e Galilea haba'ano Nazareta neđano radiunu. Ani'e Davida mariga zu Beterehema neđa'e Davida haba, e'ano'o ani Iudea haba'ano Beterehema neđa onamiro. 5 Iosefa'e Maria ira'auniro, e'ano'o ani'e Maria teite nize zounoga veize onamiro. Maria'e ahi'eta. 6-7 Ze'a Beterehema neđano feurirotene, i'udo neđa zamađano'e bazuni haba'a o'o'a. E'ano'o ze'e boromakau neđano radiro. E'ea radinute'e zamađano, ene fureni'uma madađa meiro. Ebu Maria'e ubuga ibi'a fureniro, zu dabua hina 'umadu, boromakau ġubune'ete'e siuvađa zamađano ufi tiro.

Aneru'a Mamoe Taufe'ete'e Azağa mazao Fureraro

* 2:1 sensisi

⁸ E'e ohe'ano, mamoe taufe'ete'e azağa'e Beterehema neğa uhiğano haba taugiğano mamoe taufe radiudo. ⁹ Ebu Zuhi'a Boro tuğure viga'a tabara zege mazao fureraro. Ebu Zuhi'a Boro agağani'a agazirotene, ze'e rihau rudaro.

¹⁰ Rehano tuğure viga'a ziro, raena'a, "Ago rihano'i, rehano abito'il! E hariga manoga zae ihozoga radu areha. Vaze nidu'ani'a e'e igine matu'i'uma. ¹¹ Izidi zae sau'a'ono'o gabozi'uma vazega, Keriso Zuhi'a Boro'e Davida habao fureraneha. ¹² Za'e tahi'a kome'a dabua hina 'umadu boromakau gubune'ete'e siuvağa zamağano bazunoga horonine, za tahi'ağa'e Keriso rae ederi'uma."

¹³ Aneru e'e'a 'ouge reirotene, tabara adure'ono'o tuğure viga guğuvağani'a fureranadu ani teite Badi'a matu'o haro, raena'a,

¹⁴ "Hitanao'e Badi'a nigune'ohe! U rahao'e Badi'a'a matu'o zini'ete'e azağa bo'ağano uniho manofe'ohe!"

¹⁵ Aneru nidu'a'a goere haugirotene muhizadu adure itiro. Ebu mamoe taufe'ete'e azağa'e zege'a bare neneğaniro, raena'a, "Aro, Zuhi'a Boro'a edemafe'ate'e gaugani'a hudanate'e gianoga veize Beterehema neğa onamihi!"

¹⁶ 'Ougadu ze garihe Beterehema neğa onamiro. Ebu Maria zu Iosefa vağadu tahi'a kome'a boromakau gubune'ete'e siuvağa zamağano baze'enoga horoniro. ¹⁷ Ebu ze tahi'a kome'a moneo tuğure viga'a goerirote'e goe'a ihoziro. ¹⁸ Vaze nidu'a'e mamoe taufe'ete'e azağani'a reirote'e goe'a igirotene zaguzagau gouriro. ¹⁹ Rehano Maria ani 'ouge furerarote'e hağaiğa nidu'a mae zamao ofadu zamare radiu tauginu. ²⁰ Mamoe taufe'ete'e azağa'e tuğure viga'a zirote'e goe'a nidu'a furerarote'e horoniro zu igiro. E'ano'o ze Badi'a nigune'ena'a, bare mamoeze 'u'a onamiro.

²¹ Mada 8 meirote'e zamağano, tahi'a 'adi'e ahi'a ogağa rana iguri hağairo, ebu vi'a mogani'a niğa Iesu rae turahiro. A'e vi'a ize ene mene tougano tuğure viga'a reirote'e niğa.

Iesu Ieruselema Haba'a Zamahu Itiro

²² Maria'a Iesu furenirote'e enoğano, mada 40 'ai vitaro. E'ano'o Mose goro goe'a idunağano, Iosefa zu Maria'e ahirize dehene'ete'e madağa meirotene, tahi'a kome'a Zuhi'a Boro zamao ohonifine, Ieruselema haba'a zamahu itiro. ²³ Mazağa Zuhi'a Boro goro goe'a'e raena'a, 'Ene ohozeğa ibi'a'e nidu'a Badi'a veize radu zağozagani'uma ebu Zuhi'a Boro ha'uma,' ²⁴ ebu Zuhi'a Boro goro goe'a'e bare raena'a, 'Badi'a dibu'o hafine, vi'a zu moga'e Tubugo niniga 'aheu ga nini komeğa 'aheu Badi'a ha'uma.' E'ano'o ze tahi'a kome'a zamahanadu Ieruselema haba'a itiro.

Simeona'a Iesu moneo Goeriro

²⁵ E'e madağano Ieruselema haba'ano ohoze 'ahoga niğa Simeona'a radiunu. Ani'e hağaiğa duduga zu Badi'a goere hegote'ete'e vazega. Ani'e Isaraela azağa gabozi'uma vazega Keriso guhine onainu, ebu Vine Zağoga'e ani mazao radiunu. ²⁶ Vine Zağogani'a Simeona ibite 'ahige ihoniro, raena'a, "Ga'e mene ruda'uma onamo Keriso horoni'uma."

²⁷ Ebu Simeona'e Vine Zağogani'a ibito hanadu kuru neğa diugiuro. E'e madağano Mose goro goe'a idunağano hağaoga veize Iesu'e vi'a mogani'a

zamahu diugiuro. ²⁸ Ebu Simeona'a Iesu mae ohanadu Badi'a matu'o haro, raena'a,

²⁹⁻³⁰ “Zuhi'a Boro, ga'a ibite ihiro, raena'a, 'Simeona, ga izema rudanoḡano vase sau'a'ono'o gabozite'e vazega, Keriso horoni'uma.'

E izidi ubumahe hina ani horoneha! E'ano'o ege, gae tugure vazega'e zama rogegaheta rune moneo tuguhe onamo'i!

³¹ Zuhi'a Boro, ga'e vase nidu'a zamao Keriso ruhibiro.

³² Agaḡa teige, ani'e Iuda mene azaḡa Badi'a ihozi'uma. Zu ani u'ano, gae tahi'a Isaraela azaḡa nize rae ghizi'uma.”

³³ Iesu vi'a moga'e Simeona'a Iesu moneo reirote'e goe'a igirotene zaguzagaro. ³⁴ Ebu Simeona'a ze veize kuraro, zu vi'a Maria niro, raena'a, “Tahi'a 'adi'e Badi'a'a ohotiro. Isaraela azaḡa nu'e ani mene mae ghinine, ze'e gabone ibiganono'o bua'uma. U vase nu'e ani mae ghinine, ze'e gabone ibigano eda'uma. Ebu vase'a ani mazaono'o Badi'a'a gaue'ete'e horoni'uma, rehano vazevaze'a ani 'u'u'l'uma. ³⁵ Ebu hena, vase zamaroneze sau'a nidu'a furera'uma. Ebu zama moneo'e tahi'a 'ahi u'ano, benisi'a ḡoune'ete'e teige, zamaḡo'e aduda'uma.”

Ana'a Iesu moneo Goeriro

³⁶ Peroveta rogaega 'ahoga niḡa Ana, ani zuni Ierusalemaba'ano radiunu. Ani'e Fanuela aboga ebu Asera mariga rogaega. Ani'e rogae vougaḡa. Ani hahuradu muri 7 enoḡano i'ani'a rudaro. ³⁷ Ebu gozoba radiu onamo izidi muriḡa 84 'ai meiro. Ani'e igaiḡa kuru neḡa onaminu ebu madai zu ohere zaḡozaḡe'ena'a, Badi'a mazao kuraunu.

³⁸ Simeona'e Maria zu Iosefa teite goerirote'e zamaḡano, Ana'a zeḡe vaḡe onadu Badi'a matu'o haro. Ebu tahi'a e'e moneo vase ziro, raena'a, “Vaze nidu'a'e Ierusalemaba'ano agire azaḡa 'evoreono'o mae buzite'e vazega faḡa hune guhine onae'ohe. Tahi'a 'ahi'e zeḡe'a guhine'ete'e vazega!”

³⁹ Iosefa zu Maria'e Badi'a goro goe'a idunaḡano Ierusalemaba'ano gau nidu'a haugirotene, ze Galilea haba'ano onamadu Nazareta neḡa bare feuriro. ⁴⁰ Tahi'a kome'a Iesu 'ai bororaro zu inariro. Ebu ani vase huhuzaḡa reiro, zu Badi'a manoga'e ane mazao radiunu.

Iesu'a Kuru Neḡano Goeriro

⁴¹ Muri nidu'a Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madagaḡano Iesu vi'a moga'e Ierusalemaba'ano itido. ⁴² Iesu ani muri 12 meirote'e, igaiḡa haḡaidote'e teige, e'e Muiḡa augifine zeḡe'a Ierusalemaba'ano itiro.

⁴³ Ebu Mui haugadu Iesu vi'a moga'e neze onamiro. Rehano ze Iesu'e Ierusalemaba'ano muhinirota'e agu'a. ⁴⁴ Iosefa zu Maria ze'e 'ahige zamariro, 'Iesu'e vase ḡunugaḡano oname'ohe.' Ze ibio oname'ena'a mada tiba vitinirotu'u, nabudize zu zeḡe teite onamirote'e azaḡa bo'agaḡano Iesu vaḡiro. ⁴⁵ Ebu ani mene horonirote'e, ze bare ani vaḡe'ena'a Ierusalemaba'ano itiro.

⁴⁶ Ebu mada uḡiduḡa zamaḡano, kuru neḡano Iesu horoniro. Ani'e Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaḡa teite ehore radiunu, ebu zeḡe goere iginu, zu gadimu nu haḡainu. ⁴⁷ Vaze nidu'a'e Iesu edeḡa zu ane'a naenaizirote'e goe'a igirotene zaguzagaro.

⁴⁸ Vi'a mogani'a horonandu ze zuni zaguzagaro. Vi'ani'a Iesu niro, raena'a, “Ubude! Nougadu 'ougeha? Eme zamafe adudu'ena'a gae vaḡeḡa!” ⁴⁹ Ebu Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Za nougaḡu e vaḡeḡa? 'Ahi'e

eġe mama ne, e'ano'o e radeha. Za a'e mene ederahehe?" ⁵⁰ Rehano vi'a moga'e ani'a nagini reirota'a'e mene ederiro.

⁵¹ E'e enoġano Iesu ani zeġe teite Nazareta neġa ovoiro, ebu zeġe tuġure ġiro. Vi'a'e Iesu mazao furerarote'e ġauġa nidu'a ane zamao zamare radiunu. ⁵² Iesu ani zamaroneġani'a faine bororaunu zu ahi'ani'a farau bororu itinu. Ebu Badi'a zu vaze'a ane mazao matu'inu.

3

Ioane'a Iesu Ibi Ruhiniro

(Mataio 3:1-12, Mareko 1:1-8, Ioane 1:19-28)

¹ Tiberio Kaisara ani Roma haba'a nidu'a kiniġa radu muri 15 zamaġano ibitohaunu. E'e madaġano Ponitio Pilato'e Iudea haba'a gavanāġa. Heroda'e Galilea haba'a kiniġa, negoġa Firifo'e Iturea zu Tarakonito haba'a kiniġa ebu Rusanġa'e Abirene haba'a kiniġa.

² U Anasi zu Kaiafa'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaġa ġihi'aġa reiro. E'e zamaġano Zakaria ubuga Ioane'e haba boha'ano radiunu ebu Badi'a ġoere'a ane mazao buaro. ³ Ani'e Ioridana vuġa uhiġano haba'a haba'a nidu'a onamadu haramiro, raena'a, "Saua'ono'o ġihuradu bapatizo mo'il 'Ougine, Badi'a sau'aze rae modi'uma!"

⁴ Amahi Peroveta vazeġa Isaia'a bukao* Ioane moneo 'ahige mirihiro.

"Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a, 'Zuhi'a Boro'a onai'uma ibiġa ruhġbo'i! Ane ibi mae duduno!"

⁵ Ebu do'oġa nidu'a tuni'uma, maġa boro zu maġa zuhu'a nidu'a mae rahani'uma, ibi be'oġa be'oġa duduni'uma, haba bekuġa bekuġa nidu'a sebani'uma†.

⁶ Ebu vaze nidu'a Badi'a'a vaze sau'aze'ono'o ġaboze'ete'e horoni'uma."

⁷ Ebu vaze ġuġuvaġa bapatizo mouga radu Ioane vaġe arirotene, Ioane'a ziro, raena'a, "Za'e, Zarama moheġa ubuga ubuga! Vaze'a zae mazao 'ahige reiro, raena'a, 'Badi'a'ono'o maġunu'a onaine ferau muhino'i!' Rehano feranoga'e mene idara'uma! ⁸ U ibite haġai sau'aono'o ġihurirote'e haġaiġa fureno'i! Ebu ago 'ahige zamaro'i, 'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene maġunofi'uma.' Mazaġa, e zae zi'ohe, Badi'a hadi 'adi madu Aberahamo mariga nufine zuni idaġa. ⁹ Ġiro 'ai ire taigano teha. E'ano'o huga manoga mene ini'ete'e ireġa'e udi higonadu ire rogao feuni'uma."

¹⁰ Ioane'a 'ouge reirotene, vaze ġuġuvaġani'a ġadiniro, raena'a, "Eme nouge haġaifone manoga?" ¹¹ Ebu ani'a naenaenziro. "Iniu dabuaġa 'aheu ro'idene tġba'e dabuaġa o'o'a vazeġa hano'i, ebu iniu ogomuġeta ro'idene vininate'e vazeġa teite ġahugotito'i!"

¹² Takesi ufe'ete'e azaġa zuni bapatizo mouga radu ariro ebu Ioane ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa, eme nouge haġaifone manoga?" ¹³ Ani'a naenaenziro. "Takesi ufo'idene, gavamani'a ra'ete'e idunaġano da'o ufo'i, zu ago vitau ufo'i!"

¹⁴ Ebu uti azaġani'a zu ġadiniro, raena'a, "Eme nouge haġaifone manoga?" Ani'a naenaenziro. "Vaze moni ago meize taugo'i, ebu ġuriro moneo vaze ago debaze taugo'i! Zae moni gaugano da'o matu'o'i!"

* **3:4** Isaia 40:3-5 † **3:5** Hari idaidaġa. Huga'e sau'a nidu'a mae mode'ete'e

15 Mazaḡa vazevaze'e Keriso'a are'ete'e guhininu, ze 'ane, 'Ioane'e Keriso!', rae zamariro. 16 Ebu Ioane'a zeḡe nidu'a naenaenziro, raena'a, "E'e vu hina bapatozozeha. Rehano onai'uma vazeḡa'e gigi'aḡa ḡihi'a. Ani'e eḡe vitihoga zu eḡe'a ani tamaka miniḡa fuhie'e'ete'e tuḡureḡa vazeḡa rae rouga zuni mene idaḡa. Ani'e Vine Zaḡoga zu ire roga hina abatisozi'uma. 17 Maho hirive'ete'e madagano, vaze'a kari hina rouga tenadu maho hu'l'ohe, ebu iḡuḡa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe. Ebu huga'e suaba zamaḡano ti'ohe, rehano iḡuḡa'e ire rogao hufi haone'ohe. E'e teiḡe, ani'a vazevaze rovozi'uma.†"

18 Ebu Ioane'a ḡoere ḡehaḡa nunu hina vazevaze iraduguze'ena'a, hari manoga hina haramoziniro. 19 Ioane'a Galilea haba'a kiniḡa Heroda Antifasi zuni ta'iroharo. Mazaḡa ani'e negoḡa inuga niḡa Herodia meinadu ane teite hahuriro, zu haḡai sau'a sau'a ḡehaḡa haḡaido. 20 Ebu Heroda'e sau'a e'e nidu'a ranao 'ahoga ragatiro. A'e Ioane ḡu'ano zouniro.

Iesu Babatisoniro

(Mataio 3:13-17, Mareko 1:9-11)

21 Ioane'e izema gutanogano, vaze nidu'a bapatozo meirotene, Iesu zuni bapatozo meiro. 'Ogadu Iesu ani kurau'ete'e zamaḡano adure'a bohataro, 22 ebu Vine Zaḡogani'a Tubugo niniga teige ane rana ehori ovairo. Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ḡoeriro, raena'a, "Ḡa'e eḡe ubude. Eḡe'a ḡae zamare borofe'ohe ebu ḡa mazao matu'e rudau'ohe."

Iesu Mariga Duḡuru

(Mareko 1:1-17)

23 Iesu'e muriḡa 30 reirotene, ani gaḡa ḡadaheniro. Vaze'a ani'e Iosefa ubuga rae zamariro.

Iosefa'e Heli ubuga,

24 Heli'e Matati ubuga, Matati'e Levi ubuga, Levi'e Melki ubuga, Melki'e Ianai ubuga, Ianai'e Iosefa ubuga,

25 Iosefa'e Matatia ubuga, Matatia'e Amosi ubuga, Amosi'e Nahumu ubuga, Nahum'e Esli ubuga, Esli'e Nagai ubuga,

26 Nagai'e Ma'ati ubuga, Ma'ati'e Matatia ubuga, Matatia'e Semein ubuga, Semein'e Ioseka ubuga, Ioseka'e Ioda ubuga,

27 Ioda'e Ioanan ubuga, Ioanan'e Resa ubuga, Resa'e Zerubabele ubuga, Serubabele'e Sealtiele ubuga, Sealtiele'e Neri ubuga,

28 Neri'e Melki ubuga, Melki'e Adi ubuga, Adi'e Kosam ubuga, Kosam'e Elmadam ubuga, Elmadam'e Ere ubuga,

29 Ere'e Iosua ubuga, Iosua'e Eliesere ubuga, Eliesere'e Iorim ubuga, Iorim'e Matat ubuga, Matat'e Levi ubuga,

30 Levi'e Simeon ubuga, Simeon'e Iuda ubuga, Iuda'e Iosefa ubuga, Iosefa'e Ionam ubuga, Ionam'e Eliakim ubuga,

31 Eliakim'e Melea ubuga, Melea'e Mena ubuga, Mena'e Matata ubuga, Matata'e Natana ubuga, Natana'e Davida ubuga,

32 Davida'e Iese ubuga, Iese'e Obed ubuga, Obede'e Boa ubuga, Boa'e Salmon ubuga, Salmon'e Nason ubuga,

33 Nason'e Aminadaba ubuga, Aminadaba'e Admina ubuga, Admina'e Areni ubuga, Areni'e Hesron ubuga, Hezron'e Perez ubuga, Perez'e Iuda ubuga,

† 3:17 Giriki, vuidi hirive'ete'e hariga idaidaḡa

- ³⁴ Juda'e Iakobo ubuga, Iakobo'e Isako ubuga, Isako'e Aberahamo ubuga, Aberahamo'e Tera ubuga, Tera'e Nahoro ubuga,
³⁵ Nahoro'e Seruga ubuga, Seruga'e Reu ubuga, Reu'e Pelegi ubuga, Pelegi'e Ebere ubuga, Ebere'e Sela ubuga,
³⁶ Sela'e Kenana ubuga, Kenana'e Afasada ubuga, Afasada'e Sema ubuga, Sema'e Noa ubuga, Noa'e Lameki ubuga,
³⁷ Lameki'e Metusela ubuga, Metusela'e Enoka ubuga, Enoka'e Iaredi ubuga, Iaredi'e Mahalalela ubuga, Mahalalela'e Kenana ubuga,
³⁸ Kenana'e Enosi ubuga, Enosi'e Seti ubuga, Seti'e Adamu ubuga, Adamu'e Badi'a ubuga.

4

Satania'a Iesu Tuhune Nuriro (Mataio 4:1-11, Mareko 1:12-13)

¹ Iesu'e Ioridana vuġa mode iġunirotene, Vine Zaġoġani'a ane rana inare hune radadu haba boha'a tutune onamiro. ² E'ea, mada 40 zamaġano Satani'a Iesu tuhune nuriro. E'e madaġano ani ogomu 'ahoga mene aro, e'ano'o mada ġonagano ani vinine runiro.

³ Ebu Satani'a Iesu niro, raena'a, "Ġa'e Badi'a ubuga ro'idene, hadi 'adi neadu ġihune beredio no'!" ⁴ Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaġoġano raena'a, 'Vaze'e beredio da'o mene ġabode radi'uma. Rehano vine ogomuġano zuni radi'uma."

⁵ Ebu Satani'a Iesu tutunadu hitaga haba'a itadu zogone vaze'a ibito-hau'ete'e haba'a boroboro nidu'a ihoniro. ⁶ Ebu ani'a nina'a, "Eġe'a ġa'e haba boroboro de'e ibito ha'uma gigi'aġa zu manohuga nidu'a ġani'uma. A'e eġe enoga ġauġa 'ahine, eġe'a urate'ete'e vaze hau tauġoga zuni idaġa da'o. ⁷ E'ano'o ġa e mazao kuraune, de'e nidu'a ġae ġani'uma!" ⁸ Ebu Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaġoġano raena'a,

'Zuhi'a Boro ġae Badi'a mazao da'o kurano hano'i, zu ane gau da'o haġao'!"

⁹ Ebu Satani'a zamahanadu Ierusalemaha haba'a onamiro. Ebu kuru neġa hitaga huneo ohonadu niro, raena'a, "Ġa Badi'a ubuga ro'idene ada'ono'o rafato'i! ¹⁰ Mazaġa Buka Zaġoġano raena'a,

'Badi'a'a dugu'oga veize aneruġa tuġuzi'uma.

¹¹ Ze'a 'evoreze hina mae ġihi'i'uma 'ahine, ġae oda'e hadio mene tutuha'uma."

¹² Rehano Iesu'a naenaeniro. "Mene! Buka Zaġoġano raena'a, 'Zuhi'a Boro ġae Badi'a ago tuhuno'!"

¹³ Ebu Satani'e Iesu tuhune hauġirotene, mada manoġa 'ahoganobu'u bare tuhuni'uma radu mode iġuniro.

Iesu'a Galilea Haba'ano Ihoziro (Mataio 4:12-17, Mareko 1:14-15)

¹⁴ Iesu'e Vine Zaġoġa gigi'aġani'a iri'avonadu bare Galilea haba'a onamiro. Ebu ane hari'e haba nidu'a zamaġano bororaro. ¹⁵ Ani'a nu'onu'o neġano ihozido ebu zeġe nidu'a'e ani iġuniro.

Nazareta Azaġani'a Iesu Hezahoharo

(Mataio 13:53-58, Mareko 6:1-6)

¹⁶ Ebu Iesu'e Nazareta neġa onamiro. E'e Neġa'e ane'a bororarote' haba'a. Bana Madaġano ane'a iġaiġa haġainute teige, nu'onu'o neġano diuġi onamiro. Ebu Buka Zaġoġa me'odoga radu iġune edaro. ¹⁷ Iġune edarotene kuru neġa ġiane'ete'e vazeġani'a Isaia peroveta'a mirihrote'e bukaġa mae haro. Ebu ani'a vava'adu me'odi'uma haba'a horoniro. A'e 'ahige rae mirihro.*

¹⁸ "Zuhi'a Boro Viga'e eġe rana reiro. Zahara azaġa mazao hari manoġa haramoga veize ani'a eġe ohotiro.

Ebu Sau'ani'a batuzirote'e azaġa fuhi'e aheti'uma, ubuma kuru azaġani'a ehama'uma zu aduġani'a ġahizirote'e azaġa'e ahete modi'uma', rae furenoga veize, Badi'a'a eġe tuġuhiro.

¹⁹ Ebu zuni Zuhi'a Boro'a ane vaze ġaboze'ete'e madaġa momeo furenoga radu tuġuhiro."

²⁰ Iesu'a buka me'ode hauġirotene buka 'uadu mae harote'e vazeġa bare haro ebu ehoriro. Nu'onu'o neġa zamaġano vaze nidu'a ani ġiaġianiro.

²¹ Ebu Iesu'a ġadaheni ziro, raena'a, "Za'a egate'e Buka Zaġoġano ġoe'a e'e 'ai izidi 'ada hudaneha." ²² Zeġe nidu'a ani mae ġihine goeriro zu ani hebeono'o buaudote'e ġoe'a manoġa egadu zaguzagaro. Rehano, ze raena'a, "Ani'e Iosefa ubuga! Eme'e ani ġoere mene iġi'uma."

²³ Ebu Iesu'a ziro. "E edeġa za'e eġe mazao ġoere 'ahi ra'ohe, raena'a, 'Gohe vazeġa, ibite ġae'a uġiġo faino'i, ebu vaze 'ahoga uġi faino'i!' Ebu raena'a, 'Iesu, ġa Kaperanauma neġano haġai ġiġi'a haġairote'e teige, ġae haba 'adao zuni haġao'i! 'Ougine, emeġe'a ġae ġoere'e mae ġihini'uma.' ²⁴ E hube hune zi'ohe. Zae'a eġe ġoere mene mae ġihine'ete'e teige, peroveta azaġa zuni zeġe habao vaze'a mene mae ġihize'ohe.

²⁵ Rehano zamaro'i! Peroveta vazeġa niġa Elia madaġano, muri uġidu zu ġaha'a zamaġano iruġa'a mene ru'aro, e'ano'o Isaraela haba'a nidu'a zamaġano zahara boro'a buaro. E'e madaġano ġozoba ġahaġa'e Isaraela haba'ano radiunu. ²⁶ Rehano Elia'e Badi'a'a Isaraela ġozoba azaġa mazao mene tuġuniro. Ani'e Sidoni haba'a uhiġano ne 'ahoga niġa Zarepatio radiunute'e ġozobaġa 'ahoga mazao tuġuniro. Zarepati neġa'e mene Isaraela haba'a

²⁷ Ebu peroveta vazeġa niġa Elisa madaġano Isaraela haba'ano lefera azaġa ġahaġani'a radiunu, rehano ze mene dehene faiziro. U Siria haba'a vazeġa niġa Na'amani da'o dehene fainiro. Siria haba'a zu mene Isaraela haba'a. Eġe zuni adama haġai ġiġi'a mene haġai'uma, rehano ne 'ahoga vaze onami'uma, mazaġa za'e mene mae ġihine'ohe."

²⁸ Iesu'a 'ouge reirotene, nu'onu'o neġa zamaġano vaze nidu'a maġune rudaro. ²⁹ Zeġe nidu'a iġunadu, e'e haba'anono'o ani tuġune vaġiniro. Ebu dofarao duine feunoga radu, neze ogorarote'e haba'a hitaga tutune itiro.

³⁰ Rehano Iesu'a vaze ġunuġano onamadu ane edeġano dauġiro.

Iesu'a Vine Sau'a Hegone Buniro

(Mareko 1:21-28)

³¹ Ebu Iesu'a Galilea haba'ano Kaperanauma neġa ovoadu Bana Madaġano nu'onu'o neġano vaze ihoziro. ³² Vaze nidu'a ani'a ihozoga iġirotene zaguzagaro, mazaġa ani ġoere'e ġiġi'a, Badi'a ġoere heuġa.

* **4:17** Isaia 61:1-2

33 Bana Madağa 'ahogano vine sau'ağeta vazega 'ahoga'e nu'onu'o neğano radiro. Ani'a houna'iro, raena'a, ³⁴ "Iesu Nazareta vazega! Eme ago ġunuġunu'o'i! Ga eme ruifoga radu arahehe? Ga iniu'e e edeġa. Ga'e Badi'a vase zaġoġa!" ³⁵ Iesu'a vine sau'a ta'iroharo, raena'a, "Hezo'a! Vaze e'e mazaono'o buanoi!" Ebu vine sau'ani'a zeġe nidu'a bo'aġano vase e'e mae rahao higonadu buau dauġiro. Rehano vase a'e mene onatiro.

³⁶ Vaze nidu'a zaguzagaro ebu zeġe zeġe'a bare raena'a, "Ani ġoere'e naġiġa? Ani'a inaraġa zu ġiġi'aġa hina vine sau'a zeatene ze egohanadu buaneha!" ³⁷ Ebu Iesu hariġa'e uhiġa uhiġa haba'a nidu'a bororaro.

Vaze Ġehaġa Faiziro

(Mataio 8:14-17, Mareko 1:29-34)

³⁸ Iesu'e nu'onu'o neġa modadu Simona ne onamiro. De'ea Simona emoġa roġaġa'e ahi'ani'a ġigine runiro, e'ano'o ani fainoga veize vase'a Iesu uminiro. ³⁹ Ebu Iesu'e ani uhiġano edanadu ahi'a ġiġi'a e'e ġoere riga hina hegone buniro. 'Ougadu uġi e'e'a ani mazaono'o vaġiniro. Ebu Simona emoġani'a zogone iġunadu zeġe veize ogomu ġorohe ziniro.

⁴⁰ Ebu mada'a ovoe'ete'e zamagano, vazevaze'a uġi iraga nunu Iesu vaġe tutuze onamiro, ebu Iesu'a evo'a zeġe tiba tiba rana teadu manore hauġiro. ⁴¹ Vine sau'a sau'a'e Iesu'e Keriso rae ederirote'e u'ano, ze vazevaze mazaono'o buarotene, huario, raena'a, "Iesu, ġa'e Badi'a ubuga!" Rehano Iesu'e, ze'a ani rae furenoga mene uratiro, e'ano'o ani'a tairo zenadu ġoereze gararoziro.

Iesu'a Harame Ragaviro

(Mareko 1:35-39)

⁴² Oherebau uzeuze Iesu'e ane da'o radoga radu vase o'o'a haba'a onamiro. U vase ġuġuvaġani'a Iesu vaġe onaadu mene muhize iġunoga veize uminiro. ⁴³ Rehano Iesu'a ziro, raena'a, "E'e haba 'ahoga 'ahogano zuni Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a hariġa manoġa harami'uma, mazaġa de'e u'ano, eġe tuġuhiro." ⁴⁴ Ebu ani Iudea haba'ano nu'onu'o neġano harame ragaviro.

5

Iesu'a Ane Tahi'atahi'a Zamaziro

(Mataio 4:18-22, Mareko 1:16-20)

¹ Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'ura ġenaġano edau'ena'a, Badi'a ġoere haraminu. Ebu vase ġuġuvaġa'e ani haramo abitoga veize bibitite onamiro. ² Iesu'a du'ura ġenaġano ġasi 'aheu horoniro, u ġasi azaġa'e buanadu re'evaze vuzu'e radiunu. ³ Iesu'a Simona gasio tiradu niro, raena'a, "Tahiġa duine bunoi!" Ebu Iesu'e ġasi zamaġano ehoradu vase ġuġuvaġa haramo ziniro.

⁴ Ani harame hauġirotene, Simona niro. "Hoe'a mone onamo'i, ebu re'eva feunadu ġozone re'evano'i!" ⁵ Simona'a naenaeniro, raena'a, "Eme ohere faġa gau boro haġae'ena'a re'eva rehano, mene maneha. Rehano e ġa ġoere mae ġihinadu re'eva feuni'uma." ⁶ Ebu ze'a re'eva feunirotene, re'eva zamaġano'e ġozone ġehaġani'a oġanadu re'eva'e zigaro. ⁷ E'ano'o danazoga veize ġasi 'ahogano nabudize huze zaveziro. Ebu ze aradu ġasi 'aheu'e ġozone hina iriva'onadu zuburiro.

⁸⁻¹⁰ Simona zu ane teite radirote'e azaġa nidu'a ġozone ġehaġa e'e horonirotenene, ze zaguzagau rudaro. Zebedi ubuga 'aheu nize Iakobo zu Ioane'e Petero teite ġaunu, e'ano'o zeġe zuni zaguzagaro. Ebu Simona,

nīga 'ahoga'e Petero, ani'a haḡai 'uguḡa horonadu Iesu oda babaḡano higau bauriro. Ebu raena'a, "Zuhi'a Boro! E'e sau'a vazega, e'ano'o eḡe mazaono'o vaḡino'i!" Iesu'a naenaeniro. "Ago rihano'i! Izidiono'o onamo mada nidua ḡa'e vase re'evazi'uma." ¹¹ Ebu ze hebeti onaadu ḡauze nidu'a modadu ane hegote onamiro.

Lefera Vazeḡa Fainiro

(Mataio 8:1-4, Mareko 1:40-45)

¹² Iesu'e neḡa 'ahogano radirote'e zamaḡano, lefera vase 'ahogani'a ane vaḡe onairo. Ani'a Iesu horonadu ane zamao rahao ḡuḡuriro, ebu uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa urato'idene, faiho'i!" ¹³ Ebu Iesu'a 'evo'a einadu vase e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ḡae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone daḡiro.

¹⁴ Ebu Iesu'a ḡoere riḡa hina niro, raena'a, "Nagini'a ḡae mazao fureranata'a'e vase 'ahoga ago no'i! Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e vazega vaḡe onamadu ahiriḡo ihono'i*! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oḡa Badi'a hano'i! 'Ougine vase'a ḡa 'ai manore huneha rae ederi'uma." ¹⁵ Rehano Iesu hari'e ḡarihe bororu onamiro. Ebu vase ḡuḡuvaḡani'a Iesu ḡoere abitoga zu ugize'a manoroga radu ane vaḡe onairo. ¹⁶ Rehano mada rae rae Iesu ane da'o vazega o'o'a haba'a onamadu e'ea kurauo.

Iesu'a Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeḡa Fainiro

(Mataio 9:1-8, Mareko 2:1-12)

¹⁷ Mada 'ahogano Iesu'a haram'e'ete'e zamaḡano, Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu uhiḡano ehore radiunu. Ze'e Galilea haba'a zu Iudea haba'ano neḡa 'ahoga 'ahoga'ono'o ebu Ierusalem haba'aono'o onairo. Ebu Zuhi'a Boro gigi'a inaraḡa'e Iesu'a vase faizoga veize ane rana reiro.

¹⁸ E'e madaḡano vase nu'e ahi'a mene hagane'ete'e vazega farata hina herate onamadu Iesu zamao bazune tihi reiro. ¹⁹ Rehano ze'a vase ḡuḡuvaḡa 'ahine, ibihetaono'o odohe diuoga mene idararo. E'ano'o ze binu hitaga itadu binu mae bohaniro. Ebu vase ḡuḡuvaḡa bo'aḡano farata mini hina ovoe dabanadu Iesu zamao bazune tiro. ²⁰ Ze'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ani raena'a, "Vazehe, ḡa sau'a 'ai rae modeha!" ²¹ Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa'e zeḡe'a bare zamariro, raena'a, "Ani'e naḡi vazega? Nougadu Badi'a sausaune ḡoere'ohe? Badi'a'a da'o vase sau'a rae mode'ohe!"

²² Iesu ani zeḡe'a nouge rae zamarirota 'ai ederadu naenaenziro, raena'a, "Za nougadu eḡe ḡoere 'adi zamare'ohe? ²³ Ani mazao nougenouge nine, ḡoe'a'e ufiḡa? Ḡae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? ²⁴ Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vase sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa meirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazega e'e nina'a, "Eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i!"

²⁵ Ebu vase e'e'a zogone zeḡe zamabe'ano'o iḡune edanadu farataḡa meiro ebu Badi'a ni mae ḡihine'ena'a neḡa onamiro. ²⁶ Vaze nidu'a'e zaguzaganadu rihau radaro. Ebu Badi'a ḡihiniro, raena'a, "Eme izidi haḡai nu badega horoneha!"

* **5:14** A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine

*Levi Zamaharo**(Mataio 9:9-17, Mareko 2:13-22)*

²⁷ E'e enogano Iesu'e haba e'e mode iḡunirotene takesi vazega 'ahoga, niga'e Levi horoniro. Ani'e takesi haba'ano ehore radiunu. Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Ege hegoto'!" ²⁸ Ebu Levi ani gauga nidu'a modadu ani hegotiro.

²⁹ Levi'a ane neo Iesu veize ogomu boro haḡairo. E'ea takesi azaḡa gehaḡa zu vase nunu zeḡe teite ogau tiburaunu. ³⁰ Rehano Farisea azaḡa zu zeḡe moneo Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu tahi'atahi'a mazao magune goeriro, raena'a, "Za'e nougadu takesi azaḡa zu sau'a azaḡa teite ogau tiburu'ohe?"

³¹ Ebu Iesu'a naenaезiro, raena'a, "Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazega mene vage'ohe, rehano ugi azaḡani'a ani vage'ohe. ³² E'e teige, e'e duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu mene onairo. Rehano haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzadu zeḡe sau'anono'o gihuroga veize onairo."

*Ihore Iziga**(Mataio 9:14-17, Mareko 2:19-22)*

³³ Ebu hena vase nu'a Iesu niro, raena'a, "Ioane bapatizo tahi'atahi'a'e ogomu moneo mada gehaḡa zaḡozage'ohe zu kurau'ohe. Farisea azaḡa tahi'atahi'a zuni 'ouge haḡae'ohe. Rehano nougadu ga tahi'atahi'a'e iḡaiḡa ogau'ohe?"

³⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozagi'uma. ³⁵ Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vagini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zeḡe'a zaḡozagi'uma."

³⁶ Ebu Iesu'a bare hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'uma. Baninine, dabua iziga'e mae zigi borofi'uma, ebu dabua iziga'e amahiḡa teite horone tibunoga zuni mene manoga re'uma.

³⁷ Ebu vase 'ahogani'a vaini vuḡa baige † amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'uma. Be'une ufine, vaini vuḡani'a baige e'e iri'avadu be'uti'uma. Ebu vaini vuḡa'e sore rururanadu baige amahiḡa sausauni'uma. ³⁸ E'ano'o vaini vuḡa iziga'e, baige izigano beu'e ufi'uma.

³⁹ Rehano vaini vuḡa amahiḡa gagidote'e azaḡa'e vaini vuḡa iziga mene urate'ohe, mazaḡa ze'e raena'a, "Amahiḡa'e ufeta manoga‡!"

6*Bana Madaḡa Zuhi'aga**(Mataio 12:1-8, Mareko 2:23-28)*

¹ Bana Madaḡa 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite vuidi mebaḡa zamaḡano onamiro. Ebu ane tahi'atahi'a'a vuidi maḡa riri'e madu 'evoreze hina hasiga mute vaḡinadu huga aro. ² Rehano Farisea azaḡa nu'a horozadu ziro, raena'a, "Za'e nougadu Bana Madaḡa goroga varade'ena'a, vuidi hirive'ohe?"

³ Iesu'a naenaезiro, raena'a, "Za'e Buka Zaḡoga zamaḡano, Davida'a nagini haḡairota'a'e me'odiro ga? Davida ani ane gatinirote'e azaḡa teite ogomuze haḡadu vinize ruziro. ⁴ E'ano'o ani'e Badi'a ne diugadu dibu'o azaḡani'a da'o au'ete'e dibu'o berediḡa aro. Ani'e goro goe'a varadiro

† 5:37 Giriki, 'baige', Gouti ogaḡa hina haḡairote'e baige ‡ 5:39 Hari idaidaḡa e'e zamaḡano, gau iziga'e Iesu ihore idaniro zu gau amahiḡa'e Iuda azaḡa goro goe'a idaniro

ebu ane ġatinirote'e azaġa zuni ziniro.”⁵ Ebu Iesu'a zina'a, “Eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa Zuhi'aġa.”

Evo'a Rudanoga Vazeġa Fainiro
(Mataio 12:9-14, Mareko 3:1-6)

⁶ Ebu Bana Madaġa 'ahogano, Iesu'a nu'onu'o neġa diuġadu vazevaze ihoziro. E'ea eda'e nae 'evo'a rudanoga vazeġa zuni radiunu. ⁷ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa'e Iesu'a Bana Madaġano vaze e'e faini'uma ga mene rae ehamu radiro. Mazaġa ani'a vaze e'e fainine, zeġe kotao ohonoga uratiro.

⁸ Rehano Iesu ani'e ze'a nouge rae zamarinuta'a'e ederiro. Ebu 'evo'a rudanoga vazeġa niro, raena'a, “Iġunadu vaze ġuġuvaġa zama 'ada eda aro'ii!” Ebu ani eda onamiro. ⁹ Ebu Iesu'a zina'a, “E za ġadize'ohe. Mose goro ġoe'a'e Bana Madaġa zamaġano nagini haġaine idaġa ra'ohe? Manoġa haġai'uma ga sau'a haġai'uma? Ġabozi'uma ga zimi'uma?”
¹⁰ Iesu'a zeġe nidu'a ġiaze ġemadu vaze e'e niro, raena'a, “'Evo'o eino'ii!” Ani'a einirotene, 'evo'ani'a manoriro.

¹¹ Rehano ze maġune rudanadu zeġe zeġe'a Iesu mazao nagini haġai'uma rae ġoanirio.

Iesu'a Apostolo Azaġa 12 Zamaziro
(Mataio 10:1-4, 4:23-25, Mareko 3:13-19)

¹² E'e madaġano Iesu ani maġa onamadu ohere faġa Badi'a mazao kuraro. ¹³ Ebu oherebau moneo ani tahi'atahi'a huze tibuziro. Ebu tahi'a 12 da'o zamazadu Apostolo azaġa rae huziro.

¹⁴ Nize'e 'ahi'e'e: Simona niġa 'ahoġa'e Petero, Petero negoġa niġa Aniderea, Iakobo, Ioane, Filippo, Batolomeo, ¹⁵ Mataio, Tomasi, Alefeo ubuġa niġa Iakobo, Roma gavamani utito zini'ete'e duġuruġa* vazeġa niġa Simona, ¹⁶ Iakobo ubuġa niġa Iuda ebu Iesu revoharote'e vazeġa, Isakariota vazeġa niġa Iuda.

Iesu'a Haba Sebaġano Haramiro

¹⁷ E'e enogano, Iesu ani tahi'atahi'a teite maġanono'o ovaradu haba sebaġano edaro. E'e haba'ano'e ane hegote'ete'e azaġa ġuġuvaġa ebu haba nunu azaġa ġehaġani'a radiunu. Ze'e Iudea haba'a, Ierusalema neġa boro zu davara genāġa neġa boro Taea ebu Sidonaono'o Iesu hari abitoga zu ugize faizoġa radu ariro. ¹⁸ Ebu Iesu'a vine sau'ani'a diuġadu sausuzirote'e azaġa zuni faiziro. ¹⁹ Zeġe nidu'a ani ahiri obonihri reiro, mazaġa ugi faine'ete'e inaraġa'e ani mazaono'o buanadu zeġe nidua manoriro.

Badi'a Manohuga ebu Aduga
(Mataio 5:1-12)

²⁰ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ġiaze'ena'a ziro, raena'a,

“Za, zahara azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa Badi'a'a ibitozini'ohe.

²¹ Izidi za, vinize'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa isize mini'uma.

Izidi za, niau'ete'e azaġa'e Badi'a manohugazeta, mazaġa vesu'u matu'e eġofi'uma.

* 6:15 Giriki, duġuruġa niġa'e Zealota

²² Ege, Vaze Ubuga, hegote'ete'e u'ano, vaze'a he'ehe'ezine, hezahine, goere sau'a zine ebu za sau'a rae reine, za'e Badi'a'a manohuga hidi'uma.

²³ Zae vouga'a peroveta azağa mazao zuni 'ouge hağaido. 'Uguğani'a za mazao furerano'idene matue'ena'a zavono'i! Mazağa peroveta azağa teige, Badi'a'a adureo zae naeğa boro ra'ohe.

²⁴ Rehano za, ma'ora azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. Mazağa za'e ibite gau manoğa nidu'a mae hauğiro 'ahine, vesu'u mene bare me'uma.

²⁵ Izidi za, ogau isi mini'ete'e azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazağa vesu'u vinizi'uma.

Izidi za, matu'e eğofe'ete'e azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. mazağa vesu'u niau'ena'a vetuğara'uma.

²⁶ Vaze nidu'a'a za niguzine, fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazağa vouğaze'a zuni ğuriro perovetağa azağa 'ouge niguzido.

Agire Azağa Zamaro'i

(Mataio 5:38-48, 7:1-5, 12, 7:17-20, 12:34-35)

²⁷ Ege goere egoni'ete'e azağa'e zi'ohe. Agireze azağa zamaro'i zu he'ehe'e'ete'e azağa mazao manoğa hağao'i! ²⁸ Za rae sausaue'ete'e azağa'e Badi'a manohuga hidoga veize umino'i zu zae mazao hağai sau'a hağae'ete'e azağa veize kurano'i! ²⁹ Vaze'a ğanigo fa'ono'idene, naeğa zu notonohano'i! Vaze'a dabuağo mei'adu hena bare 'ahoga zuni meihi ro'idene, a'a zu hano'i! ³⁰ Iniu'a nagini umi'o'idene hau tauğo'i, ebu iniu'a ğauğo mae buro'idene, ago bare mo'i! ³¹ Vaze'a zae mazao hağai manoğa hağae'ete'e urato'idene, zae zuni zege mazao hağai manoğa hağao'i!

³² Za'a zae vetuğazi'ete'e azağa da'o vetuğazine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azağa zuni zege vetuğazi'ete'e azağa vetuğazi'ohe.

³³ Ebu za'e zae mazao manoğa hağae'ete'e azağa mazao da'o manoğa hağaine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azağa zuni 'ouge hağae'ohe.

³⁴ Ebu za'e ğauze bare zini'uma ra'ete'e azağa da'o zinihi reine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azağa zuni ğauze bare meini'uma rae zamare'ena'a, sau'a azağa ğauze zini'ohe.

³⁵ Rehano agireze azağa vetuğazo'i, zu zege mazao manoğa hağao'i! Ebu bare naenaeni'uma rae mene zamare'ena'a zeno'i! 'Ougine, Badi'a'a naeğa boro zini'uma, ebu za'e Gihia Hune Badi'a ubuga re'uma. Mazağa Badi'a mene matu'o hau'ete'e azağa ebu sau'a hağae'ete'e azağa zuni Badi'a'a vetuğazi'ohe. ³⁶ Zae Mama Badi'a'a vaze vetuğazi'ete'e teige, zae zuni vaze vetuğazo'i!

Vaze Sau'a rae Ago Ro'i

³⁷ Vaze mazao sau'a azağa rae ago zo'i! 'Ougine Badi'a'a zae zuni sau'a azağa rae mene zi'uma. Vaze'a sau'a hağao'idene, riğa ago ğorezo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a riğa mene ğorezi'uma. Zege sau'a rae modo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a rae modi'uma.

³⁸ Ğauze zeno'i! 'Ougine Badi'a'a manohuga zini'uma. Badi'a'a za'e iri'avone fosafosanoga, taugoga, zu'izu'inoga ebu fora'ağa beu'e ruruno zini'uma. Za'a vaze mazao nagini hağaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge hağai'uma."

³⁹ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Kuruğa vazeğani'a kuruğa vazeğa ibitohaune, anianine ho'ona 'uite ovo'i'uma. ⁴⁰ Tahia'e ani ihore vazeğa

mene vitini'uma. Rehano iniu faifaine ihonine, ani zuni ihore vazēga teigi'uma.

⁴¹ Ġa'e nabugo ubumao be'a dinunuġa ġiane'ohe. Rehano nougadu ġae ubumao be'a gado ireġa mene ġiane'ohe? ⁴² Ġae'a ubumaġo be'a gado ireġa izema ġianogano, negoġo mazao 'ahige ra'ohe. 'Negohe, ubumaġo be'a dinunu e'e mae vaġinihi!' Ga, zama guhi vazēga! Ibite geno ġae mazao gado ireġa e'e mae vaġino'! Ebu ga'a faine ehamanadu negoġo mazao ubuma dinunuġa mae vaġini'uma.

Ire ebu Ani Maġa

⁴³ E'e teige, ire manoġa'e maġa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maġa manoġa mene ini'ohe. ⁴⁴ Ire'e maġa horonadu naġi ireġa edere'ohe. Figi maġa'e ire renoga zamaġano mene ini'ohe zu vaini maġa'e ġunu renoga zamaġano mene ini'ohe. ⁴⁵ E'e teige, vase manoġa'e zamaġano manoġa zamaradu manoġa furene'ohe, ebu sau'a vazēga'e sau'a zamaradu sau'a furene'ohe. Mazaġa nagini zamaġano iri'ave radiu'eta'a'e hebe'a'ono'o buau'ohe.

Egadu Haġae'ete'e Azaġa (Mataio 7:24-27)

⁴⁶ Za'e eġe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ohe, rehano nougadu e'a ġoere'ete'e haġaiġa'e mene haġae'ohe? ⁴⁷ Eġe vaġe onaadu ġoerehe egadu haġae'ete'e vazēga'e iniu heuġa rae eġe'a ihozi'uma. ⁴⁸ Ani'e raha hu'i vohutuna ovoadu vatava riġa rana neġa ohone'ete'e vazēga heuġa. Zobozobo'a feuradu ne e'e haganine, ne a'e edau gigara'uma, mazaġa haba riġano ogoraro. ⁴⁹ Rehano eġe ġoere egadu haġaiġa mene haġae'ete'e vazēga'e, haba zoreġano neġa ogoru'ete'e heuġa. Zobozobo'a feuradu ne e'e haganine, zogone higanadu fahau guzuhu'uma.

7

Uti Azaġa Ġihi'a'a Iesu mazao Firo (Mataio 8:5-13, Ioane 4:43-54)

¹ Iesu ani vazevaze veize e'e ġoe'a nidu'a rae haugirote'e enogano, ani ane tahi'atahi'a teite Kaperanauma neġa onamiro. ² E'ea Roma uti azaġa ġihi'a 'ahogani'a radiunu. Ane'a borofe vetuġani'ete'e tuġureġa vazēga'e uġine sausaunadu nariga rudaro. ³ Uti azaġa ġihi'a'e Iesu hariġa igirotene, Iesu'a onaadu ane tuġure vazēga faine ġabonoga uratiro. E'ano'o ani Iuda vase boroboro'a Iesu uminoga veize tuġuziro.

⁴⁻⁵ Ebu ze'e Iesu mazao feuri aradu, zamaze nidu'a hina uminoro, raena'a, "Uti azaġa ġihi'a ani manoġa tauġi! Mazaġa ani eme vetuġafe'ohe ebu eme veize nu'onu'o neġa ogoraro. Ga ani dananine manoġa!"

⁶ E'ano'o Iesu'e zeġe teite uti azaġa ġihi'a ne onamiro.

Ze ani ne uhigano feurirotene, uti azaġa ġihi'a'a ane vase nu Iesu vaġe tuġuziro. Ebu ze'a Iesu mazao aradu niro, raena'a, "Uti azaġa ġihi'a'e 'ahige raha. 'Zuhia Boro, ġa e neo diuġoga rae ago zamaro'i, mazaġa e'e mene vase manoġa. ⁷ E'ano'o ġa vaġe mene ameha. Ġoere da'o ro'i! 'Ougine eġe tuġure vazēani'a manori'uma. ⁸ Mazaġa e'e vase 'ahoga 'u'uġano gaue'ohe, zu uti azaġa eġe 'u'uġano gaue'ohe. Eġe'a vase 'ahi nina'a, 'Onamo'!' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'!'

reine, ani'e are'ohe. Ege'a tuğure vazega 'ahoga nina'a, "Adi hağao'i! reine, ani'e hağae'ohe."

⁹ Iesu'a e'e goe'a igirotene, ani zaguzagaro. Ebu ani vaetadu ane hegotirote'e azağa ziro, raena, "Ege'a zi'ohe. Badi'a mazao 'ahige fie gigaru'ete'e vazega'e Isaraela azağa zamağano ize mene horoneha!" ¹⁰ Ebu ze bare uti azağa ġhi'a ne onamirotene tuğure vazega'e manoroga haniniro.

Iesu'a Ġozoba Ubuğa Rune'ono'o Ġaboniro

¹¹ E'e enogano, Iesu'a ne 'ahoga niğa Naina onamiro. Ane tahi'atahi'a zu vaze ġehağani'a ani ġatiniro. ¹² Ebu ze onamadu ne ġutu'ağano feurirotene, ne azağa'e rune vazega herate buni ariro. A'e ġozoba 'ahoga ubuğa. Ani tibuhuga e'e da'o fureniro. Ne azağa ġehağa zuni ġozoba e'e teite ariro. ¹³ Iesu'a ġozoba e'e horonirotene, ani vetuğaniro, ebu nina'a, "Ago niano!" ¹⁴ Iesu'a 'ouge rae neadu mağa heratirote'e azağa vağe onamadu mağa obonirotene ze tue edaro. Ebu ani raena'a, "Ene iziga, ege'a ġa'ohe. Iğuno'!" ¹⁵ 'Ouge rae nirotene, rune vazegani'a iğune ehoradu goe'a ġadaheniro! Ebu Iesu'a bare vi'a 'evoreo modiro.

¹⁶ Zeğe nidu'a rihau furdaro zu Badia matuo haro, raena'a, "Peroveta boro'a eme bo'ağano fureraneha! Badi'a'a ane vaze, emeğe danafeha!" ¹⁷ Ebu Iesu'a nagini hağairote'e hariğani'a Iuda haba'a ebu uhiğa haba'a nidu'ano bororaro.

Iesu zu Ioane Babatiso (Mataio 11:2-19)

¹⁸ Ioane Babatiso'e ġu'a neğano radiute'e zamağano tahi'ağani'a ane vağe onamadu Iesu'a hağairote'e hariğa nidu'a me'odo haro. Ebu Ioane'a ane tahi'a 'aheu huze onaadu ziro. ¹⁹ "Zuhi'a Boro Iesu vağe onamadu 'ahige ġadino'i, 'Onai'uma ra'ete'e vazega Keriso'e ġahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?"

²⁰ Ebu ze'e Iesu mazao feurirotene, ani niro, raena'a, "Ioane Babatiso'a ġadinoga veize eme tuğufeha. Ani raena'a, 'Onai'uma ra'ete'e vazega Keriso'e ġahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?"

²¹ E'e madağano Iesu'a ugi nunu meirote'e vazega ġehağa faiziro, vine sau'a sau'a hegoze buziro ebu ubuma kuru azağa ġehağa bare ehamanoga radu faiziro. ²² E'ano'o Iesu ani vaze 'aheu e'e naenaenziro, raea'a, "Bare onamadu za'e nagini horonate'e zu egate'e moneo Ioane ihono'i! Ubuma kuru azağa'e ehamu'ohe, oda sau'a azağa'e edau'ohe, lefera azağa'e manore deheru'ohe, tegaze uhuga azağa'e iği'ohe zu rune azağa'e bare ġaboze'ohe. Ebu zahara azağa hari manoga haramo zini'ohe. ²³ Ege mazao fi mene mode'ete'e vazega'e manohuga hidi'uma!"

²⁴ Ioane'a tuğuzirote'e azağani'a iğunirotene, Iesu'a Ioane moneo vaze ġuğuvağa ziro, raena'a, "Za vaze nagiğa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a imi veğa hudi naeninaeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene! ²⁵ 'Ougadu za vaze nagiğa horonoga veize onamiro? Naega boro dabuğa vidau'ete'e vazegahe? Mene! Dabua manomano vidau'ete'e zu ġau manomanoğeta radiu'ete'e vazega'e kini neo radiu'ohe.

²⁶ 'Ougadu vaze nagiğa horonoga veize onamiro? Peroveta vazegahe? O'e! Ege'a zi'ohe. Peroveta azağa nidu'a vitize'ete'e vazega'e Ioane. ²⁷ Ioane moneo Buka Zağoğano 'ahige mirihiro, raena'a

'Ġiano'i! Badi'a'a ġae zamao vaze 'ahoga ibite tuğuni'uma.

Ani'e g̃ae zamao g̃ae ibi ruhibi'uma.'

²⁸ Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazeḡa bo'aḡano vaze nidu'a vitine'ohe. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaḡano ḡonaga vazeḡa zu Ioane vitine'ohe."

²⁹ Ebu Iesu ḡoere igirote'e azaḡa nidu'a zu takesi azaḡa raena'a, "Hube, Badi'a haḡae'ete'e ibi'a'e duduga!", mazaḡa ze'e Ioane'a bapatzozadu gihuriro. ³⁰ U Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa'e Ioane bapatzoz hezaho hanadu mene ḡihuriro. 'Ougadu zeḡe veize Badi'a'a urate'ete'e haḡaiḡa zu hezaho haro.

³¹ Iesu'a bare raena'a, "Izidi azaḡa'e nagingio idazi'uma? Ze iniu heuḡa?"

³² Ze'e tahi'a kome'a kome'ani'a ne hunio ehoradu arahe'ete'e heuḡa. Ze rovonadu none tahi'aḡani'a mone tahi'aḡa mazao harae huhu'uhi'ena'a,

'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha.

Ebu eme rune haba'ano niau ḡoinaheha, rehano za mene nianeha.'

³³ Ioane bapatzoz'a onaadu ogomu mene audo zu vaini vuḡa mene gagido. 'Ougadu za rae modiro, raena'a, 'Ioane'e vine sau'aḡeta.' ³⁴ U eḡe, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuḡa gage'ohe. Rehano za e rae mode'ohe, raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuḡa fu'a. Ebu ani takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa teite tiburu'ohe.' ³⁵ Rehano Badi'a hegote'ete'e azaḡa huhuzaḡa'e eḡe zu Ioane'e duduga rae re'uma."

Haḡai Sau'a Roḡaeḡani'a Iesu Rana Dehoro Be'uniro

³⁶ Mada 'ahogano Farisea vazeḡa 'ahoga niḡa Simona'a Iesu ane teite oganoga veize huniro. Ebu Iesu ani Farisea vazeḡa ne onamadu oga'uma haba'ano taviro. ³⁷ E'e haba'ano'e haḡai sau'a haḡainute'e roḡaeḡa 'ahogani'a radiunu. Ani'e Iesu'a Farisea vazeḡa neo ogauete'e ederirotene, dehoro hohoga manoga naeḡa boro bio kome'a manohuga iriva'onadu mae onamiro. ³⁸ Ebu roḡae'a ne diuḡadu Iesu ḡaruḡa onamadu niau'ena'a, odaḡa babagaḡano ḡuḡuriro. Ebu niḡa vuḡani'a Iesu oda rana sore buanadu abune vanirotene, iguḡa hina odaḡa zauhe iminiro. Ebu gubane'ena'a, odaḡa fura'inadu dehoro beu'iro.

³⁹ Iesu oganoga radu hunirote'e Farisea vazeḡa Simona'a roḡae e'e'a 'ouge haḡairote'e horonirotene, ani ane zamao zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e peroveta vazeḡa reine, ani roḡae nagigani'a obone'eta'e ederi'uma. Ebu roḡae 'ahi'e sau'a rae ederi'uma!" ⁴⁰ Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Simona, e hari 'ahoga ḡe'uma." Simona'a nina'a, "Ihore vazeḡa, eho'!"

⁴¹ Ebu Iesu'a hari me'odo haro, raena'a, "Vaze 'aheu'a vaze 'ahoga mazao moni gezo madu bare ha'uma reiro. 'Ahogani'a moni 500 meiro, a'e 500 mada gauga moniḡa. U 'ahogani'a'e moni 50 meiro, a'e 50 mada gauga moniḡa. ⁴² Ebu vaze 'aheu'e moni vazeḡa mazao moni baronoga mene idararo, e'ano'o moni vazeḡani'a zina'a, 'Ahiga, ago barono'!"

Iesu'a hari e'e haugirotene, Simona ḡadiniro, raena'a, "'Ougine, aninine bo'aḡano'e iniu'a moni vazeḡa mazao ufeta zamare borofi'uma?"

⁴³ Simona'a naenaeni. "E zamarone, vaze moni 500 madu moni vazeḡani'a ḡararo harote'e vazeḡa." Ebu Iesu'a nina'a, "Ga naenae'e duduga."

⁴⁴ Ebu Iesu'a roḡae tehe ḡianadu Simona niro, raena'a, "Ḡa roḡae 'ada'a eḡe mazao haḡate'e horonahe? E ḡa ne diuḡatene, ḡa'e odahe vuzu'oga veize vu mene eneha. Rehano roḡae 'ahi'e eḡe oda ani ni

vuġa hina abunadu iguġa hina zauhe imineha. ⁴⁵ Ġa'e mene gubahe fura'ihaha, rehano roġae 'ahi'e eġe'a diuġi arate'e'ano'o odahe mene ri'iri'i fura'ineha. ⁴⁶ Ġa'e vadiniheo dehoru mene beu'eha, rehano ani'a e odao dehoru hohoga manoġa beu'eha. ⁴⁷ E'ano'o eġe'a ġa'ohe. Moni 500 madu moni vazegħa'a ġararo harote'e vazegħa teige, roġae 'ahi'e ane sau'a ġehaġa 'ai rae modeha, e'ano'o ani eġe zamare borofadu 'ouge haġaeha. Rehano moni 50 madu moni vazegħa'a ġararo harote'e vazegħa teige, sau'a ufiġa haġae'ete'e vazegħa'e ane sau'a tahife rae modi'uma ebu e tahife zamari'uma."

⁴⁸ Ebu Iesu'a roġae nina'a, "Ġa sau'a 'ai rae modeha." ⁴⁹ 'Ougirotene, Iesu teite ogarote'e azaġa'e zamariro, raena'a, "Ahi'e iniu? Ani vase sau'a zuni rae modehehe?" ⁵⁰ Ebu Iesu'a roġae niro. "Ġa'e eġe mae ġihiheha, e'ano'o ġae sau'anono'o ġabodeha. Zamaġo roġenadu onamo'i!"

8

Roġae Roġae'a Iesu Dananiro

¹ E'e enogano Iesu'e haba nunu zu ne 'ahoga 'ahoga onamadu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a, hariġa manoġa haraminu ebu tahi'aġa 12 zuni ane ġatininu. ² Ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e zu ugi nunu'a meirote'e roġaeġa roġaeġa'e uġize manoradu Iesu duġuru danaziro. Ze bo'aġano Magadala neġa roġae niġa Maria ani'e vine sau'a 7 raganono'o hegone bunirote'e roġaeġa. ³ Ebu Kuza inuġa niġa Ioana. Kuza ani'e kiniġa Heroda gau zu neġa taufe'ete'e vazegħa. Roġae 'ahoga niġa Susana zu roġae 'ahoga 'ahogani'a zeġe zeġe ġau hina Iesu ebu ane tahi'atahi'a danaziro.

Ezone Feune Ġorarote'e Hari Idaidaġa (Mataio 13:1-23, Mareko 4:1-20)

⁴ Mada 'ahogano vase ġuġuvaġani'a Iesu haba nunuono'o Iesu vaġe ariro. 'Ougadu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

⁵ "Hihi vazegħa 'ahogani'a mebaġano ezone ġora onamiro. Ani mebaġano ezone feune ragavirotene, nu'e oda ibiġano rururaro. E'e ezoneġa'e vase'a rana edau oname onainu zu nini'a onadu au haugiuro. ⁶ Ezone nu'e hadi haba'ano rururaro. E'e ezoneġa'e ġuhuriro, rehano roraro, mazaġa raha'e mene abu'a. ⁷ Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ebu ezone zu ve renoga tibano ġuhure bororaro. Rehano ve renogani'a ezone ġuhuġa simarinadu mene iniro. ⁸ U ezone nu'e raha manoġano rururadu faine ġuhure bororaro, ebu vesu huga'e ġae 100 hudaro." Iesu ani ġoere haugirotene, ani ġihau ġoeriro, raena'a, "Teġaġeta vazegħa'e faifaine egadu huga edero'i!"

⁹ Ebu Iesu tahi'atahi'a'a hari e'e huga ani ġadiniro. ¹⁰ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Rehano vase nu'e hari huga nidu'a hari idaidaġa hina ihoze'ohe, e'ano'o ze'e huga mene ederi'uma. Peroveta azaġani'a amahi 'ahige reiro, raena'a,

'Ze'e Badi'a'a nagini haġae'eta'e horone'ohe rehano, huga'e mene horoni'uma.

Ze'e Badi'a'a nagini ra'eta'e igi'ohe rehano, e'e huga'e mene ederi'uma.'

¹¹ Eġe'a ezone feune ġorau'ete'e hariġa idaidaġa huga'e rae deheni'uma. Ezone'e Badi'a ġoere. ¹² Ezone ibio rurune'eta'a'e, vase'a Badi'a ġoere

igi'ohe. Rehano ze'a Badi'a ġoere mene mae ġihinadu ġabone mene hidifine, Satani'a zeġe zamaono'o Badi'a ġoere mae vaġine'ohe. ¹³ Ezone hadi haba'ano rururu'eta'e, Badi'a ġoere igi'etene matu'uzeta mae ġihine'ohe. Rehano ze fie'e ire taiga o'o'a heuġa, e'ano'o mada taħiġa da'o fie'ohe. Ebu Satani'a tuhuze nuri'etene uite'ohe. ¹⁴ Ezone ve renoga zamaġano rururu'eta'e, ze Badi'a ġoere igi'ohe. Rehano radiu'ete'e madagano, zamarone aduga borofe'ohe, haba toheġa ufeta zamare'ohe zu haba ġauġa manomano hina ufeta matu'e'ohe. E'ano'o ze'e mene ini'ohe. ¹⁵ U ezone raha manogano rururu'eta'e, mene ġurire'ena'a zama manogano Badi'a ġoere igi'ohe. Ebu ze'e aduga hide'e rehano, Badi'a'a matu'e'ete'e haġaiġa haġae'ena'a, hudau'ohe.

Ihure Hari Idaidagħa
(Mareko 4:21-25)

¹⁶ Vaze 'ahogani'a ihure hufine siuva hina mene ogone ti'uma ga fata 'u'uġano mene ti'uma. Rehano ne diuġe'ete'e vaze'a aġaġa horonoga veize, midau ti'ete'e haba'ano midau'ohe. ¹⁷ Ihure'a ġau nidu'a aġane'ete'e teiġe, 'u'uru radiu'ete'e ġauġa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ġahine'ete'e ġauġa zuni horoni'uma. ¹⁸ E'ano'o eġe'a zi'ete'e ġoe'a faine zamare ego'i! Faifaine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a edeġa boro zini'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaġa'e, Badi'a'a ze'e taħiġa edeġa rae zamare'ete'e zuni mae vaġini'uma.

Iesu Vi'a ebu Negoġa

(Mataio 12:46-50, Mareko 3:31-35)

¹⁹ E'e enogano Iesu vi'a ebu negoġa duġuru'a ani vaġe onamiro, rehano vaze ġuġuvaġa 'ahine ani uħiġa onamoga mene idararo. ²⁰ Ebu vaze 'ahogani'a Iesu niro, raena'a, "Ga vi'u zu negoġo duġuru'a ġia'ihhi radu ne enona edau radiu'ohe." ²¹ Ebu Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Badi'a ġoere egadu haġaiġa haġae'ete'e azaġa'e eġe nanu zu eġe nego."

Zavara 'Uiro

(Mataio 8:23-27, Mareko 4:35-41)

²² Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite ġasio tiradu ze ziro, raena'a, "Aro, du'ura moneafa fare onamihi." Ebu ze fare onamiro. ²³ Ze fare oname'ete'e zamaġano, Iesu ani baziro. Ebu zavara boro'a feuradu vu'a ġasi kafere diuġadu fo'ariro. Ze'e ariga runeo diuġiro! ²⁴ 'Ougirotene, Iesu tahi'atahi'a'a ani evaniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Zuhi'a Boro, eme izidi hunuhune'ohe!"

Ebu Iesu'a evatadu zavara zu sa'u riġa ġoreziro, raena'a, "Sifu radadu roġerano'i!" Ani 'ouge reirotene, zavara zu sa'u'a hauġiro zu du'ura'a roġeraro. ²⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za eġe mazao mene fie'ohe!" Rehano, zeġe nidu'a rihau'ena'a zu zaguzagau'ena'a, ġadititiro. "Ahi'e iniu? Ani'a zavara zu sa'u riġa ġorezitenene, ġoe'a egohu'ohe!"

Vine Sau'aġeta Vazeġa Fainiro

(Mataio 8:28-34, Mareko 5:1-20)

²⁶ E'e enogano, Iesu zu ane tahi'atahi'a'a Galilea du'uraġa moneafa ruhau faradu Gerasa* azaġa habao hebetiro. ²⁷ Iesu ani ġasiono'o buarotene, e'e haba'ano vine sau'a sau'aġeta vazeġa 'ahogani'a Iesu hidiro. Ani'e mada faġa firina zu negano mene radiunu, rehano 'idu haba'ano radiudo. ²⁸⁻²⁹ Vine sau'ani'a vaze 'adi'e mada ġehaġa

* 8:26 Gerasa'e Iuda haba'a enogano

ibitohaudote'e u'ano, haba e'e azaḡani'a auri miniḡa riḡa hina evo'a zu odaḡa batune teadu taufe radiudo. Rehano ani'a mini e'e ri'i ḡuzuhadu vine sau'ani'a tugune haba boha'a onamido.

Ani'a Iesu horonirotene, Iesu'a riḡa ḡoreniro, raena'a, "Vine sau'a toraga, ani mazaono'o buano'ii!" Ani Iesu zamao hiḡau bauradu ḡaniganaro, raena'a, "Iesu, ḡihi'ahune Badi'aḡa Ubuga! Ḡa'e eḡe mazao nagini urate'ohe? E umi'e'ohe, aduga aḡo eno'ii!" ³⁰ Ebu Iesu'a ḡadiniro, raena'a, "Ḡa niḡo iniu?" Ebu ani'a naenaeniro. "E ni'e Legionii!†", mazaḡa vine sau'a ḡehaḡa vaze e'e ranao radiunu. ³¹ Vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, "Eme ho'one ḡonaga o'o'ano† ago tuḡufo'ii!" ³² E'e madaḡano aba ḡehaḡa'e haba maḡano ogaunu. E'ano'o vine sau'a sau'a'a bare Iesu uminiro. "Eme aba e'e mazao diuḡoga tuḡufo'ii!" Iesu'a naenaezina'a, "Idaḡa, bu'anadu onamo'ii!" ³³ Ebu vine sau'a sau'a 'ai vaze e'e mazaono'o buanadu aba ḡehaḡa mazao diuḡe ḡouriro. Aba ḡehaḡa 'ai maḡa be'ano'o dure ovoadu du'uraḡo hunuhune rudaro.

³⁴ Aba taufe'ete'e azaḡani'a nagini'a furerarote'e horonadu, ferau uhiḡa neḡa zu haba'a haba'a onamiro. Ebu e'e hariḡa vazevaze mazao me'odiro. ³⁵ Vaze ḡehaḡa'a nagini'a furerarote'e ḡianoga veize Iesu vaḡe onamiro. Ze onamirotene, vine sau'aḡeta vazeḡa e'e dabua vidanadu zamarone manogaḡo Iesu oda babagaḡo ehorirote'e horoniro. E'ano'o ze'e rihau ḡouriro. ³⁶ Ebu furerarote'e haḡaiḡa nidu'a horonirote'e azaḡani'a haba 'ahoga 'ahogano'o onairote'e azaḡa mazao Iesu'a vine sau'aḡeta vaze e'e nougenouge ḡabonirote'e me'odoziniro. ³⁷ 'Ougadu Gerasa haba'a azaḡa nidu'a'e riho'a mae ḡouriro. Ebu ze'e Iesu'a e'e haba'anono'o vaḡinoga veize uminiro. E'ano'o Iesu'e ḡasio tiradu bare du'ura moneafa fare onamiro.

³⁸ Vine sau'aono'o manorirote'e vazeḡa'e Iesu teite onamoga veize uminiro. Rehano Iesu'a ani tuḡune'ena'a, niro. ³⁹ "Mene. Ḡa bare neḡo onamadu Badi'a'a ḡae mazao haḡai manoga haḡate'e nabuḡo ihozo'ii!" E'ano'o ani bare onamadu ne nidu'a ragave'ena'a, Iesu'a ani mazao nagini haḡairote'e haḡaiḡa me'odo ziniro.

Iairo Aboḡa ebu Ugi Roḡaeḡa

(Mataio 9:18-26, Mareko 5:21-43)

⁴⁰ Iesu'a faradu ruhau hebetirotene, vaze ḡehaḡani'a hidadu mae ḡihiniro, mazaḡa ze'e mada faḡa guhiniro. ⁴¹ Ebu vaze 'ahoga niḡa Iairo'a onamadu Iesu oda babagaḡo ḡuḡuriro. Ani'e nu'onu'o neḡa ḡiane'ete'e vazeḡa ḡihi'aḡa. Ani'a Iesu uminiro, raena'a, "E ne aradu aboehe faino'ii!" ⁴² Ani aboga'e tibuhuga e'e da'o zu muriḡa'e 12. Ani'e uḡine sausaunadu ariga rudaro.

Ebu Iesu'a Iairo teite ane ne onamirote'e zamaḡano vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaeno'o bibine runiro. ⁴³ Vaze ḡehaḡa bo'aḡano, roḡae 'ahoga'e roḡae uḡi'a madu muri 12 zamaḡano adudu radiro. Rehano gohe vazeḡa 'ahoga'ni'a zu manonoga mene idararo. ⁴⁴ Ebu ani'e uḡiḡani'a manoroga veize Iesu ḡaruna hegote aradu dabuaga ariga tu'iniro. 'Ougirotene, uḡiḡani'a ḡarihe hune haḡiḡo! ⁴⁵ Ebu Iesu'a ḡadimaro, raena'a, "Iniu'a e tu'ihaha?" Vaze nidu'a'a naenaenina'a, "Eme mene tu'ihaha." Ebu Petero'a raena'a, "Zuhia Boro, vaze ḡuḡuvaḡani'a bibi'e'ete'e u'ano, vaze ḡehaḡani'a ḡa tu'ihaha." ⁴⁶ Rehano Iesu'a niro, raena'a, "E edereha, vaze 'ahoga'ni'a tu'ihadu e mazaono'o gigi'a inarahe'a buaneha, ebu vaze e'e

† 8:30 E'e hugani'e uti azaḡa 6000 heuḡa † 8:31 vine sau'ani'a ḡutau'ete'e haba'a

faineha.” ⁴⁷ Iesu'a 'ouge zirotene roḡae e'e ani mazao nagini'a furerarote'e u'uranoga mene idaḡa rae zamariro. Ebu ani rihau'ena'a rereru Iesu vāge onadu ani oda babaḡano tuḡe ḡuḡuriro. Ebu ani nougadu Iesu dabu'a tu'inate'e, zu ḡarihe manorate'e hariḡa vaze nidu'a ziro. ⁴⁸ Ebu Iesu'a roḡae e'e nina'a, “Aboe, ḡa'e eḡe mazao fiate'e u'ano, uḡiḡo'a manoreha. E'ano'o matu'uḡota onamo'i!”

⁴⁹ Iesu ani roḡae e'e ḡorene'enoḡano vaze 'ahogani'a Iairo neon'o' onaadu Iairo niro, raena'a, “Ḡa aboḡo 'ai rudaneha. E'ano'o ihore vazeḡa'a ḡa ne onamoga veize ago umine bano'i!” ⁵⁰ Rehano Iesu'a hari e'e egadu, Iairo nina'a, “Zamaḡo ago adufo'i! Eḡe mazao fio'i! 'Ougine, ḡa aboḡo'e bare ḡabodi'uma.”

⁵¹ Ebu ze oname Iairo neo feuriro. Iesu'a Petero, Iakobo, Ioane zu roḡae kome'a vi'a moga da'o tutuze neo diuḡiro, u vaze 'ahoga 'ahoga'e mene zamaze zouziro. ⁵² Ze diuḡirotene, vaze nidu'a'a ne zamaḡano harae niau radiunu. Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Ago niano'i! Ani'e mene rudaneha, rehano baze'ohe.” ⁵³ Ze'a ani eḡofoharo, mazaḡa ze'e roḡae tahi'a'a rudanata'a'e eḡeḡa. ⁵⁴ Ebu Iesu'a roḡae kome'a abine ḡihinadu hune niro, raena'a, “Eḡe tahi'a, iḡuno'i!” ⁵⁵ E'e zamaḡano ani vigan'i'a bare onaadu ḡarihe hune ḡabode iḡuniro. Ebu Iesu'a e'ea radirote'e azaḡa ziro, raena'a, “Ogomu nu hano'i!” ⁵⁶ Ani vi'a moga'e zaguzagau rudaro. Rehano Iesu'a ḡoere riḡa zina'a, “Nagini'a fureranata'e vaze ago zo'i!”

9

Iesu'a Ane Tahi'a Tahi'a 12 Tuḡuziro (Mataio 10:5-15, Mareko 6:7-13)

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro. Ebu vine sau'a nidu'a uhize buze'ete'e zu uḡi azaḡa faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. ² Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a moneo vaze ihozoga zu uḡi azaḡa faizoga veize tuḡuziro. ³ Izema ani'a ze tuḡuzogano, raena'a, “Zae ragavo zamaḡano o'o'a huga ago mo'i! Tuḡu, tunahu, ogomu, moni zu dabu'a 'ahoga zuni ago odoho'i!” ⁴ No'e haba'ano ne 'ahoga diuḡo'idene, e'e da'o rado'i! Ebu zae'a haba e'e mode'ete'e madaḡa ro'idene, ne e'e mode iḡuno'i! ⁵ Haba 'ahogano ne azaḡani'a zae mene mae zouzadu ne e'e modo'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manaho'i! A'e ze'a mene ḡihurine, aduga hidi'uma rae ihozi'uma.” ⁶ Ebu Iesu tahi'atahi'a 12 neḡa neḡano ragavadu hari manoga haramiro zuni uḡi azaḡa manoziro.

Heroda Iesu mazao Zamare 'Ada'adiro (Mataio 14:1-12, Mareko 6:14-29)

⁷ Heroda Antipasi, Galilea haba'a kiniḡa'e Iesu hariḡa igirotene, ani'e zamaḡa 'ada'adiro, mazaḡa vaze nu'a raena'a, “Iesu'e Ioane Babatiso. Ani'a ibite rudanadu bare ḡabodeha.” ⁸ U vaze nu'e raena'a, “Ani'e peroveta vazeḡa, Elia. Ani'a bare fureraneha,” ebu vaze nu'e raena'a, “Ani'e peroveta ibi'aḡa vazeḡa 'ahoga, ebu bare ḡabodeha.” ⁹ Rehano Herod'a 'ahiḡe reiro, “Ahi'e mene Ioane, mazaḡa ani'e goruniro. Nougadu vaze'a 'Ani'e Ioane,' rae ḡoane'ohe?” E'ano'o ani Iesu'e iniu vaze rae ḡianihi reiro.

Iesu'a Vaze 5,000 Ḡubuziro (Mataio 14:13-21, Mareko 6:30-44, Ioane 6:1-14)

10 Apostolo azağani'a Iesu vađe bare onairo. Ebu zeđe'a nagini hağairrote'e nidu'a Iesu me'odo haro. Ebu Iesu'a sifu zeđe teite vağinadu Betesaida haba'a onamiro. 11 Rehano vaze guđuvađa ze ani'e no'e oname'eta'e ederadu zeđe nidu'a ani hegotiro. Ebu Iesu'a ze mae ġihizadu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a ziro zu ugi azađa faiziro.

12 Gorava rarotene, Iesu tahi'atahi'a 12 ani vađe aradu niro, "Ahi'e haba boha'a. Ogomu vađoga ebu ohere bazoga veize, vaze nidu'a ne uhiđa uhiđano tuđuzo!" 13 Rehano Iesu'a reiro, raena'a, "Zae'a ogomu zeno'!" Ebu ze ani naenaeniro. "Mene idađa! Eme mazao'e beredi fu'o ebu ġozone 'aheu da'o. Vaze ġehađa 'ahi ġubuzoga veize, ogomu ġehađa hoitine manođa!" 14 E'ea vaze nidu'a bo'ađano ohoze da'o'e nidu'a 5,000 radiunu.

Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Ze 'ahige zo'i, '50 rovonerovone ehoroi'" 15 'Ougadu Iesu reirote'e idunađano vaze nidu'a ehoriro. 16 E'e ġarugano Iesu'a beredi fu'o zu ġozone 'aheu madu adure ġiane'ena'a, Badi'a mazao manođa taui reiro. Ebu beredi zu ġozone tahi tahe vahege ane tahi'atahi'a zinadu ze ġahuđe ġemiro. 17 Zeđe nidu'a au ubararo ebu Iesu tahi'atahi'a ogomu ġaha'a ġaha'a'e tunahu nidu'a 12 iriva'oniro.

Petero'a Iesu'e Keriso rae Reiro
(Mataio 16:13-16, Mareko 8:27-30)

18 Mada 'ahogano Iesu'e ane da'o kurau radiro, ebu ane tahi'atahi'a da'o ane teite radiro. Ebu Iesu'a ze ġadiziro, "Vaze'a e'e iniu rae ra'ohē?" 19 Zeđe'a naenaenina'a, "Nu'e 'Ioane Babatiso, nu'e 'Elia,' ra'ohē. Nu'e raena'a, 'Amahi rudarote'e peroveta vazeđa 'ahogani'a ġabode iğuniro.'" 20 Ebu Iesu'a ġadiziro, raena'a, "U za'a ra'etene e'e iniu?" Petero'a nina'a, "Ġa'e Badi'a'a tuđu'irote'e vazeđa, Keriso!" 21 Iesu'a ġoere riđa ziro, raena'a, "Adi ġoe'a vaze 'ahoga ago zo'i!"

22 Ebu ani raena'a, "Eđe, Vaze Ubugani'a aduđa ġehađa hidi'uma. Vaze boroboro, Badi'a dibu'o hau'ete'e ġini'ağahi'aga zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağani'a he'ehe'ehi'uma zu uđuhi'uma. Rehano mada uđidu zamađano bare ġabode iğuni'uma."

Iesu Hegote'ete'e Ibiđa
(Mataio 16:24-28, Mareko 8:34—9:1)

23 Ebu Iesu'a zeđe nidu'a zina'a, "Iniu'a eđe ġaruna hegoti'uma ro'idene, ane ura hađağiđa nidu'a modadu, mada nidu'a ane satauro odohe'ena'a, eđe hegoto'i!" 24 Mazađa iniu vaze ane ġabone obone giganine, ani ġabone tuđutuđu mene hidi'uma. Rehano iniu vaze ane ġabone eđe 'uano ahetine, ġabone tuđutuđu hidi'uma. 25 Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ġaboneđa mae vağinine, nagini manođa hidi'uma? 26 Vaze'a eđe zu eđe ġoere o'onine, eđe'a eđe ađađano, mamahe ađađano ebu tuđure viđa zađođa ađađano bare ovaine, eđe, Vaze Ubuga zu ani o'oni'uma. 27 E hube hune zi'ohē, faifaine ego'i! Izidi zae bo'ađano vaze nunu'a, izema rudanogano, Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a horoni'uma.

Iesu Irağani'a Nufiro
(Mataio 17:1-8, Mareko 9:2-8)

28 Mada fu'o uđidu fare ġarugano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamaze mađa rana kuranođa radu itiro. 29 Ani kurau'ete'e zamađano, irağani'a nufiro zu dabuağani'a uranadu vazavazahiro. 30-31 E'e madađano vaze 'aheu, Mose zu Elia'a fureradu ze Iesu teite goaniro.

³² Petero zu Iesu tahi'a 'aheu'e baze rudaro. Ze'a evatirotene Iesu agağa zu ani uhiğano vase 'aheu edanoga horoziro. ³³ Mose ebu Elia'a Iesu muhinoga madağa meirotene, Petero'a Iesu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, eme 'adama radiu'ete'e manoga tauği! Emeđe uğidu'a nugo taruha uğidu ogoratihi, tiba'e gae veize, tiba'e Mose veize ebu tiba'e Elia veize." Petero ani'a nagini ra'eta'e ağu'a. ³⁴ Ani 'ouge reirotene ğoze'a ovalu ogoziro, e'ano'o ze rihau rudaro. ³⁵ Ebu ğoze zamağanonon'o Badi'a ago 'ahoga igiro, raena'a, "Ahi'e ege Ubude, ege'a ohotirote'e vazega. Ani goere egohanoi!" ³⁶ Ago'a hauğirotene Iesu ane da'o horoniro. Zeđe uğidu'a nagini horonirote'e vase 'ahogani'a mene rae fureniro.

Tahi'a Kome'a Vine Sau'ağeta Manoniro
(Mataio 17:14-18, Mareko 9:14-27)

³⁷ Mada e'e ğarugano Iesu zu ane tahi'atahi'a teite mağanonon'o ovairo, ebu vase ğuğuvağa hiđiro. ³⁸ Vaze ğuğuva zamağanonon'o vase 'ahogani'a Iesu huniro, raena'a, "Ihore vazega, e ğa umi'e'ohē. Ege ubude tibuhuga 'adi ğabono'i! ³⁹ Vine sau'ani'a ani agatohau'etene, tabara huau ğaniğana'ena'a, bero'ude ğeme'ohē zu hena hebe'anono'o busure'ohē. Vine sau'a'a mada nidu'a ani zamao radiu'ena'a, ahi'a sausaune'ohē. ⁴⁰ Ege'a gae tahi'atahi'a mazao vine sau'a e'e hegone bunoga radu umizeha, rehano ze mene idaraneha."

⁴¹ Iesu'a vase ğuğuvağa e'e naenaenziro, raena'a, "Za'e Badi'a mazao mene fi'e'ete'e zu ve'ore'ete'e azağa! E mada fağa zae teite zamahe gigane mene obone ti'uma!" Ebu tahi'a e'e moga nina'a, "Ubugo odohe 'adi aro'i!" ⁴² Mogani'a tahi'a e'e tutune ona'ete'e zamağano, vine sau'ani'a ahi'a rana radu hiğau bauriro zu bero'ude ğemiro. Ebu Iesu'a vine sau'a roniro, raena'a, "Tahi'a ahi'a'ono'o buano'i!" 'Ougadu vine sau'a'e zogone buanadu tahi'a e'e manoniro. Iesu'a ani moga bare haro. ⁴³ Ebu vase nidu'a Badi'a gigi'ağa boro horonadu zaguzagaro.

Runeğa Hariğa Bare Reiro
(Mataio 17:22-23, Mareko 9:30-32)

Vaze nidu'a Iesu'a hağairote'e hağaiğa horonadu zaguzagarotene, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ⁴⁴ "Goere 'adi faifaine zamaro'i! Ege, Vaze Ubuğa, agirehe 'evorao ri'ih'i'uma." ⁴⁵ Rehano ane tahi'atahi'a'e ani'a nagı ra'eta'a'e mene zamariro, mazağa ze'a mene ederoga veize huga e'e u'uruğa. Ebu ze'e ani'a ra'eta'e moneo bare ğadimanoga'e riharo.

Iniu'e Niğa Ğih'i'ağa Ra'ohē
(Mataio 18:1-5, Mareko 9:33-37)

⁴⁶ Iesu tahi'atahi'a boağano iniu'e niğa ğih'i'ağa radu zeđe'a bare tairotitiro. ⁴⁷ Iesu'a ze nagini zamare'ete'e horonadu tahi'a komeğa zamahu ane babağano ohoniro. ⁴⁸ Ebu ziro, raena'a, "Iniu'a eđe u'ano tahi'a komeğa 'ahiguğa mae ğihinine, ani'e eđe mae ğihihe'ohē. Ebu iniu'a eđe mae ğihihine, ani'e eđe da'o mene mae ğihihe'ohē, rehano eđe tuğuirote'e Badi'a zuni mae ğihine'ohē. Zae boağano iniu'a ane bare niğa mae ovoine, Badi'a ubumao ani'e niğa ğih'i'ağa rae ra'ohē."

Eme Mone Vazeğa'e Iniu?
(Mareko 9:38-40)

⁴⁹ Ioane'a Iesu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, vase 'ahogani'a gae niğano vine sau'a sau'a hegoze buzirote'e emeđe'a horoniro, ebu emeđe'a ani

garariro, mazaġa ani'e emeġe teite mene tiburu'ohe." ⁵⁰ Rehano Iesu'a ziro. "Ani ago gararo'i! Za mene agire'ete'e vazeġani'e, zae mone vazeġa."

Samaria Azaġani'a Iesu Hezahoharo

⁵¹ Iesu'e adure iti'uma madaġani'a hanitrotene ani Ierusalemaha'aba' onamoga radu inare zamariro. ⁵² Ebu ani vaze nu ibite tuġuziro. Ze'e Iesu veize ruhibifine Samaria neġa onamiro. ⁵³ Rehano ne azaġani'a Iesu mene mae ġihiniro, mazaġa ani'e Ierusalemaha'aba' onaminu. ⁵⁴ Iesu tahi'a 'aheu, Iakobo zu Ioane'a horonadu Iesu ġadiniro. "Zuhi'a Boro, ġa uratine, eme'a Badi'a uminadu adureono'o ire roga tuġuni'uma ebu ze hufi haozi'uma!" ⁵⁵ Rehano Iesu'a tehdadu roziro. "Ago 'ouge ro'i!" ⁵⁶ Ebu ze ne 'ahoga onamiro.

Iesu Hegote'ete'e Vazeġa

(Mataio 8:19-22)

⁵⁷ Ze ibio oname'enogano, vaze 'ahogani'a aradu Iesu niro, raena'a, "Ġa'a no'e onamine, e ġa hegoti'uma." ⁵⁸ Iesu'a naenaenina'a, "Butu ġuniġa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniġa'e nezeta. Rehano eġe, Vaze Ubuġa'e bazunihe haba'a'e o'o'a."

⁵⁹ Ebu Iesu'a vaze 'ahoga huniro, raena'a, "Eġe hegoti'!" Rehano vaze e'e'a raena'a, "Zuhia Boro, e geno mamahe guri onamihi ra'ohe." ⁶⁰ Iesu'a nina'a, "Vine ruga azaġa'a rune azaġa guri'uma. U ġa'e aradu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo harame ragavo'!"

⁶¹ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, "Zuhi'a Boro, e ġa hegoti'uma. Rehano e ize ibite nabudihe uhizi onamihi." ⁶² Iesu'a naenaenina'a, "Mene. Iniu'a tehe'ena'a mebaġa afidaune, mene faine afida'uma. E'e teige, iniu'a eġe hegotadu tehe gau nunu zamarine, ani'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a veize gauoga mene idaġa."

10

Iesu'a Ane Tahi'a 72 Tuġuziro

(Mataio 11:20-24)

¹ E'e ġarugano Iesu Zuhi'a Boro'a vaze 72 zamaziro. Ebu ane'a onamihi reinute'e neġa nidu'a zu haba'a nidu'ano 'aheu 'aheu ibite tuġuziro.

² Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Hirivi'uma ġauġa'e ġehaġa bagaġa, rehano ġauġa azaġa'e mene ġehaġa. E'e teige, Badi'a ederih ra'ete'e azaġa'e ġehaġa bagaġa, rehano ani ġoere haramoga veize ġauġa azaġa'e o'o'a. E'ano'o ġauġa azaġa nu tuġuzadu ani ġoere haramozoga veize hirive'ete'e Zuhi'aġa, Badi'a umino'i!" ³ Onamo'i! Butu ġuniġa bo'aġano tuġuze'ohe. ⁴ Moni, nihara ġa tamaka 'ahoga ago mae odoho'i! Ebu ibio vaze 'ahoga hido'idene mada hauġena'a ago goren'o'i!

⁵ Vaze 'ahoga neo diuġo'idene ibite 'ahige ro'i, 'Badi'a'a zama roġeġa zini'uma!" ⁶ Ne e'e zamaġano vaze 'ahoga'e zama roġeġa vazeġa reine, za'a rate'e zama roġeġa'e ani rana radi'uma. U mene reine, zama roġeġa e'e zae bare vaġi'uma. ⁷ Diuġe'ete'e neġano da'o rado'i! Ebu zeġe'a zini'ete'e ogomuġa ano'i zu gago'i, mazaġa ġauġa azaġani'a naeġa ma'ete'e teige, zae zuni ogomu zini'uma. Ne 'ahoga 'ahogano'e ago edau ragavo'!"

⁸ Neġa 'ahoga onamadu mae ġihizo'idene, nagi ogomuġa zini'ete'e ano'i! ⁹ Ebu e'ea uġi azaġa faizadu haramozeno'i, raena'a, 'Badi'a'a ibitozini'ete'e zae uhiġano feureha.' ¹⁰ U neġa 'ahoga onamadu mene mae ġihizo'idene, ibi boro onamo'i! ¹¹ Ebu zo'i, raena'a, 'Badi'a'a zae sau'a ederifine, zae

haba konoḡa odafeo kadaranate'e 'ada zauhe mode manahe'ohe. Rehano edero'i, Badi'a ibitozini'ete'e zae uhiḡano feureha!" ¹² Ebu Iesu'a bare ziro, raena'a, "Giano'i, e hube hune zi'ohe! Ibite Sodoma haba'a azaḡa'e sau'a boro u'ano, Badi'a'a ruiziro. Rehano Badi'a'a sau'a manoḡa rovoni'uma madaḡa meine, zae mene mae ḡihize'ete'e neḡa azaḡa'e ufeta aduga boro vitine hidi'uma.

¹³ Korasini azaḡa zu Betesaida azaḡa, za fase vetuḡaḡa, aduga boro hidi'uma! Zae mazao haḡai gigi'aḡa haḡainuta'a'e Turo zu Sidona azaḡa mazao haḡaifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare ḡihurifo. Ze dabua ḡu'a vidau ehoradu vega vadinizeo ase ḡuzuhe'ena'a, zeḡe'a zamare ḡihurifo.

¹⁴ Kota madaḡano, za'e Turo zu Sidono azaḡa aduga vitine hidi'uma.

¹⁵ Zae Kaperanauma azaḡa, zae'a zamare'etene za Badi'a haba'ao gubazi'uma ra'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. ¹⁶ Iniu'a zae ḡoere egozinine, a'e eḡe egoni'ohe, zu iniu'a za hezahozinine, a'e eḡe hezahoni'ohe. Ebu iniu'a eḡe hezahonine, eḡe tuḡuhirote'e Badi'a hezahohau'ohe."

¹⁷ Ebu Iesu tahi'a 72 onamadu ane'a zirote'e gaḡa haḡairo. Ze barirotene, matu'uzeta feuriro. Ebu Iesu me'odoharo, raena'a, "Zuhia Boro, eme ḡa niḡano vine sau'a hegozatene, ze eme ḡoere egadu feraneha!"

¹⁸ Iesu'a ziro, raena'a, "O'e, vazabu adureono'o agaru ovaoga teige, Satani'a ḡarihe fase vaḡinate'e horoneha. ¹⁹ Giano'i! Mohe ga asiasi edeze ruzoga teige, emeḡe agire Satani gigi'a vitinifine, eḡe'a inara gigi'aḡa ziniro. Ḡau 'ahogani'a mene sausauzi'uma. ²⁰ Rehano vine sau'a sau'ani'a za ḡoere egate'e veize ago matuo'i! U matuo'i, mazaḡa Badi'a'a za ni'e ane habao mirihiro."

Iesu'a Matu'e Kuraro (Mataio 11:25-27, 13:16-17)

²¹ E'e madaḡano Iesu'e Vine Zaḡoḡani'a ragano radu matu'e rudaro. Ebu Badi'a kurau niro, raena'a, "Mama, ḡa'e adure zu raha Zuhi'aḡa! E nigu'e'ohe, mazaḡa ḡae'a eda'eḡa zu edeḡa boro azaḡa mazao hube hune haḡaiḡa 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeḡa o'o'a rae zamarete'e azaḡa mazao'e fureniro. Mama, a hube! 'Ouge haḡirotate'e ḡae'a urate'ete'e gaḡa." ²² Ebu vase zina'a, "Eḡe Mama'a ḡau nidu'a eḡe iniro. Vaze 'ahoga'e e'e aḡu'a, rehano eḡe Mama da'o edeḡa. Ebu vase 'ahoga'e eḡe Mama aḡu'a, rehano eḡe, Ane Ubuga da'o edeḡa. Ebu e eḡe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaḡa da'o eḡe Mama edeḡa."

²³ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a tehe ḡiazadu sifu ziro, raena'a, "Za, matu'o'i, mazaḡa nagini'a fureru'ete'e haḡaiḡa horone'ohe. ²⁴ Eḡe'a zi'ohe. Peroveta zu kini azaḡani'a, zae'a horone'ete'e haḡaiḡa 'adi ḡianihi reinu, rehano mene horoniro. Ebu zae'a igi'ete'e hariḡa 'adi igihi reinu, rehano mene igiro."

Samaria Vazeḡa Manoḡa Hari Idaidaḡa

²⁵ Mada 'ahogano Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazega 'ahogani'a iḡunadu Iesu tuhune nurihi rae zamare'ena'a, ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazega, e nougenougine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?" ²⁶ Ebu Iesu'a naenaenina'a, "Goro ḡoe'ano'e nounge rae mirihiro? Ḡa'a nounge me'ode horone'ohe?"

²⁷ Ebu vase e'e'a naenaenina'a, "Goro ḡoe'a 'ahige ra'ohe, 'Ḡae Badia Zuhi'a Boro'e, zamaḡo nidu'a hina, vineḡo nidu'a hina, inaraḡo nidu'a hina zu zamaroneḡo nidu'a hina zamaro'i! Ebu ḡae'a ḡae bare zamare'ete'e"

teige nabugo zu zamaro'i!" ²⁸ Ebu Iesu'a nina'a, "O'e, a hube. Ġa 'ouge haġaine, ġabone tuġutuġu hidi'uma."

²⁹ Ebu vaze e'e'a, Iesu'a ani mazao 'Ġa'e duduġa, 'ra'ete'e uratiro, e'ano'o Iesu bare ġadiniiro. "Iniu'e eġe nabudihe?" ³⁰ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idane naenaeniuro.

"Mada 'ahogano Iuda vazeġa 'ahoga'e Ierusalemabaono'o Ieriko neġa boro ovoinu. Ebu ibi nemao ġonore azaġa hidiro. Ze dabuaġa ni fuhi'adu ġauġa nidu'a meiro. Ebu boune'ena'a ariga mau runiro, zu e'ea bazune mode feraro.

³¹ E'e madaġano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeġa 'ahogani'a e'e ibiġano ovoiro. Ebu omatirote'e vazeġa e'e horonirotene, ġenaġano teiġe vitaro.

³² Vesu kuru neġano gau'e'ete'e Levi idu'u vazeġa 'ahoga zuni e'e ibiġano ovoadu vazeġa e'e horoniro, rehano ani zu ġenaġano teiġe vitaro.

³³ E'e enoġano Samaria vazeġa 'ahogani'a e'e ibiġano ovoiro ebu vaze e'e honoradu vetuġani runiro. ³⁴ Ebu ane vaġe onamadu ġabonihi radu dehoro zu vaini vuġa hina idiriġa rana beu'adu 'umiro. Ane doniki rana mae ohonadu i'udo neġa tutune onamadu e'ea taufe radiro. ³⁵ Ebu baze irarirotene, ani'a ne izema mode rafogano, moni nu* madu i'udo neġa vazeġa haro. Ebu nina'a, 'Ani taufe rado'i! Moni 'ahi'e mene idaġa ro'idene, eġe'a barine, ragate bare ġani'uma."

³⁶ Iesu hari e'e haugirotene, Mose goro ġoe'a ihozi'ete'e vaze e'e ġadiniro, raena'a, "Vaze uġidu 'adi bo'agano, ġae zamaron'e iniu'e ġonore azaġa hidirote'e vazeġa nabuġa?" ³⁷ Ani'a Iesu naenaenina'a, "Ane vetuġanirote'e ebu dananirote'e vazeġa." Iesu'a nina'a, "O'e, izidi onamo'i, ebu ġae zu ani teige 'ouge haġao'i!"

Iesu'a Mareta zu Maria Ne Diuġiro

³⁸ E'e ġaruġano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite aune onamadu ne 'ahogano feuriro. Ebu roġae niġa Mareta'a neġano mae zouziro. ³⁹ Ebu negoġa niġa Maria, ani'e Zuhi'a Boro oda babaġano ehoradu nagini reinute'e igi radiunu. ⁴⁰ U Mareta'e i'udo vazeġa veize ruhibe'ena'a, zamaġa ġugine radiro. E'ano'o Iesu vaġe onaadu nina'a, "Zuhi'a Boro, negohe'e re'ore'adu mene danahe'ohe. Eġe da'o gau'e'ohe! Ġa e'e mene zamare'ehe? Ane danahoga veize no'i!"

⁴¹ Zuhi'a Boro'a naenaeniuro, raena'a, "Mareta, eġe vaze, ġa'e gau ġehaġa u'ano zamaġo'e adudu'ohe zu ġunugunu'e'ohe. ⁴² Rehano gau boro'e tiba da'o, a'e eġe ġoere igi'ete'e! Maria'a e'e ederadu eġe babaġano ehore'ena'a abite'ohe, e'ano'o vaze 'ahogani'a ani mene ġararoha'uma.

11

Iesu'a Tahi'aġa Kuru Ihoziro

(Mataio 6:9-15, 7:7-11)

¹ Mada 'ahogano Iesu'e haba 'ahogano kurau radiro. Kuru haugirotene, ane tahi'a tibani'a aradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Ioane Babatizo'a ane tahi'atahi'a kuru ibiġa ihozirote'e teige, emeġe zuni nougenouge kurau'ete'e ihof'o'i!" ² Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Kurano'idene 'ahige kurano'i!"

'Mama!

Eme umi'e'ohe, vaze'a ġae guba'e'ena'a ġa niġo'e zaġoġa re'uma,

* **10:35** Giriki, 'Denari 'aheu', Mada 'aheu naeġa

ebu ġa'a vase nidu'a ibitozi'uma.

³ Mada tiba tiba eme'a au'ete'e ogomuġa rife'eno'i!

⁴ Ebu emeġe'a eme sausaufe'ete'e azaġa nidu'a zeġe sau'a rae mode'ete'e teiġe,

emeġe sau'a zu rae modofoi'!

Ebu Emeġe' a haġai sau' a haġaihi ra' eta' a' e ago tutufo' i''

⁵ Ebu Iesu'a zina'a, "Hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aġano vase tiba'e vaseġeta reifo. Ohere nema 'ahogano ani ane vase vaġe onamadu uminifo, raena'a, 'Vazehe, fase, beredi uġidu nu eno'i, ⁶ mazaġa e vasehe 'ahogani'a izidu'u i'udoni feureha, rehano e neheo nagini ha'uma ogomuġa o'o'a."

⁷ Iesu'e ane tahi'atahi'a ġadiziro, raena'a, "Ane vase'a ne zamaġanonno'o 'ahige naenaeni'uma ga? 'Nagini huġane irare'ohe! Ibiheta 'ai bireha, ebu e tahi'aheta baze'e 'ahine, iġunadu ġau ni 'ahoga mene ġani'uma!' Mene, ani'e mene 'ouge re'uma! ⁸ E zi'ohe, ane vase u'ano da'o, iġunadu berediġa mene ha'uma, rehano ani'a bare bare umine'ete'e u'ano, iġunadu umide'ete'e ġauġa ha'uma.

⁹ E'ano'o e'e zi'ohe. Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouġine zini'uma. Za nagini vaġo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouġine hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouġine ibiheta vavaozini'uma. ¹⁰ Umide'ete'e vaseġa'e ha'uma, vaġe'ete'e vaseġa'e hidi'uma ebu toketokere'ete'e vaseġa'e ibiheta vavaoha'uma.

¹¹ Zae bo'aġano moze nagig'a'e, ane ubugani'a ġozone umidine, mohe ha'umahe? ¹² Ebu ubugani'a bare kokoro maġa umidine, mogani'a asiasi ha'umahe? Mene 'ougi'uma! ¹³ Za'e haġai sau'a azaġa rehano, ġau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teiġe, zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, ane mazao umide'ete'e azaġa, Vine Zaġoġa hube hune zini'uma!"

Iesu zu Belezebulo

(Mataio 12:22-30, 12:43-45, Mareko 3:20-27)

¹⁴ Mada 'ahogano Iesu'a mene ġoere'ete'e vase 'ahoga mazao vine sau'a hegone buniro. Ani bare ġoerirotene, vase ġuġuvaġa'e zaguzagaru.

¹⁵ Rehano vase nu'e horonadu raena'a, "Iesu'a vine sau'a sau'a zuhi'aġa Satani, niġa 'ahoga Belezebulo, ane inaraġa hina vine sau'a hegoze buze'ohe." ¹⁶ U nu'e Iesu obone tihi radu tuhune nuri'ena'a reiro. 'Badi'o'ono'o haġai nu badeġa haġao'!

¹⁷ Rehano Iesu'a ze nouge rae zamarirota'e ederadu ziro, raena'a, "Haba tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, e'e haba'e ane bare ruini'uma. Ebu ne tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, ne e'e ane bare ruini'uma. ¹⁸ Za'e eġe'a Belezebulo inaraġa hina vine sau'a hegone bune'ohe rae ra'ohe. Rehano 'ouġine, Satani'e zeġe bare rovozadu utifi'uma ebu zeġe haba'e mene edau gigara'uma. E'ano'o e inara'e mene Belezebulo'ono'o, rehano Badi'aono'o! ¹⁹ Eġe'a Belezebulo inaraġa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e inu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oġa rae re'uma. ²⁰ Rehano eġe'a vine sau'a'e Badi'a inaraġa hina hegoze buzine, za edero'i, Badi'a'a zae ibitozini'ohe.

²¹ E hari 'ahoga idaidani'uma. Inara vaseġa'e uti ġauġa ġauġa hina neġa taufine, ani ġauġa nidu'a manoġa radi'uma. ²² Rehano inaraġa ufeta boro vaseġa 'ahogani'a aradu vase 'adi utite raharahanine, ane

bire'ete'e uti gāuḡa nidu'a meine hauḡi'uma. Ebu ane ne gāuḡa zu nidu'a meinadu ḡahuge ḡuzuhi'uma. Hari 'ahi teige, e'e Satani inaraḡa vitinoga, e'ano'o hegoze buze'ohe. ²³ Iniu e mene teite reine, ani eḡe agirehi'ete'e vazeḡa. Ebu iniu Badi'a mazao vaze nu'oze'ohe radu eḡe teite mene gaue tiburu'ete'e reine, ani Badi'a mazao'ono'o vaze rovoze'ete'e vazeḡa.”

²⁴ Ebu Iesu'a zina'a, “Vine sau'a ani vaze 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaḡe'ohe. Rehano mene horone'etene, ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eḡe'a vaḡinate'e vazeḡa vaḡe bare onamihi.' ²⁵ Ani baradu vaze e'e horonetene, ani'e neḡa deheḡa hune zu idaidane touga heuḡa. ²⁶ Ebu vine sau'a e'e onamadu hena vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vaze e'e mazao diuḡe radiu'ohe. Ebu vaze e'e ani ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuḡa.”

²⁷ Iesu'a goere'ete'e zamaḡano roḡae 'ahogani'a vaze ḡuḡuvaḡa bo'aḡanonono'o ḡoere iḡuniro, raena'a, “Ḡae fure'irote'e zu ḡubue bo-rofirote'e vi'uḡa'e Badi'a'a manohuga haro!” ²⁸ Rehano Iesu'a naenaena'a, “Badi'a goere egadu haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa'e Badi'a manohuga hide'ohe.”

Iona Haḡai nu Badeḡa

(Mataio 12:38-42, Mareko 8:12)

²⁹ Iesu vaḡe onairote'e azaḡa'e ufeta ḡehararotene, Iesu'a ziro, raena'a, “Izidi ega'e sau'a, 'Haḡai nu badeḡa ihofoi!' rae ra'ohe. Rehano e haḡai nu badeḡa'e mene furenuzini'uma, u peroveta vazeḡa Iona mazao furerarote'e haḡai nu badeḡa re'uma. ³⁰ Iona mazao nagini'a furenirote'e haḡaiḡa'e Nineva azaḡa mazao haḡai nu badeḡa reiro. E'e teige, eḡe mazao nagini'a furera'uma haḡaiḡa'e izidi ega mazao haḡai nu badeḡa re'uma.

³¹ Ibite madaḡano Siba haba'a kini roḡaeḡani'a haba faḡanonono'o kini Solomona ḡoere abitoga veize onamiro. Izidi Solomona vitinoga vazeḡa'e eḡe, rehano za eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Siba kini roḡaeḡani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oga!' ³² Ibite madaḡano Nineva azaḡa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ḡihure ḡouriro. Izidi Iona vitinoga vazeḡa'e eḡe, rehano za'e eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ḡihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Nineva azaḡani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oga!'”

Ahiri Agaḡa

(Mataio 5:15, 6:22-23)

³³ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Vaze 'ahogani'a ihure hufine mene 'u'uru ti'uma ga tunahu hina mene ogone modi'uma. U vaze'a ne diuḡine agaḡa horoni'uma radu midau ti'ete'e haba'ano midau ti'uma.

³⁴ Ga ubuma'e ahi'o ihureḡa heuḡa. Ga ubumaḡo manoḡa reine, ḡa ahiri'e agaḡani'a iriva'i'uma. Rehano sautaune, ḡa ahiri'e uzabo'a iriva'i'uma. ³⁵ E'ano'o ḡae zamao agaḡa'e uzabo ga mene ḡiano'i! ³⁶ Ga ahiri'e agaḡani'a iriva'adu uzaboḡa 'ahoga o'o'a reine, a'e agaḡa bagaḡa ihureḡa gaḡe rana agaru'ete'e heuḡa.”

Iesu'a Farisea zu Mose Goe'a Ihoze'ete'e Azaḡa Ro'aze Ḡoeriro

(Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 20:45-47)

³⁷ Iesu'a ḡoere haugirotene, Farisea vazeḡa 'ahogani'a ane teite oganoga veize umiḡiro. Ebu Iesu'a ani ne onamadu ogomu fataḡa zamaine ehoriro.

³⁸ Farisea vazeḡa'e Iesu'a izema oganogano 'evo'a mene vuzu'irote'e

horonirotene ani zaguzagaro, mazağa zeğe vouğa hağαιο, 'Evo'a ibite vuzu'adu ogafo,' rae reiro. ³⁹ Ebu Zuhi'a Boro'a Farisea azağa ziro, raena'a, "Farisea azağa, za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azağa heuğa, mazağa 'evoreze vuzu'e'ohe rehano, zamaze'e ununu zu sau'a torağa hina iri'ave'ohe. ⁴⁰ Za'e mene huhuzaga! Badi'a'a enone da'o mene hağairo, rehano zama zuni hağairo. Evoreze da'o ago vuzu'o'i, rehano zamaze zuni dehenoi! ⁴¹ E'ano'o zae mereki zamağano ġauze* zahara azağa zeno'i! 'Ougine za'e Badi'a ubumao'e deheğa taugi re'uma.

⁴² Farisea azağa, zae fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa za'e tirara nebağano eğa zu murari teige kome'a fase gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano vaze mazao hağai duduga hağae'ete'e zu Badi'a zamare'ete'e igi mode'ohe. Za ġau boro 'adi'e hağao'i, ebu kome'a kome'a zuni hağao'i! ⁴³ Farisea azağa, zae fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa za'e nu'onu'o neğano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorih ra'ohe. Ebu vavezave'a nu'onu'o haba'ano hidine, 'Zuhi'a' rae gubaze ġorezihi ra'ohe. ⁴⁴ Zae, fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa za'e rune iduga u'uruğa heuğa. Rune ahi'a'e idu zamağano ruhuğa rehano, vaze'a e'e rana oname onae'ohe. E'e teige, vaze'a horoze'etene zamaze'e torağa rae mene edere'ohe."

⁴⁵ Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeğa 'ahogani'a Iesu niro, raena'a, "Thore vazeğa! Ga 'ouge ġoere'ete'e eme zu rae sausaufe'ete'e heuğa."

⁴⁶ Iesu'a naenaenina'a, "Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa, zae zuni fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa za ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga reine mene idağa. Za'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano zae 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe.

⁴⁷ Zae, fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa peroveta azağa'e vouğaze'a zimiro, ebu zae'a ze rune iduga rohorohone'ohe. ⁴⁸ Vouğaze'a peroveta azağa zemadu zae'a iduze rohorohone'eta'a'e, za'e vouğaze'a hağai duduga hağairo rae ra'ohe. ⁴⁹ E'ano'o Badi'a huhuzaga, ani reiro, raena'a, 'Ege'a peroveta azağa zu apostulo azağa nu zeğe mazao tuğuzi'uma, ebu nu'e zimi'uma, u nu'e sausaui'uma,' reiro. ⁵⁰ Badi'a'a raha 'adi hağairote'e madağanonon'o peroveta azağa zimiro. E'ano'o e'e adugağa nidu'a'e, izidi egani'a odohi'uma. ⁵¹ A'e ibite Abela mau runirote'e e'e'ano'o onao ġonağanobone Sakaria maro. Zakaria'e dibu'o fatağa zu Badi'a ne zağoga hune bo'ağano mau runiro. E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a odohi'uma. ⁵² Za, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa, fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma! Mazağa vaze'a Badi'a edeğa me'uma neğa ibihetağa vava'e'ete'e kiğa'e, zae'a u'uru ti onae'ohe. E'ano'o za'e mene diuği'uma, ebu Badi'a ederoga veize diuğihi ra'ete'e azağa zuni zae'a 'ue'ohe."

⁵³ Iesu'e ġoere hağadu ne be'ano'o buarotene, Farisea zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağani'a ane mazao maġunu monede riga ġadiğadiniro.

⁵⁴ Mazağa ani'e nagini nu rae ve'onine adugano mae ohonih rae inariro.

12

Ġoe'a Riga zu Inarağa

(Mataio 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

¹ E'e madağano, vaze ġuġuvağani'a nu'oraro 'ahine, odaze rana edaro. Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ibite ziro, raena'a, "Farisea azağa hağaize ġiano'i! Mazağa ze'e zama ġuhi azağa ebu Isiti heuğa. ² Rehano

* 11:41 Zae'a meirote'e ġauze

izidi 'u'uruḡa ḡau'a nidu'a Badi'a'a furene hauḡi'uma. ³ E'ano'o ohere nagini sifu ra'ete'e ḡoe'a nidu'a hunio agao igi'uma. Ebu bazuni neḡa zamagano nagini ḡumude ra'ete'e ḡoe'a nidu'a vaze'a egoga veize ne binuḡa hitaganono'o harami'uma.

⁴ Nego nabudi, ego'i, e hube hune zi'ohe! Ahiri mau'ete'e azaḡa ago rihozo'i, mazaḡa ze ahiri da'o mau'ohe rehano, vine sausaunoga'e mene idara'uma. ⁵ U rihoni'uma vazega'e Badi'a da'o! Mazaḡa ani'e vaze manadu ire rogao mae feuze'ete'e gigi'aḡa'e obone ti'ohe. Hube hune ani da'o rihoni'uma!

⁶ Vaze'e tiburi niniga fu'o moni kome'a* hina hoite'ohe. Ze'e mene ḡau boro, rehano Badi'a'a e'e tibuhuga ramo mene agutu mode'ohe. ⁷ Badi'a'a zae zamaradu vadini iguḡa nidu'a nugu'e edeḡa. E'ano ago rihano'i, mazaḡa za'e Badi'a ubumao tiburi niniga vitinoga.

⁸ ḡiano'i! E hube hune zi'ohe. Iniu'a vaze ubumao raena'a, 'E'e Iesu mone,' rae reine, eḡe, Vaze Ubugani'a ani zu Badi'a tuḡure viga ubumao raena'a, 'Vaze adi'e eḡe none,' re'uma. ⁹ Ebu iniu'a vaze ubumao e rae o'ohine, eḡe zu Badi'a tuḡure viga ubumao ani rae o'oni'uma. ¹⁰ Iniu'a eḡe, Vaze Ubuga rae sausaunine, Badi'a'a ani sau'a rae modoha'uma. U iniu'a Vine Zaḡoḡa rae sausaunine, ani sau'a'e mene rae modoha'uma.

¹¹ Za'e e hegote'ete'e u'ano, kota veize tutuze onamadu nu'onu'o neḡa, zuhi'aḡa zu ḡihi'aḡa azaḡa zamao ohozo'idene, nouge za biri'uma zu nouge rae ḡoeri'uma moneo ago zamare ada'ado'i, ¹² mazaḡa za edanadu nouge rae ḡoerite'e moneo Vine Zaḡoḡani'a ihozi'uma."

Ma'ora Vazeḡa mazao Ḡoere rae Idaniro

¹³ Vaze 'ahogani'a vaze ḡuḡuvaḡa bo'aḡanono'o Iesu niro, raena'a, "Ihore vazega, mamafe'a mode rudarote'e toheḡa nu rovonadu naeḡa eḡe enoga veize negohe no'il!" ¹⁴ Iesu'a naenaenina'a, "Nego, vaze 'ahogani'a toheze ḡahuge'ete'e haḡaiḡa veize e mene ohohiro." ¹⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za ununu haḡaiḡa mene haḡaifine, zamaze giganoi! Mazaḡa vaze'a tohe ḡehaḡaono'o gabone mene hide'ohe."

¹⁶ Ebu ze hari 'ahige idaniro, raena'a, "Ma'ora vazega 'ahoga'e mebaḡano ogomu manomano'a hudaro. ¹⁷ E'ano'o ani ane'a bare zamariro, raena'a, 'E ogomuhe godoḡoga neḡa'e o'o'a. E nagini haḡai'uma?' ¹⁸ Ebu ani raena'a, 'E 'adigine manoga! Ogomu ti'ete'e neḡa ibi'a'e fahadu boro iziga ogorathi ebu ogomuhe zu tohehe nidu'a e'ea zouni'uma.' ¹⁹ Ebu ani ane bare raena'a, 'E muri faḡa radiu onamite veize ogomu boro hune ruhibe teha. E'ano'o e'e ogau'ena'a zu gage'ena'a matu'e onami'uma!' ²⁰ Rehano Badi'a'a niro, raena'a, 'Ḡa'e mene huhuzaḡa! Eḡe'a izidi ohere ḡae gabone mae vaginine, ḡa'a ruhivate'e tohe'e iniu'a me'uma?'"

²¹ Iesu'a ḡoere ḡonagano reiro, raena'a, "De'eguḡa vazega'e ane tohe da'o ruhibe'ohe, rehano Badi'a moneo ani'e mene ma'ora vazega ra'ohe."

Ago Zamare Adudano'i (Mataio 6:25-34)

²² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "E'ano'o e zi'ohe. Zae gabone veize nagi ogomu a'uma ga ahirize veize nagi dabua vidi'uma rae ago zamare adudano'i! ²³ Mazaḡa gabone zu ahiri' e ogomu zu dabua vitinoga. ²⁴ Nugo gaoza zamaro'i! Ze ezone mene ḡorau'ohe zu mene hirive'ohe. Ogomuze nu'one'ete'e haba'a zu o'o'a, rehano Badi'a'a ḡubuze'ohe. Za'e

* 12:6 Girikio, 'Assaria aheu', moni kome'a

nini vitize hune'ohe! ²⁵ Zae bo'aḡano iniu'e zamare adudaune, ḡabone'a tahiga zuni fara'umahe? Mene! ²⁶ Ḡau kome'a e'e haḡaoga zu mene idaḡa reine, za nougadu ḡau 'ahoga veize zamare adudu'ohe?

²⁷ Butu kakaḡa'e nougenouge ḡuhure'ete'e ḡiano'i! Ze mene gaue'ohe ga dabuaze mene turine'ohe. Rehano e zi'ohe, butu kakaḡa 'ahoga'e ma'ora vazeḡa kini Solomona'a haḡairote'e dabuaga manomano vitinoga.

²⁸ Ebu butu veḡa'e izidi ḡaboga, hena ohoḡore'e vaze'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga, e'ano'o Badi'a'a hubehune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazaḡa mene borofe fie'ohe! ²⁹ Nagini a'uma zu gagi'uma rae ago zamare adudano'i! ³⁰ Mazaḡa Badi'a aḡu'a azaḡa'a 'ahiguga nidu'a vaze'ohe, rehano Moze'e za'a e'e ḡauga urate'eta'e edeḡa. ³¹ 'Ougine Badi'a'a ibitozini'ete'e vago'i, ebu e'e ḡauga nidu'a zuni zini'uma!

³² E'ano'o za'e, mamoe kome'a kome'a heuga, ago rihano'i, mazaḡa ane'a ibitohau'ete'e haba'a zinifine, Moze ani matu'e rudau'ohe. ³³ Ebu toheze seronadu moniḡa'e zahara azaḡa zeno'i! 'Ougine mene ziga'uma tunahugano toheze nu'one'ete'e teige, toheze adureo nu'oni'uma. E'ea tine, mene haugi'uma ebu de'ea'e ḡonore zu zuhi'a mene sausauni'uma.

³⁴ Mazaḡa za'a toheze nouma tine, zamaroneze zu de'ea ti'uma."

Zuhi'a Boro'a Onaite'e veize Ruhibo'i

(Mataio 24:45-51)

³⁵ Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e, tuḡure azaḡa teige, gau dabuaga haḡae ruhibe rado'i, ebu ihureze zu agane modo'i! ³⁶ Ebu zuhi'aze hahu muḡanonono'o ne u'a bare feuradu ibihetao toketokerine ibiheta ḡarihe vava'e'ete'e teige, Zuhi'a Boro'a onaite'e veize ruhibo'i! ³⁷ Zuhi'aze'a bare onaadu tuḡure azaḡa'e ani guhine radiu'ena'a ruhibe'ete'e horozine, ani matu'o zenadu manohuga zini'uma. E hube hune zi'ohe, zuhi'aze'a gau dabuaga vidanadu ogau'ete'e fataḡano ohozadu ogomu zini'uma.

³⁸ Ebu zuhi'aze'a ohere ga uzeuze feuradu tuḡure azaḡani'a ani guhine radiu'ete'e horozine, matu'o zenadu manohuga zini'uma.

³⁹ Za'e 'adi zamaro'i! Vaze 'ahogani'a ḡonore vazeḡa'e no'e madaḡano ani ne onai'uma rae ederine, ḡonore vazeḡa'e diuḡoga mene idarafine, ani'e neḡa faine taufi'uma. ⁴⁰ E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madaḡano bare onai'uma."

⁴¹ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡae'a hari 'adi'e emeḡe veize da'o ga vaze nidu'a veize zuni idane'ohe?" ⁴² Zuhi'a Boro'a naenaenina'a, "E'e iniu huhuzaḡa zu zama tibano gau'ete'e azaḡa zi'ohe. Tuḡure vazeḡa 'ahoga'e huhuzaḡa zu zama tibano gauine, zuhi'a'e ani teite matu'i'uma. Ebu vaze e'e tuḡure azaḡa ḡihi'aga mae ohonadu 'ahige re'uma, raena'a, 'Tuḡure azaḡa nidu'a taufa'o! Ogomuze zuni mada idunane zeno'i!' 'Ougadu ani'e onami'uma. ⁴³ Tuḡure vazeḡa'e 'ouge gauine zu zuhi'aḡani'a bare feuradu horonine, ani matuadu manohuga ha'uma. ⁴⁴ E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'aḡani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vazeḡano ohoni'uma.

⁴⁵ Rehano tuḡure vazeḡa'e ane'a bare raena'a, 'E zuhi'a'e vehu'u faḡanobu'u onai'uma,' rae zamaradu tuḡureḡa azaḡa nidu'a bouzine zu ufeta ogau gage baboraane, ⁴⁶ zuhi'aḡa'e, ane'a mene edere'ete'e madaḡano bare onaadu aduga boro ha'uma ebu zama tibano mene gauirote'e azaḡani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma. ⁴⁷ Tuḡure vazeḡa'e ane zuhi'a'a nagini urate'ete'e haḡaiḡa edeḡa rehano, mene ruhiline zu haḡaiḡa mene haḡaine, ani'e boune sausauni'uma. ⁴⁸ U tuḡure vazeḡa'e

ane zuhi'a ura mene ederadu ve'oğa hağaine, ani'e fa'one tauği'uma. Iniu'e Badi'a mazaono'o manohuga boro hidine, Badi'a'a ani gau boro hağaoga urati'uma.

Mene Uniho Manoga Rehano Rovoti'uma
(Mataio 10:34-36)

⁴⁹ Iesu'a bare ziro, raena'a, "Eğe'a raha 'adi hufoga radu ire roga mae onairo. Ebu ire roga'e amahi raha 'adi iri radiune matu'i'uma. ⁵⁰ Rehano e aduga hidite'e bapatizoga 'ahoga me'uma zu zamahe'e aduga onamo ġonaga me'uma. ⁵¹ Za'a zamare'etene, ege'a raha 'adi uniho manoga mae ovairo ga? Mene! Ege'a rovoze ġuzuhoga veize ovairo. ⁵² Izidiono'o onamo zama moneo ne azağa'e rovoti'uma, mazağa nu'e ege mazafo fie'ohe, u nu'e mene fie'ohe. Ne e'e azağa'e fu'o reine, zege bo'ağano rovtadu uğidu'a 'aheu teiteagiretiti'uma, ga 'aheu'a uğidu teite agiretiti'uma. ⁵³ A'e mogani'a ubuga teite agiretiti'uma ga ubugani'a moga teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a aboga teite agiretiti'uma ga aboğani'a vi'a teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a ubuga inuga teite agiretiti'uma ga ubuga inugani'a i'a vi'a teite agiretiti'uma."

Madağa'e Nougenouge Ederi'uma
(Mataio 5:25-26, 16:2-3)

⁵⁴ Iesu'a vaze ġuğuvağa ziro, raena'a, "Goze'a ġutanoga horone'etene†, za'a raena'a, 'Irugua ru'a'uma.' A hube, irugua ru'a'uma. ⁵⁵ Ebu ohere ġoze'a bororanadu nahudu'etene‡, za'a raena'a, 'Mada'a hia'uma.' A hube, mada'a hia'uma. ⁵⁶ Zae, zama guhi azağa! Adure zu raha iraga horone'etene nagini'a furera'uma zae edeğa. U izidi madağano nagini'a fureru radiu'ete'e mene faine zamare horone'ohe.

⁵⁷ Zae'a zae bare nagini'e hağai duduga rae mene edere'ohe. ⁵⁸ E hari 'ahoga idani'uma. Ġa'e vaze 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a ġae kotao oho'ihı radu ani teite onami'uma. E'e zamağano ġanine ge ibio uniho manofa'i! Mene 'ouguine, ani'a ġa kota ibitohau'ete'e vazeğa 'evorao oho'i'uma, ebu ġu'a neğa taufe'ete'e vazeğa evorao oho'adu ġu'a neğano oho'i'uma. ⁵⁹ E hube hune ġa'ohe, ġa mene bua'uma onamo ġae'a ani moni nidu'a bare ha'uma."

13

Sau'a'ono'o Ġihuradu Badi'a Vađe Aro'i

¹ E'e madağano vaze nu'e Iesu vađe aradu niro, raena'a, "Galilea azağa nu'e Badi'a dibuo hau radiu'ete'e zamağano Pilato, Roma gavana vazeğa, ani'a uti azağa nu tuğuzadu ze zemeha." ² Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'a zamare'etene, ze sau'a'e Galilea azağa nu omo sau'a ro'anoga 'ahine, 'ouge rudaneha rae ra'ohe? ³ Mene! Ege'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ġihurine, zae zuni zege teige 'ouge ruda'uma. ⁴ Ebu za edeğa, Siloami haba'ano ne hitagani'a fahanadu vaze 18 rudaro. Za'a zamaretene, ze sau'a'e Ierusalem azağa nidu'a sau'a ro'anoga rae ra'ohe? ⁵ Mene! Ege'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ġihurine, zae zuni 'ouge ruda'uma."

Fiği Ireğa Huga O'o'a Hariğa Idaniro

† 12:54 Girikio, 'Mada zubure'ete'e moneo ġoze'a ite'etene' ‡ 12:55 Girikio, 'Za ġuzu'ono'o zavara horone'etene'

⁶ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. "Vaze 'ahogani'a vaini nebaġano figi ireġa ġoraro. E'e enogano, ani'a huga nu re'oga veize onairo, rehano huga'e o'o'a. ⁷ E'ano'o neba ġiane'ete'e vazeġa niro, raena'a, 'E muri uġidu zamaġano huga re'oga veize ona rehano, huga ni 'ahoga mene horoneha. E'ano'o udi higon'o'i, mazaġa haba iriva'one tauge'ohe!" ⁸ Ebu neba ġiane'ete'e vazeġani'a naenaenina'a, "Eġe zuhi'a, ge muri tiba modo'! Eġe'a mazaġano busi mumuġa teadu ġiani'uma. ⁹ 'Ougadu muri tiba zamaġano hudaune manoga, u mene hudano'idene, udi higon'o'i!"

Iesu'a Bana Madaġano Oda Sau'a Rogaeġa Fainiro

¹⁰ Bana Madaġa 'ahogano Iesu'e nu'onu'o neġano Badi'a ġoere ihoze radiunu. ¹¹ E'ea roġae 'ahogani'a radiunu. Vine sau'a'a ani ragano radu ġaruga mae beonadu muri 18 mene edau faraunu. ¹² Iesu'a ani horonirotene, hunadu Iesu vaze onairo. Ebu Iesu niro, raena'a, "Rogae, ġa ugi 'ai manoreha." ¹³ Iesu'a 'evo'a ane rana trio, ebu ani'a zogone edau fararo zu Badi'a matu'oharo.

¹⁴ Rehano nu'onu'o neġa ġiane'ete'e ġihi'a'e maġuniro, mazaġa Iesu'a Bana Madaġano ugi roġaeġa fainiro. Ani'e vaze ziro, raena'a, "Eme mada 6 zamaġano gau'uma. E'ano'o ugi azaġa'e e'e madaġano aradu faizi'uma, mene Bana Madaġano!"

¹⁵ Ebu Zuhi'a Boro'a naenaenziro, raena'a, "Zama guhi azaġa! Za'e Bana Madaġa madaġano boromakau zu donikize vu gagoga veize maġuono'o fui'e buze'ohe. ¹⁶ E'e teige, Satani'a roġae 'adi, Aberahamo mariga, muri 18 ogoru tiro, ebu eġe'a Bana Madaġano 'ouge fui'e modiro. E'e haġai duduga haġaeha!"

¹⁷ Ani 'ouge reitotene, maġuonharote'e azaġa nidu'a'e mazagaroziro, u vaze ġuġuvaġa nidu'a'e, ane'a haġai manomano nidu'a haġairote'e u'ano, matu'iro.

Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro

(Mataio 13:31-33, Mareko 4:30-32)

¹⁸ Ebu Iesu'a zina'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'e nagini heuġa? Nagini hina idani'uma? ¹⁹ A'e Guava* maġa kome'a tiba vaze'a madu nebaġano ġorau'ete'e heuġa. Ebu ġuhure ire boro radu nini'a rafi u are ezagano kamadu neġa ogora'uma.

²⁰ Iesu'a bare zina'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina rae idani'uma? ²¹ A'e isiti heuġa. Rogae'a isiti tahiġa madu uvahuġa ġehaġa teite mirune tibune'ohe onamo 'uvahu nidu'a mini'ohe."

Ibiheta Kokosiġa

(Mataio 7:13-14, 7:21-23)

²² Iesu'e Ierusalemaha haba'a oname'ena'a, haba'a haba'ano zu neġa neġano ihoze onaminu. ²³ Ebu vaze 'ahogani'a ġadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Badi'a'a vaze nu'a da'o sau'aze'ono'o ġabozi'umahe?" Iesu'a naenaenziro, raena'a, ²⁴ "Ġabone tuġutuġu ibiġa diuġihi roidene, ibiheta kokosi'ano diuġo'i! Eġe'a zi'ohe, e'e diuġoga veize inare gau'o'i, mazaġa vaze ġehaġa'e e'e diuġihi ra'ohe rehano, mene idara'uma! ²⁵ Ne vazeġani'a edanadu ibiheta haraune, za'e enonao edanadu toketokeri'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, ibiheta vava'o'i! Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'E za noumaono'o onata'e aġu'a.' ²⁶ Ebu za 'ai re'uma, raena'a, 'Eme ġae teite ogau tiburaunu zu ġa'e emeġe ne ibiġano ihofinu, e'ano'o ġa'e eme edeġa!'

* 13:19 Girikio, Fufu

²⁷ Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'Za'e noumano'o onata'e e aḡu'a. Za haḡai sau'a azaḡa, eḡe mazaono'o vaḡino'i'

²⁸ Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaḡano Aberahamo, Isako, Iakobo zu peroveta azaḡa nidu'ani'a radiu'ete'e horozu'uma, u za'e enona be'a ḡiaze mode taugi'uma. Ebu za'e nia'uma zu maḡunadu ḡononeze atiti'uma.

²⁹ Iuda mene azaḡani'a naenaeno'o onadu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaḡano ehoradu ogau tibura'uma. ³⁰ Ḡiano'i! Ibite'ete'e azaḡa'e vesi'uma, ebu vesi'ete'e azaḡa'e ibiti'uma.

Iesu'a Ierusalem a Haba'a U'ano Niaro
(Mataio 23:37-39)

³¹ E'e madaḡano Farisea azaḡa nu'a Iesu vaḡe onadu niro, raena'a, "Adano'o vaḡinadu haba 'ahoga onamo'i, mazaḡa kini Heroda'e ḡa ḡamihi ra'ohel!" ³² Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Ani'e butu ḡuniḡa so'oso'oḡa heuḡa. Ani onamadu 'ahige no'i, 'E mada mene faḡano vine sau'a hegoze buzi'uma zu uḡi azaḡa faizi'uma, ebu hena eḡe gau nidu'a haḡae hauḡi'uma. ³³ Nagini'a eḡe mazao furera'uma rehano, e'e izidi oname madaḡano Ierusalem a haba'a onami'uma. Mazaḡa peroveta azaḡa'e Ierusalem a haba'a enogano mene ruda'uma.

³⁴ O, Ierusalem azaḡa, Ierusalem azaḡa! Zae'a peroveta azaḡa zimiro zu Badi'a'a tuḡuzirote'e azaḡa hadi hina zimi ruziuro. Kokoroku'a isaḡa zamaḡano ubuga gugube'ete'e teige, e'e mada ḡehaḡa zae taufihi reiro, rehano za'e mene uratinu! ³⁵ E'ano'o ḡiano'i, neze fahi'uma! Ebu za'e eḡe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niḡano onae'ete'e vazeḡa mae ḡihino'i!"

14

Iesu'a Bana Madaḡano Uḡi Vazeḡa Fainiro

¹ Bana Madaḡa 'ahogano Iesu'a Farisea azaḡa ibitozini'ete'e vazeḡa neo ogomu anoga veize onamiro. Ebu vazevaze'a ani uhiḡano ḡiaḡianiro.

² E'ea Iesu zamao vaze 'ahoga'e ahi'a uḡinadu menoga radiunu. ³ Ebu Iesu'a Mose goro ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa ḡadiziro, raena'a, "Za'a zamare'etene Bana Madaḡano uḡi vazeḡa fainoga idaḡa ga mene?"

⁴ Ze'a mene naenaeniro. Iesu'a 'evo'a uḡi vazeḡa obone'ena'a, fainadu tuḡune vaḡiniro. ⁵ Ebu Iesu'a zina'a, "Zae bo'aḡano Bana Madaḡano iniu ubuga ga boromakau'a idu zamaḡa ovoine, ḡarihe mae ḡihini'uma ga mene?" ⁶ Ze'e mene bare naenaeniro.

Haḡai Ovoroga Haḡao'i

⁷ Iesu'a huzirote'e azaḡa hitana ehorogano ehoroga horozitotene, ani'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, ⁸ "Vaze 'ahogani'a hahu muiḡa auḡoga veize ga huḡadine, hitana ehorogano ago ehoroi!" ⁹ Mazaḡa ufeta hitaga vazeḡa zuni hunine, ḡanine huzate'e vazeḡani'a onadu ḡani'uma, raena'a, 'Ga ehoru haba'a vaze 'adi hano'i!' 'Ougine ḡa'e nouge rae zamari'uma? E'e bone mazagaroadu raha ehoroga vaḡe onami'uma.

¹⁰ E'ano'o muie'ete'e vazeḡani'a huḡado'idene, raha ehorogano ehoroi! 'Ougine, mui haḡae'ete'e vazeḡani'a horoadu ga vaḡe ari'uma. Ebu ḡa'ena'a, 'Vazehe, iḡunadu hitana ehorogano ehoroi!' 'Ougadu ḡae teite huzate'e azaḡani'a ḡa niḡu'i'uma. ¹¹ Iniu vaze ane'a bare niḡa mae itine, ani'e mae ovo'i'uma, u iniu vaze ane'a bare niḡa mae ovoine, ani'e mae ḡihini'uma."

¹² Ebu Iesu'a vaetadu ani hunirote'e vazeḡa e'e niro, raena'a, "Ogomu ga mui veize huzo'idene, vazeḡo, negoḡo, nabugo ga ḡae uhiḡano radiu'ete'e ma'ora azaḡa ago huzo'i! 'Ougine ze'a ḡa bare naena'e huḡadi'uma. ¹³ Rehano ḡa muio'idene, zahara azaḡa, oda sau'a azaḡa, edanoga mene idaḡa azaḡa ebu ubumaze kuruḡa azaḡa huzo'i! ¹⁴ 'Ougine za'e Badi'a'a manohuga zini'uma. Mazaḡa ze'e baronoga'e mene idaḡa 'ahine, duḡuḡa azaḡani'a bare ḡabode iḡune'ete'e madaḡano, ḡa'e Badi'a'a naeḡa ḡani'uma."

Mui Boro Hariḡa Idaniro
(Mataio 22:1-10)

¹⁵ Iesu teite ogau radirote'e vazeḡa 'ahogani'a Iesu ḡoere igirotene, ani Iesu niro, raena'a, "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'ano ogau tiburu'ete'e azaḡa'e matui'uma!"

¹⁶ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, nina'a, "Mada 'ahogano vaze 'ahogani'a mui boro ruhibadu vaze ḡehaḡa huziuro. ¹⁷ Mui madaḡa reirotene, ani tuḡure vazeḡa'e huzirote'e azaḡa mazaḡo tuḡunadu 'ahige ziro. 'Mui boro veize ḡau nidu'a ruhina 'ahine, za'e nidu'a, izidi aro'i! ¹⁸ Ebu tuḡure vazeḡa'e 'ouge ḡoeriro, rehano ze tiba tiba'e ḡoere nufenufiro. Ibite nirote'e vazeḡani'a raena'a, 'E haba iziga hoiteha, e'ano'o e e'e ḡiani onamihi. E mene amate'e moneo ago maḡuno'i! ¹⁹ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, 'E boromakau 10 hoiteha. E'ano'o e ze manoga ga mene rae tuhune nurihi. E mene amate'e moneo ago maḡuno'i! ²⁰ Ebu vaze 'ahogani'a raena'a, 'E izidu'u hahureha, e'ano'o e mene ami'uma."

²¹ Tuḡure vazeḡa ani'e bare onamadu ze'a reirote'e ḡoe'a zuhi'aḡa ihoniuro. Ani'a ihonirotene mui vazeḡa'e maḡune rudaro ebu tuḡure vazeḡa niro, raena'a, 'Ne ibiḡano zu ibi kokosiḡano ḡarihe onamadu zahara azaḡa, oda sau'a azaḡa, ubumaze kuruḡa azaḡa zu edanoga mene idaḡa azaḡa huzo'i! ²² Tuḡure vazeḡa onamadu 'ouge haḡairo. Ebu bare onaadu zuhi'aḡa niro, raena'a, 'Zuhi'a, ḡa'a ehate'e ḡauḡa haḡaeha, rehano ne ize mene iriva'eha.' ²³ Zuhi'aḡani'a tuḡure vazeḡa niro, raena'a, 'Ibi boro zu maḡa neḡa ibiḡano buau onamadu vaze vaḡo'i ebu tutuze aro'i! Vaze hina eḡe ne iriva'o'no'i! ²⁴ ḡiano'i! Eḡe'a ibite mui veize huzirote'e azaḡa nidu'a'e, eḡe mui tahiḡa zu mene auḡi'uma."

Iesu Hegote'ete'e Ibiḡa
(Mataio 5:13, Mareko 9:50)

²⁵ Mada 'ahogano vaze ḡuḡuvaḡa hune'a Iesu ḡaruna hegotinu. Ebu Iesu'a vaetadu ziro, raena'a, ²⁶ "Iniu'a eḡe ḡaruna hegotoga urato'idene, eḡe zamare borofoi! Moḡa zu vi'a, inuḡa zu ubuga, negoḡa zu ezeḡa, ebu ḡaboneḡa zuni ago zamare borofoi! 'Ouge haḡaine, ani'e eḡe tahi'a rae re'uma. ²⁷ Iniu'a ane satauro odohadu eḡe ḡaruna mene hegotine, ani'e eḡe mene tahi'a rae re'uma."

²⁸ E hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aḡano, vaze 'ahogani'a ne hitaḡa ogoranoga uratine, ibite geno ehoradu moni nugu hina ogoru hauḡi'uma rae ḡiani'uma. Zu ani moniḡa'e ne e'e ogoranoga veize idaḡa ga mene rae ḡiani'uma. ²⁹ Iḡite ohonadu mene ogoru hauḡine, vaze ḡehaḡani'a e'e horonadu ḡiriho ha'uma. ³⁰ Ze'e raena'a, 'Vaze 'adi'e ne ohoniuro, rehano hauḡoga'e mene idaraneha!"

³¹ Ebu kini 'ahogani'a kini 'ahoga teite uti onamine, ani ibite geno ehoradu zamare'ena'a, 'Eḡe uti azaḡa'e 10,000 ebu 'ahoga uti azaḡa'e 20,000. E'e kiniḡa teite utitine, ani vitini'uma ga mene?' rae ḡiani'uma."

³² Ani vitinoga mene idağa reine, kiniğa e'e ize fağano, ani teite uniho manoğa mouga veize hari odohe dure'ete'e vazega tuğuni'uma. ³³ E'e teige, zae bo'agano iniu vase ane ġau nidu'a hune modoga moneo ibite mene zamarine, ani'e ege tahi'a rae mene re'uma."

³⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e dama heuga. Dama'e manoga, rehano inigani'a dauġine, nougenouge damağa bare hağai'uma? ³⁵ Damağa mene bare hağaine, raha ga ogomu ġuhune'ete'e busiğa'e mene manoga, e'ano'o mae modi'uma. Za teğazeta ro'idene, ege ġoere faifaine abito'i!"

15

Mamoe'a Dauġirote'e Hariġa Idaidağa

(Mataio 18:12-14)

¹ Mada 'ahogano takesi azağa ebu hağai sau'a azağani'a nu'oranadu Iesu ġoere abitinu. ² Rehano Farisea azağa ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa ze mene matuiro ebu ufeta ġoereri, raena'a, "Iesu'e hağai sau'a hağae'ete'e azağa mae zouze'ohe ebu zege teite ogau tibururo'he."

³ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. ⁴ "Zae bo'agano vase 'ahoga'e mamoe'ega 100, rehano tibani'a dauġine, ani'e mamoe' 99 haba boha'a nobe'a modadu dauġoga mamoe'ega vaġe ragavi'uma. ⁵ Ani horone meine, ani matu'e rudanadu mae ane herao ti'uma. ⁶ Ebu ani bare ne onamadu ane vase, negoğa zu nabuga huze nu'ozi'uma. Ebu ra'ena'a, 'E'e ege mamoe' dauġoga ġauğa horoneha, e'ano'o ege teite matuihi!' ⁷ E zi'ohe. Hari e'e teige, hağai sau'a vazega tiba'e ane sau'a'ono'o ġihurine, adureo ani mazao ufeta matu'i'uma. Sau'a'ono'o ġihuri'uma hağaiğa o'o'a ra'ete'e duduga azağa 99 vitizi'uma."

Moni'a Dauġirote'e Hari Idaidağa

⁸ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Roġae 'ahoga'e moniğa nidu'a* ¹⁰, rehano tibani'a dauġine, ani nagini hağai'uma? Ani ihureğa tinadu ne fode'ena'a, haba nidu'a faine ġiane vaġi'uma. ⁹ Ebu horone meine, ane vase, negoğa zu nabuga huzadu zina'a, 'Ege'a daunirote'e moni tiba vaġe horoneha, e'ano'o ege teite matuihi!' ¹⁰ E za zi'ohe. E'e teiġe, Exhağai sau'a vazega tibani'a ane sau'a'ono'o ġihurine, Badi'a tuġure viga'e matu'i'uma."

Ubugani'a Dauġirote'e Hari Idaidağa

¹¹ Ebu Iesu'a hari 'ahoga bare idaniro. "Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. ¹² Mada 'ahogano ubuga veġani'a moga niro, raena'a, 'Mama, ġae toheġo zamağano eini'uma ġau nidu'a 'ai eno'i!' Ebu mogani'a ane ġau ubuga 'aheu veize a'anadu zinro.

¹³ Mada nu ġarugano, ubuga veġani'a ġauğa nidu'a nu'onadu haba fağa vaġine onamiro. Ebu e'ea ani mene faine zamaradu moniğa au tauġe'ena'a nidu'a modiro. ¹⁴ Ani moniğa nidu'a mode hauġirotene, e'e haba'ano zahara boro'o buaro ebu ani vinine runiro. ¹⁵ E'ano'o ani gauoga veize e'e haba'a vazega 'ahoga vaġe onamiro, ebu vazegani'a ani haba boha'ano aba taufe'ete'e gauğa haro. ¹⁶ Ani e'ea vinine runadu ani ura boro'e aba ogomu atihire, rehano vase 'ahogani'a ogomu 'ahoga mene haro.

¹⁷ Ġonagano zamağani'a bohatanadu ani ane bare reiro, raena'a, 'Ege mama veize gau'e'ete'e azağa'e ogomuze ġehağa bagağa, u e'e ahama

* **15:8** Girikio, '10 Derakema', Derakema tiba'e mada tiba gau naeġa

vinihe ruhe'ohē. ¹⁸ E mama vaḡe bare onami'uma ebu 'ahige ni'uma. "Mama, e'e ḡa zu Badi'a mazao haḡai sau'a haḡaeha. ¹⁹ E'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'i, rehano ḡae veize gaue'ete'e azaḡa teige huho'i!" ²⁰ 'Ouge rae zamaradu ani iḡunadu moga vaḡe bare onamiro.

Ani ize faḡano onairotene, mogani'a horoniro. Ani'e vetuḡaneadu ani ubuga 'u'a dure onamiro ebu ahainadu fura'iniro. ²¹ Ubugani'a moga niro, raena'a, 'Mama, e'e Badi'a zu ḡa mazao haḡai sau'a haḡaeha, e'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'i!" ²² Rehano mogani'a tuḡure azaḡa zina'a, 'Dabua manoga ḡarihe odohe aradu vidanohano'i! 'Evore adiriḡa redohano'i, zu tamaka redohano'i!" ²³ Ebu boromakau modohuḡa iga reite'e odohe aradu mano'i! Eme au matu'i'hi!" ²⁴ Mazaḡa e ubude 'ahi'e rudaro ebu bare ḡabodeha, ani dauḡiro ebu bare horone maha!" E'ano'o tuḡure azaḡani'a ani'a reirote'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. Ebu mui boro haḡadu zeḡe nidu'a matue tiburaro.

²⁵ E'e zamaḡano ubuga ibi'ani'a mebao gaue radiunu. Ani ne u'a bare onamadu uhiḡano feurirotene, muie haraoga iḡiro. ²⁶ Ebu ani tuḡure vazeḡa 'ahoga hunadu nagini'a fureranate'e ḡadiniro. ²⁷ Tuḡure vazeḡani'a naenaenina'a, 'Negogo ani manoga bare feureha, e'ano'o mogo'a boromakau modohuḡa iga manadu mui boro haḡaeha.' ²⁸ 'Ouge reirotene ubuga ibi'a ani maḡune rudaro ebu ne zamaḡa diuḡoga mene uratiro.

Ebu mogani'a buanadu uminiro, raena'a, 'Ne diuḡadu eḡe teite muio matu'i'hi!" ²⁹ Rehano ani'a naenaenina'a, 'Mama, zamaro'i! E muri ḡehaḡa tuḡure vazeḡa teige ḡae veize gau'e onae'ohē zu ḡae ḡoere mene hezahohaunu. Rehano e'e eḡe vazehe duḡuru teite matu'u veize ḡae'a gouti ubuga tiba zu mene maro. ³⁰ U ubugo aha'a ubuma ḡezo haḡaiḡano ḡae moni mode hauḡadu ne u'a bare onatene, ḡa boromakau modohuḡa iga mano hanaha!" ³¹ Ebu mogani'a niro, raena'a, 'Eḡe ubude! Ḣa mada nidu'a eḡe teite radiu'ohē, e'ano'o e ḡau nidu'a'e ḡae veize. ³² U negogo ani'e rudaro ebu bare ḡabodeha, zu dauḡiro ebu bare horoneha. E'ano'o emeḡe'a mui haḡadu matu'i'uma!"

16

Ma'ora Vazeḡa Ḣau Taufē'ete'e Vazeḡa Hari Idaidaḡa

¹ Iesu'a ane tahi'atahi'a hari 'adi idaniro. "Ma'ora vazeḡa ḡau nidu'a taufe'ete'e vazeḡani'a radiunu. Mada 'ahogano ma'ora vaze e'e'a ane ḡau taufe'ete'e vazeḡani'a ani moni au hauḡinite'e iḡiro. ² 'Ougadu ma'ora vazeḡa'e ani hunadu niro, raena'a, 'Ḣae moneo hari egata'e hubehehe? Ḣa'a eḡe moni hina nougenouge gauḡinite'e faine me'odono'i, mazaḡa ḡa'e eḡe ḡau mene bare taufi'uma!"

³ 'Ouge nirotene, ani'a ane bare reiro, raena'a, 'Eḡe zuhi'a'a gauono'o mae vaḡiheha. E izidi nougi'uma? E ahiri gaḡa moneo inarahe 'o'o'a zu moni umidoga mazagarohē'ohē. ⁴ O, e nougi'uma'e edereha! 'Ahige haḡaine, gau 'ahi modi'uma rehano, vazevaze'a zeḡe neo huhe zouhi'uma.'

⁵ 'Ougadu ani'a ane zuhi'a ḡau meirote'e azaḡa tiba tiba huziro. Ebu ani'a zeḡe bo'aḡano vaze tiba ḡadiniro, raena'a, 'Ḣa'a eḡe zuhi'a ḡau'e nugu meiro?' ⁶ Vaze e'e naenaenina'a, 'E olive dehoraḡa 800 galeni meiro.' Ḣau taufe'ete'e vaze'a niro. 'Ḣae'a meirote'e umine meirote'e so'aḡa mo'i, ebu ehoradu 400 galeniḡa rae bare mirihe to'i!" ⁷ Ebu hena vaze 'ahoga ḡadiniro. 'Ḣa eḡe zuhi'a ḡau nugu meiro?' Vaze e'e'a naenaenina'a, '100

vuidi baige boro meiro.' Ani'a niro. 'Ġae so'a madu 80 baige rae bare mirihe to'i!

⁸ Ma'ora vazegani'a ani ġau taufe'ete'e vazegani'a nagini haġairote'e igirotene, ani ġuriro vazeġa rehano, niguniro, mazaġa haġaiġa'e hihuzaġa."

Iesu'a reiro, raena'a, "E'e teige, raha adao Badi'a aġu'a azaġa'e zeġe veize gauoga ufeta huhuzaġa. Agaġa azaġa vitize'ohe. ⁹ Eġe'a zi'ohe, za'e raha ada ġau madu vaze danazo'i zu ze teite vazetito'i! Ġauġo nidu'a hauġadu zae zu rudaune, za'e tuġutuġu haba'a mae zouzi'uma.

¹⁰ Iniu'a gau komeġa veize ane zama hina faine haġaine, gau boro zuni 'ouge haġai'uma. U iniu'a gau kome'ano ġuririne, gau boro zuni ġuriri'uma. ¹¹ Ebu za'a rahao ada ġau mene faine odohe gauine, Badi'a'ono'o vine ma'oraġa huga mene me'uma. ¹² Za vaze nu ġau mene faine odohe gauine, zae ġauġa mene me'uma.

¹³ Tuġure vazeġa'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaġa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni veize gauoga mene idaġa."

¹⁴ Farisea azaġa'e moni zamare borofe'ete'e u'ano, Iesu ġoere igirotene, ze Iesu eġofoharo. ¹⁵ 'Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, "Vaze ubumao za'e zae'a bare duduġa ra'ohe, rehano Badi'a'e zae zama'e sau'a rae edeġa. Vaze'a ġau boro ra'ete'e ġauġa'e, Badi'a'a agirohau'ena'a mene urate'ohe.

¹⁶ Ioane Babatiso'a izema onairote'e madaġano, Mose goro ġoe'a zu peroveta azaġani'a mirihrote'e ġoe'a vaze ibitoziniro. E'e ġarugano Badi'a hari manog'a'e eġe'a haramo'ohe, ebu vaze ġehaġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuġoga veize inare'ohe. ¹⁷ Adure zu raha'e dauġi'uma, rehano Mose goro ġoe'a kome'a hune zuni mene dauġi'uma.

¹⁸ Mose goro ġoe'a 'ahoga idani'uma. Hahu ohoze'a inuga modadu roġae 'ahoga teite hahurine, ani'e daro'e'ohe. Ebu ohoze 'ahoga'e i'ani'a modirote'e roġaega teite hahurine, ani zuni daro'e'ohe."

Ma'ora Vazeġa ebu Lazaro

¹⁹ Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Ma'ora vazeġa 'ahogani'a radiunu. Ani dabua miriġa manog'a vidaunu zu mada nidu'a ani ogomu manog'a aunu ebu ne manog'a huneo radiunu. ²⁰ U ani ne ġabiriġa ibihetaġano zahara vazeġa niġa Lazaro'a radiunu. Ani ahiri'e idiri ġunuġa. ²¹ Ani ma'ora vazegani'a fatao oganadu mumuġani'a rururaudote'e ufe atihi reinu. Rehano ġuni'a aradu ane idiri ubidinu.

²² Ġonagano Lazaro'a rudarotene tuġure viga'a ovadu Aberahamo vaġe zamahu itiro. Ebu ma'ora vazeġa zuni rudanadu ġuriro. ²³ Ma'ora vazeġa viga'e rune haba'a onamadu ani e'ea huau ġaniġanau'ena'a ite ehamaro, ebu faġano Aberahamo babagano Lazaro horoniro. ²⁴ 'Ougadu ani'a huario, raena'a, 'Aberahamo, mama! Eġe vetuġaho'i! Lazaro tuġunadu ane 'evo'a hudu'a vuo taradu mazanehe amunano'i! E ire roga duhuġa zamaġano gigi'a boro hide'ohe!" ²⁵ Rehano Aberahamo'a naenaeniro, raena'a, 'Ubude, ġa 'ahi zamaro'i! Ġa'a rahao ġabode radiudote'e madaġano ġau manomano hidinu, u Lazaro ani aduga hidinu. 'Ahine Lazaro ani izidi ahao matu'e rudau'ohe, u ġa'e gigi'a hide'ohe. ²⁶ Ġau 'ahoga zuni 'ahi e'e, emeġe bo'aġano'e dofara boro. Vaze 'ahoga ahano'o ġa mone fare amoga mene idaġa, ebu eme none fare aroga mene idaġa.'

²⁷ 'Ouge reirotene, ma'ora vazegani'a naenaeni. 'Mama Aberahamo, e ga umi'e'ohē. Lazaro ege ne tugune onamo'i! ²⁸ E negohe nidu'a fu'o. Ze rudaune aduga hide'ete'e haba'a 'ahi mene aroga veize, Lazaro ane onamadu ege'a ahaogigi'a hide'ete'e ihozi'uma.' ²⁹ Rehano Aberahamo'a nina'a, 'E 'ouge mene haagai'uma, mazağa Mose zu peroveta azağa miriho'e e'e radiu'ohē. Ze uratine mirihoğa e'e me'odi'uma ebu e'e moneo ederi'uma.' ³⁰ Ebu ani nina'a, 'O mene, mama Aberahamo! Vaze 'ahoga runeono'o zege vađe tugunine, ze'e haagai sau'anono'o gihuri'uma.' ³¹ Rehano Aberahamo'a niro. 'Ze Mose zu peroveta azağa mene egozine, runeono'o gabode igune'ete'e vazega zuni mene hune egoha'uma.'"

17

Iesu'a Sau'a Rae Mode'ete'e zu Fiie'ete'e Ihoziro (Mataio 18:6-7, 21:22, Mareko 9:42)

¹ Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Vaze sau'a moneo tutuze'ete'e'e gauga'e mada nidu'a furera'uma, rehano vaze haagai sau'ano tutuze'ete'e'e vazega'e, fase vetugağa, aduga hidi'uma. ² Ani'a kome'a kome'a bo'agano tibani zu sau'ano tutune ihonine, e'e vazega'e hadi horeğa unugano aute varahadu davarao feunine'e manoga. ³ E'ano'o tohutoho'i! Ekalesia nabugo'a sau'a hağao'idene, riğa goren'o'i, raena'a, 'Ga ve'oreha haagai sau'a ago hağao'il' Ebu ani haagai sau'anono'o gihuro'idene, sau'aga rae modo'i! ⁴ Ani'a mada tiba zamağano gae 7 sau'a gae mazao hağaine zu gae 7 bare onaadu 'E ga mazao haagai sau'a hağae'ha,' rae ro'idene, ane sau'a agutu modo'il"

⁵ Mada 'ahogano apostolo azağani'a Zuhi'a Boro niro, raena'a, "Eme ga mazao fiie'ete'e ufeta borofoi!" ⁶ Zuhi'a Boro'a naenaezina'a, "Za'a ege mazao fie'eta'a'e fufu mağa kome'a tiba heuğa rehano, za'a Irimo ireğa nina'a, 'Irimo ire, gae'a bare taigota igunadu davarao gihuro'i,' rae reine, ani za goere egozini'uma."

⁷ Iesu'a bare zina'a, "Zae bo'agano vaze 'ahogani'a tugure vazega 'ahogağeta reine, tugure vazega e'e'a mebao raha houni'uma ga mamoe taufi'uma. Ebu gauno'o bare onaine, ane zuhi'a'a 'ahige re'umahe, 'Aro'i, ehoradu ogano'i? Mene! ⁸ Ani zuhi'a'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Ege veize gorava ogomuğa goroho'i, dabarano'i, ebu e ibite oga'uma zamağano danaho'i! E'e garuganobu'u ga'a ogano'il' ⁹ Ebu tugure vazega'e gau hağate'e veize ani zuhi'a'a manoga tauği rae mene ni'uma. ¹⁰ E'ano'o za zuni Badi'a'a zeate'e gauga hağae haugo'idene, za 'ahige ro'i, 'Eme tugure azağa rogeğa. Eme'e gau'e taugeha.'"

Lefera Azağa 10 Manoziro

¹¹ Iesu ani Ierusalemaha'a u'a onaminu. Ebu ani Samaria zu Galilea haba'a nemağano onamiro. ¹² Ani de'e haba'ano ne 'ahoga diugirotene, lefera azağa 10 fağano edanadu Iesu horoniro. ¹³ Ebu gihau huaro, raena'a, "Zuhi'a Boro Iesu, eme vetugağadu dehefe faifoi!" ¹⁴ Iesu'a horozadu ziro, raena'a, "Badi'a dibu'o hau'ete'e azağa vađe onamo'i, ebu ahirize ihozi'i! Ze'a za manora ga mene rae gıazi'uma." Ebu ze ibio oname'ete'e zamağano, leferaze'a deheru manoriro.

¹⁵ Vaze tiba'e leferagani'a manoroga horonirotene, Iesu vađe bare onadu gihau huau'ena'a, Badi'a niğa niguniro. ¹⁶ Vaze 'adi'e Samaria vazega. Ani Iesu oda babağano rahao ovoe guğuradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ga'a deheheha! Manoga tauği!" ¹⁷ Ebu Iesu'a gadiniro, raena'a, "E vaze

10 dehe faizeha, rehano vase 9 nou'e'e? ¹⁸ Iuda mene vasega ga'a da' o baradu Badi'a nigunahehe?" ¹⁹ Ebu Iesu'a vase e'e niro, raena'a, "Igune edanadu onamo'i! Gae'a ege mazao fie'ete'e'a gabo'eha."

Badi'a'a Ibitohau'ete'e Haba'a Ihoziro
(Mataio 24:23-28, 24:37-41)

²⁰ Mada 'ahogano Farisea azaḡani'a Iesu ḡadiniro, raena'a, "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e nani'a ari'uma?" Iesu'a naenaenziro. "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e onae'ete'e vase'a ubumaze hina ḡianoga mene idaḡa. ²¹ 'Ani ahama ra'ohe,' ga 'Ani omoa ra'ohe,' de'uge mene rae re'uma, mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zae bo'aḡano* radiu'ohe."

²² Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Za'a zazore mone mada 'ahogano, eḡe, Vaze Ubuga ḡiahihi re'uma, rehano za'e e mene horohi'uma. ²³ Vaze'a raena'a, 'Giano'i, Iesu omo'e'e' ga 'Iesu 'ahi'e'e,' rae zo'idene, ago buau onamo'i zu ago hegoto'i! ²⁴ E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vase nidu'a hune'a horohi'uma. A'e, viri'a vazahadu adure nae ruganono'o nae ruga aganadu vase nidu'a horone'ete'e heuḡa. ²⁵ Rehano e'e ḡauḡa izema fureranogano, e'e aduga gehaḡa hidi'uma zu izidi azaḡani'a eḡe hezahohi'uma.

²⁶ Eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano'e vazevaze'a Noa madaḡano haḡainute'e teigi'uma. ²⁷ E'e madaḡano vazevaze'a radiunute'e radoneḡano ogaunu, gaginu zu hahurinu onamo Noa'a ḡasi boro diuḡiro. 'Ougadu zobo'a onaadu zeḡe nidu'a ruize hauḡiro. ²⁸ Ebu eḡe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano'e vazevaze'a Lota madaḡano haḡainute'e teigi'uma. Zeḡe'a radiunute'e radoneḡano ogaunu, gaginu, maketinu, hihinu ebu neze ogoraunu. ²⁹ Rehano Lota'a Sodoma haba'a mode iḡunirotene, ire roga zu ire roga hadiḡani'a adureono'o iruḡu teige rururu ovoiro ebu nidu'a hune ruize hauḡiro. ³⁰ Eḡe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare onaine, a'e e'e madaḡa teigi'uma.

³¹ E'e madaḡano iniu'a ne enona radiu'ete'e vaseḡa'e ḡauḡa mouga veize neḡa mene diuḡi'uma! Meba zamaḡano hihe'ete'e vaseḡa zuni neḡa mene bare onami'uma! ³² Nugo zamaro'i, Lota inuga'e nouḡadu rudaro! ³³ Iniu vase ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu vase ane ḡabone eḡe 'uano ahetine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma. ³⁴ E zi'ohe, e'e bare onait'e ohe'ano vase 'aheu'e evane tibano bazi'uma. E'e zamaḡano 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma. ³⁵ Roḡae 'aheu'e uvahu mirune radi'u'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡuni'uma†." ³⁷ Ebu ane tahi'atahi'a'a ḡadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, 'ahi'e nouma furera'uma?" Iesu'a naenaenziro. "Nagini'a rudanate'e haba'ano gaoza'a nu'ora'uma."

18

Ḡozoba'a Bare Bare Uminirote'e Hari Idaidaḡa

¹ Mada 'ahogano Iesu ane tahi'atahi'a'a kuruo iḡaiḡa kuranoga zu mene ahetoga veize hari 'ahoga idaniro. ² Ani raena'a, "Haba 'ahogano kota ibitohau'ete'e vaseḡa 'ahogani'a radiunu. Ani'e Badi'a mene rihoninu zu vase mene gubazinu. ³ E'e haba'ano ḡozoba 'ahogani'a zuni radiunu. Ani mada nidu'a bare bare kota ibitohau'ete'e vaseḡa vaḡe onamadu

* **17:21** zae zamaḡano † **17:35** Mirihe farirote'e 'ahoga'e v. **36** 'ahige ra'ohe, 'Ohoze 'aheu'a mebao gau'ete'e zamaḡano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iḡui'uma.'

niro, raena'a, 'Ege agire vazega'a ege mazao haḡairote'e haḡaiḡa'e mene duduga. E'ano'o ḡa ani mazao nagini'e haḡai duduga ihono'i!' ⁴ Kota ibitohau'ete'e vazega ani faḡa hune ḡozoba e'e dananoga mene uratiro. Rehano vesu'u ani ane'a bare raena'a, 'E Badi'a mene rihone'ohe zu vase mene gubaze'ohe. ⁵ Rehano ḡozoba ada'a, e ufeta ḡunuguhe'ohe! E'ano'o e ani kota abiti'uma ebu ani'e duduga rae ni'uma. 'Ouge mene haḡaine, ani bare bare onaadu ihi'uma ebu e fuḡofuḡohe ruhi'uma!"

⁶ Ebu Zuhi'a Boro'a raena'a, "Kota ibitohau'ete'e vazega ani zuni mene duduga vazega. Rehano ani'a nagini ra'ete'e faine abito'i! ⁷ Badi'a'e, ane'a ohotirote'e azaḡani'a ohere zu madai ani uminine, ani zogone nagini duduga ra'ete'e ḡauḡa zini'uma ebu danazoga'e mene sasi'uma. ⁸ E zi'ohe, Badi'a'a nagini duduga ra'ete'e ḡauḡa ḡarihe zini'uma. Rehano ege, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaḡano, Badi'a mazao fie'ete'e vase nu horozi'uma ga mene?"

Farisea Vazega zu Takesi Ufe'ete'e Vazega

⁹ Iesu'a zeḡe'a zeḡe bare duduga rae ra'ete'e zu vase edeze ḡahize'ete'e azaḡa mazao hari 'ahoga idaniro. ¹⁰ Ani raena'a, "Mada 'ahogano vase 'aheu, Farisea vazega zu takesi vazegani'a kuranoḡa radu kuru neḡa itiro. ¹¹ Ebu Farisea vazegani'a edanadu 'ahige kuraro, raena'a, 'Badi'a, manoga taugi! Mazaḡa e'e vase sau'azeta nu, a'e ḡonore azaḡa, haḡai sau'a azaḡa ebu ubuma ḡezo azaḡa mene heuḡa. Takesi ufe'ete'e vazega omo zu mene heuḡa! ¹² Fura tiba zamaḡano, e ḡae 'aheu zaḡozaḡe'ohe zu e'e hide'ete'e ḡauḡa nidu'a zamaḡano gaubanana tiba ḡa ḡane'ohe." ¹³ U takesi vazega ani faḡano edaro. Ani adure ḡoha zu mene ite ehamanadu 'u'uga fa'ofa'one'ena'a kuraro, raena'a, 'Badi'a, e'e sau'a vazega, vetuḡaho'i!"

¹⁴ Ebu Iesu'a raena'a, "E zi'ohe, Badi'a'a Farisea vazega'e mene duduga reiro. Rehano takesi vazega ani duduga radu ani neḡa onamiro. Iniu vase ane'a bare niḡa mae itine, Badi'a'a niḡa mae ovoi'uma, rehano iniu vase ane'a bare niḡa mae ovoine, Badi'a'a niḡa mae iti'uma."

Iesu zu Tah'i'a Kome'a Kome'a

(Mataio 19:13-15, Mareko 10:13-16)

¹⁵ Mada 'ahogano vase nu'a zeḡe tah'i'a kome'a kome'a tutuze Iesu vaḡe ariro, mazaḡa Iesu'a 'evo'a zeḡe rana touga uratiro. Rehano ani tah'i'atahi'a'a tutuze arirote'e azaḡa roziro. ¹⁶ Rehano Iesu'a tah'i'a kome'a kome'a huziro ebu vase e'ea zina'a, "Tah'i'a kome'a kome'a ege vaḡe tuḡuzo'i, zu ago gararo'i! Mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega'e, tah'i'a kome'akome'a teige Badi'a ḡoere igi'ete'e vazega. ¹⁷ E hube hune zi'ohe. Tah'i'a kome'a teige, iniu'a Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ḡihinine, ani Badi'a'a ani mene ibitoha'uma."

Ma'ora Vazega

(Mataio 19:16-30, Mareko 10:17-31)

¹⁸ Iuda azaḡa ibitozini'ete'e vazega 'ahogani'a Iesu ḡadiniro, raena'a, "Thore vazega manoga, e nagini haḡaine ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?" ¹⁹ Iesu'a niro, raena'a, "Ḡa nouḡadu e manoga rae huhe'ohe? Badi'a ane da'o huga hune manoga, u vase 'ahogani zu mene hune manoga. ²⁰ Rehano ḡa ḡadimu moneo naena'e'ih. Mose goro ḡoe'a ḡa edega. A'e 'ahi'e'e: Ubuma ago ḡezano'i, vase ago mano'i, ago gonotano'i, kota zamaḡano ḡoere ve'oḡa ago ḡoero'i ebu vi'u mogo gubazo'i! Ḡa goro ḡoe'a haḡaiḡa 'ahi hegote'e ga?" ²¹ Ani'a naenaeniro, raena'a, "E kome'anono'o 'ahi ḡauḡa nidu'a haḡae hune'ohe." ²² Iesu'a e'e igirotene, ani niro,

raena'a, "Ġa ġau tiba iġine'ohe. Ġauġo nidu'a seronadu zahara azaġa zeno'! 'Ougine ġa radone tuġutuġu haba'ano naeġa me'uma. Ebu aradu eġe hegoto'!"

²³ Ani'a Iesu ġoere igirotene, zamaġani'a adudu bororaro, mazaġa ani'e ufeta ma'ora vazeġa 'ahine. ²⁴ Ebu Iesu'a vaze 'e'e horonadu niro, raena'a, "Ma'ora azaġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e riġa bagaġa. ²⁵ Kamero'e niduru ho'oga diuġoga'e riġa. Rehano ma'ora vazeġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa rouga'e ufeta riġa."

²⁶ E'e igirote'e azaġani'a raena'a, "'Ougine iniu'a da'o ġabone hidi'uma?" ²⁷ Iesu'a naenaezina'a, "Vaze'a haġaoga mene idaġa ġauġa'e, Badi'a'a haġaoga idaġa." ²⁸ Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme ġau nidu'a modadu ġa ġaruna hegote'ohe." ²⁹ Iesu'a zina'a, "E hube hune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a Badi'a'a ibitohau'ete'e veize, neġa, inuga, negoġa, vi'a moga ga tahi'aġa mode iġunine, ³⁰ izidi madaġano ani naeġa ġae ġehaġa hidi'uma, zu zama moneo ġabone tuġutuġu me'uma."

Iesu'a Ane Rune Bare Ġo'aniro

(Mataio 20:17-19, Mareko 10:32-34)

³¹ Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 nu'ozadu ziro, raena'a, "Zae edeġa eme Ierusalemaha'aba'a ite'ohe. E'ea feurine, peroveta azaġani'a eġe, Vaze Ubuga, moneo mirihirote'e ġauġani'a huda'uma. ³² E'e Roma azaġa evora ri'ihni'uma. Ebu ze'a ġirihohi'uma, mazagarohi'uma zu eġe rana so'abidi'uma. ³³ Ebu masihi'uma zu uguhi'uma, rehano mada uġiduġano bare ġabode iġuni'uma." ³⁴ Rehano ani ġoere huga'e 'u'uruġa 'ahine, Iesu tahi'atahi'a'e ani'a zirote'e goe'a huga mene ederiro.

Iesu'a Ubumaġa Kuruġa Vazeġa Fainiro

(Mataio 20:29-34, Mareko 10:46-52)

³⁵ Iesu'e Ieriko haba'a hanitiro. E'ea ubuma kuruġa vazeġa 'ahoga'e ibi genaġano ehoradu vaze mazao moni umidinu. ³⁶ Ani vaze ġuġuvaġani'a harae vitau'ete'e egadu nagini'a fureru'ete'e ġadimaro. ³⁷ Ze'a nina'a, "Iesu Nazareta vazeġani'a vitau'ohe." ³⁸ Ze'a 'ouge nirotene, ani huau iġuniro, raena'a, "Iesu, Davida mariga vazeġa, eġe vetuġaho'!" ³⁹ Ebu ibite'ete'e azaġani'a riġa ġoreniro. "Ġa sifu rado'!" Rehano ani ġihau baġaġa huauna'a, "Davida mariga vazeġa, eġe vetuġaho'!" ⁴⁰ Iesu ani e'e igirotene, tue edanadu ebu zina'a, "Ohoze e'e tutune aro'!" ⁴¹ Ubuma kuru vazeġani'a aradu Iesu'a ġadiniro, raena'a, "Ġa ege'a ġa veize nagini haġaoga urate'ohe?" Ani'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e ehamatihi'!" ⁴² Iesu'a niro, raena'a, "Nugo ehamano'! Mazaġa ġae'a eġe mazao fie'ete'e'a mano'eha." ⁴³ Ebu vaze e'e ubumaġa'e zogone manoradu ehamu idararo zu Badi'a nigune'ena'a, Iesu ġaruna hegotiro. Vaze nidu'a e'e horonirotene, zeġe zuni Badi'a niguniro.

19

Zagaio zu Iesu

¹ Iesu ani Ieriko haba'ano feuradu vitau onamiro. ² E'ea vaze 'ahoga niġa Zagaio'a radiunu. Ani'e takesi azaġa ġihi'aġa zu ma'ora vazeġa. ³ Ani Iesu ġianihni reiro, rehano ani'e vaze futu'a 'ahine vaze ġuġuvaġa bo'aġanon'o Iesu horonoġa'e mene idararo. ⁴ E'ano'o ani Iesu horonoġa radu dure ibitadu ibi genaġano Nuguri ireġa 'ahoga sibiriro, mazaġa Iesu ani e'e ibiġano vita'uma. ⁵ Ebu Iesu'a e'e haba'ano feurirotene, ani ite

ehamanadu Zagaio huniro, raena'a, "Zagaio! Ġarihe bua ovao'! E izidi ġae neo radi'uma." ⁶ Zagaio ani ġarihe sibire buanadu matu'u boroġeta ane neo Iesu mae ġihiniro. ⁷ Vaze vaze'a e'e horonadu zeġe nidu'a gumude ġoeriro, raena'a, "Iesu ani'e haġai sau'a vazeġa neo diuġe radiu'ohe!"

⁸ Ebu ane ne zamaġano, Zagaio'a iġune edanadu Zuhi'a Boro niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġiano'! E izidi eġe gau ġaha'a zahara azaġa zini'uma. Zu eġe'a vaze mazao ġuriradu ġau 'ahoga meiniro reine, eġe'a ġae ġazaġa bare barono zini'uma." ⁹ 'Ougadu Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Izidi ġae zu ġae teite ne tibano radiu'ete'e azaġa'e Badi'a'a zeġe sau'anono'o ġabozeha, mazaġa ġae zuni ġae vouġa Aberahamo teiġe Badi'a'a mazao fie'ohe. ¹⁰ Eġe, Vaze Ubuga'e, dauġirote'e azaġa vaġoga zu ġabozoga veize onairo."

Tuġure Azaġa 10 Hari Idaidagħa
(Mataio 25:14-30)

¹¹ Iesu'a Ierusalemaha haba'a hanitrotene vazevaze'a 'ahige zamariro, raena'a, 'Iesu ani Ierusalemaha haba'a diuġine, ani kini re'uma ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zogone furera'uma.' E'ano'o ze Iesu ġoere ize abite'ete'e zamaġano, Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

¹² "Vaze 'ahoga'e niġa boro. Ani'a kini rouga radu haba faġa onamihi ebu bari'uma rae reiro. ¹³ 'Ahine ani izema onamogano, tuġureġa azaġa 10 huzadu zeġe nidu'a moni tiba tiba* ziniro. Ebu zina'a, 'Moni 'ahi hina moni borofo'i onamo eġe'a bare onai'uma.' ¹⁴ U ane haba azaġani'a ani kini rouga mene uratiro. Ebu ane ġaruna hari odohe dure'ete'e azaġa tuġuzadu haba zuhi'aġa mazao uminiro, raena'a, 'Ani emeġe kini rouga mene urate'ohe!'

¹⁵ Rehano haba zuhi'aġani'a ani kinio ohonadu bare onairo. Ane'a moni zinirote'e tuġure azaġa huzadu ze'a nougenouge moni borofirote'e ederih rae reiro. ¹⁶ Ebu tuġure vazegħa ibi'ani'a ane vaġe onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a inirote'e moni tiba hina moni 10 haġaeha.' ¹⁷ Ane zuhi'a'a nina'a, 'Manoġa taugi! Ġa'e tuġure vazegħa manoġa! Ġa gau kome'a faine odohe gaueha u'ano, neġa neġa nidu'a 10 ġiane'ete'e vazegħano oho'i'uma.' ¹⁸ Tuġure vazegħa 'aheuġani'a onaadu zuhi'aġa nina'a, 'Zuhi'a, ġa inirote'e moni tiba hina bare moni fu'o haġaeha.' ¹⁹ Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Manoġa taugi! Ġa zuni neġaneġa nidu'a fu'o ġiane'ete'e vazegħano oho'i'uma.'

²⁰ Rehano tuġure vazegħa 'ahogani'a onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ġa moni ahi'e'e. Eġe'a mene daunoga veize dabua hina umadu u'uru tiro. ²¹ Ġa'e vaze riġa. Vaze'a tirote'e ġauġa ġa'a ma'ohe, zu vaze'a ġorarote'e ġauġa ġa'a hirive'ohe. E'ano'o e ġa mazao rihanadu 'ouge haġairo.' ²² Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazegħa sau'a! Ġa'a ra'ete'e ġoe'a u'ano, e ġa aduġa ġani'uma! E'e vaze riġa radu vaze'a ti'ete'e zu ġorau'ete'e ġauġa ma'ohe rae ederifone, ²³ ġa nougadu e moni moni neġano mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e bare ragate meifo. ²⁴ Ebu ani vaetadu uhira edarote'e azaġa ziro. 'Ani mazao moni tiba e'e mo'i, ebu moni 10 mate'e tuġure vazegħa hano'il' ²⁵ Rehano ze'a nina'a, 'Zuhi'a, ani moni 10 amahi maha.' ²⁶ Ani naenaezina'a, 'O'e, rehano e 'ahige rae zihi. Iniu vaze nagini hide'ete'e faine odohe gauine, ani hena borofe hidi'uma. Rehano iniu vaze nagini hide'ete'e mene faine odohe

* 19:13 Girikio, 'Mina', Mina tiba'e mada 100 naeġa

gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. ²⁷ Ebu eġe'a kini rouga mene uratirote'e agire azaġa tutuze aradu eġe zamao mau ruzo'i!"

Iesu'a Ierusalem a Haba'a Diuġiro

(Mataio 21:1-11, Mareko 11:1-11, Ioane 12:12-19)

²⁸ 'Ouge radu Iesu ani ane tahi'atahi'a zamao Ierusalem a haba'a u'a itiro. ²⁹ Olive maġano Betefage zu Betania neġano feurirotene, ane tahi'a 'aheu tuġuziro. ³⁰ Ebu zina'a, "Zama mone neġa onamo'i. Diuġine, doniki modohuġa, vaze 'ahogani'a mene ehoroga ġauġa e'ea 'ute touga horoni'uma. Ebu fuhi'adu 'ahi mae aro'i!" ³¹ Vaze 'ahogani'a ġadizena'a, 'Nougadu fui'e'ohē?' ro'idene, 'Zuhi'a Boro'a urate'ohē,' rae no'i!"

³² Iesu'a zirote'e idunaġano ze onamiro ebu doniki modohuġa horoniro. ³³ Ze e'e fuhi'e'enogano, doniki modohuġa e'e azaġani'a ġadiziro, raena'a, "Za nogadu e'e fuhi'e'ohē?" ³⁴ Ze'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro'a urate'ohē." Ze 'ouge reitrotenē doniki modohuġa azaġani'a ziniro. ³⁵ Ebu ze doniki modohuġa mae Iesu vaġe onamadu dabuaze doniki modohuġa ġarunio zaharino, ebu Iesu ani rana tiriro.

³⁶ Iesu'a oname'ete'e zamaġano, vaze ġuġuvaġani'a dabuaze ane ibio hirau onamiro. ³⁷ Ebu ani Olive maġanonono'o ovoe'ete'e ibiġa hanitiro. E'ea Iesu ġaruna hegote'ete'e vaze ġuġuvaġa nidu'a oname'enogano matu'uzeta huau'ena'a, Badi'a niguniro, mazaġa ze Iesu'a haġainute'e haġai gigi'aġa nidu'a horoniro. ³⁸ Ze'a raena'a,

"Zuhi'a Boro ane niġano onae'ete'e kiniġa niguno'i!

Adureo uniho manoġa,
ebu hitana huneo Badi'a nigunoga!"

³⁹ Rehano vaze ġuġuvaġa bo'aġano Farisea azaġa nu'a raena'a, "Ihore vazēġa, ġa ġaruna hegote'ete'e azaġani'a 'ouge ra'ete'e gararo'i!" ⁴⁰ Iesu'a naenaeziro. "E mene 'ougi'uma. E zi'ohē, ze mene niguhine, hadi zeġe'a huanadu eġe niguhi'uma."

⁴¹ Iesu'a Ierusalem a haba'a hanitadu haba'a e'e horonirotene niaro. ⁴² Ebu raena'a, "Ierusalem azaġa, izidi za'e Badi'a teite uniho manoġa ma'ete'e ibiġa edeġa reifone, ġabone hidifo. Rehano zae fase, izidi'e za e'e edenoga mene idaġa. ⁴³ Mada 'ahogani'a furera'uma. E'e madaġano zae agire azaġani'a raha gabi'a merau ganaġeġezi'uma, ebu zamao haozi'uma. ⁴⁴ Zeġe'a zae haba zu haba azaġa nidu'a rahao zimi feuzi'uma. Ebu zae ne ogorarote'e hadiġa'e nidu'a fahe ġuzuhi'uma, mazaġa Badi'a'a zae vaġe onairrote'e madaġa mene ederiro 'ahine."

Iesu'a Kuru Neġa Deheniro

(Mataio 21:12-17, Mareko 11:15-19, Ioane 2:13-22)

⁴⁵ Iesu'a Ierusalem a haba'a diuġadu kuru neġa onamiro. Ani de'e haba'ano ġau nunu serone'ete'e azaġa horozadu hegoze buziro. ⁴⁶ Ebu zina'a, "Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Badi'a ne'e vaze'a kurau'ete'e neġa re'uma.' Rehano zae'a kuru neġa'e ġonore haba'a teize haġae'ohē!"

⁴⁷ E'e ġarugano Iesu'a mada nidu'a kuru neġano vaze ihozino. Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e gihi'aġaġihi'aġa, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu vaze boroboro'a ani matihi reiro. ⁴⁸ Rehano ze ani ma'uma ibiġa mene hidiro, mazaġa vaze nidu'a Iesu'a reinute'e ġoe'a faifaine abitino.

20

*Iesu Gigi'ağa Moneo Ğadiniro**(Mataio 21:23-27, Mareko 11:27-33)*

¹ Mada 'ahogano Iesu'a kuru neğano Badi'a hari manoga haraminu zu vaze ihozinu. E'e madağano Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'ağahi'ağa, Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu vaze boroboro'a ani vağe onamiro. ² Ebu ze Iesu ġadiniro, raena, "Eme efo'i, ġa no'e gigi'ağa hina hağai e'e hağae'ohe? Iniu'a 'ahi gigi'ağa ġaniro?" ³ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Eğe zuni ġadimu 'ahoga zinihi. ⁴ Ioane'a bapatzio hağainuta'a'e Badi'a mazaono'o ga vaze mazaono'o? Eho'i!"

⁵ Zeğe'a zeğe da'o neneğaniro. "Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane goere mene mae ġihinido?' rae ifi'uma. ⁶ U vaze mazaono'o reine, vaze nidu'a hadi hina uğue rui'uma, mazağa zeğe nidu'a ioane ani'e hube hune peroveta vazeğa rae mae ġihiniro." ⁷ E'ano'o ze naenaenina'a, "Eme ağu'a Ioane gigi'a'e noumano'o meiro." ⁸ Ebu Iesu'a zina'a, "Eğe zuni no'e gigi'a hina hağai 'ahi hağaete'e mene ihozi'uma."

*Hihi Azağa Sau'a Hari Ididağa**(Mataio 21:33-46, Mareko 12:1-12)*

⁹ Iesu'a vaze mazao hari 'ahi idaniro. "Vaze 'ahogani'a vaini mebağa goranadu hihi azağa nu'evora ti'ena'a, 'ahige reiro. 'Hirivi'ete'e ġauğa nu e'a me'uma.' Ebu ani'a haba 'ahoga onamadu mada fağa ragavinu. ¹⁰ Vaini mağa ri'i'ete'e madağa reirotene, vaini mağa nu mouga radu ani tuğureğa vazeğa 'ahoga hihi azağa e'e vağe tuğune onamiro. Rehano ze'a bounadu 'evo'a isoğa tuğune baroniro. ¹¹ Ani hena tuğure vazeğa 'ahoga bare tuğuniro, rehano ani zuni bouniro, mazagarone runiro zu 'evo'a isoğa tuğuniro. ¹² Ebu ani tuğure vazeğa uğiduğa bare tuğuniro, rehano e'e vazeğa'e ruharo zu uhine baroniro.

¹³ Gonagano vaini mebağa vazeğani'a 'ahige reiro. 'E nağini hağai'uma? Eğe ubude zamarone tahi'ağa tuğuni'uma, ġiseha ze ani u'u gubani'uma.' 'Oğadu ani tuğuniro.

¹⁴ Rehano hihi azağani'a horonirotene, zeğe'a neneğaniro. 'Ani'e vaini mebağa 'adi me'uma vazeğa! 'Aro matihi, ebu vaini mebağa 'adi emeğe'a me'uma!' ¹⁵ E'ano'o ze'a vaini mebağanono'o ani uhine bunadu mau runiro. 'Oğadu vaini mebağa vazeğ'e ze mazao nağini hağai'uma? ¹⁶ Ani onaadu hihi azağa e'e mau ruzi'uma ebu vaini mebağa'e vaze nu zini'uma."

Vaze'a hari e'e igirotene, ze niro, raena'a, "'Ahiguğa mene fureraune manoga!" ¹⁷ Rehano Iesu'a ġiazadu zina'a, "'Ouge rouga idağa, rehano Buka Zağoga zamağano 'ahige mirihrote'e goe'a huga'e zamaro'!

Vaze'a hadi hina ne ogorarotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadigani'e, ġauğa boro hadiğa raha.

¹⁸ Vaze 'ahoga hadiğa e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadiğa e'e'a vaze 'ahoga rana higaune, ani'e se'eti'uma."

¹⁹ Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'ağahi'ağa'e Iesu hari ididağa zeğe veize reirote'e ederirotene, ze'e Iesu zogone obone tihi reiro. Rehano ze mene 'ougiro, mazağa vaze ġuğuvagani'a ze mazao mağuni'uma radu rihoziro.

Roma Kiniga Takesi Moniga

(Mataio 22:15-22, Mareko 12:13-17)

²⁰ Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e gihi'ağāgihi'ağani'a Iesu faine gianiro. Ze'e u'uru gau'e'ena'a duduğa rae gurire'ete'e azağa madu Iesu mazao tuğuziro, mazağa Iesu ani ġau nu rae ve'onine Roma gavana vazeğa mazao utoga reiro. ²¹ Ebu ze Iesu vađe onamadu ġadiniro, raena'a, "Ithore vazeğa, eme edeğa ġa'e huga da'o goere'ohe zu ihoze'ohe. Ebu vaze boro zu kome'a idaze'ohe, zu Badi'a'a urate'ete'e ibiğa hugano da'o ihoze'ohe. ²² E'ano'o 'ahi ġadimatih. Roma kiniga takesi moniga haune, idağa ga mene?"

²³ Iesu ani ze'a ani so'one'eta'a'e ederiro, ebu zina'a, ²⁴ "Roma moniga * ihoho'i! Iniu viga zu iniu niğa e'e rana touga?" Ze'a naenaeniro. "A'e Roma kiniga † viga zu niğa." ²⁵ Ebu ani'a ziro. "Tena Roma kiniga ġau'e Roma kiniga ane hano'i, u Badi'a ġau'e Badi'a ane hano'i!" ²⁶ E'ano'o ze vazevaze ubumao Iesu'a reirote'e goe'a'e ve'oga ra'ete'e mene idararo. Ebu Iesu'a ġadimuze naenaenirote'ano ze zaguzagadu sifu radiro.

Runeono'o Iğune'ete'e moneo Ġoe'a

(Mataio 22:23-33, Mareko 12:18-27)

²⁷ E'e ġarugano Sadukea azağa nu'a Iesu vađe ariro. Sadukea azağa'e vaze'a runeono'o mene bare ġabode iğuni'uma rae reiro. ²⁸ Ze Iesu ġadiniro, raena'a, "Ithore vazeğa, Mose'a goro goe'a 'ahige mirihiro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ane inuga'e eneğa 'o'o'a reine, ohoze negoğani'a ġozobağa teite hahuradu ani rune negoğa niğa mouga veize ene fureno ha'uma. ²⁹ Negoğa nidu'a 7 radiudo. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. ³⁰ Negoğa 'aheugani'a gozobağa teite hahuriro, rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoğa uğiduğa zuni ani teite hahuriro, rehano hağai idağani'a fureraro. ³¹ Ebu negoğa nidu'a 7 ġozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauğadu, ubudeze 'o'o'a reiro. ³² Hena vesu'u ġozoba zuni rudaro. ³³ 'Ougadu runeono'o bare iğuni'uma madagano roğae a'e iniu inuga re'uma? Mazağa ohoze 7 ani teite hahuriro."

³⁴ Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Hahu'e raha azağa 'adi veize ra'ohe. ³⁵ Rehano runeono'o bare iğunadu Badi'a habao radoga idağa ra'ete'e azağa'e mene hahuri'uma. ³⁶ Ebu ze mene bare ruda'uma, mazağa ze'e tuğure viga heuğa. Ze'e runeono'o iğunirote'e azağa u'ano, Badi'a ubuga ra'ohe.

³⁷ Runeono'o bare iğuni'uma moneo, Mose'a zuni Buka Zağoğa zamağano mirihiro. Ani butu zamağano Badi'a hidirotene, 'ahige huniro, raena'a, 'Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a!" Mazağa ze amahi rudaro rehano, ze vine'e ġabode'ena'a Badi'a'e zeđe Badi'a rae reiro. ³⁸ Badi'a'e mene rune azağa Badi'a, rehano ġabone azağa Badi'a. Zeđe nidu'a ani ubumao'e ġaboğa."

³⁹ Ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa nu'a naenaeniro. "Ithore vazeğa, ġa faifaine raha!" ⁴⁰ E'e enogano ze Iesu inare ġadine'ete'e mene bare hağairo.

Keriso'e Iniu Mariga?

(Mataio 22:41-46, Mareko 12:35-37)

⁴¹ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Nouğadu vaze'a Keriso'e Davida mariga ra'ohe? ⁴² Davida ane'a Keriso moneo Salamo bukagano 'ahige mirihiro.

* 20:24 Girikio, 'Denari' † 20:24 Girikio, 'Kaisara'

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Keriso niro, raena'a,

“Eġe eda'e moneo ehoroi,

⁴³ onamo eġe'a agireġo nidu'a madu odaġo 'u'uġano ti'uma.”

⁴⁴ Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a' rae huniro. E'ano'o Keriso'e Davida mene mariga ra'ohe.”

Mose Goro Ġoe'a Ihoze'ete'e Azaġa Ġiano'i

(Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 11:37-54)

⁴⁵ Vaze nidu'a abitirote'e zamaġano, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, ⁴⁶ “Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa faine ġiazo'! Ze niguzoga raduni, dabua faġa haġadu oname onaihi, ebu vazevaze'a ne hunio hidine, 'Vaze boro,' rae gubaze ġorezihi ra'ohe. Nu'onu'o neġa zamaġano vaze boroboro'a ehor'e'ete'e haba'ano ehorih'i ra'ohe, zu muio zuni ehor haba'a manogano da'o ehorih'i ra'ohe. ⁴⁷ Ebu ze'e ġozoba so'ozadu toheze nidu'a meize'ohe, zu kuru faġafe ġurire kurau'ohe. E'ano'o zeġe haġai sau'a u'ano, aduga boro bagaġa hidi'uma.

21

Ġozoba'a Ġahunanirote'e Moniġa

(Mareko 12:41-44)

¹ Iesu ani kuru neġano ma'ora azaġani'a Badi'a ġahunani'ete'e moni mauġaġano zeġe ġahunone ufi'ete'e horoziro. ² U ani zahara ġozobaġa 'ahoga zuni moni kome'a 'aheu ofoga horoniro. ³ Ebu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, Zahara ġozobaġa 'ada'a ofata'e vaze 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaġa. Ġozoba'e boro hune ofeġa. ⁴ Ma'ora azaġani'a zeġe moni ġehaġaono'o tahiga da'o ofeġa. U ġozoba 'adi'e zahara roġaeġa, rehano ane mazao radi'u'ete'e moniġa nidu'a ofeġa.”

Mada Ġonagano'e Haġai nu Badeġa

(Mataio 24:3-14, Mareko 13:3-13)

⁵ Iesu tahi'atahi'a nu'a kuru neġa hadi manoga hina ogorarote'e zu Badi'a harote'e rohorohoga biri ragano tirote'e ġo'aniro. Rehano Iesu'a ziro, raena'a, ⁶ “Izidi zae'a horone'ete'e ġauġa e'e nidu'a'e agire azaġani'a ruine hune haugi'uma. Madaġani'a onaine hadi 'ahoga ani ranano mene radi'uma.”

⁷ 'Ougadu ze Iesu ġadiniro, raena'a, “Ihore vazeġa, 'ahi ġauġa'e nani'a furera'uma? E'e haġaiġa nidu'a furera'uma madaġano, nagi haġai nu badeġani'a ibite furera'uma?” ⁸ Ani'a naenaenziro. “Ġiano'i, vaze'a tutuze ve'ozi'uma! Ze'e eġe ni radu onai'uma, zu 'ahige re'uma, raena'a, 'E'e Keriso,' ebu 'Madaga 'ai haniteha!' Rehano ġoreze ago ego'i! ⁹ Uti zu agato hariga ego'idene, ago rihano'i! 'Ahi ġauġa'e ibite furera'uma, rehano mada ġonaga'e zogone mene ari'uma.” ¹⁰ Ebu hena ani ziro, raena'a, “Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. ¹¹ Haba nunu zamaġano haba'a hagare'ete'e boro'a furera'uma, zaga'a hia'uma zu ugi boro'a furera'uma. Ebu adureono'o riho ġauġa zu haġai nu badeġa boroboro'a furera'uma.

¹² Rehano 'ahi ġauġa ize mene fureranogano, vaze'a za oboze teadu sausu'uma, zu nu'onu'o neġano zu ġu'a neġano ohoze ti'uma. Eġe u'ano, kini zu gavana azaġa mazao ri'izi'uma. ¹³ E'e'a fureraune, zae'a

zeḡe mazao eḡe hari rouga madaḡa re'uma. ¹⁴ Zae moneo nagini ḡoe'a re'uma rae ago ibite zamare borofoi! ¹⁵ Mazaḡa za'a nagini re'uma ḡoe'a'e eḡe'a huhuzazi'uma, e'ano'o agireze 'ahogani'a zuni mene agatozi'uma. ¹⁶ Zae vize moze, negoze, nabudize zu vazeze'a revozini'uma ebu za nu'e runeo tuḡuzi'uma. ¹⁷ Za'e eḡe hegote'ete'e 'u'ano vaze nidu'ani'a he'ehe'ezi'uma. ¹⁸ Rehano iguze zuni hube mene ruizi'uma. ¹⁹ Zae'a edau gigaraune za'e ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma.

Ierusalem Haba'a Ruini'uma

(Mataio 24:15-21, Mareko 13:14-19)

²⁰ Ierusalem haba'a'e uti azaḡani'a ganaḡeḡanoga horono'idene, a'e Ierusalem haba'a ruini'uma madaḡa 'ai haniteha rae ederi'uma. ²¹ E'e madaḡano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaḡa'e haba maḡa ferau itoi! Ierusalem haba'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa'e ferau vaḡino'i! Ierusalem haba'a enogano radiu'ete'e azaḡa'e haba'a ago diḡo'i! ²² Mazaḡa e'e madaḡano Badi'a'a Ierusalem azaḡa aduga hune zini'uma. Ebu Buka Zaḡoḡano peroveta azaḡani'a miri'hirote'e ḡauḡa nidu'a huda'uma. ²³ E'e madaḡano ahi'eta roḡaeḡa zu nune hina ene guraḡa ḡubuze'ete'e roḡaeḡa, ze'e fase vetuḡaḡa, feranoga mene idaḡa u'ano, aduga hidi'uma. Raha 'ahi'e aduga boro bagaḡa hidi'uma ebu Badi'a'a vaze mazao maḡuno zini'uma. ²⁴ Ze nu'e venisi hina gouze ruzi'uma, ebu nu'e oboze teadu, ḡu'a azaḡa teige, 'avo'a haba'a nunuo tutuze onami'uma. Iuda mene azaḡani'a Ierusalem haba'a sausaune radi'uma onamo zeḡe mada'a hauḡi'uma.

Iesu'a Onaite'e Madaga

(Mataio 24:29-31, Mareko 13:24-27)

²⁵ Mada, bato zu buzuva ragano haḡai nu badeḡa horoni'uma. Ebu raha 'ada haba nunu zamaḡano, davara zu sa'u boroboro guguga u'ano vaze nidu'a rihau ruda'uma ebu zamaze'a ada'adi'uma. ²⁶ Vaze'a nagini rahao ada furera'uma rae zamare'ena'a rihau rudanadu higau bauri'uma, mazaḡa adure ḡianete'e giḡi'aḡani'a'e hagahagari'uma. ²⁷ Ebu e'e madaḡano eḡe, Vaze Ubugani'a ḡoze zamaḡano giḡi'a inaraḡa boro zuni agaḡa manoga madu ovai'uma. Ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. ²⁸ 'Ahi ḡauḡani'a ḡadahe furerano'idene, iḡunadu dude ehamano'i, mazaḡa Badi'a'a zae ḡabozii'uma madaḡa 'ai haniteha."

Figi Ireḡa Hari Idaidaḡa

(Mataio 24:32-35, Mareko 13:28-31)

²⁹ Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Figi ireḡa zu ire nidu'a ḡiano'i! ³⁰ Rouḡani'a udufa'oga horono'idene, a'e irugu madaḡa haniteha rae edere'ohe. ³¹ E'e teige, 'ahiguḡani'a fureranoga horono'idene, a'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a haniteha rae edero'i! ³² E hube hune zi'ohe, izidi radiu'ete'e azaḡa'e mene hauḡi'uma onamo 'ahiguḡaguḡani'a furera'uma. ³³ Adure zu raha'e hauḡi'uma, rehano eḡe ḡoere'e mene hauḡi'uma.

Ruhibe Rado'i

³⁴ Tohutohe rado'i! Za mene 'ougine, re'ore'ete'e, gage'ete'e zu ḡaboneze zamare borofe'ete'e u'ano, zamaze'e aduda'uma. Ebu eḡe'a bare onae'ete'e madaḡano'e zaguzaga'uma, mazaḡa e'e 'ahiri miniḡani'a mani zu aba tabara 'ahirini'ete'e teigi'uma. ³⁵ Raha 'adi azaḡa nidu'a e'e

madağa hidi'uma. ³⁶ E'ano'o adugani'a fureraune, ferau'ete'e e zu eġe, Vaze Ubuga zamao edau'ete'e veize, mada nidu'a kurau'ena'a tohutohe rado'i!"

³⁷ Mada nidu'a Iesu ani kuru neġano ihozinu, u ohere nidu'a'e vaġinadu Olive maġa onamadu e'ea radiunu. ³⁸ Ebu oherebau uzeuze vase nidu'a Iesu ġoere abitoga veize kuru neġa onaminu.

22

Juda'a Iesu Revoharo

(Mataio 26:1-5, Mareko 14:1-2, 14:10-11, Ioane 11:45-53)

¹ Isitiġa O'o'a Beredi Muġa, niġa 'ahoga'e Iġine Mode'ete'e Muġa madaġa hanitiro. ² Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a Iesu manoga ibiġa vaġiro, mazaġa vase ġuġuvaġani'a ederine, utiti'uma radu rihoziro.

³ Isakariota vazeġa niġa Juda'e Iesu tahi'a 12 zamaġano tahi'a 'ahoga. Satani'a ane zama diuġiro. ⁴ Ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu kuru neġa taufe'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa vaġe onamiro. Ebu zeġe 'evoreo Iesu ri'inite'e ibiġa vaġe ġoeriro. ⁵ Ze matu'e rudanadu Juda mazao ġoere tiro, nina'a, "Moni ġani'uma." ⁶ Juda ani naenaezina'a, "Manoġa!" Ebu ani vase ġuġuvaġa o'o'a zamaġano Iesu ri'inoga veize mada manoga vaġiro.

Iġine Mode'ete'e Muġa Ruhibe Tiro

(Mataio 26:17-25, Mareko 14:12-21, Ioane 13:21-30)

⁷ Isiti O'o'a Berediġa Muġa madaġa ibi'a'e Iġine Mode'ete'e Muġa ebu dibu'o mamoeġa ubuga mau'ete'e madaġa, e'e reiro. ⁸ Iesu ani Petero zu Ioane tuġuze'ena'a, ziro. "Onamadu emeġe oganoga veize Iġine Mode'ete'e Muġa ruhibe to'i!" ⁹ Ebu zeġe'a ġadiniro. "Ga ura'e nouma ruhibe ti'uma?" ¹⁰ Ane'a naenaezina'a, "Ego'i! Ieruselema haba'ano diuġine, ohoze 'ahogani'a vu ġoġoreġa odohe'ete'e horoni'uma. Ebu ani ġaruna hegotadu ane'a diuġi'uma neġa diuġo'i!" ¹¹ Diuġadu e'e ne vazeġa 'ahige ġoreno'i, 'Ihore vazeġani'a ane tahi'atahi'a teite Iġine Mode'ete'e Muġa* a'uma neġa zamaġa'e nou'e'e rae ġadimu'ohe.' ¹² Ebu ani'a ne hitagano bazuni neġa boro 'ahoga ihozi'uma zu ruhibe teate'e ġauġa horoni'uma. De'ea ogomufe ruhibe to'i!" ¹³ Ze iġunadu onamiro, ebu Iesu'a zirote'e ġauġa nidu'a horoniro. 'Ougadu Iġine Mode'ete'e Muġa ruhibe tiro.

Iġine Mode'ete'e Muġa Aro

(Mataio 26:26-30, Mareko 14:22-26, 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Madaġani'a feurirotene, Iġine Mode'ete'e Muġa afine, Iesu ani apostolo azaġa teite e'e neġa zamaġano ehoriro. ¹⁵ Ebu ani'a ziro, raena'a, "E izema aduga hidogano, zae teite Iġine Mode'ete'e Muġa 'ahi anoga hubehune uratiro. ¹⁶ Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e Muġa 'ahi'e mene bare a'uma onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e madaġano Iġine Mode'ete'e Muġa hugani'a hubehune huda'uma."

¹⁷ Ebu ani vaini vuġa bioġa madu Badi'a mazao kuranadu ziro, raena'a, "'Ahi madu zae zuni tahitahe gago'i!" ¹⁸ Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e vaini vuġa mene bare gagi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a madaġani'a onai'uma." ¹⁹ 'Ougadu ani beredi meiro, zu Badi'a mazao kuranadu vahege tahitahadu ziniro. Ebu zina'a, "Beredi 'adi'e eġe ahiri. Zae zini'ohe. Eġe zamaroga radu haġaġa 'adi haġao'i!"

* 22:11 Iġine Mode'ete'e Muġa mamoeġa

²⁰ Ğorava ogomuġa enogano ani vaini vuġa bioġa madu ziro, raena'a, "Bioġa 'adi zamaġano'e eġe ru. Eġe'a zae u'ano rudanadu ruhe'a be'uti'uma, a'e goitore iziga ra'ohe. ²¹ Rehano ġiano'! Eġe revoni'uma vazeġa'e emeġe teite ogau tibururu'ohe. ²² Eġe, Vaze Ubuga'e Badi'a urao ruda'uma. Rehano eġe revoni'uma vazeġa'e aduga hune hidi'uma." ²³ 'Ougadu ze bare ġadimuttiro, raena'a, "Emeġe bo'aġano iniu'a 'ouge haġai'uma?"

Iniu'e Niġa Boro?

²⁴ Ebu Iesu tahi'atahi'a bo'aġano iniu'e niġa boro raena'a zeġe'a bare ta'irottiro. ²⁵ Iesu'a zina'a, "Avo'a kinigakiniġani'a zeġe haba azaġa zuhi'azi'ohe, ebu gigi'azeta azaġani'e haba azaġani'a 'Du'u vazeġa' rae huze'ohe. ²⁶ Rehano za'e ze teiġe ago 'ougo'! Zae bo'aġano iniu'a niġa boro reihi reine, ani'e vaze niġa kome'a heuġa rae re'uma. ²⁷ Iniu'e niġa boro? Ehore ogau'ete'e vazeġa ga tuġure vazeġa? A'e ehore ogau'ete'e vazeġa. Rehano e'e zae bo'aġano tuġure vazeġa heuġa.

²⁸ Eġe'a aduga hide onainute'e zamaġano za'e eġe teite radiu onaeha. ²⁹ E'ano'o eġe Mama'a vaze nidu'a ibitozini'ete'e gigi'aġa inirote'e teiġe, e zae zuni e'e gigi'aġa zini'ohe. ³⁰ Ebu eġe'a ibitohau'ete'e haba'ano za'e eġe teite oga'uma, zu kini'a ehore'ete'e haba'ano ehoradu Isaraela azaġa, 12 urabo, ibitozini'uma."

Petero'a Iesu O'oni'uma

(Mataio 26:31-35, Mareko 14:27-31, Ioane 13:36-38)

³¹ Ebu Iesu'a Simona niro, raena'a, "Simona, Simona! 'Adi ego'! Satani'a, vuiti zuizui'ete'e† teiġe, zae zama tuhunoga veize Badi'a umineha. ³² Rehano Simona, e ġae'a eġe mazao fie'ete'e'a mene daugi'fine ġae rana kuraneha. E'ano'o ġae'a ġihuradu eġe vage bari'uma madaġano negoġo duġuru inarazono'!" ³³ Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e'e ġae teite ġuta'uma, ebu ġae teite ruda'uma zuni idaġa!" ³⁴ Iesu'a niro, raena'a, "Petero, eġe'a ġa'ohe, ohogore uzeuze ġae'a ġae uġidu 'o'ohena'a, e aġu'a rae re'uma. E'e ġaruganobu'u kokoroku'a uga'uma."

³⁵ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eġe gau haġaoga veize tuġuzirote'e madaġano za'e moni, nihara ebu tamaka mene odohe onamiro. E'e zamaġano za idararo ga mene?" Ze naenaenina'a, "Idararo." ³⁶ Ebu Iesu'a raena'a, "Izidi'e vaze'a mene danazi'uma, e'ano'o monize zu niharaze odoho'! Iniu iniu'e vesinize o'o'a ro'idene, dabuaze seronadu venisi hoito'i!† ³⁷ Ibite eġe moneo peroveta vazeġa Isaia'a Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Vaze'a ani'e ġonore azaġa zamaġano 'ahoga rae reiro.' Eġe'a zi'ohe, e'e ġoe'a'e hube hune furera'uma. Eġe hari ibite mirihirota'a'e nidu'a hudau onae'ohe." ³⁸ Zeġe'a naenaeniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, emeġe mazao'e venisi 'aheu." Iesu'a ziro. "Ai ahiġa!"

Iesu'a Olive Maġano Kuraro

(Mataio 26:36-46, Mareko 14:32-42)

³⁹ Ebu Iesu ani iġaiġa haġainute'e teiġe Olive maġa 'u'a buau onamiro. Zu ana tahi'atahi'a ane hegotiro. ⁴⁰ Iesu'e e'e haba'ano feurirotene, ani zina'a, "'Aha radiu'ena'a, Satani'a so'oso'ozine eġe mazao fie'ete'e'a mene

† **22:31** Vuiti hirive'ete'e zamaġano, vuiti zuizuinine, huga'e zamaġano radi'ohe ebu oġaġa'e buau rururu'ohe ‡ **22:36** E'e ġoere idaidaġa. Huga'e 'Aduga hidoga u'ano ruhibo'i'

daugifine, kurano'!" ⁴¹ Ebu Iesu ani mobade onamadu obena hina tuḡadu kuraro, ⁴² raena'a, "Mama, ḡa urato'idene, eḡe mazaono'o bioḡa aduga 'adi mae vaḡino'! Rehano mene eḡe ura, ḡae ura da'o haḡao'!" ⁴³ Ebu tuḡure viga'a adureono'o ane vaḡe ovadu inaraharo. ⁴⁴ Ani zamaḡa ufeta adudu'ena'a, zamaḡa tiba hanadu bare kuraro. E'ano'o irairaniro ebu irairagani'a ru teḡe rahao sore buaro.

⁴⁵ Iesu ani kuru hauḡadu ane tahi'atahi'a vaḡe bare onamirotene ze bazuna haniziuro. Mazaḡa ze'e vetuḡa rarote'ano'o ahirize'a taoraro. ⁴⁶ E'ano'o ani'a ziro, raena'a, "Za nougadu baze radiu'ohe? Iḡuno'! Satani'a so'oso'ozadu eḡe mazao fie'ete'e mene daugifine, kurano'!"

Iesu Obone Tiro

(Mataio 26:47-56, Mareko 14:43-50, Ioane 18:3-11)

⁴⁷ Iesu'a ḡoere'enogano, vaze ḡuḡuvaḡani'a ani vaḡe onairo. Ebu Iesu tahi'a 12 bo'aḡano Iuda'a ibitadu fura'inoga veize Iesu uhiḡa onairo. ⁴⁸ Rehano Iesu'a raena'a, "Iuda, ḡa'e eḡe Vaze Ubuga revonoga veize fura'ih'i'ohe?" ⁴⁹ Iesu tahi'atahi'a'e nagini'a furera'uma ederirotene, ze Iesu niuro, raena'a, "Zuhi'a Boro, eme vesini hina utitozine idaḡahehe?" ⁵⁰ Ebu ane tahi'a 'ahogani'a venisi ahase bunadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa tuḡure vazeḡa vari'iro. 'Ougadu eda'e teḡaḡa buniro. ⁵¹ Rehano Iesu'a raena'a, "Ago 'ougo'!" Ebu Iesu'a vaze e'e teḡa obonadu faine maniro.

⁵² Iesu obonetouga veize onairote'e azaḡa, Badi'a dibuo hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, kuru neḡa ḡiane'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'e Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e ḡonore vazeḡa obone ti'ete'e teḡe, vesini ebu somori boro madu eḡe obohe touga veize onaahehe?" ⁵³ Mada nidu'a e'e zae teite kuru neḡano radiunu. E'e zamaḡano za'e mene obohe tiro. Rehano izidi'e za'a eḡe obohe'ete'e madaḡa zu uzabo ḡigi'a madaḡa feureha."

Petero'a Iesu O'oniro

(Mataio 26:57-58, Mareko 14:53-54, 14:66-72, Ioane 18:12-18, 18:25-27)

⁵⁴ Ze Iesu obone teadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa ne tutune onamiro. Petero zu faḡanono'o zeḡe ḡaruna hegotiro. ⁵⁵ Vaze nu e'e ne ḡabi'a zamaḡano ire roga hofadu ehore ḡeḡemaḡiro. Petero zuni zeḡe teite ehoriro.

⁵⁶ Tuḡure roḡaeḡa 'ahogani'a Petero'e ire roga duhuḡano ehore'enogano horoniro. Ani ḡiane rune'ena'a, ziro. "Vaze 'adi zuni Iesu teite radiudo!" ⁵⁷ Rehano Petero ani o'oniro, raena'a, "Roḡae, e vaze a'e aḡua!" ⁵⁸ Mene faḡa enogano vaze 'ahogani'a horonadu niuro, raena'a, "Ga zuni Iesu ḡatine'ete'e vazeḡa 'ahoga!" Rehano Petero'a nina'a, "Ohoze, e'e mene!" ⁵⁹ Mada tahiḡa ḡarugano, vaze 'ahogani'a te'ote'au ḡoeriro, raena'a, "Vaze 'adi hube hune Iesu teite radiudo, mazaḡa ani zuni Galilea vazeḡa!" ⁶⁰ Rehano Petero'a naenaeniuro. "Ohoze! E ḡa'a nagini ra'eta'a'e aḡu'a!"

Petero ani ize ḡoere'ete'e zamaḡano, kokoroku'a ugaro. ⁶¹ Zuhi'a Boro'a vaetadu Petero ḡianiro. 'Ougadu Petero ani Zuhi'a Boro'a 'ahige nirote'e zamariro, 'Ohogore uzeuze kokoroku'a izema uganogano, ḡa'a ḡae uḡidu eḡe o'ohi'uma.' ⁶² Ebu ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa neono'o buanadu niau rudaro.

Uti Azaḡani'a Iesu Ḡareḡareniro

⁶³ Iesu ḡiane'ete'e azaḡani'a ani ḡareḡareniro zu bouniro. ⁶⁴ Ze ani ubumaḡa 'uadu bare ḡadigadiniro, raena'a, "Ga peroveta vazeḡa

'ahine, iniu'a bou'ate'e vazeġa ihof'o'i!" ⁶⁵ Ebu ġoere sau'a sau'a hina ġareġareniro.

Vaze Ġihi'aġa Ġihi'aġani'a Iesu Ġadiniro

(Mataio 26:59-66, Mareko 14:55-64, Ioane 18:19-24)

⁶⁶ Irarirotene, vaze boroboro'a tibano nu'oraro. Ze'e Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa. Zeġe kota zamaġano Iesu mae ohoniro. ⁶⁷ Ebu zeġe'a niro, raena'a, "Efo'i! Ġa'e Kerisohe?" Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Eġe'a 'O'e' rae zine, za'e eġe ġoere mene mae ġihini'uma. ⁶⁸ Ebu eġe'a 'E Keriso ga?' rae ġadizine, za'e mene naenaehi'uma. ⁶⁹ Rehano izidiono'o zama mone eġe, Vaze Ubugani'a Badi'a ġigi'aġa eda'e naeo ehor'i'uma."

⁷⁰ Zeġe nidu'a ġadiniro, raena'a, "Tena ġa'e Badi'a Ubugahehe?" Ane'a zina'a, "O'e, zae'a e'e iniu rae ihi'ohe." ⁷¹ Ebu zeġe'a zeġe bare neneġaniro, raena'a, "Eme Iesu'e ve'oġa rae ra'ete'e vazeġa mene vaġi'uma, mazaġa emeġe'a ane hebeono'o ġoere ve'oġa rate'e hube hune egeha!"

23

Pilato Zamao Iesu Mae Ohoniro

(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Mareko 15:1-5, Ioane 18:28-38)

¹ Kota e'e azaġa nidu'a iġuniro, ebu Iesu tutune onamadu Pilato zamao ohone tiro. ² Ebu zeġe'a Pilato mazao Iesu sau'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e emeġe ne azaġa so'ozadu ibi ve'oġano tutuze'ohe. 'Roma kiniġa mazao takesi ago hano'i,' rae ra'ohe zu ane'a bare raena'a, 'E'e kini zu Keriso,' rae ra'ohe!" ³ E'ano'o Pilato'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Ġa'e hube Iuda azaġa kinihe?" Iesu'a naenaeniro. "O'e, ġa'a ra'eta'e hube." ⁴ 'Ougadu Pilato'a tehadu Badi'a dibuo hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze ġuġuvaġa ziro, raena'a, "E ani mazaono'o ve'oġa 'ahoga mene horoneha." ⁵ Rehano ze te'ote'au ġoeriro, raena'a, "Iesu ani, Galilea haba'anono'o Iudea haba'a nidu'a onamo Ierusalem 'ahi haba'ano zuni, vazevaze ihoze'ena'a haġai ve'oġa ibiġano tutuze'ohe!" ⁶ Pilato ani ġoere 'adi iġirotene, ġadiziro. "Iesu ani'e Galilea vazeġahe?" ⁷ Ebu Iesu'e kini Heroda'a ġiane'ete'e Galilea haba'a vazeġa rae ederiradu ani Heroda vaġe tuġuniro. E'e madaġano Heroda ani Ierusalem haba'ano radiado.

⁸ Heroda'a Iesu horonirotene, ani matu'e rudaro, mazaġa ani amahiono'o Iesu ġianihi rae zamarinu. Ani ibite Iesu hariġa iġiro 'ahine, Iesu'a haġai ġigi'a haġaoga horonihi reiro. ⁹ E'ano'o Heroda ani ġadimu ġehaġa Iesu mazao haġairo, rehano Iesu'a mene naenaeniro. ¹⁰ Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a iġunadu ġoere riġa ġehaġa Iesu rana ġoeriro. ¹¹ Heroda ani ane uti azaġa teite Iesu ġirihoġaro. Ebu dabua manoġa haġaohanadu Pilato vaġe bare tuġune onamiro. ¹² Ibite Heroda ebu Pilato'e aġiretitido, rehano e'e madaġano'e vazetitiro.

¹³ Ebu Pilato ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa, vaze boroboro ebu haba azaġa huze nu'oziro, ¹⁴ zina'a, "Za'e vaze 'adi'e vaze ibi ve'oġano ibitoziniro radu tutune areha. Eġe'a zae zamao ġianatene, zae'a ane moneo rate'e ve'oġa 'ahogani mene horoneha. ¹⁵ Heroda'a zuni Iesu mazao ve'oġa 'ahogani mene horonadu ani emeġe vaġe bare tuġune onaeha. Ġiano'i! Iesu mazao'e runeo tuġuni'uma ve'oġani'e

o'o'a! ¹⁶ E'ano'o eġe'a uti azaġa tuġuzadu Iesu masini'uma ebu tuġune buni'uma*."

¹⁸ Rehano vaze ġuġuvaġa nidu'a huau iġuniro, raena'a, "Vaze adi'e mano'i, u Barabasi'e tuġune buno'i!" ¹⁹ Barabasi ani Ierusalemaba'ano gavamani utitoziniro zu vaze zimiro. E'ano'o ani ġu'ano ohoniro. ²⁰ U Pilato ani vaze ġuġuvaġa teite tai'rotitiro, mazaġa ani Iesu tuġune bunihi reiro. ²¹ Rehano ze'a huario, raena'a, "Sataurono'i! Sataurono'i!" ²² Pilato'a ġae uġiduġano ziro, raena'a, "Ani nagi ve'oġa haġaeha? E ani rune moneo tuġuni'uma ve'oġa 'ahogani'a mene horoneha. E'ano'o e ani masine taġi'uma ebu tuġune buni'uma!"

²³ Rehano vaze ġuġuvaġani'a Iesu satauronoga veize ġihau teote'au huario. Zeġe ago'e ufeta boro hune u'ano, ²⁴ Pilato'a ze'a urate'ete'e ibiġano haġaoziniro. ²⁵ 'Ougadu ani gavamani utitozinirote'e zu vaze goruzirote'e vazegħa, Barabasi ġu'anono'o mae buniro. U vaze ġuġuvaġani'a uratirote'e idunaġano, Iesu'e satauronoga veize uti azaġa evora ri'iniro.

Iesu Satauroniro

(Mataio 27:32-44, Mareko 15:21-32, Ioane 19:17-27)

²⁶ Uti azaġani'a Iesu tutune onamirote'e zamaġano, Kurene vazegħa 'ahoga niġa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano ibio hidiro. Uti azaġani'a obone teadu Iesu satauro mae heratoharo ebu Iesu ġaruna onamiro. ²⁷ Vaze ġuġuvaġani'a zuni Iesu hegote onamiro. Zeġe bo'aġano roġaerogħe'a Iesu vetuġanadu niau kuario. ²⁸ Iesu'a tehadu zina'a, "Ierusalem roġaerogħe, eġe u'ano ago niano'i, rehano zae zu ubudeze veize niano'i!" ²⁹ Mazaġa aduga boro hidi'uma madaġa 'ai onai'uma. E'e madaġano vazevaze'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Gabani roġaegħa zu ene ize 'izema mouga roġaegħani'e manogħa taġi!' ³⁰ E'e madaġano ze maġamaġa kome'a boro zina'a, 'Fahanadu emeġe ġahifo'i!' ³¹ E'e ire ġaboġa heuġa, rehano za'a sataurohi'ohe. 'Ougine za'e, ire roġa azaġa heuġa, aduga ufeta boro hidi'uma."

³² Ġonore boro vazegħa 'aheu zuni Iesu teite zemoga radu tutuze onamiro. ³³ Ebu ze'e haba 'ahoga niġa Vadini Isiga feuriro. E'ea Iesu ebu ġonore vazegħa 'aheu satauroziro, vaze 'ahoga'e eda'e moneo zu 'ahoga'e kauri moneo. ³⁴ Ebu Iesu'a sataurono'o reiro, raena'a, "Mama, zeġe haġai sau'a aġutu modo'i, mazaġa ze'e nagini haġae'eta'a'e aġu'a." Ze'a iniu'e Iesu dabua me'uma radu kaġusi arahogħa arahiro.

³⁵ Vazevaze'e edanadu muririnu. U vaze ibitozini'ete'e azaġa'e Iesu ġirihoharo, raena'a, "Ani vaze 'ahoga'ahoga'e ġaboziro. Ani'e Keriso, Badi'a'a ohotirote'e vazegħa reine, ane'a bare ġaboni'uma!" ³⁶ Uti azaġani'a zuni arahoharo ebu vaini vuġa ġiġi'a gagoharo. ³⁷ Ebu ze'nina'a, "Ġa'e Iuda azaġa kini ro'idene, ġae'a ġae bare ġabo'o'i!" ³⁸ Iesu satauro hitagano'e 'ahige mirihiro, 'Iuda Azaġa Kini'.

³⁹ Satauro rana'ono'o ġonore boro vazegħa 'ahogani'a Iesu roniro, raena'a, "Ġa'e Keriso ro'idene, ġae'a ġae bare ġabo'o'i ebu emeġe zuni ġabofo'i!" ⁴⁰ Rehano ġonore boro vazegħa 'ahogani'a ġonore boro vazegħa omo ġoere riġa hina naenaenina'a, "Ga Badi'a mene rihone'ehehe? Gae zuni ane teite idaġa ruda'uma ebu Badi'a hidi'uma. ⁴¹ Emetane'e emeġe sau'a u'ano rudau'ohe, rehano vaze 'adi'e haġai sau'a 'ahogani mene haġairo." ⁴² Ebu ane'a Iesu niro, raena'a, "Iesu, ġae'a ibitohau'ete'e haba'a

* **23:16** Miriħe farirote 'ahoga'e v. 17 'ahige ra'ohe, 'Izidi Iġine Mode'ete'e Muġano ani'a vaze 'ahoga ġu'a'ono mae bunifo'

ona'idene ege zuni zamaro'i!" ⁴³ Iesu'a naenaenina'a, "Hube hune ga'ohē, izidi ga'e ege teite Badi'a habao radi'uma."

Iesu'a Rudaro

(Mataio 27:45-56, Mareko 15:33-41, Ioane 19:28-30)

⁴⁴ Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo gorava mone mada ugidu. ⁴⁵ Mada mene hiaro ebu kuru neḡa dabuagani'a nemaō zigau 'a'adaro. ⁴⁶ Ebu Iesu'a ḡihau huarō, raena'a, "Mama, ege vine'e gae 'evoreo ti'ohē!" Ani 'ouge reirote'e enogano 'ai, iriga ri'iro.

⁴⁷ Roma uti azaḡa ibitozini'ete'e ḡihi'aḡa'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ani Badi'a niguniro ebu raena'a, "Hube hune vaze 'adi'e duduga!" ⁴⁸ Iesu satauro rudarote'e muririrote'e azaḡa ḡuḡuvaḡani'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ze zuni vetuḡa ranadu neze 'u'a barobaro 'uhiro. ⁴⁹ Rehano Iesu vaze nidu'a zu Galilea haba'anono'o hegotirote'e roḡaeroḡaēḡa nidu'a faḡanono'o nagini'a furerarote'e muririro.

Iesu Guriro

(Mataio 27:57-61, Mareko 15:42-47, Ioane 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Iudea haba'ano Arimatea vaze 'ahoga niḡa Iosefa radiunu. Ani'e vaze manoga zu duduga, zuni Badi'a a ibitohau'ete'e haba'a guhininu. Ani'e vaze ibitozini'ete'e azaḡa boro zamaḡano boro 'ahoga, rehano vaze boroboro'a Iesu matihi reirotene ani ze goere mene mae ḡihiniro. ⁵² Ane'a Pilato vaḡe onamadu eda'e'eda'e uminiro, raena'a, "Iesu rune ahi'a eno'ii!" Ebu hena Pilato'e reiro. "O'e". ⁵³ 'Ougadu Iosefa'a sataurono'o Iesu ahiri mae bunadu dabua hina 'umiro. Ebu Iesu ahiri vatava varadirote'e 'iduga izigano tiro. ⁵⁴ A'e Bana Madaḡa veize ruhibe'ete'e madaḡa goravaḡa, ebu Bana Madaḡa hanitiro.

⁵⁵ Galilea haba'anono'o Iesu teite onairote'e roḡaeroḡaē'e Iesu ahiri mae onamirote'e hegotiro ebu ahi'a tirote'e haba'a horoniro. ⁵⁶ 'Ougadu ze neze bare onamadu Iesu ahiri aso hanoga veize murava hohoḡa zu dehero hohoḡa manoga ruhibiuro. Rehano Mose goro goe'a idunaḡano Bana Madaḡa 'ahine, ze ahirize ohone baniro.

24

Iesu'a Runeono'o Bare Gabodiro

(Mataio 28:1-10, Mareko 16:1-8, Ioane 20:1-10)

¹ Fura oherebau uzuide roḡaeroḡaē ze'a ruhibirote'e ahiri ase'ete'e muravaḡa hohoḡa madu idu onamiro. ² Ze feurirotene, idu 'ue'ete'e hadiḡa boro kiune vaginoga horoniro. ³ Ebu ze diuḡiro, rehano Zuhi'a Boro Iesu ahiri mene horoniro. ⁴ Ze nagini'a ani mazao fureranate'e zamare 'ada'adiro. E'e madagano vaze 'aheu'a tabara zeḡe babagano edaro. Ze'e dabua vazavazahoga vidaro. ⁵ Ebu roḡaeroḡaē'a rihau rudanadu zeḡe mazao ovōe ḡuḡurire. Rehano vaze 'aheu'a ziro, raena'a, "Za nougadu ḡabone vazeḡa rune haba'ano vaḡe'ohē? ⁶ Ani ahao'e 'o'o'a, rehano ani bare ḡabode iḡuneha! Ani'a Galilea haba'ano nagini zirote'e zamaro'ii! ⁷ Ani'a raena'a, 'Ege, Vaze Ubuga'e revonadu sau'a azaḡa evora ri'ini'uma ebu sataurohi'uma, rehano mada ugiduḡano bare ḡabode iḡuni'uma." ⁸ 'Ouge reirotene, roḡaeroḡaē'a Iesu'a reirote'e goe'a zamariro.

⁹ Roḡaeroḡaē'a idu haba'anono'o bare onaadu zeḡe mazao nagini'a furerarote'e nidu'a Iesu tahi'a 11 zu ane vaze nunu nidu'a ziro. ¹⁰ Idu haba'a onamirote'e roḡaeroḡaē'e Magadala roḡaēḡa niḡa Maria, 'ahoga'e niḡa

Ioana, Iakobo vi'a niĝa Maria ebu roĝae nunu. Ze'e nagini'a fureranate'e apostolo azaĝa mazao rae fureniro. ¹¹ Rehano Iesu tahi'atahi'a'a ze ĝoere'e giriho hariĝa radu mene mae ĝihiniro. ¹² U Petero ani iĝunadu idu haba'a dure onamiro. Ani'a ĝuĝuradu idu zamaĝa ĝianirotene, Iesu ahiri umirote'e dabuaĝa da'o horoniro. Ebu ani nagini'a fureranate'e zamare 'ada'ade'ena'a, ne bare onamiro.

*Iesu'a Emausa Neĝa Ibiĝano Fureraro
(Mareko 16:12-13)*

¹³ E'e madaĝano roĝaeroĝae ĝoere igirote'e azaĝa bo'aĝano tahi'a 'aheu'a Emausa neĝa ibiĝa onaminu. E'e neĝa'e Ierusalemaha'ano'ono'oni faĝa'e 11 kilomita. ¹⁴ Anianine ibio oname'ena'a nagini'a fureranate'e ĝauĝa nidu'a ĝo'ane onaminu. ¹⁵ Zeĝe'a ĝo'ane oname'enogano, Iesu ane'a zeĝe uhiĝa aradu idaĝa onamiro. ¹⁶ Zeĝe horoniro rehano, mene ederiro a'e Iesu, mazaĝa ze ani mene ederoga veize biriro.

¹⁷ Iesu'a ziro, raena'a, "Ĝanine oname'ena'a, nagini ĝo'ane'ohe?" Ebu ze vetuĝarau'ena'a tue edaro. ¹⁸ Ze bo'aĝano vaze 'ahoga niĝa Kuleopa'a naenaeniro, raena'a, "Izidi Ierusalemaha'ano nagini'a fureranata'a'e vaze nidu'a edeĝa. Ĝa'e e'ea radiunu rehano, ĝa'a da'o aĝu'ahehe?" ¹⁹ Iesu'a zina'a, "Nagini'a fureraneha?" Zeĝe'a nina'a, "A'e Iesu, Nazareta vazeĝa hariĝa. Badi'a zu vaze nidu'a zamao ani peroveta vazeĝa raha. Ani'e haĝaĝa ĝigi'a haĝainu zu ĝoere ĝigi'a haraminu. ²⁰ Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e ĝihi'aĝaĝihi'aĝa zu vaze ibitozini'ete'e azaĝani'a Iesu manoga radu Roma gavana 'evorao ri'iniro ebu satauroniro. ²¹ Eme'e ani Isaraela azaĝa aĝireono'o mae vaĝizi'uma vazeĝa rae zamariro. Ebu Izidi Iesu rudarote'e madaĝanono'o onao mada uĝidu maha.

²² U eme bo'aĝano roĝaeroĝae nu'a zaguzagufeha. Ze ohereda'o idu haba'a onameha, ²³ rehano Iesu ahi'a mene horoneha. Ebu ze bare onaradu, raena'a, 'Aneru'a emeĝe mazao fureranadu Iesu'e bare ĝabodeha rae raha.' ²⁴ Emeĝe bo'aĝano vaze nu'a idu haba'a onamatene, roĝaeroĝae'a rate'e teige, ze zuni Iesu ahi'a'e mene horoneha."

²⁵ Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e mene huhuzaĝa! Peroveta azaĝani'a reirote'e ĝoe'a mene ĝarihe mae ĝihine'ohe. ²⁶ Peroveta azaĝani'a raena'a, 'Keriso'e 'ouge aduga me'uma, ebu hena ĝabodadu ane haba aĝaĝano diuĝiuma.'" ²⁷ Iesu'a Buka Zaĝoĝa zamaĝano Mose'ono'o onamo peroveta azaĝani'a ani moneo mirihirote'e ĝoe'a nidu'a faine ihoze onamiro.

²⁸ Ebu ze Emausa neĝa hanitiro, rehano Iesu'e ize ibio onamihi reiro. ²⁹ Ze Iesu radoga radu uminiro, raena'a, "Ĝorava raneha zu mada'e hauĝeha. E'ano'o emeĝe teite bazih!" 'Ougadu ani zeĝe ne diuĝi' onamiro.

³⁰ Ani ogomu veize zeĝe teite ehoriro. Ebu beredi madu Badi'a mazao kuranadu vahege ziniro. ³¹ E'e zamaĝano ubumaze'a bohatanadu 'Ahi'e Iesu!' rae ederiro. Rehano zeĝe ubumao ani dauĝiro. ³² Ebu anianine ĝoretitiro, raena'a, "Ibio ane'a eme teite ĝoeratene zu Buka Zaĝoĝa huga me'odofeatene, zamafe'a matu'e rudaneha!"

³³ Ebu tahi'a 'aheu'a Emausa neĝa'ono'o zogone iĝunadu Ierusalemaha'aba'bare itiro. E'ea Iesu tahi'a 11 zu zeĝe teite radiunute'e vaze nu haniziro. ³⁴ Ze raena'a, "Hube hune Iesu ani bare ĝabodeha ebu Simona* mazao fureraneha!" ³⁵ 'Ougadu tahi'a 'aheu e'ea zuni zeĝe mazao

* 24:34 Niĝa 'ahoga'e Petero

Emausa ibiḡano nagini'a fureranate'e zu Iesu'a beredi vahege'enogano Iesu ederate'e hariga me'odoziniro.

Iesu'a Tahi'aḡa mazao Fureraro
(Mareko 16:14, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:4-5)

³⁶ Ze harize me'ode'ete'e zamaḡano Iesu'a tabara zeḡe bo'aḡano edaro, ebu raena'a, "Zama roḡeḡa zae teite rado'i!" ³⁷ Rehano ze'e ane vine horone'ohē rae zamare'ena'a, zaguzagaro zu rihau rudaro. ³⁸ Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Za'e nougadu rihau'ohē? Nougadu 'Ahi'e iniu?' rae zamare doude'ohē? ³⁹ 'Ahi eḡe! Eḡe 'evore zu oda ḡiano'! Ebu obohe nuro'! E vine reifone, modarehe zu isinehe o'o'a reifo. Rehano za horohē'ete'e teige, e'e modare zu isineheta." ⁴⁰ Ani 'ouge radu 'evoreḡa zu odaḡa ihoziro. ⁴¹ Rehano ze matu'e rudanadu zaguzagarote'e u'ano, ze ize Iesu ḡoere mene mae ḡihiniro. Ebu Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Zae mazao ogomu nu e'ehehe?" ⁴² Zeḡe'a ḡozone kiroḡa harotene, ⁴³ ani'a madu zeḡe ubumao aro.

Iesu'a Ane Tahi'atahi'a Ḡoere Ḡonaga Ziro
(Mataio 28:16-20, Mareko 16:15-18, Apostolo 1:6-8)

⁴⁴ Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eḡe'a zae teite radiunute'e madaḡano 'ahige goreziro. 'Mose goro, peroveta azaḡa buka zu Salamo zamaḡano eḡe moneo mirihirote'e ḡoe'a nidu'a hube hune hudafo." ⁴⁵ 'Ougadu Iesu'a, zeḡe Buka Zaḡoḡa ḡoe'a huga ederifine, zamaze bohaniro. ⁴⁶ Ani ziro, reana'a, "Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihiro. 'Keriso'e aduga hidi'uma, ebu mada uḡidu zamaḡano runeono'o bare ḡabodi'uma. ⁴⁷ Ebu ani tahi'atahi'a'a, Ieruselema haba'aono'o onamo haba nidu'ao, ane niḡano hari manoḡa harami'uma, raena'a, 'Ḡihuro'! 'Ougine, Badi'a'a haḡaize sau'a aḡutu modi'uma!' ⁴⁸ Za'e e'e ḡoe'ani'a hudanata'a'e horoneha, e'ano'o vase 'ahoga 'ahoga zuni eḡe hari haramozini'uma. ⁴⁹ Ḡi'ano'! Mama'a ḡoere tirote'e Vine Zaḡoḡa eḡe'a zae mazao tuḡuni'uma. E'ano'o Ieruselema haba'ano guhiu rado'i, onamo Vine Zaḡoḡani'a ovadu gigi'aḡa hina iriva'ozu'uma."

Iesu'a Adure Itiro
(Mareko 16:19-20, Apostolo 1:9-11)

⁵⁰ Ebu Iesu'a Ieruselema haba'aono'o ze tutuzadu Betania neḡa uhiḡa onamiro. Ebu evo'a ḡihinadu zeḡe veize kuraro. ⁵¹ Ani kurau'ena'a, ze muhizadu adure ḡoha mae ḡihine itiro. ⁵² Ebu ze Iesu nigunadu matu'uzeta Ieruselema haba'ano bare onamiro. ⁵³ Ze iḡaiḡa kuru neḡano radiu'ena'a, Badi'a niga mae ḡihininu.

Apostolo Azağa Hağai

Goere Ğadaheğa

Buka 'adi'e "Apostolo azağa hağai" Uare (Kware) ğoereo tiro. Uare ğoere'e Garihe (Garia) ğoere teite ago tiba. Uare zu Gariheo ğoere'ete'e azağa'e nidu'a 1300. Ze'e Central Province, Rigo District haba'ano radiu'ohe. A'e Port Moresby-ono'o 70 kilomita south-east oname'ohe.

"Ğoere huga" 'e buka 'adi ğonagano tiro, ğoere aduga ga iğaiğa mene iği'ete'e ğoe'a buka zağogano tirete'e huga ihozoga veize.

Buka mazağa

¹ Hari 'adi'e Teofilo veize ti'ohe. Ege'a ibite tirota'a'e, Iesu'a gaudote'e zuni ihozidote'e nidu'a, ebu ² onamo Vine Zağogani'a ibitohau'ena'a apostolo azağa ğoere ziniro, ebu adure ğoha mae itiro. Apostolo azağa'e Iesu'a inahе meirote'e azağa. ³ Iesu ani zaharaneadu rudarote'e enogano, mada ğae ğazağa gaubanana (40) apostolo azağa mazağ fureraro. E'e zamağano ani 'ize ğaboga ra'ete'e ihozoga veize hağai ğehağa fureno zinido, ebu Badi'a'a zuhi'azi'uma ğoe'a rae furenido. ⁴ Zeğe'a nu'orarote'e madağa 'ahogano Iesu'a ğoere ziniro, raena'a, "Ierusalemә neğano geno rado'i, onamo Mama'a rae tirete'e ğoe'ani'a hudanoga veize guhiano'! E'e ğoe'a'e za eğe mazaono'o igiro, raena'a, ⁵ Ioane Babatiso'e vu hina bapatzozido rehano, za'e, mada ğehağa 'izema mougano, Vine Zağoga hina bapatzozu'uma."

Iesu adure ğoha mae ğihine itiro

⁶ Mada 'ahogano ze bare nu'orarote'e zamağano, Iesu ğadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e'e madağano'e emeğe'a Isaraela haba'a bare madu emeğe'a emeğe bare ğiafoga veize ibitofi'uma hehe?"

⁷ Iesu'a naenae zina'a, "E'e madağa'e Mama'a ane niğano rae tiro. Za'e mene ederi'uma ğauğa. ⁸ Rehano Vine Zağogani'a zae vağe ovami'uma madağano za'e gigi'ağa me'uma. Ebu za'e eğe hari rae fureni'uma, Ierusalemә neğano, Iudea haba'ano, Samaria haba'ano onamoo haba ğonaga."

⁹ Iesu ani, 'ouge reirote'e enogano, zeğe ubumao adure ğoha mae ğihine itiro, ebu ğoze'a 'uiro. ¹⁰ Iesu'a adure ğoha ite'enogano, ze adure ğohani gagau ğiane rune radiunu. Ebu ğiano'! Aneru aheu'a zeğe genağano edaro. Ze dabua 'uruğa hağairo, ¹¹ ebu raena'a, "Galilea azağa, za nougadu de'ea edau'ena'a adure ğohani ğiane'ohe? Iesu ani zae mazaono'o adure ğoha mae ğihine iteha. Ani'e 'ouge itate'e horonate'e teige vesu'u bare ovami'uma."

Hitaga neğano kurau nu'oraro

¹² Ebu ze Olive mağanono'o bare Ierusalemә neğa itiro. E'e ibiğa'e kilomita tiba heuğa. ¹³ Ze Ierusalemә neğa feurirotene, hitaga neğa itadu zeğe'a radiu'ete'e haba'a diuğiro. E'e zamağano'e, Petero, Ioane, Iakobo, Aniderea, Firifo, Tomasi, Batolomeo, Mataio, Alofeo ubuga, niğa Iakobo, Zelote vazega, niğa Simona, ebu Iakobo ubuga, niğa Iuda. ¹⁴ Zeğe nidu'a nu'oru'ena'a, zamaze tibunadu iğaiğa kuraunu. Roğae nu, zu Iesu vi'a Maria, zu Iesu negoğa duğuru zuni zeğe teite nu'oraunu.

Matia'a Iuda iguri meiro

¹⁵ E'e madağa 'ahogano Zuhi'a Boro mone azağa nu'onu'o bo'ağano Petero'a igune edaro. Zege nidu'a'e mağa tiba zu gae aheu gaubanana (120) heuga. ¹⁶ Ebu zina'a, "Nego nabudi, ibite Vine Zağoğani'a Davida neadu, buka zağoğano tirota'a'e hudaro. A'e Iuda'a Iesu obone tirote'e azağa ibito zinirote'e hariğa. ¹⁷ Iuda'e Iesu'a inaha meirote'e tahi'aga 'ahoga. Ane zuni emeğe teite gau tiba hağaido. ¹⁸ Rehano ani'e reva moniğa hina haba 'ahoga hoitiro. E'ea vadini ibine uite ovoiro, ebu ahi'ani'a fu'uradu isigani'a gūdau rururaro. ¹⁹ Hari 'adi'e Ierusalem azağa nidu'a igiro. E'ano'o zeğe'a haba a'a'e zeğe goereo Akeledama rae huniro. Goere e'e huga'e ru haba'a.

²⁰ Mazağa Salamo zamağano 'ahige tiro, raena'a, 'Ane haba'e gahuturano'!
Vaze tiba zu e'ea mene radi'uma.' (Salamo 69:25)
Ebu

'Vaze 'ahogani'a ane gau igu'a me'uma.' (Salamo 109:8)

²¹ E'ano'o eme'e vaze 'ahoga me'uma, Iuda iguri mouga. Zuhi'a Boro Iesu'a emeğe teite radiudote'e madağa nidu'a, emeğe teite raudote'e vazega 'ahoga me'uma. ²² E'e madağa'e, Ioane'a Iesu bapatizonirote'eano'o onamo Iesu emeğe mazaono'o adure gōha mae giħine itirote'e. Ebu ane zuni Iesu'a bare gābode igunirote'e rae furenifine."

²³ E'ano'o zeğe'a vaze aheu meiro. Vaze 'ahoga'e Barasaba rae hune'ete'e Iosefa, niğa 'ahoga'e Iusito, ebu vaze 'ahoga'e Matia. ²⁴ Ebu ze Badi'a uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, gā'e vaze zama nidu'a edeğa. E'ano'o ihofo'i, vaze aheu 'adi bo'ağano gae'a mate'e vazega'e iniu? ²⁵ Iuda'a modirote'e apostolo gauğa igu'a mouga veize. Iuda'e ane hağai sau'a u'ano ane'a radi'uma haba'a diuğiro. ²⁶ Ebu ze'e e'e veize kağusi arahoga hağairotene, Matia meiro. E'ano'o Matia ani apostolo azağa gaubanana tiba fare teite me'ode tibuniro.

2

Pentekosi madağano Vine Zağoğani'a ovaïro

¹ Iesu'a bare gābode igunirote'e gārugano fura fu'o zu aheu fare (7) radirotene, Pentekosi* madağa meiro. E'e madağano Zuhi'a Boro mone azağa nidu'a haba tibano nu'oru radiro. ² E'e zamağano zavara boro'a onae'ete'e teige guguğa boro'a adureono'o tabara gudau ovaïro. E'e gugugani'a zeğe'a nu'orarote'e neğa iriva'oniro. ³ Ebu ire'a duhurun'ete'e heugani'a mazane teige rovtadu, vaze tiba tiba ranao duhuranoga horoniro. ⁴ Ebu Vine Zağoğani'a e'ea radiunute'e azağa nidu'a iriva'oziro, ebu Vine Zağoğani'a ibito zenadu, goere 'ahoga 'ahogano goeriro.

⁵ E'e madağano'e, Iuda azağa haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e'a, Pentekosi muiğa 'auğoga rae Ierusalem neğa onaadu e'ea radiunu. Ze'e Badi'a gubane'ete'e azağa. ⁶ E'e harağa igirotene, vaze gūguvağani'a isau onairo. Ebu ze zamaze 'ada'adaziro, mazağa Zuhi'a Boro mone azağani'a ane ane goereo goeroga igiro 'ahine. A'e Iuda azağani'a haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e goe'a. ⁷ Ebu ze zaguzaganadu, 'ahige reiro. "Adi duğuru'e nidu'a Galilea azağa rehano, ⁸ nouga'ahi emeğe tiba

* **2:1** Pentekosi goere e'e huga'e gae fu'o gaubanana (50). Iğine Mode'ete'e Muiğa madağano'o me'ode onamo mada gae fu'o gaubanana meine, Pentekosi Muiğa madağa me'uma.

tiba ġoereo ġoeroga igi'ohe? ⁹ Eme'e Patia azaġa, Media azaġa, Elama azaġa, ebu Mesopotamia haba'ano, Iudea zu Kapadokia haba'ano, Ponto zu Asia haba'ano radiu'ete'e azaġa, ¹⁰ Ferigia zu Pamufulia haba'ano, Izipi haba'ano radiu'ete'e azaġa, zu Libia haba'a zamaġano Kurene neġa uhiġano radiu'ete'e azaġa. Ebu Roma neġano radiu'ete'e azaġa. ¹¹ E'e zamaġano'e Iuda azaġa zu, Iuda mene azaġa rehano zamaze ġihuradu Iuda azaġa teite kurau tiburu'ete'e azaġa. Ebu Kerete 'umuġa azaġa zu Arabia haba'a azaġa. Eme zeġe'a Badi'a ġigi'a haġaiġa emeġe tiba tiba ġoereo ra'ete'e igi'ohe." ¹² Ze zaguzagaro ebu zamaze 'ada'adaziro, ebu "Adi nagini?" rae ġadititiro. ¹³ Rehano vaze nu'e ġiriho zini'ena'a, 'ahige reiro. "Ze vaini vuġa borofe gageha."

Petero'a vaze ġuġuvaġa mazao haramiro

¹⁴ Ebu Petero'a apostolo azaġa gaubanana tiba fare (11) teite iġune edanadu, vaze ġuġuvaġa mazao agoġa borofe'ena'a haramiro. "Iuda azaġa, zu Ierusalem neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a, e'e, haġai 'ada'a nouge nouge fureranate'e rae bohanihi. Eġe ġoere fairu abito'ii! ¹⁵ Za'e 'adi duġuru'e vaini vuġa gageha rae zamare'e gaogi. Ze mene gageha. 'Adi 'ize oherebau, mada fu'o zu ġazaġa fare (9 koroko). Vaze'e oherebau mene gagi'uma.

¹⁶ Rehano 'adi'e peroveta vazeġa Ioela'a amahi rae furenirote'e haġaiġani'a fureraneha.

¹⁷ 'Badi'a'a zi'ohe.

Mada ġonaga madaġa madaġano,
vaze nidu'a mazao eġe Vine Zaġoġa
ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma,
Ebu ubudeze zu aboeze'a
eġe hari rae furen'i'uma.
Zae ohoze iziga iziga'e
Badi'a'a ihoze'ete'e haġaiġa
zamaze hina horoni'uma,
zu vaze boroboro'e Badi'a'a
ihoze'ete'e haġaiġa iġuna'uma.

¹⁸ E'e madaġa madaġano tuġure azaġa
ġu'a teige gaue'ete'e (slaves),
ohoze zu roġae mazao zuni
eġe Vine Zaġoġa owoe be'unadu,
iriva'ozi'uma,
ebu zeġe zuni eġe ġoere
rae furen'i'uma.

¹⁹ Ebu eġe'a zaguzaga'uma haġaiġa
adureo furen'i'uma,
zu eġe tahi ġigi'a haġaiġa
raha'o furen'i'uma.

A'e ru, ire roga ebu ġisi boro.

²⁰ Mada'e uzabora'uma, ebu
bato'e ru teige kanara'uma.
E'e ġaruganobu'u Zuhi'a mada boro
zu manoġa hune'a onai'uma.

²¹ Ebu Zuhi'a Boro mazao
umide'ete'e azaġa nidu'a'e
ġabone hidi'uma.' (Ioela 2:28-32)

²² Isaraela azağa, ğoere 'adi ego'! Za edeğa. Iesu, Nazareta neğa vazęa ani, Badi'a'a tuęunadu, gigi'a haęaięa, zaguzaga'uma haęaięa zu Badi'a tahi haęaięa ğeħaęa zae bo'aęano haęaido. Badi'a ani e'e haęaięa Iesu mazaono'o haęaadu, Iesu'e ane'a tuęunirote'e rae deheniro. ²³ Ebu Iesu ani zae 'evoreo ri'inirota'a'e, Badi'a'a amahi toęanirote'e zu furera'uma rae ederirote'e haęaięa. Ebu za'e Badi'a goro ğoe'a aęu'a azaęa zeadu, satauroo ikokoneadu runediro. ²⁴ Rehano e'e vazęa'e Badi'a'a rune zamagano ğanięanau'ete'eano'o mae vaęinadu, bare ğaboniro, mazaęa rune gigi'aęa'e Iesu obone touga mene idaęa 'ahine.

²⁵ Davida ani Iesu hari 'ahige rae reiro.

'E'e mada nidu'a eęe uhięano

Zuhi'a Boro horoninu.

Mazaęa ani eęe eda'e moneo radiu'ohe.

E'ano'o ğau 'ahogani'a zuni

mene hagahi'uma.

²⁶ E'ano'o zamahe'a matu'e'ohe,

zu hebehe hina

Badi'a nigune'ena'a, matu'e'ohe.

E'a zamare'etene, ahirihe zuni

runeono'o bare ğaboni'uma

rae re'uma.

²⁷ Mazaęa ğa'e eęe'a rudaune,

vinehe rune haba'ano

mene modi'uma,

ebu ğae tuęure haęae hune'ete'e vazęa'e

ahi'ani'a ruhuranoga veize

mene modi'uma.

²⁸ Ğa'e ğabone ibięa ihoheha.

E'e ğae zamao matu'u hina

iriva'ohi'uma.' (Salamo 16:8-11)

²⁹ Nego nabudi, e hubehune zi'ohe. Vouęafe Davida'e rudanadu ğuriro, ebu ani idu'e izidi 'ize radiu'ohe. ³⁰ Ani'e peroveta vazęa 'ahine, ani edeęa Badi'a'a ane mazao ğoe'a rinede tiro, raena'a, Davida mariga 'ahogani'a ane ięuri madu Kini re'uma.

³¹ Davida ani vesu'u furera'uma haęaięa horone'ena'a, Keriso'a bare ğabode ięuni'uma harięa rae fureniro, raena'a, rune haba'ano ani mene modi'uma, zu ahi'a'e mene ruhura'uma. ³² Ebu Iesu 'adi'e Badi'a'a bare ğaboniro. Emeęe nidu'a e'e horonadu, rae furene'ohe. ³³ Ebu ani'e Badi'a eda'e moneo ohoniro, ebu Moga mazaono'o Vine Zaęoga madu emeęe mazao owoe be'unadu iriva'ofiro. Vine Zaęoga'e Badi'a'a tuęuni'uma rae tirete'e. Ebu za'e e'e haęaięa izidi 'ada horone'ete'e zu igi'ete'e.

³⁴ U Davida ani Keriso teige adure ğoha mene mae ğihine itiro. Rehano ani 'ahige reiro.

'Badi'a'a eęe Zuhi'a Boro niro.

Eęe eda'e moneo ehoro'!

³⁵ Onamoo eęe'a aęireęo mae raharahazi'uma.' (Salamo 110:1)

³⁶ E'ano'o Isaraela azaęa nidu'a fairu edero'! Zae'a satauronirote'e vazęa, Iesu'e, Badi'a'a Zuhi'a Boro zu Keriso rae ohoniro."

³⁷ Ze e'e igirotene, zamaze tuęano babaharo, ebu Petero zu apostolo azaęa ğadiziro. "Negofe duęuru, eme nagini haęaine manoga?"

³⁸ Petero'a naenaezina'a, "Zae nidu'a, zamaze ğihuno'i, ebu Iesu Keriso nięano bapatizo mo'! 'Ougine Badi'a'a zae sau'a rae modi'uma, ebu

Badi'a'a Vine Zaḡoḡa zini'uma. ³⁹ Badi'a'a ḡoere 'adi rae tirota'a'e, Zuhi'a Boro emeḡe Badi'a'a zamazi'uma azaḡa nidu'a veize. A'e zae, ubudeze zu haba faḡa faḡa azaḡa nidu'a."

⁴⁰ Ebu ani bare ḡoere ḡehaḡa hina haramiro, zu bare bare iraduguziro, raena'a, "Haḡai ve'oḡa azaḡa 'adi mazaono'o vaḡinadu, ḡabone mo'!"
⁴¹ E'ano'o iniu iniu'a ane haramo mae ḡihinirota'a'e bapatizoziro. Ebu e'e madaḡano vaze maḡa boro uḡidu (3000) heuḡa bapatizo madu zeḡe moneo ragate mae zouziro.

Badi'a mone azaḡa tibano nu'oraro

⁴² Ze'e zamaze tiba hanadu, apostolo azaḡani'a ihozidote'e abito zinido ebu danatitido, tiburu ogaudo, zu tibano kuraudo. ⁴³ Ebu apostolo azaḡani'a zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa ḡehaḡa haḡaido, ebu vaze nidu'a zamazeo Badi'a rihone runiro. ⁴⁴ Badi'a mazao firote'e azaḡa nidu'a tibano nu'oru radiudo, ebu ḡauze nidu'a ḡahugotitido. ⁴⁵ Ebu habaze, neze zu toheze seronadu, iniu monize'a ferezinute'e nidu'a, zininu. ⁴⁶ Ze mada nidu'a Dibuo Neḡano tibano nu'oranadu kuraudo. Ebu ane ane neo matu'uzeta zu zama tiba teite ogau tiburaudo, ⁴⁷ zu Badi'a nigunido, ebu Ierusalem azaḡa nidu'a zeḡe mazao matu'inu. Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a ḡabone hide'ete'e azaḡa ragate ragate mae zouzido.

3

Odaḡa sau'a vazeḡa fainiro

¹ Mada 'ahogano Petero zu Ioane'a kuru madaḡano Dibuo Neḡa itiro. A'e ḡorava mone mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano. ² U ibiheta 'ahoga, niḡa Iraḡa Manoḡa ra'ete'e genaḡano, odaḡa sau'a vazeḡani'a ehore radiro. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mada nidu'a e'e haba'a tutune onamido, ebu Dibuo Neḡa diuḡe'ete'e azaḡa mazao moni umidinu. ³ Ani Petero zu Ioane'a Dibuo Neḡa diuḡihi ra'enogano horozadu, moni umiziro. ⁴ Rehano Petero zu Ioane'e ḡiane runadu, Petero'a niro, raena'a, "Eme ḡiafo'!"
⁵ Odaḡa sau'a vazeḡani'e ḡau 'ahoga ini'uma rae zamare ḡiaziro.

⁶ Rehano Petero'a niro. "E monihe o'o'a rehano, eḡe mazao radiu'ete'e ḡauḡa ḡani'uma. Eḡe'a ḡa'ohe. Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazeḡa niḡano iḡunadu onamo'il!" ⁷ Ebu Petero'a ane eda'e 'evoreḡa madu mae ḡihinirotene, odaḡa zu kekeḡani'a tabara inariro. ⁸ E'ano'o ani rafate iḡunadu edaro, ebu oname onainu. Ebu rafate oname'ena'a zu Badi'a nigune'ena'a zeḡe teite Dibuo Neḡa diuḡiro. ⁹ Vaze nidu'a ane'a Badi'a nigune'ena'a oname'ete'e horonirotene, ¹⁰ ani'e Dibuo Neḡa ibihetaḡa, niḡa Iraḡa Manoḡano iḡaiḡa ehoradu, vaze mazao moni umidinate'e vazeḡa rae reiro. Ebu ane mazao nagini'a furerarote'e u'ano, zaguzagau rudaro.

Petero'a Dibuo Neḡano haramiro

¹¹ Odaḡa manorirote'e vazeḡani'a Petero zu Ioane hegote ragavinute'e zamaḡano, vaze nidu'a zaguzaganadu, zeḡe vaḡe isau dure onairo. A'e Solomona touraḡi ra'ete'e haba'ano. ¹² Petero'a vaze ḡehaḡani'a onaoga horozirotene, ziro, raena'a, "Isaraela azaḡa, za nouga'ahi zaguzagau'ohe? Zu nouga'ahi ḡiaḡiafe'ohe? Za'a zamare'etene, emeḡe'a gigi'afe hina vaze 'adi faina ga? Ga emeḡe'a hube hune Badi'a ḡubane'ete'e u'ano faina ga?"

¹³ Aberhamo, Isako, Iakobo, zu vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'agani'a ane tuḡure vazeḡa Iesu mae ite nigune ḡihiniro. Rehano zae'a Pirato 'evoreo ri'iniro. Ebu Pirato'e tuḡune bunihni rae zamariro rehano, zae'a Pirato zamao he'ehe'eni. ¹⁴ Za'e Vaze Zaḡoḡa zu Duduḡa he'ehe'eni, ebu vaze runedirote'e vazeḡa 'ahoga mae bunoga veize umidiro. ¹⁵ Za'e ḡabone zini'ete'e Zuhi'aḡa maro, rehano ani'e Badi'a'a runeono'o bare ḡaboni. Ebu eme e'e horonadu 'ada rae furene'ete'e.

¹⁶ Ebu Iesu mazao fie'ete'e u'ano vaze 'adi faineha. Za edeḡa vaze 'adi'e mene edau ragavido. Iesu ni gigi'aḡa u'ano zu Badi'a mazao fie'ete'e Iesu'a rifate' e u'ano vaze 'ada'a manore huneha. Zae nidu'a 'ada horone'ete'e.

¹⁷ Nego nabudi, eḡe edeḡa, Iesu marote'e madaḡano bone za'e aḡu'a, ani mazao nagini haḡairota'a'e, zu zae vaze boroboro zuni aḡu'a. ¹⁸ Rehano Badi'a'a peroveta azaḡa nidu'a hebeono'o amahi rae furenirota'a'e Badi'a'a 'ahige haḡae huniro, raena'a, 'Badi'a'a tuḡunite'e Kerisoḡa'e zaharani'uma.'

¹⁹ E'ano'o zamaze ḡihunadu Badi'a mone ro'i, zae sau'a vuzu'e modoga! ²⁰ 'Ougine, Zuhi'a Boro'a vineze izifi'uma madaḡani'a onai'uma, ebu zae ḡabozoga veize Badi'a'a amahi, Keriso rae ohonirote'e vazeḡa tuḡuni'uma. Niḡa'e Iesu. ²¹ Rehano ani'e adureo 'ize radi'uma, onamo ḡau nidu'a izifi'uma madaḡani'a onai'uma. A'e Badi'a'a amahi peroveta zaḡoḡa azaḡa tuḡuzadu rae furenirote'e haḡaiga. ²² Mose'a raena'a, 'Zuhi'a Boro zae Badi'a'a, zae bo'aḡanonono'o peroveta vazeḡa 'ahoga eḡe heuḡa zae veize tuḡuni'uma. Ani'a nagini zite'e nidu'a ego hano'i! ²³ Iniu'a ani ḡoere mene ego haune, zeḡe nidu'a Badi'a'a meirote'e azaḡa mazaono'o mae vaḡizadu ruizi'uma.' ²⁴ Samuela zu ane ḡarunio peroveta azaḡa onairote'e nidu'a zuni izidi fureru'ete'e ḡauḡa irina rae furenido.

²⁵ Za'e peroveta azaḡa mariga, zu Badi'a'a zae vouḡa mazao rinede tirote'e ḡoe'a meirote'e azaḡa. Mazaḡa Badi'a'a Aberhamo nina'a, 'Habao radiu'ete'e iduhuḡa nidu'a'e marigoono'o manogahe me'uma.' ²⁶ Badi'a'a ane Tuḡure Vazeḡa tuḡunirote'e, Isaraela azaḡa zae mazao ibite tuḡuniro, zae tiba tiba haḡaize sau'anono'o mae vaḡizadu manoga zinifine."

4

Petero zu Ioane oboze tiro

¹ Petero zu Ioane 'ize vaze ḡehaḡa ḡoreze'ete'e zamaḡano, dibu'o hau'ete'e azaḡa, Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro, zu Sadukea azaḡani'a zeḡe u'a onairo. ² Ze'e apostolo azaḡa aheu mazao maḡune rudaro, mazaḡa ze vaze ihoze'ena'a, Iesu'a runeono'o bare ḡabodirote'e teige, vaze'e runeono'o bare ḡabodi'uma rae, haraminu 'ahine. ³ E'ano'o Petero zu Ioane oboze tiro, ebu mada 'ai zuburiro 'ahine, ḡu'a haba'ano ohozadu, e'ea baze irariro. ⁴ Rehano zeḡe haramo igirote'e azaḡa'e ḡehaḡani'a zeḡe ḡoere mae ḡihiniro, ebu mae ḡihinirote'e azaḡa'e maḡa boro fu'o (5000) heuḡa re' itiro.

⁵ Irarirotene, kanisoro azaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Ierusalemā neḡano nu'oraro. ⁶ Nu'onu'o zamaḡano'e, dibu'o hau'ete'e ḡih'i'aḡa, niḡa Anasi, ebu Kaiafa, Ioane zu Alesana, ebu dibu'o hau'ete'e ḡih'i'aḡa nabuga duḡuru. ⁷ Petero zu Ioane'e zeḡe zamao mae ohozadu gadiziro, raena'a, "No'e gigi'aḡa hina, ga iniu niḡano odaḡa sau'a vazeḡa 'adi faineha?"

⁸ Ebu Petero ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu ziro, raena'a, "Isaraela Kanisoro azaḡa zu Iuda azaḡa boroboro, ⁹ odaḡa sau'a vazega mazao haḡai manoga haḡaate'e zu nouge nouge ani fainate'e ḡadimu'e hehe? ¹⁰ 'Ougine, zae zu Isaraela azaḡa nidu'a 'adi edero'! Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazega niḡano vaze 'adi'e manore hunadu, zae zamao edau'ohe. Iesu'e zae'a satauroniro rehano, Badi'a'a runeono'o bare gabonirote'e vazega. ¹¹ Ani'e

'Zae, ne ogoru'ete'e azaḡani'a, he'ehe'enirote'e hadiḡa rehano, izidi du'e'ete'e hadiḡa boro re' onaeha.' (Salamo 118:22)

¹² E'ano'o Iesu ane'a da'o emege ḡabofi'uma. Mazaḡa haba nidu'a zamaḡano Badi'a'a emege ḡabofoga veize'e ane da'o tuguniro."

¹³ Vaze boroboro'e, Petero zu Ioane'a inare ḡoeroga horozirotene, zaguzagaro, mazaḡa zeḡe'a ḡiazirotene, Petero zu Ioane'e mene mirihirote'e azaḡa, edeḡa o'o'a. Zu ze edeḡa, anianine'e Iesu teite raudote'e azaḡa.

¹⁴ Zuni odaḡa sau'ani'a manorirote'e vazegani'a Petero zu Ioane teite edanoga horoniro 'ahine, ḡoere 'ahoga rouga mene idararo.

¹⁵ E'ano'o "Petero zu Ioane'e kanisoro nu'onu'o haba'anono'o mae buzo'i" radu, ze'e zeḡe da'o ḡo'aniro, ¹⁶ raena'a, "Eme zeḡe mazao nagini haḡaine manoga?" rae ḡadititiro. "Ierusalem azaḡa nidu'a'e edeḡa, zeḡe'a gigi'a haḡaiḡa boro haḡaata'a'e. Eme zeḡe haḡai o'onoga mene idaḡa. ¹⁷ Rehano hari 'ada'a ne azaḡa bo'aḡano bororatite'e 'uoga veize, riho ḡoe'a zini'uma, raena'a, 'Iesu niḡano vaze mazao ago bare ḡoero'!"

¹⁸ Ebu ze'e bare huze zouzadu, "Iesu niḡano ago hune zu bare ḡoero'i, zu ago hune zu bare ihozo'!" rae ziro. ¹⁹ Rehano Petero zu Ioane'a naenaezina'a, "Zae'a zae bare ḡadizo'! Badi'a ubumao, Badi'a ḡoere mene egadu, zae ḡoere egoga'e manoga ga? ²⁰ Mazaḡa eme'e nagini horonirote'e zu igirote'e ḡoe'a mene rae furenine'e mene idaḡa."

²¹ Ebu kanisoro azaḡani'a bare riho ḡoe'a zeadu, tuḡuze buziro. Ze'e adugano tuḡuzite'e ibiḡa mene horoniro, mazaḡa nagini'a fureranate'e u'ano vaze nidu'a Badi'a niḡa nigune radiro 'ahine. ²² Gigi'a haḡaiḡano manorirote'e vazega muriḡa e ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga.

Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a Badi'a mazaḡo kuraro

²³ Petero zu Ioane'e tuḡuze buzirotene, Iesu mone azaḡa vaḡe onamiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro'a zirote'e ḡoe'a me'odo ziniro. ²⁴ Zeḡe'a ḡoere e'e igirotene, zamaze tibano teadu agoze borofe'ena'a Badi'a mazao kuraro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa'e adure, raha, davara ze e'e zamaḡano radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ²⁵ ḡae'a Vine Zaḡoḡa tugunadu, ḡae tuḡure vazega vouḡafe Davida hebeono'o ḡoeriro, raena'a,

'Nougaduni Iuda mene azaḡani'e maḡune rudaro, zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡani'e huga mene hidi'uma haḡaiḡa haḡaihi rae neneḡaniro?

²⁶ Kini azaḡa haba ḡiane'ete'e'a utitoga radu onairo, ebu vaze ḡihi'a ḡihi'ani'a zeḡe teite tibano nu'oraro, Zuhi'a Boro Badi'a zu Keriso teite utitoga veize.' (Salamo 2:1-2)

²⁷ E'e haġaigā'e hubehune fureraro. Heroda zu Pontio Pirato'a Iuda mene azaġa zu Isaraela azaġa teite Ieruselema neġano nu'oranadu, Iesu matihi rae neneġaniro. Iesu'e ġae Tuġure Vazeġa zaġoġa, ġae'a Keriso rae ohonirote'e vazeġa. ²⁸ Rehano ze'e, ġae'a irina ġae gigi'ao zu urao fureru'uma rae reirote'e zamaro'i! Eme, ġae tuġure azaġa inara rifo'i, emeġe'a inare hunadu ġae ġoere rae furenoga veize! ³⁰ Ebu evo'o 'eino'i, ugi azaġani'a manoroga, zu ġae tahi gigi'a furen'o'i ebu zaguzaga'uma haġaigā haġao'i, Iesu, ġae Tuġure Vazeġa zaġoġa niġano!"

³¹ Ze kurau haugirotene, zeġe'a nu'orarote'e haba'ani'a hagahagariro. Ebu zeġe nidu'a Vine Zaġoġani'a iriva'oziro, ebu Badi'a ġoere inare rae fureniro.

Iesu mazao fie'ete'e azaġani'a ġauze ġahugo titiro

³² Iesu mazao fie'ete'e azaġa'e zama zu zamaronenze tibano tinu. Vaze 'ahogani'a "adi'e eġe da'o tohe" rae mene reiro, rehano "vaze nidu'a tohe" rae ġahugo titiro. ³³ Ebu apostolo azaġani'a inare hune'ena'a Zuhi'a Iesu'a bare ġabodirote'e hariġa rae furene onaminu, ebu Badi'a ġahunone manoġa boro'a zeġe nidu'a mazao radiunu. ³⁴ Ze tohe 'ahogani'a zu mene fereziro, mazaġa habazeta azaġa zu nezeta azaġani'a e'e seronadu, moniġa'e apostolo azaġa vaġe odohe onaadu, ³⁵ zamazeo tiro, ebu moni'a fereze'ete'e azaġa ġahugo zinido.

³⁶ Vaze 'ahoga, niġa Iosefa, Levi iduhu zu Kupro 'umuġa vazeġa. Ani'e apostolo azaġani'a Banabasi rae hunido. Ni e'e huga'e inara zini'ete'e vazeġa. ³⁷ Banabasi ani'e ane haba seronadu, moniġa'e apostolo azaġa zamao tiro.

5

Anania zu Safira

¹ Vaze 'ahoga niġa Anania. Inuga'e Safira. Ze habaze bo'aġa tahiġa seroniro. ² Ebu Anania ani inugeta ġoere idanadu, e'e moniġa nu'e obone tiro. Ebu ġaha'a da'o apostolo azaġa vaġe odohe onamadu, zamazeo tiro.

³ 'Ougadu Petero'a nina'a, "Anania, nougadu zamaġo'e Satani'a iriva'onadu, Vine Zaġoġa mazao ġurireha? Ga'e seronirote'e moniġa ruga ġae veize obone teha. ⁴ Haba a'a'e, mene seronirote'e madaġano'e ġae haba. Seronirote'e enogano zuni e'e moniġa'e ġae moni. E'e hina ġae ura ġauġa haġaoga idaga. Rehano ġa nougadu 'uguga haġaigā haġai'uma rae zamareha? De'uge mene zamarifo. Ġa'e vaze mazao mene ġurira rehano, Badi'a mazao ġurireha."

⁵ Anania'e ġoere e'e igirotene, higau bauradu rudaro. Ebu e'e hariġa igirote'e azaġa'e nidu'a rihau rudaro. ⁶ Ebu Tahi'a iziga nu'a onaadu, dabua hina ahi'a 'umiro, ebu herate bunadu, ġuriro.

⁷ Mada uġidu (3 hours) enogano, inugani'a diuġi' onairo. Ani aġu'a nagini'a fureranata'a'e. ⁸ Ebu Petero'a ġadiniro, raena'a, "Eho'i! I'u'a odohe naate'e moniġa'e zae haba seronirote'e moniġa hehe?" Ani'a naenaena'a, "O'e, naeġa'e dei'e'e." ⁹ Petero'a niro, raena'a, "Nougaduni ġanine ġoere idanadu Zuhi'a Boro Vineġa so'oneha! Ġiano'i! I'u gurate'e azaġani'e ibihetao e'e diuġi' onae'ete'e. Ġae zuni zeġe'a herate buġadi'uma."

10 'Ouge ra'ete'e zamaḡano ani'e Petero oda babaḡano higau bauradu rudaro. Ebu i'a gurirote'e tahi'aḡa iziga izigani'a diuḡi' onaadu Safira'a rudanoga horoniro. E'ano'o herate bunadu i'a uhiḡano guriro. 11 Ekalesia azaḡa nidu'a zu e'e hariḡa igirote'e azaḡa nidu'a'e rihau rudaro.

Apostolo azaḡani'a vaze ḡehaḡa faiziro

12 Apostolo azaḡani'a Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ḡehaḡa vavezaze bo'aḡano haḡaido, ebu Iesu mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a Solomona touraḡio nu'oraudo. 13 Iesu mazao mene fie'ete'e azaḡa'e zeḡe teite 'auḡoga mene idaḡa 'ahine, tibani zuni mene 'auḡiro, rehano vavezaze'a Iesu mazao fie'ete'e azaḡa horozadu, "Ze'e vaze manoga." reiro. 14 Rehano ohoze zu roḡae ḡehaḡani'a Iesu mazao fiadu, ragate ragate me'ode tibuzido. 15 'Ougadu ibi genaḡano zuni, uḡi azaḡa tutuze onaadu, geda rana bazuze tido, Petero'a ibio onaadu zeḡe uhiḡano vitatite'ea, ane ahiri zauhaḡani'a zauhazite'eba, ugize'a manoroga. 16 Ebu Ierusalem ahiḡa neḡa neḡanono'o zuni vaze ḡuḡuvaḡani'a uḡi azaḡa zu vine sau'ani'a rana reirote'e azaḡa tutuze onaido, ebu zeḡe nidu'a'e manorido.

Apostolo azaḡa sausauziro

17 Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡa nidu'a ahiahize ruziro. Ane teite rau'ete'e azaḡa'e Sadukea azaḡa. 18 E'ano'o ze'e apostolo azaḡa oboze teadu, ḡu'ano ohoziro. 19 Rehano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a e'e ohe'ano ḡu'a neḡa ibihetaḡa vava'adu mae buziro. 20 Ebu tuḡure viga'a zina'a, "Onamo'i, ebu Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, ḡabone iziga 'adi hariḡa nidu'a vavezaze me'odo zeno'i!" 21 E'e egadu irarirotene, Dibu'o Neḡa diuḡadu, vavezaze ihoziro.

U dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡani'a nu'oranadu, kanisoro azaḡa zu Isaraela vaze boroboro nidu'a huze nu'oziro, ebu apostolo azaḡa ḡu'a neḡanono'o tutuze onaoga veize vaze tuḡuziro. 22 Rehano zeḡe'a ḡu'a neḡano feurirotene, apostolo azaḡa mene horoziro. E'ano'o bare onamadu, zina'a, 23 "Ḡu'a neḡa ibihetaḡa'e fairu biroga, zu ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡa'e ibihetao edau'enoga horoneha. Rehano ibiheta vava'atene, zamaḡano'e vaze 'ahoga mene horoneha." 24 E'e hariḡa igirotene, Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro zu dibu'o hau'ete'e boroboro'e e'e haḡaiḡanono'o nagini'a furera' onami'uma, rae zamare 'ada'adaziro.

25 Ebu vaze 'ahogani'a onaadu, ziro, raena'a, "Ḡiano'i! Zae'a ḡu'a neḡano ohozate'e azaḡani'e Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, vaze ihoze'ohe."

26 E'ano'o Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro'a ane tahi'a teite onamadu, apostolo azaḡa tutuze bare onairo. Ze mene agato ziniro, mazaḡa vaze rihoziro, iḡite vavezaze'a maḡunadu hadi hina zimi ruzi'uma rihoga.

27 Ebu apostolo azaḡa tutuze onairotene, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiziro, raena'a, 28 "Eme goro goe'a riḡa zae ziniro, vaze 'adi niḡano vavezaze mene ihozoga. Rehano Ierusalem azaḡa nidu'a zae'a ihoze hauḡadu, vaze e'e'a rudarote'e aduga'e emeḡe rana ti'ohe"

29 Petero zu apostolo azaḡani'a naenaezina'a, "Eme Badi'a goere igi'uma, u vaze goere'e mene igi'uma. 30 Iesu'e zae'a satauroo midau teadu rudaro rehano, vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a runeono'o bare ḡaboniro. 31 Izidi e'e vazeḡa'e vaze ibito zini'uma Zuhi'aḡa, zu vaze ḡabozi'uma vazeḡa radu, Badi'a'a ane eda'e moneo ohoniro. A'e Isaraela azaḡani'a zamaze ḡihunadu, sau'aze Badi'a'a rae modoga veize. 32 Eme'e

e'e haḡaiḡa horonadu rae furene'ohe, zu Vine Zaḡoḡa zuni e'e rae furene'ohe. Vine Zaḡoḡa'e Badi'a'a ane ḡoere igi'ete'e azaḡa mazao tuḡuniro.”

Gamaliela'a iradugu ḡoe'a ziniro

³³ Kanisoro azaḡani'a Petero ḡoere igirotene, maḡune rudaro, ebu zimi ruzihi reiro. ³⁴ Rehano Farisea vazega 'ahoga, niḡa Gamaliela'a kanisoro azaḡa bo'aḡano iḡune edaro. Ani'e goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazega, ebu vase nidu'a ani gubaniro. Ani zina'a, “Ahi duḡuru gezo enona tuḡuze buzo'i!” ³⁵ Ebu ane'a kanisoro azaḡa ziro, raena'a, “Isaraela azaḡa, fairu zamaro'i, 'adi duḡuru mazao nagini haḡaihi ra'eta'a'e! ³⁶ Muri nu onamirote'e'a, Teuda'a iḡunadu, 'E'e nihe boro' radu, vase maḡa ḡazaḡani'a (400) ani hegotiro. Rehano ani'e mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa nidu'a'e ferefere'uhiro. Ebu ani'a haḡaidote'e haḡaiḡa'e nidu'a haḡiḡo. ³⁷ Ani ḡarugano, vase nidu'a ni meirote'e (census) madaḡano, Galilea vazega niḡa Iuda'a iḡunadu, vase nu zamazadu Roma gavamani teite utiḡi reiro. Rehano ane zuni mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa'e ferefere'uhiro. ³⁸ Eḡe iradugu ḡoe'a 'ahi'e'e. 'Adi duḡuru mazao ḡau 'ahoga ago haḡao'i! Tuḡuze buzo'i! Mazaḡa haḡai 'adi'e vase mazaono'o reine'e, ane'a haḡi'uma. ³⁹ Rehano haḡai 'adi'e Badi'a mazaono'o reine'e, za 'uoga mene idara'uma, zu za'e Badi'a utito ha'uma.”

⁴⁰ Ebu zeḡe'a Gamaliela ḡoere mae ḡihiniro, ebu apostolo azaḡa huze zouzadu, uti azaḡani'a masiziro. Ebu “Iesu niḡano ago ḡoero'i!” rae zeadu, tuḡuze buziro.

⁴¹ Apostolo azaḡa'e kanisoro neḡanono'o matu'e'ena'a buaro, mazaḡa ze'e Badi'a'a ane ubumao ra'ete'e azaḡa radu, Iesu niḡa u'ano nize sausaune'ete'e zamaḡano tuḡuziro 'ahine. ⁴² Ebu ze'e mada nidu'a Dibu'o Neḡa zamaḡano zu ne tibatiḡano ihozido, ebu “Iesu'e Keriso” raena'a, hari manoga ihozido zu haramido.

6

Zuhi'a Boro tahi'a danazoga gaḡano vase fu'o zu aheu fare ohoziro

¹ Zuhi'a Boro tahi'a'a ḡeharu onaminute'ea, Iuda azaḡa bo'aḡano, Giriki ḡoe'ano ḡoere'ete'e'a, Heberu ḡoe'ano ḡoere'ete'e mazao ufeta ḡoeriro. Ze'e raena'a, “Mada nidu'a ogomu ḡahuge'etene, eme ḡozoba'e ogomu moneo iḡize mode'ohe.” ² E'ano'o apostolo azaḡa gaubanana aheu fare'a (12) Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a nu'ozadu ziro, raena'a, “Eme, apostolo azaḡa'e Badi'a ḡoere haramoga mene haḡaadu, ogomu ḡahuge'ete'ea mada haḡoga'e mene idaḡa. ³ Nego nabudi, zae bo'aḡanono'o vase fu'o zu aheu fare (7) ohozo'i! Zae'a ḡiazadu, zamazeo Vine Zaḡoḡani'a iriva'oze'ete'e zu faifaine zamare'ete'e azaḡa mo'i! Eme e'e gaḡa zeḡe 'evorao ri'ini'uma. ⁴ U eme mada'e kuru zu haramo moneo da'o ti'uma.”

⁵ Ḗoere e'e igirotene, zeḡe nidu'a e'e ḡoe'a mae ḡihiniro. Ebu vase 'ahoga niḡa Stefano meiro. Ani'e Badi'a mazao fie gigaru'ete'e zu Vine Zaḡoḡani'a iriva'one'ete'e vazega. Zuni Firifo, Porokoro, Nikanoro, Timona, Pamena zu Antioka vazega, niḡa Nikolao meiro. Nikolao'e Iuda mene vazega rehano, zamaḡa ḡihunadu Iuda azaḡa teite kurau tiburu'ete'e vazega. ⁶ Ze apostolo azaḡa zamao ohoziro, ebu apostolo azaḡani'a kuranadu, 'evoreze zeḡe rana tiro.

⁷ Ebu ze Badi'a gōere harame gēhane onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a'a Ierusalemā neḡano gēharu onamiro, zu dibu'o hau'ete'e azaḡa gēhaḡa zuni Iesu mazao fiuro.

Stefano obone tiro

⁸ Stefano'e Badi'a'a ḡahunone manōḡa zu gigi'a boro hina iriva'oniro 'ahine, vaze bo'agano zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa boroboro haḡaido. ⁹ E'e madaḡano'e, ḡutarote'e teige tuḡure vazeḡa haḡairote'eano'o vaḡinirote'e azaḡani'a Iuda azaḡa kuru neḡa 'ahogano nu'oraudo. E'e kuru neḡa'e tuḡure vazeḡanonono'o vaḡinirote'e azaḡa kuru neḡa rae huniro. U mada 'ahogano, e'e azaḡa nu'a Stefano teite ta'iro titiro. Ze'e Iuda azaḡani'a Kurene haba'anono'o, Alesandria neḡanonono'o, Kilikia haba'a zu Asia haba'anono'o onairo. ¹⁰ Stefano ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu faifaine zamare'ena'a ḡoeriro 'ahine, ze naenaenouga mene idararo.

¹¹ E'ano'o ze sifu vaze nu so'oze tuḡuzadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Stefano ani Mose zu Badi'a rae sausaunoga emeḡe'a egeha."

¹² E'ano'o zeḡe'a vaze ḡuḡuvaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa tutuze so'ozadu, harae iḡuniro. Ebu ze Stefano obone teadu, kanisoro azaḡa zamao tutune onamiro. ¹³ Ebu zeḡe'a vaze nu tuḡuzadu ḡuriro ḡoe'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e Dibuo' Neḡa zu Mose goro ḡoe'a rae sausaune'ena'a mene ḡonabe'ohe. ¹⁴ Ani 'ahige rae rouga egeha. 'Iesu, Nazareta neḡa vazeḡani'a Dibuo' Neḡa fahi'uma, ebu Mose'a emeḡe mazao ri'inirote'e haḡaiḡa'e ḡihuni'uma.'" ¹⁵ Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ehorinute'e azaḡa nidu'a Stefano ḡiane runirotene, ani iraḡa'e tuḡure viga heuḡa horoniro.

7

Stefano'a kanisoro azaḡa zamao ḡoeriro

¹ E'ano'o dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiniro, raena'a, "Zeḡe'a ḡae rana ti'ete'e ḡoe'a'e huga hehe?" ² Stefano'a naenaeniro, raena'a, "Nego nabudi, eḡe'a ḡoerite'e egono'i! Agaḡa Boro Badi'aḡani'a vouḡafe Aberahamo mazao fureraro, ani 'ize Mesopotamia haba'ano radiunute'ea. A'a'e ane'a Harani neḡa 'izema onamogano. ³ Ebu Badi'a'a Aberahamo niro, raena'a, 'Ġae haba zu nabugo mode iḡuno'i! Ebu eḡe'a iho'ite'e haba'a onamo'i!"

⁴ E'ano'o ane'a Kaleda azaḡa haba modadu, Harani neḡa onamadu e'ea radiunu. Ebu mogani'a e'ea rudarote'e enogano, Badi'a'a bare tuḡunadu, zae'a izidi radiu'ete'e haba'a 'adi onairo. ⁵ Rehano e'e madaḡano'e Badi'a ani haba tahiḡani zuni Aberahamo mene haro. Rehano Aberahamo ubuga'e 'izema furenogano, Badi'a'a ane mazao ḡoere rae tina'a, 'ahige reiro. 'Ġa zu ḡae marigo, ḡarugoo onait'e'e azaḡani'a haba 'adi me'uma.' ⁶ Ebu Badi'a'a 'ahige rae niro, 'Ġa marigo'e haba faḡano radi'uma, ebu muri maḡa ḡazaḡa (400) ḡutarote'e teige tuḡure haḡae'ena'a, gau'uma, ebu tuḡuze sausaue ruzi'uma. ⁷ Ebu marigo tuḡutuḡuzirote'e azaḡa, zeḡe haḡai sau'a naeḡa, eḡe'a haḡai'uma. E'e ḡaruganobu'u marigo'e e'e haba'a mode onaadu, haba 'adao eḡe mazao kura'uma.

⁸ Ebu Badi'a'a Aberahamo'e ane mone reifine ane teite ḡoere rinede tiro. Ebu Badi'a'a ḡoere rinede tirote'e rae furenoga radu, 'Ohoze ahiri rana iḡuri haḡao'i' rae reiro. E'ano'o ubuga Isako'a furerarotene, mada fu'o

zu uġidu fare (8) meirotene, ahi'a rana iġuri haġairo. Ebu Isako ubuga'e Iakobo, ebu Iakobo ubuga'e vouġafe gaubanana aheu fare (12). Ebu zeġe mazaono'o Iuda azagani'a ġehararo.

⁹ Iakobo ubuga duġuru'e negoze Iosefa mazao ahiahi meiro 'ahine, Iosefa'e vase mazao seroniro, ebu hoitirote'e vazegani'a Izipi haba'a tutune onamiro, ġutarote'e teige tuġure vazega haġaifine. Rehano Badi'a'e Iosefa teite radiudo, ¹⁰ ebu ani aduga hididote'e zamaġanono'o mae vaġinido. Badi'a'a edeġa boro Iosefa haro 'ahine, Izipi kiniġa Farao'a Iosefa'e manoga rae horoniro. Ebu Farao ani Izipi haba'a nidu'a zu ane ġau nidu'a ġianoga veize Iosefa'e Izipi ġihi'aġano mae ohoniro.

¹¹ Ebu zahara boro'a Izipi zu Kanana haba'a nidu'ao furerarotene, e'e azaġa ġaboneze'a rirau ġouriro. Aġife Iakobo duġuru zuni ogomuze'a haġairo. ¹² Ebu Iakobo ani, Izipi zamaġano ogomu'e ra'ete'e iġirotene, ubuga duġuru tuġuziro, ogomu nu hoitoga veize. A'e Izipi haba'a onamirote'e ġadaheġa. ¹³ Gae aheuġano tuġuzirotene, Iosefa'a negoġa duġuru ihoziro, ani'e iniu. Ebu Farao zuni Iosefa negoġa duġuru'a onairote'e hariġa iġiro. ¹⁴ Ebu Iosefa ani moga Iakobo zu nabuga nidu'a onaoga veize ġoere tuġuriro. Negoġa, nabuga nidu'a'e ġae fu'o zu aheu fare gaubanana zu fu'o fare (75). ¹⁵ E'ano'o Iakobo ani Izipi haba'a onamiro, ebu ane zu ubuga nidu'a'e e'ea rudaro. ¹⁶ Ahirize'e Sekemu haba'a odohe onairo, ebu Aberahamo'a hoitirote'e iduġano ġuriro. A'e Aberahamo'a Hamoro ubuga duġuru mazaono'o Sekemu haba'ano moni hina hoitirote'e haba'a.

¹⁷ Ebu Badi'a'a irina Aberahamo nirote'e ġoe'ani'a* huda'uma madaġani'a hanitirotene, Isaraela azaġa'e Izipi haba'ano ġehararo. ¹⁸ U kini 'ahoga, Iosefa hariġa aġu'a vazegani'a Izipi kiniġa reiro. ¹⁹ Ani'e goro goe'a sau'a ohonadu, aġife duġuru sausaufe ruziro, ebu 'Eneze guraġa mae modo'i, zeġe rudanoga veize!' rae tuġutuġuziro.

²⁰ E'e zamaġano Mose'a fureraro. Ani'e Badi'a ubumao ene manoga tauġi. Ebu bato uġidu ani'e Mose ane moga neo ġubuniro. ²¹ Mose ani enoneo ti modirotene, Farao aboġani'a horone madu, ane ubuga raena'a ġubune borofiro. ²² Ebu Mose'e Izipi azaġa edeġa nidu'a ma'ena'a bororaro, ebu inaraġeta goerido zu haġaiġa haġaido.

²³ Mose ani muriġa ġae ġazaġa gaubanana (40) reirotene, ane nabuga Isaraela azaġa ġiazi' onamihi reiro. ²⁴ Ane'a ġiazi' onamirote'e zamaġano, Izipi vazega 'ahogani'a Isaraela vazega 'ahoga sausaune'enogano horoniro. E'ano'o ani'a danane'ena'a, e'e naeġa haġaihi radu Izipi vazega mau runiro. ²⁵ Mose ani 'ahige rae zamariro, nabuga duġuru'e ederi'uma, ani'e zeġe danazoga veize Badi'a'a tuġuneha. Rehano ze 'ouge mene zamariro.

²⁶ Irarirotene, bare onamiro, ebu Isaraela vazega aheu'a utite'enogano horoziro. Ani utize'a haugoga veize 'ahige rae ziro, raena'a, 'Nouga'ahi ġa negoġota sausaute'oh'e?'

²⁷ Rehano nabuga sausaune'ete'e vazegani'a Mose duine vaġinadu 'ahige reiro, raena'a, 'Ga'e iniu'a emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazegano oho'iro? Ga'a mene zuhi'afi'uma. ²⁸ Ga'e ohoġore Izipi vazega mau runate'e teige eġe zuni uġuhihi ra'e hehe?' ²⁹ Mose'a ġoere e'e iġirotene,

* **7:17** A'e Isaraela azaġa Izipi haba'ano ġutarote'e teige tuġure azaġa haġairote'e'ano'o Badi'a'a mae vaġizi'uma reiro.

ani Midiana haba'a ferau onamiro, ebu ani gariġa rehano e'ea radiudo, ebu hahuradu ubuga aheu reiro.

³⁰ Muri ġae ġazaġa gaubanana (40) enogano Sinai maġa uhiġano haba boha'ano butu'a duhuru radiu'ete'e zamaġanon'o, tuġure viga'a Mose mazao fureraro. ³¹ Mose ani butu'a kode duhuru'enogano horonirotene, "Omo'e nagini?" rae zamararo. Ani fairu ġianoga radu uhiġa onamirotene, Zuhi'a Boro ago igiro. ³² 'E'e vouġaġo Badi'a. Aberahamo, Isako, Iakobo duġuru Badi'a.' Mose ani e'e igirotene, rihanadu rereraro, ebu ehamanoga zu mene idararo.

³³ Ebu Zuhi'a Boro'a nina'a, 'Tamaka mae vaġino'i, mazaġa ġae'a edau'ete'e haba'a'e zaġoġa. ³⁴ E hubehune Izipi haba'ano Isaraela azaġa sausauze'ete'e horozeha, zu ġaniġanau'ete'e egeha. E'ano'o aduganono'o mae vaġizoga veize ovaeha. Izidi ġa'e Izipi haba'a bare tuġu'e onami'uma.'

³⁵ Mose 'adi'e Isaraela azaġani'a he'ehe'ene'ena'a, 'ahige nirote'e vazeġa. 'Ġa'e emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazeġano iniu'a oho'iro? Ġa'a mene zuhi'afi'uma.' Rehano Mose ani'e Isaraela azaġa zuhi'azite'e zu aduganono'o mae vaġizite'e veize Badi'a ane'a tuġuniro. A'e butu'a kode duhuru'ete'e zamaġano tuġure viga'a Mose mazao fureranadu, ġoere e'e haro. ³⁶ Ebu Mose ani Isaraela azaġa Izipi haba'anono'o tutuze vaġiziro. E'e zamaġano zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa haġaido. Ebu Izipi haba'ano zu Davara Kanaġa ra'ete'ea, ebu haba boha'ano muri ġae ġazaġa gaubanana (40) 'ouge haġaido. ³⁷ Mose 'ada'a Isaraela azaġa 'ahige rae ziro, raena'a, 'Badi'a'a zae bo'aġanono'o peroveta vazeġa 'ahoga eġe heuġa tuġuni'uma.' ³⁸ Mose ani haba boha'ano vouġafe nu'onu'o zamaġano radiro. Ebu vouġafe zu tuġure viga nemagano edaunu. Ebu Sinai magano tuġure viga'a Mose teite ġoeradu, ġabone ġoe'a haro, ebu emeġe mazao zuni ri'iniro.

³⁹ Rehano vouġafe'e Mose ġoere egoga mene urato haro. Ebu Mose he'ehe'enadu, zamaze hena, Izipi haba'a bare onamihi reiro, ⁴⁰ ebu Aroni nina'a, 'Emeġe ibitofoga veize badi'a nuġo haġaof'o!' Mose ani Izipi haba'anono'o tutufe vaġifiro rehano, izidi ani mazao nagini'a fureranata'a'e eme aġu'a.' ⁴¹ E'ano'o ze ġuriro badi'aġa boromakau ubuga iragano haġairo. Ebu ze ani dibu'o hanadu, 'evoreze hina haġairote'e badi'aġa nigune'ena'a e'e matu'uġa haġairo. ⁴² E'ano'o Badi'a'a ġaruni ziniro, ebu zeġe'a mada, bato zu buzuva mazao kuranoga rae re'ore'oze modiro. Haġai a'a'e peroveta azaġani'a buka zaġoġa zamaġano tiro, raena'a,

'Isaraela azaġa, za'e haba boha'ano
muri ġae ġazaġa gaubanana (40)
eġe, mene dibu'oniro zu ġahunoniro.

⁴³ Za'e badi'a 'ahoga, niġa Moroko,
ane kuru neġa taruhaġa,
zu badi'a rae hune'ete'e
buzuvaġa 'ahoga, niġa Refani,
zae'a kurano hanoga radu
haġairote'e badi'aġa herate ragavinu.
E'ano'o za'e, eġe'a Babulonia haba'a ro'ane,
haba faġano tuġuze modi'uma.' (Amos 5:25-27)"

⁴⁴ Stefan'o'a bare 'aune ġoere'ena'a, 'Vouġafe'a haba boha'ano radiudote'e madaġano, zeġe mazao'e Mose ġoro ġoe'a ti'ete'e taruhaġa 'e'e. A'e Badi'a'a Mose neadu, nouge nouge horonirote'e ġauġa idane haġairo. ⁴⁵ Muri nu enogano vouġafe'a moze mazao taruha e'e mae

'auniro. Ebu Badi'a'a Iuda mene azağa haba 'adaono'o hegoze vağizadu, Iosua'a vougafe ibito zini'ena'a haba 'adi meiro. Ebu taruha e'e odohe diugadu, e'ea ohoniro, onamo Davida'a fureraro. ⁴⁶ Davida'e Badi'a'a urato haro. Ebu ani'a Badi'a umine'ena'a, vougafe Iakobo'a kurano haudote'e Badi'ağani'a radi'uma neğa ogoratihirei. ⁴⁷ Rehano e'e neğa'e Davida ubuga, Solomona'a Badi'a veize ogoraroro.

⁴⁸ Rehano Niğa Hitaga Hune Badi'ağani'e vaze'a hağae'ete'e neğano mene radi'uma. E'e raena'a, peroveta vazeğa 'ahogani'a 'ahige reiro.

⁴⁹ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

Adure'e ege ehoro haba'a,
zu raha'e ege oda ohone ti'ete'e haba'a.
E'ano'o za'e ege ne ogoronouga
mene idağa,
zu ege'a radi'uma haba'a
ogoronouga mene idağa.

⁵⁰ Adure zu raha gağa nidu'a
ege 'evore hina hağairo.' (Isaia 66:1-2)

⁵¹ Za'e teğa riğa azağa! Zamaze'e tuğa zu Badi'a goere mene egohu'ohe. Ebu Vine Zağoga iğaiğa hezaho hau'ohe. Zae vouğa'a hağaidote'e hağaiğa, zae zuni hağae'ohe. ⁵² Peroveta azağa bo'agano zae vouğa'a mene sausaunidote'e vazeğa 'ahoga 'e'e ga? Vaze Duduğani'a onait'e hariğa irina rae furenirote'e azağa zuni zege'a zimi ruzido. Ebu izidi za'e e'e vazeğa onairotene, revo hanadu mau runiro. ⁵³ Za'e Badi'a'a tuğure viga tuğuzadu goro goe'a meiro, rehano goro goe'a a'a'e hezaho haro."

Stefano hadi hina mau runiro

⁵⁴ Stefano goere igirote'e azağa'e zamaze gūgize ruziro, ebu ani mazao gononeze atitiro. ⁵⁵ Rehano Stefano'e Vine Zağogani'a iriva'onadu, adure gohani giane'egano, Badi'a agağani'a borofe agaru'ete'e horoniro, zuni Iesu'a Badi'a eda'e moneo edanoga horoniro. ⁵⁶ Ebu Stefano'a raena'a, "Ġiano'! E adure'a bohatanoga horone'ohe, ebu Vaze Ubugani'a Badi'a eda'e moneo edau'ete'e horone'ohe."

⁵⁷ E'e igirotene, ze 'evoreze hina teğaze 'uuro, ebu huau borofe'ena'a, zege nidu'a ani u'a dure onamiro. ⁵⁸ Ebu Ierusalemene neğanono'o ahase onamadu, hadi hina mau sausauniro. Kota zamağano gūriro goe'a Stefano rana ri'inirote'e azağani'e dabuaze mae vağinadu, ene iziga 'ahoga, niğa Saulo oda babağano tiro.

⁵⁹ Zege'a hadi hina mau'ete'e zamağano, Stefano ani Badi'a mazao kurau radiro, raena'a, "Zuhi'a Iesu, ege vine mae gihino'!" ⁶⁰ Ebu obenağa hina tuğadu huaro, raena'a, "Zuhi'a Boro! Zege hağai sau'a 'adi naeğa zege rana ago to'!" Ani 'ouge reirotene, 'ai iriga ri'iro.

8

¹ Stefano mau runirota'a'e, Saulo ani mae gihiniro.

Ekalesia azağa sausauniro

Stefano'a rudarote'e madağano Ierusalemene ekalesia azağa sausaune ruze'ete'e hağaiğani'a fureraro. E'ano'o zege nidu'a zege zege edeğano Iudea zu Samaria haba'a ferau onamiro, u apostolo azağa'e mene. ² Rehano Badi'a hubehune gubane'ete'e azağa nu'e Stefano ahiri mae gūriro, ebu niaro zu zamaze are rudaro. ³ E'e zamağano Saulo ani

neġaneġa diuġadu, ohoze roġae ahasa buzadu ġu'ano ohozido, ebu ekalesia mae ġuzuhe onamiro.

Firifo'a Samaria haba'a onamiro

⁴ Ekalesia azaġa, Ierusalemna neġanonno'o ferarota'a'e, haba'a haba'a onaminutene, Badi'a ġoere haramido. ⁵ Firifo ani Samaria haba'ano ne 'ahoga ovoadu, Keriso hari haramiro. ⁶ Vaze ġuġuvaġani'a Firifo haramo igiro, zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa haġaoga horonirotene, zeġe nidu'a Firifo haramo faifaine abito haro. ⁷ Mazaġa vine sau'a sau'ani'a, zeġe'a ragano reinute'e azaġa ġehaġa mazaono'o ġihau bagaġa huau ġaniġanau'ena'a buaudo. Ebu ahi'a mene haganinute'e azaġa zu oda sau'a azaġa ġehaġani'a manorido. ⁸ E'ano'o e'e neġano'e matu'u boro'a iri'aviro.

Nabone vazeġa, niġa Simona

⁹ Vaze 'ahoga, niġa Simona ani, Firifo'a 'izema onaogano e'e neġano radiunu. Ani'e muri nu zamaġano baidi zu naho ġauġa haġaido, ebu Samaria azaġa e'e horonirotene, zaguzagaudo. Ani ane'a bare "nihe boro" raena'a, niġa mae ġihinido. ¹⁰ Ebu Samaria azaġa, zuhu'anono'o onamo boro ġonaga nidu'a, ani ġoere faifaine abito haunu, raena'a, "Vaze 'adi'e Badi'a gigi'ani'a rana radu gigi'aġa furene'ohe. E'e badi'aġa'e 'ġihi'a' rae hune'ete'e." reinu. ¹¹ Ani amahi baidi zu naho ġauġa haġaadu, vaze zaguzaguzinute'ea, ani ġoere ego haunu. ¹² Rehano Firifo'a Badi'a'a zuhi'azi'uma hariġa manoġa zu Iesu Keriso ni rae haramirotene, ze ani ġoere'e hube rae ġihiniro, ebu ohoze zu roġae, bapatzizo meiro. ¹³ Ebu Simona ane zuni, e'e ġoe'a mae ġihinadu, bapatzizo meiro, ebu Firifo hegote ragavinu. Zuni Firifo'a Badi'a tahi haġaiġa zu gigi'a haġaiġa boroboro haġaoga horonidotene, zaguzagaudo.

¹⁴ Samaria azaġani'a Badi'a ġoere mae ġihinirote'e hariġa, apostolo azaġani'a Ierusalemna neġano igirotene, Petero zu Ioane'e Samaria azaġa u'a tuġuziro. ¹⁵ Ebu ze e'ea feurirotene, Samaria azaġa veize kuraro, zeġe'a Vine Zaġoġa mouga veize, ¹⁶ mazaġa Vine Zaġoġani'e zeġe zeġe mazao 'ize mene ovainu. Rehano ze'e Zuhi'a Boro Iesu niġano bapatzizo da'o meiro. ¹⁷ Ebu Petero zu Ioane'a 'evoreze zeġe rana tirotene, ze'e Vine Zaġoġa meiro.

¹⁸ Simona ani, apostolo azaġani'a 'evoreze vaze rana teadu, Vine Zaġoġa meirote'e horonirotene, moni zini'ena'a, 'ahige reiro, ¹⁹ raena'a, "Eġe zuni gigi'a e'e eno'i! Eġe 'evorehe vaze rana tite'eba, zeġe Vine Zaġoġa mouga."

²⁰ Rehano Petero'a naenaenina'a, "Moniġo'e ġae teite rudau onamo'i! Ġa Badi'a gigi'a'e moni hina hoitoga idaġa rae zamare'e hehe? ²¹ Badi'a gau 'adi zamaġano niġo o'o'a, mazaġa ġa zamarone'e Badi'a ubumao mene duduġa. ²² Zamaġo ġihunadu haġai sau'a a'e modo'i, ebu Zuhi'a Boro mazao umido'i! Nougine Zuhi'a Boro'a 'uġuġa zamaroneġa zamaġoo meirote'e, aġutu modi'uma. ²³ Mazaġa eġe'a horo'e'etene, ġa zama'e ahiahi sau'ani'a iriva'e'ohe, zu haġai sau'ani'a zamaġo obone ti'ohe." ²⁴ Ebu Simona'a Petero zu Ioane umize'ena'a, "Eġe veize Zuhi'a Boro mazao kurano'i, ġae'a rate'e ġauġani'a eġe mazao mene fureranoga veize!"

²⁵ Ebu Petero zu Ioane'e, Zuhi'a Boro'a zeġe ubumao haġaidote'e haġaiġa rae fureniro, zu Zuhi'a Boro ġoere haramiro. E'e enogano ze iġunadu Samaria ne ġehaġano Badi'a hari manoġa harame ragave'ena'a, Ierusalemna neġa bare itiro.

Firifo'a Etiopia haba'a vazegā hidiro

²⁶ Zuhi'a Boro tuḡure viga'a Firifo niro, raena'a, "Iḡunadu Ierusalemā neganono'o Gaza neḡa ovoe'ete'e ibiḡa ḡuzu ovoro'i! A'e haba boha'a ibiḡa." ²⁷ E'ano'o ani iḡunadu e'e ibiḡano ovoirotene, Etiopia vazegā boro 'ahogani'a e'e ibiḡano ovoe radiu'enogano hidiro. Ani'e Etiopia kuiniḡa, Kanedake rae hune'ete'e veize gau'e'ete'e vazegā zu oma arinute'e vazegā. Ani kuini moni nidu'a ḡianinu. Ani Badi'a mazao kuranoga rae Ierusalemā nega itadu, ²⁸ bare ovoirote'e zamagano. Ani'e hosi'a hutube'ete'e kiuga zamaḡano ehoradu, peroveta vazegā, Isaia bukaḡa me'ode radiunu. ²⁹ E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a Firifo niro, raena'a, "Kiu 'omo u'a onamadu, e'e teite ḡiriu onamo'il"

³⁰ E'ano'o Firifo'a kiu u'a dure onamirotene, e'e vazegāni'a Isaia bukaḡa me'ode'enoga igiro. E'ano'o Firifo'a ḡadinena'a, "Ḡa'a me'ode'ete'e ḡoe'a huga'e, edega hehe?" ³¹ Ane'a naenaenina'a, "E hubehune mene idaḡa. Vaze 'ahogani'a ihohine ederi'uma." 'Ouge radu Firifo uminiro, ane teite kiu ranao ehoroga.

³² Ane'a buka zaḡoḡa me'odirota'a'e 'ahi'e'e:
 "Ani'e matihi radu tutune oname'ete'e
 mamoeḡa teige,
 zu mamoe iguḡa vari'e'ete'e
 vazegā 'evorao

sifu radiu'ete'e mamoeḡa
 ubuga teige, mene ḡoeriro.

³³ Ani'e niḡa mae ovoe'ena'a,
 ḡuriro ḡoe'a hina kotaniro.
 Iniu'a ane mariga hariḡa
 rae fureni'uma?

Rae furenoga'e mene idaḡa,
 mazaḡa ḡaboneḡa raha 'adaono'o
 mae vaḡiniro 'ahine." (Isaia 53:7-8)

³⁴ Etiopia vazegāni'a Firifo ḡadinena'a, "E ḡadimu'ohē. Peroveta vazegā'e ane'a bare, ane hari ra'e ga, vaze 'ahoga hariḡa?" ³⁵ E'ano'o Firifo ani, buka zaḡoḡa ḡoe'a, e'eano'o ḡadaheni'ena'a, Iesu hari manoḡa ane veize rae fureniro.

³⁶ Ze ibio oname'egano, vu horoniro. Ebu Etiopia vazegāni'a raena'a, "Ḡiano'i! Vu 'ahi'e'e. E bapatizohine idaḡa hehe?" [³⁷ Ane'a naenaenina'a, "Gae'a zamaḡo nidu'a hina Badi'a mazao fiine idaḡa." Ebu Etiopia vazegāni'a raena'a, "E, Iesu Keriso'e Badi'a Ubuga rae, mae ḡihine'ohē."]

³⁸ Ebu ane'a raena'a, "Tena kiu tuo'i!" reiro. Ebu anianine kiuno'o buanadu, vu zamaḡano ovoe edaro, ebu Firifo'a bapatizoniro. ³⁹ Zeḡe'a vuono'o gaba tiriotene, Zuhi'a Boro Vine Zaḡoḡani'a Firifo zogone mae vaḡiniro. E'ano'o Etiopia vazegā'e Firifo mene bare horoniro, rehano ani matu'uḡeta bare onamiro.

⁴⁰ U Firifo ani Azoto neḡano feuriro, ebu ani e'e haba'ano oname'ena'a, neganeḡa nidu'ao hari manoḡa haramido, onamo Kaisarea neḡano feuriro.

9

Saulo'a zamaḡa ḡihuniro

¹ Saulo ani 'ize Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zimi hunihi rae radiunu. Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa vaḡe onamadu, ² uminiro, raena'a, "Damaseko

neḡano Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a veize so'a miriho'! A'e Damaseko neḡano iniu iniu Keriso Ibio oname'ete'e azaḡa horozine, ohoze zu roḡae, oboze teadu Ierusalemna neḡa tutuze onauga veize.”³ Ani Damaseko ibigano ne hanitrotene, adureono'o agaḡani'a ani rana tabara aḡara'ovairo.⁴ Ebu Saulo ani rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, “Saulo, Saulo! Ḡa nouḡadu eḡe sausaue ruhe'ohe?”⁵ Saulo'a ḡadine'ena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa iniu?” Ane'a naenaenina'a, “E'e Iesu, ḡae'a sausaue ruhe'ete'e vazeḡa.”⁶ Ḡa iḡuno'i, ebu Damaseko neḡa onamo'! Ḡae'a haḡai'uma gaḡa e'eabu'u ḡe'uma.”

⁷ Saulo teite onamirote'e azaḡa'e edau radiu'ena'a mene ḡoeriro, mazaḡa ze ago igiro rehano, vazeḡa mene horoniro.⁸ Saulo'e rahaono'o iḡunadu ubumaḡa ra'anitrotemo, ḡau 'ahoga mene horoniro. E'ano'o ze Saulo 'evo'ano abinadu, Damaseko neḡa diuḡi' onamiro.⁹ Saulo'e mada uḡidu ehamanoga mene idararo, ebu vu ḡagoga zu oganoga mene idararo.

¹⁰ Damaseko negano'e Zuhi'a Boro tahi'a 'ahogani'a radiunu. Niḡa'e Anania. Zuhi'a Boro'a iḡuna teige ane mazao fureranadu ḡoreniro. “Anania!” Ane'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, e 'ada.” reiro.¹¹ Zuhi'a Boro'a nina'a, “Iḡunadu, ibi duduga ra'ete'e ibigano onamo'i, ebu vaze niḡa Iuda, ane ne onamo'! Ebu Taso vazeḡa 'ahoga, niḡa Saulo, ani veize e'ea ḡadimano'i, mazaḡa ani Badi'a mazao kurau'ohe.”¹² U Saulo ani iḡunu'ete'e teige'ete'ea, eḡe'a vaze 'ahoga mae fureno hanadu horoniro. Niḡa Anania. Ani diugadu, Saulo rana 'evo'a tiro, ane bare ehamanoga veize.”

¹³ Anania'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro! Vaze ḡehaḡani'a ani hari me'odoga igiro. Zu ane'a Ierusalemna neḡano Badi'a mone azaḡa sausauidote'e haḡaiḡa nidu'a igiro.”¹⁴ Ebu Damaseko neḡano zuni dibu'o hau'ete'e boroboro'a tuḡunadu onaeha, ḡae ni rae kurau'ete'e azaḡa nidu'a oboze touga veize.”¹⁵ Rehano Zuhi'a Boro'a nina'a, “Onamo'! Vaze 'adi'e gauhe haḡaoga veize eḡe'a mae tiro, Iuda mene azaḡa zu zeḡe kini azaḡa, zu Isaraela azaḡa mazao eḡe ni rae furenoga veize.”¹⁶ Ebu eḡe ni u'ano aduga boro hidite'e ihoni'uma.”

¹⁷ E'ano'o Anania ani onamadu Iuda ne diuḡiro, ebu 'evo'a Saulo rana teadu, 'ahige reiro, raena'a, “Saulo nego! Zuhi'a Boro Iesu, ḡae'a 'adi onae'egano ibio hiditrote'e Zuhi'aḡa, ane'a tuḡuhadu onaeha, ḡae bare ehamanoga veize, zu Vine Zaḡoḡani'a ḡae zamao iriva'oga veize.”¹⁸ Ebu ḡozone eḡoḡa heuḡani'a ubumaḡa 'uirote'e'a tabara fitire buaro, ebu ani bare ehamaro. 'Oḡadu ani iḡunadu bapatizo meiro,¹⁹ ebu ogomu nu anadu, ahi'ani'a bare inariro.

Saulo'a Damaseko neḡano Keriso harama ḡadaheniro

Saulo ani Damaseko neḡano mada nu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite radiro.²⁰ Ebu zogone Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa onamadu, “Iesu'e Badi'a Ubuga” rae haramiro.²¹ Iuda azaḡani'a e'e igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro, ebu raena'a, “Vaze 'adi'e Ierusalemna neḡano Iesu ni rae kurau'ete'e azaḡa sausauirote'e vazeḡa. 'Ada'o zuni e'e azaḡa oboze teadu, dibu'o hau'ete'e boroboro vaḡe tutuze onamoga radu onaeha.”

²² Rehano Saulo ani inare hune'ena'a harama onaminu, ebu Iesu'e hubehune Keriso rae doḡo'anitrotene, Iuda azaḡa, Damaseko neḡano radiu'ete'e'a naenaenouga mene idararo.

²³ Mada ḡehaḡa hauḡirote'e enogano, Iuda azaḡa'e Saulo matihi radu neneḡaniro,²⁴ rehano Saulo ani ederiro. Iuda azaḡa'e ohere zu madai Damaseko ḡabi'a ibihetaḡano Saulo matihi radu ganato haunu.²⁵ Rehano

ane tahi'a tahi'a'a Saulo ohere zamahanadu, fora'a boro zamaġano ohonadu, ne ġabi'a boha'anono'o mini hina dabane buniro.

Saulo'a Ieruselema neġano haramiro

²⁶ Ebu Saulo ani Ieruselema neġa onamadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite 'auġihi reiro, rehano zeġe nidu'a Saulo rihoniro, mazaġa ze 'ane, ani'e mene Zuhi'a Boro tahi'a, rae zamariro. ²⁷ Rehano Banabasi'a Saulo zamahanadu, apostolo azaġa vaġe tutune onamiro, ebu Saulo'a Damaseko ibiġano Zuhi'a Boro horonirote'e zu, Zuhi'a Boro'a ġorenirote'e zu, Damaseko neġano Iesu niġano inare haramirote'e, me'odo ziniro. ²⁸ E'e enogano, Saulo ani apostolo azaġa teite Ieruselema neġano re'ore'e oname onainu, zu Zuhi'a Boro niġano inare haraminu. ²⁹ Ebu Saulo ani Iuda azaġa, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e teite ta'iro titiro, ebu ze Saulo ma'uma ibiġa vaġiro. ³⁰ Rehano Zuhi'a Boro mone azaġani'a e'e ederirotene, Kaisarea neġa tutune ovoiro, ebu Taso neġano tuġuniro.

³¹ Ebu Iudea haba'a, Galilea haba'a zu Samaria haba'a nidu'a zamaġano ekalesia azaġani'e uniho manoga madu inarinu, zu Zuhi'a Boro gubainu. Ebu Vine Zaġoġa zuni danaze'ena'a nabudize'a ġeġharu onaminu.

Petero'a Ainea fainiro

³² U Petero ani haba 'ahoga 'ahoga onaminute'ea, ne niġa Lidao Zuhi'a Boro mone azaġa ġiazi' onamiro. ³³ Ebu vaze 'ahoga, niġa Ainea hidiro. Ani'e ahi'a mene haganinu, ebu muri fu'o zu uġidu fare (8) baze da'o radiunu. ³⁴ Ebu Petero'a nina'a, "Ainea, Iesu Keriso'a fai'e'ohe. Iġuno'i, ebu evaneġo hego'!" Ebu ani zogone iġuniro. ³⁵ Ebu Lida neġa zu Saroni haba'a azaġa nidu'a, ane'a edau ragavoga horonirotene, zamaze ġihunadu Zuhi'a Boro mazao firo.

Petero'a Tabita runeono'o ġaboniro

³⁶ U Iopa neġano'e roġae 'ahoga, niġa Tabita'a radiunu. Ani'e Zuhi'a Boro mone roġaeġa 'ahoga. Tabita'e Heberu ġoe'a, u Giriki ġoe'ano'e Doreka*. Ani'e iġaiġa haġai manoga haġaido, zu ġauze o'o'a azaġa danazido. ³⁷ Petero'a Lida neġano radiunute'e zamaġano Tabita ani uġinadu rudaro. E'ano'o ani viro hanadu hitaga neġano bazune tiro.

³⁸ U Lida neġa'e Iopa neġa uhiġano. E'ano'o Zuhi'a boro tahi'a tahi'a'a Petero'e Iopa neġano radiu'ete'e iġirotene, vaze aheu ane vaġe tuġuzi. Ebu ze Petero uminiro raena'a, "Ġa emeġe teite ġarihe aro'!" ³⁹ Ebu Petero ani zeġe teite onamiro. Ebu feurirotene, hitaga neġa tutune itiro. E'ea ġozoba nidu'a Petero edau varahiro, ebu niau'ena'a dabuaze zu nahune 'ue'ete'e koutiġa ihoniro. A'e Doreka'a ġabogano turino zinirote'e.

⁴⁰ Ebu Petero ani zeġe nidu'a tuġuze buziro, ebu obenaġa hina tuġadu, Badi'a mazao kuraro. Ebu rune roġaeġa moneni ġianadu niro, raena'a, "Tabita, iġuno'!" Ebu ani ubumaġa ra'aro, ebu Petero horonadu, iġune ehoriro. ⁴¹ Petero'a Tabita 'evo'ano madu mae ġihine ohoniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa zu ġozoba nidu'a huze diuġiro. Ebu Tabita'a ġabodate'e ihoziro.

⁴² E'e hariġa'e Iopa neġa azaġa nidu'a iġiro, ebu vaze ġehaġani'a Zuhi'a Boro mazao firo. ⁴³ Ebu Petero ani Iopa neġano mada nu radiunu. Ani'e vaze 'ahoga, niġa Simona teite radiunu. Ani' gau'e boromakau oġaġa ġuhadu faininu.

* 9:36 E'e huga'e "dia".

10

Korunelio'a Petero huniro

1 Vaze 'ahoga niġa Korunelio'a Kaisarea neġano radiunu. Ani'e Itali uti azaġa rae huze'ete'e ibito ziniro.* 2 Ani zu ane neo radiu'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a zamare'ete'e zu gubane'ete'e azaġa. Ani'e Iuda azaġa, tohe'a fereze'ete'e azaġa borofe danazido, ebu iġaigā Badi'a mazao kuraudo. 3 Ġorava 'ahogano mada uġidu (3 koroko) zamaġano, iġunu'ete'e teigiuro. E'e zamaġano Badi'a tuġure viga'a ane mazao furera' ovaroga faifaine horoniuro. Ebu tuġure viga'a, "Korunelio!" rae huniro. 4 Korunelio ani ġiġarone'ena'a, ġiane runiro. Ebu ġadimaro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa nouge'ohe?"

Aneru'a naenaenina'a, "Ġa kuru zu ġahugone'e Badi'a'a horonadu, zamare radiu'ohe. 5 Izidi 'ada vaze nu Iopa neġano tuġuzo'i, vaze 'ahoga niġa Simona zamahanoga veize. Niġa 'ahoga'e Petero rae hune'ohe. 6 Ani'e vaze 'ahoga, niġa Simona, e'e neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazega. Ani ne'e davara genaġano."

7 Ani ġorenirote'e aneruġa 'ai barirotene, Korunelio ani, ane tuġure vazega aheu zu ane uti vazega 'ahoga ane tuġure haġae'ete'e huze onairo. Uti vazega a'a'e Badi'a zamare'ete'e vazega. 8 Korunelio ani, ane mazao furerarote'e nidu'a ihozio, ebu Iopa neġano tuġuzio.

Petero'a Korunelio ne onamiro

9 Ze oname iraradu madai mone reirotene, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġa'e Iopa neġa hanitiro. E'e zamaġano Petero ani, kuranoga rae ne binuġa sebaġa itiro.† 10 Ebu kurau'enogano vininiro 'ahine, ogatihi reiro. Ebu vaze'a ogomu 'ize ruhine'ete'e zamaġano, Petero ani iġunu'ete'e teigiuro. 11 E'e zamaġano adure'a bohatanoga horoniuro, ebu dabua rafaġa boro bagaġa heuġani'e ariġa ġazaġano obonadu raha none ovoe dabane'enoga horoniuro. 12 E'e ragano'e odaġa ġazaġa maniġa nunu nidu'a, dare'ete'e avazo heuġa nunu, zu adure niniġa nunu ġehaġa horoniuro. 13 Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, "Petero, iġuno'! E'e manadu ano'!" 14 Rehano Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaġa. E'e Iuda azaġa goro goe'a zamaġano mene deheġa ga sau'a rae hune'ete'e bonariġa'e mene au onaido." 15 Bare hena ago igiro, raena'a, "Badi'a'a dehenate'e bonariġa'e mene deheġa rae ago ro'!" 16 E'e haġaiġani'e ġae uġidu fureraro. E'e ġarugano dabua rafaġa'e zogone adure ġoha bare itiro.

17 Petero'a horonirote'e huga'e nagini rae zamare 'ada'adinute'e zamaġano, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġani'e Simona ne vaġe'ena'a, ibi-hetaġano edaro. 18 Ze huau ġadimu'ena'a, "Vaze niġa Simona, niġa 'ahoga Petero rae hune'ete'e, ani 'ahama radiu'e hehe?" 19 Petero ani, horonirote'e huga'e nagini rae 'ize zamare radiu'enogano, Vine Zaġoġani'a Petero niro, raena'a, "Ġiano'i, Simona! Vaze uġidu'a ġa vaġe'ohe. 20 Iġunadu ne zamaġa diuġi' ovoro'! Ago zamare 'ada'ado'i, rehano zeġe teife onamo'i, mazaġa eġe'a tuġuzeha."

21 Petero ani ovoadu, vaze uġidu ziro, raena'a, "Zae'a vaġe'ete'e vazega'e eġe. Za nouġadu onaeha?" 22 Zeġe'a naenaenina'a, "Eme'e vaze 'ahoga, niġa Korunelio, ane'a tuġufadu onaeha. Ani'e Itali uti azaġa ibito zini'ete'e

* **10:1** Ani uti azaġa maġa tiba (100) ibito ziniro. † **10:9** Zeġe ne'e binu'e funu o'o'a, rehano raha hina sebaġa haġaido.

vazeġa. Ani vaze duduġa zu Badi'a gubane'ete'e vazeġa. Iuda azaġa nidu'a ani nigune'ohe. Ebu tuġure viga zaġogani'a Korunelio niro, raena'a, 'Vaze 'ahoga niġa Petero, ani ġae ne zamahu aro'i, ane'a nouge reite'e igifine.' ” ²³ E'ano'o Petero ani vaze uġidu ne zamaġano mae zouzadu, e'ea baziro.

Irarirotene, Petero'e zeġe teite iġuniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu zuni Iopa neġanono'o ane teite onamiro. ²⁴ Ebu oname ohereranadu, bare irarirotene, ġorava moneo Kaisarea neġano feuriro. U Korunelio ani, nabuga zu ane vaze manoga manoga huze nu'ozadu, guhio radiunu. ²⁵ Petero'a Korunelio neo diuġirotene, Korunelio ani Petero teite hidadu, Petero odaġa babaġano ġuġure'ena'a matu'o haro. ²⁶ Rehano Petero'e “Korunelio, iġuno'!” raena'a, ani mae ġihiniro, ebu raena'a, “Eġe zu vaze taugi.”

²⁷ Petero ani Korunelio teite ġoere'ena'a ne zamaġa diuġi, ebu vaze ġehaġani'a nu'oranoga horoziro. ²⁸ Ebu Petero'a ziro, raena'a, “Za Iuda azaġa goro edeġa. Eme'e Iuda mene azaġa teite mene unihe'ohe. Rehano Badi'a'a ihina'a, 'Vaze 'ahoga hune'ena'a, mene deheġa ga sau'a rae mene re'uma.' ” ²⁹ E'ano'o ġae'a ġoere tuġuratene, mene hezaha rehano, onaeha. E'ano'o e ġadimu'ohe. Nouga 'ahine huheha?”

³⁰ Korunelio'a naenaenina'a, “Mada ġazaġa modate'ea, ġorava mone mada uġidu zamaġano (3 koroko) e'e nehe zamaġano kuraunu. E'e zamaġano vaze 'ahogani'a eġe zamao tabara edaro. Ani dabua'e vazavaza-hoga. ³¹ Ebu ane'a raena'a, 'Badi'a'e ġae kuru iginu zu ġahugoneġo horoninu. ³² 'Ougadu vaze nu Iopa neġano tuġuzo'i, ebu vaze 'ahoga, niġa Simona zamahano'! Niġa 'ahoga'e Petero. Ani'e vaze 'ahoga, niġa Simona, ane neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazeġa. Ani ne'e davara genaġano.' ” ³³ E'ano'o e ġarihe fase ġae veize ġoere tuġureha, ebu ġae'a onaata'a'e manoga taugi. E'ano'o emeġe nidu'a izidi Badi'a'a zama 'adao nu'oraneha, Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a nidu'a egoga veize.”

Iuda mene azaġa Badi'a hari manoga igiro

³⁴ Ebu Petero ani ġoere ġadaheni, raena'a, “E izidi hubehune edereha. Badi'a'e Iuda azaġa da'o mene mae ġihize'e rehano, vaze nidu'a hune mae ġihize'ohe. ³⁵ Haba'a haba'a nidu'a zamaġano Badi'a gubane'ete'e zu haġai duduġa haġae'ete'e azaġa'e Badi'a'a mae ġihize'ohe. ³⁶ Zae edeġa, Badi'a'a Isaraela azaġa mazao hari manoga tuġurirota'a'e. A'e Iesu Kerisono'o zama roġeġa me'uma hariga. Ani'e vaze nidu'a Zuhi'a Boro. ³⁷ Za edeġa, ibite Ioane Babatiso'a haramena'a, 'Babatiso mo'!' reiro, zu e'e enogano Galilea haba'anono'o onamo Iudea haba'a nidu'a zamaġano, nagini'a furerarota'a'e. ³⁸ Ebu Badi'a'a Iesu, Nazareta neġa vazeġa, Vine Zaġoga zu gigi'a haro. Ebu ani ragave'ena'a, gau manoga haġao zinido, zu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa nidu'a faizido, mazaġa Badi'a'e ane teite radiunu.

³⁹ Iesu'a 'ouge Iudea haba'a nidu'a zamaġano, zu Ierusalem neġano haġaidote'e haġaiġa nidu'a, eme horoniro. Ebu ani'e satauroneadu mau runiro. ⁴⁰ Rehano ani'e Badi'a'a mada uġidu zamaġano bare ġaboniro. Ebu vaze'a Iesu horonoga veize, Badi'a'a zeġe mazao fureno ziniro. ⁴¹ Vaze nidu'a'e mene horoniro rehano, a'e emeġe zu Badi'a'a ohotirote'e azaġani'a da'o. Ebu ane'a runeono'o bare ġabode iġunirote'e enogano eme'e ane teite ogau tiburaro. ⁴² Ebu Iesu'a tuġufiro, vazevaze mazao haramoga. 'Iesu'e, ġabone zu rune azaġa kotazoga veize Badi'a'a

ohonirote'e rae fureno'i!' reiro. ⁴³ Ebu peroveta azağa nidu'a'a hariğa 'ahige rae furene'ohe. Iesu Keriso mazao fine, e'e azağa nidu'a Iesu niono'o Badi'a'a zeğe sau'a ağıtu modi'uma."

Badi'a'a Iuda mene azağa Vine Zağoga ziniro

⁴⁴ Petero'a 'ize goere e'e haram radiunute'ea, goere igi radiunute'e azağa nidu'a mazao Vine Zağogani'a ovairo. ⁴⁵ U e'e zamağano Iuda azağa, Iesu mazao fie'ete'e'a Petero teite onaadu ehore radiunu. Ze'e ahiri rana iguri hağairote'e azağa. Zeğe'a, Iuda mene azağa mazao zuni Badi'a'a Vine Zağoga ovoe be'unadu, iriva'ozoga horonirotene, zaguzagaro, ⁴⁶ mazağa Iuda mene azağani'a goere 'ahoga 'ahoga hina goere'enoga zu Badi'a nigune'enoga igiro 'ahine.†

E'e horonirotene, Petero'a raena'a, ⁴⁷ "Badi'a'a zeğe mazao zuni Vine Zağoga tuğuneha, emeğ mazao tuğunirote'e teige. E'ano'o eğe'a zamare'etene, 'adi duguru'e igu'a o'o'a rehano bapatzizo mouga idağa." ⁴⁸ E'ano'o Petero'a Korunelio duğuru ziro, raena'a, "Iesu Keriso niğano bapatzizo mo'i!" Ebu e'e enogano zeğe'a Petero uminiro, zeğe teite mada nu radoga veize.

11

Petero'a Ierusalemekalesia azağa mazao Badi'a'a Iuda mene azağa veize nagini hağairote'e rae fureniro

¹ Iudea haba'a nidu'a zamağano, apostolo azağa zu Zuhi'a Boro mone azağani'a, Iuda mene azağa zuni Badi'a goere mae gihinirote'e igiro. ² E'ano'o Petero'a Ierusalemekalesia neğa itirotene, ahirize igurizeta azağa Iesu mazao fie'ete'e'a Petero roniro, ³ raena'a, "Ga'e Iuda mene azağa ne onamadu, zeğe teite ogau tiburaro. Ze'e ahirize rana iguri o'o'a azağa."

⁴ Ebu Petero ani nagini'a furerarote'e nidu'a doğo'ani rae furenoro ziniro, raena'a, ⁵ "E'e Iopa neğano radadu, kurau'egano, igunu'ete'e teigiro, ebu dabua rafağa boro heuğa ariğa gazağano obonadu adureono'o ovoe dabaniro, ebu ege uhigano re' ovairote'e horoniro. ⁶ Ege'a faine gianirotene, rahao odağa gazağa maniğa nunu, agire maniğa, dare'ete'e avazoga heuğa zu adure niniga nunu geħağa horoniro. A'e emeğe, Iuda azağani'a mene au'ete'e bonariğa.

⁷ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Petero, iguno'i! Manadu ano'i!' ⁸ Ebu ege'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, a mene hune zu idağa! E'e Iuda azağa goro goe'a zamağano mene deħeğa ga sau'a ra'e hune'ete'e bonariğa ege hebeo mene au onaido.' ⁹ Rehano ago 'ahogani'a adureono'o bare naenaehiro, raena'a, 'Badi'a'a dehenate'e bonariğa'e ufire rae ago ro'i!' ¹⁰ E'e hağaiğani'e ġae uğıdu fureraro. E'e ġarugano bone dabua rafağa zu e'e rana tirote'e ġauğa nidu'a adure goħa bare mae itiro.

¹¹ 'Ougirote'e zamağano Kaisarea neğanono'o tuğuzirote'e vazega uğıdu'a ege'a radirote'e neğano feuri' onairo. ¹² Ebu Vine Zağogani'a ihina'a, 'Zeğe teite onamo'i! Ze'e Iuda mene azağa rehano, ago zamare 'ada'ado'i!' Ebu Zuhi'a Boro mone azağa fu'o zu tiba fare (6) 'ada'a ġatihena'a, Kaisarea neğa ovoiro. Ebu eme'e ege veize goere tuğuzirote'e vazega neo feuradu diuğiro. ¹³ Ebu e'e vazegani'a ane neo tuğure viga'a nouge nouge furerarote'e hariğa rae furenofiro. Aneru'a 'ahige rae niro,

† **10:46** Iuda azağa ze 'ane ahiri rana iguri o'o'a azağa'e Badi'a'a mene mae gihizi'uma rae zamariro. Iuda azağa'e ahirize rana igurizeta, u Iuda mene azağa'e igurize o'o'a.

raena'a, 'Iopa neġano vaze nu tuġuzo'i, ebu vaze 'ahoga niġa Simona zamahano'i! Niġa 'ahoga'e Petero. ¹⁴ Ani'e hari 'ahoga rae fureno zini'uma, ebu ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġa nidu'a'e e'e egadu ġabone hidi'uma.'

¹⁵ Ebu eġe'a ġoere ġadahirotene, Vine Zaġoġani'a zeġe vaġe ovairo, ibite emeġe vaġe ovairote'e teiġe. ¹⁶ E'e horonirotene, e Iesu'a ifirote'e ġoe'a zamariro, raena'a, 'Ioane Babatiso'e vu hina bapatizoziro, u za'e Vine Zaġoga hina bapatizozu'uma.' ¹⁷ Ebu emeġe'a Zuhi'a Iesu Keriso mazao firote'e madaġano Badi'a'a ġahunone rifirote'e teiġe, Iuda mene azaġa zuni ġahunone ziniro. E'ano'o e'e Badi'a haġai 'uoga mene hune idaġa."

¹⁸ Zeġe'a e'e igirotene, mene bare ġoeriro, rehano Badi'a nigune'ena'a, 'ahige reiro, raena'a, "Tena, Iuda mene azaġa zuni Badi'a'a zamazadu, ġabone tuġutuġu mouga veize zamaze sau'anono'o ġihuziro."

Antioka ekalesia

¹⁹ U Stefanu marote'e madaġanono'o Iesu mazao fie'ete'e azaġa mazao aġire'a fureraro. E'ano'o ze'e Ierusalemene neġanono'o feranadu, Poinikia haba'a, Kupro umuġa, zu Suria haba'ano Antioka neġa onamiro. Ze'e Iuda azaġa mazao da'o hari manoġa haramena'a feraro. ²⁰ Rehano Kupro zu Kurene azaġa nu'a Antioka neġa onamadu, Giriki azaġa mazao zuni Zuhi'a Boro Iesu hariġa haramiro. ²¹ Ebu Badi'a ġigi'ani'a zeġe ranao radiunu 'ahine, vaze ġehaġani'a haramoze mae ġihinadu Iesu mazao fiuro, ebu Zuhi'a Boro mone reiro.

²² E'e hariġa Ierusalemene ekalesia azaġani'a igiro. Ebu vaze 'ahoga niġa Banabasi tuġune onamiro, Antioka neġa. ²³ Ani Antioka neġano feurirotene, Badi'a'a ġahunone manoġa zenate'e horonadu, matu'e rudaro. Ebu zeġe nidu'a inaraziro, raena'a, "Zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro mazao fie ġigaru rado'i!" ²⁴ Mazaġa Banabasi'e vaze manoġa zu Vine Zaġoġani'a ane mazao iri'aviro, zu Zuhi'a Boro mazao hubehune fie'ete'e vazegħa. 'Ougadu vaze ġehaġa baġaġani'a Zuhi'a Boro moneo reiro.

²⁵ E'ebu'u Banabasi ani, Saulo vaġoga radu Taso neġa onamiro. ²⁶ Ebu Saulo horonirotene, zamahanadu Antioka neġa bare onamiro. Ebu ze'e muri tiba e'e ekalesiaġa azaġa teite nu'oranadu, vaze ġehaġa baġaġa ihozido. Ebu Antioka neġanobu'u, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e, "Kristeni" rae huze ġadaheziro.

²⁷ 'Ouginute'e zamaġano, peroveta azaġa nu'a Ierusalemene neġanono'o Antioka neġa ovairo. ²⁸ E'e zamaġano vaze 'ahoga niġa Agabo'a, nu'onu'o zamaġano iġuniro. Ebu Vine Zaġoġani'a ibito hanadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Haba nidu'a zamaġano zahara boro'a fureraro'uma." Ebu zahara boro'e, Klaudio'a Roma zuhi'aġa reirote'e madaġano fureraro. ²⁹ E'ano'o Antioka neġano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a, ane ane inarao moni nu'onadu, Iudea haba'ano Zuhi'a Boro mone azaġa veize tuġuri'uma reiro. ³⁰ Ze nu'one haugirotene, Banabasi zu Saulo 'evoreo ri'inadu, Ierusalemene ekalesia boroboro veize odohe itiro.

12

Iakobo'e runediro, u Petero'e ġu'ano ohoniro

¹ 'Ouge haġairrote'e zamaġano, kini Heroda Agripa'a* tuġuzadu, Ierusalemene ekalesia azaġa nu' sauszoga rae oboze tiro. ² Ebu ane'a

* **12:1** Heroda Agripa-'e Heroda I ga 'Herod the great' rae hune'ete'e, ane aġi. Heroda I-'e Mataio 2:1 zamaġano.

tuğuzadu, Ioane negoğa, niğa İakobo, diribi hina mau runiro. ³ 'Ougirote'e moneo İuda azağani'a matu'oga horonirotene, Petero zuni obone tiro. 'Adi'e Mene Mini'ete'e 'Uvahuga Au'ete'e Muiga madağano 'ougiro. ⁴ Petero obone teadu gu'ano ohoniro, ebu uti azağa 'evorao tiro. Uti azağa, Petero gadinirote'e nidu'a'e gaubanana fu'ou zu tiba fare (16), ebu vaze gazağa gazağani'a mada 'aune 'aune gadine gaudio. Heroda ani ura'e, İgine Mode'ete'e Muiga garuganobu'u mae bunadu, hunio kotani'uma reiro.

⁵ E'ano'o Petero'e gu'ano ohone modiro. U ekalesia azağani'e ane veize Badi'a mazao inare kuraunu.

Aneru'a Petero gu'a neğanono'o mae buniro

⁶ İrarine, Heroda'a Petero kotani'uma reirote'e ohe'ano, Petero'e auri adiriğa aheu hina batunadu uti azağa aheu bo'ağano baze radiunu, ebu uti azağa aheu 'ahoga'e gu'a neğa ibihetağano edau radiro. ⁷ E'e zamağano Zuhi'a Boro tuğure viga'a tabara fureraro, ebu gu'a neğa zamağa'e agararo. Aneru ani, Petero rebeğa moneo fa'ofa'onadu evaniro, ebu raena'a, "Garihe iguno'ı!" 'Ouge reirotene, auri adiriğani'a 'evo'anono'o butau buaro. ⁸ Ebu tuğure viga'a nina'a, "Kiba'igo rinedo'ı, ebu tamakağao hağao'ı!" Ebu ani 'ougiro. Aneru'a bare nina'a, "Ogoto dabuağa vidanadu, ege hegote aro'ı!"

⁹ Petero ani, tuğure viga hegote buaro, rehano e'e zamağano tuğure viga'a hağairota'a'e, mene huga rae zamarinu. Ani 'ane igunu'ete'e teige'ohe rae zamarinu. ¹⁰ Ze'e, uti azağani'a giane edau'ete'e haba'a aheu vitiniro, ebu enona auri ibihetağano feuri'oni onairotene, e'e ibihetağa zuni ane'a bohataro. Ebu e'eano'o buau onamiro. Ebu ibio mene fağa oname'enogano, tuğure viga'a tabara muhiniro.

¹¹ E'eabu'u Petero ani, zamağa bohataro, ebu raena'a, "E izidi edereha. 'Adi'e huga. Zuhi'a Boro'a tuğure viga tuğuneha, ebu Heroda 'evoraono'o zu İuda azağani'a togahirote'e hağaiga sau'anono'o mae vağiheha."

¹² E'uge ederirotene, Petero ani Ioane vi'a, niğa Maria ne onamiro. Ioane niğa 'ahoga'e Mareko. Vaze geħağa'e ane neo nu'oranadu kurau radiunu. ¹³ Petero'a enone ibihetağano toketokerirotene, tuğure rogağa, niğa Roda'a gianoga rae onamiro. ¹⁴ Ani Petero ago irağa igirotene, matu'e rudanadu, ibiheta'e vava'oga mene zamariro, rehano ne bare dure diuğiro, ebu ziro, raena'a, "Petero'a ibihetao edau'ohe." ¹⁵ Rehano zeğe'a nina'a, "Ga baborana gaogi." "A hube rehi!" rae te'ote'arotene, zeğe'a raena'a, "A'e Petero ane tuğure viga'a gaogi." reiro.

¹⁶ Rehano Petero ani, bare bare toketokeriro. Ebu zeğe'a igunadu, ibiheta vava'irotene, Petero horoniro, ebu zaguzagau rudaro. ¹⁷ Petero ani, 'evore hina garare'ena'a, "Ago harao'ı!" reiro, ebu Zuhi'a Boro'a nouge nouge gu'a neğanono'o mae bunirote'e me'odo ziniro. Ebu ziro, raena'a, "Nagini'a fureranata'a'e, İakobo zu Zuhi'a Boro mone azağa ihozo'ı!" Ebu ani'e haba 'ahoga onamiro.

¹⁸ İrarirotene, gu'a neğa gadine'ete'e azağani'a "Petero'e nougeha?" rae harae iguniro. ¹⁹ Heroda Agripa ani, uti azağa tuğuzadu Petero faifaine vağiro. Ebu mene horonirotene, Petero gadinirote'e azağa gadiğadiziro. Ebu gadi azağa'e zimi ruzoga veize tuğuziro. Ebu Heroda ani, İudea haba'anono'o igunadu, Kaisarea neğa ovoiro, ebu e'ea mada nu radiro.

Heroda Agripa'a rudaro

²⁰ Heroda Agripa'e Turo zu Sidono neġa azaġa mazao maġune radiu onainu. Rehano Turo zu Sidono neġa azaġa'e tiburanadu, Heroda ġiani' onamiro. Ze'e Heroda tuġure vazega boro, niġa Balasto teite vazetadu, Heroda teite uniho manoga mouga rae umidiro, mazaġa ze'e Heroda'a ġiane'ete'e haba'anono'o ogomuze iġaiġa meido 'ahine. ²¹ Heroda ġiani'uma madaġa meirotene, ani kini dabuaġa haġaadu kini ehoru haba'ano ehoriro. Ebu hunio nu'orarote'e azaġa mazao haramiro. ²² E'e iġirotene, e'e azaġani'a ġihau багаġa ġoeriro, raena'a, "Adi'e badi'a'a ġoere'ohe, mene vaze'a." ²³ Ougirotene, Zuhi'a Boro tuġure viga'a zogone Heroda runediro, mazaġa ani'e vazevaze'a ane nigunirotene, ani ane'a bare niguniro, u Badi'a huga'e mene niguniro. Ebu idi'a ahi'a anadu rudaro.

²⁴ U Badi'a ġoere'e bororu onaminu, ebu vaze ġehaġani'a egadu mae ġihiniro.

²⁵ Banabasi zu Saulo'e ekalesia azaġa moni zini' onamirote'e gaūġa haūġirotene, Ierusalem neġanono'o bariro. Tah'i'a 'ahoga niġa Ioane zu zamahu Antioka neġa ovoiro. Ani niġa 'ahoga'e Mareko.

13

Hari manoga haram veize Banabasi zu Saulo meiro

¹ Antioka ekalesiaġa zamaġano'e peroveta azaġa zu ihore azaġa 'e'e. Nize'e Banabasi, Simeona, niġa 'ahoga'e Niġera, ebu Kurene vazega, niġa Lukio, Manaena, ani'e Kini Heroda Antipasi teite tibano bororarote'e vazega, ebu Saulo. ² Mada 'ahogano ze ogomu moneo zaġozaġe'ena'a Zuhi'a Boro mazao kurau radiunu. E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a ziro, raena'a, "E Banabasi zu Saulo'e eġe gau veize meirobobo, eġe veize avo ohozo'!" ³ E'ano'o ze zaġozaġi zu kurarote'e enogano, 'evoreze Banabasi zu Saulo rana teadu kuraro, ebu tuġuze onamiro.

Paulo'a ibite haram ragavirote'e

Kupro 'umuġano haramiro

⁴ Paulo zu Banabasi ze'e, Vine Zaġoġani'a tuġuze'ena'a, Seleukia toġatoġaġa ovoiro, ebu e'eano'o ġasi hina Kupro 'umuġa ruhau fariro.

⁵ Ebu Salami neġano feurirotene, Iuda azaġa kuru neġa neġa diuġadu Badi'a ġoere haramiro. Ioane, niġa 'ahoga'e Mareko zuni'e ea, zeġe danazoga veize ġatiziro.

⁶ Ze e'e 'umuġa nidu'a ne 'ahoga 'ahoga onamo Pafu neġano feuriro. Ebu Iuda vazega 'ahoga hidiro. Ani'e nabone zu ġuriro peroveta vazega, niġa Bari-Iesu*. ⁷ Ani e'e 'umuġa gavanaġa teite vazetite radiunu. Gavana vazega niġa'e Seregio Paulo. Ani vadiga manoga, faifairu zamare'ete'e vazega. Ani Badi'a ġoere iġihi reiro. E'ano'o vaze tuġunadu, Banabasi zu Saulo ane ne huze onairo.

⁸ Rehano nabone vazega e'e, niġa 'ahoga'e Eluma. A'e Giriki ġoe'a. Ġoere e'e huga'e nabone. Ane'a zeġe ġoere 'ue'ena'a ta'iro ziniro. Ebu gavana'a Iesu mazao mene floga veize ġunuġununiro. ⁹ U Saulo, niġa 'ahoga'e Paulo, ani Vine Zaġoġani'a iriva'onadu, Eluma ġiane runiro, ebu raena'a, ¹⁰ "Ga'e Satani ubuga. Haġai duduga nidu'a aġireni'ete'e vazega. Ġuriro zu so'oso'o haġaiġani'a ġae zama iri'avonoga. Ebu Zuhi'a Boro ibi duduga ġunuġunune'ete'e haġaiġa mene mode'ohe. ¹¹ Ġiano'! Zuhi'a

* **13:6** Bari-Iesu, ġoere e'e huga'e Iesu ubuga.

Boro gigi'a'a gae rana raha. Ġa'e ubumaġo'a kura'uma, ebu mada nu agaġa horonoga mene idara'uma."

Ebu ġoze zu uzabo'a ubumaġa zogone 'uiro, ebu tufatufe'ena'a 'evo'ano abinoga veize vaze vaġiro. ¹² Ebu gavana vazeġa'e furerarote'e haġaiġa horonirotene, Iesu mazao fiiro. Zu Zuhi'a Boro haġai ederadu, zaguzagaru.

Paulo'a Pisidia haba'ano Antioka neġano haramiro

¹³ Paulo zu ane teite onamirote'e azaġa'e Pafu neġanono'o iġunadu, Pamufulia haba'ano Perega neġa ġasi hina ruhau onamiro. E'eabu'u Ioane ani, Paulo duġuru muhizadu, Ieruselema neġa bare onamiro. ¹⁴ Ze'e Perega neġanono'o onamo, Pisidia haba'ano Antioka neġano feuriro. Ebu Bana Madaġa madaġano, Paulo zu Banabasi'a Iuda azaġa kuru neġa diuġadu ehoriro. ¹⁵ Ebu goro ġoe'a zu peroveta azaġa ġoere me'odirote'e enogano, Iuda azaġa kuru neġa ġiane'ete'e azaġani'a, Paulo duġuru veize ġoere tuġuriro. "Negofe duġuru, za emeġe veize inara ġoe'a e'e ro'idene, haramine idaġa hehe?"

¹⁶ Paulo ani iġunadu 'evo'a mae ġihiniro, zeġe'a ġoe'a ego hanoga veize. Ebu ġoe'a ġadaheni-ro, raena'a, "Isaraela azaġa, zu Iuda mene azaġa Badi'a gubane'ete'e, ego'i! ¹⁷ Isaraela azaġa Badi'a'a, aġife duġuru meiro, ebu zeġe'a Izipi haba'ano radiunute'ea, Badi'a'a danaze'ena'a ġeheararo zu inariro. Ebu Badi'a'a ane gigi'a boro hina Izipi haba'anono'o tutuze buziro. ¹⁸ Ebu muri ġae ġazaġa gaubanana (40) haba boha'ano onamirote'e zamaġano, ze'e Badi'a ġoere mene ego haunu rehano, Badi'a'a mene muhizi-ro. ¹⁹ Kanana haba'ano haba fu'o zu aheu fare (7) azaġa'e, Badi'a'a zimi hauġadu, habaze'e Isaraela azaġa ziniro. ²⁰ Muri maġa ġazaġa zu ġae fu'o gaubanana (450) zamaġano, 'ouge haġainu.

E'ebu'u Badi'a ani, Isaraela azaġa bo'aġanono'o Isaraela azaġa ibito zini'uma azaġa tiba tibe ohoze onaminu. 'Ouge haġae onamo peroveta vazeġa Samuela'a fureraro. ²¹ E'ebu'u Isaraela azaġa'e, kini 'ahogani'a ibito zenoga urati-ro. E'ano'o Badi'a'a Saulo ohoni-ro. Ani'e Kisa ubuga, Beniamini iduhu vazega. Ani, muri ġae ġazaġa gaubanana (40) Isaraela azaġa ibito ziniro. ²² Rehano Badi'a ani, Saulo'e kini gauganono'o mae vaġinadu, Davida madu kini iġu'ano ohoni-ro. Ani'e Badi'a'a raena'a, 'Iese ubuga Davida'e, eġe zama'a urato hau'ete'e vazeġa. Ani'e eġe'a urate'ete'e gauga nidu'a haġai'uma.' reiro.

²³ Badi'a ani, ibite rae tirote'e ibiġano, Davida mariganono'o vaze ġabozi'uma vazeġa fureno ziniro, ebu ani Isaraela azaġa mazao tuġuni-ro. Niġa'e Iesu. ²⁴ Ani 'izema onaogano, Ioane Babatiso'a Isaraela azaġa nidu'a mazao haramiro, raena'a, "Sau'anono'o ġihuradu, bapatizo mo'i!" reiro. ²⁵ Ioane'a ane gau hauġe'enogano 'ahige reiro, raena'a, 'Zae'a zamare'etene, e'e iniu? E'e mene Keriso. E'e vazeġa'e ariga onae'ohe. E'e ane tuġure vazeġa radu, tamakaġa miniġa fuhi'o hanoga zu mene idaġa. Ani ni'e eġe ni vitinoga.'"

²⁶ Ebu hena Paulo'a 'aune ġoere'ena'a, "Nego nabudi, Aberahamo iduhu mariga azaġa, ebu Iuda mene azaġa, Badi'a gubane'ete'e! Emeġe veize, Badi'a ani, vaze ġabozi'uma ġoe'a tuġuriro. ²⁷ Ieruselema azaġa zu zeġe ibito zini'ete'e azaġa, ze'e Iesu'e Keriso rae mene zamarinu, zu Bana Madaġa Madaġa nidu'a, peroveta azaġa ġoere me'odidote'e, e'e huga'e mene ederinu. Rehano zeġe'a Iesu kotanadu runeo tuġunirotene, e'e ġoe'a haġae huniro. ²⁸ Ze'e Iesu runeo tuġunite'e mazaġa mene horoni-ro rehano, satauroneadu rudanoga veize Pirato umini-ro.

29 Ebu buka zaḡoḡano tirete'e ḡoe'a nidu'a ane mazao haḡae haug̃irotene, satauroono'o mae bunadu, idu zamaḡano tiro. 30 Rehano Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. 31 Ebu Iesu ani ibite Galilea haba'anono'o ane teite Ierusalemā neḡa itirete'e azaḡa mazao mada ḡehaḡa zamaḡano fureraudo. Ebu ze izidi 'ize Isaraela azaḡa mazao e'e hariḡa me'ode furene'ohe.

32 Eme izidi, 'ada hari manōḡa rae furene'ohe: Badi'a'a amahi vouḡafe mazao rae tirete'e ḡoe'a'e, 33 vouḡafe mariga emeḡe mazao ane'a haḡae huneha. E'e haḡaiḡa'e Iesu runeono'o bare ḡaboniro. 'Adi'e Salamo aheuḡa (second) zamaḡano Iesu hariḡa tirete'e'a hudaneha, raena'a, 'Ḡa'e eḡe Ubude. Izidi e'e, ḡa Mogo raha.' (Salamo 2:7)

34 Badi'a'a Iesu runeono'o bare ḡaboniro, zu ahi'a'e mene ruhura'uma reirote'e haḡaiḡa'e buka zaḡoḡano 'ahige touga.

Badi'a'a raena'a,

'E'e, Davida mazao zini'uma rae tirete'e

ḡahugoneḡa manōḡa zae zini'uma.

E'e ḡahugoneḡa'e zaḡoḡa,

zu e'e ḡoe'a'e hudau huni'uma.' (Isaia 55:3)

35 Ebu Salamo 'ahogano zuni 'ahige tiro.

Davida'a Badi'a'a nina'a,

'Ḡa'e, ḡae Vaze Zaḡoḡa ahi'ani'a

ruhuranoga veize

iduo mene modi'uma.' (Salamo 16:10)

36 Goere 'adi'e Davida hariḡa mene tiro, mazaḡa Davida ani'e, ane radone madaḡano Badi'a'ura gauḡa haḡae haug̃irotene, rudaro. Ebu ane zuni vouḡaḡa idu haba'ano ḡuriro, ebu ahi'a'e ruhurarō. 37 U Badi'a'a runeono'o bare ḡabonirote'e vazega'e 'ahi'a' mene ruhurarō.

38 E'ano'o nego nabudi, 'adi edero'! Eme'e, Badi'a'a zae haḡai sau'a aḡutu modi'uma ḡoe'a'e, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o zae mazao haramē'ohe. 39 Mose goro ḡoe'a' haḡae'ete'eano'o, za Badi'a'a za ane ubu-mao duduḡa rouga mene idararo, mazaḡa vaze haḡai'e sau'a da'o 'ahine. Rehano vaze haḡaiḡa sau'a e'e nidu'a'e, iniu'a Iesu mazao fine, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o Badi'a'a aḡutu modadu, e'e sau'aḡanonō'o mae vaḡizi'uma. 40 E'ano'o peroveta azaḡani'a reirote'e haḡaiḡa zae mazao mene fureranoga veize ḡiano'! 41 'Ahige touga, raena'a,

'Ḡiano'!

Za'e, Badi'a' ḡoere he'ehe'ene

ḡoere'ete'e azaḡa,

zaguzagano'i, ebu rudano'!

Mazaḡa e'e, zae radone madaḡano

haḡai 'ahoga furen'i'uma.

Vaze'a, nagini'a furera'uma rae,

zae ihozine zuni,

“'Uguḡa haḡaiḡa'e

mene furera'uma.” radu,

e'e ḡoe'a' mene mae ḡihini'uma.” (Habakuku 1:5)

42 Paulo ani Banabasine, Iuda azaḡa kuru neḡanonō'o buau'enogano, e'ea kurarote'e azaḡani'a umiziro, zeḡe moḡa Madaḡa Zaḡoḡano zuni ḡoere e'e 'aune bare haramoga. 43 Vaze 'ai rururu ḡourōtote, Iuda azaḡa, zu Iuda mene azaḡa, Badi'a' mone ḡihurirote'e ḡehaḡani'a Paulo zu Banabasi hegotiro, ebu Paulo zu Banabasi'a iraduḡuziro, raena'a, “Badi'a' ḡahunoneḡa manōḡa zamaḡano fie gigaru onamo'!”

⁴⁴ Bana Madağa Madağa bare meirotene, ne e'e azağa'e nariga nidu'a Zuhi'a Boro goere egoga veize nu'oraro. ⁴⁵ Rehano Iuda azağani'a, vase gehağani'a nu'orarote'e horonirotene, ze ahiahi meiro, ebu goere sau'a hina, Paulo'a haramirote'e goe'a 'ue'ena'a ta'iro haro.

⁴⁶ Paulo zu Banabasi'e goere figure'ena'a, "Eme, ibite zae Iuda azağa veize Badi'a goere rae fureneha. Rehano izidi za'e Badi'a goere hezaho hanadu, zae'a zae bare gabone tuğutuğu mene me'uma azağa rae raha. E'ano'o eme izidiono'o Iuda mene azağa veize haramame oname'e'uma.

⁴⁷ Mazağa Zuhi'a Boro'a eme 'ahige rae ifiro.

'E, Iuda mene azağa mazao eğe goere rae furenite'e agağa rouga veize ga oho'iro, gae'a haba nidu'a zamağano Zuhi'a Boro'a vase gabozi'uma hariğa ihozoga veize.' (Isaia 49:6)

⁴⁸ Iuda mene azağani'a e'e igirotene, ze'e matu'iro, ebu Zuhi'a Boro goere niguniro. Ebu gabone tuğutuğu mouga veize, Badi'a'a ohotirote'e azağa'e nidu'a ane goere mae gihiniro. ⁴⁹ Ebu Zuhi'a Boro goere'e e'e haba'a nidu'a zamağano gehararo.

⁵⁰ Rehano Iuda azağa'e, Iuda rogae nize boro azağa Badi'a gubane'ete'e zu e'e neğa ibito zini'ete'e azağa tutuzadu, Paulo zu Banabasi sauszoga rae haraharaziro. Ebu e'e haba'anono'o hegoze vağiziro. ⁵¹ E'ano'o ze, e'e moneo goeri'uma heuğa, odaze hu'uruğa fode rurunadu, Ikonio neğa onamiro. ⁵² Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e matu'e rudaro, zu Vine Zağoğani'a iri'avoziro.

14

Paulo zu Banabasi'a Ikonio neğano haramiro

¹ Paulo ani Banabasine Ikonio neğano onamirotene, iğaiğa hağae'ete'e teige Iuda azağa kuru neğano diuğiro, ebu e'ea faifairu haramadu, Iuda azağa zu Giriki azağa gehağa bagağani'a Iesu mazao fiiro. ² Rehano Iuda azağa, Iesu mazao mene firote'e'a, Iuda mene azağa zama gunuğununiro. Ebu Paulo duğuru agirezouga veize Iuda mene azağa zama aro. ³ Paulo zu Banabasi'e e'ea fağa hune radadu, Zuhi'a Boro veize inare haramiro. Ebu Zuhi'a Boro'a gahunofi'uma hariğa'e goe'a huga reifine, Zuhi'a Boro'a apostolo azağa 'evore hina ane tahi gigi'a hağaiğa zu zaguzaga'uma hağaiğa hağao ziniro. ⁴ Rehano e'e neğa azağani'e rovatadu, nu'e Iuda azağa mone reiro, u nu'e apostolo azağa mone reiro.

⁵ Ebu Iuda mene azağa nu zu Iuda azağa nu'a zeğe ne ibito zini'ete'e azağa teite tiburanadu, hadi hina apostolo azağa zimi sauszoga veize, neneğaniro. ⁶ Rehano Paulo zu Banabasi'e e'e hariğa igirotene, e'e neğa modadu Lukaonia haba'a ferau onamiro. Ebu Lusitera zu Derebe neğano zu e'e uhiğa uhiğa haba'ano ⁷ hari manoga haramame onaminu.

Paulo zu Banabasi'a Lusitera neğano odağa sau'a vaseğa fainiro

⁸ U Lusitera neğano odağa sau'a vaseğa 'ahogani'a ehore radiunu. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mene hune zu edau onaminu. ⁹ Ani Paulo'a haramirote'e igi radiro. Ebu Paulo'a giane runirotene, ani Badi'a mazao fie'e 'ahine, Badi'a'a odağa faini'uma rae zamariro. ¹⁰ Ebu Paulo'a gihau gorene'ena'a, "Iğune edano'i!" rae niro. Ebu ani zogone rafate iğunadu edau ragaviro.

11 Ebu vase guḡuvaḡani'a, Paulo'a haḡairote'e haḡaiḡa horonirotene, ze Lukaonia ḡoe'ano huario, raena'a, "Badi'a'a vase radu emeḡe vaḡe ovaeha." 12 Ebu Banabasi'e Dio reiro, u Paulo'e Hereme reiro, mazaḡa Paulo ani iḡaiḡa haramido 'ahine.* 13 Dio dibu'o neḡa'e Lusitera neḡa enogano. E'ea dibu'o hau'ete'e vaseḡani'a, vase guḡuvaḡa teite boromakau nu zu ḡeḡene haḡairote'e kakaḡa Lusitera neḡa ibihetaḡa odohe onairo. Ebu apostolo azaḡa dibu'o zinihi reiro.

14 Rehano Banabasi ani Paulone, ne azaḡani'a nagini haḡaihi ra'ete'e iḡirotene, mene haḡai'uma haḡaiḡa radu zamaze adudanadu, dabuaze zigiḡo. Ebu vase guḡuvaḡa ḡunuḡano dure diuḡe'ena'a, huau ḡoeriro, raena'a,

15 "Nego nabudi, za nouḡadu 'uḡuḡa haḡaiḡa haḡae'ohe? Emeḡe zuni vase tauḡi, zae teite idaḡa. Eme zae mazaḡo hari manoḡa haramifine onaeha, zae'a huga o'o'a haḡaiḡa e'e modadu, hubehune radiu'ete'e Badi'aḡa vaḡe onaifine. Ani'e adure, raha zu davara haḡairo, ebu e'ea radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. 16 Amahi madaḡano bone, haba'a haba'a azaḡa nidu'a zeḡe zeḡe edeḡa haḡaiḡa haḡainutene, Badi'a'a ḡiaze modinu. 17 Rehano vase'a Badi'a zamarifine ane'a haḡai manoḡa manoḡa fureninu. Zae veize adureono'o irugu tuḡuninu, ogomu madaḡa madaḡa fureninu, ebu ogomu boro zininu, zu matu'u hina zamaze iri'avoninu."

18 Ze 'ouge reiro rehano, ne e'e azaḡa'e boromakau manadu, ḡahunu zinihi radu te'ote'aro. Rehano ḡonagano e'e haḡaiḡa 'uoga idararo.

19 E'e ḡarugano Iuda azaḡa nu'a Antioka zu Ikonio neḡanono'o onaadu, e'e neḡa azaḡa zama aro. E'ano'o ze'e Paulo hadi hina maro, ebu ze 'ane ani rudaneha radu, ne enogano ahase buniro. 20 Rehano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a gabaḡeḡene edau'enogano, ani iḡunadu, e'e neḡa bare diuḡiḡo. Irarirotene, Paulo ani Banabasi teite Derebe neḡa onamiro.

Suria haba'a Antioka neḡa bariro

21 Paulo ani Banabasine Derebe neḡano hari manoḡa haramiro, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a e'e neḡano ḡehararo. E'e enogano ze Lusitera, Ikonio neḡa zu Pisidia haba'a Antioka neḡa bare onamiro. 22 Ze e'ea Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a inara ziniro, ebu "Iesu mazao fie gigarano'!" rae inaraziḡo. Ebu 'ahige reiro. "Eme aduga ḡehaḡa hidi'udu'u, Badi'a'a zuhi'afi'ete'e zamaḡa diuḡi'uma." 23 Paulo ani Banabasine, neḡaneḡa ekalesiaḡano Iesu mazao fie'ete'e azaḡa ibito zenoga veize vase nu ohoziro. Ebu ogomu moneo zaḡozaḡe'ena'a zeḡe veize kuraro. Ebu zeḡe'a fie'ete'e Zuhi'aḡa Boro 'evorao tiro. 24 Ebu Pisidia haba'a vitau onamadu Pamufulia haba'a bare onamiro. 25 Ebu Peregā neḡano Badi'a ḡoere haramirotene, Atalia neḡa ovoiro.

26 Ebu Atalia neḡanono'o ḡasi hina bare ruhau onamo, Suria haba'a Antioka neḡano feuriro.

U zeḡe ragavo, hari manoḡa haramē'eta'a'e Antioka neḡanono'o ḡadaheniḡo. Antioka ekalesia azaḡa'e, tuḡuzirote'e zamaḡano, Badi'a ḡahunone manoḡani'a Paulo zu Banabasi rana rouga radu, Badi'a 'evorao teadu tuḡuziḡo.

Ebu anianine e'e gaḡa haḡae hauḡadu izidu'u 'ada bare'ete'e. 27 Zeḡe'a Antioka neḡano feurirotene, ekalesia azaḡa nu'oziro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡaidote'e nidu'a rae fureniro, ebu Iuda mene azaḡa zuni Iesu

* 14:12 Dio zu Hereme'e Giriḡi azaḡa badi'a. Hereme'e hari odohe dure'ete'e badi'aḡa.

mazao fii'uma ibiḡa Badi'a'a bohanirote'e hariḡa me'odo ziniro. ²⁸ Ebu ze, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite mada ḡehaḡa e'ea radiunu.

15

Ierusalemā neḡano Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e ḡo'aziro

¹ E'e zamaḡano, vase nu'a Iuda haba'anono'o Antioka neḡa ovoiro, ebu Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone reirote'e ihoziro, raena'a, "Mose'a ibite aḡife ihoze'ena'a, ahiri rana iḡuri haḡao'i reirote. E'ano'o za'e iḡuri mene haḡaine, ḡabone mene hidi'uma." ² Paulo ani Banabasine e'e ḡoe'a iḡirotene, 'uḡuḡa haḡaiḡa mene haḡai'uma radu, zeḡe teite ta'iro titiro. E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo zu Banabasi madu, nabudize nu teite Ierusalemā neḡano tuḡuzi'uma reirote, zeḡe'a apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro teite e'e ḡoe'a ḡo'anoga veize. ³ E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo duḡuru Ierusalemā neḡano tuḡuziro. Ebu zeḡe'a Poinikia zu Samaria haba'a vitau onaminutene, nouge nouge Iuda mene azaḡani'a Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e hariḡa neḡaneḡano me'odo ziniro. Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa nidu'a, e'e hariḡa iḡirotene, matu'e rudaro. ⁴ Zeḡe'a Ierusalemā neḡano feurirotene, Ierusalemā ekalesia azaḡa, apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a matu'o ziniro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡairote'e ḡauḡa nidu'a, Paulo duḡuru'a me'odo ziniro.

⁵ Rehano Farisea azaḡa, Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡa nu'a iḡunadu, 'ahige reirote. "Iuda mene azaḡa zuni ahirize rana Badi'a mone ra'ete'e iḡu'a haḡai'uma, ebu Mose goro ḡoe'ano tirote'e haḡaiḡa zuni haḡai'uma."

⁶ E'ano'o apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a ḡoere fainifine nu'oraro. ⁷ Ze faḡa ḡo'anireote'e enogano, Petero'a iḡunadu ziro, raena'a, "Nego nabudi, zae nidu'a edeḡa, ibite zae bo'aḡanono'o Badi'a'a eḡe tuḡuhiro, Iuda mene azaḡani'a hari manoga egadu Zuhi'a Boro mazao fioga veize. ⁸ Badi'a'e vase zama edere'ete'e Badi'aḡa. E'e Badi'aḡani'a Iuda mene azaḡa mazao zuni Vine Zaḡoga tuḡuniro, emeḡe mazao tuḡunirote'e teige. Badi'a ani 'ouge'ena'a, Iuda mene azaḡa zuni mae zouzi'uma rae ihoḡirote. ⁹ Badi'a ubumao'e Iuda mene azaḡa zu eme'e mene nunu, mazaḡa zeḡe'a Zuhi'a Boro mazao firote'eano'o, zeḡe zama Badi'a'a dehenirote. ¹⁰ Zae'a ra'eta'a'e, emeḡe zu vouḡafe'a haḡaoga mene idararote'e haḡaiḡa. Rehano za nouḡadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a e'e, haḡai aduga zinihi ra'ohe. Za 'ouge'ena'a Badi'a tu'ine nurihi ra'ohe. ¹¹ Mene! Eme 'ahige hubehune zamare'ohe. Zuhi'a Boro Iesu'a ḡahunofi'ete'eano'o eme ḡabofeha. Iuda mene azaḡa zuni Badi'a'a e'e ibiḡano ḡabozeha."

¹² Petero ḡoere iḡirotene, e'ea radirote'e azaḡa nidu'a mene ḡoerirote. Ebu Paulo ani Banabasine, Badi'a'a zeḡe gauono'o Iuda mene azaḡa bo'aḡano ane tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡaidote'e fairu me'odo zinirote'e zamaḡano, e'ea radirote'e azaḡani'e abite radirote.

¹³ Zeḡe'a ḡoere hauḡirotene, vase boro 'ahoga, Iakobo'a iḡunadu ḡoerirote, raena'a, "Nego nabudi, eḡe ḡoere ego'! ¹⁴ Badi'a'a nouge nouge Iuda mene azaḡa zamaradu, Badi'a mone reifine zeḡe bo'aḡanono'o ḡadaheḡano vase nu zamazirote'e hariḡa, Petero'a rae fureneha. ¹⁵ Peroveta azaḡa zuni 'ouge rae tiro, raena'a,

¹⁶ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe. E'e enogano, e'e bare onai'uma.

Ebu Davida'a zuhi'azirote'e neġa fahanoga'e,
eġe'a bare ogora'uma.

Ane ġahutu nega'e
bare ogoru ġehani'uma.

Ebu bare izifi'uma.

¹⁷ Haba 'ahoga 'ahoga zamaġano

radiu'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

Ebu Iuda mene azaġa bo'aġano

eġe mone ra'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

E'e haġaiġa fureni'uma

Zuhi'aġa Boro'a 'ouge ra'ohe.

¹⁸ A'e Zuhi'a Boro'a

amahi rae furenireote'e ġoe'a.' (Amosi 9:11-12)

¹⁹ E'ano'o eġe'a zamare'etene, haġai aduga'e, Iuda mene azaġa bo'aġanon'o Badi'a mone ġihure'ete'e azaġa, mene zini'uma, ²⁰ rehano zeġe veize so'ao mirihadu, 'ahige ġoere tuġuri'uma. Ze, ġuriro badi'aġa mazao ti'ete'e ogomuġa'e mene a'uma, ebu vaze 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazega teite ibi mene ve'oni'uma, ebu 'unuġano harine runate'e maniġa zu ru'e mene a'uma. ²¹ Mazaġa Mose goro ġoe'a'e amahiono'o neġaneġano Iuda azaġa kuru neġano Bana Madaġa Madaġano me'ode haramo onaido."

Ierusalemia ekalesia azaġani'a Iuda mene azaġa, Zuhi'a Boro mone ra'ete'e veize so'a tuġuriro

²² E'ano'o apostolo azaġa zu ekalesia vaze boroboro'a ekalesia azaġa nidu'a teite ġo'anadu, zeġe vaze nu me'uma reiro, Paulo zu Banabasi teite Antioka neġano tuġuzoga veize. Ze vaze 'ahoga, niġa Iuda, niġa 'ahoga'e Barasaba, zu vaze 'ahoga, niġa Silasi meiro. Anianine'e Zuhi'a Boro mone azaġa ibito zini'ete'e azaġa. ²³ Ze so'ao 'ahige mirihadu tuġuriro, raena'a,

"Eme, zae negoze, apostolo azaġa, ekalesia vaze boroboro, zu ekalesia azaġani'a, Iuda mene azaġa Iesu mazao fie'ete'e, Antioka neġano zu Suria zu Kilikia haba'ano radiu'ete'e mazao matu'u ġoe'a tuġure'ohe.

²⁴ Eme hari 'ahoga igiro. Vaze nu'a emeġe mazaono'o amadu, ġoere nunu hina zamaze mae ġunuġununiro, ebu zamaze'a adudarote'e igiro. Rehano ze'e emeġe'a mene tuġuzi. ²⁵ E'ano'o emeġe nidu'a ġo'ane idanadu, vaze nu maha, ebu negofe manoga Banabasi zu Paulo teite zae vaġe tuġuzi'uma ra'ohe. ²⁶ Banabasi zu Paulo'e emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso veize zeġe ġabone ahetirote'e azaġa. ²⁷ E'ano'o eme Iuda zu Silasi tuġuze'ohe, emeġe'a so'ao mirihate'e ġoe'a, zeġe'a hebe hina zu rae furenoga veize.

²⁸ Vine Zaġogani'a ibitofeadu, emeġe'a ġo'anate'e ġoe'a'e 'ahi'e'e. Eme'e goro haġaiġa nunu haġao'i radu, aduga mene zini'uma. Rehano zae'a haġai'uma haġaiġa'e 'ahi da'o. ²⁹ Ġuriro badi'aġa veize teate'e maniġa mene a'uma, ebu ru zu 'unuġano harine runate'e maniġa mene a'uma, ebu vaze 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazega teite ibi mene ve'oni'uma. Za haġai 'uġuġa mene haġaine, za'e haġaize'a manohuda'uma. E'e da'o. Zae nidu'a bazo'il"

³⁰ E'ano'o zeġe ġazaġa'e tuġuzadu, Antioka neġa onamiro, ebu Antioka ekalesia azaġa nidu'a nu'ozadu, so'a ziniro. ³¹ Ebu zeġe'a me'odirotene, ze iraduguzi'ete'e ġoe'a egadu matu'iro. ³² Iuda ani Silasine'e peroveta azaġa.

Ze Zuhi'a Boro mone azağa mazao iradugu goe'a borofe haramadu, inara ziniro. ³³ Ze mada nu e'ea radirote'e enogano, Antioka neğano Zuhi'a Boro mone azağa'e zama roğega veize zege rana kuranadu bare tuğuziro. Ebu ze Ierusalemene neğa bare onamiro, zege tuğuzirote'e azağa vađe. [³⁴ U Silasi'e mene bari'uma radu e'ea radiro.] ³⁵ Paulo zu Banabasi'e Antioka neğano radadu, vase geħağa teite Zuhi'a Boro goere ihoziro, zu haramo ziniro.

Paulo ani Banabasine rovotiro

³⁶ Mada nu enogano, Paulo'a Banabasi niro, raena'a, "Aro, emeđe'a ibite Zuhi'a Boro goere hamirote'e neğanega nidu'a bare onamihi, ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azağani'a nouge radiu'ete'e ġazihi." ³⁷ Banabasi ani ura'e tahi'a 'ahoga, niğa Ioane, niğa 'ahoga'e Mareko, ani zuni zamahatihi reiro. ³⁸ Rehano Paulo ani, Mareko zamahanoga'e mene manoga rae zamariro, mazağa Mareko'e ibite Pamufulia haba'anono'o muhize baradu, zege teite mene gaue onamiro. ³⁹ Paulo zu Banabasi'e goereze'a rira' onamirotene, ze rovotadu, avoavo onamiro. Banabasi'e Mareko zamahanadu, Kupro 'umuğa ruhau onamiro. ⁴⁰ U Paulo'e Silasi zamaharo, ebu Zuhi'a Boro mone azağani'a Zuhi'a Boro ġahunone manogani'a zege rana rouga veize, ze ani 'evoreo teadu iğuniro. ⁴¹ Ze'e Suria zu Kilikia haba'a onamadu, e'ea radiu'ete'e ekalesiğa azağa inaraziro.

Paulo'a haba fağano haramo ragavirote'e aheuğa

16

Timoteo'a Paulo ġatine onamiro

¹ E'e enogano Paulo ani, Derebe neğa onamiro, ebu hena Lusitera neğa onamiro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a 'ahoga, niğa Timoteo'a radiunu. Ani vi'a'e Iuda roğaega. Zuhi'a Boro mazao fiinu, rehano moga'e Giriki vazega. ² Zuhi'a Boro mone azağa, Lusitera neğa zu Ikonio neğano radiu'ete'e'a, raena'a, "Timoteo'e vase manoga." reiro. ³ Ebu Paulo ani ura'e, Timoteo'a zege teite onamoga uratiro. Rehano Iuda azağa e'e haba'ano radiu'ete'e, ze edeğa Timoteo moga'e Giriki vazega. E'ano'o Paulo'a Timoteo ahi'a rana iğuri hağairo, hena iğite Iuda azağani'a goeri'uma reiro. ⁴ Ebu ze neğanega ragave oname'ena'a, Ierusalemene neğano apostolo azağa zu vase boroboro'a goere idanirote'e goe'a ihozido, zege e'e hağaiğano radoga veize. ⁵ E'ano'o ekalesia azağa'e Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e moneo inarido, ebu mada nidu'a Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azağani'a geħaru onaminu.

⁶ Paulo zu ane hegotirote'e azağa, ze Ferigia zu Galatia haba'ano onamiro, mazağa Vine Zağoğani'a Asia haba'ano haramoga garariro. ⁷ Ze Musia haba'a diuğihi ra'ete'ea feurirotene, ze ura Bitunia haba'a onamihi reiro, rehano Iesu Vine Zağoğani'a gararo ziniro. ⁸ E'ano'o ze Musia haba'a zogoradu, Toroa neğa ovoiro. ⁹ E'e ohe'ano Paulo ani iğunaro. Makedonia vazega 'ahogani'a edanadu umine'enogano horoniro, raena'a, "Makedonia haba'a fare onaadu, emeđe danafo'!" ¹⁰ Paulo'a iğuna e'e horonirotene, eme, e'ea hari manoga haramoga veize Badi'a'a tuğufe'ohe rae zamaradu, Makedonia haba'a onamoga veize ġarihe ruhibiro.

Lidia'a Zuhi'a Boro mazao fiuro

¹¹ Eme Toroa neğanono'o ġasi hina, roğorođe Samotarake 'umuğa ruhau onamiro, ebu irarirotene, Neapoli toğatoğağa ruhau onamiro. ¹² E'eano'o

Filipi neġa onamiro. Filipi neġa'e Makedonia haba'a zamaġano ne boro zu Roma azaġa ne. Eme mada nu e'ea radiunu.

¹³ Fura madaġano, eme Filipi neġa ġabi'a enoga buanadu vu onamiro. Eme 'ane, Iuda azaġani'a e'eā nu'oranadu kurau'e gaogi, rae zamariro. Ebu e'ea ehoradu, nu'ora' onairote'e roġaēġa roġaēġa ġoreziro. ¹⁴ Paulo ġoere abito haunute'e roġaēġa 'ahoga'e niġa Lidia. Ani'e Tuatira neġa roġaēġa, ebu dabua kanaġa serone'ete'e ġauġa boro haġaido, zu Badi'a kurano haudote'e roġaēġa. Zuhi'a Boro'a zamaġa bohano haro. E'ano'o ani Paulo ġoere egadu mae ġihiniro. ¹⁵ Ebu Lidia zu ane neo radiu'ete'e azaġa bapatizozirotene, ane'a umifiro, raena'a, "Za, e'e hube hune Zuhi'a Boro mazao fie'ohe rae zamaro'idene, eġe ne onaadu e'ea rado'!" Ebu ani 'ouge te'ote'anadu, ane ne zamafe onamiro.

Paulo ani Silasi ne Filipi ġu'a neġano ohoziro

¹⁶ Mada 'ahogano eme kuru haba'a oname'enogano, tuġure roġae tahi'aġa hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ane zamao radiunu. E'ano'o ani'e zama moneo nagini'a fureratite'e rae furenido. Ani'e 'ouge haġae'ena'a ane boro azaġa veize moni boro haġaido. ¹⁷ Ani'e, Paulo zu emeġe hegote'ena'a, ġihau ġoere iġuniro. "Ahi duġuru'e Niġa Hitaga Hune Badi'aġa tuġure azaġa! Ze'e Badi'a'a nouge nouge za ġabozite'e ibiġa rae fureno zini'ohe." ¹⁸ Ani mada ġehaġa 'ouge da'o haġae onaminutene, Paulo ani e'e egoga fuġoniro. E'ano'o tehadu roġae tahi'aġa zamao radiu'ete'e vineġa sau'a e'e niro. "Iesu Keriso niġano, eġe'a ġa'ohe. Roġae tahi'aġa e'e mazaono'o buano'!" Ġoere e'e arigano vine sau'ani'a roġae tahi'aġa mazaono'o buaro.

¹⁹ Tuġure roġae tahi'aġa e'e boro azaġa'e ederiro, ani zeġe veize moni mene haġai'uma. E'ano'o ze Paulo zu Silasi oboze teadu, ne hunio ahase onamiro, gavamani azaġani'a kotazoga veize. ²⁰⁻²¹ Ze Roma gavamani azaġa vaġe tutuze onamadu ziro, raena'a, "Adi duġuru'e Iuda azaġa. Ze'e haġai nunu vaze ihozadu, emeġe ne azaġa zama ġunuġunune'ohe. Zeġe'a ihoze'eta'a'e, Roma azaġani'a mae ġihinoga zu haġaoga'e goro."

²² Ebu vaze ġuġuvaġa zuni Paulo zu Silasi agirezi'ete'e azaġa teite 'auġiro. Ebu gavamani azaġani'a zeġe tahi'a tahi'a tuġuzadu, "Dabuaze zigi vaġinadu somori hina bouzo'!" reiro. ²³ Ze bouze sausauirote'e enogano, ġuano ohoziro, ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazeġa nina'a, "Fairu gadizo'!" reiro. ²⁴ Ġu'a neġa gadine'ete'e vazeġa'e e'e goe'a egadu, ġu'a neġa zamaġa huneo ohoziro, ebu ire aduga ho'ogano odaze veonadu 'ufune modiro.

²⁵ Ohere nemanemao Paulo ani Silasine'e kuraunu, zu bada ma'ena'a Badi'a niġuninu, ebu ġu'a azaġa'e abito zininu. ²⁶ E'e zamaġano haba'a tabara ġihau hagariro. E'ano'o ġu'a neġa ohonirote'e haba'a zuni hagariro. Ebu ġu'a neġa ibihetaġa nidu'a tabara bohataro, ebu ġu'a vazeġa 'ufuzirote'e auriga nidu'a butau ġouriro. ²⁷ Ġu'a neġa gadine'ete'e vazeġani'a evatadu, ġu'a neġa ibihetaġa bohatanoga horoniotene, kariġa hizi madu, ane'a bare ġounihi reiro, mazaġa ani 'ane ġu'a azaġa nidu'a feraneha, rae zamariro. ²⁸ Rehano Paulo'a ġihau ġoere iġune'ena'a, "Ago 'ougo'! Emeġe nidu'a 'ada." reiro.

²⁹ Ġu'a neġa gadine'ete'e vazeġa'e ġurizabu raena'a ihure huġane madu ġu'a neġa dure diuġiro. Ebu rereru'ena'a, Paulo zu Silasi zamao ġuġuriro.

³⁰ Ebu ani ġu'a neġanono'o mae buzadu ġadiziro, raena'a, "Vaze boroboro, e nagini haġaine ġabone hidi'uma?"

³¹ Zeḡe'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i! 'Ougine, ḡae zu ḡae neo radiu'ete'e azaḡani'e ḡabone hidi'uma." reiro. ³² Ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega zu neḡano raidiu'ete'e azaḡa nidu'a mazao Zuhi'a Boro ḡoere rae fureno ziniro. ³³ Ebu 'ize ohere rehano, ḡu'a gadine'ete'e vazega'ani'a anianine tutuze onamadu bouzirote'e iḡu'a vuzu'o ziniro. Ebu ane zu neḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a zogone bapatio meiro. ³⁴ Ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega'ani'a ane ne tutuze onamadu ogomu ziniro. Ani'e neḡa azaḡa nidu'a teite matu'u boro haḡairo, mazaḡa ze'e Badi'a mazao fiuro 'ahine.

³⁵ E'e irarotene, gavamani azaḡani'a zeḡe gau azaḡa tuḡuziuro, ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega nouga veize, raena'a, "E'e azaḡa tuḡuze buzo'i!" ³⁶ Ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega'ani'a Paulo niuro. "Gavamani azaḡani'a ḡoere tugureha, za tuḡuze buzoga veize. E'ano'o izidi 'ada zama roḡegaono namo'i!"

³⁷ Rehano Paulo'a gavamani gau azaḡa ziuro, raena'a, "Eme'e Roma mone azaḡa. Ze kotao zu mene ohofa rehano, hunio boufadu ḡu'ano ohofeha. Ebu izidi ze, hena, sifu tuḡufe bufihi ra'ohē. Mene 'ougi'uma! Zeḡe hune'a onaadu, tutufe bufi'uma."

³⁸ Gavamani gau azaḡani'a gavamani azaḡa vaḡe onamadu ziuro. "Paulo zu Silasi'e Roma mone azaḡa." reirotene, ze rihau rudaro. ³⁹ E'ano'o gavamani azaḡa'e zeḡe vaḡe onamadu umiziuro, zeḡe mazaḡo nagini sau'a haḡairote'e rae modoga. Ebu gavamani azaḡani'a zamaze buzadu umiziuro. "Filipi neḡa mode iḡuno'i!" ⁴⁰ Ebu anianine ḡu'anono'o buarotene, Lidia ne onamiuro. E'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa hidadu, inara ḡoe'a ziuro, ebu Filipi neḡanono'o iḡuniuro.

17

Paulo Tesalonika neḡano

¹ Paulo zu Silasi ze Amafipoli zu Apolonia neḡa vitau onamadu, Tesalonika neḡano feuriuro. E'e neḡano'e Iuda azaḡa kuru neḡa 'e'e. ² Paulo ani iḡaiḡa haḡae'ete'e teige, Bana Madaḡa madaḡano Iuda azaḡa kuru neḡa diugadu, buka zaḡoga me'ode'ena'a Iuda azaḡa teite ḡo'anuro. 'Ouge'ena'a Bana Madaḡa madaḡa uḡiduro meiro. ³ Ani'e buka zaḡoga'ono'o ḡoere 'ahoga 'ahoga me'ode'ena'a, Keriso'e zaharani'uma ebu runeono'o bare ḡabodi'uma rae tirote'e, faifairu ihoziuro. Ebu 'ahige reiro, "Eḡe'a rae furene'ete'e vazega, niḡa'e Iesu, ane huga'e Keriso." ⁴ Ebu Iuda azaḡa nu'e zamaze'a bohatanadu Paulo ḡoere mae ḡihinuro, ebu Paulo zu Silasi teite 'auḡiuro, ebu Giriḡi azaḡa ḡehaḡa Badi'a gubane'ete'e, zu e'e neḡano nize boro roḡaega ḡehaḡa zuni 'auḡiuro.

⁵ Rehano Iuda azaḡa nu'e e'e horonirotene, Paulo zu Silasi mazao ahiahi meiro. E'ano'o ḡonore azaḡa maketi haba'ano rau tauḡe'ete'e, mae nu'ozadu, Tesalonika neḡa zamaḡano utitihiradu harae guzuhiuro. Ebu Iasoni ne haonadu Paulo zu Silasi vaḡiuro, vase ḡuḡuvaḡa mazaḡo mae buzoga veize. ⁶ Ze mene horozirotene, Iasoni zu Zuhi'a Boro mone azaḡa nu ahasise buzadu, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu ḡihau ḡoeriuro, raena'a, "Paulo zu Silasi'e haba nidu'a zamaḡano vase mae ḡunuḡunuze onaeha. Ebu ze emeḡe ne zuni diugeha. ⁷ Ebu Iasoni'a ane neo mae zuziuro. Ze'e Roma zuhi'aḡa goro ḡoe'a vari'e'ohē, mazaḡa ze'e kini 'ahoga 'e'e ra'ohē. Niḡa'e Iesu." ⁸ E'ea nu'orarote'e azaḡa zu kanisoro azaḡani'a e'e igirotene, zamaze'a adudu ḡouriuro. ⁹ Rehano ze'e Iasoni duḡuru mazaono'o mae buzite'e moniḡa madu, tuḡuze onamiuro.

Paulo Berea neĝano

¹⁰ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro mone azaĝani'a Paulo zu Silasi zogone tuĝuzadu Berea neĝa onamiro. Berea neĝano feurirotene, Iuda azaĝa kuru neĝa diuĝiro. ¹¹ Berea azaĝa'e zamaze mene riĝa, Tesalonika azaĝa mene heuĝa. E'ano'o Paulo'a haramete'e'e ĝoe'a faifairu igiro, zu ane haramo ĝoe'a'e huga ga mene radu, mada nidu'a buka zaĝoĝa me'ode udahido. ¹² Ebu Iuda azaĝa ĝehaĝani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro, zuni Giriki roĝaĝa zu Giriki ohozeĝa nize boroboro ĝehaĝani'a Zuhi'a Boro mone reiro.

¹³ Rehano Iuda azaĝa Tesalonika neĝano radiu'ete'e'a, Paulo'a Berea neĝano zuni Badi'a ĝoere haramirote'e igirotene, zeĝe zuni Berea neĝa onamadu, Berea azaĝa so'oze tutuzadu, nu'oze harairo. ¹⁴ E'ano'o Zuhi'a Boro mone azaĝa'e Paulo da'o zogone tuĝune davara haba'a onamiro. U Silasi zu Timoteo'e Berea neĝano radiro. ¹⁵ Paulo ĝatinirote'e azaĝa'e Paulo Atena neĝa tutune onamiro. Ebu Paulo'a zeĝe mazao Silasi zu Timoteo veize ĝoere tuĝuriro, raena'a, "Eĝe vaĝe ĝarihe aro'!" reiro. Ebu ze ĝoere odohe, Berea neĝa bare onamiro.

Paulo Atena neĝano

¹⁶ Paulo'a Atena neĝano Silasi zu Timoteo guhize radirote'ea, ĝuriro badi'aĝa ĝehaĝa e'ea horonirotene, zamaĝani'a adudaro. ¹⁷ E'ano'o ani Iuda azaĝa kuru neĝa diugadu, Iuda azaĝa, zu Giriki azaĝa Badi'a gubane'ete'e'e teite, Iesu Keriso ĝo'anido, zuni mada nidu'a ne huni maketi haba'ano iniu iniu'a onairote'e teite ĝo'anido. ¹⁸ Ebu edeĝa azaĝa nu, Epikuro ga Sitoa rae huze'ete'e teite hidadu, ĝoere 'u'ue titiro. Ebu Paulo'a Iesu hariĝa zu Iesu'a rudanadu bare ĝabodirote'e rae furenirotene, vaze nu'a 'ahige reiro, raena'a, "Ĝoe'a fu'a vazeĝa 'adi nagini reihi ra'ohe?" Ebu hena, nu'a raena'a, "Badi'a 'ahoga nu rae furene'e gaogi." reiro.

¹⁹ Ebu ze Paulo tutunadu Areopago maĝano kanisoro azaĝa nu'onu'o haba'a onamiro. Ebu zeĝe'a nina'a, "Ĝae'a rae furene'ete'e ihoreĝa iziga 'adi'e nagini, eme ura ederih'i ra'ohe, ²⁰ mazaĝa emeĝe teĝao ibite mene hune zu igirote'e hariĝa 'ahoga rae furene'ohe. E'ano'o ani huga'e nagini, eme ura ederih'i ra'ohe." ²¹ Mazaĝa Atena azaĝa, zu haba 'ahoga 'ahoga azaĝa e'ea radiu'ete'e haĝai'e 'ahiguĝa. Zeĝe nidu'a, zeĝe radiu tauĝe'ena'a, ihore iziga ĝoeroga zu egoga da'o uratiro.

²² Ebu Paulo'a Areopago kanisoro azaĝa zamao edanadu ĝoeriro, raena'a, "Atena azaĝa, e za horozatene, 'ahige zamareha. Za'e badi'a ĝehaĝa kurano hau'ete'e azaĝa. ²³ Mazaĝa eĝe'a zae neo ragavatene, zae'a kurano hau'ete'e ĝauĝa ĝehaĝa horoneha. E'e zamaĝano dibu'o fataĝano ĝoere 'ahoga mirihoga horoneha, raena'a, "EME AĜU'A BADI'AGA VEIZE". Za aĝu'a badi'aĝa mazao kurau'ohe. E'ano'o eĝe'a Badi'a a'e iniu rae furenih'i ra'ohe.

²⁴ Badi'a ani, haba zu e'e zamaĝano radiu'ete'e ĝauĝa nidu'a haĝairo. Ani'e Zuhi'a Boro, adure zu raha zuhi'ani'ohe. 'Ahine dibu'o neĝa zamaĝano mene radiu'ohe. A'e vaze'a 'evore hina ogorarote'e neĝa. ²⁵ Ane huga'e ĝabone, ĝabone iriga zu ĝau nidu'a vaze nidu'a zini'ete'e Badi'aĝa. E'ano'o ane mazao'e ferene'ete'e ĝauĝa o'o'a. Vaze'a ane veize ĝau 'ahoga mene haĝao ha'uma. ²⁶ Badi'a ani, vaze tibuĝa haĝaadu, aniono'o haba 'ahoga 'ahoga azaĝa nidu'a haĝairo, vaze'a haba nidu'a zamaĝano radoga veize. Ebu zeĝe'a radi'uma madaĝa rae tiro, zu radi'uma haba'a ĝonaneĝa haĝairo. ²⁷ Badi'a'a 'ougirota'a'e, vaze'a Badi'a vaĝoga veize, ebu inare vaĝadu Badi'a hidoga veize. Rehano huga'e ani'e emeĝe nidu'a mazaono'o

mene faġa. ²⁸ Mazaġa eme ane ġabone zamaġano ġabode oname'ohe, ebu hagare'ohe, ebu radiu'ohe. Zae bo'aġano bada garahe'ete'e vazega 'ahogani'a 'ahige trote'e teige, raena'a, "Emeġe zuni ane mariga."

²⁹ Eme Badi'a ene 'ahine, Badi'a huga'e golo (gold) ga siliva (silver) ga hadi hina vase'a zamaradu haġae'ete'e ġauġa teite idaġa rae mene zamari'uma. ³⁰ Ibite bone, vase aġu'a 'ahine, 'uġuġa haġaiga haġaidote'ea, Badi'a ani ġiaze modido. Rehano izidi'e haba nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa nidu'a ane'a zi'ohe. 'Zamaze ġihuno'!' ³¹ Mazaġa ani'e haba nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa ibi dudugano kotazite'e madaġa rae tiro. Ebu kota ibito ha'uma vazega zuni ohoniro. E'e vazega'e ani'a runeono'o bare ġaboniro. 'Ouge'ena'a, Iesu'e hube hune vase nidu'a kotazi'uma rae fureniro."

³² Paulo 'ize ġoere onamihi ra'enogano, Atena azaġani'e, rune vazegani'a bare ġabodirote'e ġoe'a igirotene, vase nu'e Paulo eġofo haro. U vase nu'e 'ahige reiro, raena'a, "E'e hariga'e nougine vesu'u bare igi'uma." ³³ Paulo'e e'e igirotene, ġoe'a nema'o 'uadu, kanisoro azaġa mode iġuniro. ³⁴ Rehano vase nu'e Paulo teite 'auġadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro. E'e zamaġano'e, Areopago kanisoro vazega 'ahoga, niġa Dionusio, zu roġae 'ahoga, niġa Damari, ebu vase ġehaġa zuni.

18

Paulo Korinto neġano

¹ E'e enogano, Paulo ani Atena neġa modadu, Korinto neġa onamiro.

² E'ea Iuda vazega 'ahoga, niġa Akula hidiro. Ani'e Ponto haba'a vazega. Itali haba'anono'o inuga Priskila teite Korinto neġa onaadu, mada nu da'o radiro, mazaġa Roma zuhi'aġa, niġa Klaudio'a, "Iuda azaġa'e nidu'a Roma neġanono'o vaġino'!" rae ziro 'ahine. Ebu Paulo ani, ze ġiazi' onamiro.

³ Paulo zu zeġe moni ġauġa'e tiba: taruha ogone'ete'e faraġa rafaġa 'aune turinido. E'ano'o Paulo'e zeġe teite radadu ġauġido. ⁴ Ebu ani'e Bana Madaġa madaġa nidu'a, Iuda azaġa kuru neġano haramido, ebu Iuda zu Giriki azaġani'a Zuhi'a Boro mazao fioga veize inare ġoerido.

⁵ Silasi zu Timoteo'a Makedonia haba'anono'o onairotene, Paulo ani, mada nidu'a haramo moneo da'o gaue hunido, ebu Iuda azaġa mazao "Iesu'e Keriso." rae doġo'ani furenido. ⁶ Rehano ze Paulo haramo 'ue goerinu, zu ġoere sau'a hina roninutene, ani'e dabuġa zu'izu'inadu ziro, raena'a, "Za ire roga diuġo'idene, a'e zae sau'a u'ano ro'! E'e aduġa'e eġe mazao o'o'a. E izidiono'o'e onamadu, Iuda mene azaġa mazao harami'uma."

⁷ Ebu ani, Iuda azaġa kuru neġa modadu, vase niġa Titio Iusito, ani ne onamiro. Ani'e Badi'a kurano haudote'e vazega. Ani ne'e Iuda azaġa kuru neġa genaġano. ⁸ Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazega'e niġa Krisipo. Ani zu neġano radiudote'e azaġa nidu'a Zuhi'a Boro mazao fiuro. Korinto neġa azaġa ġehaġa zuni Paulo haramo eġadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro ebu bapatizo meiro.

⁹ Ohere 'ahogano, Zuhi'a Boro'a iġunao Paulo niro. "Ago rihano'! Rehano 'ize haramo onamo'! Hebe'o ago 'ue rado'! ¹⁰ Mazaġa e'e ġae teite radiu'ohe. Vaze 'ahogani'a zuni sausau'oga veize mene agato ġani'uma, mazaġa ne 'adao'e eġe none re'uma azaġa ġehaġa." ¹¹ E'ano'o Paulo'e Korinto neġano muri tiba zu bato fu'o tiba fare (6) radadu, Badi'a ġoere ihozido.

¹² Vaze 'ahoga, niġa Galio, ani'a Akaia haba'a gavanaġa reirote'ea, Iuda azaġani'a tiburanadu, Paulo obone tiro, ebu kota haba'a tutune onamiro.

¹³ Ebu raena'a, "Vaze 'adi'e, vazevaze'a Badi'a mazao kuranoga veize, zamaze au'ohe. Badi'a 'ahoga mazao kurau'eta'a'e, Roma azaġa goro."

¹⁴ Ebu Paulo'a ġoerihhi ra'enogano, Galio'a Iuda azaġa ziro, raena'a, "Eġo'! Iuda azaġa! Vaze 'ahogani'a goro vari'ifo, ga haġai sau'a boro haġaifone, eġe'a ġoereze ego zinifo. ¹⁵ Rehano za'e Iuda azaġa mone ġoe'a ga niġa ga goroġa nunu moneo ta'irottite ġo'ano'idene, zae da'o ġo'ane faino'! E'e 'uġuġa kotaġa mene haġai'uma."

¹⁶ Ebu Galio'a kota haba'anono'o tuġuze buziro. ¹⁷ Ebu zeġe nidu'a, Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazega, niġa Sositene obone teadu, kota haba'a 'usigano bouniro. U Galio'e ġiane re'ore'iro.

Paulo'a Korinto neġanono'o Antioka neġa bare onamiro

¹⁸ Paulo'a Korinto neġano 'ize mada ġehaġa radirote'e enogano, Zuhi'a Boro mone azaġa muhizadu, Suria haba'a ruhau onamiro. Priskila zu Akula'a ġatine onamiro. Paulo'e 'ize 'izema ruhanogano, Kenekrea toġatoġano iġuġa vari'iro, mazaġa ani ibite Badi'a mazao kuranadu, ġoere rinede tirote'e zamaġano radiunu 'ahine.

¹⁹ Ze Efeso neġano feurirotene, Priskila zu Akula'e e'ea ohoze modiro, u ani'e Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, Iuda azaġa teite hari manoga ġo'aniro. ²⁰ Ze'e Paulo'a zeġe teite e'ea faġa radoga uminiro rehano, ani mene mae ġihiniro. ²¹ Rehano ani muhize iġune'ena'a, 'ahige reiro. "Badi'a'a uratine, zae vaġe bare onai'uma."

Ebu ani Efeso neġanono'o ruhau onamiro. ²² Paulo'a Kaisarea neġano feurirotene, Ierusalemna neġa onamadu, ekalesia azaġa teite hido titiro, ebu bare Antioka neġa onamiro.

Paulo'a haba faġano harame ragavirote'e uġiduġa

²³ Paulo ani, mada mene ġehaġa Antioka neġano radirote'e enogano, e'eano'o iġunadu, Galatia zu Ferigia haba'ano neġa 'ahoga 'ahoga onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a inaraziro.

²⁴ U Iuda vazega 'ahoga, niġa Apolo, ani Efeso neġa onairo. Ani'e Alesandria neġa vazega. Ani faifairu ġoere'ete'e vazega zu buka zaġoġa zuni faine ederoga. ²⁵ Zu Zuhi'a Boro ibi fairu ederirote'e vazega, ebu zama nidu'a hanadu inare ġoerido zu Iesu hariga hugano da'o ihozido. Rehano Ioane'a bapatzozirote'e da'o edeġa. ²⁶ Apolo ani Iuda azaġa kuru neġano mene rihau'ena'a ġoeriro. Rehano Priskila zu Akula'a ġoe'a iġirotene, neze tutune onamadu, Badi'a ibi huga faifairu ihoniro.

²⁷ Ebu Apolo'a Akaia haba'a onamihi reirote, Zuhi'a Boro mone azaġani'a inara ġoe'a haro. Ebu Akaia haba'ano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a veize so'a mirihe tuġurira, zeġe ani'a onamite'ea mae ġihinoga. Apolo'a e'ea feurirotene, Badi'a'a ġahunone manoga zenadu, Zuhi'a Boro mazao fiidote'e azaġa borofe ihoze danazinu. ²⁸ Mazaġa ani'a buka zaġoġanono'o "Iesu'e Keriso" rae ihoze'ena'a, Iuda azaġa teite hunio ġihau ġo'anadu buziro.

19

Paulo Efeso neġano

¹ Apolo'a Korinto neġano radiunute'e madaġano, Paulo ani maġa haba'a tihtihine onamadu, Efeso neġano feuriro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a nu hidadu, ² ġadiziro, raena'a, "Za, Iesu mazao firote'e zamaġano, Vine Zaġoġani'a zae vaġe ovairo hehe?"

Ze naenaenina'a, "Mene! Eme, Vine Zaḡoḡa ra'ete'e zuni mene igiro."
 3 E'ano'o Paulo'a ḡadizena'a, "Za naḡi bapatizo meiro?" reirotene, ze'a naenaenina'a, "Ioane bapatizo meiro." reiro.

4 Paulo'a raena'a, "Ioane'a bapatizozirota'a'e, zae'a zamaze ḡihunadu, haḡai sau'a modoga. Ebu ani zina'a, 'Eḡe ḡaruna onaite'e vazeḡa mazao fio'i! A'e Iesu.' rae reiro." 5 Ze ḡoere e'e igirotene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatizo meiro. 6 Ebu Paulo'a 'evo'a zeḡe rana tirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ebu ze ago 'ahoga 'ahogano ḡoeriro, ebu Badi'a'a ihozirote'e ḡoe'a rae fureniro. 7 E'e zamaḡano'e, ohoze gaubanana zu aheu fare (12) heuḡani'a radiro.

8 Ebu Paulo ani, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, e'ea bato uḡidu inare haramido. Ebu Badi'a'a zuhi'azite'e ḡoe'a Iuda azaḡa teite ḡihau ḡo'aniro, zeḡe zuni Iesu mazao fioḡa veize. 9 Rehano Iuda azaḡa nu'e, teḡa riranadu, Paulo ḡoere hezaho haro, ebu vaze ḡehaḡa ubumao Zuhi'a Boro ibi sausaune ḡoeriro. E'ano'o Paulo'e Iuda azaḡa kuru neḡa mode buanadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze onamiro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Turanu, ane'a ihoze'ete'e neḡa onamadu, mada nidu'a e'ea ḡo'ane ihozido. 10 'Ouge haḡae onamoo, muri aheu meiro. E'ano'o Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa Asia haba'ano radiu'ete'e'a nidu'a, Zuhi'a Boro ḡoere igiro.

Sikeva ubuḡa duḡuru'a vine sau'a hegone bune nuriro

11 Badi'a ani, Paulo gauono'o giḡi'a haḡaiḡa iḡaiḡa mene horone'ete'e haḡaido. 12 Vaze nu'e, Paulo'a odohe raudote'e mukoḡa zu vidau ḡaidote'e dabuaḡa afa'a madu, uḡi azaḡa ranao tidotene, uḡize'a manorido, zu vine sau'ani'a buauo.

13 U Iuda azaḡa nu haba 'ahoga 'ahogano ragave'ena'a, vaze mazaono'o vine sau'a hegoze buze'ete'e'a, ze Zuhi'a Boro Iesu ni rae nuriro. Ze vine sau'a zinu, raena'a, "Iesu ni, Paulo'a rae haram'e'ete'e, e'e niḡano ḡa'oh'e. Vaze mazaono'o buano'i!" rae reiro. 14 Dibu'o hau'ete'e boro 'ahoga, niḡa Sikeva, ane ubuḡa fu'o zu aheu fare (7) zuni e'uge haḡairo. 15 'Ougirotene, vine sau'ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. "Iesu eḡe edeḡa, zu Paulo eḡe edeḡa, u za'e iniu?" 16 'Ouge radu e'e vineḡa sau'ani'a radiu'ete'e vazeḡani'a, zeḡe rana rafatiro, ebu ani inara'e zeḡe teite mene idaḡa 'ahine, zeḡe nidu'a raharahaziro. E'ano'o tahi'a tahi'a'e firina zu ahirize ruau'ena'a, neono'o ferau buaro.

17 Efeso neḡano Iuda azaḡa zu Giriki azaḡani'a e'e hariḡa igirotene, zeḡe nidu'a ḡiḡaroziro, ebu Zuhi'a Boro Iesu ni nigune ḡihiniro. 18 Ebu Zuhi'a Boro mazao firote'e azaḡa ḡehaḡani'a onaadu, aneane haḡai sau'a rae fureniro. 19 Nabone azaḡa ḡehaḡa'e zeḡe murava bukaḡa odohe onaadu, vaze nidu'a ubumao hufi haoniro. Hufi haonirote'e bukaḡa naeḡa nidu'a me'ode nu'onirotene, siliva moniḡa 50,000 reiro. 20 'Ouge'ena'a, Zuhi'a Boro ḡoere'e giḡi'eita bororu onamiro zu inare onamiro.

Efeso neḡano hara boro'a fureraro

21 Efeso neḡano 'uḡuḡani'a furerarote'e ḡarugano, Vine Zaḡoḡani'a Paulo ibito hanadu, ani Makedonia zu Akaia haba'a onami'udu'u, Ierusalem neḡa onami'uma rae zamariro, ebu raena'a, "Ierusalem neḡa onamite'e ḡarugano, Roma neḡa zu onami'uma." reiro. 22 E'ano'o Paulo'e, ane dana vazeḡa aheu, Timoteo zu Erasto Makedonia haba'ano ibite tuḡuziro, u ani'e mada nu Asia haba'ano radiunu.

23 E'e madaḡa heuḡano, Efeso neḡano aduga boro'a Zuhi'a Boro Ibi mae ḡihine'ete'e azaḡa moneo fureraro. 24 E'e haḡaiḡa'e 'ahige fureraro.

E'ea vase 'ahoga, niġa Demetrio'a radiunu. U Efeso roġae badi'aġa niġa'e Atemisi*. Demetrio'e, siliva hina e'e badi'aġa dibu'o neġa kobefe idane haġae'ete'e gauġa odohe durido, ebu tahi'a ġehaġani'a ane 'u'uġano gauadu, moni boro meido. ²⁵ Demetrio'e, ane gau azaġa zu ane gau heuġa haġae'ete'e azaġa nu'ozadu ziro, raena'a, "Nego, zae edeġa, eme'e gau 'adi haġaadu moni boro ma'ohe. ²⁶ Za, Efeso neġano zu Asia haba'a nidu'a zamaġano Paulo'a vase ġehaġa zamaze anadu, tutuze ve'ozirote'e horoniro, zu igiro. Ani raena'a, "Evore hina haġae'ete'e badi'aġa'e mene badi'a.' ra'ohe. ²⁷ Nougine eme gau niġani'a sauta'uma, zuni Atemisi, roġae badi'aġa boro, ane dibu'o neġa zuni vase'a huga o'o'a re'uma. Zu roġae badi'aġa, ani niġa ġihi'a ra'ete'e'a dauġi'uma. Asia haba'a zu haba 'ahoga 'ahogano vase nidu'a'a kurano hau'e rehano, 'ougi'uma."

²⁸ Nu'orarote'e azaġani'a e'e igirotene, maġune rudaro ebu houna'ena'a, "Efeso azaġa roġae badi'aġa, Atemisi'e niġa boro bagaġa!" reiro. ²⁹ Ebu Efeso neġa azaġa nidu'a'a houna'adu harae ġuzuhe huniro. Ebu Make-donia haba'anono'o Paulo ġatine onairote'e azaġa, Gaio zu Aristako, ze oboze teadu, ahase'ena'a, zeġe nidu'a Efeso nu'onu'o haba'a idaġa dure diuġiro. ³⁰ Paulo ani, vase ġuġuvaġa ġorezihi radu zeġe ġunuġano diuġihi reiro rehano, Zuhi'a Boro tahi'a duġuru'a garariro. ³¹ Zuni Asia haba'a gavamanio gaue'ete'e azaġa nu'e Paulo vase. Zeġe zuni umide ġoere tuġurena'a, "Nu'onu'o haba'a ago diuġo'!" reiro.

³² Ebu Efeso nu'onu'o haba'ano'e, vase ġuġuvaġa nidu'a harae ġuzuhido. Ze ġoere 'ahoga 'ahoga rae houna'ido, rehano e'e zamaġano vase ġehaġa'e aġu'a, nagini u'ano diuġirota'a'e. ³³ Iuda azaġa nu'a, vase 'ahoga, niġa Alesana, ani vase ġuġuvaġa zamao duine moneneadu, nougi'uma rae ihoniro. Ane'a e'ea edarotene, hara'a zuhutanoga veize 'evo'a ġihiniro, ebu vase ġuġuvaġa ġorezihi reiro. ³⁴ Rehano Alesana'e Iuda vazegħa. Vaze ġuġuvaġani'a e'e ederitotene, ze nidu'a ago tibano huau'ena'a, "Efeso azaġa roġae badi'aġa Atemisi'e niġa boro bagaġa!" reiro. Goere tiba e'e da'o barebare rae harae onamo, mada aheu (2 hours) meiro.

³⁵ Ne gavamanigħa veize seketeri gaugħa haġae'ete'e vazegħa 'ahogani'a vase ġuġuvaġa hara garariro, ebu zeġe nidu'a sifu radirotene, ani zina'a, "Efeso azaġa, vase nidu'a edeġa, Efeso neġa'e roġae badi'aġa boro Atemisi dibu'o neġa taufe radiu'ohe, zuni Atemisi iragħa hadiġa adureono'o ovairote'e zu taufe'ohe. ³⁶ E'ebano'o Efeso azaġani'a 'ouge'eta'a'e, haġai hugahuga. E'ano'o za ago harao'! Ġurizabuo ġau 'ahoga ago haġae tauġo'! ³⁷ Za vase aheu 'adi zamaze onaa rehano, ze emeġe kuru neġano ġau 'ahoga mene ġonotaneha, zu emeġe roġae badi'aġa niġa mene sausaune ġoereha. ³⁸ Demetrio zu ane gau tiba azaġa'e vase 'ahoga 'utihi reine'e, kota onamine manogħa. Kota'e boha'a, zu e'ea gavana azaġani'a radiu'e 'ahine, e'e haba'ano ġoere aduga ane mazao ri'inine manogħa. ³⁹ Ga zae mazao ġoere 'ahoga e'e reine, Efeso gavamani goroġano ne azaġani'a nu'oru'ete'e zamaġano ġo'anine manogħa. ⁴⁰ Eme'e, izidi 'ada harae ġuzuhate'e haġaiġa u'ano, nougine'e gavamani azaġani'a emeġe rana aduga ti'uma. Eme'a haraata'a'e mazaġa o'o'a 'ahine, eme'e emeġe moneo ġoeroga mene idara'uma. ⁴¹ Ani 'ouge ġoeradu, vase ġuġuvaġa tutuze ġouriro.

* **19:24** E'e badi'aġa'e huga ġehaġa haġai'uma badi'aġa rae zamariro.

20

Paulo'a Makedonia zu Giriki haba'a onamiro

¹ Efeso neġano harae ġunugnirote'e'a hauġirotene, Paulo ani Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a huze nu'ozadu, inara ġoe'a ziro, ebu "E'e radihi!" radu, Makedonia haba'a onamiro. ² Ani e'e haba'ano oname'ena'a, Zuhi'a Boro mone azaġa inara ġoe'a ġehaġa ziniro. E'ebu'u Giriki haba'ano feuriro. ³ E'ea feurirotene, bato uġidu radiro. E'e enogano Suria haba'a ġasi hina onamihi reirotene, Iuda azagani'a Paulo matihi radu nenegani'ete'e iġiro 'ahine, ani zamaradu, "Makedonia mone onamadu bari'uma." rae reiro.

⁴ U ane teite oname'eta'a'e, Berea neġa vazega, niġa Sapatero, ani'e Puro ubuga, ebu Tesalonika neġa azaġa'e nize Aristako zu Sekundo, ebu Derebe neġa vazega'e niġa Gaio, ebuni Timoteo, ebu Asia haba'a azaġa'e nize Tukiko zu Torofimo. ⁵ Ze'e ibite iġunadu, Toroa neġano guhifiro. ⁶ U eme'e Beredi Mene Menoga Au'ete'e Muġa haġairote'e enogano, Filipi neġanono'o ġasio ruhau onamiro, ebu mada fu'o (5) ruhau onamadu, Toroa neġano guhife'ete'e azaġa teite 'auġiro, ebu e'ea mada fu'o zu aheu fare (7) radiro.

⁷ Satadei ġorava uġano, eme Zuhi'a Boro zamare'ete'e ogomuġa au tiburanoga veize nu'oraro. E'e zamaġano Paulo'a harama onamoo, ohere nemanema reiro. Mazaġa irarine, muhize iġuni'uma 'ahine. ⁸ Eme hitaga neġano nu'oru radiro. E'e zamaġano'e ihure ġehaġa agane tiro. ⁹ U ohoze tahi'aġa 'ahoga, niġa Iutiko'a marama rana ehore radiunu. Paulo'a harama 'au'aune onamirotene, ani baze rudaro. Baze rudarote'e zamaġano, ane huga ne hitaga uġiduġanono'o uitadu, rahao bua' ovoiro, ebu zeġe'a mae ġihinirotene, rudanoga horoniro. ¹⁰ Rehano Paulo'a ovaradu ane rana ġuġuriro, ebu afunadu 'ahige reiro. "Ago zamaro'! Ani ġaboga!" ¹¹ Ebu Paulo ani hitaga neġa bare itadu, Zuhi'a Boro zamare'ete'e berediġa zeġe teite au tiburaro, ebu goere onamo, irarirotene, iġuniro. ¹² Nu'onu'o azaġa'e ohoze tahi'aġa ġabodate'e zamahu onamiro, ebu matu'u boro haġairo.

Paulo'a Toroa neġanono'o Mileto neġa onamiro

¹³ Paulo ani Aso neġa u'a gabao onamiro. U eme'e ani'a efadu, ġasi hina ibite e'e neġa onamiro, ebu eme ani e'eabu'u ġasio mae ufi'uma reiro. ¹⁴ Ebu Paulo'a Aso neġano emeġe teite 'auġirotene, ġasio ofadu, Mitulene neġa ruhau onamiro. ¹⁵ E'eano'o bare ruhau onamo, irarirotene, Kiosi 'umuġa uhiġano vitaro. Ebu ruhau onamo, moġa madaġano Samosi 'umuġano feuriro. Ebu e'e moġanobu'u Mileto neġano feuriro. ¹⁶ 'Ouge ruhau onamirota'a'e, Paulo'e Asia haba'ano mada'a haugoga mene uratadu, Efeso neġa'e ruhau vitini'uma reiro. Ani ura'e, Pentekosi madaġa 'izema mougano, Ierusalemne neġano feuroga radu ġarihe ġarihiro.

¹⁷ Rehano Mileto neġano feurirotene, Paulo'a Efeso ekalesia vase boroboro veize goere tuġuriro, ane vaġe onaoga raduni. ¹⁸ Ze onairotene, Paulo'a ġoreziro, raena'a, "Zae huga edeġa, eġe'a Asia haba'a diuġirote'e madaġa ġadaheġanono'o onao izidi, mada nidu'a, zae teite nouge nouge radiunuta'a'e. ¹⁹ E Zuhi'a Boro tuġure haġaidote'e zamaġano, vaġute'ena'a zu nihe vuġa sone'ena'a gaido. Zu Iuda azaġa nu'a uġuhihi radu, eġe mazao haġai sau'a sau'a haġaido rehano, rinede gaido. ²⁰ Ebu danazi'uma ġoe'a nidu'a rae furenido, zu hunio ga ane ane neo ihoze ragaido. ²¹ Ebu Iuda azaġa zu Iuda mene azaġa mazao hari tiba hina

da'o haramo hunido, raena'a, 'Haḡai sau'a modadu Badi'a vaḡe onamo'i, ebu Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i!

²² Ebu ḡiano'i! Vine Zaḡoḡani'a tuḡutuḡuhadu, Ierusalemā neḡa oname'ohe. Rehano e aḡu'a, de'ea nagini'a eḡe mazao furera'uma. ²³ Eḡe'a ragave'ete'e neḡaneḡano Vine Zaḡoḡani'a dehene ihi'eta'a'e, 'E'e ḡu'ano ohohi'uma, ebu aduga hidi'uma.' ²⁴ E'e 'ouge ḡabonehe modine zuni idaḡa rehano, Zuhi'a Boro Iesu'a inirote'e ibiḡa oname haḡine, zu gaḡa haḡae haḡine manoḡa. A'e Badi'a'a manoḡa vase ḡahunō zini'uma hariḡa manōḡa rae furene'ete'e.

²⁵ E zae bo'aḡano Badi'a'a vase zuhi'azi'uma hariḡa haramo ragavido. ḡiano'i! Izidi e edeḡa, zae nidu'a irāhe mene bare horoni'uma. ²⁶ E'ano'o eḡe'a izidi 'ada rae furene'ohe. Zae'a ḡabone ibiḡa daunine zuni, e mene debahi'uma, ²⁷ mazaḡa Badi'a'a zae'a haḡaoga urate'ete'e ḡoe'a nidu'a rae fureno ziniro.

²⁸ E'ano'o ḡae ḡae'a ḡae bare dugu'e'eno'i, zu ekalesia azaḡa nidu'a dugu'e'eno'i! Ze'e Vine Zaḡoḡani'a 'evorezeo tiro, zae'a ḡiaze'enoga radu. Ebu mamoe narine'ete'e teiḡe, Badi'a ekalesia azaḡa narizo'i! Ze'e Badi'a'a ubuga ru hina meirote'e azaḡa. ²⁹ E edeḡa eḡe'a muhizite'e enogano, ḡuriro haramo vaseḡa 'ahoga 'ahogani'a aḡire ḡuniḡa teiḡe zae bo'aḡano diuḡi'uma, ebu ḡaboneze manōḡa sausaune huni'uma. ³⁰ Zuni zae bo'aḡanono'o vase nu'a iḡunadu, huga ḡoe'a ve'one ihozi'uma, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze a'uma, zeḡe hegotoga veize. ³¹ E'ano'o dugu'e'eno'i! Eḡe'a muri uḡidu zamaḡano madai zu ohere nidu'a nihe vuḡa sone'ena'a, zae zae ihozidote'e zamare'eno'i!

³² E izidi za'e Badi'a 'evorao ti'ohe, zu Badi'a ḡahunone manōḡa ḡoe'a zae mazao mode'ohe, danazoga veize. Ebu e'e ḡoe'ani'a ibito zini'uma, ebu za'e Badi'a'a inahe meirote'e azaḡa nidu'a teite ḡahugoneḡa manōḡa me'uma. ³³ E, zae teite radiunute'e madaḡano, monize zu dabuaze veize mene kanaudo. ³⁴ Zae huga edeḡa, e 'evorehe aheu 'adi hina gauadu, eḡe zu eḡe teite rau'ete'e azaḡa veize nagini'a ferefe'ete'e hoitido. ³⁵ Ebu ḡabonehe nidu'a zamaḡano, inare gauadu ḡau'a fereze'ete'e azaḡa danazido, zae'a ḡiane imanoga. Zu Zuhi'a Boro Iesu Ane Hugani'a 'ahige reiḡo, 'ḡau vase mazao ḡahuge'ete'e haḡaiḡa'e vase mazaono'o ma'ete'e haḡaiḡa vitinoga. ḡahuge'ete'e vaseḡa'e Badi'a'a manōḡa boro ha'uma.' Za e'e ḡoe'a zamare'eno'i!"

³⁶ Paulo ani ḡoere haḡirotene, obenaḡa hina tuḡadu zeḡe nidu'a teite Badi'a mazao kuraro. ³⁷⁻³⁸ Ebu ze nidu'a nianadu, 'unuḡano ahaini'ena'a fura'iniro. Ze zamaze are rudaro, mazaḡa Paulo'a zina'a, "Za'e irāhe mene bare horoni'uma." reiḡo 'ahine. Ebu Paulo ḡatine ḡasio ohoni' onamiro.

21

Paulo'a Ierusalemā neḡa onamiro

¹ Eme, Efeso ekalesia boroboro teite uhiu haḡirotene, ḡasio tiradu Koso 'umuḡa roḡoroḡe onamiro. Ebu baze irarirotene, Rodo 'umuḡa ruhau onamiro, ebu hena Asia haba'ano Patara neḡa ruhau onamiro. ² Ebu e'ea, Foinike haba'a onami'uma ḡasiḡa horonirotene, e'e ḡasiḡano tiradu iḡuniro. ³ Ebu onamo Kupro 'umuḡa haninirotene, eda'e moneono'o ruhau vitanadu, Suria haba'a u'a ruhau onamiro. Ebu Turo neḡano hebetiro, mazaḡa ḡasi'e e'ea tohe ruruni'uma 'ahine. ⁴ U eme Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a vaḡadu, fura tiba zeḡe teite radiro. Ebu e'e azaḡa, Vine Zaḡoḡani'a

ihozadu, Paulo bare bare garariro, raena'a, "Ierusalemā neġa ago ito'i!"
 5 Rehano iġuni'uma madaġa meirotene, bare 'aune onamiro. E'ano'o Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e inudeze zu enezeta, ġatife ne ġutu'aġano tuġufi' ovoiro. Ebu e'ea emeġe nidu'a hesao obenafe hina tuġadu kuraro. 6 Eme zeġe teite uhiu haugirotene, ġasio tiro. U ze'e bare ne onamiro.

7 Eme Turo neġanonon'o 'aune ruhau onamo, Tolemaia neġano hebetiro. A'e emeġe ruhu gonaga. Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġa teite matu'otite ġoeradu mada tiba zeġe teite radiro. 8 Irarirotene, eme odao onamo, Kaisarea neġano feuriro. Ebu hari manoga haramē'ete'e vazēġa 'ahoga, niġa Firifo neo radi' onamiro. Ani'e Ierusalemā ekalesia azaġani'a vaze ġu'ozu za aheu fare (7) inahe meirote'e vazēġa 'ahoga. 9 Ani aboga nogobaġa gazaġa (4). Ze Badi'a'a goere zenadu rae furenido.

10 Eme Kaisarea neġano mada ġehaġa 'ai radirotene, Iuda haba'anono'o peroveta vazēġa 'ahoga niġa Agabo'a feuri' ovairo. 11 Ani emeġe vaġe onaadu, Paulo kiba'i ġa bereta meiro, ebu e'e hina ane'a bare 'evo'a zu odaġa ogoranadu, 'ahige reiro. "Vine Zaġoġani'a 'ahige ra'ohe. 'Kiba'i 'adi vazēġa'e, Iuda azaġa Ierusalemā neġano radiu'ete'e'a 'ahige ogoru ti'uma, ebu Iuda mene azaġa 'evorao ri'ini'uma."

12 E'e igirotene, eme, Paulo teite raudote'e azaġa zu e'ea radirote'e azaġani'a "Ierusalemā neġa ago ito'i!" rae Paulo uminiro. 13 Rehano Paulo'a raena'a, "Za nouġadu niau'ena'a, e zama zorene'oha? Zuhi'a Boro Iesu niġa u'ano Ierusalemā neġano ġu'ano ohohoga idaġa, zu rudanoga zuni idaġa. E zamahe haneha." 14 Eme ani gararo ġizirotene, e'ea modiro, rehano 'Zuhi'a Boro mazao mode'ohe!' rae reiro.

15 'Ouge mada nu radirote'e enogano eme, Paulo zu ane teite rau'ete'e azaġa, tohefe ruhinatedu, Ierusalemā neġa itiro. 16 Kaisarea neġanonon'o Zuhi'a Boro tahi'a nu zu eme teite itiro, ebu Ierusalemā neġano Nasona neo radifine tutufe onamiro. Ani Kupro vazēġa, zu amahi Zuhi'a Boro tahi'a rae onairo.

Paulo'a Iakobo ġiani' onamiro

17 Eme Ierusalemā neġano feuri' itirotene, Zuhi'a Boro mone azaġani'a matu'e'ena'a mae ġihifiro. 18 Irarirotene, Paulo zu emeġe nidu'a'e Iakobo ġiani' onamiro. Ierusalemā ekalesia azaġa boroboro nidu'a zuni e'ea. 19 Paulo ani zeġe teite hide ġoretite haugirote'e enogano, ane ġau zamaġano Badi'a'a Iuda mene azaġa mazao haġairote'e haġaiġa nidu'a fairu doġo'ani rae furenido ziniro.

20 Ze e'e igirotene, Badi'a'a niguniro. Ebu Paulo nina'a, "Nego! Ġae edeġa, Iuda azaġa'e ġehaġa baġaġani'a 'ai Iesu ni mae ġihineha, ebu zeġe nidu'a Mose goro ġoe'a zu mae ġihine hune'ohe. 21 Ze hariġo 'ahige igiro. Iuda azaġa nu'e Iuda mene azaġa bo'aġano radiu'ohe. Ġa'e zeġe mazao 'ahige haramiro. 'Mose goro ġoe'a'e modo'i! Ebu eneze guraġa guraġa ahiri rana iġuri ago haġao'i! Zu Iuda azaġa ibi'a haġaiġa nidu'a modo'i!" 22 Eme nouġine manoga? Ze ġa'a onaata'a'e ederi'uma. 23 E'ano'o ġa'e emeġe'a ġeite'e haġaiġa haġao'i! Emeġe bo'aġano Badi'a ubumao ġoere riġa rae teadu gore modirote'e ohozēġa ġazaġa 'ada. 24 'Ahi duġuru Dibu'o Neġa zamaze onamadu, Badi'a ubumao dehera'uma haġaiġa zeġe teite haġao'i! Zu vadinize 'ohanite'e naēġa ġae'a feino zeno'i! 'Ougine, vaze nidu'a ederi'uma, hariġo igirota'a'e mene huga, rehano ġa Mose goro ġoe'a ibiġano oname'ete'e horoni'uma. 25 U Iuda mene azaġa Iesu mazao fie'eta'a'e, eme, zeġe'a haġai'uma haġaiġa so'ao mirihadu tuġuro ziniro,

raena'a, 'Ġūriro badi'aġa mazao ġahuno hanate'e ogomuġa ago ano'i! Zuni 'unuġano harine runedate'e maniġa zu ru'e ago ano'i! Ebu vaze 'ahoga ane teite mene hahurate'e vazeġa teite ibi ago ve'ono'i! ”

²⁶ Irarirotene, Paulo ani vaze ġazaġa zamazadu dehera'uma haġaiġa zeġe teite haġairo. Ebu dibu'o neġa diuġadu, zeġe'a Badi'a Badi'a ubumao dehera'uma haġaiġa hauġi'uma madaġa, zu zeġe tiba tiba veize nani'a Badi'a dibu'o hatite'e rae fureniro.

Paulo obone tiro

²⁷ Badi'a ubumao dehera'uma haġaiġa haġae'ete'e furaġa 'ai nariga haugirote'e madagano, Iuda azaġa Asia haba'anono'o onairote'e'a, Dibu'o Neġano Paulo horoniro. Ze vaze ġuġuvaġa nidu'a tutuze harae iġunadu, Paulo obone tiro. ²⁸ Ebu ġihau ġoere'ena'a, “Isaraela azaġa, danafo'il Vaze 'adi'e haba'a haba'ano vazevaze ihoze'ena'a 'ahige ra'ohe. 'Isaraela azaġa haġaigo ago onamo'i, zu Mose goro ġoe'a modo'il' Ebu Dibu'o Neġa rae sausaune'ohe. Zu emeġe Dibu'o Neġano Giriki azaġa tutuze zouzadu, haba zaġoġa 'adi sausaune'ohe.” ²⁹ Ze 'ouge reirota'a'e, ibite Efeso vazeġa Torofimo'e Paulo teite Ierusalem a neġano raunute'e horoniro. Ebu ze 'ane Dibu'o Neġa zamaġano tutune zouniro rae zamariro.

³⁰ Ebu Ierusalem a ne azaġa nidu'a harae ġunuġuniro, ebu vaze nidu'a dudu'ohadu, Paulo obone teadu, Dibu'o Neġano'ono'o ahase buniro. Ebu ibihetaġa nidu'a 'ai zogone hararo. ³¹ Nariga mau rune'ete'e zamaġano, hariġani'a Roma uti vazeġa boro mazao bua' onamiro, raena'a, “Ierusalem a ne nidu'a hara'a iri'aveha.” ³² Ebu ani zogone uti azaġa ibito zini'ete'e zu uti azaġa zamazadu vaze ġuġuvaġa u'a dure ovoiro. Harairote'e azaġani'a uti vazeġa boro tahi'aġeta onaoga horozirotene, Paulo 'ai mene bouniro.

³³ Uti vazeġa boro'a aradu Paulo obone tiro, ebu tahi'aġa tuġuzadu auri adiriġa aheu hina batuniro. Ebu ġadimu'ena'a, “'Adi iniu? Ani nagini haġaeha?” reiro. ³⁴ Ebu vazevaze'a ġuġuva ġunuġano ane ane edeġano ġoere iġuniro. Uti vazeġa boro ani, hara boro 'ahine, nagini u'ano 'ouge'eta'a'e ederoga mene idararo. E'ano'o tahi'aġa zina'a, “Vaze 'adi uti azaġa radone neġa tutune onamo'i!” reiro. ³⁵ Ze tutune onamoo, ne ġora'aġano reirotenne, vaze ġuġuvaġani'a naenaeno'o bounihi reiro 'ahine, ani 'ai herate ġihiniro. ³⁶ Mazaġa vaze ġuġuvaġani'a ani hegote harae'ena'a, “Mau runo'i! Mau runo'i!” reiro.

Paulo'a vaze ġuġuvaġa mazaġo ġoeriro

³⁷ Paulo ani, uti azaġa radone neġano nariga tutune zounihi ra'enogano, ani'a uti vazeġa boro uminiro, raena'a, “E ġoere nu ġeine idaġa hehe?” Ebu uti vazeġa boro'a zaġuzaġau'ena'a, “'Ahi ġa Giriki ġoe'a edeġa hehe?” rae ġadimaro. ³⁸ “Ġa'e, Izipi vazeġa ibite Roma gavamani teite utitih radu, gorugoru azaġa maġa boro ġazaġa (4000) haba boha'a tutuze onamirote'e vazeġa hehe?”

³⁹ Ebu Paulo'a naenaenina'a, “Mene, e'e Iuda vazeġa. Nehe niġa Taso, Kilikia haba'a zamaġano ne boro. E vaze ġuġuvaġa 'adi ġorezoga rae umi'e'ohe.” ⁴⁰ Ebu uti vazeġa boro'a ġoe'a mae ġihinirotene, Paulo ani ġora'ao edanadu, vaze'a mene haraoga rae 'evo'a mae ġihiniro. Ebu hara'a dauġe hunirotene, Paulo'a Heberu* ġoe'ano ġoreziro.

* **21:40** Heberu ġoe'a'e Iuda azaġani'a ġoere'ete'e ġoe'a niġa.

22

1 Paulo'a raena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, eġe'a izidi 'aha eġe moneo zae mazao ġoere'ete'e ego'i!" 2 Ani'a Heberu ġoe'ano zeġe mazao ġoerirote'e iġirotene, ze sifu hune radiro. Ebu ani raena'a,

3 "E'e Iuda vazega. Kilikia haba'ano Taso negano fureraro, ebu Ierusalem negano bororaro. Ebu Gamaliela 'u'uġano diuġadu, vouġafe goro ġoe'a riġa huneo ihohido, ebu Badi'a veize inarido, izidi zae'a haġae'ete'e teiġe. 4 Ebu Zuhi'a Boro ibi azaġa sausauido. Nu'e zimi ruzido. Ohoze zu roġae batuzadu, ġu'a negano ohozido. 5 Dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa zu Iuda kanisoro azaġa zuni eġe'a 'ada ra'eta'a'e hube rae re'uma. Mazaġa ze Iuda azaġa Damaseko negano radiu'ete'e veize miriho ġoe'a tiro. Miriho ġoe'a e'e eġe'a madu Damaseko neġa onamiro, e'ea Zuhi'a Boro ibio oname'ete'e azaġa oboze teadu, Ierusalem nega tutuze onaadu, aduga zenoga veize.

6 Damaseko neġa haniti' onamirotene, madai nemaġano, eġe rana agaġa bagaġani'a adureono'o tabara agara' ovairo. 7 E'e rahao higau bauradu, ago 'ahoga iġiro, raena'a, 'Saulo, Saulo! Ġa nouġadu eġe sausaue'ohē?' 8 E ġadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ġa iniu?' reiro. Ane'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, Nazareta neġa vazega.' rae reiro. 'Gae'a sausaue'ete'e vazega.' 9 U ġatihe onamirote'e azaġa'e agaġa horoniro rehano, ġorehirona'a'e mene iġiro.

10 Ebu eġe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, e nagini haġaine manoga?' Ani'a raena'a, 'Iġunadu, Damaseko neġa onamo'i! E'ea eġe'a ġanirote'e ġauġa nidu'a iho'i'uma.' 11 Ebu e'e, agaġa boro'a ubumahe 'uiro 'ahine, ehamanoga mene idararo. E'ano'o ġatihe'ete'e azagani'a tutuhe, abihe'ena'a Damaseko neġa onamiro.

12 E'ea vaze 'ahoga, niġa Anania'a radiudo. Ani'e goro ġoe'a ibiġano da'o onamido, ebu Iuda azaġa Damaseko negano radiu'ete'e'a nidu'a, ani'e vaze manoga tauġi reiro. 13 Ani onaadu, eġe genaġano edaro, ebu raena'a, 'Saulo, nego! Bare fairu ehamano'i!' E'ebu'u zogone Anania horonoga idararo.

14 Ebu Anania'a raena'a, 'Vouġafe Badi'a'a ġa mae avo tiro, ane zama nderoga veize, zu Iesu, Vaze duduga horonoga veize, ebu ani hebeono'o agoġa egoga veize. 15 Mazaġa Zuhi'a Boro veize ġa'a horonirote'e zu iġirote'e ġauġa vaze nidu'a mazao rae fureniuma. 16 E'ano'o ġa ago zamare 'ada'ado'i? Iġuno'i! Iesu Keriso niġano kuranadu bapatizo mo'i, ebu haġaiġo sau'a vuzu'e modo'i!'

17 Ierusalem nega bare erirote'e enogano, dibu'o negano kurarote'e zamaġano, iġunu'ete'e teiġiro. 18 Ebu Zuhi'a Boro'a ġorehoga horoniro. Ani raena'a, 'Ġariho'i! Ierusalem neġanono'o zogone iġuno'i! Mazaġa ġae'a eġe hari rae furene'eta'a'e, Ierusalem azaġani'a mene mae ġihini'uma'

19 Rehano eġe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, eġe'a Iuda azaġa kuru neġa nidu'a onamadu, ġae mazao fie'ete'e azaġa madu ġu'a negano ohozido zu bouzidota'a'e, zeġe edeġa. 20 Ebu ġae hari rae furenidote'e vazega, Stefano mau runirote'e zamaġano, eġe zu zeġe teite zamahe tibunadu, e'ea edau radiro. Ebu Stefano mau runirote'e azaġa'e dabuaze fui'e tiro. E'e dabuaga'e eġe'a taufe radiro.'

21 Rehano Zuhi'a Boro'a ihina'a, 'Onamo'i! Mazaġa eġe'a Iuda mene azaġa, haba faġano radiu'ete'e mazao tuġu'i'uma.' "

²² Vaze ġuġuvaġani'e igi onao, Paulo'a ġoere e'e reirote'e igirotene, ze harae iġuniro, raena'a, "Uġuġa vazeġa'e mau runo'i! Ani'e ġabode radoga mene idaġa." ²³ Ze dabuaze feune ġihine'ena'a zu raha mae feune'ena'a harae ġunuġuniro.

Paulo'e Roma mone vazeġa

²⁴ Roma uti vazeġa boro'a uti azaġa zeadu, Paulo'e uti azaġa radone neġano mae zouniro. Ebu hariġa rae furenoga veize "Masino'i!" rae ziro. Ani'e nougadu vaze ġuġuvaġani'a ane mazao maġune harae'ete'e ederihhi reiro. ²⁵ Uti azaġani'a Paulo masinoga rae, 'evo'a hutube 'eine utirotene, Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa e'ea edau'ete'e nina'a, 'ahige reiro. "E'e Roma mone vazeġa rehano, kōtao 'ize mene ohohogano masihihi ra'ohe. A'e Roma gorogano idaġa hehe?"

²⁶ Ibiti zini'ete'e vazeġa e'e igirotene, uti vazeġa boro vaġe onamadu niro, raena'a, "Vaze 'adi'e Roma mone vazeġa. Ġa nouġi'uma?"

²⁷ Uti vazeġa boro'a Paulo vaġe onamadu ġadiniro, raena'a, "Eho'i! Ġa Roma mone vazeġa hehe?" Paulo'a "O'e" rae reiro.

²⁸ Ebu uti vazeġa boro'a raena'a, "E'e Roma mone rouga veize moni boro modiro." Paulo'a naenaenina'a, "E'e furerarote'eano'o onao izidi, Roma mone vazeġa."

²⁹ E'ano'o Paulo masinadu ġadimu vaġihhi reirote'e azaġani'e, ane mazaono'o zogone ie vaġiniro. Ebu uti vazeġa boro ani, Paulo'e Roma mone ra'ete'e igirotene, ġigaroniro, mazaġa Roma mone vazeġa obone tiro 'ahine.

Paulo'a kanisoro azaġa nu'onu'o zamaġano ġoeriro

³⁰ Irarirotene, uti vazeġa boro ani, Iuda azaġa'e nougadu Paulo mazao maġunirote'e huga ederihhi reiro. E'ano'o Paulo'e adiri mae butiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu kanisoro azaġa nidu'a nu'oziro. Ebu Paulo tutune onaadu, zeġe zamao mae ohoniro.

23

¹ Paulo ani kanisoro azaġa ġiaze hune'ena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, e'e Badi'a ubumao zamahe duduġa hanadu, nagini nagana haġae onainu." ² E'e igirotene, dibu'ao hau'ete'e ġihhi'aġa, niġa Anani'a'a Paulo babaġano edau'ete'e azaġa zina'a, "Hebe 'ue fa'ono'i!" reiro. ³ 'Ouge reirotene, Paulo'a nina'a, "Ġa, sau'aġo 'u'uru touga raduni feni 'uruġa hina fenine'ete'e biriġa heuġa! Badi'a'a fa'o'i'uma. Ġa e'ea ehoradu, goro ġoe'a ibiġano aduga ini'uma ra'ohe. Rehano ġa'e goro ġoe'a vari'e'ena'a, 'Paulo fa'ono'i!' ra'ohe."

⁴ Paulo uhiġano edaunute'e azaġani'a, Paulo nina'a 'ahige reiro. "Dibu'o hau'ete'e ġihhi'aġa'e Badi'a'a ohoniro rehano, ġoere sau'a hina ni sausaune'e hehe?"

⁵ Paulo'a naenaenina'a, "Nego nabudi, e aġu'a, ani'e dibu'o hau'ete'e ġihhi'aġa. E ve'oreha, mazaġa buka zaġogano 'ahige touga. 'Zae zuhi'azi'ete'e vazeġa'e ġoere sau'a ago no'i!" ⁶ Ebu Paulo ani, Sadukea zu Farisea azaġani'a nu'onu'o zamaġano radiu'ete'e horozitotene, zeġe bo'aġano ġoere ġiharo, raena'a, "Nego nabudi, e'e Farisea vazeġa, zu Farisea vazeġa ubuga. E'e, rune vazeġani'a bare ġabodite'e zamare guhine'ete'e u'ano kota 'ada edau'ohe." ⁷ 'Ouge reirotene, Farisea azaġa zu Sadukea azaġani'a ta'iro titiro, ebu nu'onu'o azaġa nidu'a naenae edaro.

⁸ Sadukea azaḡa'e 'ahige rae ra'ohē. Rune vazeḡa'e mene bare ḡabodi'uma, zu vaze'e viga o'o'a, ebu tuḡure viga zuni o'o'a ra'ohē. U Farisea azaḡa'e e'e nidu'a mae ḡihine'ohē.

⁹ Ebu hara'a ufeta hune bororaro. E'e zamaḡano, goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'e Farisea azaḡa. Zeḡe'a edanadu, riḡa ta'iriro, raena'a, "Vaze 'adi maza'o'e sau'a 'ahoga o'o'a. Nougine, vine 'ahoga ga tuḡure viga 'ahogani'a ḡoreniro gaogi." ¹⁰ Ta'iroze'a ufeta bororaratene, Paulo'e Iuda azaḡani'a hutube oname onaido. E'ano'o uti vazeḡa boro ani, Paulo sausauni'uma rae rihanadu, uti azaḡa zina'a, "Ovoradu, nu'onu'o azaḡa mazaono'o Paulo riḡa mae vaḡino'i, ebu uti azaḡa radone neḡano bare mae zouno'i!" reiro.

¹¹ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro'a Paulo uhiḡano edanadu niro, raena'a, "Inare rado'i! Gae'a Ierusalemā neḡano eḡe hari rae furenirote'e teiḡe, Roma neḡano zuni rae fureni'uma"

Iuda azaḡa nu'a Paulo matihi rae neneḡaniro

¹² Irarirotene, Iuda azaḡa nu'a nu'oranadu, Paulo matihi rae sifu neneḡaniro, ebu Paulo ma'udu'u oga'uma ga gagi'uma raena'a, ḡoere riḡa gore ti modiro. ¹³ Ouge gore ti modirote'e azaḡa'e, ḡae ḡazaḡa ḡaubanana (40) vitinoga. ¹⁴ Ze dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro vaḡe onaadu ziro, raena'a, "Eme ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Mene oga'uma onamo Paulo ma'udu'u. ¹⁵ E'ano'o za zu kanisoro azaḡa'e uti vazeḡa boro uminine idaḡa hehe, zae maza'o Paulo bare tuḡunoga? Za so'e faifairu bare ḡadini'uma ro'i! 'Ougine ani 'ize 'izema feurogano ibio ma'uma."

¹⁶ Rehano Paulo ezeḡa ubugani'a Paulo ganato hau'ete'e hariḡa igiro. E'ano'o Roma uti azaḡa radone neḡa onamadu Paulo niro.

¹⁷ E'ano'o Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga hune onaadu niro, raena'a, "Tahi'a 'adi, uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamine idaḡa hehe? Ani hari 'ahoga rae fureno hatihi ra'ohē." ¹⁸ E'ano'o tahi'a e'e uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamiro.

Uti azaḡa ibito zini'ete'e'a, boro nina'a, "Ḡu'ano radiu'ete'e vazeḡa, Paulo'a huhe onamadu umideha. Tahi'a 'adi uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamo'i!" raha. Mazaḡa ani'e hari 'ahoga rae fureno ḡanihi ra'ohē."

¹⁹ Uti vazeḡa boro'a tahi'a e'e genaḡa abine onamadu ḡadiniro, raena'a, "Ḡa nagini ihihi ra'ohē?" ²⁰ Ani'a nina'a, "Iuda azaḡani'a ḡoere idanadu, ohogore Paulo'e Kanisoro azaḡa maza'o tutune onamoga rae umi'uma ra'ohē. Ze'e so'e Paulo faifairu bare ḡadinihi re'uma. ²¹ E'ano'o ḡoereze ago ego'i. Mazaḡa ḡae ḡazaḡa ḡaubanana (40) vitinoga azaḡani'a ibio ganate radi'uma. Ze'e ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Ze mene oga'uma ga mene gagi'uma onamo Paulo ma'uma. Izidi 'adi zamaḡano, ze'e ḡa ḡoere guhine'ohē."

²² Uti vazeḡa boro'a nina'a, "Ḡa'a ihohi' arate'e moneo, vaze 'ahoga ago no'i!" Ebu tuḡune onamiro.

Paulo Kaisarea neḡano tuḡuniro

²³ Ebu uti vazeḡa boro'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa ahehu huze onaadu ziro, raena'a, 'Uti azaḡa maḡa ahehu (200) huze nu'ozo'i, ebu veine hina utite'ete'e azaḡa maḡa ahehu (200) zu hosi ranaono'o utite'ete'e azaḡa ḡae fu'o zu ahehu fare ḡaubanana (70) huze nu'ozo'i! Ebu izidi ohere 9 koroko zamaḡano iḡunadu, Kaisarea neḡa ovoro'i! ²⁴ Paulo veize hosi nu mo'i, ebu gavana vazeḡa Feliki vaḡe fairu tutune onamo'i!"

²⁵ Uti vazeḡa boro ani, gavana vazeḡa veize miriho ḡoe'a tiro, raena'a,

26 'Ege Klaudia Lusía'a, gihi'a vazeġa manogġa, gavana vazeġa Feliki mazao manogġa tauġi ra'ohe. 27 Vaze 'ahi'e Iuda azaġani'a obone teadu matihi reiro, rehano eġe'a uti azaġa nu teite onamadu, Iuda azaġa mazaono'o mae vaġiniro, mazaġa ani Roma mone vazeġa rae reirote'e igiro 'ahine. 28 Ebu e'e nagini u'ano Iuda azaġani'a maġunirote'e ederihi radu, Kanisoro azaġa nu'onu'o zamao vaze 'ahi ohoniro. 29 Ebu eġe'a ederirota'a'e, ani'a Iuda azaġa goro ġoe'a vari'irote'e u'ano maġuniro. 'Uguġa haġaiġa'e ġu'ano mene ohoni'uma, zu runeo mene tuġuni'uma ġauġa. 30 E izidi Iuda azaġani'a ani matihi rae neneġanirote'e ega 'ahine, ġae vaġe zogone tuġune'ohe. Ebu Iuda azaġa zuni zeha, zeġe zu ġae vaġe ovamadu, ġae zamao ani'a haġairote'e haġaiġa rae furenoga veize."

31 E'ano'o e'e ohe'ano uti azaġa ze, zirote'e idunaġano, Paulo tutune ovoadu, Antipatri neġano onamiro. 32 Irarirotene, hosi ranaono'o utite'ete'e azaġani'a da'o Paulo tutune Kaisarea nega ovoiro. U uti azaġa odao onamirota'a'e, Ierusalemna neġa bare itiro. 33 Uti azaġa hosi ranaono'o utite'ete'e'a Kaisarea neġano feurirotene, gavana vazeġa Feliki miriho ġoe'a haro, ebu Paulo ani 'evorao tiro. 34 Ebu gavana vazeġani'a miriho e'e me'odiro, ebu Paulo ġadiniro, raena'a, "Ġa no'e vazeġa?" Paulo'a, "Kilikia haba'a" reirotene, 35 gavana vazeġani'a raena'a, "Ġae 'utirote'e azaġani'a feuri'udu'u, ġae'a nagini haġainute'e ġoe'a igi'uma." reiro. Ebu uti azaġa zina'a, "Paulo'e Kini Heroda* ne, ane ġabogano ogorarote'e neġano ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'!' reiro.

24

Feliki'a Paulo kotaniro

1 Mada fu'o enogano, dibu'o hau'ete'e gihi'aġa, niġa Anania'a, vaze boroboro nu zu Roma goroġa edeġa vazeġa, niġa Teretulo teite Kaisarea neġa ovairo. Ebu ze gavana vazeġa mazao Paulo haġai rae fureniro. 2 Paulo hune zounirotene, Teretulo'a gavana vazeġa mazao 'ute'ena'a haġaiġa rae fureniro, raena'a, "Feliki, gihi'a hune vazeġa, ġae u'ano eme uniho manogġa faġa maha, zu ġae edeġa u'ano habafe zamaġano'e ġauġani'a manoreha. 3 Eme ġae haġai manogġa nidu'a u'ano matu'e rudau'ohe. 4 Rehano madaġo'a hauġite'e veize eġe ġoere tahigġa ge egoga umi'e'ohe.

5 Vaze 'adi'e emeġe'a ġiane'etene, haġai sau'a haġaadu, haba nidu'a zamaġano Iuda azaġa tutuzadu harae ġunuġune'ohe, zu Nazareta rae huze'ete'e azaġa ibito zini'ohe. 6 Ebu Badi'a dibu'o nega zuni sausaunihi reiro. E'ano'o eme obone tiro. [Ebu eme Iuda azaġa goro ġoe'a hina kotanogano uratiro. 7 Rehano uti vazeġa boro, Lusía'a onaadu emeġe 'evoraono'o riġa mae vaġiniro, 8 ebu ani 'ute'ete'e azaġa zina'a, 'Feliki vaġe onamo'!' reiro.] Ġae ġatana'a ane ġadinine, emeġe'a ġae mazao 'utata'a'e nidu'a ġoere huga rae zamari'uma." 9 Iuda azaġa zuni Teretulo ġoere atone'ena'a "Ani'a ġoerata'a'e ġoere huga" rae reiro.

10 Ebu gavana vazeġani'e Paulo'a ġoeroga veize vadini hina ta'oro harotene, Paulo'a ġoere iġuniro, raena'a,

"E edeġa, ġae muri ġehaġa Iuda azaġa kotazinuta'a'e. E'ebano'o e'e matu'uheta, ġae ubumao eġe none ġoe'a rae furene'ohe.

* 23:35 Heroda 'adi'e 'Herod the Great'. Mataio 2:1-22, Luka 1:5

11 E, mada gaubanana zu aheu fare (12) onamirote'ea, Badi'a kurano hanoga veize Ierusalemene neġa itiro. Ġae'a ġadimu vaġine, e'e hariġa zogone eder'uma. 12 E'e dibu'o neġa zamaġano vaze teite mene ta'iro titido, ga Iuda azaġa kuru neġa zamaġano ga Ierusalemene neġa zamaġano vaze ġuġuvaġa mene tuzze harae taugitaugido. E zeġe ubumao 'uġuġa haġaiġa mene haġaido. 13 Zu zeġe'a izidi rae furenate'e haġaiġa horonirote'e vazeġa o'o'a. E'ano'o ġoereze mae ġihinoga mene idaġa. 14 Rehano e 'adi rae furene'ohe. E ibi 'ahoga, zeġe'a ve'oġa ra'ete'e ibiġano emeġe vouġa Badi'a kurano hau'ohe, ebu Mose goro ġoe'a zu peroveta azaġani'a tirote'e ġoe'a nidu'a mae ġihine'ohe. 15 Ebu ze'e, vaze manoga zu sau'a nidu'ani'a runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e madaġa zamare'ena'a, guhine'ohe. Ebu eġe zuni e'e guhine'ohe. 16 E'ano'o iġaiġa Badi'a zu vaze ubumao zamahe'e deheġano radoga veize haġai manoga haġae hune'ohe.

17 E muri nu haba 'ahoga 'ahogano radiunute'e enogano, bare Ierusalemene neġa itiro, Iuda azaġa danaze moni zenoga veize, zu Badi'a dibu'o hanoga veize. 18 E dehehe'ete'e haġaiġa hauġadu dibu'o neġano dibu'o hau radiu'enogano, Iuda azaġani'a horohiro. E'e zamaġano eġe uhiġano'e vaze ġuġuvaġani o'o'a zu harae taugitaugoga zu o'o'a. 19 E'e zamaġano Iuda azaġa Asia haba'anono'o onairota'a zuni e'ea radiro. Eġe'a haġai sau'a haġairo rae reifone, zeġe'a onaadu ġae mazao e'e rae furenifo. 20 Ga Iuda kanisoro azaġa nu'onu'o zamao mae ohohadu ġadihirote'e zamaġano, nagi haġai sau'a eġe mazao horonirote'e, Iuda azaġa 'ada'a rae furenine manoga. 21 Eġe mazao'e ġoere 'adi da'o. Eġe'a zeġe bo'aġano edaunute'e zamaġano ġihau ġoeriro, raena'a, 'E, vaze'e runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e ġoe'a mae ġihine'ete'e u'ano kotahe'ohe.' reiro."

22 Feliki ani, e'e ibiġa moneo fairu ederoga 'ahine, kotaġa 'uadu, 'ahige rae ġoeriro. "Uti vazeġa boro, Lusja'a ovai'udu'u, ġoere ġonaga rae furen'uma." 23 Ebu Feliki'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa nina'a, "Paulo'e ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i, rehano ibihetaġa'e ago 'ufuno'i, zu vaze'a dananoga ago gararo'i!" reiro.

24 Mada nu ġarugano, Feliki ani inugeita onairo. Inuga niġa Dunisila. Ani'e Iuda roġaeġa. Ze uti azaġa zeadu, Paulo zamahu onairo. Ebu Keriso Iesu mazao fie'ete'e hariġa Paulo mazaono'o iġiro. 25 Paulo'a haġai duduġa, zu zama rinede'ete'e, zu mada ġonagano Badi'a'a vaze kotazi'uma hariġa rae furenitene, Feliki ani ġiġaronadu niro, raena'a, "Ai e'e da'o. Onamo'i! Mada manoga horonine, bare huġadi'uma." reiro. 26 Feliki'a 'ougirota'a'e, Paulo'a moni nu zuni hanoga rae zamariro. E'ano'o ġae ġehaġa Paulo hune onaadu, ane teite ġoerido.

27 Muri aheu meirotene, Porokio Festo'a Feliki iġu'a meiro. Rehano Feliki ani, Iuda azaġa zama'a manoroga veize Paulo'e ġu'ano modiro.

25

Paulo'e Roma zuhi'aġani'a kotanoga reiro

1 Festo ani, gavana vazeġa rouga radu Kaisarea neġano feuradu, mada uġidu meirotene, Ierusalemene neġa itiro. 2 E'ea dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġani'a onaadu, ani mazao Paulo 'ute'ete'e ġoe'a rae fureniro. Ebu uminiro, raena'a, 3 "Ere ura haġaofine idaġa hehe, Paulo Ierusalemene neġa bare tutune eroga veize?" Ze ura ibio ganatadu, Paulo matihi rae neneġaniro. 4 Rehano Festo'a naenaezina'a, "Paulo ani Kaisarea neġano obone ti radiu'ohe, ebu eġe zuni nariga e'e

bare ovoe'ohe. ⁵ Zae vase boroboro nu zuni eġe teite ovao'! Ebu Paulo'a haġai sau'a haġairo ro'idene, e'ea e'e hariġa rae fureno'!

⁶ Festo ani, Ierusalemene neġano mada fu'o zu uġidu fare (8) ga gaubanana (10) bare radiunutene, Kaisarea neġa ovoiro. Irarirotene, Festo'e kota haba'ano ehoriro. Ebu Uti azaġa zeadu, Paulo zamahu zouniro. ⁷ Paulo'a diuġirotene, Ierusalemene neġanono'o ovairote'e azaġani'a ġeġemaġe edanadu, Paulo 'ute'ete'e ġoe'a aduga ġehaġa ri'iniro. Rehano Paulo'a 'ouge haġaoga horonirote'e vazeġa o'o'a. E'ano'o e'e hariġani'e huga rae rougani'e mene idararo.

⁸ Ebu Paulo'a ane mone ġoe'a rae fureniro, raena'a, "E'e Iuda azaġa goro ġoe'a mene vari'iro, zu dibu'o neġa sausaune'ete'e haġaiġa mene haġairo, zu Roma goro ġoe'a mene vari'iro." ⁹ Ebu Festo'e, Iuda azaġa zama'a manoroga veize, Paulo ġadiniro, raena'a, "Ġa'e Ierusalemene neġa itadu, kota 'adi'e eġe'a e'ea kota'oga urate'e hehe?"

¹⁰ Paulo'a naenaenina'a, "E'e Roma azaġa kotao edau'ohe. E'ano'o Roma azaġa kotao kotahine manoġa. Ġa'e hubehune edeġa, e'a Iuda azaġa mazao haġai sau'a mene haġaidota'a'e. ¹¹ Eġe haġai sau'a u'ano uġuhi'uma ro'idene, e'e rudanoga idaġa. Rehano Iuda azaġa 'ada'a rae furene'ete'e ġoe'a'e mene huga ro'idene, vase 'ahogani'a uġuhoga veize zeġe 'evorao ri'ihoga'e mene idaġa. E'e Roma zuhi'aġani'a kotahoga urate'ohe." ¹² Festo ani, ane'a danane'ete'e azaġa ġadizirote'e enogano, Paulo 'ahige niro. "Ġa'e Roma zuhi'aġani'a kota'oga urateha. E'ano'o ġa'e Roma zuhi'aġa vaġe onami'uma."

Festo'a kini Agripa teite ġo'aniro

¹³ Mada nu enogano, Kini Agripa zu ezeġa, niġa Berenike'a Kaisarea neġa onairo, matu'u ġoe'a Festo hanoga veize. ¹⁴ Ze Festo teite mada ġehaġa radiunu 'ahine, Festo'a Paulo hariġa Agripa me'odo haro, raena'a, "Feliki'a 'adama vase 'ahoga ġu'ano ohone modiro." reiro. ¹⁵ "Eġe'a Ierusalemene neġa itirotene, dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa boroboro'a onaadu Paulo 'utiro, ebu eġe'a kota ġonaga ġoe'a ro'i rae umidiro, runeo tuġunoga veize.

¹⁶ E'ano'o e 'ahige rae ziro. 'Roma gorogo'a e 'ahigoġa. Kota zamaġano'e vase 'ahoga 'utine, vase a'a'e ge 'ute'ete'e azaġa zamao edanadu ane mone ġoe'a rae furen'i'uma. E'e ġaruganobu'u ġonaga ġoe'a rae furenadu, zeġe 'evorao ri'ini'uma.' ¹⁷ E'ano'o zeġe'a eġe teite Kaisarea neġa ovairoteene, madaġa mene fanediro. Rehano irarirotene, e kota haba'ano ehoriro. Ebu uti azaġa zeadu e'e vazeġa zamahu zouniro. ¹⁸ Ane 'utirote'e azaġani'a ġoe'a rae furenirotene, eġe'a zamarirote'e haġaiġa sau'a nu'e mene rae fureniro. ¹⁹ Rehano ze'e, zeġe Badi'a mazao fie'ete'e haġaiġa moneo, zu vase 'ahoga, niġa Iesu, ani rudaro rehano 'ize ġaboga rae, Paulo'a ra'ete'e hariġa rae fureniro. ²⁰ E'e aġu'a e nouge nouge ġoeri'uma'e. E'ano'o Paulo ġadiniro, ani urate'e ga, Ierusalemene neġa itadu e'ea kotanoga. ²¹ Rehano Paulo ura'e Kaisarea neġano radadu Roma zuhi'aġani'a kotanoga uratiro. E'ano'o uti azaġa zina'a, 'Paulo'e ġu'ano ohone rado'! Onamoo madaġa me'ine, Roma zuhi'aġa mazao tuġuni'uma' reiro."

²² Ebu Agripa'a Festo nina'a, "Eġe ġatana zuni ane ġoere igihi." reirotene, Festo'a nina'a, "Ġa ohogoru'u igi'uma." reiro.

Paulo'a Kini Agripa zamao ane mone ġoe'a rae fureniro

²³ Irarirotene, Agripa ani Berenike-ne, dabua manoga rohorohogēita haḡaadu, nu'onu'o neḡa diuḡiro. Ebu uti azaḡa boroboro zu Kaisarea neḡa azaḡa boroboro zuni diuḡiro. Ebu Festo'a uti azaḡa zeadu Paulo zamahu zouniro. ²⁴ Ebu Festo'a raena'a, "Kini Agripa zu 'ahi onaate'e azaḡa nidu'a, vazega 'adi'e'e. Ierusalemā neḡano zu Kaisarea neḡano Iuda azaḡani'a raena'a, 'Ġabode radoga mene idaḡa.' rae tatarē'ete'e vazega. ²⁵ E'a ani ḡoere abitirotene, runeo tuḡuni'uma haḡaiḡa mene horoniro. Rehano ani ura'e, Roma zuhi'aḡani'a kotanoga uratiro 'ahine, Roma zuhi'aḡa mazaḡo tuḡuni'uma ra'ohe. ²⁶ Rehano e'e Roma zuhi'aḡa veize nouge rae mirihi'uma? Mazaḡa ani, haḡai sau'a 'ahoga mene haḡairo. E'ano'o Kini Agripa ḡae hune zamao zuni zae nidu'a zamao tutune onaeha, zae'a Paulo ḡadinadu eḡe'a mirihite'e ḡoe'a ederoga veize. ²⁷ Mazaḡa eḡe'a zamare'etene, ḡu'a vazega Roma zuhi'aḡa mazaḡo tuḡune'ete'e zamaḡano, 'ute'ete'e ḡoe'a mene mirihoga'e mene idaḡa."

26

¹ Ebu Agripa'a Paulo niro, raena'a, "Ġae moneo ḡoero'i!"

E'ano'o Paulo ani 'evo'a mae ḡihinadu, ḡoere iḡuniro. ² "Kini Agripa, e'e izidi matu'e'ohe, mazaḡa e Iuda azaḡani'a ḡoere aduga nidu'a eḡe rana ri'ine'ete'e u'ano, eḡe noneo ḡoere'e 'ahine. ³ Ġae edeḡa, Iuda azaḡa haḡai zuni zeḡe'a ta'iroтите'ete'e ḡoe'a. E'ano'o e umi'e'ohe. Eḡe ḡoere 'adi fairu igi onamo'i ḡonaga!

⁴ Iuda azaḡa zeḡe nidu'a edeḡa, eḡe'a kobe'anono'o nouge radi-unuta'a'e, Iuda azaḡa bo'aḡano ebu Ierusalemā neḡano. ⁵ Ze, ḡabonehe ḡadaheḡanono'o edeḡa 'ahine, ze'a uratine e'e Farisea vazega rae re'uma zu idaḡa. Farisea azaḡa'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a faifaine haḡae'ete'e azaḡa. ⁶ Ebu izidi e'e, Badi'a'a emeḡe vouḡa mazaḡo rae tirete'e ḡoe'ani'a hudanoga guhine'ete'e u'ano kotahe'ohe. ⁷ Emeḡe iduhu gaubana zu aheu fare'e (12), e'e ḡoe'ani'a hudanoga radu guhine'ohe. Ze ohere zu madai Badi'a tuḡure inare haḡae'ohe. Kini vazega! E'e, e'e ḡoe'a guhine'ete'e u'ano, Iuda azaḡani'a eḡe rana ḡoere aduga ri'ine'ohe. ⁸ Za nu'e nouga'ahi Badi'a'a rune azaḡa bare ḡabozi'uma ra'ete'e ḡoe'a mene mae ḡihine'ohe?

⁹ Eḡe zuni ibite 'ahige zamariro. Nazareta neḡa vazega, Iesu niḡa 'u'uoga veize inare gauine manoga rae zamariro. ¹⁰ E 'uḡuḡa haḡaiḡa Ierusalemā neḡano haḡairo. Ebu Dibu'o hau'ete'e boroboro niḡano, Zuhi'a Boro mone azaḡa ḡehaḡa ḡu'ano ohoziro, zu zimi ruzihi reirotene, e'e ḡoe'a mae ḡihiniro. ¹¹ Ebu Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a diuḡadu, 'Bouzo'i!' reiro. Ebu bouze'ena'a, 'Iesu niḡa sausaune ḡoero'i!' rae tatariro. Zuni e maḡune rudaro 'ahine, haba faḡano neḡa 'ahoga 'ahoga onamadu, Zuhi'a Boro mone azaḡa vaḡadu sausauro.

¹² Mada 'ahogano e'e 'ougih radu, dibu'o hau'ete'e boroboro niḡano zu ḡoereze odohadu, Damaseko neḡa onamiro. ¹³ Kini vazega! Madai nemaḡano e'e ibiḡano onamirote'ea, e adureono'o agaḡa boro'a agaranoga horoniro. E'e agaḡa'e mada agaḡa vitinoga. Eḡe zu eḡe teite onamirote'e azaḡa agafi' ovairo. ¹⁴ Ebu emeḡe nidu'a rahao higau bauriro, ebu Iuda ḡoe'ano ihi'ete'e agoḡa 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo! Saulo! Ġa nougadu eḡe sausahe'ohe? Ġa ire meiga meiga futune'ohe. A'e ḡae'a ḡae bare sausa'u'e'ohe.'

¹⁵ Ebu eḡe'a ḡadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ḡa iniu?' reiro. Zuhi'a Boro'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, ḡae'a sausahe'ete'e vazega. ¹⁶ Iḡunadu edano'i!

Eġe'a ġae mazao fureranata'a'e, eġe tuġure vazegano oho'ifine, zu horohate'e hariġa vaze mazao me'odo zinifine, zu eġe'a iho'ite'e ġoe'a rae furenoga veize. ¹⁷ E'e Iuda azaġa zu Iuda mene azaġani'a sausau'ihireite'e zamaġanonono'o mae vaġi'i'uma. Ebu zeġe mazao bare tuġu'i'uma, ¹⁸ ubumaze ra'anadu uzaboono'o aġaġa moneo mae ġihuzoga veize, zu Satani 'u'uganonono'o mae vaġizadu Badi'a mone rouga veize. 'Ougine, sau'aze eġe'a rae modi'uma, zu ze'e eġe mazao fiadu, Zuhi'a Boro veize avo reirote'e azaġa teite 'auġi'uma.

¹⁹ E'ano'o kini Agripa, e'e adureono'o fureranadu ihohirote'e ibiġano da'o dure'ohe. ²⁰ E ibite Damaseko neġa azaġa mazao, ebu Ierusalemeneġa zu Iudea haba'a nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa mazao, ebu Iuda mene azaġa mazao zuni haramiro, raena'a, 'Zamaze ġihunadu, Badi'a vaġe aro'! Ebu haġai manoga haġaena'a, zamaze ġihunate'e furen'o'i! ²¹ Eġe'a 'ougirote'e u'ano, Iuda azaġani'a dibu'o neġano obohe tiro, ebu uġuhe ruhihi reiro. ²² Rehano Badi'a'a danahe onaoo izidi, e 'ada edau'ohe, ebu vaze zuhu'anono'o boro ġonaga zeġe nidu'a mazao hari tiba hina rae furene'ohe. E'e ġoe'a'e peroveta azaġa zu Mose'a vesu'u nagini'a furera'uma reirote'e ġoe'a da'o. ²³ E'e ġoe'a'e, Keriso ani zaharani'uma, ebu ibite runeono'o bare ġabodi'uma, ebu ane'a Iuda azaġa zu Iuda mene azaġa mazao ġabone hidi'uma aġaġa haramoġa harami'uma."

²⁴ Paulo'e 'ouge rae'enogano, Festo'a ġoere ġihau'ena'a, "Paulo! Ġa baboraneha. Ga ufeta mirihirote'e'a mae babo'eha." rae reiro.

²⁵ Rehano Paulo'a naenaenina'a, "Ġihi'a vazegħa Festo, e'e mene baboraneha. Eġe'a ra'ete'e ġoe'a'e ġoere huga zu eda'eġa. ²⁶ Kini Agripa ani, 'adi haġaġa nidu'a edeġa 'ahine, e'e mene rihau'ena'a huga ni'ohe. Mazaġa e edeġa kini Agripa'e haġai 'adi nidu'a igi hauġiro, mazaġa e'e haġaġa'e guni'ano mene fureraro. ²⁷ Kini Agripa, ġa peroveta azaġa ġoere mae ġihine'e hehe? E edeġa, ġa mae ġihine'ohe."

²⁸ Ebu Agripa'a Paulo nina'a, "Ġa mada futu'ano ġoere tahiġa rae furenadu, eġe'a Kristenio tiro'i ra'e rehano, a'e mene idaġa."

²⁹ Paulo'a naenaenina'a, "Mada futu'a ga faġa'e ago zamaro'i! Mazaġa e Badi'a mazao 'ahige kurau'ohe, ġae zu 'ada igi'ete'e azaġa nidu'a eġe teigoga, rehano ġu'ano ohohe'eta'a'e ahigħa."

³⁰ Ebu kini Agripa, gavana vazegħa Festo, zu Berenike ebu e'ea ehorinute'e azaġa nidu'a iġune edaro. ³¹ Ze nu'onu'o neġanonono'o buau'ena'a ġoretitiro, raena'a, "Vaze 'adi'e runeo tuġuni'uma ga ġu'ano ohoni'uma haġaġa sau'a mene haġairo."

³² Ebu Agripa'a Festo niro, raena'a, "Roma zuhi'aġani'a kotanoga mene uratifone, vaze 'adi'e ġu'anono'o mae bunifo."

27

Paulo Roma neġa ġasi hina tutune onamiro

¹ Eme Itali haba'a ona'uma madaġa meirotene, Paulo zu ġu'a azaġa nu'e uti vazegħa 'ahoga, niġa Iulio 'evorao ri'iziro. Ani'e Roma zuhi'aġa uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħa 'ahoga. ² Ebu eme'e Adaramatenone ġasiġano tiro. Ġasi a'a'e Asia haba'a toġatoġaġano tue tue ona'uma ġasiġa. Eme e'e hina ruhau onamiro. Ebu Makedonia haba'ano Tesalonika neġa vazegħa 'ahoga, niġa Aristako zuni emeġe teite onamiro.

³ Irarirotene, Sidono neġano feuriro. Iulio ani Paulo faifaine'ena'a, tuġuniro, Paulo ane edeġa azaġa vaġadu, nagini'a ferene'ete'e hanoga

veize. ⁴ Ebu e'eano'o hena bare ruhanadu, Kupro 'umuğa genağano 'afe ruhau onamiro, mazağa zavara'e emeğe haohaofe onainu. ⁵ Ebu Kilikia zu Pamufulia haba'a davarağa boha'ano ruhau onamo, Lukia haba'ano Mura neğano hebetiro. ⁶ Ebu e'e haba'ano uti azağa ibito zini'ete'e vazegani'a Itali onamihi ra'ete'e ġasiğa horoniro. A'e Alesandria neğa ġasiğa. Eme e'e ġasiğano tutufe tiriro. ⁷ Ebu mada ġehağa te'ote'au'ena'a negane ruhau onamo, Kenido davarağa boha'ano feuriro. Zavara'e 'ize haohaofe onainu 'ahine, e'e moneo ruhau onamoga mene idararo. E'ano'o eme Salomone musuga naenaeğa onamadu, Kerete 'umuğano 'afe ruhau onamiro. ⁸ Ebu te'ote'au'ena'a zavara haone, e'e 'umuğa genağa uni ruhau onamo, "Toğatoğa Manoğa" rae hune'ete'e toğatoğano hebetiro. A'e Lasea neğa uhigano.

⁹ 'Ouge'ena'a, mada ġehağa foure hauğiro 'ahine, ġasio ruhau onamoga'e riğa zu ġiğaroğa. Mazağa Iuda azağani'a iğaiğa ogomu moneo zağozagi'uma madağa vitaro. E'e huga'e zavara madagani'a feuriro, ebu ruha'uma batoğa 'ai hauğiro. E'ano'o Paulo'a iraduguziro, ¹⁰ raena'a, "Zae nidu'a! Ege'a ġiane'etene, eme ruhau onamine sau'a hidi'uma, ġasi zu tohefe nidu'a'e davarao hunuhuni'uma, ebu ġabonefe zuni sauta'uma." ¹¹ Rehano uti azağa ibito zini'ete'e vazega'e Paulo ġoere mene mae ġihinadu, ġasi mirune'ete'e vazega zu ġasi vazega ġoere da'o mae ġihiniro. ¹² Zeğe'a ra'eta'a'e, hebetate'e haba'a'e zavara zu nahune madagano'e mene manoğa. E'ano'o vaze nidu'a'e e'e haba'anono'o ruhau buanadu Foinike toğatoğaga onamihi reiro. Ebu e'e toğatoğaganobu'u zavara zu nahune madağa me'uma reiro. Foinike toğatoğaga'e Kerete 'umuğano ġasi'a hebetete'ete'e toğatoğaga 'ahoga, mada'a zubure'ete'e mone zamaini'ohe.

Zavara boro'a davarao feuriro

¹³ Ebu zavara 'ai kauri moneono'o tahitahe onainute'ea, ze 'ane mada manoğani'a onaeha reiro. E'ano'o ġasi hanigağa hutube zounadu, Kerete 'umuğa genağa da'o uni ruhau onamiro. ¹⁴ Mene fağa onamirote'ea, zavara boro багаğa 'ai 'umu raganono'o gudau ovairo. A'e niğa "Turakulon*" rae hune'ete'e zavarağa boro. ¹⁵ Ebu ġasio ragati' aradu, zavara roğoroğe onamoga mene idağa 'ahine, zavara da'o magananiro. ¹⁶ Ebu Kauda 'umuğa kome'a genağa 'afe diuğirotu'u, ġasi kome'a ġaruna ahasinute'e riğa hutube zouniro. ¹⁷ Ebu ohoze ohoze'a ġasi ahase zounirotene, mini hina ġasi boro tатуhe ogoro tiro. Ebu hena nougine gasi'a ruhau onamadu, Afrika haba'a heta'ağano, niğa'e Surutis-o rameru'uti'uma rae riharo. E'ano'o ġasi farağa zuni hutube bunadu zavara maganani ruhau oname tağiro. ¹⁸ Rehano zavara'e 'ize ufeta boro. E'ano'o irarirotene, ġasio gaue'ete'e azağani'a ġasi ufinoga rae, odohe'ete'e toheğa davarao mae mae modiro. ¹⁹ Ebu bare iraradu, mada uğiduğa meirrotene, ġasio odohe gaue'ete'e toheğa zuni mae mae modiro. ²⁰ Eme mada ġehağa mada zu buzuva mene horoniro, zu zavara'e ufeta hune sautu radiunu. E'ano'o emeğe nidu'a mene ġabodi'uma rae zamariro.

²¹ Ze mada ġehağa oganoga mene idararotene, Paulo'a zamazeo iğune edanadu ziro, raena'a, "Zae nidu'a! Ege ġoere mae ġihinadu, Kerete 'umuğanono'o mene ruhau buafone, 'ahige aduga mene hidifo, zu toheze

* 27:14 E'e ġoe'a huga'e northeast moneono'o onae'ete'e zavarağa boro.

mene mae mae modifo. ²² Rehano e izidi 'ada zi'ete'e. Inaro'! Mazağa vazeni 'ahoga mene dauği'uma, u hube ġasi'a da'o sauta'uma. ²³ Zuhi'a Boro, eġe'a kurano hau'ete'e zu tuġureġa haġae'ete'e Badi'aġa, ani tuġure viga'a ohoġore ohere eġe uhiġano edanadu ²⁴ ġoreheha, raena'a, 'Paulo! Ago rihano'! Ġa'e Roma zuhi'aġa zamao 'ize eda'uma. Zu Badi'a manoġa'e ġae teite u'ano, ġae teite idaġa ruhau'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a'a ġabozi'uma.' ²⁵ E'ano'o zae nidu'a, inaro'! E, Badi'a tuġure viga'a ehate'e ġoe'a nidu'a huda'uma rae, ani mazao fie'ohe. ²⁶ Rehano eme'e zavara'a hudi onamadu 'umu 'ahoga heta'aġano ġasi'a ehor'i'uma."

Ġasi'a fahau ġuzuhiro

²⁷ Ohere gaubanana zu ġazaġa fare (14) meireote'ea zuni, Adaria Davaraġano zavara'a 'ize hudi vaevaefinu. Ebu e'e ohe'a nemanemaġano ġasio gaue'ete'e azaġani'e gaba ruhau hanite'ete'e ederiro. ²⁸ E'ano'o ze davara hoe'a idanirotene, mita ġae ġazaġa gaubanana (40) heuġa. Ebu tahiġa guhianadu bare idanirotene, mita ġae uġidu gaubanana (30) da'o. ²⁹ 'Ougadu ze ġiġaroze ruziro, mazaġa hena ġasi'a vatava rana rameru'uti'uma reiro. E'ano'o ze ġasi hanigaġa ġazaġa (4) ġasi ariġa ġuzuono'o mae davarao feuniro, ebu ġaiġai iraroga veize guhiu radiro. ³⁰ E'e zamaġano ġasio gaue'ete'e azaġa'e feranoga radu, so'e ġasi hanigaġa ovoe bune'ohe rae, ġasi kobe'a fui'adu zazo'anono'o ovoe buniro. ³¹ Rehano Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazēġa tahi'aġeta ziro, raena'a, "Ġasio gaue'ete'e azaġani'a ġasi 'adaono'o vaġinine, za'e mene ġabodi'uma." ³² E'ano'o uti azaġani'a ġasi kobe'a ovoe dabanate'e miniġa 'ai tene re'adu, ruhune modiro.

³³ Ebu irara 'ai hanitirotene, Paulo'a zeġe nidu'a ogomu anoga rae umiziro, raena'a, "Za mada gaubanana zu ġazaġa fare (14), zamaze adudu'ena'a guhiu onaeha. Ebu ogomuni 'ahoga zu mene aneha. ³⁴ E'ano'o e umize'ohe. Izidi za ogomu nu ano'! A'e ahirize'a inaradu ġabone hidoga veize. Eġe'a zi'ohe. Zae vadiniono'o igu tibani zuni mene dauği'uma." ³⁵ Paulo ani 'ouge rae zirotene, 'uvahu madu vase nidu'a ubumao Badi'a mazao ite matu'o haro. Ebu vaheġadu aro. ³⁶ 'Ougadu zeġe nidu'a inaradu, ogomu mae aro. ³⁷ Ġasi e'e zamaġano bone emeġe nidu'a 276-'a radiro. ³⁸ Zeġe nidu'a ogomu au idararotene, ġasi'a ufiranoga veize ogomu nidu'a davarao mae mae modiro.

Ġasi'a Melita 'umuġano fahau ġuzuhiro

³⁹ Ohereda'o mada'a aġaru feurirotene, ze no'e haba'ano ruhaunuta'a'e aġu'a. Rehano ze'e haba ġuniġa hesaġeta moneni horoniro. E'ano'o ze idaraune, e'e hesaġa ranao ġasi odohe tiri'uma reiro. ⁴⁰ Ebu ze ġasi hanigaġa davara zamaġano tene ri'i modiro, ebu tari ogoru tirote'e miniġa fui'iro. Ebu zavara veize farai hutube ġihinadu, hesa mone tarine onamiro. ⁴¹ Rehano ġasi'e heta'ano tutuhanadu, zazo'a ġoha'e e'ea teadu mene hune zu hagariro. Ebu avaġa ġuzu'e sa'u boroboro'a kafene vaheġadu faharo.

⁴² Ebu uti azaġani'a ġutarote'e azaġa'e zimi hauği'uma rae togaziro, mazaġa hena ze'a ġemabe onamadu ferau ġouri'uma. ⁴³ Rehano uti azaġa ibito zini'ete'e vazēġa'e Paulo ġabonihi reiro 'ahine, uti azaġa garariro. Ebu tuġuzena'a, "Ġema edeġa azaġa'e ibite rafatadu ġemabe onamo'i, ebu ġabao tiro'i!" reiro. ⁴⁴ "U ġema aġu'a azaġa'e, ġasi ireġa rugaruga

hina kame ġemabe onamo'il” reiro. 'Ouge haġae'ena'a zeġe nidu'a gabao ġemabe tiradu ġabode ġouriro.

28

Paulo'e Melita 'umuġano

¹ Emeġe nidu'a ġaboga gabao tirirotene, eme ederiro, a'e Melita 'umuġa. ² 'Umu e'e neġa azaġa'e emeġe faifaife rufiro. Irugu'e ru'aunu zu nahune'e biaudo 'ahine, ze mae ġihife'ena'a, ire rabibofiro. ³ U Paulo ani ire sinuġa ġura'e madu ire roga rana mae ti'enogano, zarama ire gigi'ani'a madu ire sinuġanonono'o veore buaro, ebu Paulo 'ai 'evo'ano vihone giganiro. ⁴ Ebu 'umu e'e azaġani'a mohe e'e Paulo 'evoreo ġiruġiranoga horonirotene, ze raorao'uhina'a, “Vaze 'adi'e hezo'e gorugoru vazega gaogi.” rae reiro. “Ani davarao mene hunuhuna rehano, e'e naeġa hau'ete'e badi'aġa'e ane'a ġabode radoga mene urateha.” ⁵ Rehano Paulo'e mohe ire roga rana itine modiro, ebu sau'ani 'ahoga ane mazao mene fureraro. ⁶ Vaze ze 'ane, Paulo'e ahi'ani'a mini'uma ga zogone higau bauradu ruda'uma rae ġiane radiro. Ze faġa hune 'ouge ġiane radiunu rehano, ġauni 'ahoga ani mazao mene furerarotene, ze hena nufe zamarena'a, “Ani'e badi'a 'ahoga gaogi.” reiro.

⁷ U 'umu e'e zuhi'aġa, niġa Pobelio, ani haba'e hani'ano. Ani eme mae ġihife'ena'a, neġano tutufe zoufadu mada uġidu faifaifinu. ⁸ U Pobelio moga'e uġiġa, evaneo baze radiunu. Ani ahiri'e gigi'a bagaġa zu ru sororido. E'ano'o Paulo'a diuġe ġianadu rana kuraro, ebu 'evo'a rana tirotene, 'ai manoriro. ⁹ Uguġani'a furerarotene, ugi azaġa 'umu be'a radiunute'e azaġa nidu'a, Paulo vage onaadu ane'a faizido. ¹⁰ Ebu vaze nidu'a'a, nigufe'ena'a faifaife rufido. Ebu e'e 'umuġanonono'o ruhau vaġinihi reirotene, ze ferefe'ete'e toheġa ġehaġa rifiro.

Paulo'a Roma neġano feuriro

¹¹ Eme bato uġidu e'e 'umuġano radirote'e enogano, ġasi 'ahogano tiradu e'e haba'a mode iġuniro. E'e ġasiġa'e nahune madagani'a hauġoga veize, Melita 'umuġano guhiu radiro. A'e Alesandria ne ġasiġa, niġa “Tahi'a Ato'a”. Izipi haba'anono'o onairo. ¹² Eme ruhau onamoo, Surakusa neġano hebetadu, mada uġidu e'ea radiro. ¹³ E'eano'o hena onamo Regio neġano hebetiro. Ebu mada tiba radirotene, ġasi ġaruga moneono'o zavara'a onairo 'ahine, eme ruhau onamadu, mada aheuġano Puteoli toġatogaġano feuriro. A'e emeġe ruhu ġonaga. ¹⁴ Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġa nu hidirotene, ze umifena'a, “Emeġe teite fura tiba rado'!” reiro. E'ano'o e'ea fura tiba radiro. Ebu e'e ġaruganobu'u eme'e, zavara boro u'ano sasiro rehano, ragavofe'e ġonabadu, Roma haba'ano feuriro. ¹⁵ Roma neġano Zuhi'a Boro mone azaġa'e emeġe'a hanite'ete'e hariġa igiro 'ahine, haofe onaadu, vaze nu'e Apia-foru maketiġano, nu'e Taveni Uġidu rae hune'ete'e i'udi neġano hido titiro. Paulo ani, horoziotene, Badi'a matu'o haro, ebu zamagani'a inariro.

Paulo'a Roma neġano haramiro

¹⁶ Eme Roma neġano feurirotene, Paulo'e tuġunadu ane da'o ne 'ahogano radiro. Ebu uti vazega tibani'a da'o taufinu. ¹⁷ Ebu mada uġidu meirotene, Paulo'a Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġa boroboro ane neo huze nu'oziro. Ebu zeġe'a nu'ora' onairotene, Paulo'a ziro, raena'a, “Nego nabudi, e emeġe nabudi mene sausauziro, zu vouġafe haġai mene

he'ehe'eniroy. Rehano Iuda azaḡani'a Ierusalemā neḡano obohe teadu, Roma azaḡa 'evorao ri'iheha. ¹⁸ Roma azaḡani'a ḡadihirotene, ze ura tuḡuhe buhihi reiroy, mazaḡa runeo tuḡuhi'uma haḡaiḡa sau'a mene horoniro. ¹⁹ Rehano Iuda azaḡani'a mene uratirotene, e'e ibi 'ahoga o'o'a radu, Roma zuhi'aḡani'a kotahoga veize umidiro. U e'e aduḡa 'ahoga nabudihe rana touga veize mene onaeha. ²⁰ E'ano'o e za ḡiazoga zu ḡorezoga veize huze onaeha, mazaḡa Isaraela azaḡani'a guhine onainute'e vazeḡa u'ano, e'e ḡu'a neḡano 'ada radiu'ete'e."

²¹ Ebu ze naenaenina'a, "Iudea haba'anono'o ḡa moneo so'ani 'ahoga mene noneni tuḡuriroy. Zu vazeni 'ahoga Iudea haba'anono'o feuri arirotene, ḡa moneo sau'ani 'ahoga mene rae fureniro. ²² Rehano eme ḡa'a nouge reihī ra'ete'e igihī ra'ohe. Mazaḡa eme edeḡa, haba nidu'a zamaḡano vaze nidu'a ḡae mone ra'ete'e azaḡa he'ehe'eze'ohe."

²³ Ebu ze Paulo teite bare nu'oranoga rae mada 'ahoga rae tiro. E'e madaḡa meirotene, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a onaadu, bare ane radone haba'ano nu'oraro. Paulo'e oherebauono'o onamo ḡorava Badi'a'a zuhi'afi'uma ḡoe'a rae furenō ziniroy. Ebu zeḡe'a Iesu mae ḡihinoga rae, Mose goro ḡoe'a zu Peroveta azaḡa buka zamaḡanono'o Iesu hariḡa haramiro. ²⁴ Vaze nu'e Paulo ḡoere mae ḡihiniroy, u nu'e mene. ²⁵ Ebu ze zeḡe bo'aḡano zamaze mene tiba. Ebu Paulo'a 'ahige zirote'e enogano, ze neono'o buau ḡouriroy. Paulo'e zeḡe'a 'izema buanogano 'ahige ziro, raena'a, "Vine Zaḡoḡani'a peroveta vazeḡa Isaia-ono'o vouḡaze zirota'a'e ḡoere huga, raena'a,

²⁶ 'Onamadu Iuda azaḡa 'ahige zo'i!

Ḡae eḡoga igi huni'uma,
rehano mene ederi'uma.

Ḡae horonoga horone huni'uma,
rehano mene zamari'uma.

²⁷ Mazaḡa 'adi duḡuru zama'e tuḡa zu teḡaze'e 'uhuḡa,
ebu ubumaze zuni kuruḡa.

A'e ubumaze hina mene horonifine,
zu teḡaze hina mene igifine,
ebu zamaze hina
mene zamare horonifine.

'Ougadu mene ḡihure baradu,
eḡe'a mene faizoga veize.'

²⁸ E'ano'o zae ederoga veize ḡoere 'adi zi'ohe. Badi'a'a ḡabone hidi'uma ḡoe'a tuḡure'eta'a'e, Iuda mene azaḡa veize tuḡureha, ebu ze mae ḡihini'uma."

[²⁹ Paulo ani 'ouge rae ḡoreze hauḡirotene, Iuda azaḡa 'ai oname ḡouriroy ebu zeḡe'a zeḡe bare riḡa ta'iro titiroy.]

³⁰ Muri aheu, ani 'ize ḡu'a zamaḡano rehano, ane'a naeḡa haḡae'ete'e neḡano radiunu, ebu iniu ane vaḡe onaidotene, nidu'a mae ḡihizido.

³¹ Paulo'e mene rihau'ena'a Badi'a'a zuhi'azi'uma ḡoe'a haramo zinido, zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso hari ihozido. Ebu vaze 'ahogani'a zuni mene gararo haro.

Filipi Ekalesia Azağa Mazao Paulo'a Mirihiro

¹ Ege Paulo zu Timoteo'a fefa 'adi mirihe'ohe. Eme'e Keriso Iesu veize gaue'ete'e azağa. Ebu fefa 'adi'e Filipi neğano Keriso Iesu mone ra'ete'e azağa nidu'a, zu ibito zini'ete'e azağa*, zu diakono azağa veize tuğure'ohe.

² Ibite gezo 'ahige reihi: Badi'a emeğe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manoga zu zama roğeğa zini'eno'!

Paulo'a Filipi neğano ekalesia azağa u'ano Badi'a mazao manoga tauği ra'ohe zu zamare'ohe

³ Ege'a zae zamare'ete'e madağano bone, iğaiğa ege Badi'a mazao manoga tauği ra'ohe. ⁴ Ege'a zae nidu'a veize kurau'etene, iğaiğa matu'uheta kurau'ohe. ⁵ Mazağa zae'a hari manoga ģadahe mae ģihinirote'e madağano'ono onao izidi, ege'a hari manoga haramoga veize danahe onainu. ⁶ E'e hube hune 'ahige rae zamare'ohe. Badi'a ani, zae bo'ağano gau manoga fureniro, 'ouge hağae onamo, Keriso Iesu'a bare onai'uma madağa me'uma. E'e madağano zae zamao furenirote'e gauga manoga hağae haugi'uma.

⁷ Za'e ege zamao iğaiğa radiu'ohe. E'ano'o ege'a zae nidu'a mazao 'ahige zamare'eta'a'e manoga. Mazağa zae nidu'a, Badi'a'a inirote'e gauga ege'a hağaoga veize danahe onainu. E ģu'a neğano'o 'ada radiu'ete'e zamağano zuni, kotao hari manoga birirote'e madağano zuni, ebu hunio hari manoga'e mene tugahe haramo inarinute'e madağano zuni danahiro.

⁸ Keriso Iesu'a zae zamare'ete'e teige, e zae nidu'a zamare'ohe. Ege'a 'ouge rata'a'e, Badi'a ane edeğa, e huga goere'ohe.

⁹ Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: zae'a Badi'a faifaine ederoga zu nagini'e duduga ga ve'oğa horone ederoga, ebu 'ouge hağae'ena'a, zae'a zae bare zamarotite'ete'e hağaiğani'a bororu onamoga. ¹⁰ Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: Zae radone zamğano nagini'e manoga ederoga, zu zamaze dehenoga, zu hağai sau'a mene hunezuni hağaoga, ebu 'ouge hağae onamo, Keriso'a bare onai'uma madağa. ¹¹ Ebu Iesu Keriso'a danazadu zae ģabone'e duduga da'o re'uma. Ege'a 'ahige kuranata'a'e, vaze'a zae hağai manoga horonadu, Badi'a ģubane'ena'a zu niğa mae iğihinoga veize.

Paulo'a ģu'a neğano radiu'ete'eano'o hari manogani'a bororu onamiro

¹² Nego nabudi, e ura, za 'adi edero'! Aduga ģehağa ege mazao fureru'ete'ano'o, hari manogani'a bororu onamiro. ¹³ Ebu ege'a Keriso u'ano ģu'ano radiu'eta'a'e, Roma zuhi'ağa ne enoga taufe edau'ete'e azağa, zu vaze nunu ģehağani'a edere ģouriro. ¹⁴ Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azağa'e, ege'a ģu'ano radiu'ena'a, edau gigaru'ete'e u'ano, Zuhi'a Boro mazao fie giganadu, mene rihau'ena'a, Badi'a goere inare haramo'ohe.

¹⁵ Vaze nu'a Keriso hariğa haramo'eta'a'e, ze ege gau u'ano 'ahi'ahi ma'ohe, zu vitihih ra'e'ohe. Rehano vaze nu'e ege danahih radu, hari manoga haramo hunih radu, zama manoga hina haramo'ohe. ¹⁶ Zama manoga hina haramo'ete'e azağa'e, hari manoga biroga veize, Badi'a'a e ģu'ano mae zouhirote'e, ederadu, zege zamarone ege mazao teadu haramo'ohe. ¹⁷ Rehano 'ouge 'ahi'ahi ma'ete'e azağa'e nize boro reihi radu Keriso hariğa haramo'ohe. Ze haramo'eta'a'e, zamaze'e mene deheğa. Ze

* 1:1 ga bisofu

'ouge'ena'a, ege'a gu'ano aduga hide'ete'e'a bororanoga veize rae, zamare taug'e'ohe. ¹⁸ A nagini veize? Zege'a haram'e'ta'a'e, zamaze'e duduga ga mene, ago zamaro'i! Goere boro'e Keriso hariğa haram'e'te'e. ¹⁹ Ebu e e'e u'ano matu'e'ohe. Ebu e zama mone zuni matu'e ona'uma, mazağa e edeğa, zae'a ege veize kurau'ete'eano'o, zu Iesu Keriso Vine Zağogani'a danahe'ete'eano'o, e'e Badi'a'a gu'anono'o mae buhi'uma.

Paulo gabone'e Keriso teite

²⁰ E'e 'ahige zamare'ena'a hube hune guhiu radiu'ohe: Ege mazao nagini'a fureraune zu, e'e mene mazağaro'hi'uma. U e'e iğaiğa inare goere'ete'e teige, izidi zuni inare goeri'uma. Ebu e gabode radine, ga rudaune, ege hağai nidu'a'ono'o vase nu'a Keriso nigunoga urate'ohe. ²¹ Mazağa ege mazao'e, gabode radiu'eta'a'e, Keriso teite radiu'ohe. Ebu rudaune'e, manoga hune hidi'uma. ²² Rehano ege'a gabode radine, ege gau u'ano vase geħağani'a Badi'a goere egadu, gabone hidi'uma. E'ano'o e ağu'a, no'e ibiğano onamine manoga. ²³ E zamahe aheu nemağano. E ura'e raha 'adi modadu, Keriso teite radihi. 'Ougine manoga tauği. ²⁴ Rehano e zae veize raha 'adao gabode radine, manoga. 'Ougine zae danazoga idağa. ²⁵ E hube hune 'ougin manoga rae zamare'ohe. E edeğa, e'e gabode radadu, zae nidu'a teite radi'uma. Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a bororanoga veize, zu zae'a fie'ete'ea, matu'uze'a bororanoga veize danazi'uma. ²⁶ 'Ougadu ege'a bare amine, za'e ege u'ano Keriso Iesu nigune'ena'a, matu'e ruda'uma.

Badi'a mone ra'ete'e azağa'e gahunoneğa manoga hidi'uma

²⁷ Goere boro tiba'e, 'ahige reihi: Za, Keriso hari manoga mae gihine'ete'e vazeğa ra'ete'e hağaiğano da'o onamo'i! 'Ougine, ege'a ġiazi' amine, ga hava fağano'no'o harize igine zuni, e ederi'uma; Za'a zamaze tibunadu edau gıgaru'ete'e, zu zamaze tibano neadu hari manoga ağıro hau'ete'e azağa'ono'o hari manoga inare biretite'ete'e. ²⁸ Ebu aduga zini'ete'e azağa mene rihoze'ete'e, zu zae'a inare goere'ete'e ege ederi'uma. Zae'a mene rihau'ete'e hağaiğa, aduga zini'ete'e azağa'e Badi'a'a ruizi'uma, u za'e gabone hidi'uma. 'uğuga nidu'a Badi'a mazao'no'o furera'uma. ²⁹ Za'e Keriso mazao fie'ete'e gahunoneğa manoga da'o Badi'a'a mene zeneha, rehano Keriso u'ano aduga hide'ete'e gahunoneğa manoga zuni zeneha. ³⁰ Ege'a hidirote'e adugağa zae'a horonirote'e heuğa, zae'a e'e adugağa hide'ohe. Ebu ege'a ize e'e adugağa hide'ete'e izidi zae'a igi'ohe.

2

Za'e zamaze tibunadu, zae'a bare nize mae ovoro'i

¹ Za Keriso teite tibuzate'eano'o inare'ohe? Keriso'a zae zamarate'eano'o za manogahe? Za Vine Zağoga teite radiu'ena'a, ane teite matu'e tıburu'e'hehe? Za vase mazao manore'e'hehe, zu vetuğazi'e'hehe? ² Za 'ouge rado'idene, zamaze'e zamare ġiriğiro'i! Zamarone tiba hina zamaro tito'i! Zamaze tibunadu gau'o'i! Za'e 'ouge hağae'ena'a, ege matu'u borofe huno'i! ³ Ago inaho'i! Nize boro reihi ra'ete'e zu zae'a bare niguzoga rae, ġau 'ahoga ago hağao'i! Rehano zae'a bare nize mae ovoradu, vase zamare ġihizo'i, u za'e ze 'u'uğano rae zamaro'i! ⁴ Zae zae'a manoga hidoga veize da'o ago zamaro'i, rehano vase'a manoga hidoga veize zuni zamaro'i!

⁵ Za'e, radoneze zamağano hağaize zu zamaroneze'e Keriso Iesu'a hağaidote'e teige hağao'i!

- 6 Ibite bone Keriso ane huga, Badi'a teite idaḡa rehano, Badi'a teite idaru'ete'e niḡa boro mene obone giganiro.
- 7 Ebu niḡa boro modadu, vase raena'a, tuḡure vaseḡa teigiuro.
- 8 Ebu ani vazeo reirotene, ane'a ane bare mae ovoiro.
Ebu Badi'a ḡoere mene vari'ohaudu. Ane'a ruda'uma ibiḡa rehano onaminu.
Ebu vase haḡaiḡa sau'a boro teige, satauroniro ebu rudaro.
- 9 E'ano'o Badi'a'a ani mae ḡihine hitana huneo ohoniro, ebu ni ḡihi'a haro.
E'e niḡa'e ni 'ahoga 'ahoga nidu'a vitinoga.
- 10 Badi'a'a 'ougirota'a'e, adureo radiu'ete'e, zu raha radiu'ete'e, zu raha 'u'ugano radiu'ete'e nidu'a'a Iesu matu'o hau'ena'a, ḡuḡuroga veize.
- 11 Ebu ḡuḡurate'e nidu'a'a 'ahige rae furenoga veize: Iesu Keriso'e Zuhi'a Boro.
Ze 'ouge haḡae'ena'a, Badi'a emeḡe Mama ni mae ḡihi'uma.

Ḡabone hidi'uma ibiḡano inare onamo'i

- 12 E'ano'o vazehe manoga nidu'a, zae'a Badi'a ḡoere ibiḡano iḡaiḡa onamidote'e teige, rihau rudau'ena'a, gabone hidi'uma ibiḡano inare onamo'i! U mene eḡe'a zae teite radiu'ete'e zamaḡano da'o, rehano izidi eḡe o'o'ano zuni borofe inare gauo'i! ¹³ Mazaḡa zae'a Badi'a ura haḡaiḡa haḡaoga veize Badi'a'a zae zamao gau'e'ena'a inarazi'ohe, zae'a uratadu e'e haḡae'ohe.
- 14 Ḡau nidu'a zamaḡano ago ḡoere'ena'a zu ta'iro tite'ena'a, haḡao'i!
- 15 'Ougine za'e vase duduga tauḡi re'uma, zu vase'a mene debaze ḡoeri'uma. Ebu izidi ega, haḡai ve'oḡa azaḡa ḡunuḡano, sau'ani 'ahoga mene haḡaadu, Badi'a ubuga ubuga teige, radifo. Za'e, e'e ḡunuḡano buzuva'a adureo agaru'ete'e teige agarano'i! ¹⁶ Ebu ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma ḡoe'a vase veize rae fureno'i! 'Ougine, e'e, Keriso'a bare ovai'uma madaḡano, eḡe'a zae bo'agano gau aduga haḡaidota'a'e hugeita raena'a, zae u'ano matu'e ruda'uma. ¹⁷ Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano aduga hide'ohe rehano, zae'a Zuhia Boro veize gauine, eḡe'a zae u'ano rudaune e matu'e'ohe. Zu e ura zae nidu'a teite matu'e tiburatihi.
- 18 E'ano'o zae zuni eḡe teite matu'e tiburatihi.

Paulo'a Filipi azaḡa u'a Timoteo tuḡuni'uma

- 19 Zuhi'a Boro Iesu'a uratine, e zae vaḡe Timoteo ariga tuḡune ame'ohe. 'Ougadu ane'a baradu, zae hari me'odonine eḡe zuni matu'i'uma. ²⁰ Zea'a faine radiu'e ga mene rae Timoteo'e hube hune zamare'ohe. 'Adama ani heuḡa zae zamare'ete'e e'e vaseḡa 'ahoga o'o'a. ²¹ Mazaḡa vase ḡehaḡa'e Iesu Keriso'a urate'ete'e ḡauḡa mene zamaradu, zeḡe hune'a urate'ete'e ḡauḡa zamare borofe'ohe. ²² U za edeḡa, Timoteo'e haḡai manoga Badi'a gau haḡae'ohe, mazaḡa ani hari manoga haramoga veize eḡe teite faifaine gau onainu. Ani'e ubugani'a moga danane'ete'e teige eḡe teite gau onainu. ²³ E'ano'o 'adao eḡe mazao nagini'a fureratite'e ederi'udu'u, Timoteo zae vaḡe tuḡuni'uma. ²⁴ Ebu eḡe zuni zae vaḡe ariga ami'uma ra'ohe. E'e ibiḡa'e Zuhi'a Boro'a haḡaoni'uma rae hube hune zamare'ohe.

Paulo'a Epafrodito Filipi azaḡa vaḡe tuḡuni'uma ra'ohe

- 25 U Efaforodito, ani eḡe nego. Ani eḡe teite gau'e'ohe, zu uti azaḡa teige eḡe teite hari manoga bire'ohe. Ani'e zae'a eḡe u'a tuḡuniuro. E'ano'o ani onaadu e ḡau nunu mene idaru'etene ani'a danahinu. Rehano izidi Efaforodito'e zae vaḡe bare tuḡunine manoga ra'ohe. ²⁶ Mazaḡa ani zae

nidu'a ġiazihni radu zamare hune'ohe. Zae'a ani ibite uginirote'e egadu, zamaze'a adudaro. Ane'a za 'ougirote'e igirotene, ani zamaġa mene idararo. ²⁷ Ani'e hube hune ugi boro'a madu nariga rudaro. Rehano Badi'a'a vetuġaneadu fainiro. 'Ougadu e'e, aduga zamaġano, aduga hena mene bare ragatiro. Badi'a ani Epafrodito da'o mene vetuġaniro rehano, eġe zuni vetuġahiro. ²⁸ E'ano'o e ura, ani'e ġarihe zae vaġe tuġune amihi ra'ohe. 'Ougine, za ani teite hidadu matu'i'uma, zu eġe zama'a adudu'ete'e'a ufira'uma. ²⁹ E'ano'o Zuhi'a Boro ibio, matu'o hau rune'ena'a, mae ġihino'i! Za ani heuġa vazeġa nigunine manoġa! ³⁰ Mazaġa Keriso gau u'ano ani nariga rudaro. Ani'a zae'a danahifote'e gauga haġaadu, nariga rudaro.

3

Radone zamaġano haġai boro'e Keriso edere'ete'e

¹ Nego nabudi, e 'ahige bare reihi: Za Zuhi'a Boro teite tiburanate'e u'ano matu'o'i! Eġe'a ibite iraduguzirote'e ġoe'a, bare bare to zinihi ra'ohe. A'e eġe mazao mene gau boro, zu a'e zae'a mene ve'oroga veize.

² Badi'a aġu'a zu haġai sau'a haġae'ete'e azaġa veize ġiano'i! Ze'e Iuda azaġa. Iuda azaġa'e zae so'oze'ena'a, ahiri rana iġuri haġaine, Badi'a mone re'uma ra'ohe. Rehano ze'e foure ahiri ru'i tauġe'ohe. A'e huga o'o'a. ³ U eme'e hube hune Badi'a mone ra'ete'e azaġa. Eme'e Badi'a Vine Zaġoġani'a ibitofeadu Badi'a mazao kurau'ohe. Eme Keriso Iesu nigune'ohe, e'ano'o ahiri rana iġuri haġae'ete'e. Zu Badi'a ubuġa rouga radu zeġe edeġano gauete'e azaġa eme'a mene zamare borofe'ohe. A'e huga o'o'a haġaiġa. ⁴ Rehano vaze 'ahogani'a ani'e vaze nagiga ra'ete'e moneo Badi'a'a mae ġihini'uma ra'ete'e borofe zamarine, eġe zuni eġe moneo borofe hune rouga idaġa.

U vaze 'ahogani'a ahiri gauga ġehaġa haġae'ohe rae zamarine, a'e eġe'a vitinoga. ⁵ E'e fureranadu mada fu'o zu uġidu fare meiotene, ahirihe rana iġuri haġairo. E'e Isaraela vazeġa, Beniamini iduhu vazeġa, ebu Heberu mariga huga huga. Iuda goro ġoe'a moneo'e Farisea vazeġa, goro ġoe'a faifaine haġaido. ⁶ Badi'a veize inare'ete'e moneo'e ekalesia azaġa eġe'a zamahe nidu'a hina sausauzido. Iuda azaġa goro ġoe'a faifairu haġaadu, duduga ra'ete'e moneo'e, mene ve'oniro.

⁷ Eġe'a ahi ġauga'e manoġa tauġi zu ġau boro bagaġa rae zamarinu. Rehano Keriso'a eġe veize rudarote'e ederitotene, 'uġuga haġaiġa'e huga o'o'a haġaiġa rae zamarinu, mazaġa e'e Keriso ederihi reinu. ⁸ Ebu e 'ize bare reihi. Ibite Badi'a'a matu'oga veize rae zamare haġaidote'e haġai'a nidu'a'e huga o'o'a ra'ohe. U Keriso Iesu, eġe Zuhi'a Boro, ani'e inihu edere'eta'a'e, manoġa boro bagaġa. E'e, Keriso u'ano haġaihe amahiġa nidu'a modiro. Ebu 'uġuga haġaiġa'e busi rae zamare'ohe, e'e Keriso moneo reifine, ⁹ zu ane teite tiburafine. E'e izidi eġe inarao goro ġoe'a haġaadu, Badi'a ubumao duduga rae, mene ra'ohe, rehano Keriso mazao fie'ete'eano'o Badi'a ubumao duduga rae ra'ohe. A'e Badi'a ane'a 'ouge ra'ohe, mazaġa eġe'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano. ¹⁰ E ura'e Keriso faifairu ederihi, zu ani'a runeono'o bare ġabodirote'e ġiġi'aġa ederihi, zu ane zaharanirote'e teige eġe zuni zahararatihi, zu ane'a rudarote'e teige eġe zuni haġai sau'a moneono'o rudau vaġinihi. ¹¹ 'Ougadu e noughi reine zuni, eġe'a Keriso teite runeono'o bare ġabode iġunadu, e'e ġaboneġa hina onamihi ra'ohe.

Zamamone oname hohono'i

¹² E'e, 'uguğa hağaiğa nidu'a hağae haugeha rae, mene ra'ohe, zu e'e Keriso teiđe duduga hune rae mene ra'ohe. Rehano e'e hağaiğa hağae hunihi rae ize inare'ohe, mazağa, e'e Keriso hune teiğoga veize, Keriso Iesu'a eđe meiro. ¹³ Nego nabudi, e'e Keriso teiđe huneha rae mene zamare'ohe. Rehano e'e, ġau tiba 'adi hağae hunihi ra'ohe: E'e, ġaruni moneo hağairote'e ġauğa nidu'a mene zamare'ohe. Rehano zama mone ġauğa da'o zamare'ohe. A'e Keriso ederadu, ane teiğoga veize inare ġau'ohe. ¹⁴ E'e Keriso hune teiğoga veize inare oname'ohe zu ġonagano Badi'a'a naeğa ini'uma. E'e naeğa'e Badi'a'a huhe'ete'e zu adure zamahe iti'uma, mazağa Keriso'a eđe veize gau hağairo.

¹⁵ E'ano'o emeđe nidu'a Badi'a mazao fiadu zamarone manoga meirote'e azağa'e, 'ahige zamari'uma. Ebu hağai nu zamağano zae'a nufe zamarine, a'e zuni Badi'a'a zamazeo doğ'ani fureno zini'uma. ¹⁶ Rehano ġoere boro'e emeđe inuiniu'e Badi'a'a ihofirote'e idunağano hağae onami'uma.

¹⁷ Nego nabudi, eđe teiğ'o'i zu emeđe'a ihozirote'e hağaiğano radiu'ete'e azağa faine ġiane'ena'a zeđe zuni tuhuzo'i. ¹⁸ Mazağa vaze ġehağani'a ağıre teiđe Keriso ağıreni'ohe. E'e ibite 'uguğa azağa hağai 'ai ġae ġehağa me'odo ziniro rehano izidi zeđe hağai zamaradu nihe vuğani'a onae'ena'a bare ra'ohe. ¹⁹ Ze'e ġonagano rudaune, irerogao diuği'uma. Ze'e ahirize'a urate'ete'e hağaiğa da'o hağae radiu'ohe. Ebu mazağaro hağaiğa hağae'e rehano, a'e zeđe'a bare ite'ohe, zeđe'a zamare'ete'e ġauğa nidu'a'e raha 'adi ġauğa. ²⁰ Rehano emeđe radone haba'a'e adureo. Ebu Zuhia Boro Iesu Keriso eme ġabofi'uma vazeğa, e'ano'o ovaite'e guhine radiu'e'uma. ²¹ Ani ġau nidua'a zuhi'ani'ete'e inarağa obone'ohe. Ani'a bare ovaite'e madağano, e'e inarağa hina ahirife ruhura'umate'e ani'a mae nufadu, ahi'a iziğa manoga heuğa rifi'uma.

4

¹ E'ano'o nego nabudi, Zuhi'a Boro mazao fiadu edau giganano'i! E'e za zamare rudau'ohe zu ġiazihni ra'ohe. Ebu za'e eđe matu'ohi'ohe, zu eđe'a niguze'ete'e azağa.

Inara Ğoe'a

² Euodia zu Sintike, e za umize'ohe, za'e Zuhi'a Boro moneo reirote'e azağa bobo zamaze tibuno'i. ³ Eđe teite gau tibano gau'e hune'ete'e vazeğa, ġa'a roğae aheu e'e danazite'e eđe'a umie'ohe. Ze'e hari manoga haramoga veize eđe teite inare gauido. Ze'e Kelemenito zu eđe teite gauidote'e azağa nunu teite gauido. Ebu zeđe nidu'a ni'e Badi'a'a ġabone bukagano mirihiro.

⁴ E bare bare 'ahige ra'ohe: Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a zae veize hağairote'e zamaradu matu'o'i! ⁵ Vaze mazao roğeru rado'i, vaze nidu'a'a za'e rođeğa rae horozoga. Za 'adi zamaro'i! Zuhi'a Boro'e 'ariga bare onae'ohe.

⁶ Ğau ni 'ahoga moneo zamaze 'ago adudano'i! Rehano nagini'a furerano'idene, e'e ġauğa nidu'a'e Badi'a mazao umido'i! Ebu za kurano'idene iğağa Badi'a Mazao manoga tauği ro'i! ⁷ Ebu Badi'a'a zama rođeğa zini'uma, e'ano'o zamaze'e mene aduda'uma zu mene riha'uma, mazağa za'e Keriso Iesu teite tiburaro 'ahine. Zama rođeğa a'a'e boro bağağa zu hoe'ağa, vaze'a zamaroga zu mene idağa.

⁸ Nego nabudi, ġoere ġonagano 'ahige reihi! Hağai 'ahiguğa zamare onamo'i! Huga ġoere'ete'e hağaiğa, ġubatite'ete'e hağaiğa, hağai duduga,

zama dehega haḡaiḡa, vase'a matui'uma haḡaiḡa manoga zu vase'a rae ḡihini'uma haḡaiḡa manoga. Nagi haḡai manoga tauḡi ga vase'a niguni'uma haḡaiḡa manoga horono'idene e'e zamare'eno'i! ⁹ Zae'a eḡe mazaono'o ederirote'e, zu meirote'e, zu igirote'e ḡoe'a nidu'a, zu eḡe haḡaio horonirote'e haḡaiḡa nidu'a, zae radone zamaḡano haḡao'i! Ebu zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡani'a zae teite radiu'e'uma.

Filipi azaḡani'a Paulo danane'ena'a ḡau tuḡuriro

¹⁰ E'e Zuhi'a Boro mazao matu'e rudau'ohe, mazaḡa faḡa hune radate'e enogano, za bare eḡe zamaradu eḡe ferehidote'e ḡauḡa tuḡurodo. E edeḡa, za hube uratinu rehano, danahe'ete'e ibiḡa mene hidiro. ¹¹ E ḡau nu'a ferehe'ete'e u'ano, 'ouge mene ra'ohe. Mazaḡa eḡe mazao nagini'a fureraune, a'e ḡau'a ferehe'e ga mene, rehano e edereha zamahe'e idaḡa da'o. ¹² E edeḡa, ḡau o'o'a zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa, ga ḡau ḡehaḡa zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa. Radone nagiga zamaḡano zuni, e'e matu'e radoga ederiro, ogomu ḡehaḡa ga o'o'a, ḡau ḡehaḡa ga o'o'a. ¹³ E'e, radone nagigano zu ḡau nidu'a haḡaoga idaḡa, mazaḡa Keriso'a inaraḡa ini'e'ahine. ¹⁴ Rehano e 'ada aduga hide'ete'ea, zae'a danahe'eta'a'e manoga tauḡi.

¹⁵ Filipi azaḡa, za edeḡa, zae'a hari manoga ḡadaheḡano igirote'e madaḡano bone, e, zae haḡa Makedoniaono'o igunirotene, zae Filipi ekalesia azaḡani'a da'o ḡau nu ini'ena'a danahiro, u neḡa 'ahoga 'ahoga ekalesiaḡa azaḡa'e mene 'ougiro. ¹⁶ Eḡe'a Tesalonika negano radiunute'e zamaḡano zuni, e ḡau'a ferehinutene, za eḡe veize bare bare ḡau tuḡurido. ¹⁷ E'e zae'a ḡau nu bare tuḡuronoga veize 'ahige mene ra'ohe. Rehano zae'a danahe onamadu, Badi'a'a naeḡa zinite'e'a bororanoga urate'ohe. ¹⁸ E'e ferehe'ete'e ḡauḡa nidu'a 'ada. A'e boro bagaḡa. Zae'a eḡe veize tuḡurirote'e ḡauḡa, Epaforodito'a odohe onairotene, ḡauhe'a ḡehararo. Zae'a tuḡurirote'e ḡauḡa'e Badi'a ḡahunohau'ete'e hohoḡa manoga heuḡa. A'e Badi'a'a mae ḡihine'ohe, zu matu'e'ohe. ¹⁹ Eḡe Badi'a'a, ane ḡauḡa ḡehaḡa bagaḡaono'o, Keriso Iesu u'ano borofe zini'uma, ḡauze'a fereze'ete'e madaḡano.

²⁰ Emeḡe Badi'a, emeḡe Mama nigune'eno'i, onamo tuḡutuḡu! Hube hube hune 'ougo'i!

Paulo'a Filipi kuru azaḡa veize uhiu tuḡure'ohe

²¹ Iesu Keriso mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a veize uhiu tuḡure'ohe. Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azaḡa eḡe teite 'ada radiu'ete'e'a uhiu tuḡure'ohe. ²² Adao Badi'a veize ra'ete'e azaḡa nidu'a'a zae veize uhiu tuḡure'ohe. Roma zuhi'aḡa* neo Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zuni uhiu tuḡure'ohe.

²³ Zuhi'a Boro Iesu Keriso ḡahunone manogaḡani'a zae vine teite radiu'eno'i!

* 4:22 Niga, Kaisara

Kolose Ekalesia Azaḡa Mazao Paulo'a Mirihiro

¹ Eḡe Paulo'a emeḡe nabudi Timoteo teite fefa 'adi mirihe'ohe. E'e Badi'a'a madu, Keriso Iesu veize apostolo gaḡano ohohiro. ² Fefa 'adi'e Kolose neḡano radiu'ete'e Badi'a mone ra'ete'e zu Keriso gauo hubehune gau'e'ete'e azaḡa veize mirihe'ohe. Badi'a, emeḡe mama'a manohuga zu zama roḡega zeno'i!

Paulo'a manōḡa tauḡi ra'ohe zu kurau'ohe

³ Eme zae veize iḡaiḡa kurau'etene, Badi'a, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso Moga mazao manōḡa tauḡi ra'ohe. ⁴ Mazaḡa zae'a Keriso Iesu mazao fie'ete'e zu Badi'a mone ra'ete'e azaḡa nidu'a zamaradu danaz'ete'e igiro 'ahine. ⁵ Zae'a 'ouge'eta'a'e Badi'a'a zae veize e'e naeḡa adureo ruhinirote'e mae ḡihini'uma 'ahine. Za'e hari manōḡa ḡoe'a huga ḡadaheḡano igirote'ano'o, Badi'a'a e'e naeḡa ruhine tiro. Ebu izidi zuni za'e e'e zamare'ohe. ⁶ E'e hariḡa manōḡani'a zae mazao feuriro. Za'e Keriso mazao fie'ete'e azaḡa sau'aze Badi'a'a rae mode'ete'e hariḡa huga igiro. E'e madaḡanono'o onao izidi, zae'a ḡaboneze ḡihune'ete'e teige, haba nidu'a zamaḡano hari manōḡani'a vaze zamao ḡauadu, ḡaboneze ḡihune'ohe, ebu hari manōḡa mae ḡihine'ete'e azaḡani'a geharu'ohe.

⁷ Za'e Epafara'a hari manōḡa ihoziro. Ani'e emeḡe teite gau'e'ete'e zu emeḡe zamarone. Ani'e Keriso veize iḡaiḡa gau'e'ena'a emeḡe danafe'ohe.

⁸ Ebu ani'e zae'a vaze zamaradu danaze'ete'e me'odofiro. vaze danazoga veize, vine Zaḡoḡani'a inaraḡa ziniro.

⁹ E'ano'o, emeḡe'a zae hari 'ouge igirote'e madaḡanono'o onao izidi, eme'e hubehune zae veize iḡaiḡa kurau'ohe, ebu Badi'a ahige umine'ohe; Vine Zaḡoḡa hina ani'a zama huhuzaḡa zu edeḡa zenadu Badi'a'a ura'ete'e gaḡa zae'a hugahune ederi'uma. ¹⁰ Eme 'ahige kurau'ohe; Zae'a Zuhi'a Boro ibio ani gubane'ena'a, zu Badi'a ubuḡa reifine zae'a nagini haḡae'ete'ea Badi'a'a za'e manōḡa reifine, zu zae'a haḡai manōḡa nidu'a faifaine haḡaifine, zu Badi'a borofe edere onamifine.

¹¹ Ebu eme ahige kurau'ohe; Badi'a gigi'a inaraḡa ḡonaga 'o'o'a hina zae'a inarifine, ebu e'e inaraḡa hina zae'a mene ḡarihe maḡunifine, zu aduḡani'a onait'e'a, zae'a edau gigarafine, ebu zae zamao matu'u'a iri'avoga. ¹² Ebu eme hena ahige kurau'ohe; Zae'a Badi'a, emeḡe Mama mazao manōḡa tauḡi rouga. Badi'a ani, ane mone ra'ete'e azaḡani'a Badi'a haba aḡaḡa zamaḡano radiu'ena'a me'uma manohugaḡa, zae zuni zeḡe teite meifine, ibitoziniro. ¹³ A'e Badi'a'a uzaboono'o emeḡe mae vaḡifiro, ebu ane ubuḡa zamaroneḡani'a zuhi'ani'ete'e zamaḡano ohofiro. ¹⁴ Ebu Badi'a ani Keriso ru hina emeḡe ḡabofiro, ebu emeḡe sau'a nidu'a rae modiro.

Keriso'e hitaga hune

¹⁵ Eme Badi'a'e horonoga mene idaḡa, rehano Iesu Keriso'e Badi'a iraga furene'ohe. Iesu Keriso'e, ḡau nidu'a ize izema fureranogano Badi'a teite radiunu, ebu ḡau nidu'a'e ani 'u'uḡano. ¹⁶ Mazaḡa Kerisono'o Badi'a ḡau nidu'a haḡairo, adure zu rahaḡo radiu'ete'e ḡauḡa, horone'ete'e zu horonoga mene idaḡa ḡauḡa haḡairo. Badi'a'a vine zuhi'aḡa, tuḡure viga inaraḡa ebu ḡau inaraḡa nidu'a Kerisono'o zu Keriso veize haḡairo.

¹⁷ Keriso'e gāu nidu'a ize izema fureranogano ani'e 'e'e radiunu, ebu ani'a gāu nidu'a radiu oname'ete'e zu gāu nidu'a gaue tiburu'ete'e haḡairo.

¹⁸ Keriso ani ekalesia vadiga, ebu ekalesia'e ani ahiri. Gadahegano'e gāu nidu'a ani mazaono'o fureraro, ebu ani'e runeono'o ḡabodi'uma azaḡa bo'aḡano ane'a ibite ḡabodiro. A'e gāu nidu'a ane'a zuhi'anoga veize. ¹⁹ Mazaḡa Badi'a ani'e ane urao Keriso zamaḡano radi'uma reiro. Ebu e'ano'o Keriso'a Badi'a haḡai furenehuni'uma. ²⁰ Ebu Badi'a'a ane urao vaze zu gāu nidu'a Keriso teite bare tibuni'uma reiro. Ebu Badi'a zu gāu nidu'a bo'aḡano zama roḡeḡa veize Keriso'a satauroo ruḡa sonirote'eano'o, adure zu rahao radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a, ibite'e Badi'a mazao fararo rehano, Keriso teite bare tibuziro.

²¹ Za'e ibitebone Badi'a mazaono'o fararo, ebu za'e haḡai sau'a haḡaidote'e u'ano, za zama'e agireḡa radu, Badi'a mazaono'o fararo.

²² Rehano Keriso'a ane ahirio satauroo rudarote'e u'ano, izidi za'e Badi'a'a ane teite bare tibuziro, za'e ane zamao ohozadu, ane ubumao za'e duduga, ebu toragani o'o'a reifine. Vaze'a Badi'a zamao za'e ve'oreha rae mene re'uma. ²³ Zae'a hubehune Badi'a mazao fie oname'ena'a edau gigaraune, zu hari manoga zamaḡano, ḡabone manoga me'uma reirote'e goe'a zae'a obone giganine, za'e Badi'a ubumao duduga re'uma. E'e hariga manoga'e haba nidu'a zamaḡano harame onaeha. Ebu eḡe, Paulo'e Badi'a'a hari manoga haram'e'ete'e gaugano ohohiro.

Paulo'a Ekalesia Veize Gauiro

²⁴ Izidi 'ada e'e, zae mazao hari manoga haramirote'e u'ano aduga hide'ete'e moneo matu'e'ohe. Ebu Keriso'a aduga hidirote'e teiḡe, eḡe zuni eḡe ahiri hina e'e aduḡaga hide'ete'e mene rihone'ohe. E'e haḡaiga'e Keriso ahiri'e ekalesia azaḡa veize. ²⁵ E'e Badi'a'a ekalesia azaḡa tuḡure gaugano ohohiro. A'e zae mazao, Badi'a ane goere ihozoga veize ²⁶ U'uru radiu'ete'e ḡauḡa 'a'a'e amahi hune azaḡa mazao Badi'a'a mene rae fureniro, rehano izidi ane mone ra'ete'e azaḡa mazao furene'ohe. ²⁷ Badi'a ani, ibite mene rae furenirote'e u'uru radirote'e ḡauḡa manoga 'a'a'e, Iuda mene azaḡa bo'aḡano Badi'a inahe meirote'e azaḡa mazao rae fureni'uma reiro. E'e u'uru radiro'ete'e ḡauḡa'e Keriso. Ani'e zae zamao radiu'ohe, e'ano'o Badi'a'e manoga hune u'ano zae zuni manoga hune re'uma.

²⁸ Ebu eme'e edeḡafe nidu'a hina iraduguzena'a, zu ihoze'ena'a, vaze nidu'a mazao Keriso hariga haram'e'ohe, mazaḡa emeḡe ura'e emeḡe'a danazadu vaze nidu'a'a Badi'a zama faifairu edere'ena'a, ane ibio da'o oname'ena'a duduga vazeḡa radu, Keriso ane zamao ohozi'uma. ²⁹ 'Ouge haḡae'ete'e veize eḡe zamao inare gau'eta'e Keriso gigi'aḡa hina inare gau'e'ohe.

2

¹ Eḡe'a 'adi ra'eta'a'e, e ura za edero'i! Eḡe'a zae, zu Laodikea neḡa azaḡa, ebu ize mene horohate'e azaḡa nidu'a danazoga veize inare'ohe. ² E ura ze'a inaratitoga zu zamarotite'ena'a tiburanaoga. Ebu e ura ze'a Badi'a u'uru ḡauḡa edere hunoga. U'uru ḡauḡa a'e Keriso. ³ Ebu Keriso mazao bu'u Badi'a'a u'uru tidote'e zamaroneḡa boro bagaḡa ederi'uma. ⁴ Eḡe'a 'adi ra'eta'a'e, vaze'a zamaguhi goe'a hina mene so'ozifine. ⁵ Ḡiano'i! E'e zae teite mene radiu'e rehano, eḡe zama'e zae mazao radiu'ohe. E'ano'o zae'a haḡai manoga radiu'ete'e zu zae'a Keriso mazao fie gigaru'ete'e ederadu, matu'e'ohe.

Keriso Mazao e Ġabone Iziga

⁶ E'ano'o Keriso Iesu'e Zuhi'a Boro radu za'e mae ġihiniro 'ahine, ani teite tiburu radiu'eno'i! ⁷ Ebu ire taigani'a rahao kame giganu'ete'e teige, Keriso mazao kame giganadu, ane zamare'ena'a farau onamo'i! Ebu Epafara'a Badi'a ġoere ihozidote'e teige obone giganu'i! Ebu Badi'a mazao iġaiġa manōġa tauġi ro'i! ⁸ Vaze ġoere faine ġiano'i! Hena, zeġe'a tutuze ve'oz'i'uma. Ze'e Badi'a edeġa zu vaze'a nouge nouge radiu'ete'e edeġa nidu'a raha adi ibiġano ihozi'uma. Zeġe ġoere'e huga 'o'o'a zu ġuriro ġoe'a. Ġoere a'e Kerisoono'o mene onae'ohe, rehano amahi azaġa edeġanonon'o zu haba 'adi vineġanonon'o. ⁹ Ġiano'i! Mazaġa Badi'a ġabone zu haġai nidu'a'e Keriso zamaġano iri'ave radiu'ohe. Keriso'e vaze reirotene ani'e ize Badi'a, e'ano'o za'e Keriso zamaġano Badi'a haġai nidu'a horone'ohe. ¹⁰ Ebu za'e Keriso teite tibuziro zu ani mazaono'o haġai 'adi nidu'a meiro. Vine sau'a zuhi'aġa, zuhi'a nidu'a zu ġau nidu'a'e Keriso 'u'ugano radiu'ohe. ¹¹ Iuda azaġa'e, Badi'a mone ra'etene, vaze 'evore hina ahiri oġaġa vari'e modadu iġuri haġae'ohe. E'e teige za'e, Keriso mone reirotene, Keriso'a zamaronenze sau'a zu ġaboneze sau'a vari'e mode'ena'a, zamazeo iġuri haġairo. ¹² E'e huga'e, zae'a Badi'a ni mae ġihinadu bapatizo meirote'e zamaġano, Keriso teite ġuriro, ebu Keriso ane teite bare ġabode iġuniro. Mazaġa Badi'a'a Keriso runeono'o bare ġabonirote'e ġiġi'aġa mazao zae'a firo 'ahine. ¹³ Ebu ibite vineze'e rudanoga zu Badi'a mazaono'o farau. U e'e madaġano'e, zae ġabone sau'a'e ize mene vari'e modiro. Rehano 'ouge ize haġairote'ea, Badi'a'a za'e Keriso teite bare ġaboziro. Ebu emeġe sau'a nidu'a rae modiro. ¹⁴ Ebu Badi'a'e Emeġe haġai sau'a u'ano emeġe 'ute'ete'e Iuda azaġa goro ġoe'a'e nidu'a madu, Keriso teite satauroniro. 'Ouge haġae'ena'a, Badi'a'e goro ġoe'a nidu'a 'uiro. ¹⁵ Ebu 'ouge haġae'ena'a, Badi'a'a vine sau'a zuhi'aġa zu zuhu'a inaraze mae bunu ziniro. Mazaġa goro ġoe'a 'uiro 'ahine, Satani'a e'e ġoe'a hina emeġe 'utoga mene idaġa. Ebu Keriso satauronirote'e zamaġano, vine nidu'a Keriso'a ro'aze haugirote'e, Badi'a'a hunio fureniro.

¹⁶ Eano'o, zae'a aue'ete'e zu gage'ete'e moneo ga muri muiġa, bato iziġa muiġa zu Iuda azaġa Bana Madaġa u'ano, vaze 'ahogani'a zae ve'oġa rae zoitene gararozeno'i! ¹⁷ Mene! Iuda azaġa goro ġoe'a zu muiġa 'uġuġa'e Badi'a'a rae tirote'e ġauġa manōġa emeġe rifiuma vineġa isoġa. Rehano izidi ġau manōġa a'e fureraneha. E'e ġauġa huga'e Keriso. ¹⁸ Ġurire'ena'a nize mae ovoe'ete'e zu tuġure viga mazao kurau'ete'e azaġa ġoere ago ego'i! Ze'e za tutuze ve'oz'ih'i ra'ohe. Ze'e tuġure viga horoneha ra'ena'a, nize mae ite'ena'a ġoeri'uma, rehano ze zama'e mene Badi'a mazaono'o, ebu ze 'ane ze'e nize boro azaġa re'uma. ¹⁹ Ze'e Keriso mene hegote'ohe. Keriso ani ekalesia vadiga, ekalesia azaġa'e ane ahi'a. A'u'a zu viniga hina tibuzetene ahiri nidu'a ġigaze'ohe. Ebu Badi'a'a ekalesia ibitozini'ena'a inari'uma.

²⁰ Za'e Keriso teite rudau'etene, raha 'adi vineġa zuhi'aġaono'o mae buze'ohe. Rehano za'e nougadu ize raha azaġa haġaio radiu'ete'e teige zeġe ġoere iġi'ohe? ²¹ Ze 'ahige ra'ohe, "Ago obone to'i! Ago au nuro'i! Ago obone nuro'i!" ²² 'Ahiguġa goro ġoe'a'e vaze mazaono'o onae'ohe. E'e goro ġoe'a'e mene faġa haġae'ohe zu dauġe'ohe. ²³ Goro ġoe'a 'uġuġa'e edeġa boro ġoe'a iraga, rehano huga'e o'o'a. Ze'a kuru veize zeġe bare inahirote'e ġauġa'e vaze maza'ono'o zu ze'e ġurire'ena'a nize ufeta mae ovo'i'uma, ga ahirize sausaune'eta'e Badi'a matuo hafine. Rehano goro

gōe'a 'uguḡa'e gigi'aḡa o'o'a 'ahine, zamarone sau'a mae vaḡini'uma moneo mene danaze'ohe.

3

Ġabone izigano radiu'ete'e

¹ Goro gōe'a 'uguḡa'e gigi'aḡa o'o'a. E'ano'o ḡabone ḡauḡa adureo radiu'ete'e da'o zamare borofe'ena'a vaḡo'i! Mazaga za'e Keriso teite ḡabozadu, ḡabone iziga meiro. Ebu Keriso ani adureo Badi'a eda'e moneo inaraḡeta radiu'ohe. ² E'ano'o adure ḡauḡa da'o zamaro'i! U raha 'adi ḡauḡa'e ago zamaro'i! ³ Mazaḡa za'e ibi'a haḡaiḡa sau'a modiro, ebu za'e Badi'a 'evore zamaḡano Keriso teite tiburu radiu'ohe. Badi'a aḡu'a azaḡa'e e'e ederoga mene idaḡa. ⁴ Keriso'e ḡabone iziga zini'ete'e vazega. Keriso ane'a bare onai'uma madaḡano, zae zuni ani teite agaḡa manoga'ano eda'uma.

⁵ E'ano'o za'e ahiri'a urate'ete'e haḡaiḡa nidu'a mae mode haḡo'i! A'e ubuma ḡezo, zamarone toraga, ahiri u'ute'ete'e zamare borofe'ete'e, ḡau mae buroga urate'ete'e. Ebu ḡau ḡehaḡa ago urate rudano'i, mazaḡa 'uguḡa vazega'e ire emoga* mazao kurau'ete'e heuḡa. ⁶ E'e guḡa haḡaiḡa u'ano Badi'a'e zamaḡa ḡugine runadu, e'e naega zini'uma. ⁷ Zae zuni ibite 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa teite tiburu radiudo, ebu 'uguḡa haḡaiḡa haḡaido. ⁸ Rehano izidi za'e, maḡunu, zama ḡugi, vase sausaune'ete'e, vase ni sausaune goere'ete'e, 'uguḡa haḡaiḡa nidu'a modo'i! Ebu ufire goea zae hebeono'o ago ro'i! ⁹ Ebu vase teite ago guriroto'i, mazaḡa za'e sau'a haḡaoga urate'ete'e zamaroneḡa zu ibite raha 'ada haḡairote'e haḡaiḡa modiro, ¹⁰ ebu vase iziga reiro. Badi'a ani, ane'a vase haḡairote'e iraḡa idunaḡano, zae izife'ohe, zae'a Badi'a faifairu ederifine. ¹¹ Badi'a'a ḡabone iziga rifirote'e moneo, eme'e 'ahige mene re'uma: Giriki azaḡa ga Iuda azaḡa, ahirio iḡuri haḡairote'e azaḡa ga iḡuri mene haḡairote'e azaḡa, guni'a azaḡa ga Sikute azaḡa†, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa ga boha'a azaḡa. 'Ouge eme'e emeḡe'a bare avoavo mene rae re'uma. Rehano emeḡe nidu'a Keriso mone ra'ete'e da'o zamare borofi'uma. Keriso'e emeḡe nidu'a zamao radiu'ohe.

¹² E'ano'o Badi'a'a ane mone ra'ete'e azaḡa zu ane'a zamare borofe'ete'e azaḡa, za'e, Badi'a'a ane veize meiro 'ahine, vase vetuḡazeadu danazo'i! Haḡai manoga vase mazao haḡao'i! Ḡae'a ḡae bare niḡo mae ovoro'i! Roḡeru rado'i! Ago ḡarihe maḡuno'i! ¹³ Vaze'a zae mazao haḡai sau'a haḡao'idene, ago maḡuno'i, ebu Zuhi'a boro'a zae sau'a rae modirote'e teige zeḡe sau'a zuni rae modo'i! ¹⁴ Ebu haḡai manoga 'adi nidu'a ro'anoga ḡauḡa'e zamarone. Za'e vase teite zamarotito'i! Zamarotitine, zae nidu'a tibura onai'uma.

¹⁵ Badi'a'a za'e Keriso ahiri radu uniho manoga'ano radifine huze nu'oziro. E'ano'o Keriso zama roḡeḡani'a zae zama ibitozeno'i! Ebu iḡaiḡa Badi'a mazao manoga tauḡi ro'i! ¹⁶ Keriso goere hina zamaze iri'va'ono'i! Faifairu zamare'ena'a ihotito'i ebu iradugutito'i! Zae zamao Badi'a mazao manoga tauḡi radu, Salamo badaḡa, kuru badaḡa zu Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e badaḡa mo'i! ¹⁷ Ebu nagini goero'idene, ga nagini haḡao'idene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano ḡau nidu'a haḡao'i! Ebu ane niḡano Badi'a, emeḡe Mama mazao manoga tauḡi ro'i!

* **3:5** Ire hina vase haḡadu Badi'a teige ane mazao kurau'ohe. † **3:11** Sikute haba'ano radiuete'e guni'a azaḡa

Goro gōe'a Keriso mone ra'ete'e azaḡa veize ra'ohe

18 Roḡae, ohozeze ḡoere ego'i, mazaḡa 'ouGINE, Zuhi'a Boro moneo ra'ete'e roḡaeḡani'a haḡai'uma haḡaiḡa haḡae'ohe. 19 Ohoze, inudeze zamaro'i, ebu ago sausau zo'i! 20 Tah'i'a kome'a kome'a, za'e iḡaiḡa vi'u mogo ḡoere nidu'a ego'i, mazaḡa za'e 'ouge haḡaine, Zuhi'a Boro'e matu'i'uma. 21 Nanu, mama, tah'i'aze zamaze ago adufo'i! 'Ougine, zamaze'a vetuḡara'uma zu inaraze'a ovo'i'uma.

22 Tuḡure azaḡa, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa, zae gau nidu'a zamaḡano, zuhi'aze tuḡureze ego zeno'i! Ze'e raha 'ada da'o zuhi'azi'e rehano, ego zeno'i! Ebu zuhi'aze'a horozadu matu'oga veize radu ago zamare gau'o'i! Rehano, Zuhi'a Boro rihone'ena'a zae zuhi'a veize hube hune gau'o'i!

23 Ebu nagini gauḡa zae zuhi'a veize haḡao'idene, zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro veize gau'e'ete'e teige haḡao'i! Za'e vase veize da'o mene gau'e' rehano, Zuhi'a Boro veize borofe gau'e'ohe. 24 Mazaḡa ḡiano'i! Za edeḡa, Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zini'uma reirote'e ḡauḡa'e, zae'a gau'e'ete'e naeḡa haḡae'ohe radu, Zuhi'a Boro'a zini'uma. E'ano'o zae'a 'ouge zae zuhi'a veize haḡae'eta'a'e, Zuhi'a Boro Keriso veize gau'e'ohe.

25 ḡiano'i! Badi'a'e nize boro ga nize zuhu'a rehano, vase'a haḡai sau'a haḡaetene, e'e naeḡa zini'uma.

4

1 Zuhi'a azaḡa, zae tuḡure azaḡa'e haḡai duduḡano da'o zuhi'azo'i, ebu vase nu da'o ago faizo'i, rehano nidu'a faizo'i! Mazaḡa za mene 'ouGINE, zae Zuhi'a, adureo radiu'ete'e'a, haḡaize ḡianadu e'e naeḡa zini'uma.

Inara Ḡoea Kuru moneo

2 Za'e iḡaiḡa kurau'eno'i! Zamaze'e ra'ane'ena'a bohanadu, Badi'a mazao manoga taḡi ra'ena'a kurano'i! 3 Ebu emeḡe veize zuni kurano'i, emeḡe'a Badi'a ḡoere harami'uma ibiḡa ane'a haḡaifine. 'Ougine, Keriso hariḡa Badi'a'a ane zamao ibite obonetirote'e emeḡe'a harame furen'i'uma. E'e Keriso hariḡa harame'ete'e u'ano ḡu'ano ohohiro 'ahine, za 'ouge umize'ohe. 4 Ebu Badi'a'a gau 'adi inirote'e idunaḡano Keriso hariḡa eḡe'a doḡo'ani rae furenifine kurano'i!

5 Mada manoga hido'idene Keriso aḡu'a azaḡa danazoga veize faine namare haḡao'i! 6 Ebu zeḡe teite ḡoero'idene, iḡaiḡa ḡoere iniga hina namize ḡorezo'i! 'Ougine za ze teite ḡoretitine faine naenaezi'uma.

Ḡonaga Ḡoea

7-8 E'e zae u'a Tukiko tuḡune'ohe. Ani'e emeḡe nego zu emeḡe zamarone. Ebu anie ekalesia azaḡa faifairu danaze'ete'e vaseḡa, zu Zuhi'a Boro tuḡure haḡae'ena'a eḡe teite gau'e'ohe. Ani'e 'adama eḡe'a nouge nouge radiu'ete'e edemazi'uma, zae'a e'e ederadu inarifine. 9 Onesimo zuni ani teite tuḡune ami'uma. Ani'e emeḡe nego zu emeḡe zamarone. Ebu ani'e hubehune Badi'a zamare'ohe, zuni ani'e zae nabudi 'ahoga. Ze'e emeḡe'a nouge nouge radiu'ete'e nidu'a edemazi'uma.

10 Eḡe teite ḡu'ano radiu'ete'e vaseḡa 'ahoga, niḡa Arisitako'a zae veize uhiu tuḡure'ohe. Banabasi nabuga, Mareko zuni uhiu tuḡure'ohe. Ane'a ami'uma ḡoe'a eḡe'a ibite tuḡuriro. E'ano'o ani amo'idene, faine mae ḡihino'i! 11 Vaze 'ahoga niḡa Iesu, ane zuni uhiu tuḡure'ohe. Niḡa 'ahoga'e Iusto rae hune'ohe. Badi'a'a vase zama ibito zenoga veize eḡe teite gau'e'ete'e azaḡa bo'aḡano zeḡe uḡidu ahi da'o'e Iuda azaḡa. Ze iḡaiḡa eḡe danahe'etene zamahe'a matue'ohe.

¹² Zae nabudi 'ahoga, Epafara, ani'e Keriso Iesu tuḡure vazegā. Ani zuni uhiu tuḡure'ohe. Ani zae veize kurau'etene, iḡaiḡa inare kurau'ohe, Badi'a'a zae mazao urate'ete'e ḡauḡa nidu'a edere hauḡadu, edau ḡigara-noga veize. ¹³ E'a ani horoninutene, ani'e hubehune zae ebu Laodikea zu Hierapoli neḡa azaḡa veize inare haḡue'ohe. ¹⁴ Emeḡe nego zu emeḡe zamorone, doketa vazegā niḡa Luka ebu Dema'a uhiu tuḡure'ohe. ¹⁵ Izidi eḡe'a uhiu tuḡure'ete'e ḡoe'a Laodikea neḡano Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zeno'i ebu roḡae 'ahoga, niḡa Numufa zu ane neo kurau'ete'e azaḡa veize zuni zeno'i.

¹⁶ Fefa 'adi vase 'ahogani'a zae mazao me'ode hauḡo'idene, hena, Laodikea ekalesiaḡa veize tuḡuro'i, zeḡe kuru neḡano me'ode furenoga. Ebu za'e, hena, Laodikea ekalesia veize eḡe'a tuḡurirote'e fefaḡa madu me'odo'i!

¹⁷ Ebu Arekipo nina'a, "Zuhi'a Boro'a harote'e gauḡa haḡae hauḡo'i!", rae no'i!

¹⁸ Eḡe Paulo'a uhiu ḡoe'a 'adi eḡe 'evore hina mirine'ohe. Eḡe'a Keriso hari manogā u'ano ḡu'ano radiu'ete'e zamaro'i, ebu kurano'i! Badi'a manohogani'a zae teite radiu'eno'i!

Tesalonika Ekalesia Azağa Mazao Paulo'a Ibi'a Mirihiro

¹ Ege, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika haba'a ekalesiāga azağa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e Badi'a emeġe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azaġa. Eme 'ahige rae zihi: Badi'a'a manoga zu zama rogeġa zini'eno'i!

Tesalonika ekalesiāga azaġani'a Badi'a mazao firote'e haġaiġa

² Emeġe kuru zamaġano, zae veize kurau'etene, eme zae u'ano Badi'a mazao iġaiġa manoga tauġi ra'ohe. ³ Mazaġa emeġe'a, Badi'a emeġe Mama mazao kurau'etene, iġaiġa zae zamare'ena'a, 'ahige ra'ohe: Za'e Badi'a mazao fie'ena'a, gau'e'ohe. Ebu zae zamarone vaze mazao'e boro 'ahine, za'e zeġe veize gau boro haġae'ohe. Ebu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a hube hune bare onai'uma ra'ete'e ġoe'a mae obene gigane'ohe.

⁴ Nego nabudi, Badi'a zamarone azaġa, eme edeġa, za 'ai Badi'a'a ohotiro. ⁵ Emeġe'a hari manoga haramo zinirotene, mene ġoere isoġa hina rehano, inaraġeita haramido. E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a zae mazao gauadu, emeġe'a haramidota'a'e hube hune huga rae ihozido. Zu zae zuni edeġa emeġe'a zae teite radiunute'e zamaġano, nouge nouge zae danazinuta'e. Zae'a emeġe radoneo horonidotene, hari manoga'e mene ġuriro hariġa reido. ⁶ Za'e hari manoga mae ġihinirotene, aduga boro hidiro. Rehano, Vine Zaġoġani'a matu'u hina iri'avoziro 'ahine, za matu'uzeta hari manoga mae ġihine onainu. Za'a 'ouginuta'a'e, emeġe haġai zuni Zuhi'a Boro haġai haġaiġano onainu.

⁷ E'ano'o Makedonia zu Akaia haba'ano radiu'ete'e ekalesiāga azaġani'a zae'a haġae'ete'e haġaiġa hariġa egaduni, zae haġaio haġae onami'uma ra'ohe. ⁸ Mazaġa Zuhi'a Boro hari manoga'ni'a zae mazaono'o bororanadu, mene Makedonia zu Akaia haba'ano da'o rehano, haba 'ahoga 'ahoga zamaġano zuni bororu onaeha. Ebu zae'a Badi'a mazao fie'ete'e hariġa vaze nidu'a igi hauġeha. E'ano'o eme'e zae hari'e mene bare re'uma.

⁹ Mazaġa vaze nidu'a edeġa, ze'e, emeġe'a Tesalonika haba'ano hari manoga haramadu, zae'a mae ġihinirote'e, e'e hariġa me'odofi'ohe. Ebu zae'a nouge nouge ġuriro badi'aġa higone modadu, hube hune radiu'ete'e Badi'aġa da'o zae Zuhi'a Boro radu, tuġureġa haġae'ete'e, e'e hariġa zuni me'odofi'ohe. ¹⁰ Ebu za'e Theovait'e guhine'ohe, rae me'odofi'ohe. A'e Iesu, Badi'a'a runeono'o bare ġabonirote'e vazeġa, zuni mada ġonagano haġai sau'a u'ano Badi'a'a aduga zini'uma madaġano, ani eme ġabofi'uma vazeġa.

2

Paulo'a Tesalonika neġano haġairote'e haġaiġa rae fureniro

¹ Nego nabudi, za edeġa, emeġe'a Tesalonika neġano 'i'udirota'a'e, mene tauġe amiro. Mazaġa zae ġehaġa hune'a e'ea hari manoga mae ġihiniro. ² Za edeġa, emeġe'a zae ne 'izema amogano, Filipi neġano vaze'a ifi sausaufiro, zuni rae aduga rifiro. Rehano Tesalonika neġa amirotene, emeġe Badi'a'a inarafeadu, agire bo'aġano, rehano Badi'a hari manoga inare haramiro. ³ Mazaġa emeġe'a haramirota'a'e, zae tutuze ve'ozifine ga, haġai sau'a zae mazao haġaifine zu zae so'ozifine mene haramiro.

⁴ Rehano eme'e hari manoga haram'e'oh'e, mazağa Badi'a'a eme 'ai manoga radu, hari manoga harami'uma gauğano ohofiro 'ahine. E'ano'o emeğ'e'a haram'e'tene, mene vaze'a matu'oga, rehano Badi'a'a matu'i'uma ibiğano haram'e'oh'e. Badi'a ani emeğ'e zama faifaine ģiane'ete'e vazeğa.

⁵ Zae edeğa, emeğ'e'a ģorezinuta'e mene zamaze anoga radu, ga zae mazao ģau moga radu mene so'e ģorezinu. Badi'a huga ani eme hağai edeğa. ⁶ Zuni eme'e, mene zae'a ga vaze 'ahoga 'ahogani'a nife mae ģihinoga radu gauido, ⁷ eme'e Keriso'a tuğuirote'e apostoloğa azağa 'ahine, nife boro azağa rouga zuni idağa. Rehano eme'e, roğa'e'a ubuga duğuru faifaize'ete'e teige, zae bo'ağano rogeru radiunu.

⁸ Eme zae zamare borofiro 'ahine, matu'ufeta Badi'a hari manoga haramo zinirotene, ģabonefe nidu'a hina zae danazoga veize ģau nidu'a hağao ziniro. Mazağa emeğ'e zamarone zae mazao'e boro bagağa. ⁹ Nego nabudi, za hubehune edeğa, emeğ'e'a zae mazao Badi'a hari manoga haraminute'e zamağano, emeğ'e'a inare hune gauinuta'a'e. Eme'e zae'a emeğ'e u'ano hadize mene modifine, madai zu ohere nidu'a gauido.

¹⁰ Hubehune za'e hağaife horoniro, ebu Badi'a ane zuni edeğa. Za'e, Badi'a mazao fie'ete'e azağa teite, emeğ'e'a radiunute'e madağano, hağaife'e, Badi'a'a matu'i'uma hağaiga zu duduga ebu mene ve'oga hağaiga hağainu. ¹¹⁻¹² Zae edeğa, ohoze'a ubuga duğuru ihoze'ete'e teige, eme zae zae'a fie gigaru onamogaradu danazinu, zu inara zinido, ebu iraduguzido, Badi'a'a matu'i'uma hağaigano radiu onamifine. Mazağa za Badi'a'a huze'oh'e, ane'a zae faifaine zuhi'azi'uma.

¹³ Zuni eme zae u'ano iğaiga Badi'a mazao manoga tauği ra'oh'e, mazağa za ağa mazağano emeğ'e'a Badi'a hari manoga haramo zinirota'a'e mene vaze ģoere, rehano Badi'a ģoere rae radu zae'a mae ģihiniro. A'e hube Badi'a ģoere. Ebu e'e ģoe'ani'e, zae, Badi'a ģoere mae ģihine'ete'e azağa, zamao gau'e'oh'e. ¹⁴ E'ano'o, nego nabudi, za'e Iudea haba'a zamağano Keriso İesu niğano radiu'ete'e ekalesiağa azağani'a hağaidote'e teige hağairo. Zeğ'e'a Iuda azağa mazaono'o aduga hididote'e teige, zae zuni haba tiba azağa mazaono'o aduga hidido. ¹⁵ Zuhi'a Boro İesu ebu peroveta azağa runedirota'a'e, Iuda azağani'a, ebu emeğ'e hegofe bufirota'a zuni Iuda azağani'a. Ze'e Badi'a'a mene matu'i'uma hağaiga hağae'oh'e. Ze'e vaze nidu'a agire. ¹⁶ Iuda azağa'e, mene Iuda azağa mazao hari manoga haramoga mene uratadu, eme garare'oh'e. Hena, ze'a ģabone hidi'uma radu. De'uge'ena'a, zeğ'e hağai sau'a ragate ragate ti'oh'e. E'ano'o Badi'a'a mağuno zenadu, naeğa hağaoga ra'oh'e.

Paulo ani Tesalonika neğa azağa ģiazoga uratiro

¹⁷ Nego nabudi, Tesalonika neğano Iuda azağani'a aduga boro furarote'e u'ano, za'e munemune azağa teiğ'e emeğ'e'a muhize iğuniro, onao izidi mada nu vitineha (A'e ahirio'e mene ģiaze'e rehano, zamafe'e zae zamare'oh'e). Ebu zae ģiazoga urate rudaunu 'ahine, zae vağe bare amoga radu ibi vağe onainu. ¹⁸ O'e, eme zae vağe amihi reiro. Hubehune eğ'e, Paulo'a bare bare ibiğa vağiro rehano, Satani'a hağai nunuo'no'o 'uiro. ¹⁹ Eme ura'e bare ģiazih'i ra'oh'e. Mazağa emeğ'e'a zamare'etene, za'e hubehune Badi'a mazao fie gigaru'e'uma, onamo emeğ'e Zuhi'a Boro İesu'a bare onaite'e madağano ane zamao eda'uma. Ebu e'e madağano eme'e zae'a naeğa meite'e u'ano niguzi'uma, ebu zae u'ano matu'i'uma. ²⁰ Hubehune eme za'e niguze'oh'e, ebu zae u'ano matu'e'oh'e.

3

1-2 Eme 'ouge guhiu onamoga mene idararotene, eme raena'a, Timoteo'e zae vage tugune ami'uma, ebu eme'e emege da'o Atena negano radi'uma reiro. Timoteo'e, emege nego, emege teite Badi'a gau hagae'ohe, ebu Keriso hari manoga haram'e'ohe. E'ano'o eme Timoteo tuguniro, ani'e zae'a Badi'a mazao fie gigaranoga veize danaziuma. ³ 'Ougine zae'a aduga hidine, zamaze'e mene hagari'uma. Mazağa zae zae'e edeğa, Keriso mazao fie'ete'e azağani'e aduga hidi'uma. ⁴ Eme zae teite radiudote'e zamağano, emege nidu'a nariga aduga hide'ohe rae, bare bare iraduguzido. ebu zae edeğa, e'e hağaiğani'e zae mazao fureraro. ⁵ E'ano'o e'a guhiu onamoga mene idararotene, zae'a nouge nouge Keriso mazao fie'ete'e ederoga veize Timoteo tuguniro. Mazağa e'a riharota'a'e, Satani'a ibi nunuo so'ozadu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a dauği'uma reiro. 'Ougine, emege'a zae veize gae onairota'a'e, huga o'o'a re'uma.

Timoteo'a Tesalonika azağa hariğa manoga odohonairo

⁶ Rehano Timoteo ani izidi zae mazaono'o bare onaeha, ebu zae hari manoga odohe onaeha, raena'a, za'e Badi'a mazao ize fie'ohe, zuni Badi'a zu vaze zamare'ohe. Ebu za'e iğaiğa eme zamare'ohe, ebu emege'a ġiaze hunihi ra'ete'e teige, zae zuni ġiafe hunihi ra'ohe. ⁷ E'ano'o nego nabudi, eme'e 'ahama aduga boro hide'e rehano, za'e ize Keriso mazao fie'ohe rae egatene, zamafe inaraneha. ⁸ Ebu izidi emege'a matu'ufeta radiu'ohe, mazağa za'e Zuhi'a Boro mazao edau gigaru'e 'ahine.

⁹ Mazağa zae'a Keriso mazao ize fie'ete'e hağaiğani'a matu'ofi'ohe, eme kurau'etene, zae u'ano Badi'a mazao nouge nouge manoga tauği re'uma? ¹⁰ Mada nidu'a ohere nidu'a, zamafe nidu'a hina kurau'ohe, emege zae teite bare hidoga, zu bare ihozoga, zae Keriso mazao arane fie gigarafine.

¹¹ 'Ougadu eme 'ahige kurau'ohe: Badi'a, emege Mama'a, zu emege Zuhi'a Boro Iesu'a, emege'a zae vage amite'e ibiğa mae bohanifine! ¹² Ebu Zuhi'a Boro'a zae zamarone borofadu, vaze nidu'a zamaroga, zuni zae zamarotitoga, emege'a zae zamare'ete'e teige. ¹³ Ebu eme 'adige kurau'ohe: Keriso'a zamaze inare radoga, Badi'a emege Mama zamao hağaize deheğa reifine, zu sau'a moneo mene debazifine, a'e Zuhi'a Boro Iesu'a ane moneo ra'ete'e azağa teite bare onaite'e madağano.

4

Badi'a'a matu'i'uma radoneğa

1-2 E'ano'o nego nabudi, eme Badi'a'a matu'i'uma radoneğa ibiğa ihozido. Ebu izidi za'e e'e radoneğano radiu'ohe. Rehano eme Zuhi'a Boro Iesu niğano rinede umize'ohe. Mazağa Zuhi'a Boro Iesu'a rifirote'e ġoe'a emege'a ihozidota'a'e zae edeğa, za e'e ibiğano da'o radiu oname'eno'!

³ Badi'a ani ura'e, zae'a zağozagoga urate'ohe, mazağa za'e Badi'a'a mae avo tiro 'ahine. Za'e daro hağaiğano'o vaginoi! ⁴ Ebu ohoze ohoze, za'e zağozage zu gubane ibiğano 'ahirize tuğane'ena'a, duguno'! ⁵ U ubuma gezo radoneğano ago rado'! A'e Badi'a ağu'a azağa hağai. ⁶ E'e hağaiğa sau'a'e negoğo nabugo mazao ago hağao'! Inuga teite ago daroo'! Mazağa 'uguga hağaiğa hağae'ete'e vazega'e Zuhi'a Boro'a e'e naeğa ha'uma. 'Adi'e emege'a ibiteo 'oma irina riğa zi edemazidote'e ġoe'a. ⁷ Badi'a'a emege zamafirota'a'e, daro hağaiğa mene hağaifine, rehano zağozago radoneğano radifine. ⁸ E'ano'o iradugu ġoe'a 'adi mene mae ġihini'uma vazega'e, mene vaze iradugu ġoe'a mae ġihine'ohe. Rehano,

Badi'a, ani ane Vine Zaḡoḡa tuḡuno zenadu, danaze'e rehano, iradugu ḡoe'a rae mode'ohe.

⁹ U nego nabudi teite zamarotite'ete'e moneo'e, za 'ai Badi'a'a ihozadu, zamarotite'ohe. E'ano'o mene miriho zini'uma. ¹⁰ Hubehune za'e Makedonia haba'a nidu'a zamaḡano Iesu mone ra'ete'e azaḡa nidu'a zamare'ohe. Rehano nego nabudi, eme bare umizihi! Bare bare 'ouge'eno'i!

¹¹ Ebu 'adi'e, emeḡe'a zae teite radiunute'e madaḡano, ihozidote'e ḡoe'a rehano, bare zi'ohe. Zamaze rinede'ena'a, imuimu'uhi radiu'eno'i! Ebu evoreze hina zae zae gau da'o zamare haḡae'eno'i! Vaze ago dudize'eno'i!

¹² 'Ougine, Iesu mone mene ra'ete'e azaḡani'a zae radone horonadu, gubazi'uma. Zuni zae inarao gauge'eno'i, zae'a ogomu, dabua, radone gaḡa nidu'a meifine! 'Ougine, za'e vaze 'ahogani'a mene ferezi'uma.

Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma hariḡa

¹³ Nego nabudi, eme ura'e zae'a ederoga, Iesu ni mae ḡihine'ete'e azaḡani'a rudarote'e mazao nagini'a furera'uma'e. Badi'a aḡu'a azaḡa ruda'uma teige, za'e zamaze ago vetuḡa rano'i! Ze 'ane rune vazega'e mene bare ḡabodi'uma ra'ohe. ¹⁴ Eme, ḡoere 'adi'e huga ra'ohe. Iesu ani rudaro, ebu bare ḡabodiro. E'ano'o Iesu ni mae ḡihinadu, rudarote'e azaḡa'e, Iesu'a bare ovai'uma madaḡano, Badi'a'a Iesu teite bare zamazi'uma. ¹⁵ Emeḡe'a 'ada zi'ete'e ḡoe'a'e, Zuhi'a Boro Iesu'a reirote'e ḡoe'a. Eme, ize ḡaboga radiu'ete'e azaḡa'e ize radiu onamo, Zuhi'a Boro'a bare ovaine'e, rudarote'e azaḡa'e ibite ḡabozi'uma. E'e enoganobu'u emeḡe zamafi'uma. ¹⁶ Zuhi'a Boro ane'a rune azaḡa iḡunoi raena'a ḡihau huaune, tuḡure viga ḡihi'ani'a hua'uma, ebu kibi hodoga igi'uma. E'e zamaḡano, Zuhi'a Boro ane'a adureono'o ovai'uma. Ebu Keriso mazao fiadu rudarote'e azaḡani'a gezo ḡabode iḡuni'uma. ¹⁷ E'e enogano, eme, ize ḡaboga radiu'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a zeḡe teite idaḡa mae ḡihifi'uma, ebu magube zamaḡa diuḡi'uma, adureo Zuhi'a Boro teite hidoga veize. Ebu eme'e Zuhi'a Boro teite radiu tuḡutuḡu radi'uma. ¹⁸ Za'e, eḡe'a 'ada teate'e ḡoe'a hina zae bare inaratito'i!

5

¹ Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma madaḡa'e 'ahama mene miriho zini'uma, ² mazaḡa za edeḡa tauḡi, Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madaḡa'e. ḡonore'a ohere onait'e teige onai'uma, ebu vaze nidu'a zaguzaga'uma. ³ Vaze vaze'a raena'a, "Eme uniho manoga maha, ebu aduga 'ahoga o'o'a." rae re'ore'e'ete'e zamaḡano, sau'a boro'a tabatabaze feuradu, zaguzaguzi'uma. A'e roḡae ahi'etani'a ene furenoga radu, gigi'ani'a tabatabane feurohu'ete'e teige furera'uma. Ebu ze'e e'e aduḡa boro'a fureru'ete'e mode feranoga mene idaḡa.

⁴ Rehano nego nabudi, za'e mene uzaboo radiu'ete'e azaḡa. E'ano'o Iesu'a bare ovaine, ḡonore'a zaguzaguze'ete'e teige, mene zaguzaguzi'uma. ⁵ Za'e nidu'a madai zu aḡaḡa zamaḡano radiu'ete'e azaḡa. Emeta'e ohere zu uzabo zamaḡano mene radiu'ete'e azaḡa. ⁶ E'ano'o Iesu'e mene bare onai'uma rae zamare'ete'e azaḡa teige, mene re'ore'e radi'uma! Ebu tohutohe radi'uma, zu haḡaife da'o faifaine duguni'uma. ⁷ Mazaḡa re'ore'e radiu'ete'e azaḡa'e uzabo zamaḡano re'ore'e'ohe, ebu gage baboru'ete'e azaḡa'e uzabo zamaḡano gage baboru'ohe.

⁸ Rehano eme'e madai aḡaḡano radiu'e 'ahine, haḡaife da'o faifaine duguni'uma. E'e haḡaiḡa'e eme 'ahige haḡai'uma: Badi'a mazao

fi'uma, ebu Badi'a zu vase zamari'uma. A'e uti vazeḡani'a ahiri biriḡa hina ahi'a 'ue'ete'e heuḡa. Ebu eme Iesu'a bare onaadu ḡabofi'uma rae zamare gigaru'e'uma. A'e uti vazeḡani'a utio vadini biriḡa hina vadiga 'ue'ete'e heuḡa. ⁹ Mazaḡa Badi'a'a emeḡe me'ofirot'a'a'e, mene maḡunofeadu, emeḡe sau'a naeḡa rififine, rehano Zuhi'a Boro Iesu Keriso tugunadu, emeḡe sau'a naeḡa mae vaḡinadu, ḡabofifine. ¹⁰ Ane'a onait'e madaḡano, eme'e ruga ga ḡaboga rehano, ane teite ḡabone tuḡutuḡu radoga veize, ani emeḡe veize rudaro. ¹¹ E'ano'o zae zae'a eḡe ḡoere 'adi hina inaratito'i, ebu Badi'a mazao fie gigarafine danatito'i! E'e haḡaiḡa'e zae'a haḡae onaeha. Zae'a 'ouge da'o haḡae'eno'i!

Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡa ḡonagano ihoziro

¹² Nego nabudi, eme umize'ohe. Zae bo'aḡano, Zuhi'a Boro ibi moneo gau boro haḡai'ena'a ibitozini'ete'e ebu iraduguze'ete'e azaḡa gubazo'i! ¹³ Zeḡe'a zae veize gau'e'ete'e haḡaiḡa u'ano zamaze nidu'a hina gubazo'i, ebu zamarone boro zeḡe mazao to'i! Zae zae nidu'a uniho manōḡa zamagaḡano rado'i! ¹⁴ Nego nabudi, eme umize'ohe. Gauoga mene urate'ete'e tubuḡa azaḡa'e zeḡe hadi gauḡa veize iraduguzo'i! Zamaḡa rereḡa azaḡa'e inarazo'i! Zoreḡa azaḡa'e danazo'i! Vaze nidu'a mazao zamaze rinedo'i! ¹⁵ 'Ahogani'a 'ahoga mazao sau'a haḡao'idene, sausaunate'e vazeḡa nina'a, e'e naeḡa ago haḡao'i, rae no'i! Rehano iḡaiḡa nabugota zuni vase nidu'a mazao haḡai manōḡa da'o haḡae'eno'i! ¹⁶⁻¹⁸ Za'e Keriso moneo radiu'ete'e azaḡa, e'ano'o Badi'a'a zae mazaono'o urate'ete'e haḡaiḡa'e ahi'e; Mada nidu'a matu'e radiu'eno'i! Iḡaiḡa kurau'eno'i! Nagini'a furerano'idene, sau'a manōḡa rehano, Badi'a mazao manōḡa tauḡi ro'i! ¹⁹ Vine Zaḡoḡani'a zae mazao gau'e'ete'e ibiḡa ago 'uo'i! ²⁰ Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e ḡoe'a'e huga 'o'o'a radu ago re'ore'one modo'i! ²¹ 'Uguḡa ḡoe'a ego'idene, faine ḡiano'i! Ebu manōḡa ḡauḡa'e mo'i, ²² u sau'a ḡauḡa'e ago mo'i!

Gonaga ḡoe'a

²³ Eme 'ahige kuratihi: Zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡa, ane'a ane teige deheze hune'ena'a matuozini'uma, ebu zae'a haḡai sau'a mene haḡaoga veize, Badi'a'a vineze zu ahirize danane'eno'i! Onamo, Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a bare onai'uma. ²⁴ Zae me'ofirote'e Badi'aḡa, ani ḡoere'e hugeita. E'ano'o ane'a haḡao zini'uma.

²⁵ Nego nabudi, emeḡe veize kurau'eno'i!

²⁶ Ebu za'e, nego nabudi nidu'a teite zama manōḡa teite mae ḡihiteto'i!

²⁷ Zuhi'a Boro niḡano zi'ohe. Fefa 'adi'e nego nabudi nidu'a veize me'odo'i, zeḡe egoga veize!

²⁸ Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso ane manōḡani'a zae mazao radiu'eno'i!

Tesalonika Ekalesia Azaḡa Mazao Paulo'a Vesu Mirihiro

¹ Eḡe, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika neḡa ekalesiaḡa azaḡa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e, Badi'a emeḡe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azaḡa. ² Eme 'ahige rae zih: Badi'a emeḡe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manōḡa zu zama roḡeḡa zini'eno'i!

Iesu Keriso'a bare onai'uma, ebu ane ane haḡai naeḡa zini'uma

³ Nego nabudi, eme zae u'ano iḡaiḡa Badi'a mazao manōḡa tauḡi ra'ohe. Eme 'ouge haḡae'eta'a'e manōḡa. Mazaḡa za'a Badi'a mazao fie'eta'a'e bororu oname'ohe, ebu za'a zamarotite'eta'a zuni bororu'ohe.

⁴ E'ano'o neḡa neḡano Badi'a mazao fie'ete'e ekalesiaḡa azaḡa mazao, harize me'ode'ena'a niguze'ohe. Zae'a, Badi'a mazao fie'ete'e u'ano, vaze'a aḡirezi'ete'e, zu aduga boro zamaḡano, rehano za'e zamaze oboneteadu Badi'a mazao fie gigaru'ohe, rae zi'ohe.

⁵ Uguḡa haḡaiḡani'a zae mazao fureru'eta'a'e, Badi'a'a mada ḡonagano ane ane haḡai naeḡa idane zini'uma. Ebu Badi'a'a ibitofiete'e haba'a diuḡoga'e idaḡa rae re'uma veize, za'e aduga madaḡano 'ouge edau gigarauu. ⁶ Badi'a'a haḡae'ete'e haḡaiḡa'e nidu'a duduga. E'ano'o zae sausaue'ete'e azaḡa'e Badi'a'a e'e naeḡa zini'uma, ⁷ u zae, aduga hide'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a ahiri ohene'ete'e manōḡa zini'uma, ebu emeḡe zuni rifi'uma. E'e haḡaiḡa'e, Zuhi'a Boro Iesu'a inara aneruḡa ḡehaḡa teite zu ire roga duhuḡa teite adureono'o furera'uma madaḡano, Badi'a'a haḡai'uma.

⁸ Badi'a ni mae ḡihinoga mene urate'ete'e azaḡa zu, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu hari manōḡa igi mode'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a e'e sau'aḡa naeḡa zini'uma. ⁹ E'e naeḡa'e radiu tuḡutuḡu gigi'aḡa zini'uma. Ze'e Zuhi'a Boro radone haba'anono'o enozi'uma, zuni ane inaraḡa boro bagaḡaono'o mae vaḡizi'uma. ¹⁰ E'e haḡaiḡa'e Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madaḡano furera'uma. Ebu Badi'a mone ra'ete'e azaḡani'a Zuhi'a Boro niguni'uma, ebu Iesu ni mae ḡihinirote'e azaḡa'e ane aḡaḡa horonadu zaguzaga'uma. Za'e emeḡe'a Iesu hariḡa me'odo zinirote'e mae ḡihiniro 'ahine, zae zuni zeḡe teite e'ea radiu'ena'a Zuhi'a Boro horoni'uma.

¹¹ E'ano'o eme e'e zamaradu, zae veize iḡaiḡa kurau'ohe, Badi'a ani 'ahige rae rouga veize: Za'e ane ibio radiu'eta'a'e idaḡa ra reifine. Ebu ane'a inaraḡa zenadu, zae'a haḡai manōḡa nidu'a haḡaihi ra'ete'e, zu Badi'a mazao fie'ete'e u'ano haḡai manōḡa nidu'a haḡao'!

¹² Emeḡe'a 'ouge kurau'eta'a'e, emeḡe Badi'a zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manōḡa zini'ete'e u'ano, vaze vaze'a zae haḡai manōḡa horonadu, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu nigunifine, zu zae haḡai u'ano zae zuni Iesu'a niguzifine.

2

Zuhi'a Boro 'izema onaogano, vaze sau'a hune'a furera'uma

¹ Nego nabudi, emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a bare onaite'e zu emeḡe nu'ofadu Iesu teite hidi'uma moneo 'ahige zi'ohe: ² Zuhi'a Boro'a onai'uma madaḡa 'ai feureha reite'e ḡoe'a ego'idene, zamaze ago koukouro'i zu ago aduno'i! Vaze 'ahogani'a Vine Zagoḡani'a e'e ḡoe'a'e rae inare reite'e

ga, vase'a haramirote'e ga, emeḡe'a tuḡurirote'e fefaḡa zamaḡano touga rae reite'e zuni ago ego'! ³ Za'e e'eguga ḡuriroḡa ḡoe'a'e ago hune zu ego'! Mazaḡa Zuhi'a Boro Iesu'a ize 'izema onaoḡano, ibite ize vase ḡehaḡani'a Badi'a aḡireni'uma, ebu Badi'a goro ḡoe'a rae mize'ete'e vazeḡa sau'a huneḡani'a furera'uma. Ani'e ḡonagano Badi'a'a ire rogao mae feuni'uma. ⁴ Ani'e Badi'a huga, ebu vase'a Badi'a teiḡe kurau'ete'e ḡauḡa nidu'a aḡireni'uma, ebu Badi'a zu ḡau nidu'a vitinadu, ane'a ane mae hitanani'uma. Ebu ani'e Badi'a Neo diḡe ehoru'uma, ebu ane'a ane bare 'E'e Badi'a huga' rae re'uma.

⁵ Zae edeḡa, ḡoere 'adi'e eḡe'a zae teite radiudote'e madaḡano zido.

⁶ Zuni zae edeḡa, izidi aḡire vazeḡani'a furera'uma ibiḡa nagini'a 'ue'eta'a'e. Badi'a'a ḡoitorirote'e madaḡanobu'u, ani'a furera'uma.

⁷ Badi'a goro ḡoe'a aḡirohau'ete'e zamaroneḡa sau'ani'a vase vase zamao sifu gaue'ohe, rehano hunio'e mene fufurimi'uma. Mazaḡa aḡire vazeḡani'a gau'uma ibiḡa'e vase 'ahogani'a 'ue rami'uma, aḡire vazeḡa 'ue radiueta'a'e vazeḡa'e Badi'a'a mae vaḡini'udu'u, ⁸ ani'a furera'uma. Ani'e madaḡa meine, Zuhi'a Boro Iesu'a ḡoe'a inaraḡa hina sausaune runi'uma, ebu Iesu'a onait'e aḡaḡaḡa boro hina sausaune runi'uma.

⁹ Aḡire vazeḡa'e Satani'a gau'uma ibiḡano gaue onai'uma. Satani'a gigi'aḡa hanadu ani'e haḡai nu badeḡa, tahi zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ebu haḡai nunu nidu'a ḡuriro moneo haḡai'uma. ¹⁰ Ebu aḡire vazeḡa sau'a haḡaiḡa nunu nidu'a hina rune ibiḡano radiu'ete'e azaḡa so'ozi'uma. Ze'e Badi'a hari manoga, ḡoere huga mae ḡihinifone, Badi'a'a ḡabozifo rehano, ze'e mae ḡihinoga mene uratiro. E'ano'o ze mazao'e rune ibiḡano onamoga da'o. ¹¹ Ze'e Badi'a hari manoga mene mae ḡihiniro ahine, Badi'a'a zeḡe zama mae ḡunuḡununi'uma, ebu ze 'ane ḡuriro ḡoe'a'e huga radu mae ḡihini'uma. ¹² Ze'e ḡoere huga, hari manoga mene mae ḡihiniro, ebu haḡai sau'a sau'a matu'uḡa haḡairo. E'ano'o Badi'a'a 'aheḡe ḡorezi'uma, "Za'e sau'a haḡa ahine, aduga hidi'uma."

¹³ Nego nabudi, Zuhi'a Boro zamarone azaḡa, eme iḡaiḡa zae u'ano Badi'a mazao manoga tauḡi ra'ohe. Mazaḡa za 'ai ḡabozoga veize irina 'oma Badi'a'a inahe meiro. A'e Vine Zaḡoḡani'a Badi'a veize avo ohoziro'ete'e ḡauḡa u'ano, zu zae'a Badi'a hari manoga mae ḡihine'ete'e u'ano. ¹⁴ Badi'a ani, zae ḡabodoga rae zamaziro, ebu emeḡe'a hari manoga haramoziniro. A'e zae zuni Zuhi'a Boro Iesu Keriso aḡaḡa manoga zamaḡano radifine. ¹⁵ E'ano'o nego nabudi, za'e edau giganadu, emeḡe'a hebe hina zirote'e ga fefao mirihirote'e ihoreḡa ḡoe'a zamare radiu'eno'!

¹⁶⁻¹⁷ Eme 'ahige kuratihi: Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso zuni Badi'a emeḡe Mama'a zamaze rinedo'i, ebu haḡai manoga haḡaite'ea, zu ḡoere manoga reite'e moneo inarazo'i! Badi'a ani emeḡe zamariro, ebu ane manoga u'ano inara rifi onamo tuḡutuḡu. Keriso'a emeḡe u'ano rudarote'e ano'o, Badi'a'a radiu tuḡutuḡu ḡauḡa rifoga veize ḡoitoriro. Ebu eme'a hubehune radiu tuḡutuḡu ḡauḡa zamare'ete'e hidoga veize, ani'a danafe'ohe.

3

Paulo zu ane teite gaue'ete'e azaḡa veize kurano'i

¹ Nego nabudi, ḡoere 'ahoga'e 'ahiguḡa: Emeḡe veize kurano'i, zae'a hari manoga mae ḡihinirote'e teiḡe, Zuhi'a Boro hari manoga'ni'a ḡarihe rovotifine! ² Ebu eme aduga rifi'ete'e azaḡa sau'a huneḡa mazao'ono'o Badi'a'a eme biroga veize kurano'i, mazaḡa mene vase nidu'a'e Badi'a

mazao fie'ohē! ³ Rehano Zuhi'a Boro ani'e ġoitoroneġa mene vari'e'e ahine, ani'a inarazi'uma ebu sau'ani'a za mene meifine duguzi'uma. ⁴ Eme hubehune 'ahige rae zamare'ohē: Zuhi'a Boro'a danazi'uma 'ahine, emeġe'a haramo zini'ete'e haġaiġano zae'a haġae'ete'e haġaiġa'e haġae onami'uma ra'ohē. ⁵ Ebu eme 'ahige kuratihi: Zuhi'a Boro'a zamaze ibito hanadu, Badi'a'a nouge nouge zae zamare borofe'ete'e ederoga. Zu Keriso'a rahao 'ada aduga boro zamaġano rinede onaminute'e zae'a ederoga, ebu zae zuni e'e haġaiġano onamoga.

Tubuġa azaġa iraduguziro

⁶ Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu Keriso niġano eme 'ahige zihī: Iesu moneo ra'e rehano, tubuġa azaġa, zu emeġe'a ihozidote'e haġaiġano mene radiu'ete'e azaġa mazaono'o vaġino'i! ⁷ Zae edeġa, emeġe'a haġae'ete'e teige zae zuni haġaine manoga. Emeġe'a zae teite radiunute'e madagano eme mene tuboga horofinu. ⁸ Eme vase ogomu naeġa mene haġadu mene mae autauġinu. Ebu za mazao aduga 'ahoga mene zehoga veize, eme madai zu ohere gau boro haġaido. ⁹ Eme'e apostolo azaġa 'ahine, zae mazao ogomu mae tauġoga idaġa rehano, emeġe'a gauadu ogomu hidido. Emeġe'a gau ġihau haġae'ete'e zae'a emeġe haġai horonadu, zae zuni 'ouge haġaifine. ¹⁰ Emeġe'a zae teite radiunute'e madaġano zina'a, 'Iniu vase gauoga mene urato'idene, ogomu ago hano'i!' rae zido.

¹¹ Eme'a za hari iġi'etene, za nu'e tubuġa ra'ohē. Ze'e mene gauadu, vase da'o dudize'ohē. ¹² Uguġa azaġa'e, emeġe'a Zuhi'a Boro Iesu Keriso niġano zi'ohē. Za'e imuimu'uhi rado'i, ebu ogomu hidoga veize gauo'i! ¹³ Ebu nego nabudi, za'e haġai manoga haġae'ete'e moneo ago fuġozo'i!

¹⁴ Iniu vase'a emeġe'a fefao 'ada teate'e ġoe'a rae modo'idene, e'e vaseġani'a nagini haġae'ete'e ekalesia azaġa ihozoi! Ane teite ago za'uo'i, ani mazagaronoga veize. ¹⁵ Rehano ani aġire vaseġa rae ago no'i, rehano nego iradugune'ete'e teige iradugono'i!

Ġonaga ġoe'a

¹⁶ Zama roġeġa rifi'uma Zuhi'aġa Boro, ane'a iġaiġa zae radone nidu'a zamaġano ane zama roġeġa zini'eno'i! Ebu Zuhi'a Boro'e zae nidu'a teite radiu'eno'i!

¹⁷ Ġonaga 'adi ġoe'a'e eġe, Paulo'a eġe 'evore hina uhiu ġoe'a mirihe'ohē. A'e eġe'a hubehune tuġureha rae ederifine, e 'ahige mirihe'ohē.

¹⁸ Emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso manoga'ni'a zae nidu'a mazao radiu'eno'i!